JOSEF PEJŠKA

CÍRKEVNÍ PRÁVO

III.

MANŽELSKÉ PRÁVO KANONICKÉ

CÍRKEVNÍ PRÁVO

se zřetelem

k partikulárnímu právu československému

SVAZEK TŘETÍ:

MANŽELSKÉ PRÁVO KANONICKÉ

Napsal

JOSEF PEJŠKA,

doktor kanonického práva a profesor téhož předmětu

na theolog. ústavě redemptoristů v Obořišti.

1934.

Nákladem theolog. ústavu CSSR v Obořišti. - Československá akc. tiskárna v Praze.

NIHIL OBSTAT.

Prof. Dr. Jos. Konst. Miklík C. Ss. R.,
censor.

IMPRIMI POTEST.

P. Joannes Haderka C. Ss. R.,
Sup. Prov.

Pragae, die 29. octobris 1934.

IMPRIMATUR.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
vicarius generalis.

Pragae, die 30. octobris 1934.
N. 14.354.

Veškerá práva vyhrazena.

Předmluva.

Z mnoha stran bylo mi projeveno přání, abych urychleně uveřejnil třetí svazek svého »Církevního práva«, který má býti věnován kanonickému zákonodárství manželskému. Vyhovuji ochotně této žádosti, odkládaje vydání druhého svazku o »hierarchickém řádu církevním« do nepříliš daleké budoucnosti.

Máme sice na výběr dvě chvalně osvědčené monografie o manželském právu nejnovějšího data, knihu Dra Martinů a Dra Matoušů. Jsem však přesvědčen, že důležitý předmět, kterému spis slouží, snese více současných zpracování, nesoucích se různým směrem.

Zůstávám věren teorii historického vývoje právních zřízení, kterou za každé příležitosti uplatňuji. Zdánlivý nedostatek kasuistiky jest vyvážen účelným výkladem zákonných norem, podle kterých možno bezpečně a snadno řešiti nahodilé obtíže, jež v pastoraci vzniknou. Na partikulární právo domácí, ať církevní ať občanské, snažím se upozorniti podle potřeby. Doufám, že se přítomná práce potká se stejně živým zájmem veřejnosti jako svazek první.

Nemohu nezmíniti se o dvojím vzácném výročí, připadajícím na letošní rok: Před čtrnácti věky, r. 534 (XVI. kal. dec.) vydal císař Iustinian I. (527—565) dílo zvané Codex iuris a upravené právníkem Tribonianem. Jest to poslední sbírka toho druhu v římské době.

Letos uplynulo také sedm století od buly papeže Řehoře IX. (1227 až 1241) »Rex pacificus« ze dne 5. září 1234, kterou uvedl v život nejstarší kodifikaci kanonického práva, pořízenou sv. Rajmundem z Pennafortu.

Tuto knihu věnuji památce obou věhlasných zákonodárců, císaře Iustiniana a Řehoře IX., papeže.

Spisovatel.

V Obořišti 1934.

OBSAH.

Úvod 1

Část prvá.
VĚDECKÁ PRŮPRAVA K MANŽELSKÉMU PRÁVU.

Díl I. Základní pojmy o manželství.

Čl. 1. **Výměr manželství** 3
1. Definice manželství 3
2. Smlouva podstatou manželství 4
3. Jedinost manželské smlouvy 5
4. Nerozlučnost manželské smlouvy 5
5. Zvláštnost manželské smlouvy 6
6. Předmět a účel manželské smlouvy 6

Čl. 2. **Terminologie manželství** 7
1. Gamos 8
2. Matrimonium 8
3. Manželství 9
4. Ehe 9

Čl. 3. **Posvátnost stavu manželského** 10
1. Manželství mimokřesťanské 10
2. Manželství svátostné 11
3. Poměr svátosti k manželské smlouvě 12
4. Udělovatel svátosti 13

Čl. 4. **Druhy manželství** 14
1. Matrimonium ratum 14
2. Matrimonium ratum et consummatum 14
3. Matrimonium legitimum 15
4. Matrimonium putativum 15
5. Matrimonium clandestinum 15
6. Matrimonium conscientiae 15
7. Matrimonium praesumptum 16
8. Matrimonium invalidum 17
9. Matrimonium morganaticum 17
10. Matrimonium civile 17

Díl II. Dějiny práva manželského.

Úvodem 18

Čl. 1. **Osudy manželství předkřesťanského** 18
1. Věk patriarchů 18
2. Pokles manželské morálky 19
3. Pod zákonem Mojžíšovým 19
4. Manželské překážky židovského práva 20

5. Právní poměry židovské ženy 21
6. Právo levirátní 21
7. Lístek zapuzení 21
Čl. 2. **Dějinný vývoj manželství křesťanského** 22
1. Vliv práva židovského 22
2. Vliv práva římského 23
3. Vliv práva germánského 23
4. Samostatné právo kanonické 23
5. Tridentské právo manželské 24
6. Předlohy na sněmu vatikánském 25
7. Kodifikace manželského práva 26
8. Manželské právo církví východních 26
Čl. 3. **Bludné názory o manželství** 28
1. Evoluční teorie manželská 28
2. Promiskuita 29
3. Únos žen 29
4. Koupě žen 30
5. Gynaikokracie 30
6. Mnohoženství 31
7. Útok na svátost 31
8. Manželství na zkoušku 32
9. Škodlivost celibátu 32
10. Ius primae noctis 33
11. Eugenická sterilisace 33

Díl III. Zákonodárná a soudní moc církve ve věci manželství.

Úvodem 34
Čl. 1. **Věcná příslušnost církve k manželství** 34
1. Posvátnost manželství 34
2. Svátost manželství 35
3. Historický důkaz 35
4. Manželské soudnictví 36
5. Závaznost zásnubu 36
6. Stanovení manželských překážek 36
7. Určení formy sňatku 37
Čl. 2. **Osobní podřízenost kanonickému právu manželskému** 37
1. Manželství katolických snoubenců 38
2. Manželství pokřtěných nekatolíků 38
3. Manželství smíšená 39
4. Manželství nekřtěných 39

Díl IV. Státní právo manželské.

Úvodem 40
Čl. 1. **Pravomoc státu na manželství** 40
1. Manželství křesťanské 40
2. Rozhraní moci soudní v záležitostech manželských 42
3. Manželství osob nekřtěných 42
Čl. 2. **Pojem občanského manželství** 44
1. Obsah a smysl manželského zákonodárství 44
2. Způsoby občanského sňatku 44

3. Odmítavé stanovisko církve 45
4. Nábožensko-mravní vady civilního manželství 46
5. Kanonické následky civilního sňatku 46
Čl. 3. **Ukázky občanského práva manželského** 47
1. Nizozemí 48
2. Anglie 48
3. Spojené státy severoamerické 48
4. Francie 48
5. Země rakouské 48
6. Slovensko (země uherské) 51
7. Říše německá 52
8. Italie 53
9. Švýcarsko 53
10. Státy severské 53
Čl. 4. **Občanské právo manželské v republice Československé** 54
1. Prameny manželského práva 54
2. Manželský zákon ze dne 22. května 1919 55
3. Pokus revise občanského práva manželského 56

Část druhá.

PLATNÉ PRÁVO MANŽELSKÉ.

Úvodem 58

Díl I. O právních úkonech přípravných.

Čl. 1. **O zásnubu a jeho právní povaze** 59
1. Pojem zásnubu 59
2. Osobní způsobilost k zasnoubení 60
3. Věcné podmínky platného zasnoubení 62
4. Způsoby zasnoubení 63
5. Dějiny zásnubu 64
Čl. 2. **O zevní formě zásnubu a jeho právních účincích** 67
1. Zásnubní listina 67
2. Právní účinky zásnubu 68
3. Důvody pro zrušení smlouvy zásnubní 70
Čl. 3. **O dvojí zkoušce a cvičení snoubenců** 73
1. Zkouška o právní způsobilosti k sňatku 73
2. Zkouška o základech nauky křesťanské 77
3. Poučení o stavovských povinnostech 78
Čl. 4. **Veřejné ohlášky sňatku** 78
1. Vývoj práva 79
3. Příslušný farář 80
3. Okolnosti ohlášek 81
4. Obsah ohlášek 83
5. Forma ohlášek 84
6. Povinnosti věřících 85
7. Objevená překážka manželská 85
8. Prominutí ohlášek 86
9. Opětování ohlášek 87

Čl. 5. **Občanské právo vyhláškové** 88
1. Pojem a obsah vyhlášek 88
2. Způsob a místo vyhlášek 88
3. Trvání vývěsu ohlášek 89
4. Úlevy od vyhlášek 89
5. Platnost ohlášek církevních podle práva státního 90

Díl II. O manželských překážkách všeobecně.

Úvodem 91
Čl. 1. **Pojem, účinek a cíl manželských překážek** 91
1. Výměr manželské překážky 92
2. Účinek manželské překážky 93
3. Účel překážek manželských 94
Čl. 2. **Druhy manželských překážek** 95
1. Zákonná zápověď a překážka platnosti 95
2. Překážka veřejná a tajná 95
3. Překážky práva veřejného a soukromého 97
4. Překážka povšechná a osobní 98
5. Překážka trvalá a dočasná 98
6. Překážka promijitelná a nepromijitelná 99
7. Překážka nižšího a vyššího stupně 99
8. Překážka předcházející a následující 99
9. Překážka jistá a pochybná 100
Čl. 3. **Zákonodárci manželských překážek** 101
1. Božský zákon přirozený 101
2. Božské právo positivní 101
3. Zákon papežský 102
4. Zákon biskupský 102
5. Zákonný obyčej 103
6. Zákon státní 104
Čl. 4. **Seznam kanonických překážek manželských** 105
1. Staré právo 105
2. Nové právo 107
3. Státní předpisy československé o manželských překážkách 108

Díl III. Způsoby, jak odstraniti manželské překážky.

Úvodem 110
Čl. 1. **Dispensační právo papežské** 112
1. Výlučné právo sv. Stolice 112
2. Meze věcné kompetence papežské kurie 113
3. Římské dispensační úřady 114
4. Prominutí překážek občanských 115
Čl. 2. **Dispensační pravomoc biskupů a kněží, udělená zákonem** 116
1. Hrozící nebezpečí smrti 116
2. Rozšíření téže fakulty na nižší církevní orgány 119
3. Neodkladnost oddavek 120
4. Rozšíření téže fakulty na nižší klerus 121
Čl. 3. **Delegované dispensační fakulty papežské** 121
1. Dějinný vývoj pětiletých fakult 122
2. Pagella pro obor svědomí 122

3. Fakulty pro veřejné forum 123
4. Fakulty apoštolských nunciů 124
5. Pravidla o používání uvedených fakult 125
Čl. 4. **Dispense, udělené papežským reskriptem** 126
1. Zjištění příslušného úřadu 127
2. Obsah žádosti 127
3. Forma žádosti 129
4. Componenda 130
Čl. 5. **Zákonné důvody dispensační** 131
1. Druhy dispensačních důvodů 131
2. Kanonické důvody 132
3. Důvody mimokanonické 133
4. Dispense bezdůvodné 133
Čl. 6. **Vykonání dispensačního reskriptu** 133
1. Vykonavatel reskriptu 134
2. Zkoumání obsahu reskriptu 135
3. Klausule a výhrady reskriptu 135
4. Nabývání reskripční milosti 136

Díl IV. Rozbor kanonických překážek manželských.

Úvodem 138

A) Zákonné zápovědi (impedimenta prohibentia).

Čl. 1. **Jednoduchý slib** (votum simplex) 138
1. Pojem slibu 139
2. Druhy slibu 139
2. Zákon překážky 140
4. Dispense od slibu 142
5. Trestní sankce 143
Čl. 2. **Osvojení** (adoptio) 143
1. Římské právo 144
2. Občanské právo moderní 145
3. Právo kanonické starší 147
4. Kanonické právo platné 148
Čl. 3. **Smíšené vyznání** (mixta religio) 149
1. Historický vývoj 149
2. Podmět zákona 151
3. Zápověď manželství 152
4. Dispense od překážky 152
5. Dispensační důvody 153
6. Záruky (cautiones) 153
7. Obřadnosti smíšeného sňatku 154
8. Dogmatické přečiny a trestní sankce 156
9. Manželství osob různého obřadu 156
10. Mezikonfesní právo československé 157
Čl. 4. **Mravní nezpůsobilost k církevnímu sňatku** 158
1. Odpadlíci od víry katolické 158
2. Členové zakázaných společností 159
3. Veřejní hříšníci a notoricky censurovaní 159

B) Překážky platnosti (impedimenta dirimentia).

Čl. 1. **Nezralost věku** (defectus aetatis) 160
1. Pojem a právní podklad překážky 160
2. Dějiny překážky 161
3. Platné právo kanonické 162
4. Občanská překážka nezletilosti 163
Čl. 2. **Tělesná neschopnost** (impotentia) 164
1. Pojem fysické neschopnosti k manželství 165
2. Příčiny tělesné neschopnosti 165
3. Druhy fysické neschopnosti 167
4. Překážkový zákon 168
5. Úřední zjišťování překážky 168
6. Občanský zákon 170
7. Právo církví východních 170
Čl. 3. **Manželský svazek** (impedimentum ligaminis) 171
1. Dogmaticko-historický podklad překážky 171
2. Právo božské 172
3. Právo kanonické 173
4. Trestnost bigamie 173
5. Odstranění překážky 173
6. Občanská překážka 174
Čl. 4. **Různost náboženství** (impedimentum disparitatis cultus) 175
1. Vývoj překážky 175
2. Právo obyčejové 176
3. Právo předkodexové 176
4. Platné právo kanonické 177
5. Odstranění překážky 178
6. Občanský zákon 178
Čl. 5. **Vyšší svěcení** (impedimentum ordinis sacri) 179
1. Historický vývoj překážky 179
2. Celibát v církvi východní 181
3. Platné právo 182
4. Důvody kněžského bezženství 183
5. Právní podklad překážky 183
6. Odstranění překážky 185
7. Tresty na přestupky 186
8. Občanský zákon 187
Čl. 6. **Slavné sliby řeholní** (impedimentum voti sollemnis) 187
1. Historický vývoj překážky 188
2. Platné právo 189
3. Odstranění překážky 190
4. Trestní právo 190
5. Církev východní 191
6. Občanský zákon 191
Čl. 7. **Únos** (impedimentum raptus mulieris) 191
1. Dějinný vývoj překážky 192
2. Platné právo kanonické 193
3. Osvobození od překážky 194
4. Trestní právo 195
5. Občanský zákon 195

Čl. 8. **Zločin** (impedimentum criminis) 195
1. Mravní podklad překážky 196
2. Dějinný vývoj překážky 196
3. Platné právo 197
4. Cizoložství 197
5. Cizoložství s vraždou manžela 198
6. Vražda manžela smluvená 198
7. Překážka několikerá 199
8. Odstranění překážky 199
9. Občanské a trestní právo 200
Čl. 9. **Pokrevenství** (impedimentum consanguinitatis) 201
1. Fysiologicko-mravní podklad překážky 202
2. Pojem pokrevenství 202
3. Dějiny překážky pokrevenství 203
4. Počítání stupňů příbuzenských 204
5. Grafické znázornění příbuzenství 205
6. Násobené pokrevenství 206
7. Platné právo kanonické 208
8. Právo církví východních 208
9. Dispense od překážky 209
10. Občanský zákon 209
Čl. 10. **Švakrovství** (impedimentum affinitatis) 210
1. Pojem švakrovství 210
2. Překážka švakrovství podle práva zašlého 211
3. Platné právo 212
4. Odstranění překážky 213
5. Občanské právo 214
Čl. 11. **Veřejná počestnost** (impedimentum publicae honestatis) 215
1. Starší právo kanonické 215
2. Právo platné 216
3. Rozsah překážky 217
4. Odstranění překážky 218
Čl. 12. **Duchovní příbuzenství** (impedimentum cognationis spiritualis) . . . 218
1. Historický vývoj překážky 219
2. Právo platné 220
3. Násobené duchovní příbuzenství 221
4. Odstranění překážky 222
5. Překážka v církvi východní 222
Čl. 13. **Občanské příbuzenství** (impedimentum cognationis legalis) 222

Díl V. Manželská smlouva a její následky.

Úvodem 223
Čl. 1. **O manželském souhlasu** (consensus matrimonialis) 223
1. Význam manželského souhlasu 224
2. Obsah manželského souhlasu 224
3. Oprávněné osoby 225
4. Vlastnosti manželského souhlasu 225
Čl. 2. **Podstatné vady manželského souhlasu** 226
1. Nevědomost 227
2. Omyl 227

3. Násilí a bázeň 229
4. Podmínka 230
5. Občanské právo 231
Čl. 3. **O zevnější formě oddavek** 232
1. Historický vývoj zákonné formy 233
2. Oddávající hodnostář 235
3. Nouzový sňatek bez faráře 238
4. Osobní závaznost zákona 239
Čl. 4. **Zevní okolnosti oddavek** 241
1. Obřadnosti oddavek 241
2. Zápis do farních matrik 242
3. Zapověděný čas 243
4. Místo oddavek 244
5. Občanské právo oddavkové 245
Čl. 5. **O právech a povinnostech manželů** 247
1. Vzájemná práva manželů 248
2. Práva mužova 250
3. Práva manželčina 250
Čl. 6. **O právním stavu dítek** 251
1. Manželské dítky 251
2. Dítky nemanželské 252
3. Manželství dodatečné 253
4. Papežský reskript 254
5. Prominutí 254
6. Slavná řeholní profese 255
Čl. 7. **O rozluce svazku manželského** 255
1. Pojem manželské rozluky 255
2. Historický vývoj manželské rozluky 255
3. Manželství křesťanské dokonané 257
4. Manželství křesťanské nedokonané 258
5. Manželství osob nekřtěných 259
6. Rozluka podle zákona občanského 260
Čl. 8. **O rozvodu** 262
1. Pojem rozvodu 262
2. Rozvod trvalý 262
3. Rozvod dočasný 263
4. Péče o děti za rozluky a rozvodu 264
5. Rozvod podle práva občanského 264
Čl. 9. **O řádné nápravě neplatného manželství** 265
1. Překážka platnosti 266
2. Neplatný souhlas manželský 267
3. Opomenutí zákonné formy 267
Čl. 10. **O mimořádné nápravě manželství** (sanatio in radice) 268
1. Pojem sanace 268
2. Dějiny sanace 268
3. Podmínky sanace 269
4. Žádost o sanaci 269
5. Legitimace dítek 270
6. Sanace občansky neplatného manželství 270
Čl. 11. **O soudním řízení manželském** 271
1. Předmět soudního řízení 272

2. Soudní dvůr 272
3. Defensor vinculi 272
4. Žalobci 273
5. Svědkové 273
6. Znalci 274
7. Soudní výrok 274
8. Odvolací právo 274
9. Zkrácené jednání 275
10. Občanské prohlášení neplatnosti manželství 275
Čl. 12. **O opětném manželství** 276
1. Pojem druhého manželství 276
2. Právo božské 276
3. Dějinný vývoj kázně 277
4. Platné právo 278
5. Zjištění stavu svobodného 278
6. Civilní prohlášení za mrtvého 279
7. Čekací lhůta 280
Listinné doklady 283
Ukazovatel jmenný 291
Ukazovatel věcný 299

LITERATURA O PRÁVU MANŽELSKÉM.

Výpočet spisů omezujeme na samostatné monografie. Jen ohledy na mimořádný význam prací širšího obsahu vynutily si několik výjimek.

A) Úvodní a apologetická díla.

Lev XIII., okružní list »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 385—402.

Pius XI., okružní list »Casti connubii« ze dne 31. prosince 1930, AAS 22, str. 539—592.

Sv. Tomáš Akvinský († 1274), Summa theologica, pars 3. Supplementum, qu. 41—68.

Sv. Robert Bellarmin († 1621), Disputationes de controversiis christianae fidei, sv. 3, De sacramento matrimonii; Opera omnia, Paris, sv. 3, 1873, str. 37.

Josef Freisen, Geschichte des kanonischen Eherechts, bis zum Verfall der Glossenlitteratur, Paderborn, 1893³.

Josef Otmar Rauscher, Instructio pro iudiciis ecclesiasticis, Vindobonae 1855 (Pragae 1856).

František Laurin, Moc zákonodárná ve příčině manželství. V Praze 1883.
Týž: Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, Vindobonae, 1895.

František Reyl, Reforma manželství. V Králové Hradci, 1906.

Josef Vacek, Pravěk a manželství. V Praze, sv. 1, 1912, sv. 2, 1913. Týž: Církev katolická a manželství. V Praze, 1920. Týž: Manželské právo dle názorů církve římskokatolické u srovnání s hlavními názory moderních právních systémů. V Brně (»Právník«), sv. 1, 1922, sv. 2, 1925.

Josef Soldát, O jedinosti a nerozlučnosti manželství. V Praze, 1906.

František Kordač, O manželství (řeč v Nár. shromáždění, 1919).

Václav Vacek, Rozvod a rozluka. Nová úprava manželského práva v Československé republice. V Praze, 1921.

Johann Schlenz, Zur Reform des bürgerlichen Eherechts.
Týž: Das čechoslovakische Ehegesetz. Reichenberg, 1930.

Mořic Pícha, Slovo k revisi občanského práva manželského; ČKD 1924, str. 465 násl., 685 násl.

Bedřich Vašek, Rodina dvacátého století. Studie sociologická. V Olomouci, 1924.

Ludwig Wahrmund, Das Institut der Ehe im Altertum, Weimar 1933.

Josef Matzke, Manželství v pravěku. Přirozené právo manželské podle svědectví etnologie. V Olomouci, 1934. (Spisovatel vyvrací bludné názory Josefa Vacka.)

B) Starší spisy o manželství.

Adam z Nežetic († 1414), Lectura in quartum librum decretalium. (Srovn. 1. svazek tohoto díla, č. 60.)

Tomáš Sanchez († 1619), Disputationes de sancto matrimonii sacramento, Matriti 1602, 1605 (3 svazky).

Bohumír Stehr († 1712), strahovský premonstrát, De sponsalibus et matrimonio. Pragae, 1683.

Jan Kugler, profesor vratislavský († 1721), Tractatus theologico-canonicus de matrimonio, Norimbergae, 1713.

Eugen Worel († 1732), cisterciák osecký, Contractus ratus. Pragae, 1724.

František Makasch, profesor vratislavský, později olomoucký, Manuale theologico-canonicum de matrimonio. Olomucii, 1731.

Sem náleží pisatelé rozsáhlých komentářů ke čtvrté knize papežských dekretálek: *Erenricus Pirhing* († 1679), *Jan Kryštof Schambogen* († 1696), *Anaklet Reiffenstuel* († 1703), *František Schmalzgrueber* († 1735). (Srovn. 1. svazek tohoto díla, č. 64.)

Sv. Alfons z Liguori († 1787), Theologia moralis, lib. 6, tract. 6 n. 831 až 1148 (vyd. Gaudé, sv. 4, 1912).

Jan Bedřich Schulte, Handbuch des katholischen Eherechts, 1855.

Jan Rudolf Kutschker, Eherecht der katholischen Kirche. Wien 1856—1859. (5 svazků).

Jan Perrone, De matrimonio christiano. Romae, 1858 (3 svazky).

August Roskoványi († 1892), biskup nitranský, De matrimonio in ecclesia catholica. Agriae, 1837, 1840 (2 svazky).

Týž: De matrimoniis mixtis, 1842—1882 (5 svazků).

Týž: Matrimonium potestati ecclesiasticae subiectum, 1870—1882 (4 sv.).

Mikuláš Knopp, Vollständiges katholisches Eherecht. Regensburg, 1854[2], 1873[4].

Adam Jan Uhrig, System des Eherechts. Dillingen, 1854.

Michal Haringer, Das heilige Sakrament der Ehe, 1854.

Julius de Becker, De sponsalibus et matrimonio. Bruxellis 1896.

Rudolf Scherer, Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, § 107—137.

Josef Schnitzer, Katholisches Eherecht. Freiburg, 1898.

Jan Křt. Sägmüller, Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts, 2 sv., 1914[3], § 122—157.

C) Spisy, vydané po kodifikaci kanonického práva.

Martin Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherecths. Paderborn, 1920[3].

Jan Chelodi, Ius matrimoniale. Trento, 1921[3].

Timotej Schäfer, Das Eherecht. Münster in W., 1924[8-9].

August Knecht, Handbuch des katholischen Eherechts. Freiburg, 1928.

František Wernz — Petr Vidal, Ius canonicum, sv. 5. Ius matrimoniale, Romae, 1928.

Alois De Smet, De sponsalibus et matrimonio. Brugis, 1927[4].

Jan Martinů, Manželské právo církve katolické. V Olomouci, část 1, 1928, část 2, 1930 (nedokončené).

František Triebs, Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts. Breslau, 1927—1932 (4 části).

Petr Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio. Typis polyglottis Vaticanis, 1932 (2 svazky).

Jan Linneborn, Grundriss des Eherechts. Paderborn, 1933.

Felix M. Cappello, Tractatus canonico-moralis de sacramentis. Sv. 3, De matrimonio. Romae, 1933[3].

Ludvík Matoušů, Praelectiones ex iure matrimoniali. Č. Budějovice, 1934[2].

Nemalý počet velmi cenných pojednání z oboru práva manželského udávají: »Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské«, které pořídili Josef Tumpach a Antonín Podlaha. V Praze, sv. 1, 1912, str. 721—748.

Význačnou činností se zasloužili: *František Laurin - Kliment Borový - Josef Tumpach - František Reyl - František Vaněček - Alois Soldát - Antonín Brychta - Jan Nep. Sedlák.*

ÚVOD.

»Matrimonium gaudet favore iuris« (can. 1014).

»Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.« Úst. listina československá, par. 126.)

1 Kanonickým právem manželským nazýváme vědecký rozbor zákonných norem, ustanovených právem přirozeným i positivním, božským i církevním o manželství. Manželství je pravoplatné, trvalé spojení jednoho muže a jedné ženy za účelem plození a výchovy dětí a vzájemné pomoci a podpory.[1])

Manželství je zřízením práva přirozeného.[2]) Sám Tvůrce položil základy k společenství muže a ženy, upraviv jejich fysické a duševní vlohy tak, aby plnili jeho rozkaz »crescite et multiplicamini«.[3]) Manželství poskytuje lidstvu dar nesmrtelnosti.[4]) Cicero nazývá manželství: prima societas, principium urbis, seminarium reipublicae.[5])

Jen manželství spočívající na podkladu mravního řádu, Bohem diktovaného, plní svůj světový úkol. Celí národové padli za oběť mravní anarchii, zavládnuvší v pohlavních stycích. Proto věnovala církev od počátku manželství a rodině mateřskou péči.[6]) Ona jediná vypěstovala dokonalý systém manželského práva, kladouc váhu na mravně-náboženskou a společenskou stránku života manželského.

2 Sotva vstoupili první křesťanští věrozvěsti na půdu naší vlasti, rozpoutali boj netoliko proti pohanskému kultu, nýbrž současně proti zlořádům, zavládnuvším v oboru života manželského. Již r. 873 varuje papež Jan VIII. (872 až 881) listem panonskému knížeti Kocelovi adresovaným novokřesťany »qui uxores suas dimiserunt vel ad alias illis viventibus migraverunt nuptias.[7])

Staroslovanské legendy zmiňují se o stejných obtížích. Legenda o Konstantinovi poznamenává, že kázal: »ženy že junosti tvojeja neodpusti«.[8]) Také sv. Metod kazil sňatky mezi příbuznými, hroze neposlušným klatbou.[9]) Druhý pražský biskup sv. Vojtěch († 997) stěžuje si před svým prvým odchodem z vlasti r. 989 mnichu Křišťanovi: »de infidelitate et nequitia populi, de incesta

---

1) *Matzke,* Manželství v pravěku, 1934, str. 22.

2) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplem. qu. 41, a. 1.

3) I. Mojž. 1. 8.

4) *Justinian,* Novella 22 (proëm.).

5) *Cicero,* De officiis, l. 1, 17, 54.

6) *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924.

7) *Friedrich,* Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, sv. I., 1904 až 1907, n. 15.

8) *Jireček,* Slovanské právo v Čechách a na Moravě, sv. I., 1863, str. 214; — *Pastrnek,* Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda, 1902, str. 203.

9) *Jireček,* tamtéž, str. 215; *Pastrnek,* tamtéž, str. 233.

copula et super illicita discidia inconstantis coniugii...«[1]) Návrat Vojtěchův vykoupil r. 992 kníže Boleslav II. (967—999) zárukou, že nebude bráněno biskupovi: »secundum statuta canonum separare ea coniugia, quae infra parentelam (příbuzenství) contra sacram legem coniuncta esse reperiuntur.[2])

R. 1039 přiměl pražský biskup Šebíř knížete Břetislava (1037—1055), že v Hvězdně na hrobu sv. Vojtěcha vydal několik dekretů na obnovu křesťanské kázně v Čechách. O manželství nařídil kníže: »iuxta canonum scita sint legitima, sint privata (jediná), sint insolubilia...« Nevěrnost manželská budiž trestána vyhnanstvím do Uher, nikoli otroctvím »secundum ritum nostrae terrae«. Od trestu není vykoupení.[3]) O klerogamii v oněch dobách v naší vlasti řádící dovídáme se z relací kardinála legáta Guidona r. 1143.[4])

3 Manželství chová církev u vážnosti jako odkaz Kristův, považujíc je za integrální složku křesťanské kázně. V novém zákoníku práva kanonického nemá sice manželství vykázánu zvláštní knihu, jak tomu bylo v právu dekretálním, nicméně zařazením látky mezi svátosti (can. 1012—1143) je určitěji zdůrazněna duchovní a náboženská stránka manželské smlouvy.

Pojem manželství není nikterak vyčerpán představou smlouvy. Přirozenoprávní podklad manželství byl positivním zákonem Božím i kanonickými předpisy povznesen na právně-náboženské zřízení vysoké hodnoty. Hlásáme posvátný ráz manželství, hájíce výlučnou pravomoc církve na křesťanské manželství.

Až od století 16. bylo církvi zápasiti proti bludným názorům, snižujícím smlouvu manželskou na pouhou záležitost hmotnou, podléhající právu světskému. Byla hrubě napadena jedinost a nerozlučnost manželství. Občanský sňatek nové doby znamená rozhodný krok na cestě k rozluce státu od církve, a pokud jde o křesťany, je zbytečným právním dualismem.

Bohatou látku, o které jest nám jednati, rozvrhneme na dvě části: 1. Metodou introdukční pořídíme rozbor pojmu manželství, promluvíme o jeho vlastnostech a odrůdách, přehlédneme historický vývoj instituce manželské, určíme hranice církevní pravomoci na manželství a věnujeme zvláštní pozornost sňatku občanskému. 2. V druhé části podáváme úplnou osnovu manželského práva podle pořadu církevního zákoníku, dbajíce nejen vědecké stránky důležitého právního zřízení, nýbrž i vysoce praktického významu manželství pro život.

---

[1]) *Cosmas,* Chronicon Bohemorum, kn. 1; Scriptores rerum bohemicarum, 1, 1783, str. 57.

[2]) *Jireček,* Slovanské právo, sv. 1., str. 215; *Friedrich,* Codex, sv. 1., n. 37.

[3]) *Cosmas,* Chronicon Bohemorum, kn. 2 k r. 939; *Jireček,* Slovanské právo, sv. 2, str. 295. V staroslovanském překladu Gumpoldovy legendy o sv. Václavu čteme o manželce světcově, kterou prý dal svému sluhovi za ženu (otrokyni?), když zvěděl o její nevěrnosti. Překladatel upravil patrně text podle názoru svého okolí. Srovn. *Stejskal,* Sv. Václav, 1925, str. 57, *Pekař,* Svatý Václav, 1929, str. 21.

[4]) Srovn. sv. 1. tohoto díla, č. 52; *Krbec,* O bezženství kněžském v katolické církvi vůbec a zvláště v Čechách a na Moravě, 1845.

ČÁST PRVÁ.

VĚDECKÁ PRŮPRAVA K MANŽELSKÉMU PRÁVU

Díl I.: ZÁKLADNÍ POJMY O MANŽELSTVÍ.

4 V této stati vyložíme, co manželství je, prozkoumáme jeho právní podstatu, všimneme si jeho nerozlučných vlastností i jeho původní posvátnosti, objasníme smluvní charakter manželství a vytkneme poměr svátosti k manželské smlouvě.

Čl. 1. Výměr manželství.

(1012, 1013.)

Justinian, Institutiones, l. 1, tit. 10, De nuptiis; Dig. l. 23, tit. 1, De sponsalibus, Novella 22; - *Gratian,* Caus. 27 qu. 2; - *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3. Supplem. qu. 44—49; - *Sněm tridentský,* sess. 24, De sacramento matrimonii; - *Catechismus Romanus,* pars 2, cap. 8 qu. 3 a 13; - *Lev XIII.,* okr. l. »Arcanum«, ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 385; - *Pius XI.,* okr. l. »Casti connubii«, ze dne 31. prosince 1930, AAS. 22, str. 539, násl.; - *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 22, násl.; - *Schulte,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1855, str. 1, násl.; - *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum 1895, str. 3, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 86, násl.; - *Soldát,* O jedinosti a nerozlučnosti manželství, 1906; Za nerozlučnost v manželství, ČKD. 1906, str. 46, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920³, str. 1, násl.; - *Donat,* Ethica specialis, 1921, str. 62, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 21, násl.; - *Martinů,* Manželské právo církve katolické, sv. 1, 1928, str. 7, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 33, násl.; - *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924, str. 18, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 1, násl.

1. **DEFINICE MANŽELSTVÍ.** Římský právník Modestinus popisuje podstatu manželství touto ušlechtilou větou: »Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio.«[1])

---

1) Fr. I. Dig., l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

Školní výměr římský byl: »Nuptiae autem, sive matrimonium, est viri et mulieris coniunctio, individuam vitae consuetudinem retinens.«[1]) Římský výměr manželství se v literatuře křesťanské s oblibou opakoval a nepozbyl podnes svého významu.[2]) Katechismus sněmu tridentského rozšířil římskou definici: »viri et mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas, individuam vitae consuetudinem retinens.«[3])

Náš občanský zákoník klade v čelo práva manželského velmi jasný popis manželství, který dobře komentuje výměr římský: »Rodinné poměry zakládají se smlouvou manželskou. V manželské smlouvě dvě osoby různého pohlaví projevují podle zákona svoji vůli, že budou žíti v nerozlučném společenství, děti ploditi, je vychovávati a poskytovati si vzájemnou pomoc.«[4]) Zde jsou vytknuty všechny známky smlouvy manželské podle pojmů kanonického práva. Zákon manželský ze dne 22. května 1919[5]) nepodává definici manželství a proto zůstává původní text v platnosti.

Kafka ve spise »Právo rodinné« 1924 (návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku pro Československou republiku) otevřeně zavrhuje definici manželství, jak ji podává § 44. o. z. obč. jako nesprávnou a vyslovuje názor, že definice vůbec nepatří do zákoníku. Návrh kriticky osvětlil prof. Schlenz a Dr. Pícha. Pícha v pojednání: »Slovo k revisi občanského práva manželského«[6]) poukazuje na to, že nechuť k jasnému výměru prozrazuje choutky, ukrývati pod rouškou manželství jiné volné spojky dvou osob, které by neměly s manželstvím nic společného.

V kodexu kanonického práva nenacházíme definici manželství. Užíváme stále výměru římského, přisuzujíce slovům smysl křesťanský.[7]) Kodex sám nás poučuje, že manželství je smlouvou (can. 1012, § 1), její podstatné vlastnosti jsou jedinost a nerozlučnost (can. 1013, § 2). Smlouva vzniká souhlasem vzájemně projeveným inter personas habiles (can. 1081, § 1) a jejím předmětem je ius in corpus, perpetuum et exclusivum (can. 1081, § 2). Práva manželů jsou si rovna od počátku (can. 1111). Ze smlouvy plyne těžká povinnost pečovati o výchovu dětí, duchovní i fysickou (can. 1113). Křesťanské manželství rozlučuje jedině smrt (can. 1118). Teprve křesťanstvím nabyly výrazy římské definice dokonalého významu.

5 2. **SMLOUVA PODSTATOU MANŽELSTVÍ.** Výraz »coniunctio« v definici manželství připouští dvojí smysl, znamenaje buď tělesné soužití (copula carnalis), neb obapolnou smlouvu (contractus bilateralis), kterou si snoubenci, vstupujíce do stavu manželského, vyměřují svá budoucí práva. Tu nepadá na váhu, zda již manželé užili svých práv či nikoli.

---

1) L. I. Inst., l. 1, tit. 9, De patria potestate.

2) *Freisen,* Geschichte, str. 23, srovn. cap. 11, X, l. 2, tit. 23. Alexander III. (1159—1181); can. 3, Caus. 27, qu. 2, sv. Augustin.

3) Catechismus Romanus, pars 2, cap. 8, qu. 3.

4) § 44. o. z. obč.

5) Sb. z. a n. č. 320.

6) ČKD 1924, str. 465 násl.

7) Na př. *Martinů,* Manželské právo, část 1., 1928, str. 10, násl.

Oba názory, tak zv. *teorie kopulární a teorie smluvní,* hleděly nabýti půdy. Zvítězila theoria contractus nad hrubým názorem, že souloží (una caro) manželství se stává skutkem. Římská zásada: »Nuptias non concubitus sed consensus facit« (Ulpian)[1]) stala se obecným přesvědčením v obojím právu. Gratian[2]) i právo dekretální[3]) na ní dále budují.[4])

Kopulární teorie, podle které se manželský svazek podstatně uplatňoval až souloží, vznikla z názoru práva germánského.[5]) Jejím šiřitelem byl Freisen, který se ve svých dějinách snažil dokázati, že staré kanonické právo uznávalo manželství za pravoplatné, až když bylo souloží manželů zpečetěno.[6]) V novém vydání svého díla Freisen svůj názor opravil ve smyslu teorie kontraktní.[7])

Je ovšem pravda, že manželství, dokud manželé neužili svého práva (matrimonium ratum tantum, can. 1015 § 1), může býti podle panujícího práva dispensí rozloučeno neb »ipso iure« slavnou profesí zrušeno (can. 1119). Copula mezi zasnoubenými měnila kdysi zásnub ve sňatek.[8])

3. **JEDINOST MANŽELSKÉ SMLOUVY** (unitas, can. 1013, § 2). Právo přirozené i positivní božské dovoluje zákonný svazek pouze jednoho muže s jednou ženou. Křesťanský názor nepřipouští žádný druh polygamie, opíraje se o inspirovaný výrok: »erunt duo in carne una«.[9]) Sněm tridentský prohlašuje, že tato slova pronesl praotec lidstva »divini Spiritus instinctu«.[10]) Kristus Pán opětovav doslova tento projev,[11]) dal mu svou sankci.

Unitas matrimonii zavrhuje současné mnohoženství (polygynia), tím spíše každé mnohomužství (polyandria), které činí vůbec nemožným utvoření rodiny i výchovu dítek.[12])

4. **NEROZLUČNOST MANŽELSKÉ SMLOUVY** (indissolubilitas, can. 1013, § 2). Spolu s jediností tvoří nerozlučnost podstatné vlastnosti manželství.[13]) Spasitel, zamítnuv laxní kázeň dočasně trpěnou, obnovil původní zákon nerozlučnosti: »Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.«[14])

Zákon přirozený, Kristem Pánem potvrzený, nepřipouští výjimky (can. 1118). Dvojí odchylka pro křesťanský sňatek, o níž jedná can. 1119, pochází

---

1) Fr. 30 Dig., l. 50, tit. 17, De diversis regulis iuris.

2) Can. 4 Caus. 27 qu. 2 *(Sv. Jan Zlatoúst),* can. 5 tamtéž *(Sv. Ambrož).*

3) cap. 14. X l. 4 tit. I.

4) *Leitner,* Lehrbuch, str. 6.

5) *Laurín,* Introductio, str. 24; *Scherer,* Handbuch, sv. 2., str. 549, *Leitner,* Handbuch, str. 6.

6) *Freisen,* Geschichte, 1. vydání 1888, str. 151, 215 násl.

7) Tamtéž, 2. vydání 1893, str. XIX, násl.; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 67, str. 376.

8) Cap. 15, 26, 30, X, l. 4, tit. 1.

9) 1 Mojž. 2. 24.

10) Sněm tridentský, sess. 24, Doctrina de sacramento matrimonii.

11) Mat. 19. 5.

12) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 27.

13) Lev XIII., okr. list Arcanum.

14) Mat. 19. 6.

z teorie kopulární. Tak zvané privilegium Paulinum (can. 1120—1125) náleží do práva božského.

S podstatnými vlastnostmi svazku manželského, unitas a indissolubilitas, kryjí se věcně tak zvaná »tria bona matrimonii«. O nich píše sv. Augustin.[1]) Jsou to: »proles, fides, sacramentum«. *a)* Bonum prolis chrání čelný účel manželství proti umělé neplodnosti a maření plodů; *b)* bonum fidei (fidelitatis) zapovídá nevěrnost a cizoložství; *c)* bonum sacramenti vylučuje rozluku svazku.[2])

6 5. **ZVLÁŠTNOST MANŽELSKÉ SMLOUVY.** Ačkoliv manželství chová všechny podstatné prvky dvoustranné smlouvy,[3]) není dovoleno podříditi je obecným pravidlům zákoníku církevního ani světského de contractibus.[4]) Manželská smlouva není úkonem výlučně práva lidského, jako jiné typy smluv, nýbrž vůle kontrahentů závisí jak při vzniku smlouvy tak i po čas jejího trvání na nezměnitelném zákonu božském. Manželství se liší od jiných soukromých smluv takto:

a) Smluvní stranou nemůže býti kdokoli bez rozdílu, nýbrž manželství uzavírají pouze osoby právně způsobilé podle práva kanonického (inter legitimas personas).[5])

b) Obsah manželské smlouvy nemohou si snoubenci předem upraviti podle svých soukromých názorů a sklonů. Souhrn práv a břemen, která sebou manželská smlouva nese, jsou diktována právem přirozeným a positivním, takže snoubencům není volno vyhrazovati si zvláštní výhody. Také občanské právo prohlašuje za neplatnou smlouvu, jež se příčí zákonnému zákazu nebo dobrým mravům, s výslovným poukazem na výjimky smluvené za vyjednávání manželské smlouvy.[6])

c) Známka jedinosti a nerozlučnosti manželství nepřipouští odlišných diskusí.

d) Jedinečnou váhu a důstojnost dodává křesťanskému manželství jeho svátostný ráz, jemu výlučně vlastní (can. 1012, § 1—2).

6. **PŘEDMĚT A ÚČEL MANŽELSKÉ SMLOUVY.** Zjistili jsme, že si snoubenci neurčují sami obsah a rozsah vzájemné dohody, nýbrž usnášejí se na smlouvě předem vymezené právem přirozeným co do nároků a závazků budoucích manželů.

---

[1]) *Sv. Augustin,* De nuptiis et concupiscentia, l. 1., cap. 11. = can. 10, Caus. 27 qu. 2.; *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica pars 3 Supplem. qu. 49 art. 1—6.; Catechismus Romanus, pars 2, cap. 8 qu. 23 násl.; *Laurin,* Introductio, str. 7; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 28.

[2]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2., str. 91., pozn. 15.

[3]) *Tilsch-Svoboda,* Občanské právo, část všeobecná, 1925[3], č. 192.

[4]) Rozdíl mezi matrimonium in fieri a matrimonium in esse neměl ani v teorii ani v praxi té váhy, která se mu přikládala. Omylem dnes nepřijatelným byl názor, že manželství není smlouvou, nýbrž že se pomocí smlouvy vchází do stavu manželského; *Laurin,* Introductio, str. 31; *Martinů,* Manželské právo, sv. 1., str. 11.

[5]) Srovn. svrchu definici římského katechismu.

[6]) § 879 o. z. obč.

Manželství jak přirozené tak i křesťanské má dvojí účel (can. 1013, § 1):

a) *Účelem hlavním* (finis primarius) je plození a výchova dítek, fysická i duševní (procreatio atque educatio prolis), aby zachováno bylo lidstvo. Římský katechismus vyjadřuje věc slovy: »maritalis coniunctio«.

b) *Podružný účel* (finis secundarius) manželství označuje can. 1013, § 1 takto: »mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae«. Vzájemná pomoc je tu míněna v nejširším rozsahu, v oboru života hmotného i duševního, podle římské definice manželství: »consortium omnis vitae«.[1])

Není přípustno, aby se snoubenci před sňatkem smluvili na vyloučení hlavního účelu manželství. Manželský souhlas byl by právně neplatný, kdyby druh druhu nesdělil skutečné právo ad actus coniugales za účelem plození.[2]) Totéž dlužno říci o nevědomosti, když manžel neví, k čemu manželství podstatně slouží. Manželská smlouva jest za té okolnosti neplatná (can. 1082, § 1).

Co tu řečeno o právu, netřeba v plném rozsahu rozuměti o užívání práva smlouvou nabytého (usus iuris). Manželům je svobodno smluviti se na tom, že nebudou práva svého užívati. Mravní hodnota podobného usnesení závisí na důvodech, pro něž k dohodě došlo.

Starší spisovatelé církevní se s oblibou zabývali otázkou, zda poměr Panny Marie k sv. Josefovi byl manželstvím v plném slova smyslu.[3]) Sv. Jan Zlatoúst († 407) má za to, že manželství bylo jen zdánlivé, asi na způsob odevzdání Matky Janovi pod křížem.[4]) Více méně jsou téhož mínění sv. Ambrož († 397), Jeronym († 420), papež Řehoř Veliký (590—604).[5]) Sv. Augustin († 430) hájí proti všem skutečné manželství Josefa s Marií. Jejich manželství nechybí žádná podstatná známka manželství, i trojí dobro, bonum prolis, fidei, sacramenti, bylo správně zachováno.[6])

O manželství císařovny sv. Pulcherie (450—453) s Marciánem a císaře sv. Jindřicha II. (1002—1024) s Kunhutou je zbytečno psáti, ježto chybí jakékoli právní doklady.

Čl. 2. Terminologie manželství.

7 *Jungmann,* Slovník, sl. manželství. - *Laurin,* Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství, 1883, str. 2, násl.; - *týž,* Introductio in ius matrimoniale, 1895, str. 2, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 86, pozn. 1, 2; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 2; - *Martinů,* Manželské právo církve katolické, část I., 1928, str. 7, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 36; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 21.

---

[1]) O úkolech rodiny srov. *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924, str. 8., násl.

[2]) Manželskou soulož vyjadřují prameny opisně: officium naturae, debitum coniugale (can. 2, Caus. 33, qu. 1), cognoscere uxorem (cap. 7, X, l. 3, tit. 32), carnalis copula, carnis commixtio, matrimonium consummatum (cap. 6, X, l. 5, tit. 17.)

[3]) *Freisen,* Geschichte, str. 83. násl.; *Gratian,* can. 3, 39. násl. Caus. 27 qu. 2.

[4]) *Gratian,* can. 42 tamtéž.

[5]) Tamtéž.

[6]) Can. 3, 10, tamtéž.

Z prastarých názvů, kterých užívají různé skupiny národů o smlouvě manželské, smíme právem souditi, jaké panovalo obecné smýšlení o manželství, nač kladen při oddavkách důraz a jaké bývaly ve zvyku obřadnosti při svatbách.

1. **GAMOS.** Je to běžný řecký název pro manželství. Adjektivní *γαμήλιος* značí manželský, *προγαμία* je svatební oběť s obřady symbolickými.[1]) Jiný výraz pro manželství je *νύμφευμα* = sňatek, oddavky a *ὑμήν* = úkon sňatku. *Νύμφη* = nupta, nevěsta, zahalená, *νυμφίος* = ženich, *νυμφεύω* = vdávati se, *ὑμέναιος* = svatební píseň (hymna). *Ἐγγύησις* = zasnoubení, tak nazvané od jména *ἐγγύη* = smlouva, záruka, zaslíbení.

8 2. **MATRIMONIUM.** Otec opatřuje členům rodiny hmotné potřeby životní (patrimonium), kdežto matce jest přisouzen hlavní podíl na řízení rodiny a na výchově dětí (matris munus). Klasický je výrok papeže Řehoře IX., že dítko bývá matce, nikoli otci: »ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum laboriosus«.[2])

Výrazy: coniugium (con-iungere), consortium naznačují povinnost snoubenců, podvoliti se předem společnému osudu (sors) a jhu (iugum), které je v manželství očekává.[3]) Connubium, nuptiae (zásnub) upomíná na pradávný obyčej neb náboženský obřad haliti nevěstu v závoj (nubere).[4]) Závoj nevěstin byl znamením cudnosti.[5])

Sponsus, sponsa, odvozenina od slovesa spondeo = slibuji. Vyměňovali si anulum pronubum. Jméno uxor uvádějí v souvislost se slovesem ungere, poněvadž provdané náležela povinnost při svém příchodu do domu mazati stěžeje tukem vepřím neb vlčím.[6]) Dost smělý to výklad.

Sponsa kladena na roveň manželce, byla přípustna žaloba de adulterio,[7]) porušení zásnubu jinými sponsaliemi stíháno bylo infamií,[8]) ze zásnubů se rodilo švakrovství, bránící manželství s pokrevenci nevěsty.[9]) Snoubenec měl právo stíhati škůdce své snoubenky.[10])

Římské právo znalo více druhů manželství s nestejnými následky: a) žena přešla do moci a poručenství manželova a poměr ten slul conventio in manum.

---

1) *Velišský,* Život Řeků a Římanů, 1876, str. 222.

2) Cap. 2, X, l. 3. tit. 33.

3) *Sv. Isidor,* Etymologiarum, l. 9, cap. 7, Migne PL 82, str. 365; *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars. 3. Supplem. qu. 44 a. 2.

4) 1. Mojž. 24, 64 (Rebeka).

5) Can. 7, 8, Caus. 30, qu. 5 (Isidor Sev.). Fr. 1. Dig., l. 23, tit. 2. — Analogii k svatebnímu závoji tvořil závoj, kterým biskup zdobil panny Kristu se zasvěcující (Christo sponso); *Bilczewski* (přel. Tumpach) Archeologie křesťanská, 1898, str. 346.

6) *Laurin,* Introductio str. 26; *Forcellini-Furlanetto,* Totius latinitatis lexicon, sv. 6, 1875, sl. »uxor«.

7) Fr. 13, § 3, Dig. l. 48, tit. 5.

8) Fr. 1, Dig. l. 3, tit. 2.

9) Fr. 8, Dig. l. 12, tit. 4.

10) Fr. 15, § 24, l. 47, tit. 10 (Ulpian).

b) žena zůstala v moci své rodiny (conventio sine manu). Tato žena slula uxor, kdežto manželka s manus nazývána materfamilias.[1])

Podle obřadností rozeznávali Římané manželství:

a) *Confarreatio* (far = koláč ze špaldy) byly oddavky nejslavnější, téměř výhradně rodinám patricijským vlastní. Přítomni byli pontifex maximus a flamen dialis s desíti svědky. Novomanželům podáváno bylo z koláče obětovaného.

b) *Coëmptio* nazváno od obrazné koupě nevěsty, když ženich vyplatil jejím rodičům určitý peníz.

c) *Usus* (usucapio) záležel v právu nabytém na ženu, s kterou muž po celý rok manželsky žil.

9 3. **MANŽELSTVÍ.** Český výraz, označující trvalý stav, je společného původu s polským názvem malžonek, manžonek. Slovo zdá se býti sloučeninou z tvaru mal + žena (přesmyčka). Starogermánské mahal, mâl znamená spojení neb smlouvu, Gemahl (γάμος).[2])

Sňatkem nazýváme smlouvu, kterou se vchází ve stav manželský (matr. in fieri). *Oddavky* (v - dávati se) a *svatba* znamenají úkon liturgický. *Veselka* jsou domácí radovánky, svatbu provázející. *Sobáš* sluje slovensky svatební úkon (soba = osoba).[3]) Rusky znamená *brak* (bráti) manželství vůbec, *supružestvo* je stav manželský (spřežení, iugum), suprug = manžel, supruga = manželka.

Nevěsta (polsky niewiesta, jugosl. nevista), značí dívku dosud k oltáři neuvedenou (nondum ducta). Někteří odvozují slovo »nevěsta« od řeckého νύμφη = nupta = zahalená, poněvadž rodiče odevzdávali dceru ženichovi zastřenou závojem.

4. **EHE.** Německý název odvozovali od starogermánského éwa, aéw, aiws = zřízení trvalé, věčné (aevum, αἰών). Novější názor hledá původ slova v kořenech ê, êwe, êwa = zákon, spolek, svaz.[4]) Braut mělo za stara formu brut.

Gotický tvar mahl, mahal = spojení, smlouva (Gemahl).[5]) V manželském právu německém objevuje se výraz mundium (totožné s římským manus?). Je to moderní Vormundschaft. Ženich koupil si od rodičů nevěsty neb od jejího poručníka právo býti ochráncem a právním zástupcem manželčiným. Žena stávala se svého muže Mündel. Pro některé zločiny soud odnímal mužovi mundium, ale svazek manželský trval dále.[6])

---

1) *Velišský,* život Řeků a Římanů, 1876, str. 237; *Freisen,* Geschichte, str. 103.

2) *Jungmannův* Slovník, část 2., 1835, str. 391; *Kottův* Slovník, část 1., 1878, »manžel«; *Martinů.* Manželské právo, část 1., 1928, str. 8.

3) *Jungmannův* Slovník, část 4., str. 213.

4) *Knecht,* Handbuch, str. 36, pozn. 1, 2.

5) *Grimm,* Deutsches Wörterbuch, sv. 4., 1897, *Kluge,* Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, 1924.[10]

6) *Freisen,* Geschichte, str. 108.

Čl. 3. Posvátnost stavu manželského.

(Can. 1012, § 1—2.)

10 *Sv. Tomáš Akv.*, Summa theologica, pars 3, Supplem. qu. 42 a. 1; - Catechismus Romanus, pars 2, cap. 8; - *Pius IX.*, Syllabus errorum č. 65, 66, 73; - *Denzinger-Bannwart-Umberg*, Enchiridion symbolorum; - *Lev XIII.*, okr. l. »Arcanum«, ze dne 10. února 1880; ASS 12, str. 386; - *Pius XI.*, okr. l. »Casti connubii«, ze dne 31. prosince 1930; AAS 22, str. 539; - *Freisen*, Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 29, násl.; - *Scherer*, Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 86, násl.; - *Leitner*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1920³, str. 47, násl.; - *Rittner*, Církevní právo katolické, (přel. Zítek), část 2, 1889, str. 278; - *Laurin*, Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, str. 13, násl.; - *Soldát*, O jedinosti a nerozlučnosti manželství, 1906, str. 61, násl.; - *Vašek*, Rodina dvacátého století, 1924, str. 28, násl.; - *Martinů*, Manželské právo církve katolické, sv. 1, 1928, str. 14, násl.; - *Matzke*, Manželství v pravěku, 1934, str. 85; - *Cappello*, De matrimonio, 1933³, n. 25, násl.

1. **MANŽELSTVÍ MIMOKŘESŤANSKÉ.** Sám Tvůrce položil pevné základy k instituci manželství. Již tato okolnost budí přesvědčení, že jde o zřízení podléhající mravnímu řádu božskému a stojící pod ochranou náboženství. I přirozeně právní spojení muže a ženy (matrimonium legitimum, can. 1015, § 3) je stavem posvátným, nikoli smlouvou povahy profánní. Toto přesvědčení táhne se jako zlatá nit dějinami lidstva.

»Manželství však více než každý jiný poměr zasahuje v obor mravnosti. Již sám vznik jeho vyplývá z příčin etických, neboť účelem jeho je zušlechtění pudů smyslných, jež, kdyby manželství nebylo, nepovznesly by se nad povrch zvířeckosti . . . Proto také manželství, jsouc poměrem tak výlučně mravním, stalo se zároveň poměrem náboženským. Od nejdávnějších dob u všech národů nalézáme určitý svazek představ náboženských s vymezením poměrů manželských.«[1])

Rozluka manželská platila vždy za nezřízený a nedovolený čin. Manželům žehnali kněží. Perský kněz svolával na snoubence požehnání Ormuzdovo, v Egyptě vykonával obřady svatební kněz Isidin.[2]) Germáné i Slované smýšleli stejně. Palacký chválí naše předky: »Manželství svatě zachováváno, chválena zvláště cudná věrnost a oddanost paní slovanských, jež, nechtějíce žíti po smrti manželů svých, často samy se usmrcovaly.«[3]) Manželská nevěrnost trestána smrtí cizoložnice.[4])

V národě židovském nebyly sice sňatky vyhrazeny kněžím, nicméně dávali

---

[1]) *Rittner*, Církevní právo, část 2., str. 278.

[2]) *Soldát*, O jedinosti a nerozlučnosti, str. 63.

[3]) *Palacký*, Dějiny národu českého, kn. 2, čl. 6.

[4]) Příklad ze života sv. Vojtěcha; *Soldát*, tamtéž, str. 64; Srovn. *Matzke*, Manželství v pravěku, str. 51 násl.

snoubencům požehnání rodiče a příbuzní slavnostními formulemi, na příklad Rebece,[1]) Ruth.[2])

Nejušlechtilejší pojem o manželství zachovali si Římané: Coniugii nomen sacrum, coniugii sacrata fides. I definice manželství svědčí o jeho posvátnosti: »divini et humani iuris communicatio«.[3]) Svatba římských patriciů konala se v chrámu, kněz pálil pšeničná zrna v oběť Jovišovi.[4]) Císař Augustus tázal se kněží, zda jeho sňatek s Livií se srovnával s právem (»an rite nuberet«).[5])

Není národa, který by manželství nepovažoval za poměr posvátný neb sňatek slavil bez náboženských obřadů.[6]) Protestant Savigny († 1861), jsa r. 1852 požádán savojskou vládou o dobrozdání, zrazoval od zavedení civilního sňatku, pro nábožensko-mravní povahu manželské smlouvy.[7])

Křesťanství šířilo od počátku přesvědčení o duchovní a náboženské povaze manželství. Papež Inocenc III. (1198—1216) odepsal: »quum sacramentum coniugii apud fideles et infideles existat«.[8]) Podobně papež Honorius III. (1216 až 1227): »... coniugii sacramentum, quod cum non solum apud Latinos et Graecos, sed etiam apud fideles et infideles existat ...«[9]) Sv. Tomáš Akvinský nazývá pohanské manželství »sacramentum habitualiter«.[10]) Důsledně učí papež Lev XIII. (1878—1903) o manželství vůbec: »... inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non adventitium, sed ingenitum, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum«.[11])

11 2. **MANŽELSTVÍ SVÁTOSTNÉ.** Kristus Pán povznesl manželský svazek muže se ženou na svátost novozákonní. Je to článek víry. Spasitel nebyl by poctil svojí přítomností snoubence v Káni,[12]) kdyby šlo o úkon a stav nesvatý, světský, neb o zřízení odporující mravnosti.

Dogmatický důkaz o svátostní povaze manželství opírá se o výrok sv. Pavla[13]): »Ženy mužům svým poddány buďte jako Pánu, nebo muž je hlava ženy, jako jest Kristus hlava církve ... Muži, milujte manželky své, jakož i Kristus miloval církev ... Tajemství toto veliké jest, ale já pravím v Kristu

---

1) 1. Mojž. 24, 60.

2) Ruth 4, 11 násl. O sňatku Tobiáše mladšího s dcerou Raguelovou zachoval se celý popis obřadu, Tobiáš 7, 15—17.

3) Fr. 1 Dig. l. 2, tit. 32.

4) *Velišský,* Život Řeků a Římanů, 1876, str. 221; *Kubelka,* Římské realie, 1898. str. 47.

5) *Tacitus,* Annales, l. 1, 10.

6) *Leitner,* Handbuch, str. 19; *Matzke,* Manželství v pravěku, str. 127.

7) *Leitner,* Handbuch, str. 18.

8) Cap. 8 X l. 4 tit. 19. De divortiis.

9) Cap. 11, X l. 1, tit. 36, De transactionibus.

10) Summa theologica, pars 3 Supplem. qu. 59 a. 2 ad 1.

11) Okr. l. »Arcanum«, ASS 12, str. 392.

12) Jan 2, 1.

13) *Schumacher,* Das Eheideal des Apostels Paulus, 1932.

a v církvi.«[1]) Již ve Starém Zákoně se poměr národa židovského k Hospodinu obrazně naznačuje svazkem manželským.

Nepřetržitá církevní tradice svědčí o tom, že manželství je jednou ze sedmi svátostí. Africký Tertullian († kol 240) řadí manželství do počtu svátostí.[2]) Sv. Ambrož milánský († 397), nadšený hlasatel panenství, vyznává nicméně »sanctificatum a Christo esse coniugium«.[3]) Papež Lucius III. (1181—1185) stíhá v konstituci »Ad abolendam« klatbou, kdo v rozporu s církví šíří bludy o sedmeru svátostí.[4])

Povšimnutí zasluhuje skutečnost, že východní církve, ačkoli záhy přerušily veškery styky s Římem, shodují se s ní v učení o svátosti manželství.[5]) Proti pokusům reformátorů stol. 16.[6]) zdůraznil sněm tridentský svátostnost svazku manželského, odvolávaje se na nepřerušené církevní podání.[7]) V nové době byl papež Pius IX. (1846—1878) nucen hájiti svátost manželství,[8]) podobně Lev XIII.[9]) a Pius X. v dekretu sv. Officia »Lamentabili« ze dne 3. července 1907, č. 51.[10]) Dogmaticko-historický vývoj ukončuje can. 1012, § 1—2.

12 3. **POMĚR SVÁTOSTI K MANŽELSKÉ SMLOUVĚ.** a) *Sama smlouva je svátostí.* Can. 1012, § 1 umlčuje fantastické výklady o vlivu svátosti na manželství takto: »Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos«. Výraz »svátost« nemůžeme bráti ve smyslu širším, jak slova užívali i papežové o manželství pohanů, nýbrž v striktním smyslu sněmu tridentského, který nazývá manželství »vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis«.[11])

Některé starší spisovatele sváděla teorie kopulární, že se ostýchali uznávati svátost v plném smyslu. Jakákoli obtíž mizí pro přívržence teorie smluvní. Nikoli copula carnalis, nýbrž contractus bilateralis byl povýšen na svátost.[12])

Bylo třeba čeliti bludnému názoru, jako by svátost tvořila pouhou okrasu smlouvy manželské (decus quoddam adiunctum), kterou lze od smlouvy odloučiti.[13]) Tentýž účel sleduje zavržená věta 66 Syllabu papeže Pia IX.: »Matri-

---

1) Efes. 5, 22—32.

2) De praescriptionibus adversus haereticos, cap. 40, *Migne,* PL 2, str. 66.

3) Epist. ad papam Siricium, n. 3; *Migne,* PL 16, str. 1172.

4) Can. 9 X l. 5, tit. 7.

5) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris ecclesiae orientalis catholicae, 1862, str. 408.

6) Mistr *Jan Hus* učil o manželství zcela pravověrně; Postilla (třetí neděle po Kristově narození); *Flajšhans,* Mistra Jana Husi sebrané spisy, sv. 6, str. 42.

7) Sněm tridentský, sess. 24, decretum a can. 1.

8) Syllabus errorum ze dne 8. prosince 1864, č. 65; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 1765.

9) Okr. l. »Arcanum«.

10) ASS 40, str. 470 násl.; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* tamtéž, n. 2051.

11) Sněm tridentský, sess. 24, can. 1.

12) *Freisen,* Geschichte, str. 39 násl.

13) *Lev XIII.,* okr. l. Arcanum.

monii sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile«.[1]) Kontrahenti nemají vliv na vznik svátosti, kterou vyloučiti nemohou.

b) *Svátost jen v křesťanském manželství.* Platně udělený křest jest jedinou branou do církve a k zdrojům milosti, »sacramentorum ianua ac fundamentum« (can. 737). Osoba nekřtěná, jsouc neschopna přijati svátost, vchází v pouhou smlouvu manželskou. Nekatolík a odpadlík přijímá při sňatku též svátost, ačkoli považuje manželství za pouhý úkon občanský. Nesprávně se tvrdilo, že manželství uzavřené zástupcem (per procuratorem, can. 1089), není svátostí.[2]) Manželství nekřtěných nabývá jejich křtem ihned rázu svátostného. Mínění, že je jim obnoviti manželský konsens po křtu, je dnes zcela opuštěno.[3])

Byla položena otázka, zda manželství křesťana s nekřtěnou osobou jest svátostí aspoň s jedné strany.[4]) Stejná pochyba se naskytuje, když po svatbě toliko jeden manžel přijal svatý křest. Kasuisté dávají většinou odpověď zápornou. Své mínění odůvodňují poukazem, že svátost nelze nijak odlučovati od smlouvy. Poněvadž jest jeden manžel svátosti neschopen, nemůže ani druhý svátost přijati, právě tak, jako si nelze mysliti manželskou smlouvu, platnou pouze jednostranně.[5]) Názor tento přibírá na pomoc can. 1012, § 1 a 2, který jedná o manželství dvou křesťanů.

Mínění opačné, že křesťanský manžel přijímá sám svátost, neprotiví se žádné uznané zásadě. Právě onen důvod, že v křesťanství nemůže manželská smlouva existovati bez svátosti (can. 1012 § 2), nás zmocňuje k přesvědčení, že se v daném případu neprávem upírá svátost manželu pokřtěnému. Manželská smlouva musí ovšem býti bezpodmínečně vzájemná, kdežto svátosti dostává se jednotlivcům podle jejich osobní schopnosti a hodnosti.[6])

13 4. **UDĚLOVATEL SVÁTOSTI.** Z textu can. 1012, § 1, že manželská smlouva sama jest svátostí, soudíme, že nikoli kněz oddavkám asistující, nýbrž snoubenci smlouvu uzavírající jsou původci svátosti. Sv. Tomáš Akv. učí, že »verba quibus consensus exprimitur matrimonialis, sunt forma huius sacramenti.«[7]) Je to názor dnes panující.[8])

Věta, že manželé jsou si udělovateli svátosti, potřebuje následující vysvětlivky: Připouštíme jen nepřímou činnost kontrahentů. Když si křesťanský muž a žena dali vzájemný slib manželský, vyplnili podmínku, aby se jejich smlouva stala současně svátostí. Smlouvu na svátost povýšil sám Spasitel (can. 1012, § 1). On jest vlastně habituálním udělovatelem svátosti. Svátost manželství

---

1) *Denzinger-Bannwart-Umberg,* tamtéž, n. 1766.

2) *Cappello,* De matrimonio, n. 26.

3) *Cappello,* De matrimonio, n. 35.

4) *Pejška,* pojednání v ČKD 1904, str. 6, 166, 303.

5) *Cappello,* De matrimonio, n. 36.

6) Tuto teorii šířil první náš *Laurin,* srovn. *Perrone,* De matrimonio christiano, sv. 2, 1858, str. 309.

7) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplem. qu. 42 a. 1 ad 1.

8) *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 8, cap. 13 n. 4; *Bellarmin,* De matrimonio l. 1, cap. 6; *Suarez,* De sacramentis, I disp. 2 sect. 1; *Martinů,* Manželské právo, část 1, 1928, str. 24.

čerpá svou sílu ze svátosti křtu, na níž závisí existenčně.[1]) Snoubenci nemohou úkonem vlastní vůle způsobiti, aby se jejich smlouva nestala svátostí, poněvadž dílem jejich vůle je smlouva, nikoli svátost. Nemohou tedy vyloučiti svátostnost ze smlouvy, jak se obává Cappello.[2])

Melchior Canus († 1560) udával za formu svátosti manželství slova oddávajícího »Ego vos coniungo«.[3]) Též Pehem rázně zastává názor, že kněz uděluje svátost manželství.[4]) Dnešní orthodoxní církev učí, že materiální složku manželství tvoří vzájemný konsens snoubenců, kdežto formou svátosti je požehnání oddávajícího kněze,[5]) ale nikoli ad validitatem.[6]) Tyto i jiné ještě názory jsou zcela opuštěny.

Čl. 4. Druhy manželství.

(Can. 1015, 1104—1107.)

14 *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 55; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 1, 1927, str. 64, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 70, násl.; - *Martinů,* Manželské právo církve katolické, část 1, 1928, str. 50, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 6, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933[3], n. 47, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 65, násl.

Názvosloví, které v tomto článku s odborným výkladem podáváme, nabývá nemalé důležitosti z toho důvodu, že osobní právní stav snoubenců neb způsob, jak k sňatku došlo, určují budoucí právní poměry manželů.

1. **MATRIMONIUM RATUM** (can. 1015, § 1). Tak označujeme výlučně manželství křesťanské dvou pokřtěných osob, pravoplatně podle kanonických norem smluvené. Výraz »ratum« měl vždy význam trvalosti a nezrušitelnosti a jej též podržel.

Ratus = firmus, constans, fixus. Ratum habere = approbare, confirmare.[7]) »Astrorum rati et immutabiles cursus«, »acta caesaris omnia rata habeantur«. Opak sluje »irritum«. Ovidius pronáší přání: »efficiatque ratas utraque diva preces«. Tertullian schvaluje sňatek, který »ecclesia conciliat, confirmat oblatio, obsignat benedictio, angeli renuntiant, Pater rato (ratum) habet.«[8])

15 2. **MATRIMONIUM RATUM ET CONSUMMATUM** (can. 1015, § 1).

---

1) Tuto větu vysvětluje *sv. Pavel* v listě 1 Kor. 7, 14: »Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem . . .«

2) *Cappello,* De matrimonio, n. 32.

3) Loci theologici, 1563, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 97, str. 220.

4) Praelectiones in Jus ecclesiasticum universum, sv. 2, 1785, str. 273.

5) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 411.

6) *Cappello,* De matrimonio, n. 924 násl.

7) *Forcellini-Furlanetto,* Totius latinitatis lexicon, sv. 5, 1871, »ratus«.

8) *Tertullian,* Ad uxorem, l. 2, cap. 9; *Migne,* PL 1, str. 1415.

V této souvislosti znamená matrimonium ratum smlouvu právně sjednanou, ale nedokonanou, poněvadž se manželé ještě nestali una caro. Až když manželé užili nabytého práva, požívá svazek manželský všestranné pevnosti a nerozlučnosti (can. 1118). Nazývá se matrimonium ratum et consummatum. Konsumace se po sňatku právně předpokládá (can. 1015, § 2), jest však přípustný důkaz opaku.

3. **MATRIMONIUM LEGITIMUM** (can. 1015, § 3). V přijatém smyslu sluje takto manželství dvou osob nekřtěných. Sňatek je platný, nevadí-li překážka práva přirozeného, ani positivně božského, ani občanského, pokud státu přísluší zákonodárná moc na manželství nekřesťanů. Předpisy práva kanonického nekřtění nejsou vázáni. Ani křtem později přijatým nerozlučuje se manželství pro kanonickou vadu. Případ apoštolův (can. 1120—1124) je výjimkou. Manželství pouze zákonné (matrim. legitimum) mění se křtem aspoň jednoho manžela v matrimonium ratum a křesťan nabývá milosti svátostné.

16 4. **MATRIMONIUM PUTATIVUM** (can. 1015, § 4). Sluší rozeznávati věcnou stránku smlouvy od osobního vědomí. Manželství bylo sice uzavřeno předepsanou formou, jest však neplatné pro kanonickou překážku. O neplatnosti sňatku nemají vědomost snoubenci neb aspoň jeden z nich. Manželství domnělé požívá v právu výhod: Dítky z manželství putativního platí za manželské (can. 1114) s výjimkami tam udanými. Od manželské překážky uděluje Řím snáze prominutí.

Těchto výhod nepožívá manželství pro nevědomost jen strojenou a předstíranou (can. 2229, § 1).[1]) Z putativního sňatku nepovstává manželská překážka švakrovství, nýbrž pouze překážka veřejné počestnosti (can. 1078).[2]) Jakmile oba putativní manželé nabyli vědomosti, že jejich sňatek byl neplatný, přestává sice manželství býti domnělým (can. 1015, § 4),[3]) ale dítky již zrozené neb počaté neztrácejí výsadu legitimity. Též občanské právo bere ohled na nezaviněnou nevědomost o neplatnosti sňatku.[4])

5. **MATRIMONIUM CLANDESTINUM.** Manželství slulo kdysi tajným pro defekt trojího druhu: buď že byly opominuty předběžné ohlášky, neb se konaly oddavky bez církevních obřadů (na př. can. 1102, § 2), neb nebyl přítomen příslušný farář s dvěma svědky.[5]) Pouze tato poslední vada působí neplatnost manželství. V novém zákoníku kanonického práva nenacházíme výraz matrimonium clandestinum. Jen nepřímo pojednává o věci can. 1137 a 1139, § 1 (neplatný sňatek ob defectum legitimae formae).

17 6. **MATRIMONIUM CONSCIENTIAE** (can. 1104—1107).[6]) Za nor-

---

1) Can. 3, X, l. 4, tit. 3, »affectatores ignorantiae«.

2) *Pícha,* v ČKD 1924, str. 707.

3) Cap. 3, X, l. 4. tit. 4.

4) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 537, pozn. 87.

5) *Knecht,* Handbuch, str. 74, 667; *Cappello,* De matrimonio, n. 723.

6) *Benedikt XIV.* v konstituci »Satis vobis« ze dne 17. listopadu 1741, Bullarium Benedicti XIV., sv. 1, č. 35, udává tytéž zásady jako can. 1104, násl.

málních poměrů slaví se manželství veřejně (matrimonium sollemne, publicum), aby mohl lid proti nezákonným snahám zakročiti (can. 1027). Kanonické právo povoluje však z naléhavých důvodů sňatek, jehož existence se před veřejností tají. Sňatek toho druhu farář neprohlašuje, snoubencům žehná jen za přítomnosti zákonných svědků a oddavkový úkon nezanáší do veřejných matrik. O věci je dbáti těchto předpisů:

a) Jen diecésní biskup povoluje sňatek pro obor svědomí. Generální vikář této moci nemá (can. 1104).

b) Volbu této mimořádné cesty vnucují důvody naléhavé (nonnisi ex gravissima et urgentissima causa, can. 1104).

Zákonné důvody bývají tyto: Jde o sňatek konkubinářů, které lid mylně považuje za řádné manžely; důstojník nemůže se ženiti pro nedostatek věna určité výše zákonem předepsané, a svědomí diktuje nutnost sňatku; panuje důvodná obava, že bude sňatek násilím znemožněn, zví-li o něm odpůrce. Odmítáme však názor, že možno tajně oddati vdovu, aby neztratila pensi po zesnulém manželovi.[1])

c) Osoby do záležitosti zasvěcené, oddávající farář, svědkové, biskup a jeho pomocníci, snoubenec bez souhlasu druha, jsou přísně povinni šetřiti o věci tajemství (can. 1115).

Biskup je v právu přerušiti tajemství, když z něho hrozí pohoršení neb hrubé bezpráví proti manželství, zanedbávají-li rodiče křest dítek, při křtu přikládají dítkám nesprávná příjmení, nehlásí do 30 dnů biskupovi narození dítka[2]) neb křesťanskou výchovu dětí zanedbávají (can. 1106).

d) Úřední zápis sňatku i narození dítek chová se v tajném archivu biskupském (can. 1107), kam je úřadující farář tajně posílá.

18 7. **MATRIMONIUM PRAESUMPTUM.** Věc má již jen historickou cenu. Dokud nebyla ještě předepsána určitá zevní forma manželství, platil za určitého sběhu okolností právní předpoklad, že snoubenci si již dali manželský souhlas. Na existenci manželství se soudilo:[3]) a) Když snoubenci po zásnubu (sponsalia, matrimonium de futuro) spolu manželsky obcovali; b) když manželé, nečekajíce na splnění podmínky nahodilé (conditio de futuro contingenti) život manželský započali; c) když nedospělí (impuberes, 14 nebo 12 roků ještě nedosáhnuvší, can. 88, § 2) uzavřeli sňatek s dispensí a po nabyté dospělosti projevovali zevními skutky vůli býti manžely.[4])

Právní domněnce, že v naznačených případech došlo k uzavření manželství, nebylo možno odpírati (praesumptio iuris et de iure), takže důkaz, že opak je pravdou, veden býti nemohl.

Všem presumpcím učinil konec list papeže Lva XIII. »Consensus mutuus«,

---

[1]) *Knecht,* Handbuch, str. 667, pozn. 1.

[2]) Zápis dětí do matrik vykoná se bez ohledu na sňatek tajně uzavřený, tedy snad i do rubriky dětí nemanželských.

[3]) Cap. 15, 26, 30, X, l. 4, tit. 1; cap. 3, 6, X, l. 4, tit. 5.

[4]) *Sebastianelli,* Praelectiones iuris canonici, sv. 2, 1905², n. 10.

ze dne 15. února 1892,[1]) v němž prohlásil, že v budoucnu nelze po zásnubu o předpokládaném manželství mluviti, poněvadž starší názor odporuje dnešnímu smýšlení lidu. Zásada je patrně všeobecná a zasahuje i oba následující případy.

19 8. **MATRIMONIUM INVALIDUM.**[2]) Kanonisté rozlišují dvojí neplatnost manželství: stojí-li v cestě kanonická překážka, označuje se manželství za irritum (non ratum), kdežto podstatná vada ve formě oddavek neb v manželském souhlase působí matrimonium nullum. Tato terminologie není však důsledně provedena ani v literatuře, ani v zákoníku kanonického práva. Manželství neplatnému z prvního důvodu nelze za všech okolností upírati právní existenci, bylo-li jen dbáno zevní formy. Tu platí zásada: Matrimonium gaudet favore iuris, quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur . . .« (can. 1014). Též manželství putativní, ač věcně neplatné, participuje na některých výhodách zákonného svazku.

20 9. **MATRIMONIUM MORGANATICUM.** Tento druh manželství nemá nic společného s právem kanonickým. Jde tu výlučně o právní následky občanské, které jsou při morganatickém sňatku značně omezeny. Porušené slůvko »morganaticum« odvozují s oblibou od »Morgengabe«, poněvadž prý manželka nezískává sňatkem žádných práv, vyjímaje svatební dar mužův.[3])

Jiný výraz pro tento způsob manželství je disparagium, nerovný sňatek, tak nazvaný, poněvadž se manželé nestávají právně rovnými. Vyskytuje se též název matrimonium sinistrae manus, neboť si snoubenci podávají při oddavkách levici místo pravice. Salickým sluje tento sňatek, poněvadž se řídil zákony salských Franků (lex salica).

Nerovný sňatek podržel význam pouze v domácím zákonodárství vyšší šlechty, že manželkám, pocházejícím z nižších tříd, nepřísluší ani titul, ani stav manželův, ani dědické právo na rodový majetek.

Pro nemalou podobnost ztotožňovali nerovný sňatek se zákonným konkubinátem práva římského.[4]) Církev přijala tento konkubinát za svůj, ovšem jen za podmínky monogamního a nerozlučného svazku.[5])

10. **MATRIMONIUM CIVILE.** O manželství občanském pojednáme obšírně ve zvláštní stati.

---

1) ASS 24, str. 441; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 67, str. 467.

2) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 537, poznámka 86; *Martinů,* Manželské právo, str. 50; *Knecht,* Handbuch, str. 70.

3) *Freisen,* Geschichte, str. 55, pozn. 17, vyslovuje názor, že »morgan« pochází od hebrejského »mohar« = kupní cena (1 Mojž. 34, 12; 2 Mojž. 22, 17). Vulgata překládá dos = věno.

4) Dig. l. 25, tit, 7, De concubinis, Nov. 8, cap. 5, De concubinis.

5) Can. 4, dist. 34 a dictum v čele textu; *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 98.

Díl II.: DĚJINY PRÁVA MANŽELSKÉHO.

21 **ÚVODEM.** Manželství, pokud vychází z práva přirozeného, nevykazuje dějinného vývoje, jsouc ve svých složkách nezměnitelno. Až vlivem práva positivního prodělala manželská smlouva nejednu změnu. Pod vlivem pohanských kultů bral se tento proces směrem mravní nekázně, kdežto zjevené náboženství ochránilo manželství před podstatnými poruchami. Církev katolická povznesla rodinný život na vysoký stupeň ušlechtilosti.

Sluší dobře rozeznávati mezi mravy a obyčeji většiny národa mravně zachovalé a výstřednostmi, kterým časem podlehly menší vrstvy lidu, stavše se obětí mravní anarchie. Jevilo se to nejsilněji v životě manželském. Badatelé ve starověku, nečiníce rozdílu právě zmíněného, vydávají často za právní stav oné doby, co tvořilo pouhou mravní poruchu v životě živlů neodpovědných.

Čl. 1. Osudy manželství předkřesťanského.

Lev XIII., okr. l. »Arcanum«, ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 386; - *Josephus Flavius,* Antiquitates Judaeorum, l. 11, cap. 8, 2; l. 12, cap. 4, 6; l. 18, cap. 9, 5; - *Kohler-Peiser,* Hammurabis Gesetz, 1904; - *Soldát,* O jedinosti a nerozlučnosti manželství, 1906; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 15, 23, 26; - *Kortleitner,* Archaeologia biblica, 1917; - *Gerster,* Familia veteris foederis, 1931; - *Wahrmund,* Das Institut der Ehe im Altertum, 1933; - *Matzke,* Manželství v pravěku, 1934.

1. **VĚK PATRIARCHŮ.** Zřízení manželské je třeba hledati u kolébky lidstva. Stvořitel položil základy k manželství, dav přímo rozkaz »crescite et multiplicamini et replete terram . . .«[1]) Manželství bylo založeno v ráji, a to před hříchem.[2]) Po hříchu připadá manželství nový úkol, aby sloužilo za remedium concupiscentiae. Manželství, jsouc »officium naturae«,[3]) nikdy nevytlačilo stav panenský z jeho čestného místa.[4]) Rozkaz »crescite et multiplicamini« nezbavuje práva voliti si stav svobodný.

Patriarcha Abraham a jeho potomci vstupovali ve stav manželský podle norem tehdy všem lidem společných, které se uchovaly v zákoníku babylonského krále Hammurabi, kol r. 2250 před Kristovým narozením sepsaného.[5])

Několik ukázek nás přesvědčí, že již před Mojžíšem platily předpisy, regulující manželský život. Hammurabi nařizuje: Přivede-li manželka mužovi služku, nesmí si muž vzíti vedlejší ženu, leč by služka zůstala bezdětnou.[6]) Zůstává-li manželka bez-

---

1) 1 Mojž. 1, 28.

2) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplem. qu. 92 a. 2; cap. un. in VI, l. 3, tit. 15.

3) *Sv. Tomáš Akv.,* tamtéž, qu. 41, a. 1.

4) *Karlík,* Význam panenství v mravním životě podle sv. Ambrože, 1931.

5) *Kohler-Peiser,* Hammurabis-Gesetz, 1904.

6) *Hammurabi,* zákoník, § 144.

dětnou, může si muž vzíti vedlejší ženu, ta však nemá práv paní.[1]) Manželství bývalo pravidelně monogamní. Často koupil muž ženu spolu se služkou. Služka nenazývala se manželkou, děti byly nevolné, otec mohl je však prohlásiti za rovnoprávné s dětmi manželskými.[2])

Od počátku panovalo obecné přesvědčení, že blaho rodin žádá, aby manželství bylo jediné (unitas) a nerozlučné (indissolubilitas). Rovnoprávnost obou manželů a nadvláda mužova v rodině zakládá se na původním ustanovení.[3])

Manželských překážek zřejmě vymezených původně nebylo. Synové Adamovi brali si vlastní sestry za manželky. Codex Hammurabi zapovídá manželství jen s nejbližšími pokrevenci pokolení vzestupného. Proto nevadilo, že měl Abraham za manželku Sáru, rodnou sestru,[4]) Nachor dceru bratrovu, Isak dceru strýcovu.[5])

22 2. **POKLES MANŽELSKÉ MORÁLKY.** Původní manželský řád utrpěl citelnou poruchu ještě za časů patriarchů. Noe žil v jednoženství a též jeho synové šetřili zásady jednoženství.[6]) Již však dříve prolomil tento mrav Lamech, Kainův potomek.[7]) Slova Písma znějí vyčítavě.[8])

Bylo bez důkazu tvrzeno, že Bůh po potopě uvolnil původní přísnost za tím účelem, aby se dříve zalidnil svět.[9]) Jen tolik možno připustiti, že mnohoženství se neprotiví zákonu přirozenému v té míře jako polyandrie.

Podle práva babylonského (Hammurabi) přivedla neplodná Sara mužovi služku Agar,[10]) Rachel Jakubovi Bilhu,[11]) Lia Zelfu.[12]) Do oboru právnického nespadá otázka, zda tito patriarchové jednali bona fide či nikoli. Sv. Augustin charakterisuje tento stav výrokem: »inculpabilis consuetudo«.[13]) Papež Inocenc III. omlouvá dvojženství patriarchů takto: »Sicut Jacob a mendacio, Israelitae a furto et Samson ab homicidio, sic et patriarchae et alii viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur.«[14])

3. **POD ZÁKONEM MOJŽÍŠOVÝM.** a) *Mnohoženství.* V národě židovském rozmohla se silně polygynie, zvláště pro zlý příklad králů.[15]) Mojžíš,[16])

---

1) Tamtéž, § 145.
2) *Kohler-Peiser,* tamtéž, str. 122.
3) 1 Mojž. 3, 16.
4) 1 Mojž. 20, 12.
5) *Kortleitner,* Archaeologia biblica, str. 756.
6) 1 Mojž. 7, 7.
7) 1 Mojž. 4, 19.
8) Cap. 8, X, l. 4 tit. 19 (pars dec.), Inocenc III.
9) *Kortleitner,* tamtéž, str. 549. *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplem. qu. 65, a. 2, míní, že patriarchové jednali »per inspirationem internam«.
10) 1 Mojž. 16, 3.
11) 1 Mojž. 30, 3.
12) 1 Mojž. 30, 9; *Kortleitner,* tamtéž, str. 756.
13) De doctrina christiana, l. 3, cap. 12. *Migne,* PL 34, str. 73.
14) Cap. 8, X, l. 4, tit. 19.
15) 2 Král. 2, 2; 3 Král. 11, 3.
16) 2 Mojž. 2, 21; 18, 2.

bratr jeho Aron[1]) a syn tohoto Eleazar,[2]) oba Tobiášové, Job, proroci byli monogamisty. Knihy Písma mravoučné znají pouze jednoženství, které doporučují.

Za dob Spasitelových nabyla u Židů vrchu monogamie, snad podle vzoru římského.[3]) Křesťanský apologeta sv. Justin († 167) vytýká nicméně rabínům, že dovolují 4—5 manželek.[4])

b) *Obřad sňatku.* Podle mravů jiných národů vybírali též u Israelitů rodiče synovi nevěstu a dceři ženicha, na př. Agar Ismailovi,[5]) Abraham Isakovi.[6]) Před svatbou slavilo se zasnoubení. Při tom zastávali bratři nevěstini její zájmy.[7]) Při oddavkách podali si snoubenci pravice za modliteb přítomných.[8]) Nevěsta nemívala věna, nýbrž ženich přinášel dary rodičům a bratřím nevěstiným.[9])

23 4. **MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY ŽIDOVSKÉHO PRÁVA.** Zákon Mojžíšův omezuje značně původní svobodu četnými zápověďmi:

a) *Překážka různého náboženství.*[10]) Sousedé Židů byli velmi nebezpečni náboženství a mravnosti.[11]) Po návratu z Babylonska byl zákaz obnoven. Tacitus sděluje: »Iudaei alienarum concubitu abstinent«.[12])

b) *Pokrevenství.* Nebyl dovolen sňatek:[13]) v přímém pokolení mezi otcem a jeho dcerou neb vnučkou, matkou a synem neb vnukem. V nepřímém pokolení trvala překážka mezi bratrem a sestrou i polorodou, mezi vnukem a otcovou sestrou (amita) neb matčinou (matertera).[14]) Nebylo překážky mezi vnučkou a otcovým bratrem (patruus) neb matčiným (avunculus).[15])

c) *Švakrovství.* Již za dob patriarchů nemohl si vzíti tchán (socer) nevěstu (nurus), na př. Judas a Thamar.[16]) Právo Mojžíšovo stanovilo překážku v pokolení přímém mezi tchánem (socer) a nevěstou (nurus), otčímem (vitricus) a nevlastní dcerou (privigna, pastorkyně), mezi pastorkem (privignus) a macechou (noverca), mezi tchyní (socrus) a zetěm (gener).[17])

---

1) 2 Mojž. 2, 23.
2) 2 Mojž. 2, 25.
3) *Kortleitner,* Archaeologia, str. 551. Král Herodes Vel. měl prý devět manželek, jak tvrdí *Josephus Flavius,* Antiquitates Jud. l. 17, cap. 3.
4) *Justin,* Dialogus cum Tryphone Judaeo, Migne PG 6, str. 785.
5) 1 Mojž. 21, 21.
6) 1 Mojž. 24, 2.
7) 1 Mojž. 24, 50.
8) Tobiáš, 7, 15.
9) 1 Mojž. 24, 53.
10) 2 Mojž. 34, 11—16.
11) *Kortleitner,* Archaeologia, str. 554.
12) Historiarum, l. 5, 5, 2.
13) 3 Mojž. 18, 6—18.
14) Aron a Mojžíš pocházeli z manželství vnuka s otcovou sestrou, 2 Mojž. 6, 20.
15) *Krauss,* Talmudische Archaeologie, sv. 2, 1911, str. 29.
16) 1 Mojž. 38, 13.
17) 3 Mojž. 20, 11—21 uvádí kruté tresty na přestupky.

Daleko přísnější normy platily pro sňatky kněžské. Kněz nesměl si bráti pod trestem ztráty úřadu: ženu zapuzenou, veřejnou hříšnici, podezřelou v cudnosti, zajatou neb živnost hostinskou provozující. Jen vdovu po knězi směl si kněz vzíti za manželku.[1]) Velekněz mohl se oženiti pouze s pannou židovskou.[2])

24 5. **PRÁVNÍ POMĚRY ŽIDOVSKÉ ŽENY.**[3]) Tése, že po právu židovském byla žena postavena mimo zákon, nejsouc chráněna, je neudržitelna. Podrobení ženy manželovi nepřesahuje hranice nutné nadvlády mužovy v rodině. Manželky nebyly otrokyněmi.[4]) Sára nazývá Abrahama svým pánem.[5])

Velmi samostatně se chovaly: Sara, Rebeka, Abigail, žena Nábobova, Rachel, Debora, Judita, Esther. Manželka zůstávala majetnicí svých statků, které svobodně odkazovala dětem. V přikázání: »cti otce svého i matku«[6]) jest manželka postavena na roveň mužovi.

Nevěrnost manželská byla trestána přísně.[7]) Stála-li manželka na své nevině, dokazoval muž cizoložství soudem Božím, zvaným lex zelotypiae.[8])

6. **PRÁVO LEVIRÁTNÍ.** Zvláštností práva židovského byl sňatek levirátní.[9]) Bezdětná vdova měla právo žádati, aby si ji vzal bratr zesnulého a vzbudil símě bratrovi.[10]) Právo to bylo zákonem přesně vymezeno.[11]) První syn, zrozený z manželství levirátního, náležel po právu zesnulému bratru, jehož jméno i práva dědil.

7. **LÍSTEK ZAPUZENÍ** (libellus repudii).[12]) Skvrnou práva židovského bylo, že mohl muž zapuditi manželku z nějakého důvodu. Egyptské a babylonské právo poskytovalo tutéž svobodu ženám. Prorok Jeremiáš praví obrazně, že Hospodin podal národu židovskému lístek zapuzení pro vzdor.[13]) Mojžíš dovolil dáti ženě lístek zapuzení »propter aliquam foeditatem«. [14])

O právních důvodech této rozluky manželské nastal spor mezi židovskými laxisty (Hillel) a rigoristy (Šammai). Veškerému kolísání učinil konec Spasitel, zakázav jakékoli propouštění manželek, které Mojžíš dovolil »pro tvrdost srdce vašeho«.[15])

---

1) 3 Mojž. 21, 7.
2) 3 Mojž. 21, 13—14.
3) *Leitner,* Lehrbuch, str. 26; *Kortleitner,* Archaeologia, str. 561.
4) *Delitsch,* Babel und Bibel, sv. 2, 1903, str. 32.
5) 1 Mojž. 18, 12.
6) 5 Mojž. 5, 16.
7) 1 Mojž. 38, 24.
8) 4 Mojž. 5, 12—31.
9) Levir = švakr, manželův bratr.
10) 1 Mojž. 38, 8.
11) 5 Mojž. 25, 5—10; *Kortleitner,* Archaeologia, str. 563.
12) *Kortleitner,* tamtéž, str. 568.
13) Jeremiáš, 3, 1—8.
14) 5 Mojž. 24, 1—4.
15) Mat. 5, 31—32; 19, 9.

V našich zemích řídilo se manželství židů zvláštními předpisy.[14]) Ehepatent Josefa II. ze dne 16. ledna 1783 neplatil pro židy, nýbrž Judenpatent ze dne 3. srpna 1797,[2]) a nařízení zemské vlády české ze dne 15. března 1762.[3])

Čl. 2. Dějinný vývoj manželství křesťanského.

25 *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 151, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, str. 94, násl.; - *Sägmüller,* Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts, sv. 2, 1914³, str. 89.

Manželské právo, kterým se řídíme, není ve své podstatě dílem církevního zákonodárství. Jeho podstatné složky, pocházejíce z božského práva přirozeného, vešly v platnost dávno před vznikem církve. Nicméně zrodila se spolu s církví nejpřednější ozdoba manželství, jeho svátostnost. Církev si osvojila přirozeně právní řád manželský národů, kterým přinesla z počátku víru křesťanskou. Bylo to právo židovské, římské, později germánské. Z toho korigovalo kanonické právo, co se příčilo zásadám křesťanským, a zdokonalovalo soustavu manželského práva, kdykoli duch času toho vyžadoval.

1. **VLIV PRÁVA ŽIDOVSKÉHO.**[4]) Církev se zrodila v ovzduší manželského práva Mojžíšem kodifikovaného. Zůstalo směrodatným pro křesťany ze židovstva a z končin maloasijských. Již jsme viděli, že na rozdíl od předpisů liturgických a soudních nepozbyl platnosti mravní řád starozákonní.[5]) Ježíš Kristus sám se odvolával na zákon Mojžíšův, znovu zdůraznil jedinost a nerozlučnost manželství, zakázav propouštěti manželku, poněvadž »z počátku nebylo tak«.[6])

Povýšením manželství na svátost nabyla církev nového titulu na tento odbor církevní kázně. Nařízení sněmu apoštolského v Jerusalemě r. 50., aby se křesťané z pohanství mezi jiným chránili »smilstva«, zahrnuje v sobě překážky přirozeného práva i předpisy dané Mojžíšem.[7]) Máme ovšem na mysli pouze materiální stránku zákonů, poněvadž formálně zákon starý nezavazuje. Sněm tridentský vynesl klatbu na ty, kteří příliš zdůrazňovali zákon Mojžíšův: »Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere contractum, nec posse ecclesiam in nonnullis eorum dispensare . . . anathema sit.«[8])

---

1) *Grassl,* Das besondere Eherecht der Juden in Oesterreich nach § 123—136, 1838.

2) *Grassl,* tamtéž, str. 21.

3) *Grassl,* tamtéž, str. 18.

4) *Freisen,* Geschichte, str. 154 násl.

5) Srovn. 1. svazek tohoto díla, č. 23.

6) Mat. 19, 4—8.

7) Skutky Apošt., 15, 28—29.

8) Sněm tridentský, sess. 24, can. 3.

26 2. **VLIV PRÁVA ŘÍMSKÉHO.**[1]) Systém manželského práva římského sloužil dlouho za výpomocný pramen na foru církevním. Sv. Ambrož i Augustin opírají se podle potřeby o císařské právo. Papež Mikuláš I. (858—867) mluví v odpovědi Bulharům, že »venerandae romanae leges matrimonium contrahi permittunt«,[2]) ale připouští vliv zákonů státních jen potud, pokud se nestaví na odpor božským neb kanonickým předpisům.[3])

Církev, užívajíc většinou práva římského podle zásady: »ecclesia vivit iure romano«, přece nejedno právní ustanovení buď jen z části opravila neb úplně zavrhla (leges reprobatae), jak toho žádal duch církve.[4])

Kanonické právo hájí důsledně platnost sňatku, k němuž nedali rodiče svůj souhlas, odstranilo rozdíl mezi manželstvím občanů a otroků,[5]) manželství otroků bez svolení pánova prohlášeno za platné, trestní sankce proti cizoložství rozšířeny i na muže, tajné dvojženství přísně stíháno, rozluka manželství odmítnuta.[6])

3. **VLIV PRÁVA GERMÁNSKÉHO.**[7]) Zákonodárství germánských kmenů nově na víru obrácených ochotně přijímalo kanonické předpisy o manželské smlouvě. Za to přešlo několik význačných právních zřízení z civilního práva německého do práva církevního.

Sem náleží tak zv. computatio teutonica, čili způsob počítati stupně příbuzenské v pobočním pokolení, na rozdíl od římské metody. Též rozšířeni překážky pokrevenství na sedmý stupeň sloužilo od dob Karla Vel. spíše zájmům říše francké než církevní kázni. Matrimonium morganaticum nese všechny známky práva germánského. Z práva longobardského osvojila si škola bononská na čas teorii kopulární, dokud nebyla vytlačena pařížskou školou, na níž se vždy učilo dle teorie smluvní,[8]) jako v Římě.[9])

27 4. **SAMOSTATNÉ PRÁVO KANONICKÉ.** Od počátku pozorujeme, že církevní autorita rozhoduje otázky manželského práva vlastní mocí. Sv. Pavel stíhá klatbou svazek krvesmilný.[10]) Tvořila se úplná osnova manželského práva kanonického. Od století 6. jest v rukou církve též soudnictví v záležitostech manželských.[11]) Proti svévoli králů papežové nebojácně hájili s úspěchem zásady

---

1) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, 1898, str. 95, pozn. 6.

2) Can. 1, Caus. 30, qu. 3.

3) Can. 1, dist. 10; can. 2, Caus. 27, qu. 2.

4) *Benedikt XIV.,* De Synodo dioecesana, l. 9, cap. 11—13.

5) Cap. 1, X, l. 4, tit. 9, De coniugio servorum.

6) Can. 4, Caus. 32, qu. 4; can. 2, Caus. 33, qu. 2; can. 21, Caus. 27, qu. 2.

7) *Scherer,* Handbuch, str. 96, pozn. 10.

8) Cap. 3, X, l. 4, tit. 4, nese známky tohoto přechodu za papeže Alexandra III. (1159—1181), dříve mistra bononského (magister Rolandus).

9) Zmínku o různosti práv zemských činí cap. 1, X, l. 4, tit. 1.

10) 1 Kor. 5, 1—5.

11) Can. 5, Caus. 32, qu. 1, papež Pelagius († 560).

práva kanonického, na př. papež Mikuláš I. r. 863 proti králi Lotarivo II.,[1]) Inocenc III. proti Filipovi II. francouzskému.[2])

Gratianova Decreta i právo dekretální předpokládají, že se manželství křesťanů musí srovnávati se zákony kanonickými. Již před Gratianem pokusili se někteří spisovatelé o úplný systém práva manželského, na př. Burchard vormský († 1025) a Ivo ze Chartres († 1115, carnotensis) ve svých sbírkách dekretů.

Své předchůdce překonal Gratian. Soustavu kanonického práva manželského s bohatou vědeckou výzbrojí uložil do druhé části svých dekretů, Causa 27—36.[3]) Žáci Gratianovi vydali stručnější vědecká pojednání, na př. r. 1148 Roland, Tancred, Bernard z Pavie, zvaná »Summa de matrimonio«.[4])

Kdežto dekrety Gratianovy representovaly dílo soukromé, vydal papež Řehoř IX. (1227—1241) r. 1234 úřední sbírku papežských dekretálek, v celé církvi závaznou. Manželské právo uloženo jest ve 4. knize, rozdělené na 21 titulů.

Dekretální právo Řehoře IX. jest proto velmi závažným pramenem, že bylo prohlášeno za compilatio exclusiva vzhledem na starší sbírky dekretálek. Mimo to obsahuje reformy, které v manželském právu zavedl obecný sněm lateránský IV. za papeže Inocence III. r. 1215.[5])

Sněm odstranil překážku švakrovství druhého a třetího druhu. Překážka pokrevenství v pokolení postranním snížena z osmého (sedmého) na čtvrtý stupeň.[6]) Sněm přísně zakázal sňatky tajné (matrimonia clandestina). Z toho důvodu rozšířil partikulární předpisy jistých území na celou církev nařídiv, aby kněz ohlašoval veřejně jména snoubenců.[7])

Jest pozoruhodno, že pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (1343—1364) v provinciálních dekretech sněmovních z r. 1349 ustanovení sněmu lateránského účelně zdokonalil, nařídiv mezi ohláškami a sňatkem třídenní vyčkávací lhůtu. Ohlášky měly se konati »diebus dominicis vel aliis festivis« a to »coram plebe publice«.[8])

Dekretálky papeže Bonifáce VIII. z r. 1298 a Klimenta V. z r. 1317 nemají pro vývoj práva manželského žádného významu.

28 5. **TRIDENTSKÉ PRÁVO MANŽELSKÉ.** Po prudkých útocích refor-

---

[1]) Can. 4, Caus. 31, qu. 2, O dobrozdání Hincmara Remešského jedná *Scherer* v Archiv für kathol. Kirchenrecht 45 (1881), str. 167, násl.

[2]) *Michael,* Zeitschrift für kathol. Theologie (Innsbruck), 14 (1890), str. 562 a následující.

[3]) Traktát je přerušen pojednáním De poenitentia, Caus. 33, qu. 3.

[4]) Rolandovu sumu (Alexander III.) vydal *Thaner* r. 1874 v Inšpruku.

[5]) *Hefele-Knöpfler,* Conciliengeschichte, sv. 5 (1886), str. 895, násl.; *Mansi,* Collectio amplissima Conciliorum (vydal Welter 1903), sv. 22, str. 1035.

[6]) Cap. 8, X, l. 4, tit. 14.

[7]) Cap. 3, X, l. 4, tit. 3.

[8]) Statuta provincialia Ernesti, tisk 1762, str. 216.

mátorů na duchovní ráz manželství zasáhl obecný sněm tridentský (1545 až 1563) do reformy manželského práva ve velkém slohu. V čelo sezení 24. položen dogmatický dekret »Matrimonii perpetuum«, v kterém je shrnuto veškeré učení církve o manželství, jeho podstatě a vlastnostech. Následuje dvanáctero anatematismů na bludné věty, šířené o manželství většinou německou reformací.

Kázeň manželskou podrobil sněm tridentský důkladné revisi, připojiv k dogmatické stati deset článků »de reformatione matrimonii«. V památném článku prvém »Tametsi« odstraněny poslední zbytky tajných sňatků, předepsány trojí ohlášky budoucího sňatku a uložena obecně a závazně veřejná forma smlouvy manželské.

Zvláštnosti bylo, že závaznost článku »Tametsi« byla podmíněna promulgací provedenou v každé jednotlivé farní osadě. Pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1592—1606) nařídil v synodálních aktech r. 1605, aby faráři tridentský dekret oznámili ihned lidu v neděli za bohoslužeb a mimo to dvakráte ročně v příštím tříletí, počátkem měsíce ledna a srpna. Stvrzenku o vykonané první promulgaci byl farář vázán předložiti arcibiskupské kurii do dvou měsíců, pod trestem deseti dolarů.[1])

Sněm tridentský opět zjednodušil překážku z kmotrovství (cognatio spiritualis)[2]) a veřejné mravopočestnosti (publicae honestatis)[3]), utužil pravomoc dispensační od manželských překážek,[4]) zavedl novou překážku z únosu (raptus)[5]), vydal opatrnostní předpisy pro sňatky osob potulných (vagi)[6]), stíhá konkubinát přísnými tresty,[7]) chrání klatbou svobodu volby stavu manželského[8]) a zmírňuje tempus clausum pro sňatky.[9])

29 6. **PŘEDLOHY NA SNĚMU VATIKÁNSKÉM.** V přípravných sekcích sněmu vatikánského (1869—1870) předloženy byly četné návrhy na změnu církevní kázně práva manželského. Své postuláty podali biskupové hromadně, seskupeni podle národností neb státního příslušenství.[10]) Tak zv. schemata vaticana obsahují přání po snížení stupňů příbuzenských, tvořících manželskou překážku, neb po úplném zrušení některých překážek a snadnějším způsobu dispensačním.[11])

Vatikánskému sněmu nebylo sice dopřáno uzákonit požadavky sněmovníků, nicméně nespustila Sv. Stolice záležitost s očí ani po sněmu násilně přerušeném.

---

1) Synodus archidioecesana pragensis 1605, tištěno 1762, str. 109.
2) Cap. 2, sess. 24, de ref. matrim.
3) Cap. 3, 4.
4) Cap. 5.
5) Cap. 6.
6) Cap. 7.
7) Cap. 8.
8) Cap. 9.
9) Cap. 10.
10) *Martin-Petit,* Collectio conciliorum recentiorum, sv. 17 (1927), str. 343, 353, 398, 458, 552, 748—766.
11) Na př. od nepočestného švakrovství a od překážky zločinu z cizoložství.

Již před sněmem zavrhl papež Pius IX. (1846—1878) v seznamu bludů z r. 1864 věty v nové době porůznu šířené, namířené proti posvátnosti smlouvy manželské.[1])

Papež Lev XIII. (1878—1903) objasnil křesťanský názor na manželství okružním listem »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 10. února 1880,[2]) v němž udává přesné hranice mezi kompetencí církevní a státní na manželství.

Krokem důležitým k úpravě manželského práva byla konstituce papeže Pia X. (1903—1914) »Provida sapientique« ze dne 8. ledna 1906,[3]) vydaná pro říši německou. Ještě dokonaleji se shodoval s úmysly sněmu vatikánského dekret »Ne temere« ze dne 2. srpna 1907[4]) o formě zásnubu a manželské smlouvy. Oba uvedené dekrety povstaly již pod vlivem kodifikace kanonického práva, kterou papež Pius X. zahájil listem »Arduum sane munus« ze dne 19. března 1904.[5])

7. **KODIFIKACE MANŽELSKÉHO PRÁVA.** Manželské právo kanonické, nyní výlučně platné (can. 1012—1143), svědčí o péči kodifikačního sboru, aby splnil přání vyslovená na sněmu vatikánském. O poměru platného práva manželského k starším normám třeba na mysli podržeti ustanovení can. 22. Poněvadž zákoník církevního práva veškeru látku právnickou o manželství znova upravil (»totam de integro ordinat legis prioris materiam«), ztratilo dekretální právo ve svém celku závaznou moc, ovšem v mezích can. 6 a 22. Pouze tři starší dekrety papežské ponechává can. 1125 v platnosti, povýšiv je z práva partikulárního na zákon všeobecný.[6])

30 8. **MANŽELSKÉ PRÁVO CÍRKVÍ VÝCHODNÍCH.**[7]) Všeobecně můžeme tvrditi, že si východní křesťané zachovali podnes staré právo justinianské, sebrané v různých nomocanonech. Jen některé partikulární církve, přijímajíce unii s církví římskou, upravily svou kázeň konciliárně podle kázně západní. Obecně k tomu ovšem vázáni nejsou (can. 1).[8])

---

1) Syllabus errorum, č. 65—74, *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 1765—1774.

2) ASS 12, str. 385; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 44, str. 108, násl.

3) ASS 39, str. 81.

4) ASS 40, str. 525.

5) ASS 36, str. 549.

6) Jsou to přílohy (documenta) 6, 7 a 8 v zákoníku kanonického práva.

7) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris ecclesiae orientalis catholicae, 1862, str. 408 až 499; *Cappello,* De matrimonio, 1933, appendix I, n. 895—931; Ius ecclesiae latinae cum iure ecclesiae orientalis comparatum, v časopisu Gregorianum 1926, str. 502 násl.; *Klein de Szád,* Dissertatio canonica de matrimonio iuxta disciplinam ecclesiae graecae orientalis, 1781; *Zhishman,* Das Eherecht der orientalischen Kirche, 1864; *N. Suvorov,* Učebnik cerkovnago prava, 1913[5], str. 349—390; *Dr. Nikodym Milaš,* Pravoslavno crkveno pravo 1902[2], str. 609—689; *Martin Jugie,* Theologia dogmatica christianorum orientalium III, 1930, str. 441—473.

8) Srovn. Synodus prov. *Ruthenorum* in Zamošč 1720, *Mansi,* Collectio amplissima conciliorum 35, str. 1437. Synodus Montis Libani 1736, *Martin—Petit,* Collectio

a) *Zasnoubení.* Přípravným krokem k sňatku bývá ve všech církvích zásnub, koná se vždy před duchovním správcem, který uděluje snoubencům požehnání předepsané v euchologiu. Porušení daného slibu tvoří manželskou překážku a nevěrnost podléhá trestní sankci jako za cizoložství.[1]) Aby se předešlo zlu, uděluje kněz zásnubní požehnání v nové době až krátce před svatbou. Nižší klerik, který slíbil dvěma dívkám manželství, upadl by do iregularity pro bigamii.

b) *Sňatek.* Oddavky záleží podstatně v požehnání, které uděluje příslušný kněz snoubencům, klada jim na hlavu korunu, zvláště k tomu cíli svěcenou.[2])

Toto korunování snoubenců při svatbě je tak úzce spjato s manželstvím, že zápověď světiti korunu v jisté roční době se rovná naší zápovědi slavných oddavek v čas kající (tempus clausum, can. 1108).

Za formu sňatku považují orientálci spíše kněžské požehnání spojené s korunováním než vzájemný souhlas snoubenců.[3]) Jsou však východní bohoslovci, kteří se v tomto směru kloní k názoru církve římské (Simeon Soluňský, † 1430), Vavřinec Zizanij (kol r. 1627), Petr Mogila († 1646).[4])

c) *Stupně příbuzenství.* Východťané užívají podnes způsobu římského práva při počítání stupňů pokrevenství, kterou latinští kanonisté opustili již od století šestého. Manželskou překážku pokrevenství tvoří na Východě ještě sedmý stupeň (náš čtvrtý stupeň, smíšený s třetím). Některé církve připouštějí překážku jen do šestého stupně.[5])

d) *Rozluka manželství.* Východťané dovolují rozluku manželského svazku pro cizoložství,[6]) proti výrokům Písma.[7]) Sněm tridentský odsoudil tento bludný

---

conciliorum recentiorum sv. 2 (1907), str. 1 násl.; concilium *Melchitarum* 1849, tamtéž, sv. 10 (1911), str. 1019; concilium Alba-Juliense et Fogarasiense 1882, tamtéž, 9 (1911), str. 663; synodus sciarfensis *Syrorum* 1888, alexandrina *Coptorum* 1898.

1) Concilium Trullanum 692, can. 98, *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 3 (1877), str. 342.

2) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 409; *Cappello,* De matrimonio, n. 926; srovn. sněmovní ustanovení Melchitů r. 1849; *Martin-Petit,* Collectio concil. recent., sv. 10, str. 1051.

3) *Jugie,* Theol. dogm. III, str. 452, násl.

4) *Jugie,* tamtéž, 447, násl.

5) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 446.

6) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 487. — Cizoložství považují východní dogmatikové téměř za jediný důvod rozluky. U kanonistů však vystupuje takové množství rozlukových příčin, že se nerozlučnost manželství jeví pouhým prázdným slovem (*Jugie,* Theol. dogm. III, 460). Císař Justinián v novele z r. 542 udává 4 příčiny pro rozluku (*Milaš,* Prav. crkv. pravo, str. 672). *Suvorov* (Učebnik, str. 388) uvádí jich 7; staví se také přátelsky k státnímu právu rozlukovému, jak je pojímali němečtí protestantští kanonisté (landesherrliches Ehescheidungsrecht, Učebnik, str. 390). Poslední všeruský sněm z r. 1917—1918 promulgoval rozlukový zákon, připravovaný již od r. 1908 Ruským synodem. Zákon zná 10 rozlukových důvodů (8+2) (*Jugie,* Theol. dogm. III, 464 násl.). Snadnost manželské rozluky je »nejčernějším bodem na šatě koptické církve« (*Dr. Cl. Kopp,* Glaube und Sakramente der koptischen Kirche, Orientalia christiana sv. XXV (1932), str. 213).

7) Mat. 19, 9; 1 Kor. 7, 39.

názor, avšak na žádost vyslance benátského byl can. 7. formulován tak, aby nebyli Řekové přímo zasaženi klatbou: »Si quis dixerit ecclesiam errare cum docuit et docet...«[1])

e) *Tetragamie.* Odvolávajíce se na některé výroky papeže sv. Klimenta a sv. Basila Velikého, soudí Východťané nepříznivě o manželství ovdovělých. Vdovcům po 45. roku stáří nesnadno dovolují druhý sňatek, třetí sňatek býval stíhán církevní klatbou, manželství čtvrté (tetragamie) platí za protizákonné a zločinné.[2]) Náš can. 1142 vystihuje dokonaleji církevního ducha slovy: »Licet casta viduitas honorabilior sit...«

O tetragamii rozpředla se brzy po smrti Fotiově († 891) výměna názorů mezi patriarchou cařihradským Mikulášem († 924) a papežem Sergiem III. (904—911). Papež dovolil císaři Lvu Moudrému čtvrté manželství, proti tomu remonstroval patriarcha.[3]) Spor o tetragamii vyvolal mezi církví řeckou a římskou rozkol, trvající 11 let.[4])

Čl. 3. Bludné názory o manželství.

31 *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 88, pozn. 7; - *Reyl,* Reforma manželství, 1906; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 26, násl.; - *Vacek,* Pravěk a manželství, sv. 1, 1912, sv. 2, 1913; *týž,* Manželské právo podle názorů církve římskokatolické, díl 1, 1922, díl 2, 1925; - *Donát,* Ethica specialis, 1921[2], n. 132, násl.; - *Krejčí,* Positivní etika, jakožto mravouka na základě přirozeném, 1922; - *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 57, násl.; - *Matzke,* Manželství v pravěku, 1934.

1. **EVOLUČNÍ TEORIE MANŽELSKÁ.** Křesťanský světový názor nepřipouští ani na okamžik pochybu o tom, že člověk vyšel z rukou Tvůrcových dokonalý, tělem i duchem. Také manželský život byl hned od počátku právem přirozeným tak uspořádán, že muž a žena trvali v jednopárovitém, nerozlučném společenství rodinném. Až když člověk ztratil vědomí o svém původu a opustiv Boha živého oddal se tělesným náklonnostem, hluboko pokleslo mravně manželství i rodina. Na tuto mravní neukázněnost dlužno pohlížeti jako na zneužití svobody, která nesmí býti zaměňována s normálním zákonným stavem neb dokonce se vzorným jednáním.

Zcela jiných výsledků dopracovala se domněle tak zv. teorie evoluční. Jejími předními representanty jsou u nás Josef Vacek († 1930) a František Krejčí († 1934).[5])

---

1) *Laurin,* Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství, 1883, str. 13; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 977.

2) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 414.

3) O rozporu pojednává *Angelo Mai,* Migne PG 111, str. 19. Dva listy patriarchovy adresované do Říma otištěny v Migne, tamtéž str. 195 a 255.

4) *Protojerej P. Tabinskyj,* Sučasnyj cerkovnyj rozkol ta joho pryčyny, Nyva 1934, č. 5, str. 164, násl.

5) *Matzke,* Manželství v pravěku, str. 36, násl.

Základy k nauce evoluční položil Jan Jakub Bachofen († 1887)[1]), Lewis H. Morgan († 1881)[2]), August Bebel († 1913)[3]), Engels[4]) a j. Jejich názory jasně rozbírají Bedřich Vašek a Josef Matzke ve spisech v literatuře uvedených.

Vůdčí myšlenkou vývojové hypotesy je utkvělá představa jejích původců, že se člověk po věky vyvíjel, tělesně i duševně, z jakéhos stavu zvířeckosti, než dospěl schopností, kterými za nynějšího stavu vládne. Tato teorie zplodila mnoho mylných názorů o životě manželském v dávných dobách, které zde stručně uvádíme.

32 2. **PROMISKUITA.** Původní člověk byl prý ve stavu divokém a plachém. Nebyl schopen žíti ve společnosti, neznal rodinu ani manželskou pospolitost. Muž užíval žen svého okolí bez výběru, ale společné domácnosti ani rodiny nezakládal.[5])

Profesor Krejčí připouští, že pro vývojovou teorii není historických dokladů, přece však považuje za jisté, »že původní forma pohlavních styků byla jiná než nyní a že o svazku rodinném, monogamickém neb polygamickém na počátku vývoje nemůže býti řeči . . .«[6])

Jest hodno povšimnutí, že šiřitelé této smělé nauky jsou zásadními odpůrci zjeveného náboženství. Jejich cílem je, postaviti člověka na roveň zvířeti bez vyšších vztahů k Bohu, k božskému řádu mravnímu a k mravním závazkům.

Historicko-etnologická škola usvědčila evolucionisty z úmyslného klamání veřejnosti, z apriorismu a z vědecké pověry.[7]) O vývojové doktrině praví Buschan: »Tento starší názor je dnes takřka úplně opuštěn . . . Pravěkého období promiskuity jistě nebylo.«[8])

Křesťanský názor, že i primitivní člověk byl monogamní, je skvěle potvrzen moderní etnologií. Jednoženství není výsledkem pokročilé kultury, nýbrž tvořilo původní složku vzdělanosti. Etnolog Westermarck píše: ». . . monogamie tvoří nejvšeobecnější formu manželství. To platí i o všech starých národech, o nichž máme bezprostřední známost. Jednoženství je manželskou formou, jež je všeobecně uznávána jako zákonná a dovolená.«[9])

33 3. **ÚNOS ŽEN.** Odpor žen k mužům měl prý za následek, že si muž svou budoucí choť uloupil násilím. Vacek považuje lup žen za starší formu man-

---

1) »Das Mutterrecht«, 1861.
2) Systems of consanguinity and affinity of the human family, 1871.
3) »žena a socialismus« (přel. Skalák), 1909, (první vydání 1883).
4) »Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staates«, 1884.
5) *Matzke,* Manželství v pravěku, str. 34.
6) *Krejčí,* Positivní etika, str. 314; *Vašek,* Rodina dvacátého století, str. 50.
7) *Vašek,* tamtéž, str. 65.
8) *Buschan,* Illustrierte Völkerkunde, 1922; Vašek, tamtéž, str. 64.
9) *Westermarck,* The history of human marriage, 1891 (něm. překlad 1921[5]); *Matzke,* tamtéž, str. 30. Srovn. výroky etnologa *Lowie,* Primitive society, 1920; *Vašek,* tamtéž, str. 65; *Gemelli,* Origine de la familie, 1923.

želství, nerozeznávaje mezi právním řádem a výstředností.[1]) Zvyk, svědčící o hrubosti mravů, sahá do nejstarších dob. Římané uloupili v nouzi Sabinky, židé Benjamitky,[2]) český kněžic Břetislav unesl r. 1029 Jitku z kláštera svinibrodského. Někdy ženich zachránil únosem život unesené dívky, někde je únos pouhým obřadem, smluveným s rodiči. Jsou to vždy jen ojedinělé zjevy.

Formou manželství lup ženy nikdy nebyl. Římské právo stíhalo únos trestně. Církev neměla příčiny vystupovati proti únosu před sněmem tridentským.[3])

4. **KOUPĚ ŽEN.**[4]) Jako únos tak i koupi ženy vydávají za zvláštní formu, jak vcházeti ve stav manželský. Zvyk kupovati ženu od rodičů je prastarý. Babyloňanům byla smlouva s ujednáním kupní ceny podmínkou platného sňatku.[5]) Mimo ustálené dary rodičům a sourozencům nevěstiným[6]) skládal ženich jejímu otci zvláštní stanovenou kupní cenu. Odstupujícímu od úmyslu se cena vracela.[7])

Místo kupní ceny zaujímala sedmiletá práce, kterou Laban uložil Jakubovi, aby si vysloužil Rachel a Liu.[8]) Manželskou formu netvoří ovšem kupní cena, nýbrž vzájemná smlouva snoubenců. Platnost sňatku bývá ohrožena, prodává-li otec dceru proti její vůli.[9])

V jižní Číně si sv. Stolice vyhradila absoluci toho: »qui uxorem aut filias vendit paganis«.[10]) Též v Mongolsku bývalo zvykem prodávati dcery v manželství. Proti zlořádům, které páchají Albánci s prodejem a únosem dívek, zakročila Sv. Stolice.[11])

5. **GYNAIKOKRACIE.**[12]) Co spisovatelé vypravují z dávného pravěku o matriarchátu a maetrokracii, jsou z valné míry přemrštěné názory. Jisto je, že Římané i Germáné prokazovali ženám zvláštní úctu. U žádného národa vzdělaného nebyly manželky bezprávné. Často uplatňovaly svoji vůli s důrazem jak v rodině tak i v životě veřejném. Zvyk některých kmenů, že při porodu dítka otec hrál současně úlohu roditele, leže na lůžku, vyjadřovalo snad drasticky nerozdílnou pospolitost obou manželů, netýká se však žádné právní otázky.[13])

---

1) *Vacek,* Pravěk a manželství, str. 165; srovn. *Leitner,* Lehrbuch, str. 33; *Knecht,* Handbuch, str. 436.

2) *Kniha soudců,* 21, 11—23.

3) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 6, de ref. matrim.

4) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechtes, sv. 2, str. 88; *Leitner,* Lehrbuch, str. 32.

5) *Kohler-Peiser,* Hammurabis-Gesetz, 1904, § 128, str. 118.

6) 1. Mojž. 24, 53.

7) *Kohler-Peiser,* tamtéž, str. 118.

8) 1. Mojž. 18, 27.

9) Kongregace Sv. Officia, 29. ledna 1805, ASS 26, str. 66.

10) *Leitner,* Lehrbuch, str. 33.

11) Kongregace Sv. Officia, 15. února 1901; Monitore ecclesiastico, 12, str. 530.

12) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 86, pozn. 1; *Leitner,* Lehrbuch, str. 34.

13) *Leitner,* Lehrbuch, str. 38.

Ozvěnou nadvlády žen je líčení Kosmovo o českých děvách amazonkách[1]) a Dalimilovo o dievčie búrce.[2])

34 6. **MNOHOŽENSTVÍ.**[3]) Sv. Tomáš Akvinský učí: »Pluralitas ergo uxorum neque totaliter tollit neque aliqualiter impedit matrimonii primum finem.«[4]) Sekundární účel bigamii nesnese. Caesar[5]) našel prý v Anglii polyandrii. Kde se vyskytuje mnohoženství, je vždy podmíněné. Číňan si může vzíti druhou ženu, jen když je první neplodná. U některých afrických národů má druhá žena pouze význam nové pracovní síly. Zdá se, že se v Tibetě zachovaly zbytky manželství levirátního, ježto si může vzíti pouze bratr manželku staršího zesnulého bratra. Dnes je mnohoženství i u Mohamedánů slabě zastoupeno.

7. **ÚTOK NA SVÁTOST.** V rozporu s celým starověkem, pohanským, židovským i křesťanským, kterému bylo manželství věcí posvátnou, prohlásil Luter manželskou smlouvu za poměr zcela světský (weltlich Ding), do kterého církvi nic není, poněvadž náleží pod pravomoc světskou, tak jako oděv a pokrm, dům a dvůr.[6]) Kalvín nesmýšlel o nic ušlechtileji, přirovnávaje manželskou smlouvu řemeslu krejčovskému, zemědělství neb holičství.[7]) Bylo štěstím, že lid protestantský s hrubými názory svých vůdců nesouhlasil, podržev si hlubokou úctu k stavu manželskému.

Proti nedůstojným útokům reformátorů namířen jest dogmatický dekret sněmu tridentského o svátosti manželství, opatřený dvanácterem anatematismů.[8]) Dekret se odvolává na obecnou církevní tradici, která svědčí pro svátost manželství, »adversus quam impii homines huius saeculi insanientes non solum perperam de hoc venerabili sacramento senserunt, sed de more suo praetextu evangelii libertatem carnis introducentes . . .«

Za dob státního absolutismu ujal se názor Luterův i ve vládních kruzích katolických panovníků (Jindřich II. r. 1556, Jindřich III. r. 1579, králové francouzští), snad z motivu žárlivosti, aby protestantská knížata neovládala širší pole působnosti.[9]) Císař Josef II. (1780—1790) zrušil patentem manželským ze dne 16. ledna 1783[10]) dosud platné právo manželské (kanonické) a vyhradil zákonodárství zeměpanskému veškerou moc na manželskou smlouvu. Patent

---

1) *Cosmas,* Chronicon Bohemorum, Scriptores rerum bohemicarum, svazek 1 (1783), str. 21.

2) *Dalimil,* Kronika česká, 1849, str. 16.

3) *Knecht,* Handbuch, str. 45.

4) Summa theologica, pars 3, Supplem. quaest. 65, a. 1 (corp.).

5) De bello gallico, l. 5, cap. 14.

6) *Luther,* Von Ehesachen, 1530; *Grisar,* Luther, sv. 2, str. 217; sv. 3, str. 216; *Martinů,* Manželské právo, část 1. 1928, str. 19.

7) *Leitner,* Lehrbuch, str. 49.

8) Sněm tridentský, sess. 24.

9) *Marcus Antonius de Dominis* († 1624) v díle De republica christiana, 1617; *Launoi* († 1678), Regia in matrimonium potestas, 1674.

10) *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, str. 97, násl.

ostře rozeznává mezi manželskou smlouvou a svátostí.[1]) S důrazem císař prohlašuje, že patentu třeba dbáti též pro obor svědomí, s pohrůžkou neposlušným duchovním.[2])

35 8. **MANŽELSTVÍ NA ZKOUŠKU.**[3]) Smlouva ujednaná mezi mužem a ženou, že budou spolu žíti, s právem svobodného rozchodu po uplynutí předurčené lhůty, není manželstvím přirozeně právním. Chybí tu podstatná vlastnost manželské smlouvy, nerozlučnost. Důsledně třeba za to míti, že se takto oddaní rozchodem nedopouštějí rozluky, ani styky s jinými osobami nelze nazývati cizoložstvím.

Roku 1902 zavedeno bylo ve státě New York manželství na zkoušku.[4]) Ženich prohlašuje před duchovním neb na úřadě neb před dvěma svědky a notářem, že zamýšlí určitou osobu pojmouti za manželku. Manželství je před státem platné až za půl roku, když je ratifikují manželé na úřadě. Před tím se mohou svobodně rozejíti.

Radikálněji uvedlo v život marxismus *sovětské Rusko.*[5]) Zákonem ze dne 18. prosince 1917 zaveden povinný občanský sňatek před úředníkem a jeho sekretářem. Zákon ze dne 19. listopadu 1926 podává zevrubné předpisy o registraci sňatku před úřadem.[6])

Sovětské registraci sňatku chybí téměř všechny podstatné známky manželství přirozeného. Státní zákon sleduje jediný účel, aby zjištěn byl původ dítek a rodiče mohli býti přinuceni je vychovávati. Registrací stát legalisuje veřejný konkubinát. Osoby sovětsky oddané nemůžeme stavěti na roveň snoubencům, kteří pro nepřítomnost oprávněného duchovního vyjádřili manželský souhlas před svědky podle can. 1098, dokud nepodají důkaz, že měli úmysl uzavříti manželství ve smyslu práva kanonického. Ani pro nekřesťany nepostačuje sovětská forma sňatku, poněvadž i manželství přirozené musí býti opatřeno podstatnými vlastnostmi. Z téhož důvodu nemůžeme připustiti, že sovětská registrace zastupuje jeden druh občanského sňatku.

36 9. **ŠKODLIVOST CELIBÁTU.** Výrok Boží: »crescite et multiplicamini«[7]) není příkazem individuálním, nýbrž obecným. Manželství je sice společností právní, ale dobrovolnou (societas libera).[8]) Manželství je nutné pro společnost lidskou a její zachování, není však v tom směru třeba činnosti všech, jako se

---

[1]) Rozlučitelnost smlouvy od svátosti hájí dvorní kanonista *Pehem,* v Praelectiones in ius ecclesiasticum universum, sv. 2, 1785, str. 265.

[2]) *Laurin,* tamtéž, str. 98, pozn. 158.

[3]) *Knecht,* Handbuch, str. 57, násl.

[4]) Lex Wekes, *Knecht,* tamtéž, str. 58.

[5]) *Grigory Soloweitschik,* Das Eherecht Sowjetrußlands und seine Stellung im internationalen Privatrecht, 1931; *Alexandra Rachmanova,* Ehen im roten Sturm 1932[3]; *Dalpiaz,* v časopise Apollinaris 1933, str. 231, násl.; Theol.-prakt. Quartalschrift (Linz), 1926, str. 346, násl., 1933, str. 132, 820; *Knecht,* Handbuch, str. 99, pozn. 3 (literatura); *Matoušů,* ČKD 34, str. 573.

[6]) Apollinaris, 1933, str. 231.

[7]) 1 Mojž. 1, 8.

[8]) Srovn. svazek první tohoto díla, č. 176—178.

nemusí všichni lidé zabývati zemědělstvím, ač je neméně nutným než manželství.[1])

Bezženství osob duchovních, jak je pěstuje církev katolická, bývá předmětem ostrých útoků.[2]) V národě židovském platila spíše neplodnost než panenství za hanbu. Manželství bylo sice všeobecné,[3]) ale panenství požívalo zvláštní úcty.[4])

Křesťanství povzneslo panenský stav mnohem výše. Sv. Ambrož nadšeně volá: »nuptiae terram replent, virginitas paradisum«.[5]) Celibát kněžský, z vyšších důvodů čistě zachovávaný, jest podmínkou vydatné činnosti nábožensko-mravní a kulturní ve společnosti. Na zdravotní stav celibát nepříznivě nepůsobí.[6]) Celibát kleriků není pouhým diktátem práva kanonického, nýbrž opírá se o tradiční právo, které požívá v církvi vážnosti jako Písmo.[7])

37 10. **IUS PRIMAE NOCTIS.**[8]) Tento výraz není dosti objasněn. Zdá se, že šlo o výkupné od zdrželivosti, kterou měli novomanželé zachovávati v prvních dnech po svatbě, podle příkladu Tobiášova.[9]) Prameny udávají jednu, dvě neb tři noci.[10]) Ostatně byla zdrželivost pouhou radou. Bývalo zakazováno bráti výkupné. Hrubý názor, že jus primae noctis náleželo bohům neb že měl světský pán první právo na nevěstu, jest plně vyvráceno. Tvrdí se, že se podnes udržel v některých krajích obyčej zdržovati se manželství po vzoru Tobiášově.[11])

11. **EUGENICKÁ STERILISACE.** O pochybných sexuálních problémech, které se skrývají pod hesly: novomalthusianismus, umělá sterilisace, eugenika, nemíníme zde pojednávat, odkazujíce k četným odborným spisům křesťanských sociologů.[12]) Proti návrhu občanského zákona o eugenické sterilisaci podali němečtí biskupové rázné námitky.[13])

---

1) *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924, str. 42 (contra *Krejčí*).

2) *Krbec,* O bezženství kněžském (historicky), 1845; *Laurin,* O bezženství a manželství duchovních, 1878; *Reyl,* Reforma manželství, 1906, str. 112; *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924, str. 37, násl.

3) *Krauss,* Talmudische Archaeologie, sv. 2, 1911, str. 25.

4) *Kortleitner,* Archaeologia biblica, 1917, str. 552; *Gerster,* Familia Veteris Foederis, 1931, str. 15.

5) Can. 12, Caus. 32 qu. 1; Can. 10 tridentský, sess. 24, hájí přednost celibátu před stavem manželským.

6) *Reyl,* Reforma, str. 117, násl.; *Vašek,* Rodina, str. 37.

7) Sněm tridentský, sess. 4, De canonicis scripturis.

8) *Leitner,* Lehrbuch, str. 39; *Schmidt,* Ius primae noctis, 1881; *Freisen,* Geschichte, str. 851.

9) Tobiáš, 8, 4.

10) Can. 33, dist. 23, can. 1, Caus. 30, qu. 5.

11) *Schmidt,* tamtéž, str. 155; *Scherer,* pojednání v Theol.-prakt. Quartalschrift (Linz) 26, 1883, str. 392.

12) *Förster,* Sexualethik und Sexualpädagogik, 1922; *Vašek,* Rodina, str. 196, násl.; *Capellmann-Niedermejer,* Fakultative Sterilität ohne Verletzung der Sittengesetze 1931[2] (překlad); *Hittmair,* Die fakult. Sterilität der Frau, článek v Theol.-prakt. Quartalschrift (Linz), 1931, str. 277, násl.; *Habáň,* Sex. problém. Eros a sexus v mládí, 1933.

13) Katholische Kirchenzeitung (Salzburg) z 24. srpna 1933, str. 269. Srovn.

Umělá sterilisace zasahuje do kanonického práva pouze v případu, že byla zákrokem způsobena před svatbou impotentia antecedens et perpetua (can. 1068) neb že manželé při smlouvě vyloučili podstatné právo, ius in corpus (can. 1081, § 2). Za určitých předpokladů je úmyslná sterilita přípustna.

Díl III.: ZÁKONODÁRNÁ A SOUDNÍ MOC CÍRKVE VE VĚCI MANŽELSTVÍ.

38 **ÚVODEM.** Dříve než přikročíme k podrobnému výkladu platného manželského práva kanonického, jest prospěšné rozřešiti otázku, které autoritě náleží úkol spravovati manželství jako právní instituci. Budeme nuceni zjistiti rozhraní mezi pravomocí církevní a státní.

Již jsme postřehli, že nejedna složka manželství jest původu Božího, a to buď ve formě zákona přirozeného neb jako positivní vůle Boží. Mimo to vykonávala církev od svého vzniku jurisdikci na manželství u vědomí vlastní kompetence. Svátostný ráz manželství zaručuje církvi právo nabyté.

Čl. 1. Věcná příslušnost církve k manželství.

(Can. 1038, 1960, 1961.)

Sněm tridentský, sess. 24, can. 4 a 12; - *Pius VI.*, konst. »Auctorem fidei«, ze dne 28. srpna 1794, věta 58, 59; - *Pius IX.*, Syllabus errorum, n. 68—74; - *Lev XIII.*, okr. l. »Arcanum«, ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 386; - *Pius XI.*, okr. l. »Casti connubii«, ze dne 31. prosince 1930, AAS 22, str. 539; - *Rozkoványi*, Matrimonium in ecclesia catholica potestati ecclesiasticae subiectum, Pestini - Nitriae, 1878, sv. 5; - *Laurin*, Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství, 1883, str. 82, násl.; - *týž*, Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, str. 33, násl.; - *Soldát*, O jedinosti a nerozlučnosti manželství, 1906, str. 86, násl.; - *Ottaviani*, Institutiones iuris publici ecclesiastici, sv. 2, 1925, n. 332, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 13, násl.; - *Martinů*, Manželské právo církve katolické, část 1, 1928, str. 57, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928. n. 45.

Církev uplatňuje na manželství nárok vlastnický pro jeho božský původ, posvátný ráz a z valné části duchovní účel.

1. **POSVÁTNOST MANŽELSTVÍ.** Papež Lev XIII. prohlašuje o manželství: »Inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non adventitium sed inge-

---

okr. l. »Casti connubii« ze dne 31. prosince 1930; rozhodnutí Kongregace Sv. Officia dne 21. března 1931, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 111, str. 583.

nitum, non ab hominibus acceptum sed natura insitum«.[1]) Manželství platilo vždy za instituci posvátnou. Náboženské obřady, jež provázely u Židů, Řeků a Římanů vzájemný souhlas snoubenců, přímo si vynucují, aby vrchní dozor i celé řízení záležitostí manželských měli v rukou představitelé duchovní moci, ve službách náboženství.[2]) Manželství je svojí povahou spíše záležitostí mravní a náboženskou než občanskou a právnickou.

39 2. **SVÁTOST MANŽELSTVÍ.** Poněvadž manželská smlouva křesťanova je svátostí (can. 1012, § 1), může býti spravována jedině církevní autoritou. Zavrhujeme mylný názor, že svátost je toliko přívěskem (accessorium) smlouvy manželské, od této oddělitelná.[3]) Rovněž náleží do říše omylů tvrzení, že církev až v nové době počala zdůrazňovati svátostnost manželství, aby uhájila svoji kompetenci na ně.

Vacek si troufal napsati větu: »Nauka o svátostné povaze manželství nekotví nikterak ve filosofických názorech původního křesťanství.«[4]) Přece však připouští, že sv. Augustin († 430) ustálil nauku o svátosti.[5]) Nebylo by správné tvrditi, že teprve v křesťanství získalo manželství ráz posvátnosti.

3. **HISTORICKÝ DŮKAZ.** Církev považuje péči o manželství za odkaz Kristův. Spasitel upevnil z vlastní moci kolísající zásadu o nerozlučnosti svazku manželského.[6]) Sv. Pavel vystoupil trestně proti krvesmilství Korinťanovu.[7]) Ráznost Pavlova je tím pozoruhodnější, že se mohl káraný hájiti autoritou císařských zákonů.[8]) Je pravděpodobno, že zakázal Pavel sňatek s nevěřícími.[9])

Církev se cítila v právu manželském na poli své vlastní působnosti.[10]) Dokonce si byla vědoma rozporu, panujícího v některých bodech mezi zákonem církevním a světským: »Aliae sunt leges caesarum aliae Christi, aliud Papinianus aliud Paulus noster praecipit.«[11]) Věta, že církevní zákonodárství až ve středověku zatlačilo do pozadí státní zákon manželský, není správna v tom smyslu, jako by prvotní církev v říši římské bývala nesamostatnou.

Papež Lev XIII. energicky odmítá cizí zásah do manželského zákonodárství. »Igitur cum matrimonium sit sua vi, sua natura, sua sponte sacrum, consentaneum est, ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divina auctoritate ecclesiae, quae rerum sacrarum sola habet magisterium.«[12]) Pouze civilní následky (effectus ci-

---

1) Okr. l. »Arcanum«, ASS 12, str. 392.

2) Srovn. svrchu, č. 10 násl.

3) *Pius IX.*, věta 66 v Syllabus errorum, *Denzinger-Bannwart-Umberg*, Enchiridion, n. 1766; *Lev XIII.*, okr. l. »Arcanum«.

4) *Vacek*, Církev římskokatolická a manželství, 1920, str. 9.

5) *Vacek*, tamtéž, str. 17.

6) Mat. 5, 32; 19, 14.

7) 1 Kor. 5, 1—5.

8) *Lev XIII.*, okr. l. »Arcanum«, odst. »Postremum«, ASS 12, str. 392.

9) 2 Kor. 6, 14.

10) *Knecht*, Handbuch, str. 82, násl.

11) *Sv. Jeronym*, list ad Oceanum (ep. 73); *Migne*, PL 22, str. 691.

12) *Lev XIII.*, okr. l. »Arcanum«.

viles), od podstaty manželství odlučitelné, náleží pod svrchovanou pravomoc státu (can. 1016).

40 4. **MANŽELSKÉ SOUDNICTVÍ.** Jest právní zásadou, že moc soudní přísluší ve stejných rozměrech té autoritě, která vykonává jurisdikci zákonodárnou v téže záležitosti. Bylo by zjevným protikladem, kdyby církvi bylo odpíráno právo zahájiti soudní řízení o předmětu, který sama zákonem upravila.

Církev vládne soudnictvím manželským »iure proprio et exclusivo« (can. 1553, § 1). Can. 1960 stanoví: »Causae matrimoniales inter baptizatos iure proprio et exclusivo ad iudicem ecclesiasticum spectant.« Státní moci vymíněny jsou po právu zevnější účinky svatební smlouvy, pokud nejsou s podstatou manželství nerozlučně spojeny (effectus civiles separabiles), na př. věno, majetkové poměry, právo dědické a j. (can. 1961). Sněm tridentský stíhá klatbou učení: »causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos«.[1])

5. **ZÁVAZNOST ZÁSNUBU.** Sponsalia jsou přípravnou smlouvou, sňatek předcházející (matrimonium de futuro). Podle staršího práva změnil se zásnub v manželství, jakmile snoubenci spolu souložili. Proto nelze zásnub považovati za smlouvu pouze občanskou a upírati církvi kompetenci na úpravu zásnubního práva.[2])

Předběžná ujednání mezi rodiči snoubenců o majetkových poměrech budoucích manželů, která se konávají současně se zasnoubením, mají povahu smlouvy občanské a nespadají pod pravomoc církevní.

Zasnoubení podléhá pravomoci církevní, nikoli státní.[3]) Kodifikované právo kanonické odmítá však žalovatelnost na nedodržení zásnubní smlouvy (actio ad petendam matrimonii celebrationem, can. 1017, § 3). Náš občanský zákoník[4]) souhlasí s can. 1017.

41 6. **STANOVENÍ MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽEK.** První křesťané v říši římské usedlí se řídili povšechně státním právem manželským. Nicméně bylo dbáno oprav, kterým církevní autorita některé články císařských zákonů podrobila. Křesťanští císařové nepřestali, z jakési setrvačnosti, vykonávati zákonodárnou moc v záležitostech manželských a církevní úřady se nezdráhaly přijímati nařízení státní za své.[5]) Ale též císařové ochotně korigovali nejedno ustanovení, odporující církevnímu duchu, když na př. císař Theodosius (379 až 395) r. 388 zakázal manželství mezi křesťany a židy.[6])

---

[1]) Sněm tridentský, sess. 24, can. 12.

[2]) V církvi východní koná se zasnoubení za liturgických modliteb kněze; *Cappello,* De matrimonio, appendix de iure matrimoniali ecclesiae orientalis, 1933, n. 895, 3.

[3]) *Pius VI.,* konst. »Auctorem fidei« ze dne 28. srpna 1794, věta 58; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 1558; *Pius IX.,* Syllabus errorum, věta 74; *Denzinger,* n. 1774.

[4]) § 45 a 46 o. z. obč.

[5]) Tvrditi, že církev tehdy delegovala císaře, aby řídil manželství, je svrchovaně neobratné.

[6]) L. 6, Cod. l. 1, tit. 9.

Teprve když se počaly šířiti bludné teorie, upírající církvi moc stanoviti manželské překážky podle potřeby času, byla církevní autorita nucena odraziti nepřátelský útok. Sněm tridentský zavrhl větu: »ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse«.[1]) Proti hrubému tvrzení synody pistojské r. 1786, že právo stanoviti manželské překážky vykonávala církev z blahovolného souhlasu světské vrchnosti, zakročil papež Pius VI. v konstituci »Auctorem fidei«, ze dne 28. srpna 1794, větou 59.[2]) Pius IX. proskribuje tutéž větu ve svém Syllabus errorum.[3])

Can. 1039, § 2 vyhrazuje Sv. Stolici zákonodárnou moc na kanonické překážky manželské »pro baptizatis«.

7. **URČENÍ FORMY SŇATKU.** Právo přirozené nepředpisuje zvláštní zevní formu oddavek. Obřadnosti, kterými se u všech národů zahajuje manželství, bývají spíše rázu náboženského než povinnou formou manželství, opatřenou sankcí neplatnosti úkonu. Totéž platí o formě, kterou prý papež Evarist (101—109) nařídil: »ut matrimonium publice celebretur et sacerdotis benedictio adhibeatur«. Papež se odvolává na apoštolsku tradici.[4])

Bylo vždy snahou církevní vrchnosti přiměti věřící, aby manželství uzavírali »in facie ecclesiae«. Sněm tridentský tuto kázeň zdokonalil, uloživ obecnou povinnost zvláštní zevní formy manželského souhlasu.[5]) Rozhodujícím článkem zákona je sankce neplatnosti. Can. 1094, ponechávaje zásadu tridentskou v platnosti, posunul kompetenci zákonné asistence z faráře vlastního (parochus proprius) na faráře místního (parochus loci).

Text dekretu »Tametsi« nežádá nutně, aby sňatku žehnal vlastní farář snoubenců. Teprve kanonická věda omezila právo asistence na parochus proprius.[6]) Proti povinné formě sňatku namítala menšina na sněmu tridentském, že by církev překročila meze své pravomoci, kdyby vyřkla neplatnost manželství pro nedbání formy, poněvadž není oprávněna měniti formu svátosti. Obhájci návrhu však správně vysvětlovali, že nejde o svátost, nýbrž o smlouvu manželskou. Smlouva je platná či neplatná podle právní způsobilosti (habilitas iuris) smluvních stran. Církevní zákon stanoví podmínky, kdy je osoba oprávněna jednati. Kristus nepovýšil na svátost smlouvu jakoukoli, nýbrž smlouvu platnou podle práva kanonického.[7])

Čl. 2. Osobní podřízenost kanonickému právu manželskému.

(Can. 1016.)

42 *Schäfer,* Das Eherecht, 1924, str. 27, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 1, 1927, str. 51; - *Martinů,*

1) Sněm tridentský, sess. 24, can. 4; srovn. can. 3.

2) *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion, n. 1559.

3) Tamtéž, n. 1768, 1769.

4) Lekce z kanonických hodinek v den 26. října.

5) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 1, De reform. matrimonii, »Tametsi«.

6) *Knecht,* Handbuch, str. 616, pozn. 1.

7) *Knecht,* Handbuch, str. 614.

Manželské právo, část 1, 1928, str. 67, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 68, násl.

1. **MANŽELSTVÍ KATOLICKÝCH SNOUBENCŮ.** Kanonické právo neurčuje příslušnost k církvi podle osobního přesvědčení náboženského, nýbrž bere zřetel na věcnou existenci křtu v církvi katolické (can. 87). Pozdější odpad neb změna vyznání jsou tu bezúčinny. Katoličtí snoubenci jsou ve smyslu can. 1099, § 1, 1°, podrobeni v celém rozsahu církevním předpisům o manželství a nejsou nijak omezeni v užívání tohoto práva.

Tím liší se právo kanonické podstatně od práva občanského. Zákon o vzájemných poměrech náboženských vyznání ze dne 23. dubna 1925 ustanovuje pro obor státní: »Změnou náboženského vyznání zanikají veškerá společnostní práva opuštěné církve nebo náboženské společnosti vůči vystoupivšímu, stejně jako nároky jeho vůči ní.«[1])

Poněkud odlišně třeba souditi o manželství latiníka s katolíkem východního obřadu: α) Východní snoubenec musí býti k manželství osobně schopen podle vlastního práva, i kdyby se právo východní s právem církve latinské rozcházelo, na př. ohledně stáří neb slibu. β) Zevní forma sňatku musí se přizpůsobiti can. 1094 pod sankcí neplatnosti (can. 1099, § 1, 3°). Obřad sňatkový koná farář ženichův vlastním obřadem, nevelí-li jinak partikulární právo (can. 1097, § 2). γ) Manželská překážka práva latinského, pokud tvoří mezi snoubenci vzájemný poměr, na př. překážka zločinu, zavazuje nepřímo i východ'ana.

43 2. **MANŽELSTVÍ POKŘTĚNÝCH NEKATOLÍKŮ.** Máme tu na mysli nekatolíky mimo církev zrozené a v sektě trvající. Sluší rozeznávati zevní formu sňatku od kanonických překážek manželských:

a) Nekatolíci, uzavírajíce sňatek mezi sebou, nepodléhají předpisu o zevní formě podle can. 1094, jsouce povinnosti té výslovně zproštěni (can. 1099, § 2). Tato výhoda rozumí se ve smyslu blahovolně rozšířeném, když dítko nekatolické bylo náhodou katolicky pokřtěno, ale nekatolicky vychováno.[2])

b) Nekatolíci jsou podrobeni všem kanonickým překážkám. To plyne z všeobecné zásady, že křtem svatým se podřizuje křesťan všem členským povinnostem v církvi (can. 87).[3]) Výjimku činí pouze překážka různého náboženství, od které can. 1070, § 1 nekatolíky osvobozuje. Omyl neb nevědomost neomlouvá nekatolíky od šetření manželských překážek, poněvadž nejde o právo trestní (can. 2202, § 1), nýbrž o osobní schopnost k právnímu jednání, která na znalosti zákona nikterak nezávisí.

Mnozí spisovatelé staršího data nepřipouštějí, že nekatolíci jsou vázáni manželskými překážkami, právem kanonickým ustanovenými.[4]) Spor byl rozřešen ve prospěch

---

[1]) § 5, Sb. z. a n. č. 96.

[2]) Kodexová komise, dne 20. července 1929, AAS 21, str. 573. Stačí, že jeden z rodičů je vyznáním nekatolíkem.

[3]) Srovn. svazek první tohoto díla, č. 85, 237.

[4]) *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 66.

závaznosti heretiků.[1]) Papež Benedikt XIV. první hájil tuto právní zásadu v konstituci »Singulari nobis« ze dne 9. února 1749.[2])

Zjistil-li duchovní správce neb zpovědník při konversi nekatolíků, že jejich manželství nebylo platné pro kanonickou překážku, nechť si opatří zmocnění od místního biskupa, aby mohl sanovati vadný úkon.

3. **MANŽELSTVÍ SMÍŠENÁ.** Manželství katolíkovo s nekatolíkem podléhá netoliko církevním předpisům o zevní formě oddavek (can. 1099, § 2°), nýbrž manželskému právu vůbec. Bez církevní dispense byl by sňatek nedovolený (impedimentum mixtae religionis, can. 1060—1064). Z důvodů dogmatických opomíjí se při ohláškách zmínka o nekatolickém vyznání snoubencově (can. 1026) a při sňatku odpadají podle přísného práva jakékoli církevní obřady, leč by diecésní biskup poněkud strohost zákona zmírnil, v mezích can. 1102, § 2. Církev se snaží zajistiti katolickou výchovu všech dítek ze smíšeného manželství zrozených (can. 1061, § 1). Dítky platí za »filii acatholicorum« a nemohou býti bez prominutí připuštěny k svěcení (can. 987, 1°), ačkoli pouze jeden z rodičů je nekatolíkem.[3])

44 4. **MANŽELSTVÍ NEKŘTĚNÝCH.**[4]) Nekřtění nepodléhají pravomoci církevní, poněvadž branou do církve jest křest (can. 87).[5]) Manželství nekřtěných řídí se těmito normami.[6])

a) Předpisům jen církevním podrobeni nejsou (can. 12).

b) Pro ně platí v plném rozsahu předpisy práva přirozeného a positivního božského. Nekřtění stávají se závislými na autoritě církevní, když na př. za konverse vznikne pochyba o dosahu práva božského. Otázku řeší výhradně Sv. Stolice (can. 1038, § 1).

c) Nekřtěné zavazuje manželské právo státní. Nejsou-li v čas oddavek občany žádného státu, řídí se jejich manželství pouze právem božským.[7])

d) Manželství nekřtěných, zákonům kanonickým protivné, zůstává platným i po křtu. Přijme-li však pouze jeden manžel křest, může použíti výhod privileje sv. Pavla,[8]) podle návodu can. 1120—1127.

---

1) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 58, pozn. 48.
2) Bullarium Benedicti XIV., sv. 3, č. 2.
3) Kodexová komise, dne 16. října 1919, AAS 11, str. 478.
4) *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 67, násl.
5) Cap. 8, X, l. 4, tit. 19; srovn. první svazek tohoto díla č. 84.
6) *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 55.
7) *Triebs,* tamtéž.
8) 1 Kor. 7, 12—15.

Díl IV.: STÁTNÍ PRÁVO MANŽELSKÉ.

45 **ÚVODEM.** Tento spis je věnován výkladu manželského práva kanonického. Nemůžeme však pominouti mlčením předpisy, které v oboru manželského práva vynáší zákonodárná moc státní. Státu nemůže býti lhostejným blaho občanů, které je podmíněno řádnou výchovou ve spořádané rodině.

Manželství prohlašujeme za res mixti fori. Žel, právě instituce manželství bývá nárazníkem obou svrchovaných autorit, církve a státu. Stát nedbá náležitě duchovní stránky stavu manželského.

V následujících článcích pojednáme o pravomoci státu na manželství podle nauky veřejného práva církevního, vyložíme pojem a nastíníme dějiny civilního práva manželského, poukážeme na hlavní typy občanského práva manželského a zevrubněji věnujeme pozornost našemu československému zákonodárství v tom oboru.

Čl. 1. Pravomoc státu na manželství.

(Can. 1016.)

Resemans, De competentia civili in vinculum coniugale infidelium, 1887; - *Laurin,* Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství, 1883, str. 138, násl.; *týž,* Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, str. 70, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 107, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 59, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 68, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 92; - *Martinů,* Manželské právo církve katolické, část 1, 1928, str. 68, násl.

46 1. **MANŽELSTVÍ KŘESŤANSKÉ.** V římském právu Iustinianově nás překvapuje okolnost, že většina právních předpisů o manželství se otáčí kol majetkových poměrů snoubenců.[1]) Z tohoto zjevu správně soudíme, že státní moc jeví zájem spíše o společenské a občanské důsledky manželské smlouvy než o její podstatu a vnitřní hodnotu. Tím jsou již dosti zřejmě naznačeny hranice mezi kompetencí církevní a státní na zákonodárství manželské.

Can. 1016 stručně vystihuje věc těmito slovy: »Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus.« Z textu vyvozujeme tyto právní věty:[2])

---

[1]) Dig. l. 23, tit. 3, De iure dotium; tit. 4, De pactis dotalibus; tit. 5, De fundo dotali; Cod. l. 5, tit. 3, De donationibus ante nuptias; tit. 11, De dotis promissione; tit. 12, De iure dotium.

[2]) *Cavagnis,* Institutiones iuris publici ecclesiastici, sv. 1, 1906[4], n. 410—419.

a) O podstatě křesťanského manželství rozhoduje výlučně církevní vrchnost.

b) Právní důsledky sňatku, s podstatou manželskou nerozlučně spjaté (effectus inseparabiles), podléhají zákonodárné a soudní autoritě církevní.

c) Občanské důsledky (effectus mere civiles), od podstaty manželství odlučitelné, náležejí pod správu autority státní.

K tomu poznamenáváme: a) Podstatu manželství tvoří: jeho právní existence a zákonná platnost, co se kryje s pojmy jedinosti (unitas) a nerozlučnosti (indissolubilitas) smlouvy (can. 1110). Sem náleží manželské překážky obojího druhu, rozluka a rozvod, prohlášení manželství za neplatné.

b) Za právní následky s manželstvím nerozlučně spojené dlužno považovati mimo svátostnou milost: vzájemné povinnosti a práva manželů, plynoucí z účelu manželství (can. 1111), právní poměr mezi rodiči a dětmi (can. 1112), legitimitu ditek (can. 1114, 1115) a právo na rodinnou výchovu, hmotnou i duševní (can. 1113).

c) Rozlučitelné, občanskému zákonu příslušné důsledky manželství jsou záležitosti majetkové, o kterých právo jedná pod titulem »O svatebních smlouvách«.[1]) Sem náleží smlouva o zřízení věna, obvěnění, o jitřním daru, o společenství statků, o správě a užívání vlastního jmění, o dědické posloupnosti, o doživotním požívání jmění, o vdovském platu.[2])

47 Na občanském právu je stanoviti, v jaké míře je manžel zákonným zástupcem manželčiným,[3]) zda manželka získává příjmení, práva a stav svého muže,[4]) zda podrží příjmení i po rozluce,[5]) zda manželka nabývá provdáním občanské zletilosti.[6]) Civilní zákon upravuje povinnost otcovu pečovati o děti.[7]) Meze otcovské moci[8]) a její zánik[9]) stanoví státní zákon a řídí právo poručenské.[10])

Naskytne-li se na církevním soudu otázka o civilním důsledku manželství jen nahodile (quaestio incidens, accessoria), přisuzovalo právo dekretální[11]) církevnímu soudci moc věc vyříditi podle zásady: »accessorium naturam sequi congruit principalis«.[12]) Can. 1961 podržel tutéž zásadu.

Upíráme státu pravomoc nařizovati pro manželství křesťanské překážky jak platnosti tak i pouhé zápovědi (can. 1038, § 2). Tomu není na odpor zá-

---

1) § 1217—1266 o. z. obč.

2) *Cappello,* De matrimonio, n. 71.

3) § 91 o. z. obč.

4) § 92 o. z. obč.

5) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 102.

6) Srovn. uherský poručenský zákon, čl. XXIII. 1874, § 2; *Rouček,* tamtéž, část 2, str. 1549.

7) § 141 o. z. obč.

8) § 147—154 o. z. obč.

9) § 172—178 o. z. obč.

10) § 187—268 o. z. obč.

11) Can. 5, X, l. 4, tit. 17.

12) Regula 42 iuris in VI; *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 9, cap. 9, n. 3—5.

pověď, aby určitá kategorie občanů nevstupovala do stavu manželského, na př. vojíni, úředníci, učitelky.[1]) Rušitel státního zákona podléhá trestní sankci zákona a ztrácí nárok, aby stát bral ohled na jeho nový stav. Manželská smlouva je však platna, se všemi podstatnými následky pro ženu a dítky.

48 2. **ROZHRANÍ MOCI SOUDNÍ V ZÁLEŽITOSTECH MANŽELSKÝCH.** Jest uznanou zásadou, že se moc soudní pohybuje ve stejných rozměrech jako moc zákonodárná. Podle tohoto pravidla náleží před občanský soud otázky o majetkových poměrech manželů i jiných občanských následcích sňatku, od podstaty manželství odlučitelných. O podstatě křesťanského manželství civilní soudce nemůže platně rozhodovati. Tím křiklavější abnormalitou jest, když soudce rozlučuje svazek manželský, který byl před církví podle kanonického práva platně uzavřen.

Již sněm tridentský byl nucen censurovat větu reformátorů: »causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos«.[2]) Téhož rázu jest věta papežem Piem IX. proskribovaná: »Causae matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent.«[3]) Can. 1960 podává dnešní právní stav otázky takto: »Causae matrimoniales inter baptizatos iure proprio et exclusivo ad iudicem ecclesiasticum spectant.«

Rovnou měrou jako církvi náleží státu právo i povinnost stíhati trestně hrubé přečiny, proti manželství páchané, na př. cizoložství, krvesmilství, vraždu na manželi spáchanou. Církevní soudce může se spokojiti sankcí provedenou světským soudem a upustiti od stíhání pachatele na foru církevním (can. 2223, § 3, 3°).

Náš trestní zákoník stíhá tyto trestné činy, namířené proti manželství: zločin dvojího manželství[4]), cizoložství[5]), nezákonný sňatek bez dispense[6]), nucení k sňatku vlastních dítek[7]), krvesmilství[8]), obchod ženami.[9]).

49 3. **MANŽELSTVÍ OSOB NEKŘTĚNÝCH.** Nezvratnou zásadu o příslušnosti pod církevní pravomoc jen na základě přijatého křtu (can. 87) dlužno aplikovati i na právo manželské.[10])

a) Poněvadž církev postrádá jurisdikce na osoby nekřtěné, nehledě k jejich osobnímu náboženskému přesvědčení, řídí se jejich sňatek právem božským,

---

1) *Cappello,* De matrimonio, n. 69, 70. Spisovatel upírá státním zápovědem název impedimenta.

2) Sněm tridentský, sess. 24, can. 12.

3) Syllabus errorum (1864), n. 74; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 1774.

4) § 206—208 trest. z.

5) § 502 a 503 trest. z.

6) § 507 trest. z.

7) § 508 trest. z.

8) § 131 trest. z.

9) Zákon o vystěhovalectví ze dne 15. února 1922, § 35, 38, Sb. z. a n. č. 71.

10) Srovn. svazek první tohoto díla, č. 84, 236.

přirozeným i positivním, a též předpisy práva občanského.[1]) Podřízenost osob nepokřtěných manželskému právu civilnímu naráží sice u některých bohoslovců na odpor, avšak misionáři v zámoří dbají civilních překážek manželských, za souhlasu Říma.

Manželské překážky státním zákonem zavedené nemohou se ovšem odchylovati od mravního řádu božského (lex rationabilis, honesta, possibilis, utilis).

Pro nedostatek těchto vlastností neuznává církev patero vad, pro něž škola Konfuciova dovoluje manželskou rozluku: pro manželčinu mnohomluvnost, malomocenství, neplodnost, zpronevěru majetku, neposlušnost k tchánovi.[2])

b) Není jednotného názoru v otázce, na jakém právním podkladu spočívá pravomoc státu na manželství nekřesťanů:

α) Jest nemožno připustiti domněnku, že náboženství pohanovo jest pouhým občanským úkonem. Též manželský svazek nekřesťanů je »sacrum et religiosum quiddam«.[3])

β) Neméně nepřesným je výrok, že světské moci je odkázána péče o náboženství přirozené, a důsledně i o přirozené manželství nekřtěných.

γ) Některým kanonistům starší doby se zdálo, že státní autorita jen výpomocně (iure devolutivo, hypothetico) řídí osudy manželstva, pro nedostatek náboženské autority neb hierarchie, které vlastně záležitost patří. Nemůžeme však mimo církev křesťanskou připustiti jinou náboženskou organisaci, opatřenou jakýmkoli právním zmocněním. Pro domnělé právo devoluční chybí listinné doklady.

δ) Za jedině správné učení pokládáme naši tési, že manželské právo nekřesťanů spravuje stát. Důvod pro tento názor čerpáme ze skutečnosti, že v daném případu je stát jedinou společností původu božského, opatřenou pravomocí. Nevyjímáme ani israelity, poněvadž jejich hierarchický řád vzal za své.[4])

Právo zaváděti překážky neplodnosti pro manželství nekřesťanská ostře upírají státní moci zvláště Heuser,[5]) Perrone,[6]) Feije.[7]) Důkaz, že pro sňatky nevěřících postačují překážky práva přirozeného a božského positivního, se jim nezdařil. Není důvodu, proč bychom se stavěli na odpor, když zákon občanský rozšiřuje na nekřtěné překážky práva kanonického.[8])

---

1) *Cappello,* De matrimonio, n. 75—80.
2) *Cappello,* De matrimonio, n. 77.
3) *Lev XIII.,* okr. l. Arcanum, ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 386.
4) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 67, pozn. 66.
5) *Heuser,* De potestate statuendi impedimenta dirimentia, 1853.
6) *Perrone,* De matrimonio, sv. 2, 1858, str. 345.
7) *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus, 1874², n. 67.
8) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 106.

Čl. 2. Pojem občanského manželství.

50 *Víšek,* Občanský sňatek na soudu práva a svědomí, 1883; - *Rittner,* Církevní právo kanonické, (přeložil Zítek), sv. 2, 1887, str. 28, násl. - *Fleiner,* Die rechtliche Stellung der katholischen Kirche zur obligatorischen Zivilehe, 1891; - *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale, 1895, str. 109, násl.; - *Lemaire,* Le mariage civil, 1905[2]; - *Ottaviani,* Institutiones iuris publici ecclesiastici, sv. 2, 1925, n. 332—340; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, díl 1, 1927, str. 76, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 113, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 583, násl.; - *Martinů,* Manželské právo církve katolické, část 1, 1928, str. 68, násl.; - *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 282, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 731—734.

1. **OBSAH A SMYSL MANŽELSKÉHO ZÁKONODÁRSTVÍ.** Moderní stát nespokojuje se hranicemi kompetence, které mu vykazuje kanonické právo na křesťanské manželství slovy: »salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus« (can. 1016). Státní zákon pojímá do oboru své činnosti celý obsah manželského práva, ustanovuje podmínky platnosti a dovolenosti sňatku, předpisuje podstatnou formu smlouvy, vyvozuje z občanské smlouvy vzájemná práva a povinnosti manželů i legitimitu dětí a pod. Tato práva vykonává stát z vlastní pravomoci, nebera na kanonické právo nejmenšího zřetele.

Občanským sňatkem nazýváme manželskou smlouvu, ujednanou mezi mužem a ženou, za přesného šetření státního práva manželského, před úřadem civilním. Manželské smlouvy před církví uzavřené nepožívají na foru státním buď žádné platnosti neb jen za jistých podmínek, pokud bylo dbáno předpisů státních.

Zákoník kanonického práva zmiňuje se vícekráte o občanském sňatku, nikdy však jej neoceňuje výrazem »concubinatus«. Klerik se mlčky vzdává církevního úřadu, jakmile »matrimonium etiam civile tantum, ut aiunt, contraxerit« (can. 188, 5), řeholníci »attentantes ... matrimonium aut etiam vinculum, ut aiunt, civile« (can. 646, § 1, 3) jsou propuštěni, iregulárními se stávají »qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt ...« (can. 985, 3°), snoubencům se nebrání dostaviti se na úřad »ad actum civilem dumtaxat explendum ...« (can. 1063, § 3), překážku zločinu působí pokus manželství »etiam per civilem actum« (can. 1075, 1°), bigamus sluje v právu, kdo vchází v druhé manželství »etsi tantum civile, ut aiunt ...« (can. 2356), zákon stíhá kleriky »matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes ...« (can. 2388, § 1). — Církev dává dosti zřejmě najevo svůj odpor k občanskému sňatku, mluví spíše o »actus civilis« než o manželství a staví je na roveň církevnímu manželství pouze v ohledu trestním.[1])

51 2. **ZPŮSOBY OBČANSKÉHO SŇATKU.**[2]) Není státu, který by ne-

---

[1]) *Knecht,* Handbuch , str. 119, pozn. 1.

[2]) *Víšek,* Občanský sňatek, 1883, str. 4; *Cappello,* De matrimonio, n. 732; *Laurin,* Introductio, str. 110.

připouštěl aspoň nějaký druh civilních oddavek. Přiznáváme státu moc říditi manželství nekřesťanů v plném rozsahu. Chápeme, že se stát ujímá nekatolíků, odpadlíků a bezvěrců, kteří se sami vyloučili od oltáře. Nutí-li však občanské právo katolické snoubence, aby svůj manželský konsens projevovali před civilním úředníkem, považujeme to za hrubou urážku náboženských citů.

Podle stupně strohosti, jak zákon nařizuje neb povoluje občanskou formu sňatku, rozeznáváme trojí druh civilního manželství:

a) *Nucený* sňatek občanský (matrimonium civile obligatorium). Tuto formu ukládá zákon i katolickým snoubencům. Povinnost může býti zostřena nařízením, aby civilní oddavky vždy předcházely eventuálnímu náboženskému obřadu.

b) Občanský sňatek *volený* (matrimonium civile facultativum). Stát ponechává snoubencům na vůli, aby si opatřili ohlášky a oddavky buď u příslušného faráře neb na okresním úřadě, se stejnou platností. V obojím případu je šetřiti veškerých předpisů civilního práva manželského.

c) Občanský sňatek *nouzový* (matrimonium civile necessitatis).[1]) Stát uznává sňatky před duchovním správcem náboženské obce úředně schválené. Jen pro případ, kdy zástupce konfese odmítl snoubence z důvodů, které se příčí zásadám práva světského,[2]) připouští zákon občanský sňatek. Na civilní sňatek jsou vázáni bezkonfesní neb příslušníci sekty ve státu neuznané.[3])

52 3. **ODMÍTAVÉ STANOVISKO CÍRKVE.**[4]) Církev brání každému pokusu o sekularisaci manželství. Nároky na manželskou smlouvu mezi křesťany uplatňuje církev netoliko poukazem na jeho svátostný ráz, nýbrž vůbec pro jeho duchovní a náboženskou povahu. Oddavky v kanceláři nemohou nahraditi pečlivou přípravu, kterou církev věnuje snoubencům.

Papež Pius VI. (1775—1799) kárá prohlášení pistojské synody, že manželství je podrobeno zákonodárství státnímu.[5]) Papež Pius IX. nazval civilní sňatek: »turpem atque exitialem concubinatum«[6]) a zavrhl jej v Syllabu.[7]) Energicky hájí církevní pravomoc na manželství papež Lev XIII. v okružním listě »Arcanum« ze dne 10. února 1880, a upozorňuje na osudné sociální následky civilního sňatku.[8])

---

1) *Henner* mluví o »podpůrném« civilním manželství. Základy práva kanonického, 1927[3], str. 223.

2) Na př. pro pokrevenství v třetím stupni pobočního pokolení.

3) Tu jde spíše o nucený sňatek.

4) *Vering,* Geschichte und Wesen der Civilehe, v »Archiv für kathol. Kirchenrecht 29, str. 317, násl.; Instrukce sv. Penitentiarie z 15. ledna 1866, ASS 1, str. 510, násl.

5) Konstituce »Auctorem fidei« ze dne 28. srpna 1794 věta 59; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 1559.

6) Alokuce dne 27. září 1852; *Denzinger,* tamtéž, n. 1640.

7) Syllabus errorum, n. 73; *Denzinger,* tamtéž, n. 1773.

8) ASS 12, str. 394.

Nastala pochybnost, zda jest státnímu zřízenci ve svědomí dovoleno asistovati civilním sňatkům neb soudci zahájiti řízení na rozluku manželskou?[1]) Státní úředník, nejinak než farář, jest sňatku přítomen pouze jako testis autorizabilis. Jeho součinnost omlouvá hrozící grave incommodum, kdyby se úřednímu výkonu vyhýbal, na př. ztráta úřadu. Úředník učinil svému svědomí zadost, že o civilním manželství má správný úsudek a úmyslům snoubenců nikterak nenadržoval.

Bylo však na dotaz opětně z římské kurie rozhodnuto, že státní úředník není oprávněn asistovati civilnímu aktu, stojí-li v cestě pravoplatné církevní manželství, či impedimentum ligaminis.[2]) Nevědomost o stavu věci je tu zajisté omluvou, poněvadž úředníkovou starostí není pátrati po kanonických překážkách. Zpovědník může bráti ohled na bona fides, zvláště když se nejedná o skutek vnitřně nemravný (actus intrinsece malus).

53 4. **NÁBOŽENSKO-MRAVNÍ VADY CIVILNÍHO MANŽELSTVÍ.**[3]) Z mnoha důvodů posuzuje církev manželství občanské nepříznivě, jež tu stručně uvádíme:

a) Občanský zákon popírá svátostný ráz křesťanského manželství.

b) Stát vědomě porušuje rozkaz sněmu tridentského o povinné zevní formě sňatku, podle článku »Tametsi«.

c) Obligátní civilní sňatek znásilňuje svědomí věrných katolíků a ruší svobodné vykonávání náboženství.

d) Civilní sňatek snižuje posvátný obřad na smlouvu o všední záležitosti občanské.

e) Nepřímo se připravuje půda polygamii i manželské rozluce.

f) Občanským sňatkem se staví zákon božský i kanonický do pozadí, autorita církevní se tupí a stát staví na obdiv lhostejnost k náboženství křesťanskému.

5. **KANONICKÉ NÁSLEDKY CIVILNÍHO SŇATKU.**[4]) Občanské manželství přináší křesťanským snoubencům nemilé následky:

a) Manželství civilní je kanonicky neplatné (can. 1094) a vinník se dopouští těžké viny.

b) Manželství civilní spadá věcně pod heslo »publicus et notorius concubinatus« a plodí kanonickou překážku veřejné mravopočestnosti (can. 1078).

c) Veřejným konkubinářům odpírá právo actus legitimos ecclesiasticos (can. 2357, § 2), které podrobně určuje can. 2256, § 2.

d) Osobám, civilně oddaným, pokud na ně platí označení peccatores publici et manifesti, odpírá církev právo na křesťanský pohřeb (can. 1240, § 1, 6°) a na zádušní služby Boží (can. 1241).

---

[1]) *Knecht,* Handbuch, str. 128, násl.

[2]) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 1300—1303; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 591; *Knecht,* Handbuch, str. 129; *Cappello,* De matrimonio, n. 734; *Gasparri* mluví o »quaestio valde implexa«.

[3]) *Borový,* v ČKD 1867, str. 462; *Laurín,* Introductio, str. 131; *Knecht,* Handbuch, str. 113.

[4]) *Laurín,* Introductio, str. 133.

e) Dítky, pocházející z civilního manželství, jest v matrikách křestních zanésti do rubriky illegitimi. Z ohledu na předpis státní může zápis zníti: legitimus ex contractu civili.[1])

Všechny uvedené následky plynou z občanského sňatku jen tehdy, když si snoubenci dobrovolně, zákonem nenuceni, volili civilní akt, kdežto předpisům církevního práva nedostáli. Nutí-li však zákon všechny občany k manželství civilnímu, nemá katolík jiné volby, aby nepozbyl občanských důsledků smlouvy. Snoubenci musí církevní oddavky buď předem vykonati neb co nejdříve doplniti, dříve než zahájí společný život.[2])

54 Důvody, kterými se snaží právníci ospravedlniti státní zákonodárství manželské, jsou přirozeně pouhými výmluvami. Nemůžeme přisvědčiti Rittnerovi, který rozpor dvou suverenních kompetencí urovnává větou: »Církev tedy spravuje poměry manželské pro obvod církevní, stát pro obvod státní.«[3]) Jest mravně nepřípustno, aby sňatek platný podle kanonického práva byl prohlášen státně za neplatný.

Upřímněji projevuje své smýšlení Hobza-Tureček: »Kanonické právo manželské mělo svůj význam v minulosti, kdežto v přítomné době ztratilo ve státech kulturních povahu právního řádu proto, že manželství se nyní pokládá za světskou záležitost, kterou právně upravuje výlučně stát svými zákony. Co je mimo státní právo manželské, není právním řádem ve vlastním smyslu, nýbrž, pokud jde o církev, náboženskými představami oděnými zčásti do forem kanonického práva.«[4])

Hobza nechce viděti, že občanský zákon manželský je okopírován z práva kanonického a že naše manželská novela (1919) je větším dílem úředním návodem, jak se dáti rozvésti. Zdravá lidská duše spatřuje v manželství daleko více než »světskou záležitost« Hobzovu.

Čl. 3. Ukázky občanského práva manželského.

55 *Schilli,* Erläuterung des oesterreichischen Ehepatents, 1807; - *Víšek,* Občanský sňatek, 1885, str. 6, násl.; - *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, str. 111, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 111, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 63, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 94, násl.

Na zavádění občanského práva manželského působilo přímo náboženské smýšlení, panující v národu. Nucený sňatek civilní bývá výrazem nepřízně k církvi a podstatným článkem rozluky státu od církve.

---

1) *Knecht,* Handbuch, str. 125, pozn. 2.

2) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 1926; *Knecht,* Handbuch, str. 128.

3) *Rittner,* Církevní právo kanonické (přel. Zítek), 1887, str. 284.

4) *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 283.

1. **NIZOZEMÍ.** R. 1580 dán první příklad fakultativního sňatku v tom smyslu, že bylo ponecháno na vůli oddavky slaviti před civilním magistrátem neb před reformovaným predikantem. Katolický kněz oddávající podléhal trestu vyhnanství. Od r. 1795 (francouzská okupace) platí nucený sňatek občanský.

Sv. Stolice opětně prohlásila, že nucený sňatek před náboženským zřízencem nekatolickým není porušením církevních předpisů o communicatio in sacris, když si predikant vede jako pouhý representant státního úřadu.[1])

2. **ANGLIE.** R. 1653 zaveden byl povinný občanský sňatek. R. 1753 odkázány veškeré oddavky anglikánskému duchovnímu, pod trestem ztráty civilních důsledků manželství. Židé a kvakeři byli od zákona vyjmuti. Katolíkům dostalo se až r. 1836 výhody, že slaví sňatky před svým duchovním, dvěma svědky a občanským registrátorem neb před samým registrátorem. V Irsku a ve Skotsku činí zákonu zadost, kdo si dá církevní sňatek zanést do státních seznamů.[2])

3. **SPOJENÉ STÁTY SEVEROAMERICKÉ.**[3]) Snoubencům dávají zákony na vůli voliti si náboženský sňatek či na úřadě (iustices of the peace). Ve státě New York jsou podle zákona z r. 1901 oprávnění k asistenci i duchovní (minister of religion), smírčí soudce (court of record or municipal court), starosta (mayor) neb jiný úředník. V nouzi mohou si snoubenci slíbiti manželství před dvěma svědky a listinu se všemi podpisy odevzdají úřadu. V Americe převládá náboženský sňatek.

4. **FRANCIE.**[4]) V náboženských bouřích století 16. a 17. zasáhl stát do manželského práva hugenotů. Sňatku nekatolíků mohl žehnati predikant jen za přítomnosti královského soudce. Ludvík XVI. udělil r. 1787 protestantům právo na sňatek buď před katolickým farářem neb před královským justiciářem fakultativně.

Revoluce zrodila obligátní sňatek občanský. Ústavní shromáždění prohlásilo r. 1791 manželství záležitostí občanskou (contrat civil, contrat social), nemající vztahů k náboženství. Ani konkordát Napoleonův r. 1801 nic na věci nezměnil. Občanský sňatek musí předcházeti oddavkám církevním.

56 5. **ZEMĚ RAKOUSKÉ.**[5]) Původně platilo kanonické právo manželské v celém svém rozsahu. Také effectus civiles spravovala, za souhlasu státu, církev.

a) Císařovna Marie Terezie (1740—1780) zasáhla první rušivě do juris-

---

[1]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 585; *Zitelli,* Apparatus iuris ecclesiastici, 1886, str. 496.

[2]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 586.

[3]) *Schulze,* Eherecht und Ehegesetzgebung in den Vereinigten Staaten Nordamerikas, v časop. Theol. prakt. Quartalschrift (Linz) 1909, str. 748, násl.; *Knecht,* Handbuch, str. 99.

[4]) *Víšek,* Občanský sňatek, 1885, str. 8, násl.; *Laurín,* Introductio, str. 111.

[5]) *Laurín,* Introductio, str. 97, násl.; str. 125, násl.; *Víšek,* Občanský sňatek, str. 12, násl.; *Borový,* Manželské právo v Rakousku, článek v ČKD 1868, str. 369, násl.

dikce církevní. Proti velmi důraznému usnesení tridentského sněmu[1]) prohlásila císařovna patentem ze dne 12. dubna 1753 manželství nezletilých za neplatné, nesvolil-li k němu zákonný zástupce.[2]) Jiným dekretem ze dne 20. října 1753 zapověděla vladařka státním úřadům, aby neprováděly rozsudky církevních soudů o věnu neb hmotné sustentaci manželů.[3])

b) Císař Josef II. (1780—1790) zmocnil se manželského práva v plném rozsahu. Nařízením ze dne 30. srpna 1782 prohlásil snubní smlouvu (sponsalia) za škodlivou, poněvadž nutí snoubence k svatbě a odňal jí jakoukoli právní závaznost.[4]) Brzy na to vyhlášen celkový manželský zákon, císařským patentem ze dne 16. ledna 1783.[5]) »Z plnosti zeměpanské moci« přenesl císař veškeru pravomoc od církevních orgánů na úřady státní. Manželství prohlášeno za občanskou smlouvu. Proto čerpá manželství svoji platnost a závaznost jen ze zákonů zeměpanských.

Z manželských překážek podržel císař: nezletilost (§ 3—9), různost náboženství (§ 10), svazek manželský (§ 11—12), pokrevenství (§ 13—14), švakrovství (§ 15—16), únos (§ 17), zločin (§ 18—19), vyšší svěcení a řeholní sliby (§ 21). Novinkou je překážka stavu vojenského (§ 20). Mimo to uznány za vady svatebního souhlasu: rozumová nepříčetnost (§ 24), omyl (§ 25—26), bázeň a násilí (§ 27—28).

Josefinské právo nechalo v platnosti způsob konati ohlášky (§ 31—34) i formu tridentskou (§ 29—30) i přísnou nerozlučnost manželské smlouvy (§ 36). Farář byl však pouhým státním zřízencem. Císařské právo zavazovalo i ve svědomí, aspoň podle výroku zákonodárcova. Věcně máme před sebou občanské právo manželské, maskované účastí farářovou.

Mimo zeměpána nemůže nikdo od manželských překážek dispensovati. Psáti do Říma o dispensi bylo zakázáno.[6])

Manželské právo josefinské přešlo skoro beze změn do obecného zákoníku občanského, který počal zavazovati počátkem r. 1812.[7]) R. 1814 vsunuta byla do zákoníku překážka katolicismu,[8]) mající význam při smíšených sňatcích.

c) Manželské právo Josefa II. zůstalo v užívání jen do ratifikace konkordátu dne 18. srpna 1855. Článek desátý této smlouvy vrátil v duchu nové doby církevní vrchnosti moc zákonodárnou i soudní na záležitosti víry, svátostí i liturgických úkonů. Manželství se má říditi: »iuxta sacros Canones et Tridentina cumprimis decreta«. Úřadům světským se poukazují civiles tantum matrimonii

---

1) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 1, de ref. matrim.

2) *Jaksch,* Gesetzlexikon im Geistlichen, Religions' und Toleranzfache für das Königreich Böhmen, 1828, sv. 2, str. 71.

3) *Jaksch,* Gesetzlexikon, str. 102.

4) *Jaksch,* Gesetzlexikon, str. 72.

5) *Jaksch,* Gesetzlexikon, str. 73—87; *Laurin,* Introductio, str. 97; *Víšek,* Občanský sňatek, str. 12. Zákon rozdělen na 57 paragrafů.

6) *Jaksch,* Gesetzlexikon, str. 27, 29, 35.

7) § 44—122, o. z. obč.

8) § 119 o. z. obč.

effectus. Též zásnub se přičítá do oboru církevních zájmů. Občanský zákoník pozbyl platnosti vzhledem na manželství katolíků, pro něž bylo kanonické právo jedinou normou.[1])

57 Počátkem r. 1857 zahájily činnost diecésní manželské soudy. Jednotnou a společnou směrnicí byla jim nově pořízená »Instructio pro iudiciis ecclesiasticis imperii austriaci quoad causas matrimoniales«.[2]) Instrukce obsahuje nemálo ustanovení podle partikulárního práva domácího, bere ohled na státní zákonodárství a nařizuje, aby každý rozsudek biskupského soudu o platnosti manželství byl sdělen zemské vládě.

Jest třeba zdůrazniti, že konkrétní právo manželské se omezovalo na katolíky. Pro jinověrce nenastala žádná změna a řídili se nadále občanským zákoníkem,[3]) kdežto židům vycházelo občanské právo vstříc »výjimkami pro židovstvo«.[4]) Překážky příbuzenské vzaty z práva Mojžíšova a dovolena rozluka propustným listem (libellus repudii).

d) Jednostranným porušením desátého článku konkordátního byl nový manželský zákon ze dne 25. května 1868.[5]) Po přání panujícího liberalismu odstraněno veškeré právo manželské, zavedené pod vlivem konkordátu, a obnoven status quo ante i s občanským zákoníkem.[6])

Nebezpečí všeobecného občanského manželství obligátního bylo odvráceno. Povolen jen nouzový sňatek (matrimonium necessitatis) pro případ, že církevní úřad odmítl snoubence z důvodů, které zákon státní neuznává.

Sňatky snoubenců různého náboženského vyznání upraveny zákonem ze dne 31. prosince 1868.[7]) Obligátní občanský sňatek vyhrazuje zákon ze dne 7. dubna 1870[8]) pouze těm snoubencům, kteří nenáleží žádnému ve státu uznanému náboženství. Do manželského práva náleží také článek prvý mezikonfesního zákona ze dne 25. května 1868,[9]) pokud upravuje náboženství dítek ze smíšených manželství odlišně od práva kanonického.

Papež Pius IX. odsoudil porušení práva konkordátního v alokuci 23. června 1868,

---

1) Manželský zákon státní ze dne 6. října 1856 (má 77 paragrafů) rozhraničoval obor působnosti církevní a světské vrchnosti; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 1, str. 45, násl.

2) Spolu s německým vydáním v Archivu für kathol. Kirchenrecht, 1, str. 58, násl., a ř. z. (1856) č. 185.

3) § 44—122 o. z. obč.

4) § 123—136 o. z. obč.

5) Ř. z. č. 47; Ordin. list arcidiecése pražské 1868, str. 67; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 20, str. 157. Prováděcí nařízení z 1. července 1868, ř. z. č. 80; *Bednář,* Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních, 1929, str. 1024, násl.

6) *Laurín,* Introductio, str. 103.

7) Ř. z. č. 42 ex 1869; Ordin. list arcid. pražské 1869, str. 14.

8) Ř. z. č. 51.

9) Ř. z. č. 49.

označiv nové zákonodárství za: »irrita nulliusque roboris fuisse et fore«.[1]) Biskupské ordinariáty vydaly hbitě příslušné pokyny věřícím i kleru.[2])

58 **6. SLOVENSKO (ZEMĚ UHERSKÉ).**[3]) Na rozdíl od Předlitavska spravovala v Uhersku církev až po rok 1868 manželství katolíků svobodně, podle vlastních norem. Také veškeré soudnictví manželské spadalo pod pravomoc biskupskou. Přátelské poměry mezi obojí mocí působily, že církevní soudce vyřizoval i spory o civilních důsledcích sňatku.[4]) Manželský patent císaře Josefa II. narazil v Uhrách na odpor.[5]) Článek 10. konkordátu z r. 1855 nepřinášel církvi v uherských zemích žádných výhod.

Teprve zákon z r. 1868, čl. XLVIII. zasahuje do práva manželského, ale nový civilní řád soudní ponechává spory o platnost manželství, dočasný rozvod neb trvalou rozluku v kompetenci příslušné náboženské společnosti.[6])

Velké obtíže působilo ustanovení o smíšených sňatcích, aby dítky následovaly v náboženství vyznání rodičů podle pohlaví, s vyloučením jakékoli jiné úmluvy neb reversu.[7]) Vláda byla nucena ustoupit.

Mnohem radikálněji vedli si zákonodárci r. 1894. Zákonem ze dne 9. prosince zabírá stát celý komplex manželského práva, takže ohlášky budoucího sňatku, správa snubních matrik i přijetí manželského souhlasu jsou přikázány civilnímu matrikáři, s vyloučením duchovní správy církevní.[8])

Zápisům matrikářů, kteří byli jmenováni většinou z kategorie veřejných notářů, příslušela a přísluší výlučně průkazní moc. Zákon zavádí povinný civilní sňatek. Při něm asistují platně: matrikář, čelný úředník municipální, vrchní župan, soudce, starosta svobodného města, v zahraničí vyslanec neb konsul.[9])

Kněžím bylo pod citelnou trestní sankcí zakázáno vykonávati obřady ko-

---

1) Ordin. list arcid. pražské, 1868, str. 113; Archiv für kathol. Kirchenrecht 20, str. 170.

2) List biskupů provincie české věřícím ze dne 24. června 1868, Ordin. list arcid. pražské, str. 103, list duchovenstvu ze dne 3. června 1868, Ordin. list arcid. pražské, str. 81. — Srov. *Borový,* Rozbor zákonů v ČKD, 1868, str. 308.

3) *Márkus,* Die ungarischen kirchenpolitischen Gesetze, 1895; *Laurín,* Introductio, str. 106.

4) *Laurín,* tamtéž.

5) *Schlauch,* Archiv für kathol. Kirchenrecht, 71 (1894), str. 168.

6) *Bušek-Hendrych-Laštovka-Müller,* Československé církevní zákony, díl 1, 1931, str. 37.

7) § 12 čl. LIII; *Laurín,* Introductio, str. 107.

8) *Laurín,* Introductio, str. 114, násl. Text zákona: *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, sv. 2, 1926, str. 1519; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 71, str. 277; k tomu kritické poznámky kard. Schlaucha, Archiv, tamtéž, str. 135, násl. Společný pastýřský list biskupů uherských ze dne 7. prosince 1893, Archiv, 71, str. 305.

9) § 12 zákona z r. 1894; *Bednář,* Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních, 1929, str. 1062.

pulační dříve než si opatřili jistoty, že snoubenci dali již své prohlášení před státním úředníkem.[1])

Zákon prohlašuje,[2]) že náboženské povinnosti nejsou civilním sňatkem nijak dotčeny. Asistující úředník upozorňoval dle předpisu přítomné snoubence, že občanským úkonem neučinili zadost svým náboženským povinnostem.

Za určitých, v zákoně samém vytčených podmínek připouští občanský soud netoliko rozvod od stolu a lože,[3]) ale i rozluku samé smlouvy manželské.[4]) Oběma rozvedeným příslušelo právo žádati, aby soudce výrok na rozvod proměnil po dvouletém trvání na úplnou rozluku.[5])

Papež Lev XIII. příkře odsoudil tento uherský zákon o manželské smlouvě v alokuci dne 8. března 1895.[6]) Kardinál Graniello obviňoval dvojím spisem katolické poslance, že pomohli úmyslnou nepřítomností nepřátelům k parlamentní většině čtyř hlasů.[7])

59 7. **ŘÍŠE NĚMECKÁ.** Tam panovala pestrá rozmanitost ohledně závaznosti formy tridentské. Praktickým obtížím a nejistotám učinila přítrž bula papeže Pia X. »Provida sapientique«, ze dne 8. ledna 1906.[8]) Papež rozšířil tridentský článek »Tametsi«[9]) na celé území říšské, kdykoli dva katolíci spolu uzavírají manželskou smlouvu. Z povinnosti byla vyňata manželství smíšená i sňatky nekatolíků. Je tedy od r. 1906 v Německu zákonem, stejně jako v zemích katolických, že se katolické sňatky uzavírají jedině před farářem a dvěma svědky.

Konstituce »Provida« byla však pozměněna kodifikací (can. 1099, § 1), nikoli již dekretem kongregace koncilu »Ne temere«, ze dne 2. srpna 1907[10]) v tom směru, že nápadná výjimka o smíšených sňatcích byla odvolána, takže také matrimonia mixta i v Němcích podléhají formě zákonné. Nadto utužilo kodifikované právo kázeň co do rozsahu jména »katolík« (can. 1099).

Manželství civilní nebylo v Němcích v oblibě, ani když frankfurtský parlament zavedl r. 1850 povinný občanský sňatek. Zemské vlády spokojily se skoro vesměs manželstvím fakultativním.[11])

Obligátní civilní sňatek nařízen říšským zákonem ze dne 6. února 1875[12])

---

1) Trestu unikl kněz, oddávající těžce nemocného před civilním aktem; *Laurin,* Introductio, str. 119.

2) § 149 zákona z r. 1894.

3) § 75—79 tamtéž.

4) § 80 násl., tamtéž.

5) § 107. tamtéž.

6) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 73, str. 469.

7) *Graniello,* De lege civili matrimoniali pro Hungariae regno rogatae 1894.

8) ASS 39, str. 81.

9) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 1, de reform. matrim.

10) ASS 40, str. 525.

11) *Knecht,* Handbuch, str. 102.

12) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 33, str. 402; Protest bavorského episkopátu, tamtéž, str. 349.

a zostřen občanským zákoníkem, platným od 1. ledna 1900. Je trestné oddávati církevně, dokud snoubenci nepředložili výkaz o občanském obřadu. Výjimku připouští zákon pro případ smrtelné nemoci jednoho ze snoubenců.

Na osobní zásah císaře Viléma I. (1861—1888) byla vsunuta do zákona z roku 1875[1]) smírná věta, že náboženské povinnosti nejsou státním manželským zákonem nijak dotčeny (císařský paragraf).[2])

60 8. **ITALIE.** Civilní sňatek, zavedený již r. 1865, ponechával snoubencům volnost ucházeti se dříve o církevní oddavky. Zasluhuje povšimnutí, že Codice civile nepřipouštěl vůbec manželskou rozluku.

Konkordát ze dne 11. února 1929[3]) přiznává církevnímu sňatku všechny důsledky občanské.[4]) Následování hodno je toto prohlášení: »Italský stát, zamýšleje vrátiti stavu manželskému, který tvoří základy rodiny, důstojnost shodnou s katolickou národní tradicí, přiznává svátosti manželské, zřízené podle práva kanonického, občanské důsledky.«

Civilní sňatek zůstává po konkordátu pro katolíky pouze fakultativním. Manželské ohlášky konají se ve farním chrámu i na úřadě. Po církevním obřadu podává farář novomanželům vysvětlení o občanských důsledcích manželství a předčítá jim z Codice civile články o právech a povinnostech manželů. Zápis do církevních matrik má farář hlásiti komunálnímu úřadu do pěti dnů za účelem registrace.

Výroky církevních soudů, znějící na neplatnost sňatku neb dispensi od manželství nedokonaného (matrimonium ratum non consummatum), jest nutno předložiti k revisi nejvyšší papežské Signatuře[5]) a odevzdati státním úřadům. Manželský rozvod vykonává za souhlasu sv. Stolice soud civilní.[6])

9. **ŠVÝCARSKO.** Občanské povinné manželství předepsáno od 1. ledna 1876. Civilní akt musí předcházeti církevním obřadům. Též nový občanský zákoník z r. 1907 výslovně upozorňuje, že státní normy nejsou na překážku církevnímu sňatku.[7])

10. **STÁTY SEVERSKÉ.** Pouze fakultativní sňatek občanský zavedly: Finsko (1917), Norvéžsko (1918), Švédsko (1920), Island (1921), Lotyšsko (1921), Dánsko (1922), Estonsko (1922).[8])

---

[1]) Nyní § 1588 ř. z. obč.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 109.

[3]) AAS 21, str. 274, násl.

[4]) Čl. 34 konkordátu.

[5]) Srovn. can. 259.

[6]) Srovn. AAS 21, str. 364. Obšírné instrukce pro faráře, AAS 21, str. 351 násl., 370—383.

[7]) *Knecht,* Handbuch, str. 100.

[8]) *Knecht,* Handbuch, str. 99.

Čl. 4. Občanské právo manželské v republice československé.

61 *Pícha,* Slovo k revisi občanského práva manželského, ČKD 1924, str. 465, 685, násl.; - *Almási,* Ungarisches Privatrecht, 1922; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2; Právo platné, 1927[3], str. 223, násl.; - *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, část 1, 1926, str. 63, násl. (literatura); - *Bušek-Hendrych-Lašťovka-Müller,* Československé církevní zákony, část 1, 1926, str. 63, násl.; - *Bednář,* Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních, 1929, str. 1005, násl.; - *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 282, násl.; - *Tománek,* Sbírka nejdůležitějších předpisů kultových, platných v repub. Československé, 1928, str. 25, násl.

1. **PRAMENY MANŽELSKÉHO PRÁVA.** Republika československá přijala při svém vzniku věnem manželské zákonodárství rakouské z r. 1868 a uherské z r. 1894, jak jsme je právě nastínili. Obtíže povstalé z dvojice právních zdrojů pudily zákonodárce k urychlené unifikaci práva manželského.

Těmto snahám slouží manželská novela ze dne 22. května 1919[1]) o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželských.[2]) Autentickým výkladem tohoto zákona je vládní nařízení ze dne 17. června 1919.[3])

Pro manželské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platné má význam zákon ze dne 14. dubna 1924,[4]) kterým se mění některé starší uherské zákony.[5]) Sem spadají též zápovědi manželství podle branného zákona z 19. března 1920[6]) a příslušné prováděcí nařízení ze dne 28. července 1921.[7])

Zákonem ze dne 15. října 1925[8]) promíjí se překážka platnosti sňatků, při nichž vyhlášky neb oddavky vykonali duchovní církve československé neb řeckovýchodní, nejsouce zákonnými představiteli náboženské obce.[9])

Na Slovensku zůstává v platnosti zřízení státních matrikářů pro zápis narozených, oddaných a zemřelých.[10]) Kněz matrikářem býti nemohl. Také na Slovensku nabylo platnosti ustanovení československého zákona o fakultativním sňatku. Tím odstraněno povinné občanské manželství, nařízené zákonem manželským z r. 1894. Je to ovšem vůči dřívějšku »krok nazpět«.[11])

---

1) Sb. z. a n. č. 320.

2) *Bednář,* Sbírka, str. 1005; *Tománek,* Sbírka, str. 28, násl.

3) Sb. z. a n. č. 362; *Bednář,* Sbírka, str. 1015.

4) Sb. z. a n. č. 113.

5) *Bednář,* Sbírka, str. 1033.

6) Sb. z. a n. č. 193.

7) Sb. z. a n. č. 269; *Bednář,* Sbírka, str. 1034.

8) Sb. z. a n. č. 219.

9) *Tománek,* Sbírka, str. 30.

10) O působnosti matrikářů podle zákona z r. 1894 srovn. *Bednář,* Sb., str. 1062.

11) *Hobza-Tureček,* Úvod, str. 283; *Bušek,* Československé církevní zákony, část 1, 1931, str. 44.

2. **MANŽELSKÝ ZÁKON ZE DNE 22. KVĚTNA 1919.** Podkladem této novely je manželský zákon z 25. května 1868.[1]) Náš zákon ponechává občanům volbu mezi sňatkem občanským a církevním (matrimonium civile facultativum).[2]) Platnost manželské smlouvy závisí na řádném provedení ohlášek a manželského souhlasu před zákonným úřadem.

a) *Občanské vyhlášky* (§ 2—7) zařizuje příslušný okresní úřad neb obecní úřad v městech s vlastním statutem, na Slovensku matrikář, na úřední desce. Listina má na desce viseti po deset dní, k platnosti alespoň pět dní (§ 3, 5). Z důvodů mohou snoubenci žádati o zkrácení lhůty neb o úplné prominutí ohlášek (§ 7). Po šesti měsících neúspěšně prošlých je třeba vyhlášky před sňatkem opětovati (§ 6).

b) *Manželský souhlas* děje se za přítomnosti přednosty okresního úřadu (obecního úřadu neb matrikáře) neb jeho zástupce, dvou svědků a přísežného zapisovatele (§ 8). S dovolením zemského politického úřadu může se nepřítomný snoubenec dáti zastupovati delegátem (§ 9).[3])

Úkon vyhlášek a sňatku nutno zanésti do knihy vyhlášek a do knihy sňatků, které vedou okresní úřady (obecní, matrikář) (§ 10—11).

c) *Církevní oddavky* mohou si svobodně voliti osoby již civilně oddané neb ti, kteří si občanského sňatku nepřejí (§ 12). Vyhlášky i oddavky náležejí do kompetence duchovního správce snoubenců. Jsou-li snoubenci různého vyznání, jest jim dáno na vůli dostaviti se k jednomu z obou.

»Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených. K platnosti manželství je třeba aspoň jedné vyhlášky« (§ 12).

Podle znění zákona není dosud připustno konati ohlášky církevní způsobem ohlášek občanských vývěsní listinou u vchodu do chrámu podle can. 1025. Duchovní správce je vázán předpisy o vyhláškách a oddavkách podle tohoto zákona (§ 2, 6, 7, 9, 3, 4, 8, 10, 11).

d) *Rozluka manželská* je neblahou novinkou československého práva manželského.

Obecný zákoník občanský dovoloval katolickým manželům pouze rozvod (divortium semiplenum) na žádost aspoň jednoho z nich.[4]) Úplná rozluka svazku (solutio vinculi) byla pro katolíky nepřípustnou.[5]) Manželé byli povinni svěřiti svému duchovnímu správci touhu po rozvodu. Farář podnikl po třikráte pokus o smír.[6]) Tyto smírčí pokusy jsou od r. 1868 přiděleny světskému soudci.[7])

---

[1]) Ř. z. č. 47. — Srovn. níže, Listinné doklady č. 1.

[2]) § 1 a 12.

[3]) Toto ustanovení souhlasí s can. 1089.

[4]) § 103—110 o. z. obč.

[5]) § 111 o. z. obč.

[6]) § 104 o. z. obč.

[7]) Zákon ze dne 31. prosince 1868, ř. z. č. 3 k roku 1869 a § 27 zákona z 22. května 1919.

Důvody, pro něž mohl soud přiznati žadateli rozvod od stolu a lože,[1]) shodují se svým obsahem v podstatě s příčinami, které podle práva dnes platného postačují k rozluce samého svazku manželského[2]) a podle can. 1131, § 1 zmocňují k dočasnému rozvodu manželství církevního.

Výpočet důvodů pro manželský rozvod, které udává § 109 občanského zákoníku, není výpočtem taxativním, nýbrž pouze demonstrativním.[3]) Z analogie smíme souditi, že totéž platí o § 13 manželské novely, nyní platné.

Jest křiklavou nesrovnalostí pojmů, když civilní soudce rozlučuje manželskou smlouvu uzavřenou před církevním úřadem. Poněvadž občanský zákon rozeznává manželské překážky prominutelné od neprominutelných,[4]) jest podivné, že svazek manželský patří do počtu překážek prominutelných.

63 e) *Manželské překážky.* Pokud nový zákon manželský ničeho nezměnil, zůstávají v platnosti překážky občanského zákoníku.[5]) Manželský zákon z 22. května 1919 zavádí tyto novoty (§ 25):

α) Zrušují se překážky vyšších svěcení a slavných řeholních slibů,[6]) křesťanského vyznání jednoho snoubence (cultus disparitas)[7]) a pouhého cizoložství.[8])

β) Překážka švakrovství dostává nový text[9]) a omezuje se na první stupeň pobočního pokolení. Překážka pokrevenství zůstává nezměněna.[10])

γ) Nutným následkem rozlukových předpisů bylo vypuštění právní zásady o nerozlučnosti manželství katolického[11]) (impedimentum catholicismi).

δ) Z »výjimek pro židovstvo« byla škrtnuta odchylka o překážce pokrevenství[12]) a normy o propustném listu (libellus repudii).[13])

Odsouzenec k trestu žaláře nejtěžšího neb těžkého nemohl se platně oženiti.[14]) Tato překážka byla odstraněna zákonem ze dne 15. listopadu 1867, § 5, pro civilisty, nikoli pro vojíny.[15])

64 3. **POKUS REVISE OBČANSKÉHO PRÁVA MANŽELSKÉHO.** Subkomitét pro revisi občanského zákoníku československého pořídil návrh nového

---

1) § 109 o. z. obč.
2) Zákon z 22. května 1919, § 13.
3) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, sv. 1, 1926, str. 113.
4) Zákon z 22. května 1919, § 26.
5) § 48—88 o. z. obč.
6) § 63 o. z. obč.
7) § 64 o. z. obč.
8) § 67 o. z. obč.
9) § 66 o. z. obč.
10) § 65 o. z. obč.
11) § 111 o. z. obč.
12) § 125 o. z. obč.
13) § 133—136 o. z. obč.; *Rouček,* tamtéž, str. 140, násl.
14) § 61 o. z. obč.
15) Ř. z. č. 131.

manželského práva. Za předlohu sloužily zákony uherský, německý a švýcarský.[1])

Se strany církevní podrobil osnovu navrhovaných zákonů spravedlivé kritice Dr. Mořic Pícha[2]) a prof. Jan Schlenz.[3]) Úsudek vyznívá ze stanoviska kanonického práva velmi odmítavě. Návrh je v rozporu s prohlášením ústavní listiny československé: »Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.«[4])

Návrh zákona vyhýbá se definici manželství,[5]) nemluví o smluvním rázu jeho, ani nepřiznává smlouvě manželské vlastnost nerozlučnosti.[6]) Manželské překážky návrhu značí ještě větší odstup od práva kanonického. Překážka zločinu měla by téměř úplně odpadnouti, kdežto omylu přisouzen přílišný vliv na platnost sňatku.[7])

Rozlukové předpisy návrhu uvolňují v míře povážlivé kázeň, připouštějíce skutečnost současné bigamie. Předloha připouští při prohlášení nezvěstného za mrtva zrušení sňatku prvého druhým, třeba neplatným.[8]) Překážka pokrevenství omezena v návrhu v postranním pokolení na první stupeň. Církevní ohlášky mají se konati též vyvěsením na desce u vchodu chrámového.

---

1) Tištěný návrh z péra prof. Kafky dán do veřejnosti, aby právnické kruhy vyslovily svá mínění; *Kafka,* Právo rodinné, 1924.

2) *Pícha,* Slovo k revisi občanského práva manželského, v ČKD 1924, str. 465, násl. (též zvláštní otisk).

3) *Schlenz,* Zur Reform des bürgerlichen Eherechtes, 1924.

4) Zákon ze dne 29. února 1920, Sb. z. a n. č. 121, § 126.

5) Vzornou definici § 44 o. z. obč. revisoři zavrhují; *Pícha,* tamtéž, str. 467.

6) *Krainz-Ehrenzweig,* v díle »System des österreichischen allgemeinen Privat-Rechtes, sv. 2, 1917, str, 11, míní, že nerozlučnost § 44 o. z. obč. neupírá možnost rozluky, nýbrž vylučuje smlouvu dočasnou, na zkoušku neb s podmínkou rušící, ČKD 1924, str. 468.

7) ČKD 1924, str. 480.

8) ČKD 1924, str. 685.

ČÁST DRUHÁ.

PLATNÉ PRÁVO MANŽELSKÉ

65 **ÚVODEM.** V teoretické části tohoto spisu položili jsme pevné základy k vědeckému pojetí manželského práva, pokud manželská smlouva je právní institucí, závislou na zákonu přirozeném nebo positivním (božském, církevním i státním).

Nyní stojíme před nesnadným úkolem, vyložiti souborně systém manželského práva dnes platného, jak je podává nový zákoník církevní (can. 1017 až 1143; can. 1960—1998).

S odchylkami menšího významu, které nám vnutila praktická stránka této knihy, přizpůsobíme pořad a rozvrh látky soustavě samého kanonického kodexu. O předpisech občanského práva manželského nepojednáváme celistvě, ale klademe normy obojího práva vedle sebe, aby tím jasněji vynikly rozdíly, jimiž se liší zákon státní od norem práva kanonického.

Odborné kasuistice věnujeme pozornost jen šetrně, pokud by neutrpěla stručnost a průzračnost textu. Jest však dostatečně toho dbáno, aby teoretický výklad sám sloužil za bezpečnou rukověť, kdykoli se hlásí nutnost řešiti právnické pochyby.

Díl I.: O PRÁVNÍCH ÚKONECH PŘÍPRAVNÝCH.

Manželství, jsouc právním zřízením, jemuž Tvůrce vesmíru vytkl nejpodstatnější úkol ve společenském žití lidstva, bylo od stvoření člověka předmětem jasně vymezeného právního řádu. Projev vůle snoubenců, v zákonné formě vyjádřený, určuje sice v první řadě budoucí osudy snoubenců a jejich rodin, avšak na řádném šetření základních podmínek manželského práva spočívá blaho národů.

Jest patrno, že úkon takového významu vyžaduje pečlivé a všestranné přípravy za účasti veřejnosti. Tomuto cíli slouží následující zřízení:

1. Zásnub jako smlouva předběžná.
2. Zkouška snoubenců a poučení o jejich nastávajících úkolech.
3. Veřejné ohlášky chystaného sňatku.
4. Pátrání po manželských překážkách a jejich odstranění.

Čl. 1. O zásnubu a jeho právní povaze.[1])

(Can. 1017, § 1—3.)

66 *Sv. Alfons,* Theologia moralis, l. 6, tit. 6, n. 831—878 (ed. Gaudé, 1912); - *Sanchez,* De sacro matrimonii sacramento (1607, Antverpy, Avenione, 1689, Venetiis 1685), l. 1, disput. 1; - *Uhrig,* System des Eherechts, 1854, str. 3, násl.; - *Bangen,* Instructio practica de sponsalibus et matrimonio, 1858; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechtes, sv. 2, 1898, § 110, str. 117, násl.; - *De Smet,* De sponsalibus et matrimonio, 1927[4], n. 2, násl.; - *Schulte,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1855, str. 276, násl. (pouze mezi manž. překážkami!); - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932[2], n. 50—200; - *Sägmüller,* Lehrbuch des kathol. Kirchenrechts, sv. 2, 1914, § 127, str. 100, násl.; - *Esmein,* Le mariage en droit canonique, sv. 1, str. 139, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius matrimoniale, 1928[2], n. 76, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, § 18, str. 135, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933[4-5], § 6, str. 82, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933[3], n. 81, násl.; - *Martinů,* Manželské právo církve katolické, 1928, sv. 1, str. 79, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 11, násl.; - *Sipos,* Enchiridion iuris canonici, 1931[2], § 101, str. 489, násl. (uherské právo); - *Becker,* De sponsalibus et matrimonio, 1896, str. 7, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des kathol. Eherechts, 1920[3], § 60, str. 337, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2; Právo platné, 1927[3], § 94, str. 224, násl.; - *Vacek,* Zasnoubení v církevním právu římsko-katolickém (Ročenka Vědecké práv. fakulty), 1923, str. 53.

67 1. **POJEM ZÁSNUBU.** Není kanonického předpisu, který by ukládal povinnost předesílati smlouvě manželské pakt přípravný.

Nicméně sama důležitost stavu manželského doporučuje obapolnou předběžnou úmluvu o zamýšleném sňatku za tím účelem, aby si snoubenci zraleji svůj záměr rozvážili, prve než se neodvolatelně druh druhu zaváží.

Je tedy zasnoubení: vzájemné přislíbení snoubenců, dané a přijaté, že oba spolu vstoupí do stavu manželského v časové lhůtě ne příliš vzdálené. Náš obecný zákon občanský podává tento výměr zásnubu: »zatímní slib vstoupiti v manželství« (§ 45).

Římský právník Florentinus definuje zasnoubení: »Sponsalia sunt mentio et repromissio nuptiarum futurarum.«[2]) Papež Mikuláš I. v odpovědi Bulharům udává pojem zásnubu slovy: »... post sponsalia, quae futurarum sunt nuptiarum promissa.«[3])

---

[1]) Někteří spisovatelé pojednávají o zasnoubení bezprostředně před sňatkem (na př. *Leitner,* Lehrbuch, § 60), ačkoliv přirozeně předcházívá zásnub ohláškám i zkoušce snoubenců. Jiní vykazují zásnubu místo jen mezi manželskými překážkami, na př. *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus, 1874, n. 386, násl.; *Schulte,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1855, § 33.

[2]) Fr. 1, Dig. l. 23, tit. 1, De sponsalibus. *Mommsen* se domnívá, že místo »mentio« třeba čísti »conventio«, *Wernz-Vidal,* sv. 5, n. 77, pozn. 10.

[3]) Can. 3, Caus. 30, qu. 5.

Jméno sponsalia odvozují od slovesa spondere = slibovati, osoby sobě slibující manželství slovou v latině sponsus a sponsa.[1]) Starší právo kanonické rozeznává sponsalia de futuro (zásnub) od sponsalia de praesenti (sňatek).

V novém zákoníku církevním není stopy po tomto názvosloví. Prameny však znají rozdíl mezi fides pactionis (zásnub) a fides consensus (sňatek).[2])

Podstatou zasnoubení jest obapolný závazný slib snoubenců samých, jehož jediným předmětem jest budoucí manželství, nikoliv předběžné jednání rodičů o majetkových změnách, které tito pro případ svatby ve prospěch svých dětí smluvili.

Od zasnoubení ve smyslu právním třeba rozlišovati pouhé předsevzetí (propositum), byť vzájemně projevené, poněvadž neukládá závazku.

Kánon 1017, § 1, klade slib jednostranný vedle slibu vzájemného, ale pouze promissio bilateralis se tu nazývá promissio sponsalitia. Přislíbení sňatku se strany jedné váže jen slibujícího, nikoli slib přijímajícího. V jednotlivých případech jest nutno odpovídati na otázku, zda příjemce slibu jednostranného svým přijetím stejně se zavázal jako slibující (repromissio).[3]) Jen v tomto případě lze mluviti o fides sponsalitia.[4])

Zákonodárná a soudní moc nad zasnoubením osob pokřtěných připadá církvi, poněvadž zasnoubení jest nutně spjato se smlouvou manželskou.[5])

68 2. **OSOBNÍ ZPŮSOBILOST K ZASNOUBENÍ.** Zákoník kanonického práva ani slovem se nezmiňuje o otázce, čeho třeba šetřiti se strany osob při zásnubu zúčastněných a jaké vlastnosti musí vykazovati úkon sám.

a) *Stáří.* Právo dekretální dovolovalo zasnoubiti se i nedospělým (impuberes), jakmile překročili hranici dětství (maiores septennio).[6]) Též rodiče mohli ve prospěch svých i nedospělých dětí smluviti budoucí sňatek, účinný tehdy, přistoupil-li konsens dětí, alespoň mlčky daný (si expresse consenserint vel tacite).[7]) Platné právo nestanoví pro zasnoubení žádné určité stáří, asi proto, že pravidelně mezi zásnubem a oddavkami nebývá značnější časové mezery. Máme za to, že staré právo pozbylo své platnosti (can. 6, 6°) a že podle právní analogie (can. 20) platí již při zasnoubení dovršený 16. a 14. rok za legitimní stáří snoubenců (can. 1067, § 1).

69 Nechceme rozhodovati, zda opravňuje k zasnoubení obecná zletilost kanonická (pubertas) 14 a 12 let (can. 88, § 2; 89).[8]) Hned při zásnubu jest du-

---

[1]) Fr. 2 a 3 Dig. l. 23, tit. 1.

[2]) Cap. 1, X, l. 4, tit. 4.

[3]) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 118, pozn. 5.

[4]) Srovn. odpověď Posvátné kongregace koncilu ze dne 27. června 1863, ASS 1, 75.

[5]) *Laurin,* Introductio in ius matrim. 1895, str. 69, násl. Srovnej tento svazek, číslo 40.

[6]) Cap. un. in VI., l. 4, tit. 2. De desponsatione impuberum.

[7]) Tamtéž.

[8]) *Cappello,* De matrimonio, n. 85, obratně dokazuje z kánonu 1023, § 2, že se možnost překážky manželské v kanonickém právu předpokládá až »post adeptam pubertatem«, tedy po 14. a 12. roce, což je normou i pro zásnub.; srov. *Martinů,* 1, str. 86.

chovní správce povinen důrazně zrazovati osoby nezletilé od sňatku bez vědomí rodičů chystaného, nebo když rodiče uplatňují proti zamýšlenému sňatku své důvody (can. 1034). Vůbec má farář úkol odvraceti mládež od předčasného manželství »secundum regionis receptos mores« (can. 1067, § 2).

S dnešním pojmem zásnubu se nekryje obyčej, podle něhož rodiče bez souhlasu dětí sami smluvili budoucí sňatek (dětí) formou pro tyto závaznou.[1])

b) *Určité osoby.* Zásnubní slib mohou si vyměniti pouze dvě určité osoby různého pohlaví. Jakákoli alternativa, na př. »vezmu si jednu z vás«, je z obsahu smlouvy vyloučena[2]) a kasuistika o tom je nemístná.

c) *Zdravá mysl.* Duševní stav jednoho ze snoubenců je často závadou, že je neschopen právních úkonů, k nimž čítati jest i zasnoubení. Stav, který znemožňuje užívání rozumu, tvoří přirozenoprávní překážku zásnubu. Obecný zákoník občanský prohlašuje za neschopné vejíti platně v manželství pro duševní chorobu: »zuřivé, šílené, blbé« (§ 48 a § 21). Totéž platí zajisté o zasnoubení. Hluchoněmé vyjímáme, ale lucida intervalla choromyslných jsou v tak závažné věci málo důvtipným východiskem.[3])

70 d) *Svoboda od překážky.* Nesčetněkráte již byla dána otázka, zda jest schopen slíbiti budoucí sňatek, komu brání zákonná překážka, že nemůže dovoleně neb platně vejíti v manželství.[4])

Zde nabývá významu právní zásada, že »invalide promittit qui illicitum promittit«. Nelze slíbiti, co není v moci slibujícího. Trvá-li však překážka jen dočasně neb může-li soukromou vůlí býti odstraněna, zasnoubení je pravoplatné, ale jen za předpokladu, že se slib nese k době, kdy již nebude překážky.

Nelze tedy za neplatný považovati zásnub opatřený klausulí: slibuji ti sňatek, až vyprší můj dočasný slib čistoty. Stejným právem dlužno příznivě souditi o zásnubním slibu katolíka s osobou nekatolickou (impedimentum mixtae religionis) s doložkou: vezmu si tě, až vykonáš svou konversi.

Jinak se má věc s manželskými překážkami, které lze odstraniti jediné papežskou dispensí. Není o tom sporu, že neplatně slibuje, komu brání překážka, od které Řím buď nikdy neb jen nesnadno dává prominutí. Stojí-li v cestě překážka, od níž bývá dispense velmi častá, názory kanonistů se kdysi rozcházely. Zdá se, že zachránil zásnub od vady neplatnosti, kdo při smlouvě výslovně prohlásil za podmínku předpoklad »si Papa dispensaverit«.[5]) Otázkou zabývala se v novější době římská kurie a její výroky vyznívají důsledně pro neplatnost zasnoubení z důvodu, že projev vůle

---

[1]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 127, násl. — Srovn. pap. *Benedikta XIV.* bul. »Probe post« ze dne 15. pros. 1751 (§ 6), Bull. Benedicti XIV., sv. 3, konst. 54, výslovně učí, že starší kánony pozbyly platnosti.

[2]) Na př. Cajus nemůže umlouvati sňatek na neurčito s některou z dcer Semproniových.

[3]) *Cappello,* tamtéž, n. 86.

[4]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, § 110, str. 130; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 84; *Martinů,* tamtéž, str. 89; *Cappello,* De matrimonio, n. 84.

[5]) *Scherer,* tamtéž, pozn. 61, varuje před záměnou pojmů podmínky a předpokladu.

snoubenců byl pro překážku zbaven účinnosti.[1]) Není přípustno smlouvati se o předmětu závisejícím výlučně na vůli vyšší. Dnes není již o věci nižádné kontroverse.[2])

71 3. **VĚCNÉ PODMÍNKY PLATNÉHO ZASNOUBENÍ.** Zásnub je soukromoprávní smlouvou (contractus) dvou osob. Úkon zasnoubení musí tedy vyhovovati požadavkům, jež klade právo jak kanonické tak i laické na úmluvy vůbec. Nemáme určitých zvláštních formulářů pro smlouvy zásnubní. Ani nelze rozuměti o zásnubu, co stanoví zákon o manželství: »Matrimonium gaudet favore iuris . . .« (can. 1014).

Vzájemný slib zásnubní musí býti:

a) *opravdový* (promissio vera), ne líčený (ficta, simulata), aby úkon zevní souhlasil s vnitřním úmyslem. V oboru právním se tento souhlas předpokládá.[3])

b) *obapolný* (promissio mutua). Jednostranné přislíbení, ačkoli přijaté druhou stranou, nelze považovati za řádnou přípravu k budoucímu sňatku.

c) *rozmyslný a dobrovolný* (promissio deliberata et libera), bez podstatné vady se strany rozumu neb vůle. Tu platí právní zásady o poruchách ohrožujících právní úkony, jež působí hrubé násilí (vis extrinseca), důvodná bázeň (metus gravis) a omyl (error) podle výměru kánonů 103 a 104, jak jsme již vyložili v ústavním právu církevním[4]) a ještě vyložíme při výkladu kánonů 1083—1084, 1087, 1092,

72 Právo kanonické prohlašuje z titulu utrpěné těžké bázně za neplatný manželský sňatek, nikoli též zasnoubení (can. 1087, § 1). Avšak nepřímo sdílí zásnub se sňatkem tytéž následky, poněvadž nelze platně slibovati, co zákon prohlašuje za neplatné.[5])

O záslibu podmínečném (promisso conditionata) nemíníme se tuto šířiti, odkazujíce na látku příbuznou, až bude řeč o vadách manželského souhlasu.[6])

Poněvadž není předpisu nutícího, aby smlouvě manželské předcházelo zasnoubení, a podmínka daná buď ponechává samu existenci zásnubu v nejistotě (conditio de praeterito vel de praesenti) neb odsunuje účinnost zásnubu do budoucna (conditio de futuro contingenti), nenabývá zásnub prozatím praktického účelu a jest radno s ním počkati, až se mlhy nejistoty rozplynou.

---

[1]) Srovn. rozhodnutí Posv. kongr. koncilu ze dne 22. února 1863, ASS 1, 79. Papežská judikatura shoduje se tu s právními zásadami římskými, kde o věci čteme: ». . . non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum praesentis aestimari debet stipulatio.« Fr. 137, § 6 Dig. l. 45, tit. 1. De verborum obligationibus.

[2]) Srovn. studii o této otázce v ASS 1, 121—124.

[3]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 1, str. 91; *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 144.

[4]) O věci mluvíme ve sv. 1. tohoto díla, č. 173 a 174. *Cappello,* De matrimonio, n. 98. Srovn. *Hilling,* Die fehlerhaften Rechtshandlungen und ihre Heilung v »Archiv für kathol. Kirchenrecht« 107 (1927), str. 3, násl.

[5]) *Martinů,* tamtéž, str. 93. *Cappello,* tamtéž. Můžeme přisvědčiti k názoru, že sponsalia jsou platná, ale zrušitelná (rescindibilia).

[6]) *Martinů,* tamtéž, str. 95; *Knecht,* Handbuch, str. 148.

Zasnoubení prostřednictvím zástupce (prokuratora) považují někteří spisovatelé za právně možné, kdežto jiní se tomu staví na odpor.[1])

73 4. **ZPŮSOBY ZASNOUBENÍ.** Vzájemné přislíbení mohou si snoubenci vyměniti způsobem zvoleným podle libosti. Jest ovšem v každém případě třeba, aby se to stalo úkonem zevním, který je možno smysly postřehnouti.

a) *Souhlas* mohou tedy snoubenci projeviti nejen slovy, jasně označujícími, oč jde, ale též znameními, jsou-li na př. snoubenci hluchoněmí.[2]) Podle zvyku kraje může se díti někdy zasnoubení tím, že si nápadníci manželství vyměňují prsteny. Dokonce i mlčení může nabýti významu souhlasu, když na př. obojí rodiče umlouvají společně svatbu a přítomné děti svým chováním dávají najevo, že plány rodičů schvalují a za své přijímají.

b) Podle většího neb menšího stupně *obřadnosti* jest zasnoubení: *tajné* (sponsalia occulta, clandestina), vykonané bez svědků; *veřejné* (sponsalia publica), spojené na př. s rodinnou slavností; *soukromé* (sponsalia privata), jemuž není přítomen zástupce úřadu; *slavné* (sponsalia sollemnia), za přítomnosti farářovy neb veřejného notáře; *ústní* (sponsalia verbalia) neb *písemné* (sponsalia per scripturam); *jednostranné* (spons. unilateralia) neb *vzájemné* (spons. bilateralia); *prosté* (sponsalia nuda) bez mimořádných závazků, zatěžujících smluvní strany neb *zajištěné* (spons. firmata), je-li fides sponsalitia opatřena zárukami ztěžujícími nevěrnost.

Bylo vždy zakazováno snoubencům v zájmu svobody stavu manželského ukládati si peněžitou neb jinou pokutu (poena conventionalis) pro případ svévolné nevěry.[3]) Není však závadou smluviti závdavek (arrha sponsalitia), aby byl bezpečněji zajištěn budoucí sňatek. Závdavek podával ženich nevěstě, často ve formě prstenu.[4]) Obyčej ten znám byl Babyloňanům, Asyřanům,[5]) Židům, Římanům[6]) i Germánům.[7])

Sponsalie utvrzené přísahou nemění své povahy, spíše sdílí přísaha osud zásnubu, jsouc jeho přídavkem.[8])

Jmenované způsoby zasnoubení jsou před zákonem rovnocenné a volba jejich zcela svobodná. Pouze se zásnubem písemným, byl-li proveden přesně, podle norem stanovených v kanonu 1017, jsou spojeny určité právní následky, o nichž pojednáme níže.

---

1) *Martinů,* tamtéž, str. 100, násl.

2) Cap. 25, X, l. 4, tit. 1. De sponsalibus et matrimoniis.

3) Cap. 29, X, l. 4, tit. 1; *Cappello,* De matrimonio, n. 104; *Knecht,* Handbuch, str. 152.

4) »uxorem . . . subarrhaverit«, can. 14. Caus. 27, qu. 2; »quam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo insignitam desponderit . . .«, can. 3, Caus. 30, qu. 5.

5) *Hammurabi,* zákon § 159.

6) L. 3 a 5, Cod. l. 5, tit. 1. De sponsalibus et arrhis sponsalitiis et proxeneticis.

7) *Knecht,* Handbuch, str. 152, pozn. 1.

8) Je to obecný názor právníků podle Regula iuris 42 in VI.; *Knecht,* tamtéž, str. 151. — »puella quaedam . . . iurata fuit et desponsata cuidam puero . . .« (cap. 11, X, l. 4, tit. 2).

74 5. **DĚJINY ZÁSNUBU.**[1]) Vážnost stavu manželského zasluhuje, aby si snoubenci svůj záměr předem rozmyslili. Tomu cíli slouží předběžná, snadno odvolatelná smlouva, kterou nazýváme zasnoubením. S tímto právním zařízením shledáváme se u všech národů, kteří stav manželský brali doopravdy.

Hammurabi ve svém zákoníku prohlašuje, že žena není řádnou manželkou, nepředcházela-li přípravná smlouva (§ 128).[2])

Podle židovských tradic bylo nečestné vcházeti v manželství bez předchozího zasnoubení. Otci příslušel úkol hledati synovi nevěstu, často na jeho vlastní prosbu.[3]) V nouzi připadala tato starost matce.[4]) Úkon zásnubu byl veřejný, za přítomnosti desíti svědků, kteří snoubencům žehnali.[5]) Kněží neměli při zásnubu účasti. Do roka po zasnoubení měla následovati svatba.[6])

Římské právo nenaléhalo na zasnoubení jako nutnou podmínku manželství. Zasnoubení dělo se pouhým přivolením snoubenců (nudus consensus)[7]) a přinášelo s sebou mnohá práva, na př. právo žalovati snoubenku z cizoložství; porušení slibu působilo právní bezectnost, mezi snoubenci povstávalo švakrovství, ženich byl oprávněn stíhati soudně křivdy, páchané proti nevěstě.[8])

75 Podle germánského práva lišilo se zasnoubení podstatně od zásnubní smlouvy ve smyslu práva římského a kanonického.[9]) Šlo tu spíše o sjednání věna mezi zástupcem nevěsty a ženichem.[10])

Prvotní křesťané neměli příčiny odchylovati se od zděděných zvyků, šetříce všech obřadností při zásnubu obvyklých a zákonem státním doporučovaných. Snoubenci spisovali zásnubní úmluvu (tabulae nuptiales), podávali si závdavek (arrhae) a vyměňovali si prsteny.[11]) V některých partikulárních církvích konala se zasnoubení ve chrámu za přítomnosti duchovních, kteří snoubencům žehnali.[12]) Také se někdy veřejně předčítaly tabulae nuptiales. V církvi řecké kladena od pradávna váha na požehnání, které kněz uděloval snoubencům.[13])

---

1) *Knecht,* Handbuch, str. 136, pozn. 1; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 80-81; *Martinů,* Manželské právo, sv. 1, str. 103, násl.; *Cappello,* De matrimonio, n. 97.

2) *Kohler-Peiser,* Hammurabis-Gesetz, sv. 1, 1904, str. 37.

3) 1. Mojž. 34, 4; Kniha soudců 14, 2.

4) 1. Mojž. 21, 21.

5) Kniha Rut 4, 9—11.

6) *Freisen,* Geschichte des kanon. Eherechts, 1893², str. 91, násl.

7) Fr. 4 Dig. l. 23, tit. 1.

8) *Freisen,* tamtéž, str. 103.

9) *Freisen,* tamtéž, str. 104.

10) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 120.

11) *Tertullian,* De virginibus velandis, cap. 11, 12, Migne, PL 2, 952, násl.; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, str. 95.

12) Papež *Siricius* r. 385 ad Himerium, can. 50, Caus. 27, qu. 2. *Freisen,* Geschichte, str. 129, násl. a jiní popírají, že tu šlo o požehnání při zásnubu. *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 120, pozn. 12, soudí, že tito odpůrci církevního žehnání snoubencům upřílišují.

13) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris ecclesiae orientalis catholicae, 1862, § 90, str. 415.

Obecně však platila v církvi zásada práva římského, kterou papež Mikuláš I. kanonizoval slovy: »sufficit secundum leges solus eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur«.[1]) Ani sněm tridentský nepředepsal zvláštní formy pro zásnub, an vůbec o zasnoubení pomlčel.

Během času spojovalo kanonické právo se zasnoubením, třeba jen tajným, manželskou překážku, ohrožující platnost sňatku s osobou příbuznou dřívější snoubenky. Proto byla pociťována naléhavá potřeba, aby se zásnuby konaly nějakou veřejnou formou před farářem a svědky a tak se staly právně dokazatelny.[2])

76 Od 13. století nařizovaly některé sněmy zasnoubení jako nutnou přípravu na sňatek; obřad měl se konati v kostele nebo jeho okruhu, před farářem a několika svědky. Tak čeleno nezákonným svazkům manželským.[3]) Ale nacházíme i přísná nařízení sněmovní, aby se zasnoubení nekonala v chrámu, nýbrž v soukromých obydlích snoubenců.[4])

Synoda arcidiecése pražské, konaná r. 1605 za arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, nařídila, aby se zasnoubení na zamezení podvodů dálo »loco honesto et saltem duo aut tres testes adhibeantur, quae in foro exteriori, si opus fuerit, probari possint«.[5]) Ačkoli není třeba přítomnosti farářovy, nicméně je-li přítomen na žádost snoubenců, může bráti na úkonu účast pouze v úboru soukromém, bez rochety a štoly.[6]) Výslovně povoluje arcibiskup, aby se podle starobylého obyčeje konalo veřejně a slavně zasnoubení osob šlechtických.[7])

Pražský provinciální sněm z r. 1860 ukládá farářům a zpovědníkům přísnou povinnost, aby zrazovali od tajných zásnubů (clandestina sponsalia) pro hrozící zneužívání. Úmluvy o budoucím sňatku ať se dějí po srozumění s rodiči, před dvěma neb třemi svědky, neb listinou.[8])

V rozporu s názorem kanonického práva, že zásnuby jsou vhodnou a důstojnou přípravou na stav manželský, prohlásil císař Josef II. dvorním dekretem ze dne 30. srpna 1782 jakékoli zásnuby (Eheverlöbnisse) za zrušené a všech právních následků zbavené, a sice z toho důvodu, že ani státu ani soukromým osobám nepřinášejí užitku, ano spíše vynucují budoucí sňatek.[9])

---

[1]) Can. 2, Caus. 27, qu. 2 (z r. 866, responsa ad consulta Bulgarorum).

[2]) Pap. *Benedikt XIV.*, Institutionum ecclesiasticarum, Venetiis 1760², Inst. 46.

[3]) Na př. synoda padovská r. 1284; *Schulte,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1855, str. 277.

[4]) Synoda bonoňská r. 1698.

[5]) Srovn. vydání pražské z r. 1762, str. 110.

[6]) Tamtéž. Bylo prohlášeno za nepřípustné, aby partikulární synody stanovily zákonem, že zasnoubení soukromá bez přítomnosti faráře a svědků jsou neplatná, neb je klatbou stíhaly *(Benedikt XIV.* De synodo dioecesana, 12, cap. 5 init.). Příklady římského zákroku srovn. v ASS 1, str. 528, násl.; 11, 227 a násl.

[7]) Tamtéž.

[8]) Acta et decreta Concilii provinciae Pragensis 1860, tit. 4, cap. 11; *Martin-Petit,* Collectio Conciliorum recentiorum, sv. 12 (1923), str. 289. — Provinciální sněm ostřihomský z r. 1858 pomíjí sponsalie mlčením; *Martin-Petit,* tamtéž, sv. 11, str. 664; prov. sněm vídeňský též z r. 1858 shoduje se věcně zcela se směrnicemi pražskými z r. 1860; *Martin-Petit,* tamtéž, str. 803, násl.

[9]) *Jaksch,* Gesetzlexikon, sv. 2 (1928), str. 72.

77 Občanský zákoník chová se k zasnoubení odmítavě, takže zásnub »nezpůsobuje právního závazku ani uzavříti manželství, ani plniti, co pro případ odstoupení bylo vymíněno« (obecný zákoník obč. § 45). Jen nevinné straně náleží nárok na náhradu skutečné škody, kterou utrpěla odstoupením, snad i vlastním (§ 46). — Jest zajímavo srovnati toto naše občanské právo s dnešní normou práva kanonického.

Zmíněná partikulární opatření sněmů o zasnoubení, učiněná proto, aby zabráněno bylo podvodům a pokoutnímu mnohoženství, nemohla zlu čeliti v plném rozsahu. Na sněmu vatikánském opětují se přání, aby církevní zákonodárství odstranilo potíže, jež působily zvláště tajné zásnuby.

Tou dobou tvořil odchylku od práva zásnubního pouze dvojí obyčej partikulární[1]): v diecési montekasinské (abbatia nullius) byli snoubenci povinni svůj úmysl o budoucím sňatku projeviti před farářem a dvěma svědky. Mimo to panoval v království španělském obyčej, datující se od r. 1804 (Karel IV.) a trpěný Římem, že se zásnub konal nikoli na faře, nýbrž listinou, stvrzenou veřejným notářem, a to jako jedině platnou formou.[2]) Toto právo bylo na přání biskupů jihoamerických, shromážděných r. 1900 v Římě na plenárním sněmu, rozšířeno na celé území latinské Ameriky.[3])

78 Takové shovívavé nazírání Apoštolské Stolice na zvláštní formu zásnubu, na rozdíl od zásad starších,[4]) bylo způsobeno postuláty pronesenými na sněmu vatikánském.

V rámci kodifikace kanonického práva předběžně vyhověl obecnému přání papež Pius X. dekretem posvátné kongr. koncilu »Ne temere« ze dne 2. srpna 1907,[5]) ustanoviv úřední formu zásnubu, nikoli však jedině platnou. Zákon ten obdržel konečnou formu v kánonu 1017 a byl zde podstatně zdokonalen vzhledem na právní účinky, které zásnub způsobuje.[6]) Smysl kánonu vyložíme v článku následujícím.

---

1) *Cappello,* De matrimonio n. 97.

2) Zvláštní právo to bylo potvrzeno posvátnou kongr. koncilu dne 31. ledna 1880, ASS 13, 185.

3) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 81; ASS 34, 398.

4) R. 1817 byl správce biskupství kostnického *Wessenberg* kárán, že zavedl za podmínku platnosti: zasnoubení před farářem a dvěma svědky. Srovn. Archiv für kath. Kirchenrecht 96, str. 77.

5) Znění dekretu v ASS 40, 527. Srovn. odpovědi na předložené otázky o dosahu dekretu »Ne temere« posv. kongr. koncilu 30. března 1908, ASS 41, 251—289; ze dne 27. července 1908, ASS 41, 510—544 s bohatou judikaturou.

6) Rozdíl mezi textem dekretu »Ne temere« a kánonem 1017, § 1, je patrný:

»Ne temere«.	Can. 1017, § 1:
»Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho aut loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.«	»Matrimonii promissio sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho aut loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus.«

Čl. 2. O zevní formě zásnubu a jeho právních účincích.

(Can. 1017.)

79 Mimo spisy uvedené v článku předcházejícím: *Instrukce* českého episkopátu o uzavírání zásnubu a manželství po dekretu Ordin. list pražské arcidiecése 1908, str. 24, násl.; - *Wouters,* De forma promissionis et celebrationis matrimonii, 1919[5]; - *Hobza,* Dekret »Ne temere«. Papežský zákon o zasnoubení a oddavkách a jeho význam pro rakouské právo občanské (Právník, 1909, str. 329, násl.); - *Vacek,* O zasnoubení v církevním právu římsko-katolickém (Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university), v Brně 1923, str. 53; - *Soldát,* Codex iuris canonici, ČKD 1931, str. 656, O zásnubu.

O novém právu zásnubním dlužno předeslati: Kánon 1017 spočívá na následujících zásadách:

α) Zasnoubení před sňatkem kanonické právo ani nenařizuje ani nezakazuje;

β) na zasnoubení nelze rozšiřovati právní princip »gaudet favore iuris«, který platí výhradně o smlouvě manželské (can. 1014). Proto nebudeme v pochybách a praktických sporech souditi přísně pro závaznost zasnoubení, ale spíše ve prospěch stavu svobodného;

γ) zasnoubení listinou, kterou nové právo zavádí, jest jen fakultativní, ponechávajíc plnou svobodu pro smlouvu soukromou a tajnou;

δ) jest na jevě, že starší kasuistiky o trvání a rušení zásnubu možno dnes aplikovati jen s nejvyšší opatrností a co nejvíc ve prospěch svobody.

80 1. **ZÁSNUBNÍ LISTINA.** »Matrimonii promissio sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho aut loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus« (can. 1017, § 1).

a) *Listinu* může sepsati kdokoli, i dříve než se snoubenci a svědkové sejdou. Lze též užíti tištěných formulářů. Podpisy, které zákon ukládá, musí býti vlastnoruční, nikoli razítkové. Spis byl by bezcenným, kdyby chybělo udání dne, měsíce a roku.[1]) Účel listiny vyžaduje, aby všichni zájemci, oba snoubenci, farář a svědkové byli soudobně přítomni celému aktu a mohli o něm vydati soudní svědectví.

b) *Podpisy.* Nikdy nesmí chyběti podpis snoubencův. Podpisuje-li spolu se snoubenci místní farář neb diecésní biskup, netřeba jiných svědků a podpisů. Není-li však farář ani biskup přítomen, nastupují jiní dva svědkové.[2]) Brání-li

---

[1]) Tak rozhodla posv. kongregace koncilu dne 27. července 1908. ASS 41, 510, dubium 1 a 2.

[2]) Slůvkem »saltem« oba texty vyjadřují přání po přítomnosti farářově, nikoli po větším počtu svědků.

negramotnost snoubencova neb jeho fysická neschopnost, snad jen přechodná, že se podepsati nemůže (can. 1017, § 2), jest třeba tuto okolnost na listině naznačiti a zvláštního svědka přibrati, aby podepsal s farářem neb biskupem na druhém místě, neb s dvěma svědky na místě třetím.[1])

c) Výraz »*loci Ordinarius*« vyložen jest v kánonu 198, § 2. Též názvem farář jest tu míněn nejen místní duchovní správce, ale též quasiparochus v misijních územích (can. 216, § 3), reální administrátor inkorporované fary (vicarius paroecialis, can. 471, § 1—4), administrátor uprázdněného obročí farního (can. 473, § 1), trvalý zástupce farářův (can. 474—475), snad i pomocný kaplan (vicarius cooperator, can. 476).

Povšimnutí zasluhuje římské rozhodnutí, že se místní ordinář ani farář při veřejném zásnubu nemohou dáti zastupovati, poněvadž úřad notářský, o který tu jde, je nepřenosný.[2]) Není třeba, aby se zásnub děl před vlastním farářem, zákon zmocňuje k úkonu každého faráře v mezích svého území dlícího, i pro cizí poddané.[3])

81 2. **PRÁVNÍ ÚČINKY ZÁSNUBU.** Poněvadž kánon 1017 neukládá novou formu zásnubu za přísnou povinnost, aniž má opomenutí zásnubu rušivý vliv na budoucí sňatek, jest i nadále snoubencům volno, slíbiti si sňatek formou prostou, soukromě, bez právní formy. Na otázku, jaké právní následky s sebou nese zásnub podle platného kanonického práva, odpovídáme takto:

a) Kanonické právo přiznává platnost na obojím foru jediné zásnubu *veřejně* provedenému, ve formě kánonem 1017, § 1—2, popsané.

Dekret »Ne temere« ujišťuje o sponsaliích tohoto druhu: »habentur valida et canonicos sortiuntur effectus«, kdežto pro zanedbání formy soukromá promissio »irrita est pro utroque foro . . .« (can. 1017, § 1).

Zasnoubení kanonicky smluvené nese s sebou přirozenou povinnost uzavříti slíbený sňatek buď po lhůtě ve smlouvě udané neb alespoň do roka[4]) a po dobu přechodnou všeho se vystříhati (ex iustitia), co by se příčilo »věrnosti zásnubní« (fides sponsalitia) a směřovalo k manželství s osobou jinou.[5]) Pokud trvá právní a mravní závazek realisovat snubní slib, je zasnoubení s osobou třetí neplatné.[6])

Mohou ovšem nabýti vrchu důvody (iusta causa, can. 1017, § 3), které zprošťují povinnosti buď pouze jednoho snoubence neb oba společně, jak vysvětlíme níže.

---

1) *Wouters* pronáší velmi chatrný názor, že kdykoli jeden kontrahent nemůže se podepsati, ani druhý není k tomu povinen (tamtéž str. 5). *Martinů* vyvrací toto mínění, ničím neodůvodněné, Manželské právo církve katolické, sv. 1, str. 109, pozn. 181.

2) Posvátná kongr. koncilu dne 30. března 1908 ad VI, ASS 41, str. 288.

3) Tamtéž, ad VII. — Vzorek zásnubní smlouvy podáváme mezi listinnými doklady pod číslem II.

4) *Martinů,* tamtéž, str. 117, pozn. 228.

5) *Cappello,* De matrimonio, n. 107, násl.; *Martinů,* tamtéž, str. 117, násl.

6) Různé případy, většinou s hlediska křesťanské morálky, luští *Cappello* a *Martinů* na uvedených místech.

b) Kanonické právo nepřipouští na soudním foru žalobu směřující k vynucení sňatku, třebas platně slíbeného, neodmítá však jednání o *náhradu vzešlé škody* (can. 1017, § 3).

Jen interpretačnímu unáhlení dlužno přičítati omyl, jako by tu šlo o alternativu mezi sňatkem a náhradou, neboť vstup do stavu manželského zůstává povinností, která se nedá vyvážiti hmotným odškodněním. Podaná žaloba za náhradu škody nepůsobí však průtahu v snaze žalovaného vejíti ve sňatek s osobou jinou.[1])

82 Náš občanský zákoník určuje, že zasnoubení »... nezpůsobuje právního závazku ani uzavříti manželství samo, ani plniti, co pro případ odstoupení bylo vymíněno« (§ 45 obecného zák. obč.). O náhradě zákon stanoví: »Jen strana, s jejíž strany nebyla zavdána důvodná příčina k odstupu, má nárok na náhradu skutečné škody, o které může dokázati, že ji utrpěla tím odstoupením« (§ 46 tamtéž). Trestní zákoník: »Svedení a zneuctění osoby přivedené nesplněným přislíbením budiž jako přestupek potrestáno přísným vězením jednoho až do tří měsíců. Mimoto přísluší zneuctěné osobě právo na odškodněnou« (§ 506). Podobné normy nacházíme v uherském zákoně manželském z r. 1894, § 3 a 4. Avšak žaloby na odškodnění »promlčují se v jednom roce ode dne, kdy se stalo odstoupení od zasnoubení« (§ 5).[2])

Není rozporu mezi právní povinností k sňatku, převzatou zasnoubením, a nežalovatelností či odepřením soudního řízení. Jsou v obojím právu velmi těžké závazky, které však nelze vymáhati soudně, na př. řádnou výchovu dětí na rodičích podle kán. 1113. »Actio ad petendam matrimonii celebrationem« (can. 1017, § 3) měla by ostatně podle správného úsudku Hennerova pouze akademický význam, poněvadž by provedení soudního nálezu, znějícího na uzavření sňatku, bylo po právu nemožno, se zřetelem na svobodu sebeurčení.[3]) Římská kurie úředně prohlásila, že actio reparationis damnorum jest mixti fori, mohou tedy spory toho druhu vyřízeny býti podle libosti soudem buď církevním neb státním.[4])

83 c) Zasnoubení smluvené *soukromě* a bez formy zákonné nepozbývá ve svědomí všeliké účinnosti.

Autentická právní norma, že bezformé zasnoubení jest »irritum in utroque foro« (can. 1017, § 1), vzbuzuje mimoděk představu, že soukromému zásnubu nenáleží vůbec žádná závazná moc ani před soudem božím. Této klamné představy se zbavíme, jakmile dovedeme rozlišovat řád právní (ordo iuridicus) od řádu mravního (ordo moralis).[5])

---

1) Kodexová komise dne 3. června 1918, AAS 10, 345.

2) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi, část 2., 1926, 1519. — Cizí zákoníky uvádí *Cappello,* De matrimonio, n. 109, pozn. 11.

3) *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné 1927[3], str. 226, 227. Již cap. 17, X, l. 4, tit. 1 *(Lucius III.)* rozsuzuje »monenda potius est quam cogenda«. Srovn. *Cappello,* tamtéž, n. 112, str. 132. Podobně radí spíše domluvu než nucení (coactio) Instrukce kard. *Rauschera,* § 109.

4) Kodexová komise dne 3. června 1918, ASS 10, 345.

5) Srovn. zásady o vyšším původu právního řádu ve svazku 1. tohoto díla, č. 4 a následující.

Toto majíce na mysli snadno rozpoznáme, že náš kánon 1017 spadá jen do právního řádu a ničeho nemění na řádu mravním. Zasnoubení bezformé nebylo tedy degradováno na »actus indifferens«, ale v oboru mravního řádu nese všechny závazky, které přirozeně zásnub provázejí. Ve svědomí a před Bohem jsou snoubenci vázáni daný slib věrně plniti a tak se chovati, aby k sňatku došlo. Povinnost je podle obecného mínění moralistů těžká.[1]) Trestní sankci proti rušitelům soukromého zasnoubení nemůžeme ovšem dnes hledati v právu církevním, jen svědomí hlásá nezměnitelnou větu: »Fides data servanda est«.

84 d) Zásnub ani zákonný ani soukromý nezpůsobuje již žádné *manželské překážky.*

Právo předkodifikační přičítalo zasnoubení četné, svobodu omezující účinky:

a) Snoubenci byli vázáni ne pouze z cudnosti, ale ze spravedlnosti zdržeti se pohlavně osob třetích. Podle práva Mojžíšova trestáno bylo porušení snoubenky smrtí (5. Mojž. 22, 25). Římské právo trestalo infamií toho, kdo měl současně dvojí sponsalie neb dva sňatky[2]), byla přípustna žaloba na cizoložství pro porušení snoubenky, snoubenec mohl žalovati na křivdu spáchanou vůči snoubence.[3]) Dnes zbývá jen závazek snubní věrnosti mezi zasnoubenými, kterého ovšem nechrání církev na svém foru, an podléhá pouze mravnímu řádu, jak jsme právě uvedli.

b) Zasnoubení tvořilo překážku, že snoubenec nemohl dovoleně vejíti v manželství s jinou osobou; překážka slula »nihil transeat«.[4]) Zasnoubení s druhou osobou bylo ovšem úkonem neplatným. Faráři bylo hájiti toto právo z moci úřední. Dnes není církevní úřad oprávněn brániti sňatku s jinou (can. 1017, § 3).

c) Se zásnubem spojena byla překážka platnosti sňatku mezi snoubencem a pokrevencem strany druhé v prvním stupni pokolení jak přímého tak postranního. V našem právu není již místa pro tuto překážku. Toto impedimentum publicae honestatis napodobilo v právu dekretálním v plném rozsahu překážku švakrovství, bylo tedy překážkou až do 4. stupně postranního pokolení, v přímém pak pokolení platilo bez omezení. Totéž právo platilo i o sponsaliích neplatně smluvených, s tou výjimkou, když neplatnost spočívala na nedostatku souhlasu jednoho ze snoubenců (defectus consensus). Sněm tridentský zavedl změnu dvojím směrem: zásnub neplatný pozbyl jakékoli moci právní a nadto překážka omezena byla na první stupeň.[5])

85 3. **DŮVODY PRO ZRUŠENÍ SMLOUVY ZÁSNUBNÍ.**[6]) Máme na mysli jen mravní stránku povinnosti na rozdíl od právního závazku. Zasnoubení směřuje svým účelem k vstupu do stavu manželského, připravujíc mu půdu. Nicméně nemá zásnub tutéž známku nerozlučitelnosti jako sňatek.[7]) Svoboda stavu manželského vyžaduje spíše, aby se snoubenec mohl snadněji zprostiti svého závazku, než bývá právně uznáváno při jiných smlouvách. Příčiny, pro které považujeme odstup od slíbeného sňatku za mravně dovolený, přicházejí

---

[1]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 93; *Knecht,* Handbuch, str. 154.

[2]) Fr. 1 Dig., l. 3, tit. 2; k tomu fr. 17 tamtéž.

[3]) Fr. 15, § 24 Dig., l. 47, tit. 10.

[4]) Cap. 15, 25, 31, X, l. 4, tit. 1.

[5]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 3, de ref. matrim.

[6]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 1, str. 124, násl.; *Knecht,* Handbuch, § 19, str. 156, násl.; *Scherer,* Handbuch, § 110, str. 131; *Cappello,* De matrimonio, n. 116, násl.

[7]) »Sponsalia sunt ex ipsa natura sua contractus rescindibilis . . .«; *Cappello,* De matrimonio, n. 116.

buď se strany jedné neb s obou stran, jedny závisejí na vůli snoubenců, druhé jsou nahodilé a vnuceny okolnostmi, jedny mravně nezávadné, druhé nepřípustné.

a) *Dohoda snoubenců.* Není o tom sporu, že snoubenci smějí vlastní mocí zrušiti, co si slíbili, protože jde o smlouvu svobodnou a rozlučitelnou. Ani přísaha, kterou snoubenci upevnili své rozhodnutí, nebrání jim opět je změniti podle zásady: »accidens sequitur substantiam«.[1]) Netřeba se zabývati otázkou, zda mohou zrušiti svůj slib nezletilí (impuberes), poněvadž jim dnes právo zásnubní není přístupné, jak bylo již vysvětleno. Obapolné zrušení zásnubu netřeba prováděti písemně, ani když se snoubenci zavázali ve formě kánonu 1017, § 1.

b) *Volba stavu dokonalejšího.* Kanonické právo, podporujíc život křesťanské dokonalosti, hájilo vždycky názor, že ve smlouvě zásnubní je mlčky obsažena podmínka: »ducam te, nisi perfectiorem statum elegerim«. Jakmile se tedy jeden ze snoubenců rozhodl pro život řeholní neb duchovní, nebo snad i jen pro bezženství ve světě, pozbývá smlouva zásnubní původní závaznosti.[2])

86 Spisovatelé značně se rozcházeli v názoru o tom, v kterém stadiu proměny stavu nabývá druhá strana svobody, zda hned první tonsurou neb vstupem do noviciátu či až vyšším svěcením a řeholní profesí; také o to se přeli, zda po nezdařeném pokusu o vyšší cíle zásnub oživuje.

Povinnost přestává pro obě osoby a to navždy, poněvadž šlo o stav trvalý.[3]) Zásnub neoživuje, vrátil-li se kandidát stavu dokonalého opět do světa.

Účinek rušící má i slib dokonalé čistoty ve světě. Poněvadž pak církev dává stavu panickému přednost před manželstvím, není pravděnepodobno, že zasnoubený má právo odvolati příslib budoucího sňatku také za tím účelem, aby žil ve stavu svobodném i beze slibu čistoty.

87 c) *Vzniklá překážka manželská.* Byla již řeč o překážce zásnubu předcházející. Vyskytne-li se však jakákoli manželská překážka až v době mezi zásnubem a sňatkem, třeba považovati snubní smlouvu za zmařenu, ať jde o překážku rušící či jen bránící. Není tu rozdílu mezi překážkou práva přirozeného, na př. trvalou impotencí, a překážkou církevněprávní, zaviněnou neb náhodnou. Ani původce překážky úmyslně způsobené nemůže býti nucen ucházeti se o dispens neb jí užívati.[4]) Překážka svazku manželského (imped. vinculi

---

[1]) Cap. 2, X, l. 4, tit. 1 (náleží papeži *Alexandru III.*, nikoli *Inocenci III.*); srovn. Instrukci kard. *Rauschera,* § 4.

[2]) Cap. 16, X, l. 4, tit. 1. — Rozlučuje-li i dnes slavná profese nedokonaný manželský svazek (matrimonium ratum tantum, can. 1119), tím spíše mohlo totéž právo příslušeti zasnoubení.

[3]) *Cappello,* De matrimonio, sv. 1, n. 119, 3; *Martinů,* Manželské právo, sv. 1, str. 129.

[4]) Výjimku třeba připustiti pro případ, že svůdce panny nemůže jí nahraditi škodu peněžně; takový je ve svědomí vázán, pojmouti ji za ženu, podle právní zásady: aut ducas aut dotes.

matrim.) čili sňatek s osobou třetí ruší rovněž zásnub definitivně a závazek snubní neoživuje ani smrtí manželovou. Opačnému mínění nelze vážně přisvědčovati.[1])

Názor, že by ovdovělý manžel byl povinen vzíti si svou původní snoubenku, kterou bezdůvodně opustil, je nemravný, poněvadž by týž muž byl současně zavázán dvěma ženám.[2])

d) *Nastalé změny.* Jakmile se osobní poměry mezi snoubenci v té míře změnily, že by za změněných okolností k zasnoubení nedošlo, nemůžeme snoubenci odpírati svobody, aby odvolal, co slíbil. Totéž třeba říci o pozdě objevených nepříznivých skutečnostech a vadách, které byly při zásnubu jedné z obou stran neznámy. Změny mohou se týkati vlastností duševních, tělesných neb majetkových.

α) Život nemravný, hrubé, nešetrné chování, odpad od víry, členství v organisacích protikřesťanských, zlá pověst z nedobrého života, náruživé opilství a vše, co by otravovalo společný život po sňatku, poskytují nevinnému důvod, aby zrušil zasnoubení.

β) Právě tak trvalá neschopnost k práci, osudné následky vleklé choroby, nakažlivé nemoci a jiné nečekané zjevy rozviklávají snubní smlouvu.

γ) Také ztráta většího dílu majetku, značné bohatství, jehož snoubenec netušeně nabyl, nová, daleko výhodnější nabídka k sňatku opravňují snoubence, aby pozměnil plány do budoucna a volil si výhodnější cestu životní.

Odcestoval-li mimo očekávání snoubenec do dalekých krajin, není snoubenka vázána k tak těžké oběti, aby jej tam následovala nebo aby v nejistotě naň čekala.[3])

Právníci církevní jsou s moralisty za jedno v tom, že postačitelný důvod ke zrušení zásnubu je poznání, že by chystané manželství nemohlo býti pro jednu stranu šťastno.[4])

Též rázný zákrok rodičů proti smluvenému sňatku jest sám o sobě důvodem podrobiti se jejich názoru a zrušiti úmluvu.

88 Ve všech těchto jen ukázkou naznačených případech jest odvolání zásnubní smlouvy záležitostí soukromou, takže není třeba vzniklou obtíž předkládati církevní vrchnosti. Can. 1017, § 3, zmiňuje se pouze všeobecně o spravedlivé příčině, která omlouvá od zachování smlouvy, ale nové právo neoznačuje blíže důvodů, které zprošťují závazku přijatého zásnubem.

Ačkoli se všeobecně učí, že zasnoubení ukládá povinnost sňatku sub gravi, stačí nicméně causa levis et levissima, aby se kdo mohl zbaviti břemene.[5])

Zpovědník, po případě duchovní správce má se varovati, aby nezveličoval zá-

---

1) *Cappello,* De matrimonio, n. 123.
2) *Knecht,* Handbuch, str. 161, pozn. 2.
3) Cap. 5, X, l. 4, tit. 1.
4) *Cappello,* De matrimonio, n. 133.
5) *Cappello,* tamtéž, n. 138.

vaznost zásnubu a aby nenutil nikoho k manželství s osobou, k níž pociťuje odpor, nýbrž ať ochotně uzná důvody, pro které je snoubenci obtížno zachovati slovo. Manželské štěstí a svobodná volba družky života jsou předním pravidlem při pastorálním zákroku.

Státní zákonodárství čsl. nepřikládá zásnubům žádné závazné moci. Jen o náhradu způsobené škody může se poškozený ucházeti u civilního soudu.[1]) O věci jsme se již zmínili.[2]) Poněvadž církev prohlásila náhradnou akci za res mixti fori,[3]) blíží se právní stav snubní smlouvy podle práva kanonického velmi zásadám práva civilního.

Čl. 3. O dvojí zkoušce a cvičení snoubenců.

(Can. 1019—1021, 1033.)

89 *Benedikt XIV.*, De synodo dioecesana, l. 8, cap. 14; konst. »Nimiam licentiam«, ze dne 18. května 1743 (k biskupům polským); Bullarium Benedikta XIV., sv. 1, č. 85; - *Rituale Romanum*, Tit. 7, cap. 1; - *Leitner*, Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 343, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 165, násl.; - *Martinů*, Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 5, násl.; - *Cappello*, De matrimonio, 1933[3], n. 145, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 112, násl.; - *Sipos*, Enchiridion iuris canonici, 1931, str. 496, násl.; - *Toman*, Cvičení snoubenců, 1929; - *Linneborn*, Grundriss des Eherechts, 1933[4-5], str. 102, násl.; 123, násl.

Význam manželství pro společnost a samo blaho křesťanských rodin ukládaly od počátku církevní vrchnosti, aby positivně pečovala o přípravu snoubenců na změnu stavu. Jde tu předně o zjištění, že zamýšlenému sňatku nestojí v cestě právní překážky z božského nebo lidského zákona. Mimoto vyžaduje svátostný ráz manželství a úkol budoucích rodičů a hlavních vychovatelů, aby snoubenci znali základy křesťanské věrouky. Nadto plynou ze smlouvy manželské velmi delikátní závazky pro muže i ženu a o těch potřebují oba dva bezpečných pokynů a jistých vysvětlení.

1. **ZKOUŠKA O PRÁVNÍ ZPŮSOBILOSTI K SŇATKU.** Can. 1019, § 1 nařizuje: »Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere«. Jen v nebezpečí smrti jednoho ze snoubenců, kdy spěch nedovoluje opatřiti důkazy ceny úřední, postačí přísežná výpověď snoubenců (»affirmatio iurata contrahentium«, can. 1019, § 2), že byli pokřtěni a že nejsou ztíženi žádnou překážkou (manifestační přísaha). Vše to zjistiti náleží faráři, který je oprávněn asistovati sňatku (can. 1020, § 1). Do třetice

---

1) Obecný zák. obč., § 45, 46; *Martinů*, Manželské právo, sv. 1, str. 142, násl.

2) Srovn. svrchu č. 82.

3) Kodexová komise dne 3. června 1918, AAS 10, 345.

velí can. 1020, § 2 faráři, aby se obou snoubenců vyptal »num aliquo detineantur impedimento, an consensum libere, praesertim mulier, praestent . . .«

90 a) *Vyšetřování.* Toto pátrání po kanonických překážkách děje se vesměs podle tištěných, biskupskými ordinariáty schválených formulářů, na způsob otázek a odpovědí. Úkon sám sluje obvykle snubní protokol.[1])

Tato zkouška je po kodifikaci kanonického práva značně ulehčena tím, že ztratily právní význam sponsalie, smluvené dříve s příbuznou nynější nevěsty, že neexistuje již podle práva nepočestné švakrovství, aniž povstává manželská překážka z hříšné soulože. Rovněž není již třeba odiosního šetření o překážce ze zločinu v dvojím případě, o němž mluví can. 1053.

Předmětem vyšetřování jest křest snoubenců, který dlužno před svatbou opětovati, trvá-li pochybnost o jeho platnosti. Jen od cizích farníků žádá farář křestní list (can. 1021, § 1). Přijetí svátosti biřmování ukládá sice can. 1021, § 2 před svatbou, leč grave incommodum odsunuje povinnost do budoucna.

Jest třeba plné jistoty, že neznámí snoubenci jsou stavu svobodného (status liber). I to lze dokázati z jejich křestního listu neb z úmrtního listu manželova, po případě z úředního prohlášení nezvěstného manžela za mrtvého;[2]) těchto listin jest třeba žádati jak od úřadů církevních, tak i od státních.[3])

91 b) *Listiny.* — Jest tedy při snubním protokolu přiložiti několikero listin, které tvoří průkazný materiál a jež je třeba zanésti do úředního soupisu, po případě přiložiti k aktům. Neboť i státní zákon naléhá, aby jisté listiny byly před oddavkami předloženy.

α) *Křestní list.* Není ho třeba, byl-li snoubenec pokřtěn ve farnosti, kde bude svatba. Křestní list obsahuje podle ustanovení can. 1103, § 2 zmínku o manželství, bylo-li uzavřeno, aby se předešlo tajné bigamii. Proto ať farář dbá, aby cizí snoubenec předložil křestní list nejnovějšího data. Občanský zákon (§ 78) hrozí těžkým trestem duchovnímu, kdyby povolil konati oddavky bez křestního listu.

Státně uděluje se dispense od předložení křestního listu zemským úřadem jen v případě, že nelze sňatek odkládati a křestní list do sňatku opatřiti.[4])

Od snoubenců nekřtěných žádati jest rodný list. Ve státech, kde zavedeny matriky občanské, musí si pokřtěný vedle křestního listu opatřiti list rodný.[5])

---

[1]) (Brautexamen.) Někde nazývají tuto zkoušku zasnoubením. Srovn. instrukci pro kurátní duchovenstvo pražské arcidiecése ze dne 22. listopadu 1856, Archiv für kathol. Kirchenrecht 1, str. 426, násl.; nařízení pro vedení smluvních protokolů v diecési litoměřické. Archiv für kath. Kirchenrecht 1, str. 498, násl.; 564, násl.

[2]) Srovn. Instrukci posv. kongr. svátostí ze dne 6. března 1911, AAS 3, 102; instrukci ze dne 4. července 1921, AAS 13, 348; *Cappello,* De matrimonio, n. 145, násl.

[3]) O prohlášení za mrtva, o soudním nálezu, že první sňatek je smrtí jednoho z manželů rozloučen, pojednáme zevrubně níže.

[4]) *Bednář,* Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských, 1929, str. 1031; *Rouček,* Obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 86.

[5]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 74.

β) *Biřmovací list* (can. 1021, § 2). Nedostatek průkazu nebrání vstoupiti do stavu manželského.

92 γ) *Průkaz o svobodném stavu.* Je ho třeba, kdykoli není jistoty o stavu svobodném, vdovském (neb o rozloučení dřívějšího manželství).[1]) Ovdovělí předloží úmrtní list manželův nebo prohlášení za mrtvého, neb výkaz o rozluce manželského sňatku.

δ) *Souhlas otcův neb poručníkův pro nezletilé.* Ženich nebo nevěsta, kteří nedokončili 21. rok,[2]) potřebují buď soudního prohlášení za zletilé, což je možno po dovršení 18. roku se svolením otce neb poručníka, nebo je třeba svolení otcova neb vedle svolení poručníkova také souhlasu vrchnoporučenského soudu.

Otec dává nezletilému dítěti svolení k manželství buď ústním prohlášením ve farní kanceláři spolu s podpisem v snubním protokolu neb dopisem zaslaným farnímu úřadu, řádně podepsaným a opatřeným podpisy dvou svědků.[3])

Děti nemanželské neb sirotci musí předložiti souhlas poručníkův a svolení vrchnoporučenského soudu. Před státem bylo by manželství dvou osob nezletilých bez náležitého svolení neplatné.[4])

ε) *Státní svolení pro povinné vojenskou službou.*[5]) »Osoby, které dosud nesplnily řádné odvodní povinnosti, mohou se oženiti jen výjimečně; prokáží-li okolnosti zvláštního zřetele hodné, udělí jim k tomu svolení příslušný politický úřad druhé stolice« (§ 36).

»Odvedení, kteří dosud nenastoupili presenční služby, dále pak osoby v presenční službě, jakož i vojenské osoby z povolání potřebují k sňatku povolení vojenského úřadu. Jinak není k sňatku potřebí zvláštního úředního povolení.«[6])

Četničtí štábní úředníci a důstojníci zařadění u ministerstva potřebují svolení od ministerstva vnitra, ostatní důstojníci a mužstvo od zemského četnického velitelství, podřízené mužstvo od exponovaného štábního důstojníka. — Finanční pohraniční stráž potřebuje povolení finančního ředitelství, státní policie (strážníci, civilní detektivové) musí míti svolení policejního ředitelství.[7])

93 ζ) *List delegační.* Koná-li se svatba mimo farní oblast vlastního faráře (parochus proprius), potřebuje snoubenec podle platného práva licence svého farního úřadu (can. 1097, § 1, 3°) a mimo to asistuje-li sňatku jiný kněz než

---

1) *Bednář,* tamtéž, str. 1031.

2) Zákon ze dne 23. července 1919, Sbírka z. a n. č. 447.

3) *Bednář,* tamtéž, str. 1632.

4) O. z. obč. § 49, 50.

5) Branný zákon republiky čsl. ze dne 19. března 1920, Sbírka z. a n. č. 193. — Srovn. důkladný rozbor branných předpisů, jež podává *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 78—85.

6) Zákon (§ 41) hrozí citelnými tresty tomu, kdo se bez dovolení žení, i těm, kteří spolupůsobí, zvláště osobám úředním, z nedbalosti.

7) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 86.

místní farář (parochus loci), je také nutna delegace farářova k platnosti úkonu (can. 1094).

Se strany státní je na rozdíl od kanonického práva třeba k platnosti oddavek, aby přítomen byl příslušný duchovní správce jednoho ze svatebčanů.[1]) Nelze-li ve velkých městech zjistiti bydliště snoubencovo, jest žádati bytové vysvědčení domácího pána, ověřené policejním úřadem.[2])

η) *Výkazy cizinců.* Poněvadž tuzemská snoubenka, uzavírající na území republiky čsl. sňatek s cizím příslušníkem, ztrácí svatbou zdejší státní a domovské příslušenství pro sebe i pro rodinu, má na tom životní zájem, aby již předem věděla, že se stane pravoplatnou občankou státu svého budoucího chotě.

Za tím účelem rozeslala zemská politická správa česká instrukci ze dne 11. března 1922 tototo obsahu: Cizinec musí zdejšímu oddávacímu úřadu předložiti: list křestní, rodný, doklad o státním příslušenství, osvědčení neb potvrzení příslušného cizineckého úřadu (vyslanectví) neb zastupitelského úřadu (konsulátu), že proti uzavření sňatku na zdejším státním území není překážek.[3]) Je třeba, aby cizozemské listiny byly zdejšími úřady legalisovány. Nebydlí-li cizinec v republice, musí míti příslušné prohlášení o způsobilosti k sňatku legalisováno zastupitelským úřadem československým v cizině.[4]) Od faráře samého se nežádá znalost veškerých předpisů na celém světě o této záležitosti.

Pro obor církevní jest v podobných okolnostech duchovní správce nucen vejíti ve styk se zahraničními církevními úřady, nejlépe prostřednictvím ordinariátu a snad i pomocí československých zastupitelských úřadů v cizině. Úřední překlady cizojazyčných listin opatřuje na požádání též pro farní úřady ministerstvo zahraničí.

Jen v určitých státech musí snoubenci faráři předložiti též úřední výkaz o *civilním sňatku* již provedeném. Až bezprostředně před sňatkem čeká oddávající kněz na výkaz o ohláškách jinde vykonaných.

94 c) *Úřadující farář.* Zákon pověřuje úkolem pátrati po překážkách manželských toho faráře, jemuž náleží právo asistovati sňatku (can. 1020, § 1). Zpravidla je to farář nevěstin, nekáže-li jinak spravedlivý důvod (can. 1097, § 2). Jen při sňatcích smíšeného obřadu (mixti ritus) zkoumá právní stav snoubenců katolický farář ženichův, ovšem s výjimkou, že někde panuje odchylné právo partikulární (can. 1097, § 2). Byl-li důvodně snubní protokol spisován jinde, zašle jej tamní duchovní správa faráři oddávajícímu. Jest jen řídkou výjimkou krajinskou, že zkoušku provádí venkovský vikář (děkan), a to zvláště

---

[1]) Zákon ze dne 22. května 1919 § 12, Sbírka z. a n. č. 320.

[2]) *Martinů,* Manželské právo sv. 2, str. 74.

[3]) Ordinariátní list pražské arcidiecése 1922, str. 42. — Srovn. výnos ministerstva vnitra ze dne 20. května 1920; Ordin. list pražské arcidiecése 1920, str. 81. — Srovn. *Martinů,* tamtéž, str. 86, předpisy pro jednotlivá území.

[4]) *Bednář,* Sbírka zák. a nař. ve věcech náboženských, 1929, str. 1033. —

když snoubenci potřebují dispense od překážky.[1]) Jest rada pastorální, aby farář zkoušel snoubence sám osobně, nikoli skrze pomocného kněze.[2])

Účelnost zkoušky sama vyžaduje, aby předcházela ohláškám.[3]) Pastoralisté doporučuji, aby se náboženské poučení snoubenců nekonalo soudobně se zkouškou o způsobilosti, aby pak snad pro chvat nebylo zkracováno.[4]) Výpovědi své snoubenci někde stvrzují přísahou, jinde však jenom prohlašují, že jsou ochotni své výroky odpřisáhnouti, budou-li k tomu vyzváni. Totéž dlužno říci o svědcích, jejichž součinnost partikulární právo diecésní připouští neb i přikazuje.

95 2. **ZKOUŠKA O ZÁKLADECH NAUKY KŘESŤANSKÉ.** Mimo zkoušku o právní schopnosti k manželství jsou snoubenci povinni vydati počet z vědomostí náboženských (can. 1020, § 2). Důvod k tomu je zřejmý, neboť jde o přijetí svátosti, která předpokládá, že snoubencům nejsou neznáma »rudimenta fidei«.[5]) Mimo to ukládá budoucí povolání rodičů snoubencům přísnou povinnost (gravissima obligatione tenentur), aby položili pevné základy k nábožensko-mravní výchově svých dítek (can. 1113). Jde tu o zákon Boží.

Vedle znalosti čelných článků víry křesťanské jest žádati od snoubenců, aby uměli zpaměti »saltem orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolum Apostolorum et praecepta decalogi«.[6]) Tato zkouška bývá nazývána »katechismem«.

Defekt v tomto směru považují moralisté svorně za těžké provinění a ukládají faráři, aby svatbu poněkud odložil a zatím náboženské znalosti snoubenců doplnil výukou.[7]) Snáze možno sňatek připustiti, je-li nevěsta v náboženství dostatečně vycvičena, poněvadž spíše matce než otci přísluší výchova dítek. V dvojím případě netřeba dbáti předpisu o náboženské zkoušce s celou přísností: nepřipouští-li známé náboženské vzdělání snoubencovo pochyby o tom, že svým povinnostem řádně dostojí (can. 1020, § 2) neb jde-li o slabomyslné, kterým chybí schopnost, aby dali na otázky uspokojivé odpovědi, ač nejsou nevědomými co do věci.[8])

Pastorálnímu důvtipu duchovního správce třeba zůstaviti způsob, jak zařídí zkoušku s osobou, která se vzpírá podrobiti se předpisům církevním (inteligent, pokrokový člověk). Nezřídka jest otázky a odpovědi nahraditi přiléhavým, důrazným

---

1) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 14.

2) *Martinů,* tamtéž, str. 15.

3) *Benedikt XIV.,* Const. »Nimiam licentiam« § 10: »antequam denuntiationes de ineundo matrimonio publice ... fiant ...« —

4) *Martinů,* tamtéž, str. 19.

5) Rituale Romanum, tit. 7. cap. 1 De sacramento matrimonii, 1. — Též § 139 obecn. zák. obč. ukládá rodičům, »... vyučováním náboženství a v užitečných vědomostech klásti základ k jejich budoucímu blahobytu.«

6) *Benedikt XIV.,* De Synodo dioecesana, l. 8, cap. 14. III.

7) *Benedikt XIV.,* tamtéž; *Cappello,* De matrimonio n. 152; Instrukce kard. Rauschera, § 74. Srovn. odpověď kodexové komise ze dne 2. června 1918 (IV. 3) AAS 10, 345.

8) *Benedikt XIV.,* tamtéž, l. 8, cap. 14, VI.

a srdečným poučením o vznešenosti víry křesťanské, o křesťanské rodině a náboženské výchově dítek. Možnosti civilního sňatku jest vší mocí odpírati.

96 3. **POUČENÍ O STAVOVSKÝCH POVINNOSTECH.** Současně se zkouškou z náboženství přísluší faráři úkol poučiti přítomné snoubence o povinnostech, které při svatbě neodvolatelně na se vezmou. Can. 1033 nařizuje: »Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem, sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant.«

Tato příprava snoubenců jest nejužitečnější stránkou pastoračních snah. Obsah poučení nemá býti ponechán náhodě, nýbrž budiž náležitě připraven a přednesen[1]) s žádoucí úplností a bez chvatu.

Ideová krise moderního názoru na manželství a z něho pocházející rozvrat rodinného života nutí, aby byly lidu hlásány zdravé zásady o manželství. Ozdravění společenských poměrů, po němž volá celý svět, musí počíti od kořene společnosti, jímž jest rodina. Římský katechismus ukládá farářům starost o to, »ut populus christianus matrimonii naturam et sanctitatem cognitam habeat«.[2]) S tím souhlasí náš can. 1018 »Parochus ne omittat populum prudenter erudire de matrimonii sacramento eiusque impedimentis«.

Obsahem poučení budou asi tyto body: a) původ manželství (ráj, svátost); b) účel manželství (hlavní, druhotný); c) vzájemná práva a závazky manželů (co dovoleno, co přikázáno, co zakázáno; podstatné vlastnosti; trojí dobro); d) povinnosti rodičů k dětem (život fysický, duchovní, ranné vyučování v náboženství, dobrý příklad rodičů).

Moderní metody eugenické a seksuálně-etické vrhají lidstvo v záhubu, proto je církev rázně odmítá.[3]) Okružní list papeže Pia XI. »Casti connubii« ze dne 31. prosince 1930[4]) poskytuje bohatou a bezpečnou látku k poučení snoubenců.

Čl. 4. Veřejné ohlášky sňatku.

(Can. 1022—1031.)

97 *Rituale Romanum,* tit. 7, cap. 1, n. 7—13; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, § 111, str. 143, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des

---

[1]) Za vzor, jejž možno snoubencům i věnovati, mohou sloužiti různé poučné příručky o manželství; *Leitner,* Lehrbuch, str. 344, doporučuje mezi jiným i Filotheu *sv. Frant. Sal.* III. 39; *Knecht,* Handbuch des kath. Eherechts, 1928, str. 169, pozn. 6; srovn. *Hoffmann-May-Schmutzerová,* Šťastné manželství, 1930; *Kadlec,* Poučení o církevním sňatku a životě manželském, 1933. Jiné pomůcky uvádí *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 24.

[2]) Catechismus Romanus, pars 2, cap. 8, n. 1.

[3]) Výnos kongr. sv. Officia ze dne 21. března 1931, AAS 23, 118. O sovětském zákonodárství v Rusku srovn. spis *Alexandry Rachmanové:* »Ehen im roten Sturm«, 1932[3]; jiné prameny uvádí *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 1, pozn. 1-4.

[4]) AAS 22, str. 539—592; komentář k encyklice podává časopis »Apollinaris«, 1931, str. 75, násl.

katholischen Eherechts, 1920, § 47, str. 254, násl.; - *Haring,* Grundzüge des kathol. Kirchenrechts, 1924[3], str. 432, násl.; - *Schäfer,* Das Eherecht, 1924[8-9], str. 65, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 120, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, § 22, str. 170, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933[3], n. 160, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, 1930, sv. 2, § 9, str. 33, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933[4-5], str. 110, násl.; - *Instrukce* kard. Rauschera, § 60—65; - *Schulte,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1855, § 10, str. 47, násl.

Mimo vylíčené pečlivé zkoumání, jemuž podrobuje příslušný farář z moci úřední osobní poměry snoubenců, volá kanonické právo na pomoc i veřejnost, aby se přišlo tím bezpečněji na vady, které snad ohrožují zákonnost chystaného sňatku. Tomu cíli sloužily od pradávna manželské ohlášky — denuntiationes matrimoniales, publica edicta, banna,[1]) banni, Eheaufgebot, Eheverkündigung.

Náš kodex užívá pouze jednou slovesa denuntiare (can. 1022), pravidlem však mluví o publicationes matrimoniorum (can. 1023—1031).

Slovo »Banna« odvozuje se od germánského bann = vyobcování, proskripce, jež se dělo veřejnou vyhláškou. Výraz přenesen byl z práva trestního do manželského pouze pro podobnost zevní formy vyhlášky.

98 1. **VÝVOJ PRÁVA.** Dějiny práva kanonického svědčí o tom, že již počátkem století 13. byl v některých církevních provinciích francouzských obyčej oznamovati lidu v chrámu shromážděnému jména těch, kteří měli úmysl vejíti spolu ve stav manželský. Praxe sledovala zřejmě ten účel, aby duchovní správce snáze se dopátral překážek, jež stály sňatku v cestě.

Papež Inocenc III. (1198—1216) odpovídaje r. 1212 biskupu z Beauvais (belvacensi) na jistou právnickou otázku, zmiňuje se o prohláškách »bannis... secundum consuetudinem ecclesiae gallicanae...«[2]) Tím není řečeno, že se právní obyčej omezoval na jedinou Francii.

Tentýž Inocenc III., aby byla učiněna přítrž manželstvím tajným (clandestina coniugia), povýšil na obecném sněmu lateránském IV. stávající partikulární obyčej na církevní zákon generální.[3])

Lateránský předpis postrádá ještě bližší specifikace, neurčuje, v kterém chrámu, který kněz a kolikrát má snoubence veřejně ohlásiti. Ale partikulární sněmy a diecésní synody opatřily všeobecnou normu praktickými dodatky, čerpanými ze skušenosti.[4]) Tak na př. naše Statuta Ernesti z r. 1349 předpisují: »diebus dominicis vel aliis festivis in ecclesiis, per presbyteros coram plebe publice proponatur, trium dierum ad minus termino praefinito ut intra illum, qui voluerit et valuerit...[5]).

Teprve sněm tridentský (1545—1563) zdokonalil všestranně zákon o man-

---

1) Cap. 27, X, l. 4, tit. 1; cap. 6, X, l. 4, tit. 18.

2) Cap. 27, X, l. 4, tit. 1.

3) Sněm lateránský IV. r. 1215, čl. 51; cap. 3, X, l. 4, tit. 3.

4) Příklady udává *Schulte,* Lehrbuch des kath. Eherechts, 1855, str. 40.

5) O významu Arnoštova církevního zákonodárství srovn. svazek 1. tohoto díla, č. 54.

želských ohláškách, ustanoviv[1]): »ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter missarum sollemnia publice denuntientur, inter quos matrimonium sit contrahendum«. Bez podstatné změny věcné opakuje kodifikované právo tridentskou normu v can. 1022—1029. Novinkou jest pouze fakultativní zřízení písemných ohlášek na vývěsní desce (affixio), podmíněné biskupským souhlasem.

99 2. **PŘÍSLUŠNÝ FARÁŘ**. Úkol, veřejně ohlásiti jména snoubenců (can. 1022) přísluší jejich vlastnímu faráři (parochus proprius can. 1023, § 1). Tím jest duchovní správce, na jehož území má ženich a nevěsta své řádné, trvalé neb alespoň přechodné bydliště (domicilium, quasidomicilium — can. 94, § 1).[2])

Can. 92 § 1 zevrubně udává znaky řádného bydliště, jež jsou: skutečné sídlo ve farnosti (commoratio), spojené s úmyslem nikdy se z farnosti nestěhovati (animus perpetuo manendi). Skutečný pobyt desítiletý zbavuje právně úkolu zjišťovati tento úmysl.[3]) Přechodné bydliště (quasidomicilium) jest dáno zahájeným přebýváním ve farnosti a úmyslem vytrvati na místě po větší část roku (can. 92 § 2). Nelze-li zjistiti tento úmysl, je třeba vyčkati, až půlletí pobytu uplyne.

Právo kanonické připouští po vzoru práva římského mimo bydliště volené (domicilium arbitrarium) *bydliště nucené,* které diktuje zákon (domicilium necessarium, legale). Ten smysl dává ustanovení can. 93, § 1: »Uxor, a viro legitime non separata, necessario retinet domicilium viri sui; amens, domicilium curatoris; minor, domicilium illius cuius potestati subiicitur.«

Tatáž osoba může míti současně více řádných bydlišť, na př. bydliště volené a spolu jinde bydliště zákonné.[4]) Přechodné bydliště volené je myslitelno pouze jediné.[5])

100 Pro obor církevní vykonává z úřední moci ohláškové právo jediné parochus proprius (can. 462, 4°) podle následujících norem:

a) Má-li snoubenec spolu s bydlištěm trvalým též přechodné bydliště v jiné farnosti, je třeba ohlášek na obou místech, i v tom případě, že tentýž duchovní spravuje oboje území. Zdržují-li se ženich a nevěsta v různých farnostech, vykonají ohlášky oba faráři.

b) V bydlišti vyměněném za jiné pravidelně netřeba ohlášek, ani v pů-

---

[1]) Sněm tridentský, sess. 24, de ref. matrim., cap. 1 »Tametsi«.

[2]) Srovn. svazek 1. tohoto díla, č. 163, 164.

[3]) Změna bydliště v hranicích farního okrsku není přerušením bydliště.

[4]) Cap. 2 in VI., l. 3, tit. 12, podle vzoru římského, fr. 6, § 2, Dig. l. 50, tit. 1 (Ulpianus).

[5]) Možnost dvou současných přechodných bydlišť připouští *Maroto* (Institutiones iuris canonici, 1919, sv. 1, n. 413), čemuž na odpor se staví *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 1, 1927[3], n. 184 a *Wernz-Vidal,* Ius canonicum sv. 2, 1928[2], n. 14, leč by šlo o souběh dobrovolného a úředního quasidomicilu; srovn. *Sägmüller,* Lehrbuch des kathol. Kirchenrechts, sv. 1 (1930), str. 292, pozn. 2; srovn. *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 41.

vodním domově snoubencově (locus originis, can. 90, § 1), které opustil dříve než nabyl dospělosti (14 neb 12 let podle can. 88, § 2).

c) Dlel-li některý ze snoubenců, nabyv dospělosti, po šest měsíců mimo nynější bydliště, připouští kanonické právo možnost, že tam byl postižen manželskou překážkou. Vyšetřující farář předloží věc v případě vzniklého podezření, i pro lhůtu kratší, místnímu biskupovi, který rozhodne, zda se mají ohlášky konati též v oné farnosti, či zda postačí jiné důkazy, na př. iuramentum suppletorium (can. 1023, § 2—3).[1])

Biskup může vydati všeobecné normy o věci tak, že není třeba praktické obtíže předkládati ordinariátu a farář sám může vyřešiti otázku, zvláště když jinou cestou nabyl plné jistoty, že není překážky.[2])

101 d) Různí-li se katoličtí snoubenci obřadem, koná ohlášky duchovní správce ženichův i nevěstin, i když farní obvod obou zasahuje totéž území.

e) Při smíšených sňatcích neb při sňatku katolíka s nekřtěným, i když byla udělena dispense od překážky, nemají se podle přesného právního řádu konati ohlášky vůbec. Jen z příčin závažných, na př. aby bylo vyhověno spolu zákonu civilnímu a zabráněno odpadům od víry neb manželství občanskému, může biskup ohlášky dovoliti, ovšem remoto scandalo a tak, že se ohlašující nezmiňuje o náboženském vyznání nekatolíkově (can. 1026). Biskupské dovolení může býti trvalé, habituální.

f) Snoubenci potulní neb kočovní (vagi), nemající vůbec bydliště ve smyslu svrchu popsaném (can. 91), náležejí i vzhledem na manželské překážky pod jurisdikci faráře toho místa, kde se právě zdržují (can. 94, § 2). Ale can. 1032 zakazuje faráři připouštěti potulné k sňatku, dokud nedal k tomu svolení místní biskup neb jeho delegát, vyjímaje případ nutnosti.

Faráři působívá časem obtíže zjistiti, kde snoubenec vlastně bydlí. Venkovský dělník, vracející se v sobotu domů z města, kde je po celý týden zaměstnán, nenabývá na místě svého zaměstnání přechodného bydliště, poněvadž hromadný nocleh v cizím bytě a stravování po hostincích není dostatečným podkladem pro získávání bydliště podle can. 92 § 2. Rovněž státnímu úředníku, dojíždějícímu denně autem do kanceláře z jeho venkovského sídla, kde bydlí trvale s rodinou, chybí v místě zaměstnání jakékoli zařízení vlastního bytu.[3])

g) Vojíni aktivní, pokud podléhají duchovní správě vojenské, mají ohlášky v místě působnosti příslušného polního superiora. Pravomoc vojenských kurátů předpokládá a uznává výslovně can. 451, § 3.[4])

102 3. **OKOLNOSTI OHLÁŠEK.** Aby ohláškami dosaženo bylo účelu, jemuž

---

1) Interpretační komise dne 2. června 1918, AAS 10, 345.

2) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 46.

3) Z pouhého nocování nelze dosti bezpečně souditi na quasidomicilium; *Wouters,* De forma promissionis et celebrationis matrimonii, 1919[5], str. 33; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 40.

4) Podrobně toto zvláštní právo popisuje *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 113, násl.

mají sloužiti, nařizuje can. 1024: »Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia, aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat«.

a) *Čas a počet ohlášek.* Trojnásobné ohlášky jsou původu tridentského. Slovem »festis de praecepto« vyloučeny jsou nejen dny všední, ale též svátky zaniklé neb právně zrušené, ačkoli je snad lid i dnes slaví.

Všeobecná redukce svátečních dnů, kterou provedl Pius X. konstitucí »Supremi« ze dne 2. července 1911,[1]) byla poněkud korigována v can. 1247. Pro obor církevní platí zákon o svátcích a památných dnech republiky Československé ze dne 3. dubna r. 1925[2]) jen potud, pokud se srovnává s právem kanonickým.

Starší reskripty římské, podle nichž mohl biskup dovoliti ohlášky i na svátky zrušené, jsou-li kostely v ty dny hojně navštěvovány, nejsou dosti bezpečnou normou pro dnešní praxi, poněvadž souhlas biskupův k ohláškám v ty dny může býti totožný s dispensí od ohlášek.[3]) V arcidiecési pražské zakázáno jest arcibiskupským nařízením ze dne 4. srpna 1915[4]) ohlašovati sňatky na svátky zrušené, leč z příčiny nutné a s výslovným povolením konsistoře.

103 Pro obor státní zakázáno bylo 20. září 1913 pastýřským listem vojenskému (a námořnímu) duchovenstvu ohlašovati vojenské snoubence v šesti zrušených svátcích.[5]) Rovněž ministerstvo kultu a vyučování výnosem ze dne 19. listopadu 1913 zrazuje od ohlášek na zrušené svátky.[6])

Slovy »tribus continuis diebus« (can. 1024) projevuje zákonodárce snahu, aby ohlášky nebyly přerušovány a tím snad buzeno obecné mínění, že snoubenci od svého úmyslu upustili a proto že již není třeba faráři překážky hlásiti. Přerušením míní se tu opomenutí ohlášek v některou neděli neb zasvěcený svátek. Právo partikulární určuje, při jak velikém časovém rozsahu přerušení třeba ohlášky opakovati.[7]) Půlletí, o němž se zmiňuje can. 1030, § 2, jest tu nepochybně nejzazší přípustnou hranicí.

Účelu ohlášek nebylo by bezpečně dosaženo přílišným zkrácením ohláškové doby, kdyby totiž tři dny sváteční nebyly přerušeny žádným dnem všedním. I tu partikulární předpisy pečují o to, aby farníci měli dosti času sděliti faráři námitky proti chystanému sňatku.

104 b) *Místo ohlášek.* Výrazem »in ecclesia« (can. 1024) dlužno obyčejně, nikoli výlučně, rozuměti farní chrám. Též ve filiálním neb hřbitovním kostele může farář zaříditi ohlášky, ovšem pouze na území farní osady a za podmínky,

---

1) AAS 3, str. 305; srovn. tamtéž str. 350; 4, str. 340.

2) Sbírka z. a n. 1925 č. 65.

3) *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus, 1874, n. 242; *Cappello,* De matrimonio n. 165.

4) Ordin. list pražské arcidiecése 1915, str. 87, č. 4.

5) Ordin. list pražské arcidiecése 1913, str. 119.

6) Archiv für kath. Kirchenrecht, 1914, str. 288.

7) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 52.

že se tam toho dne koná hlavní pobožnost. Zda možno za stejných podmínek totéž tvrditi o kaplích, třeba posouditi podle diecésních obyčejů.

Názor, který podává Martinů: »Doporučuje se ohlášky konati v kostele filiálním... bydlí-li snoubenci v území filiálního kostela a jsou tam známi, kdežto v obvodu kostela farního jsou neznámi.«[1]) zavdává podnět k nejistotám a staví se mimo právní předpoklad, že ohlášky vykonané ve farním chrámu dostanou se ve známost všech farníků.[2]) Někde vyhrazuje diecésní zákon farním chrámům výslovně právo na konání ohlášek.

105 c) *Bohoslužby.* Bližší určení »inter Missarum sollemnia« (can. 1024) nemůžeme překládati slovem »slavná mše sv.«[3]) v běžném u nás smyslu. Spíše dlužno tu rozuměti farní služby Boží, význačnější veřejnou mši, ať se zpěvem liturgickým či lidovým, na níž bere lid účast ve větším počtu. Jest ponechati místním zvyklostem, zda ohlášky koná celebrant neb kazatel přede mší svatou neb až po ní, zda s kazatelny či od oltáře.

Can. 1024 rozšiřuje právo tridentské ještě na »alia divina officia«, lidem hojně navštěvovaná. Výrazem divina officia rozumí can. 2256, 1°, funkce vykonávané z moci svěcení, zavedené buď Kristem neb církví k poctě Boží a vyhrazené klerikům. Není již pochyby[4]) o tom, že se mohou ohlášky konati též při nešporách nebo odpoledním požehnání, ovšem vždy jen za předpokladu, že je lid pobožnosti v hojném počtu přítomen.

Podle rozhodnutí posvátné kongregace koncilu ze dne 25. října 1586 byly odpolední ohlášky připustny jen v případech nouzových, na př. když byly dopoledne vynechány omylem neb zapomenuty.[5]) Mnohem větší volnost poskytuje odpověď téže kongregace biskupu brněnskému ze dne 17. června 1780.[6])

106 4. **OBSAH OHLÁŠEK.** Zákoník kanonického práva neudává blíže, co by měly ohlášky obsahovati. Jen obecně káže can. 1022: »Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum«.

Účel manželských ohlášek dostatečně naznačuje, co třeba lidu ohlásiti. Jest to individuální označení obou snoubenců s poznámkou, že míní vejíti spolu v stav manželský. Nutno tedy vždy udati jméno a příjmení a ony životní poměry, které osobu určují.

Instrukce kard. Rauschera předpisovala, aby bylo udáno »nomen, cognomen, locus nativitatis, aetas, conditio, domicilium«.[7]) Poněvadž can. 1026 zapo-

---

1) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 53.

2) Causa Coloniensis, rozhodnutá v posv. kongregaci koncilu dne 23. února 1901, ASS 33, str. 519, násl., trvá na právu kostela farního a jen z mimořádných důvodů místních svoluje, aby se sňatky ohlašovaly v kostelích filiálních.

3) *Martinů,* tamtéž, str. 34, 52.

4) Srovn. Theol.-prakt. Quartalschrift (Linz), 1922, str. 88.

5) *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 175, pozn. 6.

6) ASS. 41, str. 250.

7) Instructio pro iudiciis ecclesiasticis z r. 1855, § 60; Rituale Romanum, tit. 7, cap. 1, n. 13, udává způsob ohlášek v plném rozsahu.

vídá činiti při ohláškách zmínku o náboženství snoubence nekatolického, dává tím nepřímo pokyn, že se za jiných okolností udává i náboženství, na př. když nekatolík před svatbou konvertoval. Radí se však, nezmiňovati se vůbec o náboženství snoubenců, neboť v případě v can. 1026 udaném hned by se soudilo na smíšený sňatek.[1])

Budiž dbáno zevrubnějších předpisů diecésních také z toho důvodu, aby ohláškami v chrámu vyhověno bylo podmínkám, jež stanoví zákon státní. V našich krajích ohlašuje se i jméno obou rodičů, u ovdovělých jméno zesnulého manžela i vdovino jméno dívčí, i číslo domu jejich obydlí. Udati sluší, po kolikáté se konají ohlášky.[2])

Konečnou výzvu, aby farníci ihned hlásili faráři manželské překážky, o nichž nabyli vědomosti,[3]) není třeba v každém případě opakovati, zvláště když farář nezanedbává poučovati lid o manželství a jeho překážkách, jak mu káže can. 1018.

107 5. **FORMA OHLÁŠEK.** a) *Ohlášky ústní.* Starší prameny vesměs předpokládají, že farář neb jeho zmocněnec oznamuje ústně lidu v chrámu přítomnému jména snoubenců. V nové době pocítěna potřeba usnadniti pastoraci v tomto směru v příliš rozsáhlých farnostech.

Z praktických důvodů ukládalo partikulární právo některých krajin farářům, aby mimo ústní ohlášky vyvěsili též jména snoubenců na kostelní bránu. Tak nařídil provinciální sněm neapolský r. 1669 a sněm novogranadský roku 1868.[4]) Posvátná kongregace koncilu svolila r. 1908 na prosbu pařížského arcibiskupa, aby ve farnostech, čítajících přes deset tisíc obyvatel, mohly býti ohlášky ústní nahrazeny listinou, veřejně vyvěšenou u vchodu chrámového.[5])

Z této mimořádné licence zrodil se can. 1025.

b) *Ohlášky vývěsné.* Ve formě fakultativní zmocňuje obecný zákon místního biskupa, aby zavedl na svém území náhradou za ústní ohlášky vyvěšení příslušné listiny na chrámových dveřích. Vyvěšení musí trvati alespoň osm dní, z nichž dva dny jsou svátky zasvěcenými (can. 1025).

Lhůtou osmidenní rozumí se doba nepřetržitá, den však netřeba měřiti od půlnoci do půlnoci podle can. 32, § 1, nýbrž od první mše jitřní až do posledního odpoledního úkonu bohoslužebného, jak rozhodla svatá Stolice ve zmíněném již indultu pařížském.[6]) Tam ovšem stanoveny pro vývěs ohlášek pouze tři dny sváteční, o mezidobí všedních dnů nečiní se žádná zmínka.

Zda jest dávati přednost ústním ohláškám před publikací listinnou či naopak, nemůžeme rozhodovati; jest však nesporno, že ohlašování při bohoslužbách lépe vystihuje posvátnost manželského svazku. Vývěsní praxe zůstane vždy jen zřízením výpomocným. Biskup může nepochybně užíti svého práva (can. 1025) též pouze

---

1) *Martinů,* tamtéž, str. 55.

2) V místech národnostně smíšených jest snad obyčejem ohlašovati sňatky vícejazyčně neb téhož dne vícekráte při bohoslužbách konaných pro různé národnosti.

3) Rituale Romanum, tit. 7, cap. 1 n. 13.

4) Indult ze dne 28. března 1908, ASS 41, str. 246.

5) ASS 41, str. 248, 249.

6) Posv. kongregace koncilu ze dne 28. března 1908, ASS 41, str. 247.

v rozsahu omezeném, na př. pro určitá velká a lidnatá města. V republice československé nedovoluje zákon manželský při sňatcích církevních vývěsní praxi ohlášek.

108 6. **POVINNOSTI VĚŘÍCÍCH.** a) Původní zákon lateránský[1]) vybízí věřící, aby po dobu ohlášek upozorňovali na překážky, o kterých mají známost a to »qui voluerit et valuerit«. Slovem »voluerit« není vyjádřena libovůle překážku oznámiti či zamlčeti, nýbrž všeobecná svoboda, aby nebyl farářem nikdo odmítán. Není pochyby, že i soukromým osobám náleží povinnost hlásiti faráři vady, stojící sňatku v cestě. Jen za tohoto předpokladu mají ohlášky smysl. Proto římský rituál dává faráři do úst výzvu, aby každý, komu jsou nějaké překážky známy, »quam primum nobis denuntiare debeat«.[2]) Can. 1027 souhlasně nařizuje: »Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, parocho aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationen, revelare.«

Povinnost hlásiti spěšně duchovnímu správci překážku zavazuje ve svědomí přísně (sub gravi).[3]) Závaznost plyne z práva jak přirozeného, tak kanonického. Proviňuje se, kdo nebrání zneuctění svátosti manželství a kdo nečinně přihlíží, jak se bližní vrhá do hříchů. Pouze vědomí, že jiná osoba již faráře o překážce zpravila neb že farář sám defekt objevil, zbavuje osobní povinnosti hlásiti závadu, nikoli však ta okolnost, že překážky, o nichž snad ví kdo jen z doslechu, nebude moci právně doložiti. Ačkoli kanonické právo zavazuje jen vlastní poddané (can. 1027 »fideles«), mohou nicméně překážku hlásiti i nekatolíci nebo nekřtění, což vyplývá analogicky z normy, kterou podává can. 2027, § 1.

109 b) Jest souhlasným názorem odborníků, že určité okolnosti zprošťují povinnosti vyjeviti překážku, o níž mluví can. 1027. Omlouvají:

α) tajemství zpovědní, a to bezpodmínečně (can. 890, § 1);

β) tajemství úřední, jež bylo při vykonávání veřejného úřadu svěřeno lékaři, porodní asistentce, právnímu obhájci (advocatus), veřejnému úředníku, notáři.[4]) To potvrzuje kanonická zásada o soudním svědectví uplatněná v can. 1755, § 2, 1°;

γ) nebezpečí velkého zla duchovního, na př. veřejné pohoršení z prozrazení tajné překážky;

δ) značná škoda, jež hrozí vyjeviteli překážky neb jeho příbuzným. Jde tu o škodu nespravedlivou a o bezpráví. Snoubenec sám musí projeviti překážku, ačkoli třeba předvídá, že s výhodného sňatku sejde.

110 7. **OBJEVENÁ PŘEKÁŽKA MANŽELSKÁ.** Naskytá se otázka, jaký vliv vykonává na další farářovo jednání okolnost, že se během ohlášek dopátral manželské překážky. Bezpečné pokyny o věci podává can. 1031, který je v právu kanonickém novinkou.[5]) Zákon rozlišuje pouhou pochybu o existen-

---

1) Cap. 3, X, l. 4, tit. 3.

2) Rituale Romanum, tit. 7, cap. 1, n. 13.

3) *Cappello,* De matrimonio, n. 171; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 61, násl.

4) *Martinů,* tamtéž, str. 62.

5) *Knecht,* Handbuch, str. 180; *Cappello,* Ius matrimoniale, n. 175; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 96—103; *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, str. 120 a násl.

ci překážky od překážky zjištěné a udává, za kterých okolností jest v ohláškách pokračovati, kdy je třeba je přerušiti a kdy smí farář snoubence připustiti k sňatku. Jsou možny tyto případy:

α) *Pochyba o manželské překážce* (impedimentum dubium, can. 1031, § 1). Farář, dopátrav se neurčitých stop po nějaké překážce, zostří pozornost a vyslechne přísežně alespoň dva svědky, případně i snoubence, za účelem zjištění pravdy. Od výslechu svědků jest upustiti, kdykoli by známost o překážce způsobila snoubencům újmu na cti (infamia). Současně nechť farář zařídí ohlášky nebo je dokoná, jsou-li již započaty. K oddavkám není farář oprávněn přikročiti bez dobrozdání ordináře, pokud trvá nejistota o existenci překážky.

β) *Překážka zjištěná* (impedimentum certum, can. 1031, § 2). Vada je buď tajná (imp. occultum) neb obecně známá (imp. publicum). Přišel-li farář na překážku neznámou širší veřejnosti, provede ohlášky nerušeně a zatím se pokusí získati prominutí překážky u místního biskupa neb u římské Penitenciarie nebo u apoštolského nuncia.

Rozdíl mezi impedimentum publicum a occultum udává can. 1037. Za veřejnou jest považovati překážku též v případě, že je obecně znám jen skutek, z něhož překážka povstává, třebas překážku samu nikdo netuší.[1])

Vypátral-li farář překážku veřejnou ještě před první ohláškou, jest zatím ustati od jakéhokoliv jednání, ale ohlášky již začaté má farář dokončiti a celou obtíž předložiti svému biskupu. To platí i pro případ, že snoubencům byla již udělena dispense od překážky pro obor svědomí (pro foro conscientiae). Toto ustanovení can. 1031, § 2, 2⁰ jest přesněji vyloženo v can. 1047.

γ) Vyznělo-li pátrání po překážkách manželských *naprázdno*, nemohou snoubencům oddavky býti odpírány, jakmile byly ukončeny všecky přípravné kroky (can. 1031, § 3).

111 8. **PROMINUTÍ OHLÁŠEK.** Církevní právo nestíhá opomenutí ohlášek sankcí, která by následující sňatek prohlašovala za neplatný neb nedovolený. Nicméně není přípustno ohlášky opomenouti bez dispense vyššího úřadu neb bez zákonné příčiny, která sama povinnosti zprošťuje.[2])

a) Can. 1028, § 1 zmocňuje habituálně vlastního ordináře snoubenců, aby po zralé úvaze (pro suo prudenti iudicio) z důvodů spravedlivých (ex legitima causa) prominul ohlášky. Dispensi uděluje vždy jen vlastní biskup (loci Ordi-

---

[1]) Komise kodexová dne 25. června 1932, AAS 24, str. 284; *Vermeersch-Creusen*, Epitome iuris canonici, sv. 2, n. 297.

[2]) Zanedbání ohlášek neslo podle práva dekretálního nemilé důsledky: manželství neplatné nebylo v tom případě pokládáno za matrimonium putativum, dítky byly nemanželské, na prominutí překážky později objevené a na sanaci sňatku nebylo velké naděje a farář měl býti trestán, cap. 3, X, l. 4, tit. 3; sněm tridentský, sess. 24, De ref. matrim., cap. 5. Právo kodifikované nezmiňuje se sice o určitých trestech na zanedbání ohlášek (*Knecht*, Handbuch, str. 186), není však pochyby, že vinník podléhá sankcím can. 2222, § 1. Pro státní obor platí sankce trestního zákoníku, § 507.

narius proprius) podle can. 94, § 1 (spolu s can. 198, § 1—2), nikoliv biskup místa, kde se ohlášky jen náhodou konají. Je-li více vlastních ordinářů, převládá biskup diecése, v níž se bude slaviti sňatek (can. 1028, § 2).

b) Legitima causa, která prominutí doporučuje, musí býti tím naléhavější, čím větší je rozsah dispense; tedy ode všech tří ohlášek lze dispensovati pouze z příčiny nejzávažnější. Rozhodující okolností je mimo to větší neb menší pravděpodobnost, že manželství nestojí v cestě kanonická překážka. Ani z příčiny sebe vážnější nesmí biskup prominouti všechny ohlášky, je-li positivní pochybnost o existenci překážky.[1])

Příčiny doporučující dispensi bývají tyto: obava, aby průtahem nebyl sňatek od někoho mařen; nebezpečí škody duchovní, na př. sporů a hříchů neb ztrát hmotných; stud pro nerovnost stáří snoubenců; nedostatek času, na př. je-li ženich povolán k vojenské službě neb jde o konvalidaci vadného sňatku.[2]) Není-li obavy z překážky, může dispense udělena býti z jakékoliv rozumné příčiny, také proto, aby bylo vyhověno přání snoubenců.

Biskupové přenášejí pravidelně řádnou pravomoc, udělenou jim od can. 1028, § 1, na nižší orgány, u nás na venkovské vikáře neb děkany. Poněvadž se jedná o zákon všeobecný, jest biskupské prominutí ohlášek, udělené bez spravedlivé a rozumné příčiny, netoliko nedovolené, nýbrž i neplatné.

c) Kanonické právo uvádí okolnosti, za kterých se vůbec ohlášky nekonají. Jsou to: α) sňatky v knížecích rodech podle práva obyčejového, poněvadž lze snadno jinou cestou nabýti jistoty; β) sňatky nábožensky smíšené, podle can. 1026. Ani opačný obyčej v našich krajích ustálený nezbavuje faráře práva opomenouti ohlášky bez dispense; γ) sňatky tajné (matrimonium conscientiae) z výslovného pokynu can. 1104; δ) sňatky bez kněze v nouzi uzavřené (can. 1098).

Náhradou za úplné prominutí ohlášek ukládá se snoubencům tak zv. přísaha manifestační, kterou se zavazují, že ještě před svatbou ohlásí faráři překážku, nabudou-li o ní vědomosti.[3])

112 9. **OPĚTOVÁNÍ OHLÁŠEK.** Kanonické právo nařizuje třídenní lhůtu mezi poslední ohláškou a sňatkem za tím účelem, aby mohl farář přijímati námitky proti zamýšlenému manželství (can. 1030, § 1) a zatím aby došly ohláškové listy z jiných míst. Dobu tuto může farář z rozumných důvodů zkrátiti, zvláště když není překážka pravděpodobna a snoubencům působí čekání nepříjemnosti. Kdyby však v šesti měsících po vykonaných ohláškách nedošlo z jakékoli příčiny k sňatku, ztrácejí ohlášky svou právní působnost, a proto

---

[1]) *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 168; *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 182, násl.; *Martinů,* Manželské právo, část 2, str. 64, násl.

[2]) *Cappello,* tamtéž.

[3]) Instrukce kard. *Rauschera,* § 85; *Martinů,* tamtéž, str. 70. Též zákon civilní předpisuje podobnou přísahu, o. z. obč., § 86; zákon ze dne 22. května 1919, § 7, Sbírka z. a n. č. 320.

nařizuje can. 1030, § 2 ohlášky nové. Biskup může však uděliti prominutí, není-li pravděpodobno, že v této době vznikla kanonická překážka.[1])

V období šestiměsíčním netřeba ohlášky obnovovati, ani když snoubenci od úmyslu vejíti spolu v manželství upustili, ale později opět se sblížili. Can. 1030, § 2, předpokládá patrně, že povinnosti ohlašovací bylo již plně vyhověno trojím uveřejněním. Kdyby však již po první neb druhé ohlášce bylo na popud snoubenců další jednání přerušeno, nestačilo by chybějící ohlášky v mezích půlletí doplniti, kdykoli byla zanedbána kontinuita ohlášek, kterou podle vzoru tridentského předpisuje can. 1024.

Čl. 5. Občanské právo vyhláškové.

113 *Českoslov. zák.* ze dne 22. května 1919, § 2—7, § 12, Sb. z. a n. č. 320; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927[3], str. 269, násl.; - *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 289; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, § 23, str. 186; o československém právu tamtéž, str. 189; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 106, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 26, násl.; - *Schlenz,* Das Tschechoslovakische Ehegesetz vom 22. Mai 1919, 1930.

Systém fakultativního občanského manželství, přijatý r. 1919 v Československé republice, nutně předpokládá také dvojí formu ohlášek. Státní úřad jest odkázán vyhlašovati sňatky téměř výhradně na vývěsní desce, kdežto ústní oznámení s kazatelny má platnost též na fóru světském. Omezíme se na příslušný zákon československý ze dne 22. května 1919.[2])

1. **POJEM A OBSAH VYHLÁŠEK.** Uvedený občanský zákon nařizuje: »Vyhlášky, jež jsou oznámením budoucího manželství, obsahujtež jméno a příjmení obou snoubenců, jejich rodiče, stav a bydliště, jakož i připomenutí, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, ji oznámil.«

Obecný zák. občanský žádá: uvedení jména, rodinného jména, místa narození, stavu a bydliště obou snoubenců, § 70. Podobně určuje instrukce kard. Rauschera, § 60.

114 2. **ZPŮSOB A MÍSTO VYHLÁŠEK.** Manželský zákon čsl. vymezuje takto kompetenci vyhlašujícího úřadu:

»Vyhlášky občanské činí politický úřad okresní a ve městech s vlastním statutem úřad obecní, pověřený politickou správou, na Slovensku matrikář. Místně příslušný jest úřad, v jehož obvodu mají snoubenci *řádné bydliště.*

---

[1]) V některých círk. provinciích platilo totéž právo o šesti nedělích, jinde o třech měsících neb o plném roce. Srovn. *Schäfer,* Das Eherecht, str. 85; *Cappello,* Ius matrimoniale, n. 183; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 96.

[2]) Starší texty práva podává obec. zák. občanský, § 69—74, zákon ze dne 25. května 1868, ř. z. č. 47, pro Slovensko a Podkarpatskou Rus uherský zákon ze dne 9. pros. 1894, č. XXXI, pokud tento zákon nebyl pozměněn zákonem československým ze dne 14. dubna 1924, Sbírka z. a n. č. 113.

Má-li každý z nich řádné bydliště v obvodu jiného úřadu, vykonají vyhlášky úřady oba.«[1])

»Vyhlášky je vyvěsiti na úřední desce oznamovací a k dožádání také na úřední desce v obci, ve které mají snoubenci řádné bydliště. Konají-li se u politického úřadu okresního pravidelné dny úřední, budiž manželství vyhlášeno také ústně o jednom úředním dnu nebo o více takových dnech.«

»Přivolení k manželství lze prohlásiti teprve, když vyhlášky visely na úředních deskách příslušných úřadů politických i obecních aspoň *deset dní.*[2])

»Nebydlí-li některý ze snoubenců ve svém bydlišti ještě *šest neděl,*[3]) jest buď s vyhláškami čekati, až šest neděl se dovrší, nebo musí manželství býti vyhlášeno také v obci, kde onen snoubenec nejposléze bydlil déle šesti neděl« (§ 4 zák. z 22. kv. 1919).

Čsl. manželská novela mluví pouze o »řádném bydlišti« snoubenců, § 3, a o šestinedělním pobytu, § 4. Tento § 4 jest převzat z obecného zák. občanského, § 72.[4])

Instrukce kard. Rauschera obsahuje předpisy mnohem složitější (§ 61—63), jež tvořily patrně partikulární právo rakouské. Je tu jmenováno domicilium verum a quasidomicilium (§ 61) i pobyt šestinedělní (§ 62). Právo československé zjednodušuje praxi. Provedou-li se ohlášky podle kanonických předpisů, jest v plné míře vyhověno i občanskému právu.

115 3. **TRVÁNÍ VÝVĚSU OHLÁŠEK.** Ohlašovací listina musí podle znění zákona viseti na vývěsní desce »*aspoň deset dní*«,[5]) ale »k platnosti vyhlášek a na ní závislé platnosti manželství stačí, když vyhlášky visely na úředních deskách úřadů uvedených v § 3 *aspoň pět dní*«.[6])

Analogicky s can. 1030, § 2 stanoví naše manželská novela: »Nevejdou-li snoubenci v manželství do šesti měsíců od posledního dne vyhlášky, nutno vyhlášku opakovati.«[7])

Zákon nezmiňuje se o možnosti dispense na tomto místě ani pro případ, že po prvním vývěsu nemohla vzniknouti nová překážka, ale následující § 7. připouští úplné prominutí ohlášek zemskou politickou správou.

116 4. **ÚLEVY OD VYHLÁŠEK.** Manželský zákon československý připouští

---

[1]) Zákon ze dne 22. května 1919, § 3, odst. 1—3.

[2]) Zákon ze dne 22. května 1919, § 3, odst. 4—6.

[3]) Tato doba šestitýdenní není totožná s quasidomiciliem práva kanonického podle can. 92, § 2, ani s pobytem měsíčním (menstrua commoratio), který stačí za okolností označených v can. 1097, § 1, 2° a 3°.

[4]) Původní názor, že čas šesti neděl možno měřiti od příchodu do místa až po třetí ohlášku neb po svatbu, jak hájil kdysi *Schindler* v časopise »Archiv für kathol. Kirchenrecht«, sv. 52, str. 300, násl., ustoupil mínění přísnějšímu, že třeba dovršiti lhůtu šesti neděl již před první ohláškou. Tak rozhodl nejv. soudní dvůr dne 24. března 1908; ČKD 1909, str. 74. Tutéž právní zásadu přijímá za svou § 4 zák. manželského z 22. května 1919.

[5]) Zákon ze dne 22. května 1919, § 3, odst. 6.

[6]) Tamtéž, § 5.

[7]) Tamtéž, § 6.

buď zkrácení vývěsní lhůty neb úplné prominutí vyhlášek nebo udává, kdy ohlášek vůbec není třeba[1]):

a) *Zkrátiti* lhůtu vývěsu lze z důležitých důvodů. K tomu je kompetentní politický úřad okresní neb obecní úřad měst s vlastním statutem nebo župan.

b) Vyhlášky úplně *promíjí* politický úřad druhé stolice (obecní úřad, župan), ale »jen když věc je naléhavá anebo jde-li o osoby, o kterých se vůbec za to má, že jsou již manžely«. V blízkém nebezpečí smrti některého ze snoubenců uděluje dispensi příslušný úřad okresní. Jak při zkrácení vývěsní lhůty, tak při prominutí vyhlášek musí strany potvrditi, že jim není povědoma žádná překážka manželská, ale úleva platí, i kdyby toto potvrzení nebylo dáno.[2])

c) »*Vyhlášek není třeba,* když byla prominuta překážka po uzavření manželství, ale přivolení k manželství jest prohlásiti znovu . . .«[3])

117 5. **PLATNOST OHLÁŠEK CÍRKEVNÍCH PODLE PRÁVA STÁTNÍHO.** Občanské právo ponechává snoubencům na vůli sňatek civilní neb církevní.[4]) »Přejí-li si snoubenci pouze sňatek církevní, konají se vyhlášky i oddavky u příslušného duchovního správce. Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správců . . .«

»Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených. K platnosti manželství je třeba aspoň *jedné* vyhlášky.«[5]) Neplatnost ohlášek nese sebou i neplatnost sňatku.[6])

Místně příslušný je farář, v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště. I při církevních vyhláškách jest dbáti státního předpisu o pobytu šestinedělním i o vyhláškách na více místech.[7]) Aby mohl farář upustiti od druhé a třetí ohlášky, musí mimo církevní dispensi vyčkati prominutí od politického úřadu okresního neb od zemské politické správy, jde-li o úplné prominutí vyhlášek.[8]) Odsunutím sňatku přes šest měsíců po ohláškách dlužno ohlášky opakovati[9]) neb si opatřiti občanskou dispensi.

Naše československá novela manželská uznává před církevním manželstvím jen ohlášky ústní, nereflektujíc nikterak na can. 1025, kterým se nově zavádějí fakultativní ohlášky na vývěsní desce u chrámového vchodu. Z toho plyne, že se strany občanského práva není prozatím připustno, aby farář za souhlasu biskupova ohlašoval sňatky vyvěšením listiny, leč snad jako dobrovolný doplněk vyhlášky slovní.[10])

---

[1]) Tamtéž, § 7.

[2]) Srovn. o prominutí vyhlášek obecný zák. občanský, § 85—88. § 86 předpisoval, aby snoubenci *přísežně* potvrdili, že jim není známa překážka.

[3]) Tamtéž, § 7, odst. 3.

[4]) Tamtéž, § 12.

[5]) Tamtéž, § 12, odst. 2.

[6]) Tamtéž, § 5.

[7]) Tamtéž, § 4.

[8]) Tamtéž, § 7.

[9]) Tamtéž, § 6.

[10]) *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, str. 190; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2. str. 112.

Díl II.: O MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽKÁCH VŠEOBECNĚ.

(Can. 1035—1080.)

118 **ÚVODEM.** V předcházejících článcích jsme pozorovali, že přípravné úkony, zvláště snubní protokol, výslech snoubenců, veřejné ohlášky, slouží jedinému cíli, aby předem čeleno bylo platným manželským překážkám, jež ohrožují chystaný sňatek v té míře, že by manželská smlouva byla právně neúčinnou či neplatnou neb aspoň nedovolenou.

Prve než možno připustiti snoubence k oddavkám, ukládá duchovnímu správci zákon, aby zjistil, že jejich sňatku nestojí nic v cestě (can. 1019, § 1, 1020, § 1). Ani v nebezpečí smrti jednoho snoubence nelze prominouti předpis, aby přísežně prohlásili, že jim není známa žádná překážka (can. 1019, § 2). Snoubenci nesmějí, jsouce farářem úředně tázáni, zamlčeti překážku (can. 1020, § 2). Též kdokoli z lidu je v čas ohlášek vázán vyjeviti okolnost, která omezuje svobodu vstoupiti ve stav manželský (can. 1027).

Manželství je vedle stavu duchovního a řeholního stavem svobodným, k němuž nelze nikoho ani nutiti ani komu svévolně ve volbě stavu manželského překážeti. Stručně prohlašuje can. 1035: »Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur«.[1]) Kanonické právo uvádí ovšem řadu osobních poměrů, které omezují tuto svobodu ve formě manželských překážek. Poněvadž svoboda, o níž se tu zmiňujeme, má své kořeny v právu přirozeném, nemohou se kanonické překážky opírati o pouhou libovůli zákonodárcovu, ale musí nutně spočívati na diktátu vyšších zájmů, se zřetelem na společenský a posvátný účel manželský vůbec.

Čl. 1. Pojem, účinek a cíl manželských překážek.

(Can. 1036—1042.)

119 *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 7; - *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893[2], str. 220, násl.; - *Schulte,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1855, str. 74, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 257, násl.; - *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus, 1874; - *Becker,* De sponsalibus et matrimonio, 1896, str. 49, násl.; - *Weber,* Die kanonischen Ehehindernisse, 1886; - *Leitner,* Lehrbuch des kathol. Eherechts, 1920[3], str. 69, násl.; - *De Smet,* De sponsalibus et matrimonio, 1927[4], n. 234, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 191, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933[3], n. 194, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts,

---

[1]) Náš obecný zák. obč. řídí se toutéž zásadou: »Manželskou smlouvu může sjednati každý, pokud mu nevadí zákonná překážka« (§ 47).

1933, str. 128, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932², vol. 1, n. 201, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 38, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, část 2, 1930, str. 143, násl.; - *Vermeersch-Creusen,* Epitome iuris canonici, sv. 2, 1925², n. 294, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, tom. 5, 1925², n. 145, násl.; - *Sipos,* Enchiridion iuris canonici, 1931², str. 506, násl.; - *Soldát,* Codex iuris canonici, ČKD 1932, str. 25, násl.; - *Schäfer,* Das Eherecht, 1924⁸⁻⁹, str. 87, násl.; - *Rittner-Zítek,* Církevní právo katolické, 1887, str. 285, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, 1927³, str. 227, násl.; - *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 297.

1. **VÝMĚR MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY.** Manželskými překážkami nazýváme zákony, ať původu božského ať lidského, udávající určité osobní poměry, za kterých jest snoubencům sňatek nedovolen nebo jest i neplatný. Tím přijímáme za svůj tento výměr překážky: »circumstantia quae ex lege vel divina vel humana arcet a nuptiis seu licite seu valide contrahendis«.[1])

Sledujíce starší literaturu o právu manželském, pozorujeme, že býval pojem překážky značně rozšiřován i na vady, které dnes řadíme pod jinou rubriku. V uvedené definici dáváme důraz na slovo zákon (lex), tedy na příčinu zevnější, ležící mimo svobodnou vůli snoubenců. Nicméně dlužno v praxi rozlišovati mezi překážkami ve smyslu širším a užším.

a) Překážka manželská v *širším* smyslu má za předmět nejen osobní způsobilost snoubenců v zákoně vymezenou, ale též vady se strany daného *souhlasu* při sňatku (consensus), neb i nedostatek zákonné *formy* oddavek.

b) Překážkou manželskou podle *přesného* pojmu kanonického práva kodifikovaného uznáváme pouze osobní vadu jednoho neb obou snoubenců, pocházející z daného zákona. Tento pojem překážky jest dnes jedině přijatelný, neboť zákoník kanonického práva zcela záměrně vylučuje z osnovy překážek manželských (can. 1058—1080) vady osobního souhlasu (consensus): nevědomost, omyl, násilí, důvodnou bázeň, podmínku (can. 1082—1088, 1092) i nedostatky se strany zevnější formy manželské smlouvy (can. 1094—1099). I v nejnovějších spisech nalézáme mezi překážkami kanonickými též vady jen v širším smyslu překážkami zvané.[2])

120 Rozdíl mezi dvěma druhy překážek je patrný. Překážka kanonická mizí buď řádnou dispensí sv. Stolice neb uplynutím lhůty, je-li vada jen dočasná, na př. nedospělost věku, neb odstraněním důvodu překážky, na př. konversí z náboženského vyznání nekatolického. Od překážek v širším smyslu může se postižený osvoboditi sám úkonem vůle, na př. změnou nesouhlasu v souhlas neb odložením bázně, která ochromovala svobodné rozhodování.

Staré právo kanonické nezná výrazu impedimentum.[3]) Kanonisté před Gratia-

---

[1]) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 204.

[2]) *Cappello,* De matrimonio, n. 195, 2, odsuzuje právem tuto nepřesnost.

[3]) *Freisen,* Geschichte, § 23, str. 221; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 148.

nem († 1179?) užívali na označenou věci slov povšechných, rovnocenných, na př. nullus ducat in uxorem,[1]) voventes prohibentur contrahere matrimonium,[2]) error excludit consensum,[3]) coniugia penitus interdicantur,[4]) non licet ducere.[5]) Ani v Gratianových dekretech, zde uvedených, není vždy možno rozpoznati, zda jde o manželství neplatné či jen zakázané. Teprve kanonista *Bernard z Pavie* (Papiensis, † 1213) ustálil ve své Summula de matrimonio (kol 1177) názvosloví: impedimentum, dirimit, impedit ve smyslu, který slovům těm dnes přináleží.[6]) Též *Tancred* bononský († 1235) v díle Summa de sponsalibus et matrimonio užívá slov jako výrazů technických.[7]) *Magister Rolandus* ještě kolísal, leč jako papež Alexander III. (1159—1181) přizpůsobil se ve svých dekretálkách úplně novému směru.[8]) Podobně papež *Celestin III.* (1191—1198).[9])

121 2. **ÚČINEK MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY** (can. 1036, § 1—2). Smlouva mezi mužem a ženou, manželstvím zvaná, jest právnickým úkonem, z něhož plynou vzájemná práva i břemena. Aby manželství tyto účinky vykonávalo, předpokládá zákon, že oba snoubenci jsou nadáni právní *schopností* (capacitas iuridica) jednati a schopnost tu *svobodně* uskutečňují (libertas actionis).

Manželské překážky ohraničují tuto přirozenoprávní svobodu tím směrem, že sňatek, jemuž se staví na odpor překážka, jest buď zbaven právních následků jakýchkoliv, poněvadž zákonodárce odnímá snoubencům právní schopnost k jednání, neb se zákonodárce omezuje pouze na zákaz, nemaje v úmyslu odpírati nedovolenému sňatku právní existence.

Jsou tedy manželství, zatížená překážkou, buď *neplatná* neb těžce *nedovolená*, což posouditi třeba z textu zákonné normy, překážku diktující. Zákoník kanonického práva zůstal věren označení překážek na *impedimentum impediens* (can. 1036, § 1) a *dirimens* (can. 1036, § 2). V textu samém udává zákonodárce působnost normy těmito výrazy: »Matrimonium impedit . . .« (can. 1058, § 1), »irritat matrimonium . . .« (can. 1058, § 2), »nuptias reddit illicitas . . .« (can. 1059), »matrimonium validum inire non possunt« (can. 1067, § 1), »matrimonium ipso iure naturae dirimit« (can. 1068, § 1), »matrimonium nec dirimit nec impedit« (can. 1068, § 3), »invalide matrimonium attentat« (can. 1069, § 1), »nullum est matrimonium« (can. 1070, § 1), »nullum potest consistere matrimonium« (can. 1074, § 1).

122 Obecně užívané označení překážek výrazy impedimentum dirimens, prohibens, rozlučující, zakazující překážka, trennendes, aufschiebendes Ehehinderniss nevystihuje věc významově. Svazek, který zákon prohlašuje za neplatný, neexistuje, není tedy

---

1) Srovn. rubriku ke can. 1, Caus. 35, qu. 2.

2) Srovn. Dictum Gratiani ke can. 40, Caus. 27, qu. 1.

3) Can. 29, qu. 1.

4) Srovn. rubriku ke can. 5, Caus. 33, qu. 2.

5) Srovn. rubriku ke can. 27, Caus. 32, qu. 7.

6) *Freisen,* tamtéž, str. 224.

7) Srovn. výrazy ty v Glossa ordinaria ke can. 21, qu. 1.

8) Cap. 4, X, l. 4, tit. 6, Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt.

9) Cap. 6, X, l. 4, tit. 6.

třeba právně jej rozlučovati.[1]) Ve snaze po jazykové nápravě nesprávností užívá Instrukce kard. Rauschera názvů: Hindernisse der Giltigkeit, Hindernisse einer erlaubten Eheschliessung. *Hobza,* sleduje Hennera, užívá výrazů překážky vylučující a zakazující,[2]) *Vacek* doporoučí názvy: důvody neplatnosti manželství a zápovědi manželství.[3]) *Martinů*[4]) prohlašuje sice označení »překážka rušící a vadící« za nepřesné a méně vhodné, nicméně sám jich užívá z důvodů praktických. *Soldát* liší překážku *vylučující* (dirim.) od *bránící* (imped.).[5]) Přidržíme se v této práci výrazů: překážka platnosti a zákonná zápověď.

Náš obecný zákoník občanský mluví povšechně o vadě zákonné překážky,[6]) uváděje v následujících normách účinek zápovědi konkretně: »nemohou učiniti platnou manželskou smlouvu«[7]), »jsou nezpůsobilí (také) platně sňatek uzavříti«,[8]) »potřebují k platnosti svého sňatku«.[9]) Kdykoli se zákon sám nezmiňuje o platnosti úkonu, jde o pouhou zákonnou zápověď, postrádající sankce neplatnosti, na př. sňatky osob podléhajících branné povinnosti.[10])

V rakouském občanském právu rozlišuje se Ehehinderniss a Eheverbot.[11]) Uherský zákon manželský z r. 1894 vyjadřuje rozdíl překážek slovy: *nemohou* uzavříti sňatek« a »manželství je *zakázáno*«.[12])

O existenci překážky platnosti dlužno bráti zřetel k těmto právním zásadám: *α*) Není překážky platnosti, není-li neplatnost zřejmě v textu zákona stanovena. Zápověď sňatku sebepřísnější nepůsobí jeho nulity, podle výroku papeže Innocence III.: »multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem«.[13])

β) Překážka nabývá působnosti i v případě, že pouze jeden ze snoubenců jest vadou postižen (can. 1036, § 3).

123 3. **ÚČEL PŘEKÁŽEK MANŽELSKÝCH.**[14]) Manželskými překážkami nemíní církev porušovati svobodu lidskou co do volby stavu manželského, nýbrž omezuje svobodu jen potud, pokud toho žádají důvody veřejného blaha, jemuž nutně podrobiti jest osobní sklony. Mají tedy překážky čeliti škodám, které

---

1) *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale, 1895, str. 42, pozn. 97; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 262; *Rittner-Zitek,* Církevní právo kanonické, sv. 2, 1889, str. 286,

2) *Hobza,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 296; *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927, str. 230, 250.

3) *Vacek,* Manželské právo podle názoru církve římsko-katolické v srovnání s hlavními názory moderních právních systémů, díl 2, 1925, str. 186.

4) *Martinů,* Manželské právo církve katolické, sv. 2, 1928, str. 150. — Výrazy: *závada* (imp. impediens) a *překážka* (imp. dirimens), které navrhuje *Matoušů* ve spise Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 39, označují věc nedostatečně.

5) ČKD 1932, str. 27.

6) Československý obecný zák. obč. § 47.

7) Tamtéž, § 48.

8) Tamtéž, § 49.

9) Tamtéž, § 50.

10) Branný zákon republiky Čsl. ze dne 19. března 1920, § 41, Sb. z. a n. č. 193.

11) *Laurin,* Introductio, § 19, pozn. 97.

12) Tamtéž.

13) Cap. 16, X, l. 3, tit. 31.

14) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 260.

hrozí blahu rodinnému, chrániti vznešenosti manželství před nedůstojnými svazky a hájiti svátosti Nového zákona od zneuctění:

a) *Fysická zdatnost* lidu nedovoluje, aby osoby věku nezralého zakládaly rodinné krby. Podobný účel sleduje zápověď sňatků mezi blízkými pokrevenci.

b) *Počestnost a úcta* diktuje nevoliti za choť příbuznou zvěčnělé manželky (impedimentum affinitatis) neb vlastního kmotra (impedimentum cognationis spiritualis).

c) *Čistotu víry* chrání zákaz, aby katolík nevstupoval v manželství s osobou nekřtěnou neb nekatolickou.

d) *Čelný účel,* pro který Stvořitel manželství založil, nepřipouští ani bigamii ani rozluku.

e) *Osobní bezpečnost* a svobodu stavu střeží překážka zločinu a únosu.

f) *Zneuctění posvátného stavu* předchází překážka vyšších svěcení a řeholní profese.

Čl. 2. Druhy manželských překážek.

(Can. 1036, 1037, 1042.)

124 *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 261, násl.; - *Vermeersch-Creusen,* Epitome iuris canonici, svazek 2, 1925[2], n. 297; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 148, násl.; - *Soldát,* Codex iuris canonici, ČKD 1932, str. 27, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933[3], n. 196, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 193, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 147, násl.; - *Sipos,* Enchiridion iuris canonici, 1931[2], str. 506, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933[4-5], str. 129, násl.

Kodex kanonického práva zmiňuje se výslovně jen o překážkách platnosti a zákonných zápovědech (can. 1036), o překážkách veřejných a tajných (can. 1037), o překážkách vyššího a nižšího stupně (can. 1042). Kanonistika zná však ještě jiné druhy manželských překážek, které nabývají nemalé váhy, kdykoli jest nám řešiti otázky z oboru práva manželského.

1. **ZÁKONNÁ ZÁPOVĚĎ A PŘEKÁŽKA PLATNOSTI,** impedimentum impediens vel dirimens (can. 1036, § 1—2). O rozdílu mezi oběma skupinami překážek jsme již dostatečně pojednali. Doplňkem budiž zde poznamenáno toto:

a) Překážky, které odvozujeme z práva přirozeného a božského positivního, mají vesměs za následek neplatné manželství.

b) Překážka nabývá platnosti, byť i jen jeden z obou snoubenců byl vadou zatížen (can. 1036, § 3).

125 2. **PŘEKÁŽKA VEŘEJNÁ A TAJNÁ,** impedimentum publicum vel

occultum (can. 1037).[1]) Zákon vyměřuje ráz veřejné překážky stručně slovy: »quod probari in foro externo potest« (can. 1037). Bývá nesnadnou úlohou zjistiti, zda překážka, působící, že snoubenci nemohou býti připuštěni k sňatku, jest veřejnou neb tajnou. Obtíž zvětšuje trvalá různost názorů o hranicích mezi oběma druhy překážek.

O důležitosti věci svědčí okolnost, že by dispense, udělená posvátnou Penitenciarií, od překážky veřejné byla právně neplatnou z titulu nedostatku kompetence jmenovaného úřadu (can. 258, § 1). Rozdíl je mimo to ve způsobu sanace manželství neplatného pro překážku veřejnou a tajnou (can. 1135, § 1—3).[2])

Není podmínkou veřejnosti, aby překážka byla již obecně známou a dokázanou, neboť zákon úmyslně staví pouhou dokazatelnost překážky za podstatnou značku veřejnosti, slovy: »probari in foro externo potest« (can. 1037).

Třeba si všimnouti rozdílu, který je mezi veřejnou překážkou manželskou ve smyslu kánonu 1037 a veřejným zločinem, delictum publicum, podle právních pravidel, která udává kánon 2197.[3])

Za překážku dokazatelnou považujeme tu, o které je po ruce průkazný materiál, dostačující, aby církevní úřad mohl zjistiti existenci překážky. Jsou to: soudní doznání stran, prohlášení svědků, výrok znalců, listiny soukromé neb veřejné (matriky).[4]) Též zápisy státních úřadů jsou na foru církevním důkazem, že manželská překážka, z oněch listin dokazatelná, nese ráz překážky veřejné.[5])

126 Někdy jest trvání překážky již nad vší pochybnost dokázáno. To platí o překážce obecně *známé*, impedimentum notorium, zvláště byla-li soudně dokázána (notorietate iuris) neb jest nepopíratelně znám skutek, z něhož překážka plyne (notorietate facti). Překážka sluje impedimentum *manifestum*, je-li mnohým osobám známa a patrna, impedimentum *famosum*,[6]) šíří-li se o překážce mezi lidem neurčitá pověst.

Pověst sama o sobě neposkytuje všeobecně přímý důkaz pravdy, spíše udává jen způsob, jak se dopíditi o ni bezpečných údajů. Impedimentum famosum nespadá tedy nutně do rubriky veřejné překážky.

Kanonisté rozcházeli se kdysi v odpovědech na otázku, zda s sebou nese všechny následky veřejné překážky veřejně známý skutek, z něhož přímo překážka následuje, ale překážka sama zůstává lidu utajena, na př. znám je lidu fakt zabití manželky, zůstává však skryt úmysl, nastrojenou vraždou docíliti nového sňatku ve smyslu kánonu 1075, 2°—3°.

---

[1]) *Benedikt XIV.* Institutiones ecclesiasticae, 1760, inst. 87, n. 39, násl.

[2]) *Benedikt XIV.*, tamtéž, n. 1; *Knecht,* Handbuch, str. 195.

[3]) *Vermeersch-Creusen,* tamtéž, n. 297. — Jde-li o veřejný zločin, nestačí pouhá dokazatelnost jeho, ale právo vyžaduje skutečnou známost o něm, v lidu rozšířenou, neb určitou předzvěst, že se vědomost v zápětí dostane na veřejnost (can. 2197).

[4]) *Martinů,* tamtéž, str. 154; *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 194; *Cappello,* tamtéž, n. 201.

[5]) *Knecht,* tamtéž.

[6]) *Benedikt XIV.* Institutiones ecclesiasticae, n. 87.

Papežská komise pro úřední výklad zákonů rozhodla, opírajíc se o starší římské nálezy,[1]) že již známost pouhého fakta působí překážku veřejnou.[2])

Určité překážky manželské dlužno považovati za všech okolností za veřejné, nikdy za tajné. Slují v kanonickém právu impedimenta natura sua publica (can. 1971, § 1, 2°). Jsou to překážky: věku, manželského svazku, rozdílnosti náboženství, vyššího svěcení, řeholních slibů slavných i jednoduchých v kongregaci, pokrevenství, švakrovství, veřejné počestnosti, duchovního příbuzenství, zákonného příbuzenství z osvojení.[3])

127 Manželské překážky, kterým chybí podstatné znaky veřejnosti, slují podle kánonu 1037 *tajnými překážkami,* impedimenta occulta (can. 1037). Aby překážka byla soudně nedokazatelnou a tajnou, nemusí její existence býti neznáma všem lidem vůbec (impedimentum omnino occultum).[4]) Podle zásad v právu běžných nevadí nijak, že mimo snoubence, faráře, úředníka, lékaře ještě několika jiným osobám jest překážka známa, možno-li z okolností souditi, že její prozrazení je vyloučeno.[5])

Překážku zahanbující sotva kdy prozradí komplex. Též příbuzným zpravidla na tom záleží, aby se vědomost překážky nedostala na veřejnost. Zpraviti faráře o existenci překážky v době manželských ohlášek je povinností všech (can. 1027), tím však se nemění překážka tajná ve veřejnou. Netřeba úzkostlivě zjišťovati, kolik osob má o překážce vědomost, spíše je radno posouditi, zda jsou to osoby rozvážné, mlčelivé, takže nehrozí nebezpečí, že by překážka vešla ve známost obecnou.[6])

Kanonisté jsou jednomyslně toho názoru, že manželská překážka tajná může se změniti na veřejnou, i naopak, jakmile nabyly vrchu předpoklady, platící pro odrůdu druhou.[7]) Z opatrnosti se doporučuje uvésti v žádosti na papežskou Penitenciarii o dispensi také důvody, které nevylučují možnost, že jde o překážku veřejnou.

128 3. **PŘEKÁŽKY PRÁVA VEŘEJNÉHO A SOUKROMÉHO** (impedimenta iuris publici vel privati).[8]) Rozdíl zde naznačený týká se přímo otázky žalovatelnosti nezákonného sňatku. Náleží-li manželská překážka do počtu překážek veřejnoprávních, jest na církevní vrchnosti, aby proti neplatnému svazku z moci úřední (vi officii) sama zakročila. Osobám neúředním přísluší sice právo

---

1) Na př. rozhodnutí posv. kongr. koncilu ze dne 17. pros. 1898, ASS 31, str. 613.

2) Výrok komise kodexové ze dne 25. června 1933, AAS 24, str. 284. Téhož mínění byl *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 2, n. 297 (probabilius); *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 158.

3) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 155.

4) *Benedikt XIV.,* Institutiones ecclesiasticae, Instit. 87, n. 44, násl.

5) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 261, pozn. 17; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 157.

6) *Martinů,* tamtéž; *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 210.

7) *Benedikt XIV.,* tamtéž, n. 47; *Gasparri,* tamtéž.

8) *Knecht,* Handbuch, str. 199, násl.; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 147, VIII.

vadu faráři neb ordináři oznámiti (ius denuntiandi), nemají však úlohu žalobců v plném rozsahu (can. 1971, § 2).

Na překážku práva soukromého podává žalobu výlučně poškozenec a církevní soudce jedná pouze na požádání. Sem přidělují kanonisté překážku tajné nemohoucnosti tělesné (impotentia, can. 1068), stav otroctví jednoho snoubence (servitus proprie dicta, can. 1083, § 2, 2°), násilí a důvodná bázeň (vis et metus, can. 1087, § 1).[1])

Instrukce kard. Rauschera předpokládá rozdělení překážek na soukromoprávní s výlučným neb aspoň omezeným právem snoubenců na žalobu[2]) a veřejnoprávní, pro něž mohou snoubenci neplatnost manželství církevnímu úřadu jen hlásiti (denuntiatio), kdežto zahájení soudního jednání vyhrazeno je manželskému soudu.[3])

129 Občanský zákon udával jménem vady sňatkové, proti kterým má zakročiti sám úřad.[4]) Tento paragraf je však v republice Československé zrušen a nahrazen novým textem manželského zákona ze dne 22. května 1919[5]) takto: »Z úřední povinnosti je vyšetřiti neplatnost manželství, jsou-li v cestě překážky §§ 56, 62, 65, 68 obč. zák. a § 8 (§ 12, odst. 3) tohoto zákona.« — »Ve všech ostatních případech sluší vyčkati žádosti těch, kteří byli ve svých právech zkráceni uzavřením neplatného manželství.«

Poněvadž československý zákon státní tak důrazně rozlišuje překážky práva veřejného od překážek soukromoprávních, nemůžeme ani v českém kanonickém právu tyto právní útvary pominouti mlčením. Ostatně nepřichází tento rozdíl v úvahu před sňatkem, ale spíše jen v případech, kdy zájemce usiluje uvolniti pouta manželského soužití.[6])

130 4. **PŘEKÁŽKA POVŠECHNÁ A OSOBNÍ** (impedimentum absolutum vel relativum). Jsou manželské překážky, které brání vejíti ve sňatek s kteroukoli osobou druhého pohlaví, dokud příčina překážky trvá. Jsou to na př. soukromý slib, nedostatek zákonného stáří, svazek manželský s jinou osobou, vyšší svěcení a slavná profes. Jiné překážky nepřipouštějí manželskou smlouvu pouze mezi určitými osobami, pro zvláštní poměr mezi nimi trvající; sňatku s jinou osobou nic nepřekáží. Sem náleží překážka z adopce, ze smíšeného vyznání, nestejného náboženství, únosu, zločinu, pokrevenství, švakrovství, veřejné počestnosti a duchovního příbuzenství.

131 5. **PŘEKÁŽKA TRVALÁ A DOČASNÁ** (impedimentum perpetuum vel temporaneum). Trvalou sluje překážka, není-li buď vůbec možno se jí zbaviti,

---

1) *Wernz-Vidal,* tamtéž.

2) Instructio pro iudiciis ecclesiasticis, § 116—121. Srovn. *Henner,* Různění překážek ve veřejné a soukromé není kanonické, 1899; *Henner,* Základy práva kanonického, část 2, str. 329.

3) Tamtéž, § 122.

4) O. z. obč., § 94.

5) Sb. z. a n. 1919, č. 320, § 28,

6) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 527.

na př.: překážky tělesné neschopnosti neb jiných překážek práva božského, neb jen dispensí církevní vrchnosti, jako na př. od překážek příbuzenství.

Dočasná překážka sama pozbývá moci závazné, a proto stačí vyčkati až pomine, na př. nedostatek zralého věku neb stávajícího manželství. Káže-li vážný důvod, aby se nečekalo, až překážka zanikne, třeba se ucházeti o dispensi.

132 6. **PŘEKÁŽKA PROMIJITELNÁ A NEPROMIJITELNÁ** (impedimentum dispensabile vel indispensabile). Ačkoli i zde platí právní zásada, že původce zákona může z vlastní moci zmírniti neb zcela odstraniti jeho závaznost, nikterak nemůžeme přiznati lidskému zákonodárci právní zmocnění, aby dispensoval od překážek stanovených právem božským, ať přirozeným ať positivním.

Jen nepřímo vykonává nejvyšší autorita církevní vliv na manželské překážky práva božského tím, že prohlašuje, za jakých okolností nabývají platnosti a kdy nikoli (can. 1038, § 1). K překážkám nepromijitelným čítáme i ony, od kterých by papež mohl osvobozovati, ale podle praxe sv. Stolice nikdy dispense neuděluje.[1]) Ačkoli manželská překážka plynoucí ze slibu (can. 1058, § 1—2, 1073) podléhá právu božskému, uděluje od ní nicméně kurie římská prominutí, poněvadž se tu jedná o právo božské podmíněné vůlí lidskou.

133 7. **PŘEKÁŽKA NIŽŠÍHO A VYŠŠÍHO STUPNĚ** (impedimentum minoris vel maioris gradus, can. 1042, § 1—3). Tuto novinku zavedl papež Pius X. při úpravě římské kurie r. 1908.[2]) Odtud přešla do kodifikovaného práva (can. 1042). Nové rozlišení má za účel usnadniti praxi dispensační, neboť α) od překážek nižšího stupně Řím snáze dispensuje,[3]) β) prominutí udělené není nikdy ohroženo neplatností, byť i žádost nesla vadu obrepce neb subrepce sebehorší (can. 1054).

134 8. **PŘEKÁŽKA PŘEDCHÁZEJÍCÍ A NÁSLEDUJÍCÍ** (impedimentum antecedens vel subsequens). Za zvláštní druh manželských překážek uvádějí kanonisté impedimentum *antecedens a subsequens,* takto označené podle doby jejich vzniku. Překážky, které sňatku předcházejí, vykonávají ovšem vliv na manželský svazek v plném rozsahu, kdežto poměry vzniklé za trvání manželství neruší sice smlouvu v jejím jádru, ale podle práva staršího pozbývá vinník nároků žádati na druhu debitum coniugale. Tento účinek měly četné hrubé přestupky,[4]) zvláště pak tělesné styky s blízkou pokrevnou zákonné manželky neb s příbuzným manželovým.[5])

---

[1]) Srovnej o prominutí překážek níže, č. 151, násl.

[2]) *Ordo servandus* ze dne 29. září 1908, AAS 1, str. 90.

[3]) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 211, vyslovuje přesvědčení, že zásadě o snadnější dispensi lze rozuměti jen o překážkách platnosti, nikoliv na př. o smíšených sňatcích. Srovn. *Sipos,* Enchiridion iuris canonici, 1931², str. 509.

[4]) Na př. incestus, raptus, uxoricidium, presbytericidium a j.; srovn. *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 151.

[5]) Cap. 6, a. 10, X, l. 4, tit. 13. De eo qui cognovit consanquineam uxoris suae vel sponsae »in continentia maneat . . .« (cap. 6, X, 10) až do smrti strany nevinné.

Nové právo církevní nezná vůbec trestu ztráty práva žádati manželskou povinnost (can. 1111) a proto dlužno považovati zmíněné normy práva dekretálního za zrušeny (can. 6, 5°). Dnešní kanonisté zastávají názor, že ani ve starém právu nebylo dělení překážek na předcházející a následující vhodné, tím méně možno dnes je hájiti.[1])

135 9. **PŘEKÁŽKA JISTÁ A POCHYBNÁ** (impedimentum certum vel dubium). Toto rozdělení neoznačuje vlastně právní stav překážky samé, nýbrž udává spíše stupeň osobního poznání vady. Proto zákonodárce ukládá faráři, aby vyřešil otázku o existenci překážky, vzniklou po čas ohlášek (can. 1031). Jsou tu míněny pochybnosti vážné, odborné, nikoli bezradnost z nevědomosti ani úzkostná pochybovačnost.

Manželská překážka, o jejíž jsoucnosti pochybujeme, jest podřízena buď právu lidskému neb božskému. Pochybnost se nese buď ke skutku, na němž právo staví manželskou překážku *(dubium facti)* neb jsme na vahách přisvědčiti na otázku, zda zjištěné faktum tvoří zákonný předpoklad k existenci překážky *(dubium iuris)*. Někdy splývají dubium facti a iuris v jedno. Kanonická věda podává nám pravidla, jak se v praxi chovati k překážkám nejistým:

a) *V pochybnosti právní* (dubium iuris) zákon překážkový nezavazuje (can. 15), podle odvěké zásady: impedimentum dubium nullum impedimentum. Církev v takových případech mlčky dispensuje. Manželství uskutečněné ve stavu pochybování zůstává v platnosti, i když se během času s určitostí poznalo, že překážka stála sňatku v cestě.[2]) Faráři se však radí, aby nespoléhal na svůj názor a otázku předložil diecésnímu ordináři.[3])

b) *V pochybnosti skutkové* (dubium facti) zmocňuje zákon sám biskupa, aby od překážky dispensoval, týká-li se věc případu, v kterém Řím podle praxe papežské kurie uděluje obvykle prominutí (can. 15).

c) V případě, že je o překážce práva církevního současně pochybnost právní a skutková (dubium iuris et facti), není třeba odpírati snoubencům sňatek, z důvodů zřejmých.

d) Je-li však předmětem pochyby překážka práva božského, lhostejno, zda jde o dubium iuris či facti, nemohou snoubenci býti oddáni, dokud pochybnost neustoupí jistotě.[4])

Vyskytne-li se pochybnost o platnosti manželství jakéhokoli druhu až po sňatku, jest nutno říditi se kanonickou zásadou: »in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur« (can. 1014). Výjimku od této normy připouští ve prospěch křesťanské víry kánon 1127.[5])

---

[1]) *Schulte,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1855, str. 23, násl., upírá tomuto rozdělení jakoukoli vědeckou cenu; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 262, má rozlišku za logicky pochybenou; podobně *Cappello,* De matrimonio, n. 196.

[2]) *Gasparri,* tamtéž, n. 213; *Schäfer,* Das Eherecht, 1924 [8-9], str. 93.

[3]) *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 211.

[4]) *Sipos,* Enchiridion, str. 508.

[5]) Srovn. *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 154.

Čl. 3. Zákonodárci manželských překážek.

(Can. 1038—1041.)

Lev XIII., okr. l. »Arcanum«, ze dne 10. února 1880, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 44, str. 108, násl.; - *Pius XI.*, okr. l. »Casti connubii«, ze dne 31. prosince 1930, AAS 22, str. 539—592; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 261; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 201, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932, sv. 1, n. 223, násl.; - *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrim., 1874, n. 81; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 134, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 170, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 147, I. n. 150, n. 152; - *Sipos,* Enchiridion iuris canonici, 1931², str. 509.

Nemalé váhy jest otázka, čí autoritou jest omezena přirozená svoboda lidská tak, že není přípustný sňatek za jistých zákonem vytčených okolností. V úvahu může přijíti zákon Boží, přirozený i positivní, zákon církevní neb zákon státní. Praktické ceny nabývá otázka původce té které manželské překážky, kdykoli se vyskytne potřeba odstraniti překážku dispensí. Otázka zákonodárné moci ve věci manželských překážek je přímo závislá na církevní nauce o tom, čí pravomoci podléhá smlouva manželská vůbec.[1]) Zdroje, z nichž pocházejí zákonné normy o manželských překážkách, jsou tyto:

136 1. **BOŽSKÝ ZÁKON PŘIROZENÝ.** Tento zdroj překážek popírají i někteří kanonisté zvučného jména.[2]) Za důvod uvádějí nemožnost zjistiti meze působnosti práva přirozeného. Jisto jest, že autority v mnohém bodu kolísají.[3]) To však nikterak neopravňuje, abychom šmahem popírali vliv přirozenosti na tvoření manželských překážek.

Za překážky práva přirozeného považujeme: α) nedostatek věku, pokud je snoubenec duševně neschopen vyjádřiti manželský souhlas, na rozdíl od tělesné zralosti;[4]) β) tělesnou neschopnost;[5]) γ) pokrevenství prvního stupně pokolení přímého (sňatek s otcem neb matkou).[6])

137 2. **BOŽSKÉ PRÁVO POSITIVNÍ.** Již v prazjevení u kolébky lidstva i v zákoně Mojžíšově, právě tak jako v zákoně Kristově nalézáme pevné normy,

---

[1]) Srovn. svrchu, č. 38—41.

[2]) Na př. *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 261, pozn. 15.

[3]) *Benedikt XIV.* De synodo dioecesana, l. 13, cap. 21, n. 9.

[4]) Can. 1067, § 1, posunuje stáří snoubenců přes hranice věku duševní zralosti (can. 88, § 2). Tu platí zásada: »partium consensus... nulla humana auctoritate suppleri valet« (can. 1081, § 1).

[5]) Can. 1068, § 1, praví: »matrimonium ipso naturae iure dirimit...«

[6]) Can. 1076, § 3, vylučuje možnost sňatku i pro pouhou nejistotu, zda jsou snoubenci spolu pokrevní v kterémkoli stupni pokolení přímého.

bránící uzavírati manželské smlouvy za jistých okolností.[1]) V Novém zákoně je to překážka manželského svazku (impedimentum ligaminis), která znemožňuje rozluku trvajícího manželství i současný sňatek s osobou druhou.[2]) Kánon 1118 prohlašuje jakoukoliv lidskou moc za nekompetentní rozloučiti platné a dokonané manželství a připustiti nové. Náměstek Kristův jest však povolaným interpretem božského práva: »Supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare, quandonam ius divinum matrimonium impediat vel dirimat« (can. 1038, § 1).

138 3. **ZÁKON PAPEŽSKÝ**. Dnešní právní stav vystihuje přesně zákon: »Eidem supremae auctoritati privative ius est alia impedimenta matrimonium impedientia vel dirimentia pro baptizatis constituendi per modum legis sive universalis sive particularis« (can. 1038, § 2). Sněm tridentský zamítl bludný názor, že podržují platnost pouze ony manželské překážky z příbuzenství, které uvádí starozákonní kniha Leviticus, a že církvi nenáleží právo stanoviti jiné překážky platnosti.[3])

Je nesporné, že papeži přísluší moc zakázati sňatek i v konkrétním případě určitým snoubencům (per modum praecepti),[4]) třeba i s následkem neplatnosti (can. 1039, § 2). Též papežské kongregace svátostí a sv. Officia opatřeny jsou mocí přiložiti k svým rozsudkům v některých sporech manželských (na př. o tělesné neschopnosti snoubencově) opatrnostní klausuli: »vetito mulieri (neb viro) transitu ad alias nuptias«. Vzdor zavinil by neplatnost následujícího manželství. Na překážky práva přirozeného a positivně božského nevykonává sv. Stolice nižádného vlivu, leč v mezích kánonu 1038, § 1.

Námitce, že církevní vrchnost nemá pravomoci měniti látku a formu svátosti manželství, což se děje, kdykoli kanonické právo stanoví překážku platnosti, bohoslovci čelí takto: Zajisté nemůže církev rušiti podstatných složek svátosti, jež zapadají do práva božského. Avšak překážky manželské přímo se nesou k manželské smlouvě, nikoli k svátosti, takže překážka zbavuje snoubence právní schopnosti vejíti ve smlouvu a tím jen nepřímo dotčena jest i svátost.[5])

139 4. **ZÁKON BISKUPSKÝ.** Co bylo řečeno o zákonodárné moci sv. Stolice (can. 1038, § 2), vylučuje jakoukoliv kompetenci nižších hodnostářů v oboru manželských překážek. Diecésní ordináři vydávali sice kdysi pro své

---

[1]) Srovn. svrchu č. 21, 22.

[2]) Podle výroku Kristova u sv. Matouše 19, 4, 8—9.

[3]) Sněm trid. sess. 24, De ref. matr. can. 3 a 4; *Pius IX.*, Syllabus errorum 1864, n. 68—70; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, n. 1768-1770; *Lev XIII.*, konst. »Arcanum«.

[4]) Práva toho užil papež *Hadrian I.* (772—795) zakázav Karlu Vel. (768—814) z důvodů církevně politických sňatek s dcerou krále lombardského Desideria; srovn. *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. I, n. 228.

[5]) *Gasparri,* Tractatus can. de matr., sv. I, n. 227.

území partikulární předpisy samostatné,[1]) ale snaha po jednotné kázni získala časem výlučnou nadvládu římským zákonům.[2])

S pravdou se nesrovnává názor, že za stara biskupové vykonávali pouze přenesenou pravomoc papežskou, nikoli svou vlastní (jurisdictio ordinaria propria, can. 197, § 2). Dnes biskupové postrádají jurisdikce po této stránce jen proto, že si sv. Stolice vyhradila veškeru legislativu na manželské překážky. Tato reservace se však nestala zákonem jasným, nýbrž trvalou praksí posledních století, dnes ovšem uzákoněnou (can. 1038, § 2 »privative«).[3]) Nedá se blíže zjistiti, kdy dospěl papežský reservát plného vítězství; snad brzy po ukončení práva dekretálního. Některým se zamlouvá názor, že až do kodifikace kanonického práva trval o tom spor, zda nepřísluší biskupům právo stanoviti alespoň normy manželství zakazující.[4])

Platné kanonické právo ponechává biskupům pouze moc, zakazovati (vetare) sňatek určitým snoubencům, a to na vlastním území, třeba i cizincům; svým diecésanům též mimo hranice své diecése, ale jen dočasně, pokud trvá spravedlivá příčina (»iusta de causa«, can. 1039, § 1). Tento zákaz (vetitum ecclesiae) se nikterak nekryje s pojmem manželské překážky jako zákonného ustanovení. Svůj zákaz nemůže biskup opatřiti sankcí neplatnosti (can. 1039, § 2). Mimo to náleží biskupovi podstatný vliv na vyzkoumání právního stavu, kdykoli vznikne pochyba o existenci kanonické překážky, farářem hlášené (can. 1031, § 1—2).

Jest zřejmo, že ani biskup ani jiná církevní vrchnost mimo papeže není zmocněna překážky církevního práva jakéhokoli druhu rušiti (abrogare) nebo zmírňovati (derogare) nebo je promíjeti (dispensare) bez římské fakulty (can. 1040). Úplná koncentrace manželského zákonodárství v rukou nejvyšší autority církevní čelí nejúspěšněji zmatkům v církevním soudnictví, které by jinak byly nevyhnutelné.

140 5. **ZÁKONNÝ OBYČEJ.** Není zásadního důvodu, proč by nemohly vejíti v život manželské překážky cestou práva obyčejového. Právo dekretální připouští zjevně existenci překážek z místního obyčeje pocházejících.[5]) Překážka různosti náboženství (cultus disparitatis, can. 1070, § 1) zavedena byla porůznu místním obyčejem, během století XII. zobecněným, nyní pak kanonisovaným.[6]) Platné kanonické právo nepřipouští nové manželské překážky obyčejem zavedené (can. 1041). Slovem »reprobatur« znemožněn jakýkoli pokus do budoucna (can. 7, § 2).[7]) I zde sleduje zákon účel usnadniti církevní kázeň.

Není každá místní zvláštnost (při svatbách) postižena uvedeným kánonem 1041, nýbrž pouze manželské překážky v přesném smyslu. Může tedy existovati diecésní

---

1) Cap. 1, X, l. 4, tit. 11.

2) *Gasparri,* tamtéž n. 229.

3) *Gasparri,* tamtéž n. 229.

4) *Knecht,* Handbuch, str. 201.

5) Cap. 3, X, l. 4, t. 11.

6) *Benedikta XIV.* konst. »Singulari nobis« ze dne 9. února 1749, § 2; Bullarium Benedicti XIV., sv. 3, konst. 2.

7) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 185.

obyčej, podle něhož se koná zásnub ve formě slavné, neb že svatební obřady jsou na jisté svátky nepřípustny.[1])

141 6. **ZÁKON STÁTNÍ.**[2]) O státním právu manželském a jeho poměru k právu kanonickému již jsme pojednali.[3]) Zde odpovídáme na otázku, zda je státní moc kompetentní stanoviti takové překážky, které působí, že manželství jest neplatné neb nedovolené před právem i ve svědomí.

a) Nárok sv. Stolice, že si vyhražuje (privative) právo vlastním zákonem ukládati manželské překážky všem osobám *pokřtěným* (can. 1038, § 2), nepřipouští výjimky, ani ve prospěch moci státní. Tentýž smysl dávají slova: »... salva competentia civilis potestatis circa mere civiles ejusdem matrimonii effectus: (can. 1016). Z toho následuje, že církevním zákonům o manželských překážkách podrobeni jsou nejen katolíci v církevní jednotě trvající, nýbrž též pokřtění bludaři (haeretici), odpadlíci od víry křesťanské (apostatae) neb rozkolníci (schismatici).[4]) Pro osoby zde uvedené neplatí státní předpisy jako normy ve svědomí závazné; stačí, že jeden snoubenec jest před svatbou pokřtěn. Přece však i křtěncům dlužno šetřiti občanského práva manželského, netoliko pro získání občanských výhod manželství (can. 1016), nýbrž též na uvarování se trestů, jimiž zákon hrozí.

b) Souhlasně učí kanonisté, že státní autorita jest oprávněna zříditi manželské překážky pro občany *nekřtěné,*[5]) na které církev nevykonává pravomoci.[6]) Státní zákon musí ovšem stavěti na podstatných známkách manželské smlouvy (unitas, indissolubilitas, can. 1013, § 2) a nemůže rušiti nařízení práva božského ať přirozeného, ať positivního.

Důkazy pro názor, že státu vůbec nepřísluší autorita na manželství, jsou neúčinné. Odpírati státu zákonodárné právo alespoň na překážky platnosti manželství osob nekřtěných, není odůvodněno.[7]) Vyjímati od pravidla konfese, u nichž jakási náboženská hierarchie řídí právo manželské, jest prakticky bezúčelno. Ani izraelity není možno vyjímati, poněvadž nezákonná hierarchie nevládne žádnou pravomocí.

Se státním právem manželským přicházejí do styku ponejvíce misionáři mezi národy pohanskými. Papežské úřady správní i soudní staví na zásadě, že stát řídí manželství nekřtěných jako jediná přípustná autorita.[8])

Jiného rázu je však otázka, zda přísluší státní moci, aby manželský svazek

---

[1]) *Sipos,* Enchiridion, str. 510.

[2]) *Laurín,* Moc zákonodárná a soudní v příčině manželství, 1883, str. 133; *Gasparri,* Tractatus can. de matrimonio, sv. I. n. 233—238.

[3]) Srovn. svrchu č. 45, násl.

[4]) Srovn. can. 87 a 1325, § 2. Sem náleží též příslušný výklad o osobní závaznosti církevních zákonů; srovn. svazek první tohoto díla, č. 85—88, 237—238.

[5]) *Resemans,* De competentia civili in vinculum conjugale infidelium, 1899[2]; *Breitung* v čas. »Theologie und Glaube« 1914, str. 139, násl.; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 67—73; *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 71; *Knecht,* Handbuch, str. 63, pozn. 1; *Schäfer,* Das Eherecht, 1924 [8-9], str. 28.

[6]) I. Kor. 5, 12.

[7]) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 68—69.

[8]) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 72—73.

svých nekřtěných občanů rozloučila. K tomu nelze přisvědčiti z důvodů samozřejmých.[1])

Čl. 4. Seznam kanonických překážek manželských.

142 *Reiffenstuel,* Ius canonicum universum, sv. 4, n. 351—353; - *Freisen,* Geschichte des kan. Eherechts, 1893[2], str. 225, násl.; - *Scherer,* Handbuch, sv. 2, 1898, str. 263; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 148, II—149; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 423—424.

Prve než začneme vědecky rozbírati jednotlivé manželské překážky pořadem nyní platného kanonického práva (can. 1058—1080), zmíníme se stručně o historickém vývoji církevní kázně tohoto oboru. Nejedna překážka, o které nás staré prameny zpravují, upadla během věků jako přežitek v zapomenutí. Jiné překážky povstaly v novější době z diktátu nových potřeb, na př. překážka smíšeného vyznání, jiné došly vlivem času značného zmírnění. Teprve nový Kodex kanonického práva podává podrobný výčet existujících překážek, podle určité soustavy seřazených.

1. **STARÉ PRÁVO.** *Petrus Lombardus* († 1164) neužívá výrazu impedimentum, ale píše jen »de personis legitimis«.[2]) Jiné osoby byly k manželství oprávněny před Mojžíšem (ante legem), jiné pod zákonem jeho (sub lege), jiné za křesťanství (in tempore gratiae). Ne každý, kdo byl v prvotní církvi schopen uzavříti sňatek, požívá i dnes této svobody. Soudobé překážky zná Lombardus trojí:

a) Personae »*plene legitimae*« jsou ty, kterým nestojí v cestě:

votum continentiae, disparitas cultus,
ordo sacer, conditio,
cognatio, naturae frigiditas »et si quid est aliud«.[3])

b) »*Penitus illegitimae*« se stávají:

per votum, per cognationem,
per ordinem, per disparem cultum.

c) Střední stav zaujímají, kteří nejsou ani zplna legitimní, ani zcela nelegitimní:

per frigiditatem,
per conditionem; ti mohou, když nevědomky ve sňatek vešli, za jistých okolností pospolu zůstati.

---

[1]) *Jone,* článek v »Theol.-prakt. Quartalschrift« (Linz) 1926, str. 340, násl. — O pokusu německé vlády zakázati v koloniích manželství bělochů s domorodci srovn. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 94, str. 3, násl.; 95, str. 683, násl.

[2]) Sententiarum libri quatuor, l. 4, dist. 24; *Migne,* PL 192, str. 926.

[3]) Výpočet je tedy vědomě neúplný.

143 *Gratian* nesestavil nám přehled manželských překážek; probírá je ve svých kausách nesouvisle.[1]) Ale již úvodní glosa k 27. kause seznamuje nás s překážkami tehdy platnými: »Impedimenta matrimonii sunt 16, scilicet: votum, ordo, habitus, disparitas cultus, error conditionis, cognatio, ligatio, publicae honestatis iustitia, enormitas delicti, impossibilitas coëundi, tempus feriatum, interdictum ecclesiae, coactio, aetas, furor (Io)«.[2]) Pouze všeobecně pokračuje glosa: »Verumtamen quaedam ex his impediunt contrahendum, sed non contractum dirimunt.«

Na podporu paměti upravil bononský dekretalista *Tancred* (1236) následující versus memoriales pro překážky platnosti:

»Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
si sis[3]) affinis, si forte coire nequibis,
raptane sit mulier nec parti reddita tutae.«[4])

Zákoné zápovědi formoval Tancred takto:

»Ecclesiae vetitum necnon tempus feriatum.«

Pozdější rozšířený text zněi:

»Ecclesiae vetitum[5]) tempus, sponsalia, votum,
mixtaque religio, si proclamatio desit.«

144 Do počtu zápovědí náleželo po drahnou dobu, jako druh duchovního příbuzenství, *impedimentum poenitentiae,* mezi zpovědníkem — to jest jeho mužskými potomky — a jeho duchovní dcerou,[6]) a *impedimentum catechismi,* mezi křtěncem a osobou různého pohlaví, která jej vyučováním u víře na křest připravovala neb při křtu nemluvněte na otázky křtitelovy (scrutinium) v zastoupení dítka odpovídala.[7])

Určité hrubší zločiny (crimina) měly za následek, že vinník nebyl připuštěn k sňatku, a byl-li již ženat, ztrácel nárok na užívání manželských práv. Zákazy nesly ráz trestní sankce. Přestupky toho druhu udává Glosa tyto:

---

[1]) Manželskému právu věnuje *Gratian* druhou část svých dekretů, počínaje kausou 27 až do konce této části. Je tedy traktát přerušen vložkou jednající »de poenitentia«.

[2]) Překážek zde jmenovaných není 16, nýbrž 17. Sigla (Io) náleží glosátorovi *Janu Zemekovi,* obecně zvanému *Ioannes Teutonicus* († kol r. 1246).

[3]) Bývalo opravováno na: »aetas affinis«.

[4]) Srovn. *Reiffenstuel,* Ius canonicum universum, sv. 4, n. 353. Potridentský přídavek tvoří veršík: »Si parochi et duplicis desit praesentia testis«.

[5]) Výraz »ecclesiae vetitum« značí zákaz biskupův, aby farář z důvodů zákonných v určitém případě svatbu odložil, na př. podle can. 1023 § 3, 1031 § 1, 3°, 1032, 1034, 1065. Faráři není volno, aby o své újmě zakázal manželství, ale každou závažnou obtíž musí hlásiti ordináři. (Srovn. can. 1031). Odklad svatebního obřadu pro nedostatek nutných dokladů a náležité přípravy snoubenců nenazývá se ecclesiae vetitum v právním smyslu.

[6]) *Freisen,* Geschichte, str. 536—539; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 316, pozn. 25.

[7]) *Freisen,* Geschichte, str. 534, násl.; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 316, pozn. 26; *Gasparri,* Tractatus can. de matr., sv. 1, n. 423.

»Incestus, raptus sponsatae, mors mulieris,
susceptus propriae prolis, mors presbyteralis,
vel si poeniteat sollemniter, aut monialem
accipiat, prohibent haec coniugium sociandum.«[1])

Mnohé z těchto četných a nejasně ohraničených překážek byly předmětem ostrých půtek mezi kanonisty a zvolna upadly v zapomenutí per desuetudinem legitimam. Manželskou překážku z katechismu zrušil slovy dosti neurčitými sněm tridentský.[2])

145 2. **NOVÉ PRÁVO.** V podstatě zůstává soustava manželských překážek, o kterých jsme právě jednali, nezměněna. Obecný sněm lateránský IV. (1215) i tridentský sněm (1545—1563) odstranily sice nejednu strohost starší církevní kázně,[3]) celkem však trval právní stav manželských překážek až do kodifikace práva kanonického. Též akta sněmu vatikánského (1869—1870) obsahují nejedno přání biskupů-sněmovníků po změnách platných zákonů, a dlužno vyznati, že členové kodifikační komise věnovali těmto návrhům plnou pozornost.

Kodex kanonického práva vymezuje rozsah manželských překážek v kánonech 1058—1080. Pro lepší přehled stůj zde jejich seznam:

A. *Impedimenta impedientia.*

1. Votum simplex (can. 1058).
2. Cognatio legalis ex adoptione (can. 1059).
3. Mixta religio (can. 1060—1064).
4. Apostasia a fide catholica (can. 1065).
5. Status peccati vel censurae (can. 1066).[4])

146 B. *Impedimenta dirimentia.*

1. Defectus aetatis (can. 1067)
2. Impotentia (can. 1068)
3. Ligamen (can. 1069)

} důvody přirozenosti

4. Disparitas cultus (can. 1070—1071)
5. Ordo sacer (can. 1072)
6. Votum sollemne (can. 1073)

} důvody náboženské

7. Raptus mulieris (can. 1074)
8. Crimen (can. 1075)

} zločiny

---

[1]) Glosa ad cap. 2, X, l. 4, tit. 38, De poenitentiis et remissionibus; *Reiffenstuel,* tamtéž, n. 351; *Freisen,* tamtéž, str. 536, násl.

[2]) Sněm tridentský, sess. 24, de ref. matr., cap. 2.

[3]) Podrobněji jednáme o věci svrchu, č. 27, 28.

[4]) Dvě poslední překážky (can. 1065, 1066) jsou nevlastní, poněvadž je lze odstraniti bez dispense (can. 1040).

9. Consanguinitas (can. 1076)
10. Affinitas (can. 1077)
11. Publica honestas (can. 1078)
12. Cognatio spiritualis (can. 1079)
13. Cognatio legalis (can. 1080)

důvody příbuzenské.

Tento výpočet jest vyčerpávající (taxativní). Porovnáme-li seznam překážek dnes výlučně platných s právním stavem dob minulých, shledáváme, že vymizely z pořadu překážky v nevlastním smyslu, zejména: *error, conditio apposita, vis, metus,* které kodifikátoři správně odkázali mezi defekty manželského souhlasu.[1])

K uvedenému indexu manželských překážek platnosti stručně poznamenáváme:

a) Překážky jsou seřazeny dle určitých hledisk, jak svědčí boční poznámka.

b) Změn došly překážky: *disparitas cultus,* jež vadí pouze katolíkovi (can. 1070, § 1); překážky z *příbuzenství* byly vesměs sníženy; *publica honestas* (can 1078) opravena v samém pojmu překážky.

c) Překážka z osvojení (adoptio) jest podmíněna právem občanským, proto jest o ní řeč dvakráte (can. 1059, 1080).

d) Ač zákonné překážky jsou směrodatné jen pro skutky budoucí, nikoli pro minulé (can. 10), prospívá nicméně zmírněná kázeň i osobám dříve neplatně oddaným, že jim není třeba domáhati se dispense od překážky již zrušené, nýbrž plně postačuje obnova manželského souhlasu, dříve neúčinného.[2])

147 3. **STÁTNÍ PŘEDPISY ČESKOSLOVENSKÉ O MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽKÁCH.** Kanonické právo chová se k civilním manželským překážkám odmítavě.[3]) Avšak z důvodů praktických jsou i křesťanští snoubenci nuceni přihlížeti k státním normám, aby nepozbyli občanských výhod, plynoucích ze sňatku státem uznaného (can. 1016).

Též státní právo rozeznává překážky platnosti od pouhých zápovědí. Pro náš účel přicházejí v úvahu předpisy, dané:

α) obecným zákoníkem občanským, § 48—76;

β) zákonem manželským ze dne 22. května 1919,[4]) který občanské právo starší v mnohém bodu buď úplně zrušil neb z části pozměnil;

γ) uherským zákonem, čl. XXXI. z r. 1894,[5]) platným v některých svých částech dosud na Slovensku a Podkarpatské Rusi, pokud se unifikace československého práva nestala ještě skutkem.

---

[1]) V právu dekretálním nacházíme již v první knize titul: De iis quae vi metusque causa fiunt (tit. 40), nikoli v právu manželském.

[2]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 190; *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, str. 204; *Cappello,* De matrimonio, n. 207; Srovn. výrok kodexové komise ze dne 3. července 1918, n. 7, AAS 10, str. 346.

[3]) Srovn. svrchu č. 52.

[4]) Sb. z. a n. č. 320.

[5]) *Rouček,* Čsl. obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi, 1926, část 2, str. 1519, násl.; *Márkus,* Die ungarischen kirchenpolitischen Gesetze, Budapest, 1895; *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, § 43, str. 114, násl.

A. *Překážky platnosti.* Platně nemohou vejíti ve sňatek:

1. Zuřiví, šílení, blbí a nedospělí.[1])
2. Nezletilí, bez přivolení svých zástupců.[2])
3. Důvodnou bázní trpící.[3])
4. Osoba unesená.[4])
5. Omylem v osobě snoubencově zatížený.[5])
6. Tělesně nemohoucí.[6])
7. Odsouzení k nejtěžšímu a těžkému žaláři.[7])
8. Manželé, ještě nerozloučení.[8])
9. Pokrevní.[9])
10. Sešvakření.[10])
11. Úklady strojící životu manželovu.[11])
12. Neohlášení, aspoň jedenkráte v kostele neb na vývěsní desce aspoň po pět dní.[12])
13. Manželský souhlas prohlásivší před nezákonným úřadem.[13])
14. Sňatek uzavírající plnomocníkem bez plné moci.[14])
15. Osvojitel s osvojencem a jinými příbuznými (platí jen na Slovensku a Podkarpatské Rusi).[15])

148 B. *Zákonné zápovědi manželství.* Nedovoleně vstupují do stavu manželského:

---

1) § 48 o. z. obč. Nedospělými (impuberes) slují podle obč. práva, kdo nedokonali 14. rok věku; podle uherského práva je »osoba nezralého věku« mladší 18 a 16 let, § 7 zák. manž. z r. 1894.

2) § 49, 50—52 o. z. obč.; § 8 uh. zák.; podle § 9 dává svolení matka, nemá-li dítě již otce.

3) § 55 o. z. obč.

4) § 56 o. z. obč.; zákon nerozlišuje muže od ženy jako náš can. 1074.

5) § 57, 59, o. z. obč.; uh. zák. § 38. Omyl o těhotenství manželky dává podle § 58 o. z. obč. muži právo žádat za prohlášení neplatnosti sňatku.

6) § 60 o. z. obč.

7) § 61 o. z. obč.

8) § 62 o. z. obč.; uh. zák. § 12.

9) § 65 o. z. obč.; uh. zák. § 17.

10) § 66 o. z. obč. zrušen a nahražen § 25 manž. zák. čsl. ze dne 22. května 1919; uh. zák. § 11 d.

11) § 68 o. z. obč.; uh. zák. § 13, 23.

12) § 69—74 o. z. obč.; § 5a 12 manž. zák. ze dne 22. května 1919.

13) § 75 o. z. obč. (před řádným duch. správcem); § 8 a 12 manž. zák. ze dne 22. května 1919 (před polit. úř. neb duch. správcem); uh. zák. § 30 (před matrikářem), srovn. § 41a.

14) § 76 o. z. obč.

15) Uh. zák. z r. 1894, § 18. Podobný poměr platí podle § 19 uh. zák. mezi poručníkem a poručencem.

1. Odvodem povinní, nezařazení nováčci, zařazení vojíni.[1])
2. Žena těhotná před uplynutím vdovského smutku.[2])

Československé státní právo odstranilo překážky: vyššího svěcení, slavných slibů,[3]) různosti náboženství,[4]) cizoložství a nerozlučitelnosti svazku.[5]) Z uvedených svrchu překážek občanského práva nenáleží do práva kanonického: překážka nezletilosti, těhotenství,[6]) odsouzení k těžkým trestům, osob vojenskou službou povinných, vdovského smutku.[7])

Zákony československé neznají kanonických překážek: jednoduchého slibu, příbuzenství občanského (jen na Slovensku a Podk. Rusi), smíšeného vyznání, různosti náboženství, vyšších svěcení a slavných slibů, veřejné počestnosti a duchovního příbuzenství.[8])

Díl III.: ZPŮSOBY, JAK ODSTRANITI MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY.

149 **ÚVODEM.** Kanonické právo označuje za těžký přestupek (gravis prohibitio, can. 1036, § 1) připustiti snoubence k sňatku, dokud trvá manželská překážka. Stojí-li v cestě překážka platnosti, jest manželská smlouva netoliko nezákonnou, ale nadto právně neúčinnou.

Na existenci překážky nemá vlivu okolnost, že o ní po čas oddavek i v době přípravné panovala úplná nevědomost. Tato nevědomost nijak neomlouvá, poněvadž překážky manželské, stejnou měrou jako iregularity (can. 988), nemají vlastnost kanonického trestu. Není tedy přípustné odvolávati se na případné trestní právo (can. 2202, § 1—3, 2229, § 1—3, 1°). Tu platí v plném rozsahu právní věta: »Nulla ignorantia legum irritantium vel inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur (can. 16, § 1).[9])

Některé překážky manželské ve smyslu širším může odstraniti jen snoubenec sám tím, že se zbaví vady. Jsou to: nevědomost o podstatných závazcích manželského žití (can. 1082, § 1), omyl (can. 1083, § 1—2), násilí, důvodná

---

[1]) § 54 o. z. obč.; § 36 branného zák. ze dne 19. března 1920, Sb. z. a n. č. 193, (platí i pro Slov. a Podk. Rus); prováděcí nařízení ze dne 28. července 1921, § 140 až 142, Sb. z. a n. č. 269.

[2]) § 120 o. z. obč. (180 dní); uh. zák. § 24 (10 měsíců).

[3]) § 63 o. z. obč.

[4]) § 64 o. z. obč.

[5]) § 67 o. z. obč.; srovn. § 25 manž. zák. ze dne 22. května 1919 a § 111 o. z. obč.

[6]) § 58 o. z. obč.

[7]) § 120, 121, o. z. obč.

[8]) *Martinů,* Manž. právo církve katolické, sv. 2, str. 167.

[9]) Nevědomost, o které jedná can. 1082, § 1—2, má zcela jiný význam než ignorantia v can. 16, § 1.

bázeň (can. 1087, § 1—2) a vyslovená podmínka (can. 1092). Též defectus consensus jest úplně v moci snoubencově (can. 1081, § 1). Dispense je v těchto případech nemyslitelna.

Mimoto jsou překážky, které samy mizí bez prominutí církevní vrchnosti, jakmile uplynul čas zákonem stanovený neb když pominula příčina překážky. Toho druhu jsou zvláště: překážka smíšeného vyznání (can. 1060), věku (can. 1067, § 1), manželského svazku (can. 1069, § 1), různosti náboženství (can. 1070, § 1), únosu (can. 1074, § 1).

Mimo svérázné případy právě uvedené nelze ostatní manželské překážky odstraniti jinak než *dispensí*. Oprávněná vrchnost vrací dispensí snoubencům právní schopnost smluviti sňatek, ničíc in casu účinnost stávající vady. Též zde jest dispense »legis in casu speciali relaxatio« (can. 80).

K dějinám dispensí od manželských překážek poznamenáváme toto:[1])

Starověk neznal vůbec praxe dispensační. Od překážek práva židovského nemohl velekněz udělovati prominutí, jelikož překážky právem Mojžíšovým zavedené jsou většinou původu božského.[2]) Nezákonné manželství stiháno bylo osobními tresty, avšak neplatnost sňatku není v zákoně prohlášena.

Římské právo civilní připouštělo dispensi jak od zákonů vůbec (ob merita)[3]) tak i od manželských překážek, na př. od dodržení roku smutku (tempus luctus).[4]) Theodorich, král ostrogotský, dovolil sňatek bratranci se sestřenicí.[5])

150 Církevní právo zprvu nepřálo dispensím před sňatkem,[6]) ale dost hojné byly sanace manželství neplatně uzavřených pro kanonickou překážku.[7]) Souhlas papeže Řehoře Vel. k žádosti sv. Augustina, aby Anglové mohli sňatek uzavírati již ve čtvrtém stupni pokrevenství, nebyl dispensí, ale partikulárním právem neb privilejí[8]) udělenou proto, aby nově na víru obrácenému národu nebyla církevní kázeň ztěžována.

Za první případ papežské dispense ad contrahendum uvádějí mnozí povolení udělené papežem Alexandrem III. Janovi, synu krále Jindřicha II. anglického, k sňatku s příbuznou.[9]) Historicky zjištěna je dispense z r. 1209, kterou papež Inocenc III. dovolil císaři Otovi IV. sňatek s Boženou, dcerou jeho za-

---

1) *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, str. 891, násl.; *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, str. 207; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 405, násl.

2) Jiného názoru je *Suarez,* De legibus, cap. 9, n. 4, násl.

3) Fr. 1, § 2, Dig. l. 1, tit. 4, De constitutionibus principum (Ulpianus).

4) Fr. 10, Dig. l. 3, tit. 2, De his, qui notantur infamia (Paulus).

5) *Cassiodor,* Variae VII, 46.

6) Srovn. Svazek I. tohoto díla, č. 132.

7) Na př. can. 8, caus. 35, qu. 2 et 3.

8) Can. 20, Caus. 35, qu. 2 et 3. Též papež Řehoř II. dovolil listem z r. 726 sv. Bonifáci, že Germáni mohou uzavírati sňatky »post quartam generationem«; *Freisen,* Geschichte, str. 382.

9) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 455, pozn. 7.

vražděného soka Filipa Švábského.[1]) Nato zmohla se velmi dispensační praxe římská a množily se stížnosti na nesnadný postup kurie a na výši poplatků.[2]) Obecný sněm tridentský snažil se vadám těm čeliti ustanovením: »In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio (jde tu o příbuzenské vztahy), vel raro idque ex causa et gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos principes et ob publicam causam.«[3])

I v tom směru vyhověl Řím přání sněmu tridentského, že se od stol. 16. množí *delegované fakulty,* udělované biskupům na dobu tří neb pěti let (facultates quinquennales, triennales).[4]) Platný kodex kanonického práva snížil počet překážek, zároveň rozmnoživ práva ordinářů.

Čl. 1. Dispensační právo papežské.

151 *Pyrrhus Coradus,* Praxis dispensationum, 1680; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, str. 891, násl.; - *Sedlák,* Dějinný vývoj dispensační praxe při překážkách pokrevenství a švakrovství, ČKD 1903, str. 20, násl.; - *Knecht,* Handbuch, str. 209, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 221, násl.; - Ordo servandus in sacris Congregationibus, Tribunalibus, Officiis romanae Curiae, ze dne 29. září 1908, AAS, 1, str. 36 až 108; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 140, násl.; - *Zitelli,* De dispensationibus matrimonialibus, 1887².

1. **VÝLUČNÉ PRÁVO SV. STOLICE.** Ze zásady kanonického práva (can. 81), že nižší úřad církevní nemůže promíjeti závaznost obecných zákonů, mimo nouzové případy tamtéž naznačené, vyplývá výlučná příslušnost sv. Stolice poskytovati v naléhavých případech úlevy od případné závady manželské překážky (can. 1040). Toto papežské právo jest logickým důsledkem dnešního církevního zákonodárství, které na rozdíl od starších právních obyčejů uznává sv. Stolici za jedině kompetentní ukládati pokřtěným snoubencům manželské překážky (can. 1038, § 2).

Své právo vykonává sv. Stolice buď přímo neb nepřímo těmito způsoby:

a) Zákoník kanonického práva (can. 1043—1045) zmocňuje nižší církevní orgány, ordináře, faráře, zpovědníka, aby za okolností v zákoně vymezených dispensovali od jistých překážek (facultates iure concessae).

b) Sv. Stolice sděluje diecésním biskupům i jiným prelátům světským neb řeholním, buď na jejich žádost (ad preces) neb z vlastního popudu (motu proprio) přenesenou pravomoc osvobozovati od manželských překážek, s platností buď jen pro obor svědomí (pro foro interno) neb spolu pro veřejnost (pro foro externo). Jsou to tak zvaná indulta generalia (can. 1049) neb facultates habi-

---

1) *Potthast,* Regesta Romanorum Pontificum, sv. I, n. 3475, 3544, 3611, 3616.

2) *Rittner-Zítek,* Církevní právo katolické, sv. 2. 1889, str. 24.

3) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 5, de ref. matrim.

4) Sněm tridentský, sess. 22, cap. 5, de ref.

tuales (can. 66, § 1—2), které sv. Stolice povoluje buď pro určitý počet případů neb na dobu v listině vytčenou, bez omezení počtu dispensí.

c) Předložení žádosti snoubenců vyhovuje příslušný papežský úřad reskriptem (can. 1047).

152 2. **MEZE VĚCNÉ KOMPETENCE PAPEŽSKÉ KURIE.** Již jsme vysvětlili rozdíl mezi manželskými překážkami práva božského a lidského[1]) a známe překážky nepromijitelné.[2]) Jsou i zákony původu lidského, od nichž ani sv. Stolice neuděluje prominutí (dispensare non solet, can. 15):

a) O překážkách *práva božského* platí tyto zásady:[3])

α) Sv. Stolice postrádá zmocnění dispensovati od překážek nařízených právem božským, ať přirozeným, ať positivním. Z tohoto důvodu není možno podati do Říma žádost o prominutí od překážek: věku, pokud znamená nedostatek zralosti rozumové (can. 1067, § 1), tělesné neschopnosti (can. 1068), manželského svazku (can. 1069) a pokrevenství v přímém pokolení, alespoň prvního stupně (can. 1076, § 3).

β) Nejvyšší církevní autoritě přísluší právo dispensovati od manželských překážek práva božského *podmíněného vůlí lidskou* (ius divinum conditionatum). Toho druhu jest jednoduchý slib (votum simplex) panenství, dokonalé čistoty, slib zůstati svobodným (non nubendi), přijmouti vyšší svěcení neb vstoupiti do řehole (can. 1058, § 1). Pravomoci papežské podléhá stejnou měrou slavný řeholní slib čistoty (can. 1073).

γ) Jedině sv. Stolice *autenticky vykládá,* kdy podle práva božského jest manželství nedovolené neb neplatné (can. 1038, § 1).

δ) Sv. Stolice vykonává rozhodující vliv na manželskou rozluku přípustnou z *výsady sv. Pavla* (privilegium Paulinum, casus Apostoli, can. 1120-1127).

Z počtu nepromijitelných překážek vylučujeme nedostatek manželského souhlasu »qui nulla humana auctoritate suppleri valet« (can. 1081, § 1) pouze z toho důvodu, že consensus matrimonialis není manželskou překážkou v plném smyslu.

153 b) Od překážek *práva papežského* dispensuje Řím podle následující stupnice:

α) Prominutí zákonných překážek manželských jest výhradním právem sv. Stolice, s vyloučením nižších instancí, pokud jim dispensační pravomoc neuděluje buď samo kanonické právo neb zvláštní papežský indult (can. 1040).

β) Sv. Stolice *vůbec neužívá svého dispensačního práva,* jde-li o manželskou překážku pocházející z biskupského svěcení (can. 1072), ze zločinu zabití manžela (can. 1072, 2°—3°), je-li zlý skutek veřejně znám, z pokrevenství

---

[1]) Srovn. svrchu, č. 136—138.

[2]) Srovn. svrchu, č. 132; Sněm tridentský, sess. 24, can. 3, de matrimonio censuruje názor, že církevní autorita je vázána překážkami, stanovenými v třetí knize Mojžíšově (Levit. 18, 6), takže nemůže od nich osvobozovati.

[3]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 404, str. 483, pozn. 12; *Cappello,* De matrimonio, n. 224; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 197, násl.

v přímém pokolení[1]) a v postranním pokolení prvého stupně (can. 1076, § 3), ze švakrovství v přímém pokolení (can. 1043).

γ) Jen *z důvodů velmi naléhavých* (ex causis gravissimis) promíjí římská kurie: překážku svazku manželského nedokonaného (matrimonium non consummatum, can. 1069, 1119), různosti náboženství (can. 1070, § 1), vyššího svěcení, zvláště kněžského (can. 1072), zločinu zabití manžela (can. 1072, 2°—3°) v případech tajných, pokrevenství z pokolení pobočního druhého stupně smíšeného se stupněm prvým (can. 1076, § 2), švakrovství pobočního pokolení prvého stupně (can. 1077, § 1),[2]) duchovního příbuzenství (can. 1079).[3])

δ) Od ostatních manželských překážek svrchu nejmenovaných uděluje sv. Stolice dispensi (dispensare solet, can. 15) na žádost podanou ve formě řádné a náležitými *důvody* opatřenou (iustae et graves causae, can. 1061, § 1, 1°).

Do této kategorie čítati dlužno též překážku smíšeného náboženství (can. 1061) i tak zvaná impedimenta gradus minoris (can. 1042, § 2).[4])

Dispensační důvody mají za účel vyvážiti příčiny, které zákonodárce přiměly, aby manželskou překážku ustanovil (can. 84, § 1—2).

154 3. **ŘÍMSKÉ DISPENSAČNÍ ÚŘADY.** Sv. Otec není vázán na nějakou určitou formu dispense. Ani není vyloučeno přímé, osobně a ústně papežem udělené prominutí (vivae vocis oraculum). Skutečnost dané dispense by bylo ovšem třeba za určitých okolností prokázati, nikoli však pro platnost dispense. Za normálních poměrů vykonávají tento úkol určité pověřené administrativní neb soudní orgány papežské kurie, tvořící spolu s osobou papežovou pojem svaté Stolice (Sancta Sedes, Sedes Apostolica, can. 7). Jsou to:[5])

a) *Kongregace sv. Officia* je zmocněna dispensovati latiníky i orientálce v záležitosti výsady pavlínské i od překážky různého náboženství neb smíšeného vyznání (can. 247, § 3; 257, § 2; 1962). Důvod k této kompetenci spočívá v okolnosti, že tu třeba řešiti otázky víry, nad jejíž čistotou vykonává tato kongregace dozor (can. 247, § 1). Někdy však kongregace odevzdává záležitost k vyřízení jinému úřadu, jak toho potřeba káže (can. 247, § 3).

---

[1]) Není jisto, zda se božské právo vztahuje na přímou linii pokrevenství vůbec či jen na první stupeň; *Wernz-Vidal,* tamtéž.

[2]) Instrukce posv. kongregace svátostí ze dne 1. srpna 1931 káže biskupům, aby žádost o tuto dispensi podávali »ex causis tantum gravissimis«, AAS, 23, str. 413.

[3]) Jest to překážka stupně nižšího (can. 1042, § 2, 4°), snadněji promijitelná (can. 1054) co do důvodnosti prominutí, nikoli co do přípustnosti žádosti.

[4]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, str. 483, pozn. 12.

[5]) Nový řád v papežské kurii zaveden byl papežskou konstitucí »*Sapienti consilio*«, ze dne 29. června 1908, AAS 1, str. 7, násl. Dispensační zmocnění ztratily touto konstitucí, v zákoníku kanonického práva zpracovanou: Datarie, kongregace Propagandy a kongr. pro mimořádné záležitosti církevní; *Knecht,* tamtéž, str. 214; *Cappello,* De matrimonio, n. 225—229.

b) *Kongregace svátostí* dispensuje od veškerých kanonických překážek pro veřejné forum, ovšem pokud není některá překážka přikázána jiné instanci (can. 249, § 2).

c) *Kongregace pro záležitosti církve východní* soustřeďuje v sobě veškeru dispensační pravomoc, kterou vykonávají různé kongregace ve prospěch latiníků. Pouze příslušnost sv. Officia zůstává ve smyslu can. 1 nedotčena (can. 257, § 2).

d) *Sv. Penitenciarie* je povolána udělovati veškery přípustné úlevy a prominutí od manželských překážek, ale pouze pro obor svědomí (forum internum, etiam non sacramentale, can. 258, § 1).

e) *Sekretariát papežských brev* povoluje jménem papežovým potřebné dispense pro vládnoucí knížata, jejich dítky neb nástupce (can. 1962, 1557, § 1, 1°).[1])

Dodržení tohoto rozhraničení kompetence papežských úřadů jest sice podmínkou platnosti udělených úlev,[2]) ale omyl žadatelův opraví snadno buď pověřený agent, kterému záležitost byla svěřena k vyřízení, nebo sama kurie.

155 4. **PROMINUTÍ PŘEKÁŽEK OBČANSKÝCH.**[3]) Též státní zákon připouští manželské překážky, které samy od sebe mizí během času, bez úředního prominutí. Žádost o prominutí jest podati zemské správě, jsou-li po ruce důležité důvody.[4]) V nejvyšší instanci rozhoduje ministerstvo vnitra.[5])

Před sňatkem podávají žádost o prominutí sami snoubenci, za pomoci farářovy, vlastním jménem. Objeví-li se existence překážky až po svatbě, může duchovní správce putativním manželům opatřiti dispensi pod fingovanými jmény.[6])

Zákon se zmiňuje o překážkách *prominutelných,*[7]) nikde však není udáno, které překážky považuje stát za neprominutelné.

Od druhé a třetí vyhlášky dispensuje »z důležitých příčin« okresní úřad politický.[8]) K dispensi ode všech *tří ohlášek* je třeba »nutkavé okolnosti«, na př. nebezpečí smrti. Za těchto okolností jest snoubencům uložiti, aby přísežně

---

[1]) Slova zákona: »qui supremum tenent populorum principatum« (can. 1557, § 1, 1°) není přípustno vztahovati na presidenty republik (Linneborn, Leitner); o tom přesvědčivě *Knecht,* Handbuch, str. 211, pozn. 1.

[2]) Normae peculiares ze dne 29. září 1908, AAS 41, str. 685, n. 2.

[3]) § 83—88 o. z. obč.; § 26 manž. zák. ze dne 22. května 1919.

[4]) § 83 o. z. obč. Na Slovensku a v Podkarp. Rusi dispense uděluje župan. Podle min. nař. ze dne 18. pros. 1929, Sb. z. a n. č. 186, přeneseno jest právo dispensační z pravomoci zemské vlády do kompetence *okresního úřadu:* od překážky pokrevenství mezi sourozencem a potomky druhého sourozence, mezi bratrancem a sestřenicí, od překážky z adopce, od překážky švakrovství, první stupeň vyjímajíc; srovn. *Svatoš,* Právní poradce duchovní správy, 1932, str. 160; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 373.

[5]) Min. nař. ze dne 1. července 1868, § 2 ř. z. č. 80.

[6]) § 84 o. z. obč.

[7]) § 84 o. z. obč. § 26 manž. zák. ze dne 22. května 1919.

[8]) § 85 o. z. obč. spolu s § 1 zák. ze dne 4. června 1872, ř. z. č. 11.

potvrdili, že jim není známa žádná překážka, vadící jejich manželství (manifestační přísaha).[1]) Tu dispensuje zemský úřad a též tehdy, když žádá duchovní správce tectis nominibus o svolení k oddavkám dvou osob, které byly dosud považovány za manžely.[2])

Váže-li manželská překážka oba snoubence, bydlící v různých okresích, potřebuje každý zvláštní prominutí od svého politického úřadu,[3]) na rozdíl od práva kanonického (can. 1028, § 2). Též cizozemce dispensuje zdejší úřad, jsou-li podle svého domácího práva schopni vejíti ve stav manželský.[4]) Žádost o prominutí překážky jest nutno řádně kolkovati a za udělenou milost složiti taxu, dispensujícím úřadem stanovenou.

Čl. 2. Dispensační pravomoc biskupů a kněží, udělená zákonem.

(Can. 1043—1046.)

156 *Blat,* Commentarium textus codicis iuris canonici, l. 3, 1920, str. 541, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 231; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 152, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 219, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 391, násl.; - *Vermeersch-Creusen,* Epitome iuris canonici, sv. 2, 1925, n. 305, násl.

Všeobecná právní zásada, podle které promíjení manželských překážek je výhradním právem papežským (can. 1040) připouští možnost, že též nižším církevním orgánům uděluje dispensační moc buď *samo právo* (iurisdictio ordinaria) neb zvláštní *fakulta papežská* (iurisdictio delegata). Místní ordinář dispensuje z vlastní moci od manželských ohlášek (can. 1028, § 1), může prominouti manželskou překážku pochybné existence (dubium facti) v mezích can. 15, dispensuje od soukromých nereservovaných slibů, jež stojí sňatku v cestě (can. 1313, 1°). Též can. 81 a 336, § 1, přiznávají biskupovi právo dispensační, ale pouze v případech naléhavých.

Nejvýznamnějším zdrojem pravomoci jsou can. 1043—1044 a can. 1045, zmocňující v míře rozsáhlé biskupa, aby odstranil překážku v nebezpečí hrozící smrti snoubencovy, neb když nezbývá času opatřiti si papežský reskript.

157 1. **HROZÍCÍ NEBEZPEČÍ SMRTI** (urgens mortis periculum, can. 1043 až 1044). Již r. 1888 udělil papež Lev XIII. biskupům podobnou fakultu.[5]) Pro lepší porozumění stavíme oba texty vedle sebe:

---

[1]) § 86 o. z. obč.

[2]) § 87 o. z. obč.

[3]) *Martinů,* Manželské právo. sv. 2, str. 373.

[4]) § 33 o. z. obč.

[5]) Kongr. sv. Officia dne 20. února 1888, ASS 20, str. 543, násl., Archiv für kath. Kirchenrecht 59, str. 473, násl. — Fakulty s pozdějšími autentickými výklady podává Ordinariátní list pražské arcidiecése 1907, str. 16, násl.

R. 1888:	Can. 1043:
»Sanctitas Sua benigne annuit pro gratia, qua locorum Ordinarii dispensare valeant sive per se, sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam aegrotos *in gravissimo mortis periculo* constitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis quantumvis publicis matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente.«	»*Urgente mortis periculo,* locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautionibus.«

Dekret sv. Officia z r. 1888 sloužil za předmět bohaté judikatury papežských úřadů,[1]) která odstranila mnohé nejasnosti a kompetenci biskupů značně rozšířila. Can. 1043 jest výslednicí tohoto vývoje. Udáme stručně smysl zmocnění uděleného biskupům ve světle fakulty z r. 1888:

a) Názvem »*locorum Ordinarii*« označeni jsou kromě místního biskupa též generální a kapitulní vikář neb představení území misijního podle terminologie can. 198, § 1—2.

158 b) Výraz »*urgente mortis periculo*« otvírá širší pole činnosti dispensační praxi než starší ustanovení »aegrotos in gravissimo mortis periculo« (r. 1888). Dnešní fakulta prospívá i zdravým osobám, jsou-li vydány nebezpečí smrti, na př. ženám před těžkým porodem, vojínům na frontu neb do války komandovaným neb obsluhujícím nemocné, stižené nakažlivou nemocí. Stačí, že v nebezpečí vězí jedna strana, ač není sama přímo zatížena manželskou překážkou.[2])

c) Slovy »*ad consulendum conscientiae*« naznačen účel, nikoli podmínka prominutí.[3]) Dispense nemá sloužiti jen nemocným konkubinářům v civilním sňatku žijícím (1888), ale též k sanaci neplatného svazku církevního.[4])

d) *Legitimace dítek* tvoří pouze případný účel dispense, nikoli nutný předpoklad pro používání fakulty. Nevylučuje ani děti cizoložné, ani svatokrádežné

---

1) Srovn. *Knecht,* Handbuch, str. 218, násl.; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 236.

2) *Cappello,* tamtéž; *Blat,* Commentarium textus, l. 3, 1920, str. 542.

3) *Knecht,* tamtéž, str. 220, pozn. 1.

4) Kongr. svátostí dne 16. srpna 1909, AAS 1, str. 656.

(proles adulterina et sacrilega), takže zde lze užíti výjimek can. 1114, 1116.[1])

e) *Dispense s sebou nese osvobození* od zevnější formy sňatku a od překážek církevního práva. Není tedy v daném případě třeba přítomnosti ani farářovy neb jeho zástupce, ani dvou svědků (can. 1094).

Poněvadž však can. 1098, 1° předpisuje i v nebezpečí smrti a za nepřítomnosti knězovy přítomnost dvou svědků, domnívají se ojedinělí spisovatelé, že i can. 1043 neosvobozuje zcela od asistence svědků.[2]) Avšak účel can. 1043 doporučuje největší volnost. Prominutí od zevní formy sňatku nesmí býti ovšem rozšiřováno na podstatnou formu manželství podle can. 1081, od níž nelze nikdy osvobozovati.

f) Kdežto výnos z r. 1888 uvolňuje pouze překážky neplatnosti, vztahuje se can. 1043 i na zákonné zápovědi. Překážek práva božského se fakulta netýká. Z překážek práva církevního vyjmuty jsou dvě: kněžství a švakrovství v přímém pokolení. Byl-li touto cestou dispensován jáhen neb podjáhen, zůstává i po svém uzdravení ve stavu manželském. Na tento případ vztahuje se klausule can. 1043 »remoto scandalo«.

Komentářem k »*remoto scandalo*« je pokyn dekretu z r. 1888 i pro dnešní praxi cenný: Byl-li dispensován a oddán jáhen, podjáhen neb řeholník se slavnými sliby, budiž na ně působeno, aby se přestěhovali do krajin, kde není jejich duchovní stav znám. Zbožným životem a vzorným příkladem nechť nahrazují daná pohoršení.

159 Překážka švakrovství podléhá sice ve všech svých stupních jen právu církevnímu, nicméně vylučuje can. 1043 z fakulty biskupům udělené švakrovství přímého pokolení. Podstatnou okolností jest ovšem, aby se příbuzenství zakládalo na zákonném svazku a manželství bylo dokonáno, »consummato matrimonio«. Tato formule se plně kryje se starším výrokem: »ex copula licita« (r. 1888). Ačkoli konsumace manželství podle dnešního kanonického práva již nenáleží k podstatě švakrovství (can. 97, § 1), jest omezující klausule »consummato matrimonio« přece nutnou ochranou proti možnému sňatku s pokrevencem (srov. can. 1076, § 3).

U obou překážek dotýkajících se nepříznivě jednoty víry (can. 1060 až 1065, 1070—1071) dlužno i za těchto okolností žádati na snoubencích *záruky* (cautiones) podle can. 1061, § 1—2. Od písemného reversu (can. 1061, § 2) může býti upuštěno, nikoli však od záruk samých, od nichž církev není oprávněna dispensovati (can. 1061, § 1).[3])

---

[1]) *Cappello,* tamtéž n. 231; *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 2, str. 180.

[2]) *Knecht,* tamtéž, str. 221, pozn. 2. Lépe *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 237.

[3]) Dispense bez záruk je neplatna, poněvadž tu porušeno právo božské; kongr. sv. Officia ze dne 21. června 1912, AAS 4, str. 442. Poněvadž can. 1043 jasně nařizuje: »praestitis consuetis cautionibus«, je veškerá polemika nemístná. Srovn. *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 243, násl. Pravdou je, že často stav nemocného nedovoluje, aby forma záruk byla dokonalá, ale prominouti kauce vůbec nelze. Kongr. sv. Officia zdůrazňuje znovu povinnost žádati záruky nařízením ze dne 14. ledna 1932, AAS 24, str. 25.

Bohatá fakulta, kterou can. 1043 diecésním ordinářům pro obojí forum uděluje, náleží k jejich řádné pravomoci (iurisdictio ordinaria), ovšem jen náměstné (vicaria), podle can. 197, § 1—2.[1]) Nic tedy nebrání biskupovi, aby nepřenesl delegací svoji moc i trvale na jiné, na př. na venkovské vikáře neb misionáře po čas misií, podle can. 199, § 1. Biskup jest oprávněn užívati dispensační fakulty bez uvažování, zda by bylo dosti času, žádati prominutí u papežské Stolice, neboť text can. 1043 neklade této podmínky.[2])

160 2. **ROZŠÍŘENÍ TÉŽE FAKULTY NA NIŽŠÍ CÍRKEVNÍ ORGÁNY** (can. 1044). Kdežto ono delegované zmocnění ze dne 20. února 1888 platilo výhradně biskupům s právem subdelegačním, rozšiřuje can. 1044 tutéž pravomoc za podmínky, že styk s ordinářem je znemožněn, přímo:

a) na *místního faráře;*

b) na *kněze,* který jest nahodile svědkem sňatku podle can. 1098, 2°;

c) na *zpovědníka* (i pro veřejné překážky).

Jurisdikce zpovědníkova jest omezena přísně na obor svědomí tak, že úkon prominutí manželských překážek zůstane před veřejností skryt, kdežto farář neb jiný asistující kněz jsou povinni bez odkladu dispensační úkon ohlásiti biskupovi, aby byl zapsán do tamních matrik (can. 1046).

Některým kanonistům se zamlouvá názor, že zpovědník v úkonu svátostném nemůže dispensovati od manželských překážek, které nejsou tajné (imp. occulta), ale veřejné (imp. publica).[3]) Mínění tomu nutno odporovati. Je sice pravdou, že dispense od manželských překážek, kterou udělil zpovědník pouze na svátostném foru, nemusí býti uznávána na veřejnosti, nicméně bylo jí dosaženo hlavního účelu »ad consulendum conscientiae« (can. 1043) a dispensovaný je skutečně prost překážky, takže může hned po zpovědi uzavříti (sanovati) manželství, třeba bez přítomnosti kněze a svědků. Mimo to smíme z analogie právní zásady o censurách (can. 2251) bezpečně souditi, že přednosta veřejného fora musí uznati též pro svůj obor skutečnost dispense in foro sacramentali udělené, když byla dokázána, na př. lístkem, o který penitent požádal zpovědníka, neb když o dispensi platí zákonný předpoklad (»probetur, legitime praesumatur« can. 2251). Není příčiny znásilňovati neb omezovati dosah zákona »eadem dispensandi facultate pollet« (can. 1044).

Poněvadž může zpovědník osvoboditi kajícníka od zevnější formy sňatku, není nedůsledno tvrditi, že platně promíjí v nebezpečí smrti i překážky veřejné, ve smyslu svrchu udaném. Většinou může zpovědník zastupovati kněze podle can. 1098 přítomného a s dovolením kajícníkovým po zpovědi dispensi opětovati pro veřejné forum.

---

[1]) *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 2, n. 307; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 237; *Cappello,* De matrimonio, n. 231, i.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 219, pozn. 5, činí užívání fakulty can. 1043 závislým na nemožnosti čekati na římský reskript. Podobného mínění je *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 241. Nemá-li can. 1043 ztratiti na své ceně, je třeba podobné pochybnosti rázně odmítati; srovn. *Cappello,* De matrimonio, n. 231 h.

[3]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 251—254; *Cappello,* De matrimonio, n. 238; *Knecht,* Handbuch, str. 233, násl.; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 428, pozn. 94.

161 3. **NEODKLADNOST ODDAVEK** (omnibus paratis ad nuptias, can. 1045, § 1—3). Neméně rozsáhlou pravomoc jako can. 1043 poskytuje diecésnímu ordináři, faráři, náhradnímu knězi i zpovědníkovi can. 1045. Co dosud kanonisté jen nesměle podávali za vědecké mínění,[1]) stalo se kodifikací psaným zákonem církevním. Starší prameny mluví o »casus perplexus«.

a) Causa movens biskupského práva vyslovena je v can. 1045, § 1 slovy: »quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias«, když totiž přípravy k sňatku pokročily do té míry, že by odklad s oddavkami způsobil velmi nepříjemné rozpaky rodinám snoubenců. »Gravis mali periculum« naznačuje škodu duchovní neb hmotnou, pohoršení, podezření, úhonu na cti a dobrém jménu, ztenčení věna, vzájemnou rozladěnost mezi snoubenci a rodiči, nebezpečí, že se svatby sejde a pod. Stačí pouhá pravděpodobnost.

Posouditi, zda v daném případu se uplatňuje předpoklad, na němž staví can. 1045, § 1, mohou jen zúčastněné osoby. Poněvadž je fakulta blahovolnou (favorabilis), není radno ani spravedlivo, výraz »cum iam omnia sunt parata ad nuptias« omezovati na míru nejnižší.[2])

b) Biskup je zmocněn uděliti prominutí kanonických překážek manželských jakýchkoli, veřejných i tajných, ovšem s omezením, jež udává can. 1043, a jen pro případ, že nelze odložiti svatbu na tak dlouho, až dojde z Říma příznivé vyřízení žádosti o dispensi.

162 Jednání s Římem vyžaduje za příznivých poměrů doby dvou neb tří týdnů. S kurií jest přípustný pouze písemný styk, nikoli *telegrafem neb telefonem*. Vždy je nutno očekávati původní reskript římský. Papežská kurie prohlásila, že použití římské dispense na telegrafickou zprávu agentovu, před doručením úřední listiny, jest neplatné.[3]) To platí dnes vůbec o fulminaci papežských reskriptů (can. 53). Přímo o can. 1044 a 1045, § 3, bylo autenticky prohlášeno, že je styk s ordinářem považovati za právně nemožný, může-li se žadatel s ním dorozuměti jen pomocí telegrafu nebo telefonu.[4])

c) Biskup není oprávněn in casu perplexo dispensovati od zevnější formy sňatku, poněvadž can. 1045, § 1 o tom úmyslně mlčí.[5]) V praxi není takového prominutí třeba, neboť jde právě o případy, kdy jest vše připraveno, aby se snoubenci podrobili zevnější formě oddavek.

d) Fakultu neznehodnocuje podvod snoubenců, kteří úmyslně zatajili kanonickou překážku, aby byli v posledním okamžiku snáze od ní osvobozeni.[6]) Tomuto názoru někteří odpírají, odvolávajíce se na obecnou zásadu kanonic-

---

[1]) Na př. *sv. Alfons,* Theol. mor., l. 6, De matrimonio, cap. 3, n. 1121—1125.

[2]) *Cappello,* De matrimonio, n. 232—233.

[3]) Kongr. sv. Officia dne 14. srpna 1892, ASS 29, str. 642.

[4]) Komise kodexová dne 12. listopadu 1922, AAS 14, 662.

[5]) Defectus formae externae nenáleží do počtu manželských překážek, o kterých can. 1045, § 1, jediné mluví. Jen omylem přičítá *Knecht,* Handbuch, str. 225, ordináři moc promíjeti zevnější formu sňatku.

[6]) *Cappello,* De matrimonio, n. 234, 7°.

kého práva: »fraus sua nemini patrocinari debet«.[1]) Jest ovšem na ordináři, aby uvážil, zda jsou podvodní čekatelé manželského stavu hodni mimořádné milosti.

e) Biskup jest výslovně zmocněn, aby užil téže pravomoci pro konvalidaci neplatné smlouvy manželské (can. 1045, § 2), kdykoli bez hrozící citelné škody nelze obnovu sňatku odkládati.

4. **ROZŠÍŘENÍ TÉŽE FAKULTY NA NIŽŠÍ KLERUS** (can. 1045, § 3). Zákon sděluje tutéž pravomoc místnímu *faráři, knězi* v nouzi asistujícímu a *zpovědníkovi,* nejen když se vyskytla kanonická překážka bezprostředně před oddavkami, ale též pro neodkladnou konvalidaci sňatku neplatného. Od can. 1044 liší se norma daná can. 1045, § 3 tím, že nejen zpovědník, nýbrž všichni jmenovaní:

a) jsou odkázáni na případy tajné (pro casibus occultis),

b) když není možný přístup k biskupovi, ani osobní ani písemný.[2])

c) nebo že nelze případ předložiti ordináři pro zpovědní tajemství.

Čl. 3. Delegované dispensační fakulty papežské.

(Can. 1047—1057.)

163 Instructio super dispensationibus matrimonialibus, kongr. Propagandy ze dne 9. května 1877, ASS 10, str. 291—295; - Formulae dispensationum matrimonialium, z Apošt. Datarie, ASS 34, 1901, str. 34—84; - *Hilling,* Die neuen Quinquenalfakultäten der Diözesanordinarier vom Jahre 1923, Archiv für kathol. Kirchenrecht 104, (1924), str. 287—297; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 225; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 414, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 163, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 235, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 272, násl.

Dispensační fakulty v can. 1043 a 1045 sdělené místním ordinářům náleží, jak jsme svrchu udali, k jejich řádné pravomoci náměstné. Užívání tohoto bohatého zdroje právní moci jest však vázáno na určité podmínky a okolnosti v zákoně vytčené, jichž biskup překročiti nemůže.

Avšak také mimo nebezpečí smrti jednoho snoubence (can. 1043) neb naléhavou nutnost oddavek (can. 1045) působí nemalé obtíže v pastoraci povinnost, ucházeti se o prominutí manželských překážek u papežských úřadů římských. Ze snahy, aby bez újmy papežské reservace (can. 1040) mohli duchovní správcové snáze získávati snoubencům prominutí překážek, počala sv. Stolice

---

1) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 413, pozn. 59.

2) Telegrafické neb telefonické spojení s biskupskou kurií nepřichází tu v úvahu, poněvadž stilus curiae nepřeje tomuto styku v záležitostech interních. Ale dispense, kterou biskup telegraficky udělil, není neplatná. Tak odpověděla kongr. sv. Officia dne 15. června 1875, ASS 26, str. 184.

po sněmu tridentském sdělovati biskupům přenosnou moc (potestas delegata), aby jménem sv. Stolice dispensovali z vážných příčin od určitých překážek.

1. **DĚJINNÝ VÝVOJ PĚTILETÝCH FAKULT.** Nejstarší formuláře vyskytují se již před papežem Urbanem VIII. (1623—1644). Tento papež upravil formulář dispensačních fakult,[1]) svěřiv celou záležitost i přímý styk s biskupy kongregaci sv. Officia, poněvadž jí náleží dozor na důstojné udílení svátostí.[2])

Z důvodů snazšího úřadování přešlo sdělování fakult ordinářům do misijních zemí na kongregaci Propagandy, která propůjčuje formuláře (pagella facultatum) s více neb méně bohatým obsahem, podle různých potřeb krajů a s ohledem na vzdálenost od věčného města.

Fakulty bývají vždy omezeny, buď na počet případů v pověřující listině udaný, neb (nejčastěji) na pětiletí (facultates quinquennales) a potřebují po uplynutí lhůty obnovy.

164 Po kodifikaci kanonického práva se zdálo, že biskupům není již třeba jiných fakult mimo ony, jež jim poskytuje sám zákoník. Proto odvolala r. 1918 kongregace konsistorní, na niž po nové úpravě římské kurie přešla tato záležitost,[3]) veškery fakulty pro zevnější forum.[4]) V platnosti měly zůstati pouze pagelly sv. Penitenciarie pro obor svědomí a pětileté fakulty některých vzdálených krajů,[5]) které sv. Stolice nadto rozmnožila. Odklad zrušení kvinkvenálek pro naše kraje povolen dne 18. května 1918 po čas světové války[6]) a 4. března 1919 na půlletí po uzavření míru.[7])

Na opětovné prosby ordinářů prohlásil papež Pius XI. listem »Post datam instructionem« ze dne 20. května 1923,[8]) že budoucně obdrží biskupové opět jako dříve pětileté fakulty od kongregace konsistorní, podle hotových vzorců, novému zákoníku přizpůsobených.

I po kodifikaci zůstává v platnosti starší zásada, že, dispensovati od manželských překážek členy královských rodů, je výlučným právem sv. Stolice.

165 2. **PAGELLA PRO OBOR SVĚDOMÍ.** Folium sv. Penitenciarie pro

---

1) Konstituce »Operosum« ze dne 10. února 1637.

2) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 415; *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, str. 163.

3) *Papež Pius X.* konst. »Sapienti consilio« ze dne 29. června 1908, ASS 41, str. 425, násl.

4) Výnosem »Proxima« ze dne 25. dubna 1918, AAS 10, str. 190, násl. Text podává *Schäfer,* Das Eherecht, 1924, str. 107; *Cappello,* De matrimonio, n. 235, pozn. 28.

5) Amerika, ostrovy Filipiny, Východní Indie, vnitřní Afrika a Rusko.

6) AAS 10, str. 190, násl.; 363, násl.

7) AAS 11, str. 120; dne 7. března 1921 užívání starších fakult opět prodlouženo, AAS 13, str. 134.

8) AAS 15, str. 193. Text formulí pochází od příslušných kongregací podle jejich věcné kompetence, jen jejich sdělení biskupům je záležitostí kongregace konsistorní.

ordináře dnes užívané obsahuje z oboru manželských překážek tato zmocnění:[1])

VII. Právo osvoboditi od zápovědi soulože manžela, který uzavřel sňatek, jsa vázán *slibem* dokonalé a trvalé čistoty, který složil soukromě po dovršení 18. roku věku (srovn. can. 1309). Dispense je však omezena na dovolený styk s manželem, pokud přítomný svazek trvá.

VIII. Dispensovati od překážky zločinu, spáchaného bez jakýchkoli úkladů na život (tedy pouze v mezích can. 1075, 1°), ale jen pro případy tajné a po (neplatných) oddavkách. Tu třeba domnělé manžely vyzvati, aby soukromě obnovili manželský souhlas dosud neplatný a vykonali uložené pokání (poenitentia gravis et diuturna).

Za stejných okolností může biskup překážku prominouti též »ad contrahendum«. Výslovně uděluje pagella biskupovi právo užívati fakult i mimo svátost pokání, a k dobru svých diecésánů i mimo území. Subdelegovati smí biskup trvale (habitualiter) pouze kanovníka penitenciáře a venkovské vikáře, jiné kněze-zpovědníky jen na omezenou dobu.[2])

166 3. **FAKULTY PRO VEŘEJNÉ FORUM.** Kongregace konsistorní, které jest svěřena péče o církevní kázeň v diecési (can. 248, § 3), opatřuje diecésním biskupům pravomoc dispensovati od manželských překážek tím způsobem, že jim sděluje seznamy (pagellae) fakult, které sestavily příslušné kongregace. V našich krajích to bývá tak zv. »formula tertia«. Udáme jen stručný obsah jednotlivých fakult:[3])

A. *Kongregace sv. Officia:*

1. Dispensovati z důvodů spravedlivých a závažných od překážky smíšeného vyznání a různosti náboženské, z opatrnosti (ad cautelam).

2. Uděliti mimořádnou sanaci (sanatio in radice) sňatku, smluvenému před civilním úřadem neb nekatolickým duchovním, za trvání kanonické překážky smíšeného vyznání neb různosti náboženství.

B. *Kongregace svátostí:*

1. Dispensovati z příčiny spravedlivé a rozumné od překážek nižšího stupně (can. 1042) a od jednoduchých slibů, stojících v cestě manželskému svazku (can. 1058, § 1—2).

2. Dispensovati z vážné a nutkavé (gravi urgentique) příčiny, když nelze sňatek odložiti:

a) od překážky pokrevenství v druhém neb třetím stupni smíšeném s prvým, nevzbudí-li dispense pohoršení neb obecný podiv;

b) od pokrevenství druhého stupně pokolení pobočného;

---

[1]) *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 1, str. 541. Archiv für kath. Kirchenrecht, 104 (1924), str. 296; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 416.

[2]) Podobnou fakultu sděluje sv. Penitenciarie generálům církevních řádů a kongregací, ovšem výhradně pro forum svátostné, na jiné členy přenosnou.

[3]) Archiv für kath. Kirchenrecht 104 (1924), str. 289—293; *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 1, str. 534, násl.; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 416.

c) od švakrovství prvního stupně pobočního rovného neb smíšeného s druhým stupněm;

d) od překážky veřejné počestnosti prvního stupně, je-li vyloučena možnost, že by si kdo bral vlastní dítě.

3. Prominouti všechny překážky svrchu uvedené, po čas kanonické visitace neb lidových misií, těm, kteří žijí v konkubinátu.

4. Sanovati v kořeni (in radice) manželství neplatná pro překážku nižšího stupně, když nelze stranu nemající vědomí o nulitě k tomu přiměti, aby obnovila manželský konsens.

C. *Kongregace Propagandy:*[1])

1. Rozsáhlou pravomoc, kterou can. 1043 a 1045 dává jen pro případy naléhavé, mohou vykonávat ordináři, podřízení této kongregaci, mnohem snáze, »canonicis existentibus causis«.

Zasluhuje zmínky upozornění k této fakultě přiložené: »Si agatur de matrimoniis cum hebraeis aut mahumetanis, peculiari ratione oportet, ut constat de status libertate partis infidelis ad removendum periculum polygamiae; absit periculum circumcisionis prolis; et si civilis actus sit ineundus, sit tantum ceremonia civilis nullaque Mahumetis invocatio aut aliud superstitionis genus interveniat.«

2. Rozsáhlá je fakulta sanovati sňatky neplatné pro manželskou překážku.

3. Nevěřícímu, který pojal více manželek, může býti dovoleno, aby si po konversi ponechal kteroukoli z nich, jež se spolu s ním stává křesťankou, leč by současně první manželka hlásila svou konversi.

4. Nemalé úlevy jsou přípustny ohledně povinné interpelace, předepsané kanonickým právem (can. 1121).[2])

167 4. **FAKULTY APOŠTOLSKÝCH NUNCIŮ.**[3]) Též nunciům, internunciům a delegátům apoštolským byla po vydání kodexu kanonického práva znova upravena delegovaná zmocnění, kterých mohou užívati ve prospěch obyvatel území, na němž zastupují papeže. V oboru manželských překážek platí tyto fakulty nunciů:

1. Zprostiti od překážek dovolenosti (can. 1058—1066); musí však ročně hlásiti sv. Officiu počet udělených dispensí od překážky smíšeného náboženství.

2. Dispensovati z vážného důvodu od jakýchkoli překážek platnosti, právem církevním zavedených »iis tamen exceptis, quae ex affinitate ex linea recta consummato matrimonio, ex ordine sacro (nejen kněžství) et sollemni professione religiosa proveniunt«.[4])

3. Sanatio in radice je omezena na určitý počet případů.

---

[1]) Archiv für kathol. irchenrecht 104 (1924), str. 63—93; *Vermeersch-Creusen,* tamtéž, str. 529; *Wernz-Vidal,* tamtéž.

[2]) *Vermeersch-Creusen,* Epitome, sv. 1, str. 531.

[3]) Archiv für kathol. Kirchenrecht 102 (1924), str. 57; *Vermeersch-Creusen,* tamtéž, str. 525.

[4]) Srovn. can. 1043.

168 5. **PRAVIDLA O POUŽÍVÁNÍ UVEDENÝCH FAKULT.**[1]) a) Dispensační zmocnění, o které v tomto článku běží, tvoří nesporně pouze právo přenesené, nikoli řádné (iurisdictio delegata, can. 197, § 1), poněvadž nejsou spojena s úřadem, ale svěřena osobě. V právu slovou »facultates habituales« a staví se na roveň právním výsadám (can. 66, § 1). Smrtí ordinářovou neb byl-li jakkoli zproštěn úřadu, fakulty nehynou, nýbrž přecházejí na jeho nástupce.

Kvinkvenálky, které získal diecésní biskup, užívá podle práva současně i generální vikář (can. 66, § 2, 368, § 2).[2]) Biskupovi je volno římské fakulty jiným subdelegovati; toto právo bývá však v samé listině značně omezeno.

b) Farář neb zpovědník, nevystačí-li v určitém případě ve své pastorační činnosti s oněmi dispensačními právy, které mu přímo uděluje samo kanonické právo (can. 1044, 1045, § 3),[3]) může požádati diecésního biskupa neb generálního vikáře neb apoštolského nuncia svého území, osobně neb písemnou žádostí, o subdelegované právo dispensační. Tímto způsobem lze si ušetřiti nepohodlnou korespondenci s římskou kurií.[4])

c) Byla-li žádost o dispensi již předložena sv. Stolici, není přípustno, aby biskup v mezidobí užil v téže záležitosti svého práva delegačního (can. 1048), vyjímajíc naléhavé důvody, a tu budiž o udělené milosti zpraven příslušný papežský úřad (can. 204, § 2).

d) Starší kanonická zásada, že delegát nemohl platně užíti svého práva na překážku složitou (impedimentum multiplex), na př. když snoubenci byli vícekráte pokrevní neb sešvakřeni (can.1076, § 2, 1077, § 2, 1°—2°), jest v novém právu odstraněna (can. 1049, § 1).

e) Rovněž pozbylo platnosti ustanovení, podle něhož nemohl delegovaný bez zvláštního zmocnění platně osvoboditi od více překážek různorodých (concursus impedimentorum), které soudobě snoubence vázaly (can. 1049, § 2).

f) Ve shluku překážek, nevládne-li delegovaný dispensační fakultou na případy jednotlivé, nemůže užíti svého práva vůbec, nýbrž celou záležitost třeba předložiti sv. Stolici. Vešly-li však některé překážky ve známost až po papežské dispensi, může delegát své právo uplatniti dodatečně (can. 1050).

g) Kdo osvobozuje od manželské překážky z řádné neb trvale přenesené pravomoci (indultum generale), legitimuje současně dítky již zrozené neb počaté. Vyloučeny jsou dítky z cizoložství a svatokrádeže. Dispense z partikulárního reskriptu této vlastnosti postrádá (can. 1051).

---

[1]) *Cappello,* De matrimonio, n. 244—255; *Knecht,* Handbuch, str. 227, násl.; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 285, násl.; *Linneborn,* Grundriss des Eherechts; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 418, násl.

[2]) Srovn. velmi výhodnou právní normu v can. 66, § 2 a v can. 200, § 1.

[3]) Srovn. svrchu č. 160.

[4]) Řeholní zpovědník může nezřídka s úspěchem požádati svého preláta, aby mu sdělil potřebné fakulty z tříletého folia sv. penitenciarie.

h) Dispensi od překážek nižšího řádu (can. 1042) neškodí ani zatajení (subreptio) ani oklamání (obreptio) (can. 1054).[1])

i) Biskupské kanceláři odpírá se právo vybírati (exigere) poplatky za udělené dispense, na rozdíl od papežské kurie, s výjimkou náhrady kancelářských výloh. Nezákonné taxy dlužno nahraditi (can. 1056).

j) Kdo dispensuje z moci sv. Stolicí přenesené, jest vázán při samém úkonu výslovně se zmíniti o papežském indultu, na př. slovy: ego ex facultate apostolica mihi speciali modo concessa, tecum dispenso ... Na platnost úkonu nemá však tento předpis vlivu (can. 1057).[2])

Čl. 4. Dispense, udělené papežským reskriptem.[3])

(Can. 1047, 1052, 1053, 1055, 36—62.)

169 *Formulae precum* za dispens od různých překážek, Apoštolskou Datarií vydané r. 1901 (opravené kard. Mazzellou), ASS 34 (1901), str. 35—84; Archiv für kathol. Kirchenrecht 82, str. 102, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 276—314; - *Vermeersch-Creusen,* Epitome iuris canonici, sv. 2, 1925, n. 319; - *Schäfer,* Das Eherecht, 1924, str. 115—134; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 270—291; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 435—449; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 247—265; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 169—188; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. I, 1932, n. 271, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 297, násl.

Can. 36, § 1, zaručuje všem členům církve, kteří nejsou toho práva výslovně zbaveni, přímý styk, osobní neb písemný, se sv. Stolicí i s diecésními ordináři za účelem získání právních výhod. Jest však přípustno, aby o milost žádala osoba třetí v cizí prospěch, i bez vědomí toho, jemuž dispense platí (can. 37). To se stává, když na př. farář neb zpovědník zadává k nadřízenému církevnímu úřadu ve službách svého svěřence žádost o prominutí zákonných předpisů. V manželském právu dispensačním jest tento druh prostřednictví pravidlem.

Pastoračnímu důmyslu farářovu jest přenechati způsob, jakým dojde svého cíle. Kompetentním jest podle obecného zvyku pro obor veřejný farář nevěstin,[4]) pro vnitřní forum zpovědník. Chystá-li se smíšené manželství, řídí

---

[1]) Srovn. sv. 1, č. 120.

[2]) Důležité předpisy, jež obsahují can. 1052, 1053, 1055, vyložíme pro souvislost na jiných místech.

[3]) O papežských reskriptech všeobecně pojednáváme ve sv. 1 tohoto díla, č. 118 až 123.

[4]) Tak nutno souditi z analogie can. 1097, § 2. Radí se, udati v žádosti důvod, když snad bylo od této zásady upuštěno; *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus, 1874, n. 686; *Knecht,* Handbuch, str. 248.

záležitost katolický farář. O dispensi od překážky jednostranné, na př. věku neb slibu, uchází se postižený prostřednictvím vlastního faráře.[1])

170 1. **ZJIŠTĚNÍ PŘÍSLUŠNÉHO ÚŘADU.** Není třeba podávati žádost o dispensi sv. Stolici, kdykoliv je příslušnou pravomocí opatřen apoštolský nuncius neb biskup, generální vikář, kapitulní vikář, vikář venkovský, snad i postní kazatel neb řeholní kněz po čas lidových misií.[2])

Zpovědník bývá nezřídka odkázán pouze na přímé jednání se sv. Penitenciarií, aby nevydával v nebezpečí pečeť svátostného tajemství.[3])

Shledala-li vyšetřující církevní autorita, že v daném případě jest nutno zahájiti řízení s papežskou kurií, zbývá rozhodnouti otázku, který odborový úřad kurie jest věcně příslušný zabývati se záležitostí. Z našich krajů jest za normálních poměrů žádost adresovati:[4])

a) na kongregaci sv. Officia, kdykoliv se katolík uchází o dispensi k sňatku s nekatolíkem neb s nekřtěným (can. 247, § 3);

b) na kongregaci svátostí v ostatních veřejných otázkách manželských (can. 249, § 2);

c) na sv. Penitenciarii, má-li milost platiti jen pro obor svědomí (can. 258, § 1).[5])

171 2. **OBSAH ŽÁDOSTI.** Prosebný list o dispensi budiž sepsán podle úředního slohu dispensujícího úřadu. Pravdivost a věcná přesnost jsou podstatnými předpoklady vyslyšení prosby, stručnost dikce doporoučí nejlépe žadatele v kurii.

Je nebezpečí, že žadatel (orator), ve snaze dojíti bezpečněji svého cíle, předstírá nepravé okolnosti (obreptio) neb zamlčuje pravdu (subreptio), která nesmí býti skrývána. Tyto vady neškodí sice dispensi od překážek nižšího řádu (can. 1042, § 2, 1054), ohrožují však platnost milosti reskriptem udělené ve vyšších stupních (can. 42, § 1—3).

Libellus precum, do Říma určený, má obsahovati tyto údaje:[6])

α) *Jméno a příjmení* žadatelovo, jasně a nezkráceně udané. Netřeba se příliš báti omylů méně významných (can. 47). Žadatelé nebuďtež nazýváni »sponsi«, nýbrž »oratores«. Při tajném jednání se sv. Penitenciarií jest nutno nahraditi pravá jména fikcí: Caius, Sempronia nebo podobně.

Také obecný zákoník občanský připouští zamlčení jmen žadatelů, kdykoliv se farář uchází dodatečně o úřední sanaci sňatku neplatně uzavřeného.[7])

---

1) *Linneborn,* tamtéž, str. 169.

2) Srovn. svrchu č. 162.

3) *Knecht* Handbuch, str. 248, pozn. 4.

4) Srovnej svrchu č. 165, 166; *Gasparri,* Tractatus, sv. 1, n. 272—275.

5) Omyl v adresování prosebného listu napravuje sama kurie.

6) Srovn. instrukci kongr. Propagandy ze dne 9. května 1877, ASS 10, str. 294, násl.; *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 324.

7) § 84 o. z. obč.

β) *Diecése* původu neb pobytu žadatelů (dioecesis originis vel actualis commorationis). Zásadou platného práva je, že papežská kurie vrací vyřízenou žádost vždy biskupovi odesílateli (can. 1055), bez zvláštního pátrání po územní příslušnosti žadatelově.

γ) *Manželská překážka* (species, etiam infima, impedimenti). Třeba užíti technického názvu překážky. V žádosti budiž udáno, zda snoubenci jsou spolu pokrevní neb sešvakření, v kterém pokolení (přímém či pobočním) a stupni (rovném či nerovném). Stupeň vzdálenější od kmene rozhoduje (can. 96, § 3).[1]) Dispense od stupně druhého chová v sobě dispensi od stupně třetího.[2])

172 O překážce veřejné počestnosti sluší blíže určiti, zda příbuzenství povstalo z neplatného manželství (snad matrimonium putativum),[3]) či z veřejného konkubinátu, na př. z civilního sňatku (nuceného, svobodně voleného, před státním úředníkem, před nekatolickým duchovním).

Překážka zločinu je trojí (can. 1075); budiž poznamenáno, která z nich zdržuje žadatele od sňatku. Jest prospěšno přiložiti k žádosti výkres rodokmenu, který však biskup neposílá spolu s prosebným listem do Říma.[4])

δ) *Počet překážek* (numerus impedimentorum). V žádosti jest podrobně vytknouti, kolikerá překážka brání zamyšlenému sňatku, a to buď překážky téhož druhu, na př. dvojí či víceré pokrevenství podle počtu společných kmenů (can. 1076, § 2), neb překážky různorodé, na př. překážka věku a spolu příbuzenství i zločinu.

Zanedbávati počet překážek znamená zaviniti neplatnost reskriptu. V tom směru ulehčuje praxi can. 1052, který prohlašuje dispensi za platnou »licet reticitum (tedy úmyslně) fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu«.

ε) *Okolnosti překážek* (circumstantiae). Prosebný list musí nutně obsahovati zprávu o takových okolnostech, které působí příznivě neb nepříznivě na vůli dispensujícího. Jest na př. nezbytno přiznati, zda bylo manželství již uzavřeno neplatně, a to nevědomky či zlomyslně, zda byla překážka úmyslně způsobena za tím účelem, aby žadatelé došli spíše svého cíle a pod.

Žádost o prominutí překážky smíšeného náboženství neb různého vyznání musí býti doložena zárukami, o kterých se zmiňuje can. 1061 a 1062.[5])

Není již třeba, aby příbuzní snoubenci v žádosti na sebe udávali nedovolené pohlavní styky (copula incestuosa). Kodex kanonického práva o této věci vůbec mlčí.[6])

---

[1]) Radí se udati spolu i bližší vzdálenost, na př. gradus tertius, tangens secundum 3/2. Can. 1052 zbavuje mnohých rozpaků, které dříve ztěžovaly úkol pisatele žádosti.

[2]) Tak podle regula iuris 35 a 53 in VI.

[3]) Není již třeba udávati, zda manželství bylo consummatum či nikoli (can. 1087).

[4]) *Knecht,* Handbuch, str. 251, pozn. 1.

[5]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 321; *Linneborn,* Grundriss, str. 177.

[6]) Tak korigoval výnos sv. Officia ze dne 25. června 1885, ASS 18, str. 207, vzorec starších požadavků, sestavených kongregací Propagandy ze dne 9. května 1877 (č. 7), ASS 10, str. 295.

O důvodech (causae dispensationum), které dlužno uvésti v prosebném listě, pojednáváme v článku následujícím.

173 3. **FORMA ŽÁDOSTI.**[1]) a) Listina, v níž se žadatel uchází u papežského dvoru o prominutí manželské překážky, bývá zpravidla trojdílná:[2])

α) v části historické (pars narrativa) jest podle pravdy vylíčiti stav věcí;

β) následuje určitě a technicky správně formulovaná žádost;

γ) prosbu jest třeba opatřiti přijatelnými důvody, podle kuriální praxe (stylus curiae, can. 20).

Žádost pro obor svědomí nese nadpis: »Eminentissime Princeps«, kdežto v záležitosti veřejné počíná list slovy: »Beatissime Pater«. Obálka opatřena jest vlašskou adresou:

Sacra Penitenziaria, Palazzo del S. Officio, Roma.

Sacra Congregazione del S. Officio, Palazzo del S. Officio, Roma.

Sacra Congregazione dei Sacramenti, Palazzo della Cancelleria, Roma.[3])

Text žádosti zakončiti jest podle obyčeje zkratkou »Pro qua gratia«, vyslovující díky za očekávanou milost.

b) Prosebný list, určený pro kongregaci sv. Officia neb pro kongregaci svátostí, posílá duchovní správce na ordinariát své diecése s prosbou, aby ordinář žádost doporučil[4]) příslušnými doklady opatřil[5]) a kompetentní římské instanci předložil. Tato cesta přes biskupský úřad je proto nutnou, poněvadž podle římského obyčeje bývá vykonavatelem reskriptu jmenován ordinář, který prosebný list ověřil neb žádost do Říma poslal (can. 1055).

174 Se sv. Penitenciarií nutno jednati tajně a přímo, bez intervence biskupovy. Proto udává zpovědník a budoucí vykonavatel reskriptu svoji zpětnou adresu. Svěřil-li však zpovědník záležitost svému prokurátorovi v Římě sídlícímu, postará se tento sám o příznivé vyřízení žádosti.

Sv. Stolice nepěstuje se soukromými žadateli přímou korespondenci. Listinu zapečetěnou, opatřenou nápisem podle daného již návodu, vloží odesílatel do druhé obálky, jejíž nápis svědčí důvěrníkovi římskému (procuratore, agente).[6]) Jeho úkolem je list bezpečně zavřený[7]) nadepsanému (uvnitř) areopagu odevzdati, o jeho včasné

---

[1]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 300, násl.; *Cappello,* De matrimonio, n. 273; *Linneborn,* Grundriss, str. 180.

[2]) Formulář prosebných listů, které Apoštolská Datarie r. 1901 uveřejnila, ASS 34, str. 35-84, podávají pouze vzory, nikoliv závazné předlohy.

[3]) Nejbohatší sbírku vzorců pro žádosti podává *Gasparri,* Tractatus, sv. 2, str. 432, násl.

[4]) Biskup v listě samém dosvědčuje »vera esse exposita« a přimlouvá se slovy »oratores ad dispensationis gratiam commendamus«; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 318.

[5]) Srovn. okr. list římské Datarie ze dne 19. června 1895; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 75, str. 300.

[6]) O úřadu agentů v kurii jedná »ordo servandus in Romana curia«, Normae communes, cap. IX, ze dne 29. června 1908, AAS 1, str. 49.

[7]) Tamtéž, str. 51, n. 10, str. 56, n. 6.

vyřízení pečovati, výlohy v kanceláři uhraditi[1]) a reskript žadateli zpět poslati. Agentem může býti buď osoba soukromá neb prokurátor úředně v kurii činný.[2])

175 4. **COMPONENDA.**[3]) Sněm tridentský vyzývá církevní úřady, aby dispense od manželských překážek udělovaly zdarma.[4]) Tomuto příkazu nikterak se nepříčí obyčej vybírati poplatek za úřední výkon (taxae) a odměnu pro agenta (pro agentia).

Papežské úřady ukládají mimoto od pradávna mimořádné, dosti vysoké dávky, kdykoli promíjí manželské překážky příbuzenské. Poplatek nazývá se componenda, compositio. Pouze chudí byli vždy tohoto břemene ušetřeni. Z toho důvodu rozeznává římský stylus curiae trojí odrůdu dispensí: in forma nobilium, in forma communi, in forma pauperum.[5])

V úvahu přichází pouze majetek žadatelův nemovitý, nikoli běžné příjmy, ani mzda neb výdělek. Odhad majetku provádí farář, kdežto diecésní biskup potvrzuje v prosebném listu majetkové poměry žadatelů na př. slovy: »Oratores sunt vere pauperes et miserabiles«.

Za chudého považuje kurie toho, jehož pevné jmění nepřesahuje cenu 1.600 lir (v Italii) neb 3.000 lir (v Záalpsku). Poplatek je snížen pro osoby skoro chudé (quasi-pauperes), jejichž majetek nepřesahuje výše 10.000 lir.[6])

Kanonisté se pokoušejí dokázati, že římská praxe vybírati komponendu nestojí v rozporu s tridentskými předpisy. Komponenda znamená někdy trest za mravní poklesky a její výše je způsobilá odraditi ztížené překážkou, aby se zamyšleného sňatku vzdali. Sv. Stolice užívá příjmu touto cestou nabytého nikoliv ve vlastní prospěch, ale k účelům zbožným, na př. na zámořské misie neb na opravu římských svatyň. Nelze však hájiti mravní stránku vybírání tohoto poplatku větou, že papež není v plném rozsahu vázán sněmovními zákony.[7]) Na obecném sněmu vatikánském podali belgičtí biskupové návrh, aby vybírání poplatků bylo odstraněno alespoň v těch krajích, pro něž toho žádají biskupové s odůvodněním, že tam komponenda naráží na odpor lidu (nostri saeculi hominibus tam odiosa), sloužíc za důvod k reptání (obloquia).[8])

Připouštíme, že se ještě nepodařilo nalézti nové cesty lépe vyhovující novým směrům než zastaralá komponenda. Vhodným krokem k nápravě zdá se býti nynější

---

1) De taxationibus et procurationibus srovn. Normae communes, cap. XI, AAS 1, str. 55.

2) Normae communes, cap. IX, n. 1—16, AAS 1, str. 49, násl.

3) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 492; *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, str. 287; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 438; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 312.

4) Conc. Trid. sess. 24, cap. 5 de ref. matr.; též sess. 25, cap. 18, de ref.

5) *Martinů,* tamtéž, str. 314.

6) *Cappello,* De matrimonio, n. 289, 3—5.

7) *Wernz-Vidal,* tamtéž. Srovn. sv. 1 tohoto díla č. 88.

8) *Wernz-Vidal,* tamtéž.

římská metoda, že biskup jménem žadatelů nabízí kongregaci mírný dar, s kterým je kurie spokojena.[1])

Také státní úřady předpisují poměrně vysoké poplatky za udělení některých dispensí od manželských překážek.[2])

Čl. 5. Zákonné důvody dispensační.

(Can. 84.)

176 *Instructio* super dispensationibus matrimonialibus, S. Congr. de Propaganda fide, die 9. maii 1877, ASS 10, str. 291—295; - *Causae* canonicae ordinariae matrimonialium dispensationum, S. Dataria Apostolica, r. 1901, ASS 34 (1901), str. 34—35; Archiv für kathol. Kirchenrecht 82 (1902), str. 102, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932², n. 295, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 236, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 200, násl.

Zákony se členům společnosti proto ukládají, aby je zachovávali. Toho žádá kázeň a obecný prospěch organisace. Každé prominutí od závazku znamená vulnus legis, legis relaxatio (can. 80). Dispense bezdůvodná se trestá (can. 84, § 1).

Sněm tridentský nařizuje přísně: »In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur«.[3]) Tuto původní přísnost církev v novém právu zmírnila, dispensujíc ochotně od manželských překážek ustanovených zákonem lidským. Větší povolnost církevních orgánů plyne z obavy, aby odepřením dispense nebyla dána záminka k odpadu od církve, neb k civilnímu sňatku a veřejnému konkubinátu, který církevní vrchnost dnes zameziti nemůže, nepožívajíc pomoci ramene světského.

1. **DRUHY DISPENSAČNÍCH DŮVODŮ.** Rationabiles causae (can. 84, § 1), které prominutí překážky vždy předpokládá, nejsou v poměru k zákonu stejně závažné, ani všechny téže mravní jakosti, ani se vždy netýkají přímo obou snoubenců. Důvody pro dispensi jsou:

a) *kanonické* (causae canonicae) — které uvádějí samy právní prameny a *mimokanonické* (causae non canonicae) — přípustné jen podle praxe kurie.

b) *hlavní* (causae primariae, motivae, can. 42, § 2), finales (can. 45) — rozhodující samy o sobě a *podružné* (causae secundariae, impulsivae) — *výpomocné,* zesilující hlavní důvod;

---

[1]) *Leitner,* Lehrbuch, str. 291; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 316. Srovn. Normae de taxis v nových pětiletých tabulkách. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 104 (1924), str. 297.

[2]) *Leitner,* Lehrbuch, str. 387 (Německo).

[3]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 5, De ref. matrim. O dispensi od církevních zákonů vůbec srovn. tamtéž, sess. 25, cap. 18, de ref.

c) *počestné* (causae honestae) — dobrému jménu žadatelovu neškodné a *nepočestné* (causae inhonestae, infamantes) — zahanbující.

Mimoto rozeznávati sluší dispensační důvody oběma snoubencům *společné,* na př. veřejný konkubinát neb nemanželské dítky, od důvodů *jednostranných,* jakým je na př. nedostatek věna, pokročilý věk nevěstin.

Zpravidla stačí uvésti v prosebném listě jediný důvod rozhodující (causa motiva), aby církevní hodnostář prominutí od překážky udělil (can. 42, § 2). Jest však prospěšno opříti žádost o více důvodů, jsou-li po ruce. Platnost mají ovšem pouze důvody pravdivé (causae verae), kdežto důvody předstírané (obreptio) uvádějí reskript v nebezpečí, že milost v něm udělená nenabývá platnosti a žadatel upadá do kolise s trestním právem kanonickým, z titulu »crimen falsi« (can. 2361).

177 2. **KANONICKÉ DŮVODY.** Seznam důvodů. které papežská kurie prohlásila za dostatečné, aby prominuta byla manželská překážka,[1]) nepozbyl kodifikací kanonického práva svého významu.[2]) Ony tvoří také dnes ještě stylum curiae romanae (can. 20).

Důvody římskou kurií doporučované jsou tyto:[3])

1. Těsnost místa původu nevěstina (angustia loci). Zde platí právní předpoklad, že dívce je obtížno opustiti rodnou vísku, kde má ženicha příbuzného.

2. Přezrálý věk nevěstin (aetas feminae superadultae). Míněn věk 24 let.

3. Nedostatek slušného věna (deficientia aut incompetentia dotis).

4. Rozepře o pozůstalost (lites super successione). Sňatkem se spor rozplyne.

5. Chudoba vdovina (paupertas viduae). Ženich slibuje, že se o rodinu postará.

6. Záruka míru (bonum pacis). Takto se řešívaly spory o trůn.

7. Podezřelé styky mezi snoubenci (nimia, suspecta, periculosa familiaritas).

8. Soulož s příbuzným (copula cum consanquineo vel affini).

9. Zlá pověst o ženě (infamia mulieris ex suspicione orta).

10. Náprava neplatného manželství (revalidatio matrimonii).[4])

11. Nebezpečí sňatku nekatolického (periculum matrimonii mixti vel coram ministro acatholico). Stačí pravděpodobnost nebezpečí.[5])

12. Nebezpečí konkubinátu s příbuzným (periculum incestuosi concubinatus).

13. Nebezpečí občanského sňatku (periculum matrimonii civilis).

---

[1]) Instrukce kongregace Propagandy ze dne 9. května 1877, ASS 10, str. 292. násl.; Apoštolská Datarie r. 1901, ASS 34, str. 34—35.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 238, pozn. 1.

[3]) ASS 10, str. 292—294; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 205—217. Radí se udati v listině důvod stručnými výrazy instrukce.

[4]) V žádosti budiž udáno, že neplatný sňatek byl vykonán bona či mala fide podle cap. 5, sess. 24 sněmu tridentského, de ref. matrimonii.

[5]) *Martinů,* tamtéž, str. 215.

14. Odstranění těžkých pohoršení (remotio gravium scandalorum)

15. Konec veřejného konkubinátu (cessatio publici concubinatus).

16. Vynikající zásluhy (excellentia meritorum). Jde o zásluhy na poli náboženském neb národním, kterých si získali členové rodiny žadatelovy neb jeho předkové.

178 3. **DŮVODY MIMOKANONICKÉ.**[1]) Mimo dispensační příčiny rázu úředního připouštějí papežské úřady i jiné důvody, vzaté spíše z osobních poměrů snoubenců. Důvody toho druhu bývají: že žadatelé jsou sirotky, nemanželského původu, nemocní, tělesně znetvořeni, že již vše k oddavkám připraveno, že snoubenci vedou počestný život, neb si z manželství slibují štěstí pro sebe i rodiče, neb svéhlavě trvají na sňatku, zamítnutou žádost opětujíce.

4. **DISPENSE BEZDŮVODNÉ.**[2]) Can. 84, § 1, prohlašuje dispensi od zákona za nedovolenou a neplatnou, když ji povolil nižší církevní hodnostář »sine iusta et rationabili causa«. Z textu lze nepřímo vyčísti, že nejvyšší autorita dispensuje platně i bez zákonných důvodů. Také can. 1054 hájí platnost dispense od překážek nižšího stupně (can. 1042, § 2), třeba byl jediný důvod dispensační klamně uveden.

Jest otázka, zda sv. Stolice promíjí manželské překážky i při nedostatku zákonných důvodů. Důvody, jimiž jsme se svrchu zabývali, vyplývají vesměs ze zájmů žadatelů. Není však vyloučena možnost, že papež bere příčinu k dispensi z vlastní vůle a ze zájmů vyšších, na př. aby osvědčil blahovůli k vznešenému rodu. Ten smysl mají výroky reskriptů: »ex certis causis nostrum animum moventibus«, »ob rationabiles causas a S. Sede probatas«.

Nelze připustiti názor, že by Řím udílel dispense bezdůvodně. Někdy se ovšem reskript nezmiňuje o příčinách, proč se milost uděluje, poněvadž důvody pocházejí z okolností nečestných. Jindy opět neuvádí reskript důvody z ohledů na osobu dispensovaného.

Suarez vysvětluje římskou praxi takto: »Dici autem imprimis potest concedi quidem (prominutí od zákona) sine causa intrinseca, non tamen sine aliqua causa saltem extrinseca, considerata ex parte legislatoris ad ostendendam benignitatem suam vel misericordiam in occasione opportuna.«[3])

Čl. 5. Vykonání dispensačního reskriptu.

(Can. 51—59, 1047—1057.)

179 *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[8], str. 303, násl.; - *Schäfer,* Das Eherecht, 1924[8-9], str. 124, násl.; - *Cappello,* De matrimonio,

---

1) *Cappello,* De matrimonio n. 269; *Knecht,* Handbuch, str. 246, pozn. 2; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 433; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 218; *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 319.

2) *Wernz-Vidal,* tamtéž; *Martinů,* tamtéž, str. 220.

3) *Suarez,* De legibus, l. 6, cap. 18, n. 26.

1933, n. 280, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 253, násl.; - *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, 1930, str. 331, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932², sv. 1, n. 378; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 444, násl.

Zevní forma dispensačního listu, kterým sv. Stolice vyhovuje kladně podané žádosti, shoduje se svými složkami s prosebným listem takto:

Žádost:	*Reskript:*
1. Část vypravovací,	opakování stavu věci,
2. prosba o dispensi,	udělení milosti,
3. důvody pro dispensi,	podmínky dispense.

Na dispensační reskripty v záležitostech manželských dlužno vztahovati nejen právní normy o reskriptech (can. 36—62), ale spolu též ustanovení o dispensích (can. 80—86).

1. **VYKONAVATEL RESKRIPTU** (exsecutor, fulminator). Dispensovanému nepřináší užitku milost hned v tu dobu, kdy byla příslušným úřadem udělena, ani na telegrafickou neb podobnou zprávu, dokud nemá v rukou autentickou listinu zmocněnec, jemuž papežský úřad svěřil provedení reskriptu (can. 53).

Pouze tak zvaná rescripta gratiae, na rozdíl od rescripta iustitiae, nabývají působnosti samočinně okamžikem, kdy byl list vydán, bez ingerence zvláštního vykonavatele (can. 38, 41), na př. udělení osobních odpustků. Reskripty o manželských překážkách náleží však pod rubriku rescripta iustitiae a vykonávají osvobozující účinky teprve a »tempore exsecutionis« (can. 38, 41).

Osobu vykonavatelovu určuje okolnost, zda milost reskriptem udělená jest dispensujícím omezena na forum svědomí či byla dána pro obor práva veřejného: α) Vykonavatelem reskriptu pro obor vnitřní bývá řádný zpovědník žadatelův neb kterýkoli kněz opatřený svátostnou pravomocí. To třeba zjistiti ze samého dispensačního listu.[1]) Subdelegovati zpovědník nemůže, brání mu v tom zpovědní tajemství. Jsou-li však okolnosti takové, že svátostná pečeť nepřichází v úvahu, nic nepřekáží zpovědníkovi užíti zmocnění can. 57, § 1.[2])

β) Na foru veřejném provádí reskript podle zvykové církevní kázně žadatelův biskup, který žádost do Říma odesílal (can. 1055). Jménem Ordinarius rozumíme také generálního a kapitulního vikáře (can. 198, § 1, 368, § 2), apoštolského vikáře, prefekta, administrátora i nástupce jejich (can. 58).[3])

Biskup exsekutor subdeleguje nezřídka bezprostřední výkon dispensační místnímu duchovnímu správci žadatelů (can. 57, § 1). Jest přípustna též subdelegace částečná, na př. pro zjištění příbuzenských poměrů neb pro úkony přípravné (can. 57, § 2).

---

[1]) *Cappello,* De matrimonio, n. 283.

[2]) Volíme tuto střední cestu mezi dvěma výstředními názory; srovn. *Cappello,* tamtéž, n. 283, c.

[3]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 445.

180 2. **ZKOUMÁNÍ OBSAHU RESKRIPTU.** Když se příjemce římského reskriptu z jeho nadpisu přesvědčil, že je pověřen úkolem uvésti ve skutek jeho obsah, otevře listinu a její obsah prozkoumá za tím účelem, aby neopomenul nic podstatného. Tak káže can. 55.

Dispensující autorita poskytuje prominutí manželské překážky dvojím způsobem: buď in forma commissoria neb in forma gratiosa:[1])

α) Bylo-li vykonavateli listiny uloženo, aby jménem delegujícího překážku prominul (concessio gratiae, can. 54, § 2), jest na exsekutorovi, aby podle vlastního vědomí a svědomí milost udělil či odepřel.

β) Když však papež sám již milost udělil, má vykonavatel jediný úkol, provésti formálně vyšší vůli (merum exsecutionis ministerium, can. 54, § 1). Pouze za nepředvídaných okolností, o nichž činí zmínku zákonodárce, jest vykonavatel povinen provedení reskriptu odložiti na tak dlouho, až dojdou nové pokyny od původce dispense (can. 54, § 1).

Podle právního řádu dnes v Římě platného mají pro zevní forum reskripty o manželských překážkách vesměs formu komisní.[2])

181 3. **KLAUSULE A VÝHRADY RESKRIPTU.** Kodifikací kanonického práva byla podstatně zjednodušena forma reskriptů ohledně výhrad či podmínek (clausulae), na nichž závisívá platnost neb dovolenost milosti.

Klausule kurií papežskou používané před r. 1885 předpisovaly, aby exsekutor, jemuž byla záležitost svěřena, otázku znova prozkoumal, svědky vyslechl a ve formě soudní vynesl výrok, že se prosebný list zakládá na správných údajích. Tento způsob šetření vyžadovala na př. klausule reskriptu: »si per diligens examen preces veritate niti repereris«.[3])

Na sněmu vatikánském podali francouzští biskupové žádost, aby obtížné formy klausulí a výhrad v římské kurii užívané byly zjednodušeny.[4]) Tomuto přání vyhovělo z části sv. Officium dekretem ze dne 28. srpna 1885[5]) a v míře ještě dokonalejší nový kodex kanonického práva.

Podmínky v reskriptu uložené nejsou stejně závazné (clausulae essentiales, praeceptivae). Na platnost milosti vykonávají vliv pouze výrazy »si, dummodo« neb klausule těmto rovnocenné (can. 39).

Čelnější klausule nyní užívané jsou:

a) »Si preces veritate nitantur« (can. 40). Tuto výhradu právo před-

---

[1]) Toto rozdělení nelze zaměňovati s názvy: rescriptum gratiae, rescriptum iustitiae, které určují obsah listiny, nikoli způsob jejího provedení; srovn. sv. 1. tohoto díla, č. 119.

[2]) Jest znatelný rozdíl mezi rozkazovací formou: »dispenses, dispensare poteris« a ohlašovací: »dispensamus«.

[3]) O starších klausulích srovn. *Feije,* De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus, n. 747, násl.; *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 345.

[4]) *Knecht,* Handbuch, str. 256.

[5]) ASS 28, str. 512; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 73, str. 342.

pokládá, i když není výslovně uvedena.[1]) Pouze reskript nesoucí značku »motu proprio« netrpí na své hodnotě pro nějakou subrepci, stává se však neúčinným, byl-li v prosebném listu bludně udán jediný rozhodující důvod (causa finalis eaque unica, can. 45). Ale ani v tomto případě neškodí vada reskriptu, kterým církevní úřad poskytuje prominutí od překážky nižšího stupně (can. 1054).

b) »Iniuncta oratoribus salutari poenitentia«. Zde se ovšem předpokládá vina prosebníkova, na př. z překážky zločinu. Toto právní pokání liší se od pokání svátostného.[2]) Účinnosti dispense nevadí, že dispensovaný uložené pokání neplní.[3]) Výraz »salutari« značí pokyn, aby trest byl přizpůsoben tíži provinění a osobním poměrům žadatelovým.

Výše trestu bývá všeobecně naznačena výrazy: poenitentia gravi, longa, gravissima, diuturna, perpetua. Není jednotného výkladu pro tuto stupnici.[4]) Jisto jest, že pro výměr trestu dlužno dbáti zásady o kanonické mírnosti (aequitas canonica, can. 20). Uklidňující radu dává o věci Gasparri: »Ceterum poenitentiae determinatio remittitur prudentiae exsecutoris.«[5])

182 c) »Sublata occasione peccandi«. Před udělením dispense musí vykonavatel reskriptu odstraniti nezákonné soužití žadatelů.

d) »Audita prius sacramentali confessione«. Svátostná zpověď je sice podmínkou nepromijitelnou, ale dispense platí, i když se objeví důvody pro odklad absoluce, neb když je zpověď neplatná.[6]) Dispense od překážky má předcházeti absoluci od hříchu.

e) »Praesentibus post eorum exsecutionem sub poena excommunicationis latae sententiae per te laceratis seu combustis«. Tato výhrada[7]) vyskytuje se v reskriptech sv. Penitenciarie, aby se tajné překážky nedostaly na veřejnost. Kdyby vykonavatel omylem reskript zničil před fulminací, může nabytého práva užívati i po uplynutí delší doby.[8])

183 4. **NABÝVÁNÍ RESKRIPČNÍ MILOSTI.** Dokud vykonavatel neprovedl, co mu bylo reskriptem uloženo, dispense nestala se ještě skutkem.

a) Pro zevní obor právní mizí následky manželské překážky tím, že vykonavatel, v daném případě zpravidla ordinář, vyhotovil dispensační dekret (can. 1055). Tak velí všeobecně can. 56: »Exsecutio rescriptorum, quae forum externum respiciunt, scripto facienda est«. Biskupský dekret nabývá platnosti

---

[1]) Vykonavatel není vázán případ podrobiti novému šetření, nabyl-li jakoukoli cestou přesvědčení, že se žádost zakládá na pravdě.

[2]) *Cappello,* De matrimonio, n. 287.

[3]) Sv. Penitenciarie 14. září, 12. listop. 1891; Archiv für kath. Kirchenrecht, 81, str. 531.

[4]) *Cappello,* tamtéž, n. 287, 5.

[5]) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 356.

[6]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 446, pozn. 154, III, 1°; *Knecht,* Handbuch, str. 263.

[7]) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 376.

[8]) *Schäfer,* Das Eherecht, str. 134.

ihned, jak byl podepsán, podle can. 38. V dekretu jest nutno zmíniti se o papežském indultu, zmocňujícím k dispensi (can. 1057).

Farář, přijav dispensační list biskupův, zavolá k sobě žadatele a oznámí jim, že prosba došla příznivého vyřízení (intimatio). Snoubenci odstraňují svým souhlasem poslední závadu, jež stojí sňatku v cestě (acceptatio). K platnosti milosti není sice třeba, aby překážkou postižení dispensi přijali (can. 37), nejsou však vázáni užívati výhody z ní plynoucí.

Římský dispensační reskript zůstává uložen v biskupském archivu, kdežto biskupský exekuční dekret náleží do farního archivu.[1]) Do farní knihy sňatků jest zanésti zprávu o provedené dispensi (can. 1046).

b) Pro vnitřní forum svátostné sděluje zpovědník dispensi ústně, a to v samém úkonu zpovědním. Podmínce uložené slovy: »in actu sacramentalis confessionis«, vyhovuje vykonavatel správněji tím, že dispensuje před svátostnou absolucí než po ní.[2]) I tu váže předpis, aby se zpovědník zmínil o zvláštním zmocnění, které obdržel od sv. Stolice (can. 1057).

Není sice předepsána určitá formule dispensační, nicméně jest toho dbáti, aby zpovědník užil slov vyjadřujících pravdivý stav věci.[3])

Změní-li se během času tajná překážka ve veřejnou, nastává někdy nutnost opatřiti snoubencům novou dispensi pro veřejné forum, aby bylo čeleno veřejnému pohoršení. Tím však není nijak přerušeno manželské žití, poněvadž požadavku svědomí bylo již vyhověno.

184 c) Dispensační fakultu sv. Penitenciarie od tajné překážky manželské pro vnitřní forum mimosvátostné uvádí zpravidla ve skutek farář snoubenců, biskupem subdelegovaný. Není právního důvodu pro názor, že biskup nemůže platně subdelegovati faráře leč pro svátostné forum.[4]) Listinný doklad o udělení dispense jest vložiti do tajného biskupského archivu. Vejde-li později existence překážky původně tajné v obecnou známost (impedimentum publicum), není třeba nové dispense, poněvadž skutečnost dispense lze pravoplatně dokázati.[5])

Poněvadž manželská překážka váže někdy pouze jednoho snoubence, jindy oba vzájemně, provádí za daných okolností dispensi postupně dva zpovědníci, zvláště když jde o společnou vinu a společné pokání.[6]) Zůstává však zásadou kanonického práva, že fulminace reskriptu, udělená pouze jedné straně, prospívá i vzdorující straně druhé.

Vykonavatel reskriptu přichází do rozpaků, když postřehl, že stav pře-

---

[1]) *Martinů,* Manželské právo, sv. 2, str. 354; *Schäfer,* Das Eherecht, str. 130.

[2]) *Schäfer,* tamtéž, str. 134; *Cappello,* De matrimonio, n. 288, 8.

[3]) Obvyklá formule je tato: »Ego auctoritate apostolica mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento (affinitatis, criminis nemine machinante), ut eo non obstante, matrimonium cum dicta muliere contrahere possis. In nomine P. et F. et Sp. S.«

[4]) *Cappello,* De matrimonio, n. 288, 10.

[5]) *Schäfer,* Das Eherecht, str. 130.

[6]) *Cappello,* De matrimonio, n. 288, 12.

kážky vylíčený v žádosti nesouhlasí s pravdou neb že nastaly v mezidobí nové poměry. Za podobných okolností potřebuje papežský reskript opravy neb doplňku. Doplňovací úkon sv. Stolice sluje »*perinde valere*«, poněvadž prohlašuje původní dispensi za platnou, nehledě k jejím tehdy neznámým vadám.[1])

Díl IV.: ROZBOR KANONICKÝCH PŘEKÁŽEK MANŽELSKÝCH.

185 **ÚVODEM.** V této stati vyložíme podrobně pojem a rozsah manželských překážek v pořadu církevního zákoníku (can. 1058—1080). Od překážek ve smyslu přesném liší se ojedinělé zákazy, když ze spravedlivé příčiny církevní hodnostář zapovídá sňatek určitým osobám. Starší právo označovalo tyto zákroky názvem »ecclesiae vetitum«. Jest nesporno, že i dnes přísluší faráři právo odložit oddavky na tak dlouho, až se vyjasní námitky proti manželství vznesené (can. 1031, § 1).

Diecésnímu ordináři připisuje právo (can. 1039, § 1) autoritu zakázati »in casu peculiari« sňatek osobám v diecési usedlým a svým poddaným i mimo území dlícím, ale pouze dočasně a z příčin spravedlivých.[2])

Ačkoli tyto nahodilé zápovědi nejsou v plném smyslu manželskými překážkami, nicméně řadíme normy can. 1065 a 1066 do počtu kanonických překážek.

Rovněž nejsou kanonickými překážkami vady, které vykazuje manželský souhlas: nevědomost, omyl, násilí a bázeň (can. 1082—1087). Neméně se příčí duchu kodifikovaného práva klásti do počtu kanonických překážek: zapovězený čas (tempus clausum), zasnoubení, opomenutí vyhlášek.

Překážkám, které předpisuje zákon občanský, věnujeme pozornost v souvislosti s příslušným zákonem kanonickým, aby jasněji vynikly rozdíly mezi obojím zákonodárstvím.

A. Zákonné zápovědi (impedimenta prohibentia).

Čl. 1. Jednoduchý slib (votum simplex).

(Can. 1058, § 1—2, 1307—1315, 2388, § 2.)

186 *Gratian,* Caus. 27 qu. 1; - *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, 2, 2ae qu. 88 a 1; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 6, »Qui clerici vel voventes

---

[1]) *Knecht,* Handbuch, str. 260; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 448; *Haring,* Grundzüge des katholischen Kirchenrechts, 1924[3], str. 541.

[2]) Srovn. n. př. can. 1023, § 3, 1031, 1034, 1039, 1065, § 2.

matrimonium contrahere possunt«; - *Bonifác VIII.*, in VI, l. 3, tit. 15, De voto et voti redemptione; - *Sanchez*, De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disput. 11; - *Sv. Alfons*, Theologia moralis, lib. 3, n. 194—262 (vyd. Gaudé, sv. 1, 1905); - *Scherer*, Handbuch des Kirchenrechtes, sv. 2, 1898, str. 402, násl.; - *Freisen*, Geschichte des kanon. Eherechts, 1893², str. 676, násl.; - *Leitner*, Lehrbuch des kathol. Eherechts, 1920³, str. 229, násl.; - *Schäfer*, Das Eherecht, 1924, str. 135; - *Pejška*, Ius canonicum religiosorum, 1927³, str. 135, násl.; - *Cappello*, De matrimonio, 1933, n. 292, násl.; - *Gasparri*, Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 425—435; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 267, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 155, násl. - *Linneborn*, Grundriss des Eherechts, 1933, str. 191, násl.

1. **POJEM SLIBU.** Sv. Tomáš Akv. udává tři prvky slibu: deliberatio, propositum voluntatis, promissio.[1]) Kodex církevního práva přijal za svůj tentýž výměr slibu: »promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore« (can. 1307, § 1).[2])

Slib (votum) je dobrovolným úkonem bohopocty (latria) i v případu, že slibující zamýšlí vzdáti slibem poctu přímo některému světci. Nese-li se však úmysl určitě a výlučně k uctění světce, nevykonává slib právních účinků na budoucí manželství, ve smyslu can. 1058, § 1.[3]) Slib (promissio) liší se od pouhého úmyslu a předsevzetí (propositum) tím, že ukládá slibujícímu povinnost splniti, co Bohu přislíbil. Svévolná nedbalost v plnění slibu je těžkou vinou, je-li předmět slibu závažný (materia gravis).[4])

Podstatné známky slibu jsou vyjádřeny v definici těmito slovy:

α) »promissio deliberata« — značí rozmyslnost po stránce rozumové a zralost věku.[5])

β) »libera« — jest úkon ze svobodné vůle pocházející, provedený bez zevního násilí a důvodné bázně (can. 1307, § 3).

γ) »de bono possibili« — předmět slibu musí býti fysicky možný a mravně dovolený.[6])

δ) »meliore« — čest Bohu prokázati jest možno pouze volbou předmětu lepšího, než je jeho opak. Za normálních poměrů neprokazuje na př. čest Bohu, kdo mu slibuje manželství.[7])

187 2. **DRUHY SLIBU.** Po způsobu, jakým kdo slib Bohu skládá, rozeznává kanonické právo (can. 1308):[8])

---

1) *Sv. Tomáš Akv.* Summa theologica, 2, 2ae, qu. 88 a. 1.

2) *Sv. Alfons*, Theologia moralis, lib. 3, n. 194.

3) *Cappello*, De matrimonio, n. 202; *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, n. 156.

4) *Sv. Alfons*, tamtéž, n. 211, násl.

5) *Sv. Alfons*, tamtéž, n. 196.

6) *Sv. Alfons*, tamtéž, n. 202, násl. Podstatnou změnou okolností mění se i vůle slibujícího v té míře, že závaznost slibu pomíjí, *sv. Alfons*, tamtéž, n. 225—226.

7) Podrobnější výklad o slibu podávají moralisté, na př. *Sv. Alfons*, tamtéž, n. 196, násl.

8) *Cappello*, De matrimonio, n. 292.

a) *Slib soukromý* (votum privatum), složený úkonem zevním bez cizí účasti, od *veřejného* (votum publicum), který skládá slibující do rukou církevní vrchnosti, na př. slib řeholní.

Slibuje-li kdo jen vnitřně čistotu (votum mere internum), nepůsobí slib manželskou překážku, ježto úkon postrádá rázu právního, nicméně porušuje rušitel slibu své svědomí.[1])

b) *Slib jednoduchý* (votum simplex), kterým se slibující nezbavuje právní schopnosti jednati proti slibu platně, od *slavného* (votum sollemne), když zákon slibujícího prohlašuje za neschopna (inhabilitas) konati to, čeho se slibem zřekl, takže úkon jest neplatný (can. 1308, § 2).[2]) O vnitřní ceně solemnity slibu není jednotného názoru.[3])

c) *Slib vyhrazený* (votum reservatum), od něhož řádně zprošťuje jedině sv. Stolice, od *nevyhrazeného* (votum non reservatum), který pravoplatně promíjí i nižší hodnostář (can. 1308, § 3, 1309, 1313).

d) *Slib osobní* (votum personale), kterým se osoba zavazuje k činu, na př. k pouti neb k mimořádnému způsobu života, na př. řeholnímu, od *věcného* (votum reale), slíbena-li Bohu věc, almužna, stavba chrámu a pod. (votivní dary). Slib sluje smíšeným (votum mixtum), je-li osobní závazek sloučen s věcným (can. 1308, § 4).

e) *Slib trvalý, doživotní, věčný* (votum perpetuum), který nepomíjí bez dispense, od *dočasného* (votum temporarium), jehož trvání je časově ohraničeno (can. 1311), na př. na tříletí (can. 574, § 1).

188 3. **ZÁKON PŘEKÁŽKY.** Can. 1058, § 1 prohlašuje manželství za nedovolené,[4]) když mu stojí v cestě některý z patera jednoduchých slibů, tamtéž taxativně udaných: slib panenství (votum simplex virginitatis),
dokonalé čistoty (castitatis perfectae),
stavu svobodného (non nubendi),
přijetí vyšších svěcení (suscipiendi ordines sacros),
vstupu do stavu řeholního (amplectendi statum religiosum).

Do počtu těchto překážek nenáleží slavné sliby řeholní, z kterých pochází překážka platnosti (can. 1073), ani jednoduché sliby, které v Tovaryšstvu Je-

---

[1]) *Cappello,* tamtéž, n. 296. Tomu odporuje *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 159, pozn. 9. Jde o pouhé nedorozumění.

[2]) *Sanchez* udává rozdíl mezi slibem jednoduchým a slavným takto: »Cuius ea est ratio, quod votum simplex (čistoty) non corporis traditionem (slib slavný) sed solam promissionem (slib jednoduchý) importet, atque ideo verum dominium maneat apud voventem«; De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 11, n. 4.

[3]) Srovn. *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, 2, 2ae, qu. 88, a. 7, ad 1; *Pejška,* Ius canonicum religiosorum, 1927,[3] str. 9, násl.

[4]) »Sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, et non dirimit contractum«, cap. 4, a. 6, X, l. 4, tit. 6.

žíšovu členové po dvouletém noviciátu skládají (can. 579, 1058, § 2, 1073),[1]) poněvadž jim přísluší účinky slibů slavných.

Porušení slibu čistoty jest pravděpodobně svatokrádeží, nikoli však zanedbání ostatních slibů.[2]) Veškery druhy slibů, které can. 1058, § 1, jménem uvádí, staví se sice přímo nebo nepřímo na odpor manželství, ale s nestejnými účinky. Z toho důvodu jest vždy třeba bráti v úvahu spíše úmysly slibujícího než slova, kterými slib složil.[3])

Jest nutno uvědomiti si právní důsledky, které působí jednoduché sliby na zamýšlené manželství:

a) *Slib panenství* není omezen na pohlaví ženské. Vylučuje první fysickou, dokonanou poruchu sexuální,[4]) způsobenou i bez cizí součinnosti. Od slibu čistoty liší se slib panenství podstatně. Ztrátou panenství stává se slib trvale bezpředmětným, takže rušitel slibu není nijak omezen v užívání manželství později uzavřeného. Kdo slib porušil, potřebuje rozhřešení od hříchu, nikoli dispense od manželské překážky.

b) *Slibem dokonalé čistoty* odříká se slibující veškerých činů, vnitřních i zevních, nedovolených i mravně přípustných, které vzbuzují pohlavní zálibu. V manželství, uzavřeném bez dispense, není manžel slibem zatížený nikterak omezen, na rozdíl od právního názoru dosud platného, v užívání manželských práv (petere debitum) a plnění povinností (reddere debitum).[5]) Nicméně trvá závaznost slibu jak mimo účelný styk s manželem tak i mimo manželství vůbec. Po smrti manželově oživuje slib v plném rozsahu.

c) *Slib zůstati svobodným* (votum caelibatus) porušuje již manželská smlouva, nikoli teprve užívání manželských práv. Kanonisté se však rozcházejí v odpovědi na otázku, zda byl slib sňatkem pouze dočasně přerušen či navždy závaznosti zbaven. Názor, že nejde o pouhé přerušení (suspensio), ale o absolutní zánik slibu, jest pravděpodobnější.[6])

d) *Slib přijati vyšší svěcení* znemožňuje vstup do stavu manželského. Po dobu trvání svazku manželského požívá manžel, slibem vázaný, všech práv podle can. 1111. Jakmile však bylo manželství způsobem legálním uvolněno, na př.

---

1) Papeže Řehoře XIII. konst. »Quanto fructuosius« ze dne 1. února 1583; konst. »Ascendente Domino« ze dne 25. května 1584, § 22.

2) *Sv. Alfons,* Theologia moralis, l. 3, n. 47.

3) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 433.

4) *Gasparri,* tamtéž, n. 427: »primum opus carnale consummatum.«

5) Jest zjištěno, že kodifikatoři zmírnili v can. 1111 starou kázeň, která působila značné obtíže. Není však dosti právnické nazývati tuto změnu »dispensatio ipso iure concessa«, když není zákona, na který by se dispense vztahovala; *Gasparri,* tamtéž, n. 428—431.

6) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 432, opravil v tom směru své původní mínění (sv. 1, 1900, n. 436); téhož mínění jsou *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 9, disp. 34, n. 7; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 404, pozn. 9; *Knecht,* Handbuch, str. 269. Jen dočasné přerušení slibu hájí *Cappello,* De matrimonio, n. 301; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 160.

pro cizoložství manželovo (can. 1129, § 1), získává slib své původní závazné síly. Slib pozbývá závaznosti, když byla žádost o přijetí do semináře zamítnuta.

Různý vliv manželství na slib celibátu a svěcení vysvětlujeme tím, že celibát a manželství jsou neslučitelnými protivami téhož rodu, a proto nemohou spoluexistovati, kdežto slib vyšších svěcení neodporuje přímo stavu manželskému, je tedy dočasná suspense slibu myslitelna.

e) *Slib vstoupiti do řehole* platí buď určité, předem označené řeholní společnosti neb skupině řeholí neb chybí jakékoli bližší určení. Slib se porušuje nikoli užíváním zakázaného manželství,[1]) ale již samou smlouvou, stojící se stavem řeholním v přímém odporu. Po uvolnění manželského svazku hlásí se opět k svému právu slib, dočasně suspendovaný, leč by se vdovec zatím stal neschopným k stavu řeholnímu.

189 4. **DISPENSE OD SLIBU.** Když se změnou osobních poměrů utvořily nutkavé důvody, aby slibem zavázaný byl břemene zproštěn, poněvadž slib přestává se krýti s pojmem »bonum melius«, a manželství jeví se vhodným východiskem z morální tísně, jest pomýšleti na dispensi.

Slibem se člověk zbavuje práva svobodného sebeurčení, ve službě Boží »ex virtute religionis« (can. 1307, § 1). Proto mnozí bohoslovci přičítali slibu vlastnost práva božského a každé zaviněné porušení slibu klasifikovali za těžké sacrilegium. Pochybováno též o možnosti dispense.[2]) Touto teorií veden, sv. Antonín florentský nepřipouštěl parvitatem materiae v řeholním slibu chudoby.[3]) Podle názoru kanonistů novodobých náleží votum pod rubriku: *právo božské, podmíněné lidskou vůlí* (ius divinum conditionatum) a církvi přísluší moc z vážných důvodů zprošťovati závaznosti slibů.[4])

Závazek ze slibu plynoucí pomíjí těmito způsoby:

α) uplynutím času, na který byl slib vázán; β) podstatnou změnou slíbeného předmětu, na př. dostavila-li se neschopnost k životu řeholnímu; γ) splněním resolutivní podmínky, na níž trvání slibu záviselo (votum conditionatum); δ) zrušením slibu (irritatio, can. 1312, § 1); ε) záměnou předmětu slibu v jiný skutek (commutatio, can. 1314); ζ) zproštěním od povinnosti (dispensatio).

Dispense od slibů řídí se těmito právními normami:

a) Pouze dva z pěti slibů, v can. 1058, § 1 jmenovaných, jsou vyhrazeny sv. Stolici: slib dokonalé a trvalé čistoty a slib vstoupiti do řehole slavných slibů. Papežský reservát jest však omezen podmínkou, že slib byl složen absolutně a bezpodmínečně, po dovršení osmnáctého roku věku (can. 1309).

b) Od ostatních tří slibů zprošťuje místní ordinář své poddané i cizince v diecési se zdržující (can. 1313). Pod pravomoc biskupskou náleží též slib

---

1) Tak míní *Knecht,* Handbuch, str. 270, srovn. *Cappello,* tamtéž, n. 303, 3.

2) *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 716; cap. 6, X, l. 3, tit. 35 (konec).

3) *Sv. Antonín,* Summa Theologica, pars 3, tit. 16, cap. 1, § 11, nota 2.

4) Srovn. první svazek tohoto díla, č. 133; *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theol. 2, 2ae, qu. 88, a. 10 corp.

dokonalé čistoty, pokud netvoří podle can. 1309 výlučné právo papežské. Také řeholní prelát zprošťuje z důvodů spravedlivých členy své rodiny závazků, které slibem přijali (can. 1313, 2°).

c) Papežský zmocněnec, opatřený pravomocí dispensační neb komutační (can. 1313, 3°), bývá omezen na forum svátostné.

5. **TRESTNÍ SANKCE.** Kdo slibu nedostál, zatěžuje své svědomí těžce před Bohem. Církev nestíhá porušování soukromého slibu, poněvadž tu není myslitelno soudní řízení z úřední moci a slib sám není na foru dokazatelný.

Nicméně slib dokonalé čistoty, kterým se řeholní osoba zavazuje veřejně ve formě právní, jest chráněn trestním právem kanonickým, ovšem jen tehdy, když porucha byla spáchána nezákonným manželstvím.

Nás se týká pouze ustanovení can. 2388, § 2, že řeholník jednoduchých slibů věčných, v řádu či v kongregaci, který bez dispense uzavřel sňatek, i jen občanský, upadá do církevní klatby, vyhrazené jeho ordináři čili vyššímu prelátovi (can. 198, § 1, 488, 8°).

Slibu dokonalé čistoty neprotiví se sama smlouva manželská, ale jakékoli sexuální úkony. Proto dlužno za to míti, že can. 2388 stíhá vlastně pokus o porušení slibu (conatus delicti, can. 2312, 2313), takže je v právu bezvýznamno, zda řeholník manželství nedovoleně uzavřeného užíval či nikoli.

Čl. 2. Osvojení (adoptio).

(Can. 1059, 1080.)

191 *Iustinian,* Dig. l. 1, tit. 7, De adoptionibus et emancipationibus; Institutiones, l. 1, tit. 11, De adoptionibus; *Cod.* l. 8, tit. 48, De adoptionibus; - *Gratian,* can. 1, Caus. 30 qu. 3 (*Papeže Mikuláše I.* odpověď Bulharům r. 866); - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 12, De cognatione legali (jediný text autentický); - § 179—185 obecného zákoníku občanského; - Instrukce kard. *Rauschera,* Pro iudiciis ecclesiasticis z r. 1855, § 29; - Cís. nař. ze dne 12. října 1914; Ordin. list arcid. pražské 1915, str. 20; - Zákon ze dne 28. března 1928, Sb. z. a n. č. 56; - Uherský manželský zákon, čl. XXXI, 1894, § 18, 131; - *Rouček,* Čsl. ob. zákoník občanský a obč. právo na Slovensku a v Podk. R., sv. 2, 1926, dodatek B; - *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 63; - *Scherer,* Handbuch des kathol. Kirchenrechts, sv. 2, 1898, § 118; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 555—561; - *Laurin,* Das Ehehinderniss der bürgerlichen oder gesetzlichen Verwandschaft, Archiv für kathol. Kirchenrecht (1868), 19, str. 193—259; - *Lindner,* Die gesetzliche Verwandschaft als Ehehinderniss in abendländisches Kirchenrecht des Mittelalters, 1919; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 273—281; - *Rouček,* Podmínky osvojení podle práva čsl., 1928; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 185—197; - *Karmán,* Zákon o osvojení, 1929; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 764—774.

Překážka manželská, o které jednáme, má do sebe mnoho zvláštního. Práva,

která z adopce plynou, náleží vesměs do oboru občanských důsledků manželství, a proto spadají spíše do zákonodárné kompetence státu než do zájmové sféry práva kanonického.

Církev vždy uznávala předpisy moci světské o osvojení, sama však o věci vlastní normy nevydala. V právu dekretálním nacházíme jen nepatrnou poznámku o adoptaci.[1]) Sněm tridentský o věci mlčí. Ani naše kodifikované právo nepodává nic nového o osvojení, nýbrž osvojuje si v plném rozsahu příslušné zákonodárství státní (can. 1059, 1080). Kanonické právo osvojovací jest tedy vždy pouze právem partikulárním, avšak udělovati dispense od překážky náleží sv. Stolici (can. 1040).

1. **ŘÍMSKÉ PRÁVO.** Modestinus, římský právník, napsal: »Filiosfamilias non solum natura, verum et adoptiones faciunt.«[2]) Osvojení jest tedy právní fikcí v tom záležející, že v práva dětí nastupuje osoba cizí, osvojená. Cognatio legalis se tu staví po bok příbuzenství (cognatio naturalis).[3])

Římské právo znalo dvojí způsob osvojení podle rozlišující známky, zda osvojenec byl osobou svéprávnou (sui iuris) či závisel na cizí moci (alieni iuris), arrogatio neb adoptio.[4])

a) *Arrogatio* (ad - rogatio). Zákon nepřipouštěl, aby svéprávný římský občan podřízen byl moci osvojitelově (mancipatio), dokud nedali k tomu před úřadem svůj souhlas netoliko osoby přímo zúčastněné, ale též lid (populus rogatur). Za císařství děla se arogace reskriptem panovníkovým.[5])

192 b) *Adoptio*. Byl-li osvojenec ještě podroben moci otcovské, prováděl adopci pretor slavným obřadem mancipace a manumise.[6]) Adoptovanému zbyl z původní rodiny pouze kult domácích bůžků a památka na rodné jméno, na př. Caesar sluje Octavianus, ježto pocházel z rodu Octaviů.

Právní účinek arogace i adopce byl stejný, že totiž osvojenec ztratil veškera členská práva své přirozené rodiny a nastoupil v práva rodiny osvojitelovy jako rovnocenný člen.

Stávalo se však, že osvojitel nevděčného osvojence časem vydědil a osvojení odvolal, takže osvojenec pozbyl právních nároků v obou rodinách. Císař Iustinian I., chtěje zabrániti podobným svízelům, nařídil konstitucí »Cum in adoptivis« ze dne 1. září 530,[7]) že se adoptovaný nezbavuje práv, ani své přirozené rodiny, ani nepřestupuje do rodiny osvojitelovy, jde-li o osvojitele cizího,

---

[1]) Cap. un., X, l. 4, tit. 12, De cognatione legali.

[2]) Fr. 1. Dig., l. 1, tit. 7, De adoptionibus et emancipationibus.

[3]) § 4, Instit., l. 1, tit. 11, De adoptionibus: »Adoptio enim naturam imitatur«.

[4]) Fr. 1, § 1, Dig., l. 1, tit. 7: »Adoptantur filiifamilias, adrogantur qui sui iuris sunt.«

[5]) L. 6, Cod., l. 8, tit. 48; § 1, Instit., l. 1, tit. 11.

[6]) *Mackeldey*, Lehrbuch des römischen Rechts, sv. 1, § 550.

[7]) L. 10, Cod., l. 8, tit. 48, De adoptionibus.

po němž osvojenec dědí pouze ab intestato (adoptio minus plena).[1]) Je-li však osvojitelem děd neb praděd osvojencův, z otcovy neb matčiny strany, zůstává v platnosti staré právo, poněvadž v tom případě splývají v jedno práva přirozená s nároky odvozenými z adopce (adoptio plena).[2])

Od té doby uznává římské právo trojí odrůdu osvojení:[3])

a) arrogatio,

b) adoptio minus plena,[4])

c) adoptio plena.

Osvojení práva římského působilo zvláštní druh manželské překážky, která se zrodila z právně fikční imitace poměru mezi příbuznými, přizpůsobujíc se otcovství, bratrství a švakrovství:

a) Pokud osvojení napodobí příbuzenský stav dětí k otci (pokolení přímé), zakazoval zákon sňatek mezi adoptujícím a adoptovanou, i mezi adoptujícím a dětmi adoptovaného (paternitas legalis). Překážka zabírala všechny stupně a trvala i po emancipaci z moci osvojitelovy.[5])

b) Mezi osvojencem a dětmi i vnuky adoptantovými bylo manželství nemožné (fraternitas legalis). Překážka ztrácela platnost emancipací a sahala do čtvrtého (třetího) stupně postranního pokolení římské komputace.[6])

c) Právní švakrovství (affinitas legalis) povstávalo mezi manželkou osvojitelovou a osvojencem a mezi manželkou osvojencovou a osvojitelem. Překážka byla dočasná.[7])

Po reformě osvojovacího práva císařem Justinianem I. (r. 530) nebylo dosti jasno, zda uvedené manželské překážky působí jen arogace či též adopce. Jest jisto, že se Justinianův dekret[8]) této otázky přímo nedotýká, ani Digesta[9]) neznají toho rozdílu. Názory právníků se rozcházejí. Papež Benedikt XIV. neodvažuje se otázku řešiti a radí takto: »Cum indecisa adhuc remaneat controversia, si de ea in Synodo agendum foret, ex solis iuris civilis sanctionibus potest definiri.«[10]) Jest pozoruhodno, jak can. 1059 a 1080 staví na uvedeném názoru papežovu, že státní občanské právo udává stran překážky, vznikající z osvojení, směrnice i pro kanonické právo.

193 2. **OBČANSKÉ PRÁVO MODERNÍ.** Zákonodárci nové doby vzali si za vzor osvojovací právo římské. Napoleonův Code civil, občanský zákoník špa-

---

1) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, § 118, IV.

2) § 1, Instit., l. 1, tit. 11.

3) *Mackeldey,* tamtéž, § 552.

4) Tento způsob adopce nelze tak zváti v plném smyslu, poněvadž osvojitel nenabýval na osvojence otcovské moci.

5) Fr. 55, Dig., l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

6) Fr. 17, Dig., l. 23, tit. 2, = (z části) v can. 6, Caus. 30, qu. 3.

7) Fr. 55, § 1, Dig., l. 23, tit. 2.

8) L. 10, Cod., l. 8, tit. 48, De adoptionibus.

9) Srovn. *Sv. Alfons,* Theologia moralis, l. 6, n. 1027; *Laurin,* Archiv für kathol. Kirchenrecht, 19, str. 231.

10) De Synodo dioecesana. l. 9, cap. 10, n. 5.

nělský, italský, švýcarský, uherský a německý[1]) napodobí více méně přesně právo Iustinianovo. Bývá dbáno i rozlišky mezi arogací a jednodušší adopcí. Osoby, mezi nimiž povstává osvojením poměr příbuzenský a manželské překážky, nejsou všudy tytéž. Jest nesporno, že římské právo ustupuje domácímu právu občanskému.

Rakouský obecný zákoník občanský (z r. 1811) obsahuje právní soustavu osvojovacího práva.[2]) Jest ovšem třeba rozlišovati osvojení od převzetí ve schovanství.[3]) O manželské překážce z osvojení nenacházíme však v zákoníku občanského práva ani stopy.

Poněkud jinak se vyvinulo osvojovací právo v zemích uherských. Manželský zákon z r. 1894[4]) vymezuje překážku občanského příbuzenství v § 18 zevrubně:

»Pokud není zrušeno osvojení, jest zakázáno uzavříti manželství:

a) mezi osvojitelem a osvojencem nebo jeho dřívějším manželem, rovněž tak mezi osvojencem a dřívějším manželem osvojitele;

b) mezi osvojitelem a vlastním potomkem osvojence nebo dřívějším manželem tohoto potomka; rovněž tak mezi vlastním potomkem osvojence a dřívějším manželem osvojitele.

Nečiní rozdílu, je-li původ manželský nebo nemanželský.

K manželství, které před osvojením zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, se nepřihlíží.«

Neplatnost sňatku, uzavřeného bez prominutí, není v zákoně vyslovena.

Dispense od překážky občanského příbuzenství není již vyhrazena ministerstvu spravedlnosti, ale zprošťuje od ní z důležitých důvodů politický úřad druhé stolice, župan,[5]) a vládním nařízením ze dne 18. pros. 1929[6]) přenáší se z působnosti zemských úřadů všech zemí na okresní úřady (státní policejní úřady, magistráty, městské notářské úřady): »udělení dispense od překážky adopce mezi osvojitelem a pokrevními potomky osvojencovými, jakož i dřívějším manželem potomka, dále mezi pokrevními potomky osvojencovými a dřívějším manželem osvojitelovým.«

Zákon z r. 1894 zavazuje slovenské občany i mimo Slovensko a v cizině,[7]) takže potřebují dispense od svého domácího úřadu podle nařízení právě uvedených.[8])

---

[1]) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, § 118, pozn. 35—38; *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, str. 277, násl.

[2]) Ob. z. obč., § 179—185. Cís. nař. ze dne 12. října 1914, § 18—20 (ř. z. č. 276) pozměnilo znění § 180, 182 obč. zák. a zrušilo dvorní dekret ze dne 28. ledna 1816; *Ordinariátní list pražské arcid.* 1915, str. 20.

[3]) Ob. z. obč., § 186.

[4]) Zák. čl. XXXI z r. 1894; *Rouček,* Českosl. obecný zákoník obč. a občanské právo, platné na Slovensku a v Podk. Rusi, část 2, 1926, str. 1522.

[5]) Zákon manž. ze dne 22. května 1919, § 26; Sb. z. a n. č. 320.

[6]) Sb. z. a n. č. 186 (1929). Srovn. *Svatoš,* Právní poradce duchovní správy, 1932, str. 160.

[7]) § 110 zák., čl. XXXI. z r. 1894; *Rouček,* tamtéž, str. 1542.

[8]) *Funczik,* ČKD, 1933, str. 258.

Pro historické země české byl celý komplex předpisů obecného zákoníku občanského o osvojení (§ 179—185) nahrazen zákonem ze dne 28. března 1928,[1]) kterým se nejedno starší ustanovení mění. Zákon se nevztahuje na Slovensko a Podkarpatskou Rus.

Důležito jest ustanovení (§ 1[3]), že může otec adoptovat své nemanželské dítě a to bez věkového rozdílu zákonem předepsaného a bez ohledu na to, zda má jiné legitimní dítky.[2])

Ani tento zákon se nezmiňuje o manželské překážce. Všeobecná zásada: »Mezi osvojitelem a osvojencem a jeho potomky později narozenými nastává po právu týž poměr, jako mezi rodiči a manželskými dětmi« (§ 4[1]) nelze vztahovati na manželské překážky. Návrh nového zákona manželského z r. 1924 doporučuje mimo jiné radikální změny též manželskou překážku platnosti z osvojení, neprominutelnou.[3])

V cizině utvářelo se osvojovací právo rozmanitě.[4])

194 3. **PRÁVO KANONICKÉ STARŠÍ.** a) Osvojení a manželská překážka z něho plynoucí netvořilo nikdy samostatné právní zřízení církevní.[5]) Nezdá se však, že by se kanonické právo chovalo k adopci jen pasivně z toho důvodu, že právo židovské postrádalo jak psaných předpisů o adopci tak i adopční praxe.[6]) Spíše se zamlouvá názor, že tu rozhodoval občanský ráz adopční smlouvy a hmotné důsledky, které osvojení rodí.

Církev se nicméně snažila pojati adopci pod vliv své duchovní moci tím, že se osvojovací smlouva děla za církevních obřadů. Tak na př. nařídil císař Leo Philosophos: »quemadmodum adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici praecipimus«.[7]) Z téhož pramene nabýváme však přesvědčení, že ceremonie nebývaly závaznými.

Církev nejen přála instituci osvojení, ale pojala manželskou překážku římského práva za svou.[8]) Latinská církev neuznala ovšem překážku cognationis

---

[1]) Sb. z. a n. č. 56 (1928).

[2]) Nemanželské dítky vlastní adoptovati zakazoval císař *Justinián I.*, l. 7, Cod. l. 5, tit. 27, i zákon rakouský (Ř. z. z 12. října 1914, č. 276).

[3]) *Pícha,* Slovo k revisi občanského práva manželského, čl. v ČKD, 1924, str. 465—490, 685—718, srovn. str. 707, násl.

[4]) Překážku platnosti tvoří osvojení: ve *Španělsku, v Brasilii, Bolivii, Italii, Polsku.* Pouhým zákazem jest sňatek osob osvojením spřízněných: *ve Francii, v Belgii, Lucemburku, Rumunsku, v Uhersku, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, v Německé říši a ve Švýcařích.* Není vůbec manželské překážky z adopce: *v Rakousku, Holandsku, Portugalsku,* v zemích *severních, v Anglii,* v zemích *českých, v Srbsku a Bulharsku.* Srovn. *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 191. — Tyto údaje nejsou vždy bezpečné pro nejasnost zákonných textů.

[5]) *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 303, správně píše: »Samostatného pojmu adopce právo kanonické nevytvořilo.«

[6]) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 188.

[7]) *Novellae,* Const. 89.

[8]) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, Supplem. qu. 57, a. 3 corp.; srovn. klasické komentáře k titulu 12., knihy 4. dekretálek.

legalis v plném rozsahu římského práva. Tak soudíme z okolnosti, že jest v tom směru zákonodárná činnost církevních orgánů pranepatrná,[1]) judikatura téměř žádná a hranice překážky neupravené. Tyto zjevy jsou nám výmluvným svědectvím, že se na církevním foru o adopci pramálo jednávalo.

b) Není třeba dokazovati, že římské právo již nikoho nezavazuje. Ale Rauscherova »Instrukce«[2]) přiznává občanskému zákonu moc tvořiti překážku platnosti v případech, kdy se ujednané osvojení rovná římské arogaci neb dokonalé adopci.[3]) Tento výklad je nepřijatelný z toho důvodu, že se nedá doložiti žádným zákonným ustanovením platného práva občanského.

Papež Pius IX. sanoval in radice manželství uzavřené za josefinského režimu neplatně pro kanonickou překážku duchovního neb občanského příbuzenství.[4]) Faktum dispense svědčí sice o blahovůli Říma, který prosbě na něho vznesené ochotně vyhověl, není však důkazem o existenci překážky samé.

Laurín,[5]) *Aichner,*[6]) *Rittner*[7]) opakují setrvačně Rauscherův názor, aniž by si uvědomili, že překážka manželská, o níž právo mlčí, je nemyslitelna.[8])

195 4. **KANONICKÉ PRÁVO PLATNÉ** (can. 1059, 1080). Na sněmu vatikánském přednesli američtí biskupové přání, aby byla manželská překážka občanského příbuzenství zrušena.[9]) Tento postulát vyzněl na prázdno, patrně z ohledu na účel, kterému překážka slouží. Osvojenec, jsa včleněn do rodiny osvojitelovy, jest zákonnou překážkou zbaven naděje na sňatek s členy nové rodiny, různého pohlaví. Manželská překážka chrání mravnost.[10])

Kodifikované právo církevní mluví prvně o vlastní kanonické překážce z osvojení: Kde státní zákon osvojenci manželství jen zakazuje, jest i pro obor církevní sňatek pouze nedovolený, ale platný (can. 1059), kdežto občanská překážka platnosti přenáší tentýž účinek i do práva kanonického (can. 1080). Důsledně soudíme, že osvojení nepůsobí překážky kanonické, mlčí-li o ní občanský zákoník, na př. v našich historických zemích.

Text uvedených kánonů zůstává věren církevní tradici, že činí existenci kanonické překážky závislou na běžném právu občanském. Netřeba o tom pochybovati,[11])

---

[1]) Can. 6, Caus. 30, qu. 3; cap. un. X, l. 4, tit. 12, De cognatione legali.

[2]) Instructio pro iudiciis ecclesiasticis z r. 1855.

[3]) Tamtéž, § 28, 29.

[4]) Breve »Quisquis vestrum« ze dne 17. března 1856, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 19, str. 242.

[5]) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 19, str. 193, násl.

[6]) Compendium iuris ecclesiastici, § 178, n. 2.

[7]) Církevní právo kanonické (přel. *Zítek*), 1887, sv. 2, str. 298.

[8]) Srovn. *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné 1927[3], str. 249; *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 303.

[9]) *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 322, pozn. 13.

[10]) *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 63, n. 16; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 193; *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 765.

[11]) *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, str. 277.

že jak can. 1059, tak i can. 1080 jsou leges territoriales (can. 8, § 2). Pohyb obyvatelstva může zavdati podnět k bohaté kasuistice, vzhledem na can. 13 a 14.

Jisto jest, že občan slovenský jest vázán překážkou i mimo území své vlasti.[1])

Can. 1059 a 1080 představují zvláštní druh »kanonisace« občanského zákona.[2]) Bylo by nesprávno souditi, že církevní zákon čerpá svou závaznou moc přímo a formálně z občanského práva. Státní zákon slouží pouze za vzor a materiální předpoklad pro obdobné právo kanonické, které plyne jedině z can. 1059 a 1080.[3]) Nahodilá novelisace občanského práva osvojovacího změní samočinně též normy práva kanonického.

Co tu řečeno o zákonodárné souvislosti mezi církevním a světským právem, nemůže býti rozuměno o právu *dispensačním*.[4]) Kanonické právo o adopci jest sice právem partikulárním, nicméně nepodléhá dispensační pravomoci biskupově, jsouc dílem papežské legislativy, podle can. 82. Jde tu o dvojí formálně rozlišné zákonodárství. Prominutí manželské překážky, jež před svatbou udělila vrchnost světská, jest neúčinné pro obor církevního práva. Též sanace neplatného sňatku vyžaduje zákroku obou suverenních mocností.

Čl. 3. Smíšené vyznání (mixta religio).

(Can. 1060—1064.)

196 *Benedikt XIV.*, Deklarace o smíšených sňatcích v Belgii ze dne 4. listopadu 1741 (Bullarium Benedicti XIV., sv. 1, č. 34); list polským biskupům »Magnae nobis« ze dne 29. června 1748 (Bullarium, sv. 2, č. 51); *Leitner*, Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 233; - *Henner*, Základy práva kanonického, 1927[3], str. 254, násl.; - Provinciální sněm ostřihomský r. 1858. Decreta et acta, tit. 3, cap. 8; - Provinciální sněm pražský r. 1860, Acta et decreta, tit. 4, cap. 12; - *Kutschker*, Die gemischten Ehen vom katholisch-kirchlichen Standpunkt betrachtet, 1842[3]; - *Fessler*, Zur Orientierung über die gemischten Ehen, 1861; - *Roskoványi*, biskup nitranský, De matrimoniis mixtis, sv. 8, 1842—1888; - *Schulte*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1855, str. 226, násl.; - *Vermeersch-Creusen*, Epitome iuris canonici, sv. 2, 1925[2], n. 329, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 167, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 282, násl.; - *Matoušů*, Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 46, násl.; - *Sipos*, Enchiridion iuris canonici, 1931[2], § 113; - *Gasparri*, Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932[2], str. 257, násl.; - *Linneborn*, Grundriss des Eherechts, 1933, str. 200, násl.; - *Cappello*, De matrimonio, 1933, n. 306, násl.

1. HISTORICKÝ VÝVOJ. a) Modestinův výměr manželství: ». . . coniunctio maris et feminae, consortium omnis vitae, divini et humani iuris communi-

[1]) Srovn. svrchu, č. 193.

[2]) Časopis *Apollinaris*, sv. 2, str. 298.

[3]) *Cappello*, De matrimonio, n. 324, 4; *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, n. 190.

[4]) *Apollinaris*, ročn. 2, str. 299.

catio«[1]) vzbuzuje přesvědčení, že různost náboženského vyznání vykonává nepříznivý vliv na rodinné štěstí. Písmo varuje Izraelity před sňatky s cizinkami.[2]) Pokyn sv. Pavla: »nolite iugum ducere cum infidelibus«,[3]) je namířen proti sňatkům s jinověrci. Synoda v Elviře (r. 306) stanoví v can. 16. pětileté pokání rodičům, kteří by dceru provdali za kacíře neb žida.[4]) Sňatky s pohany požívaly větších ohledů, pro menší nebezpečí odpadu. Sv. Ambrož († 397) nepřeje manželství věřících s kacíři.[5])

Manželství katolíka s jinověrcem bylo považováno ve starověku za platné, ale trestné. Římské zákonodárství přálo straně katolické, která rozhodovala o náboženství dětí.[6]) Sněm trulský r. 692 prohlásil v can. 72 manželství s kacířem za neplatné.[7]) Ve století 13. bývali latiníci považováni za rozkolníky neb bludaře a sňatek s nimi Řekům zakázán.[8])

b) Ve středověku bránila smíšeným sňatkům trestní opatření proti bludařům,[9]) proto chybí v té době projevy církevní autority. Sv. Tomáš Akvinský jasně rozlišuje mezi impedimentum disparitatis cultus (překážka platnosti) a mixtae religionis (zápověď).[10]) Jen synoda bratislavská r. 1309 za předsednictví papežského legáta kard. Montefiore zakázala sňatky s kacíři a rozkolníky pod trestem církevní klatby a ztráty práva na církevní pohřeb.[11])

Sněm tridentský neobíral se otázkou smíšených sňatků. Též statuta Ernesti z provinciálního sněmu pražského r. 1349 a synoda pražská arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé r. 1605 pomíjejí věc mlčením.

Zbyněk spokojil se výzvou na světské pány, aby své bloudící poddané hleděli přivésti zpět do lůna svaté matky církve.[12])

197 c) Teprve po revoluci Luterově nastala nutnost upraviti záležitost smíšených sňatků zákonně. V zemích protestantských zavládl obyčej, že katolíci svobodně vcházeli v manželství s nekatolíky, bez církevní dispense a bez úmluvy o náboženské výchově dítek.[13]) Hůře bylo, když světský zákon nekompromisně nařizoval, aby se dítky řídily vyznáním rodičů podle pohlaví, neb roz-

---

1) Fr. 1, Dig., l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

2) 5 Mojž., 7, 3, násl.

3) 2 Kor., 6, 14.

4) *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 1, str. 162.

5) Can. 15, Caus. 28, qu. 1; srovn. can. 16, tamtéž.

6) L. 12, § 1 a 18, Cod., l. 1, tit. 5, De haereticis et manichaeis et samaritis.

7) *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 3, str. 339.

8) *Knecht,* Handbuch, str. 284.

9) Právo dekretální, l. 5, tit. 7, de haereticis; tit. 8, de schismaticis; tit. 9, de apostatis.

10) *Sv. Tomáš Akv.* Summa theologica, část 3, Supplem., qu. 59, art. 1 ad 5.

11) *Schulte,* Katholisches Eherecht, 1855, str. 242; *Knecht,* Handbuch, str. 285. Sňatek císaře Oty II. s řeckou princeznou Theofano r. 972 nelze nazývati smíšeným sňatkem.

12) De professione fidei et eius tuendae cura; vyd. z r. 1762, str. 9.

13) *Knecht,* Handbuch, str. 286.

hodovalo pro všechny děti náboženství otcovo. I vážní mužové hájili nutnost úplné svobody pro země německé jako minus malum, aby se čelilo náboženským třenicím. Mluvilo se o partikulárním právu německém.

Jakékoli podobné obyčeje zamítá papež Benedikt XIV.,[1]) a dnes vylučuje výraz »ubique« v can. 1060 pochybu o tom, že panující církevní předpisy nepřipouštějí teritoriálních výjimek.

Rozpor mezi nezadatelným stanoviskem církevním a zásadami protestantskými vedl k ostré půtce v tak zv. Kölnerwirren,[2]) za kterých i někteří církevní hodnostáři nestatečně si vedli. Teprve r. 1841 smluvil kardinál Lambruschini s vládou pruskou, že mohou před smíšenými sňatky býti církvi dány záruky (cautelae), jsou-li snoubenci k tomu svolni. Též v Bavořích a v zemích uherských zvítězily zásady kanonické až po delší potyčce.

Četné projevy sv. Stolice v nové době a usnesení partikulárních sněmů uvedly v platnost zásady kanonického práva a státní zákonodárství se přizpůsobilo požadavkům církevním v míře uspokojivé.

Církevní zákony o překážce smíšeného vyznání podávají: List papeže Benedikta XIV. »Magnae nobis« ze dne 29. června 1748 biskupům polským,[3]) instrukce uherským biskupům ze dne 30. dubna 1841; list papeže Řehoře XVI. »Cum Romanus Pontifex« ze dne 22. května 1841 rakouskému episkopátu;[4]) instrukce kongr. koncilu ze dne 20. března 1880;[5]) instrukce sv. Officia ze dne 1. srpna 1883;[6]) sněm provinciální ostřihomský r. 1858,[7]) provinciální sněm pražský r. 1860;[8]) okr. list papeže Lva XIII. »Arcanum« ze dne 10. února 1880;[9]) okr. list papeže Pia XI. »Casti connubii« ze dne 31. prosince 1930.[10])

198 2. **PODMĚT ZÁKONA.** Can. 1060 zakazuje manželství mezi osobou katolickou a členem sekty nekatolické.[11]) Nekatolictví není tuto rozuměti ve smyslu práva trestního (can. 2314, § 1, 1°—2°, 1325, § 2), ale podle organisační příslušnosti k sektě.[12]) Též veřejná přihláška k bezkonfesí zakládá povahu sectae acatholicae ve smyslu can. 1060, i odpad katolíkův k pohanství, mohamedánství neb židovství.[13])

---

1) De synodo dioecesana, l. 9, cap. 3; *Cappello,* De matrimonio, n. 306.

2) *Hergenröther-Kirsch,* Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte, sv. 3, str. 826, násl.; *Hagen,* Der Mischehenstreit in Würtemberg (1837—1855), 1931.

3) Bullarium Benedicti XIV., sv. 2, č. 51.

4) Srovn. Acta et decreta concilii provinciae pragensis a. 1860, dodatek č. 8.

5) ASS 13, str. 445.

6) ASS 18, str. 460.

7) Decreta et acta concilii provinciae strigoniensis, tit. 3, čl. 8.

8) Acta et decreta concilii provinciae pragensis, tit. 4, čl. 12.

9) ASS 12, str. 385, násl.

10) AAS 22, str. 539, násl.

11) Co jest v kanonickém právu »acatholicus«, vykládá *Apollinaris,* ročník 5 (1932), str. 70, násl.

12) *Blat,* Commentarium textus Codicis iuris can. De sacramentis, 1920, výklad can. 1060.

13) V té věci různí se názory příkře; srovn. *Knecht,* Handbuch, str. 297.

Podobně třeba souditi o katolictví druhého snoubence. Katolíkem jest, kdo trvá v organickém svazu se souvěrci. Podstatně jiný smysl chová výraz »katolík« v can. 1070, § 1.

Nutí-li okolnosti souditi, že křest jednoho snoubence byl určitě neplatný, nespadá zamýšlený sňatek pod vliv can. 1060, ale záležitost se řídí normou can. 1070, § 1, o překážce platnosti různého náboženství. V pochybě o platnosti křtu, ať pochyba povstala po oddavkách ať dříve, dlužno o věci souditi podle právní zásady: baptismus dubius censetur validus in ordine ad validitatem matrimonii.[1])

199 3. **ZÁPOVĚĎ MANŽELSTVÍ**. Jak přísně kanonické právo brání manželskému svazku katolíků se sektáři, soudíme z výroků: »severissime Ecclesia ubique prohibet...« (can. 1060), »absterreant« (can. 1064, 1°), z podmínek, které právo klade pro případ, že se nepodařilo odvrátiti katolického snoubence od choulostivého záměru (can. 1061—1064) a z trestních sankcí, jímž propadá katolík pro nezákonné jednání (can. 2319, § 1—2, can. 2375).

Odpor proti smíšenému sňatku nelze přičítati náboženské nesnášelivosti katolíků, ale péči církve o duchovní blaho věřících. Papež Lev XIII. udává pro zápověď tyto *důvody:*[2])

a) Manželství s příslušníkem jiného vyznání uvádí katolíka v nebezpečí účasti na cizích kultech (communicatio in sacris, c. 1258, § 1, 2316, 2319, 1°).[3])

b) Ohrožena je čistota víry katolíkovy, který čelí domácím svárům tím, že se stává dogmaticky lhostejným a nábožensky vlažným.

c) Ryzí, katolická výchova dítek je znemožněna.

Neklamná svědectví o smutných následcích sňatků smíšených ospravedlňují svrchovaně panující církevní kázeň.[4])

Manželská překážka mixtae religionis je sice zavedena kanonickým právem, tedy iure humano, nicméně se opírá též o nepromijitelné *právo božské,* kdykoli přichází v nebezpečí víra snoubence katolíka. Tak praví can. 1060: »... quod si adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur«.

Kodifikované církevní právo v ničem neslevilo z přísnosti starších vzorů,[5]) k nelibosti některých protestantských kruhů.[6])

200 4. **DISPENSE OD PŘEKÁŽKY.** Zápověď sňatku jest odůvodněna nebezpečím, hrozícím víře katolické jednoho z kontrahentů. Je-li nebezpečí zmírněno z valné části a snaha duchovního správce, aby odvrátil snoubence od

---

[1]) *Cappello,* De matrimonio, n. 308; srovn. can. 1014, 1070, § 2. Věc nabývá praktického významu, když na př. okolnosti nedovolují pátrati, zda křest nekatolíkův byl platný či nikoli.

[2]) Okr. list Arcanum (doslov), ASS 12, str. 401.

[3]) Srovn. sv. 1 tohoto díla, č. 245.

[4]) *Knecht,* Handbuch, str. 300, pozn. 3.

[5]) *Stutz,* Der Geist des Codex iuris canonici, 1918, str. 95, násl.

[6]) *Knecht,* tamtéž, str. 301, pozn. 1.

úmyslu, minula se účinkem (can. 1064, 1°, 2°), otvírá se cesta k dispensi od manželské překážky.

Sv. Stolice je výlučně kompetentní promíjeti překážku (can. 1040). Místním ordinářům nepřísluší vlastní, řádná pravomoc dispensační, bývají však opatřeni přenesenou mocí (facultates quinquennales), zevrubně ohraničenou.[1])

Kongregace sv. Officia, které záležitost přísluší, ukládá biskupům, aby ročně referovali, kolikráte své fakulty použili.[2]) Zmocněnec sv. Stolice dispensuje pravoplatně od překážky smíšeného vyznání: a) když mu žadatelé uvedli zákonné důvody, které postačují, aby byla udělena milost; b) podali záruky, předepsané na ochranu katolické víry.

Ve starších dispensačních fakultách římských stávala klausule »exceptis Italis«,[3]) zbavující italské katolíky mimo vlast dobrodiní dispense. Účelem tohoto omezení byla snaha chrániti italské území od přílivu nekatolíků. Z důvodů praktických upustila sv. Stolice od tohoto výjimečného ustanovení již dávno před kodifikací kanonického práva.[4])

201 5. **DISPENSAČNÍ DŮVODY.** Kdykoli v konkretních případech lze příčiny, pro které byla kanonická překážka zavedena. vyvážiti jinými motivy, jež církevní vrchnosti doporučují, aby upustila od přísnosti zákona, jest možno pomýšleti na dispensi.

Za podmínku prominutí překážky smíšeného vyznání udávána: »gravissima causa . . . ob bonum publicum«,[5]) neb »iusta gravisque causa canonica«.[6]) Can. 1061, § 1, 1°, předpisuje naléhavé, spravedlivé a závažné důvody (»urgeant iustae ac graves causae«).

Za kanonické důvody pro dispensi platí na př.: naděje, že mírností bude získána nekatolická rodina církvi, že bude napraveno pohoršení z konkubinátu neb zažehnáno nebezpečí civilního sňatku a odpadu snoubence katolického.

Papež Sixtus IV. podporoval r. 1472 sňatek velkoknížete Ivana III. Vasiljeviče s Žofií (Zoë), dcerou posledního císaře řeckého Tomáše. Papežova naděje, že tím odvrátí Rus od vlivu východního rozkolu a v Ivanovi získá mocného spojence proti tureckému nebezpečí, skončila odpadem nevěstiným.[7])

202 6. **ZÁRUKY (CAUTIONES).** Důvody, svědčící pro vhodnost dispense od manželské překážky, samy o sobě nepostačují. Musí býti předem zajištěno náboženství snoubence katolického i budoucích dítek. Proto naléhá dispensující církevní vrchnost na snoubence, aby se v tom směru neodvolatelně zavázali, zpravidla písemně (can. 1061, § 2).

---

1) Vzorec dispensační fakulty podává *Gasparri,* Tractatus, sv. 2, str. 465.

2) *Gasparri,* tamtéž, str. 467.

3) Srovn. na př. ASS 2, str. 672.

4) Theol.-prakt. Quartalschrift, 44 (1891), str. 975; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 413, pozn. 30; *Cappello,* De matrimonio, n. 313.

5) *Benedikt XIV.,* konst. »Magnae nobis« ze dne 29. června 1748.

6) Provinciální sněm pražský r. 1860, tit. 4, cap. 12.

7) *Pastor,* Geschichte der Päpste, sv. 2, 1889, str. 422.

Listina záruk, revers (litterae reversales), nutně obsahuje:

a) Ujištění nekatolického snoubence, že nebude druha lákati k změně vyznání ani mu překážeti u výkonu náboženství.

b) Přislíbení obou žadatelů, že dají všechny dítky pokřtíti a vychovati v náboženství katolickém (can. 1061, § 1, 2°).

Vlastnoruční podpis reversu oběma snoubenci náleží k podstatě záruk.

Třetím článkem záruk bývalo ujištění katolického snoubence, že se postará o konversi svého druha.[1]) Dnes prohlašuje can. 1062 jen ve formě zásady: »Coniux catholicus obligatione tenetur conversionem coniugis acatholici prudenter curandi.«[2]) Jest však užitečno, aby katolík v žádosti o dispens prohlásil, že úkol ten přijímá.

Aby záruky mohly býti podkladem dalšího jednání, je třeba zjistiti existenci mravní jistoty (certitudo moralis), že slibující splní, k čemu se zavázali (can. 1061, § 1, 3°).

Kauce, právem kanonickým předepsané (can. 1061) jest přísně rozlišovati od *smlouvy* (contractus), kterou snoubenci mezi sebou pořídili ve smyslu občanského zákona mezikonfesního. Kdežto záruky zavazují církevní vrchnosti oba snoubence stejnoměrně a neodvolatelně, závisí smlouva na svobodné vůli kontrahentů, kteří mohou svůj původní záměr zrušiti neb zaměniti jiným.[3]) Revers právem ani zrušiti, ani odvolati nelze.

Kongregace sv. Officia varuje listem ze dne 14. ledna 1932 biskupy a duchovní správce, aby od překážky neosvobozovali, dokud by si neopatřili jistoty, že záruky budou zevrubně plněny, zvláště v oněch územích, kde se státní zákonodárství příčí kázni církevní.[4]) Prominutí biskupem udělené z moci přenesené, bez reversu a záruk, jest neplatné.[5]) To plyne z obecné zásady kanonické can. 84, § 1.

203 7. **OBŘADNOSTI SMÍŠENÉHO SŇATKU.** Zájem církve diktuje, aby byl omezen počet nábožensky smíšených manželství, aby věřícím bylo zoškliveno spojení s nekatolíkem, a veškerá účast na posvátných ritech byla jinověrcům zamezena (communicatio in sacris). Těmto snahám slouží následující právní předpisy:

a) Smíšené sňatky se neohlašují za bohoslužeb v chrámu, ani když snoubenci získali prominutí manželské překážky (can. 1026). Jen tam, kde tomu okolnosti nedovolují, zvláště když je třeba vyhověti státním předpisům, mohou biskupové, opatřivše si dříve papežské zmocnění, církevní ohlášky dovoliti. Jest ovšem mlčením pominouti okolnosti nekatolického vyznání jednoho snoubence (can. 1026).[6])

---

[1]) *Aichner-Friedle,* Compendium iuris ecclesiastici, § 183, n. 2.

[2]) Kongregace sv. Officia prohlásila dne 29. listopadu 1899, že postačuje nepřísežné ústní ujištění katolíkovo před dvěma svědky, že jest ochoten pracovati na obrácení manželově; ASS 33, str. 371.

[3]) *Knecht,* Handbuch, str. 304, pozn. 1.

[4]) AAS 24, str. 25.

[5]) Kongr. sv. Officia na dotaz arcib. ordinariátu pražského ze dne 6. prosince 1919; Ordinariátní list pražské arcid., 1920, str. 4; *Cappello,* De matrimonio, n. 310, 5.

[6]) Netřeba dokládati, že se v praxi vůbec neděje zmínka o konfesi snoubenců.

b) Kanonické právo zapovídá snoubencům, aby před církevními oddavkami aneb po nich skládali manželský konsens též před nekatolickým zřízencem (can. 1063, § 1).

Kdyby farář nabyl o podobných záměrech bezpečných zpráv neb zjistil, že snoubenci tento zákaz již přestoupili, jest vázán asistenci sňatku odepříti, leč by velmi závažné důvody (ex gravissimis causis) nutily, aby od přísnosti zákona bylo upuštěno. Za podobných okolností je třeba úspěšně čeliti pohoršení lidu (remoto scandalo) a duchovní správce předlož záležitost svému ordináři (can. 1063, § 2).

Zákaz can. 1063, § 1, platí jen pro případ, že nekatolický duchovní jest představitelem své sekty (uti sacris addictum). Vykonává-li však pastor funkci státního úředníka,[1]) nebrání se církevně oddaným, aby se nuceně podrobili též předpisům práva světského a tím si zajistili občanské důsledky manželství (effectuum civilium gratia, can. 1063, § 3).

204 c) Smíšený sňatek jest konati bez jakýchkoli církevních obřadů (omnes sacri ritus prohibentur, can. 1102, § 2). Podle přísnosti zákona oddává farář nikoli v kostele (can. 1109, § 1), ale v místnosti světské, nejčastěji ve farní kanceláři, neoděn posvátnými rouchy, bez liturgických formulí, za přítomnosti dvou svědků.

Starší předpisy dovolovaly faráři pro smíšený sňatek pouze trpnou přítomnost (assistentia passiva) tak, že asistující nekladl snoubencům otázky, ale mlčky byl přítomen aktu jako testis autorizabilis.[2]) Nové právo kanonické opravilo toto právní zřízení, kladouc za podstatnou podmínku sňatku, aby se farář snoubenců na souhlas tázal a jejich odpověď přijímal (can. 1095, § 1, 3°). Totéž nařizuje can. 1102, § 1, pro sňatky smíšeného vyznání. Pasivní asistence vymizela z kanonického práva.[3])

Ještě provinciální sněm pražský r. 1860 trvá na přísných předpisech kanonických.[4]) V našich krajích zmírněn byl již dříve zákon partikulárními obyčeji, podle kterých bere nekatolík účast na některých církevních obřadech. Řím nebránil těmto výjimkám, které diktovala opatrnost.[5]) Ve shodě se starším právem zmocňuje can. 1102, § 2, biskupa, aby povolil některý církevní obřad při oddavkách snoubenců smíšeného vyznání, předvídá-li, že by přesné šetření zápovědi způsobilo větší zlo (graviora mala), na př. nenávist k církvi, odpad od víry, civilní sňatek.

Dovolení biskupské může býti habituální, radí-li k tomu trvalé společenské poměry. Z dovolení je nekompromisně vyňata mše svatá, a to nejen zvláštní missa pro sponso et sponsa, ale jakákoli jiná, pokud by v mysli věřících platila

---

[1]) Podobné právo platilo v některých silně protestantských územích.

[2]) Tak kázala ještě kongregace sv. Officia dne 21. července 1912, AAS 4, str. 444.

[3]) Kodexová komise dne 10. března 1928, AAS 20, str. 120; *Theol.-prakt. Quartalschrift,* 1928, str. 601; *Apollinaris,* 1928, str. 342.

[4]) Acta et decreta, tit. 4, cap. 12: »non in loco sacro, sed tamen decenti ... excluso quovis ritu ecclesiastico.«

[5]) *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 6, cap. 5, n. 5; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 421; *Knecht,* Handbuch, str. 313.

za doplněk oddavek.[1]) Za podobných veřejných poměrů jest biskup oprávněn dovoliti obřad snubní uvnitř chrámu (can. 1109, § 3).

Nejde-li o nekatolického snoubence výslovně z církve vyloučeného (sententia declaratoria), netřeba jemu odpírati svěcení snubního prstenu, poněvadž obřad je svátostinou (can. 1149, 2260, § 1).[2]) Úvod katolické matky provdané za nekatolíka (benedictio mulieris post partum) jest přípustný, bylo-li dítko pokřtěno katolicky. Vydala-li však matka některé dítko sektě (can. 2319, § 1, 4°), pozbývá nároků na církevní požehnání i pro dítko katolické.[3])

Spíše do pastorálky než do kanonického práva spadá rada, aby duchovní správce navázal s nekatolickým snoubencem před svatbou přímé styky, jeho nepříznivé názory o církvi na pravou míru uvedl a jej přiměl k přesnému šetření katolických zásad o výchově dítek.[4])

205 8. **DOGMATICKÉ PŘEČINY A TRESTNÍ SANKCE.**[5]) Porušení předpisů kanonického práva o smíšených sňatcích uvaluje na katolického snoubence tyto církevní tresty:

a) Katolík, který vědomě uzavřel manželství s nekatoličkou bez církevní dispense, ačkoli smlouva jest platná, jest vyloučen z úředních úkonů církevních, vytčených v can. 2256, 2° (actus legitimi ecclesiastici) a ztrácí nárok na svátostiny, dokud ho biskup trestu nezbaví (can. 2375).

b) Sňatkem před zřízencem sekty (minister acatholicus) upadá katolík do církevní klatby, vyhrazené ordináři (can. 2319, § 1, 1°, 1063, § 1).

Sanace neplatného sňatku předpokládá řádné zproštění od církevní censury a od hříchu.[6]) Nepodaří-li se kajícímu manželi katolickému přiměti druha, aby složil církvi žádané záruky (can. 1061, § 1, 2°), není překážky, aby mu byly odpírány svátosti.[7])

c) Katolický snoubenec propadá trestu vyloučení z církve, ordináři vyhrazenému, svolil-li, i jen nepřímo (pacto implicito), aby všechny dítky neb pouze některé vychovány byly nekatolicky. Toutéž sankcí postiženi jsou rodiče, dávají-li vědomě dítky pokřtíti představiteli sekty neb je posílají na výchovu nekatolickou (can. 2319, § 1, 2°—4°). Tito všichni jsou podezřelí z kacířství (can. 2319, § 2), a podléhají normám can. 2315.

206 9. **MANŽELSTVÍ OSOB RŮZNÉHO OBŘADU.**[8]) Zápověď sňatku pro smíšené vyznání nelze rozšiřovati na manželství dvou katolíků různého obřadu.

---

[1]) Kongr. sv. Officia dne 17. ledna 1877; *Knecht,* Handbuch, str. 314, pozn. 5; *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 465.

[2]) *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 465; *Knecht,* Handbuch, str. 314, pozn. 7.

[3]) Kongr. sv. Officia dne 7. května 1897, *Knecht,* Handbuch, str. 314, pozn. 7.

[4]) *Vermeersch-Creusen,* Epitome iuris canonici, sv. 2, n. 334.

[5]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, r. 183; *Knecht,* Handbuch, str. 315, násl.

[6]) Kongr. sv. Officia dne 29. srpna 1888, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 65, str. 117—121.

[7]) *Knecht,* Handbuch, str. 317.

[8]) *Henner,* Základy, str. 253.

O věci pojednává nařízení kongregace Propagandy ze dne 6. října 1863, tvořící partikulární právo pro církevní provincii lvovskou.[1])

Tu uplatněny zásady: »Matrimonia inter ruthenos et latino-catholicos praepedire non licet... Proles e matrimoniis mixti ritus progenitae educabuntur in ritu parentum iuxta sexum...« Pouze dítky východních kleriků sledují vesměs obřad otcův, kterému se může přizpůsobiti i manželka.[2])

Též konstituce papeže Lva XIII. »Orientalium dignitas« ze dne 30. listopadu 1894[3]) přiznává (n. VIII.) manželce právo přijati obřad manželův a po rozluce svazku manželského vrátiti se k obřadu původnímu (srovn. can. 98, § 4).

Právo teritoriální nepozbylo kodifikací práva kanonického své platnosti. Ale can. 756, § 2, předpisuje obecnou právní normu poněkud odlišnou: »Si alter parentum pertineat ad ritum latinum, alter ad orientalem, proles ritu patris baptizetur, nisi aliud iure speciali cautum sit«.[4]) Sňatku žehnati náleží v daném případě faráři mužovu, nestanoví-li partikulární právo zásadu jinou (can. 1097, § 2). I tu je zmíněné právo haličské v rozporu s normou práva obecného.[5])

207 10. **MEZIKONFESNÍ PRÁVO ČESKOSLOVENSKÉ.** Zásady práva kanonického jest třeba uvésti v soulad s obdobnými předpisy státními, aby manželé nebyli zbaveni civilních důsledků manželství (can. 1016). Občanské právo nezná manželské překážky smíšeného vyznání. »Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správců, oddavky u jednoho z nich neb u obou podle vůle snoubenců«.[6]) O náboženském vyznání dítek ze smíšených sňatků pojednává mezikonfesní zákon ze dne 25. května 1868, čl. 1 a 2,[7]) opravený čsl. zákonem ze dne 15. dubna 1920[8]) a celkovým zákonem, upravujícím vzájemné poměry náboženských vyznání, ze dne 23. dubna 1925, § 1.[9])

Tento zákon je zbudován na obecné zásadě, že dítky následují vyznání rodičů podle pohlaví. Rodičům a jejich zástupcům náleží však právo, stanoviti smlouvou, že všechny dítky budou pokřtěny katolicky. Není tedy v republice Československé nesnadno vyhověti hlavnímu předpokladu dispense od manželské překážky smíšeného vyznání (can. 1061, § 1, 2°).

Platný zákon mezikonfesní úmyslně popírá závaznou moc záruk, které církev v uvedeném can. 1061 předpisuje: »Reversy o vyznání dětí dané komukoliv, jsou bezúčinné«.

---

1) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 14, str. 4; srovn. čl. D.
2) Tamtéž.
3) ASS 27, str. 257, násl.
4) Srovn. can. 98, § 1; komise kodexová ze dne 16. října 1919, AAS 11, str. 478.
5) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 14, str. 12.
6) Manželský zák. čsl. ze dne 22. května 1919, § 12, Sbírka z. a n. č. 320.
7) Ř. z. 1868, č. 49.
8) Sbírka z. a n. 1920, č. 277; Ordin. list pražské arcid. 1920, str. 41.
9) Sbírka z. a n., č. 96; srovn. sv. 1 tohoto díla, str. 228.

Původní text zákona z r. 1868 zmiňuje se přímo o reversech, daných představeným neb zřízencům církve neb nějaké náboženské společnosti (čl. 1). Hobzova věta, že »u nás jsou reversy o tom duchovním správcům vystavené neplatné«,[1]) postrádá právnické akribie. Slovo »neplatné« nekryje se pojmově s výrazem zákona »bezúčinné«. Stát není mocen zbaviti platnosti listinu o zárukách, řádně zhotovenou, ježto obsah její náleží do práva duchovního. Stát odmítá církvi pouze pomoc při plnění reversu, upíraje žalovatelnost pro nedodržení slibu. Církevní předpisy nečerpají svoji pravoplatnost ze zákonů státních.

Čl. 4. Mravní nezpůsobilost k církevnímu sňatku.

(Can. 1065, 1066.)

208 *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 326; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932², n. 471, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 53, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, 1927³, str. 254; - *Cappello,* De matrimonio, 1933³, n. 330—334; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 218, násl.

Uvedené texty (can. 1065, 1066) neobsahují manželské překážky ve smyslu přesně kanonickém.[2]) Jde tu spíše o tak zv. casus desperati, kdy nastává kolise mezi posvátností manželství a nehodností kontrahentovou. Obsah can. 1065 a 1066 připomíná pouhá vetita ecclesiae. Důkazem toho je okolnost, že není třeba žádati sv. Stolici o dispensi podle can. 1040, poněvadž obtíž řeší místní biskup. Ježto nejde o smíšený sňatek ve smyslu can. 1061, § 1, nežádají se na snoubencích záruky. Nicméně ukládá právo faráři povinnost, aby odvracel věřící od manželského svazku s nehodnými stejně jako s jinověrci (»absterreantur«, can. 1064, 1°, 1065, § 1).

Překážka zasahuje: odpadlíky od víry katolické, členy zakázaných společností a veřejné hříšníky.

1. **ODPADLÍCI OD VÍRY KATOLICKÉ.** »Qui notorie catholicam fidem abiecerunt« (can. 1065, § 1) nejsou zapsanými členy sekty, jak předpokládá can. 1060, ale zřekli se zjevně (notorie, can. 2197, 3°) církve, žijíce soukromě v bludu neb v bezkonfesí. Není radno vztahovati tuto normu na »matrikové katolíky« bez rozdílu. Jsou ztíženi censurou klatby (can. 2314, § 1). Can. 1065, § 2, káže faráři, aby v konkretním případě věc předložil biskupovi, který z dů-

---

[1]) *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 310.

[2]) Kanonisté považují skoro vesměs předpisy can. 1065 a 1066 za pouhý dodatek k překážce smíšeného vyznání, na př. *Knecht, Gasparri. Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 310, si překážky vůbec nevšímá. *Henner,* Základy, vykazuje správně zmíněným normám zvláštní místo v počtu kanonických překážek. Podobně o věci soudí *Vacek,* Manželské právo podle názorů církve římsko-katolické, sv. 2, 1925, str. 3 a 4.

vodů závažných udělí svolení k sňatku, je-li zajištěna katolická výchova všech dítek a víra katolického snoubence není ohrožena.

209 2. **ČLENOVÉ ZAKÁZANÝCH SPOLEČNOSTÍ** (can. 1065, § 1). Can. 684 varuje věřící před členstvím ve společnostech tajných, zakázaných, odbojných, podezřelých. Neméně škodlivo je soužití s manželem podobně organisovaným.

»Societates ab ecclesia damnatae« jsou v první řadě svobodní zednáři (secta massonica, can. 2335).[1]) Kanonické právo staví jim na roveň jiné organisace, které proti církvi neb zákonné moci státní strojí pikle (machinantur, can. 2335). Trestní sankci can. 2335 podléhají i ti členové svazu, kteří církev zřejmě a formálně neopustili, veřejnosti bývají neznámí, ani nejsou »činnými členy« sekty, jen když byli řádně přijati (nomen dantes, can. 2335).[2])

Není třeba, aby se kající zednář předem formálně vzdal členství lóže, kdykoli se právem obává nepříznivých následků činu. Své povinností plně dostál věcným přerušením styků s bratry a slibem, že v příhodný čas vrátí členský diplom.[3])

Italští karbonáři nepřicházejí dnes v úvahu, ani starokatolíci. Irští sinfeinisté došli svých politických cílů a nejsou státu nebezpečni. Americký Kuklux-Clan je svazem nejisté kvality. Členové anarchických a nihilistických organisací jsou nepochybně postiženi can. 1065, § 1. Totéž dlužno říci o členech nábožensky bezbarvé YMCA,[4]) Římem odmítnuté.[5])

3. **VEŘEJNÍ HŘÍŠNÍCI A NOTORICKY CENSUROVANÍ** (can. 1066). Známka veřejnosti (notorietas) je tu rozhodujícím činitelem. Třeba se držeti významu slova podle can. 2197 (notorietas iuris, facti). Povinnost hlásiti případ ordináři odpadá, přijal-li zatížený snoubenec před sňatkem svátost pokání.

Kanonické právo omezuje veřejným hříšníkům častěji užívání společenských práv církevních: Za členy zbožných sdružení nemohou býti připuštěni vedle nekatolíků a sektářů též »censura notorie irretiti et in genere publici peccatores (can. 693, § 1), svátost oltářní nemohou přijati »publice indigni« (can. 855, § 1), církevního pohřbu jsou zbaveni »peccatores publici et manifesti« (can. 1240, § 1, 6°).

---

1) Srovn. okr. list papeže Lva XIII. »Humanum genus« ze dne 20. dubna 1884, ASS 16, str. 417, násl. K tomu instrukce sv. Officia ze dne 10. května 1884, ASS 17, str. 43, násl.

2) *Eichmann,* Das Strafrecht des Codex iuris canonici, 1920, str. 155.

3) *Hollweck,* Die kirchlichen Strafgesetze, 1899, § 104, pozn. 10.

4) Young Men's Christian Association.

5) Výnos kongregace sv. Officia ze dne 5. listopadu 1920, AAS 12, str. 595, násl.

B. Překážky platnosti (impedimenta dirimentia).

Čl. 1. Nezralost věku (defectus aetatis).

(Can. 1067, § 1.)

210 *Řehoř IX.*, Decretales, l. 4, tit. 2, De desponsatione impuberum; - *Sanchez*, De matrimonio, l. 7, disp. 104; - *Freisen*, Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², § 29; - *Rauscher*, kard., Instructio pro iudiciis ecclesiasticis, 1855, § 17; - *Scherer*, Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, § 115, n. VIII; - *Leitner*, Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920³, str. 75, násl.; - *Schäfer*, Das Eherecht nach dem Codex iuris canonici, 1924⁸⁻⁹, str. 164, násl.; - *Triebs*, Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, díl 2, 1927, § 45; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 205, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, § 30; - *Matoušů*, Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 60, násl.; - *Gasparri*, Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 489, násl.; - *Cappello*, De matrimonio, 1933³, n. 335, násl.; - *Linneborn*, Grundriss des Eherechts, 1933, str. 221; - *Laurin*, O nedospělosti, co překážce manželství podle práva římského, rakouského a kanonického, Právník r. 14, str. 649, násl.

1. **POJEM A PRÁVNÍ PODKLAD PŘEKÁŽKY.** Přirozenost lidská tomu brání, aby nevcházeli do stavu manželského osoby nezralé věkem. Hranice dospělosti sluje pubertas,[1]) anni nubiles.[2]) Dospělosti je k manželství třeba dvojím směrem, duševním a tělesným:

a) Pouze rozumově vyspělý uzavírá pravoplatně sňatek, až když chápe těžké povinnosti, kterým se míní podrobiti. Tato duševní puberta je příkazem práva přirozeného, a žádným cizím zákrokem nelze osobní konsens nahraditi (can. 1081, § 1).

b) Tělesná (pohlavní) zralost uzpůsobuje k úkonům, k nimž směřuje čelný účel manželství (actus per se aptos ad prolis generationem, can. 1081, § 2). Pouze právo lidské předpisuje, aby snoubenec byl včas manželské smlouvy tělesně vyspělým, kdežto právo přirozené připouští fysickou schopnost budoucí.

Obojí druh dospělosti je podmínkou platného sňatku,[3]) není však ničím zaručeno, že by dítko současně nabylo zralosti této i oné. V obojím právu

---

[1]) *Sv. Isidor*, Etymologiarum, l. 11, cap. 2, vykládá slovně výraz pubes = cap. 3, X, l. 4, tit. 2.

[2]) Cap. 8, X, l. 4, tit. 2.

[3]) *Benedikt XIV.*, konst. »Magnae nobis« ze dne 29. června 1748: »Etenim ad validitatem matrimonii, quemadmodum rationis usus requiritur de naturali et divino, ita actualis ad coniugalem copulam potentia requiritur de iure positivo canonico«; Bullarium Benedicti XIV., sv. 2, str. 189.

uplatnila se zásada, že dříve dospívají dívky než hoši. Bylo též odborně zjištěno, že podnebí a zaměstnání vykonávají vliv na vývoj člověka.

Prastarý obyčej, podle něhož rodiče neb jejich zástupci smluvili pro nezletilé dítky sňatky, a tyto byly povinny s vůlí rodičů souhlasiti,[1]) byl právem dekretálním opraven.[2])

Dvojí cestou možno zjistiti, že mladistvý snoubenec dosáhl zákonné zralosti: buď přímým prozkoumáním jeho tělesných schopností (inspectio corporis), neb stanoví zákon všeobecnou normu, na právním předpokladu zbudovanou (praesumptio iuris), že určité stáří zaručuje duševní vyspělost i pohlavní zralost k manželství.

Ačkoli ranné manželství poskytuje mnohdy vhodný lék proti sexuální bujnosti mládeže, bývají předčasné sňatky zdrojem neblahých zjevů zdravotních, společenských i mravních.[3])

211 2. **DĚJINY PŘEKÁŽKY.** Židovský muž se ženil mezi 18. a 24. rokem svého věku, dívka stávala se podle talmudského práva nevěstou mezi 12 a 12½ rokem, ženou mezi 13½ a 14. rokem.[4]) Znatelný rozdíl stáří manželů byl posuzován nepříznivě.[5]) *Sv. Basil Vel.* († 379) udává věk dívek pro řeholní sliby a vdavky 16. a 17. rok, patrně pod vlivem obyčejů své vlasti.[6]) Germánským kmenům byl 20. rok hranicí, před níž v manželství nevstupovali.[7])

Římské právo pohanské předpisovalo pro sňatky přirozenou pubertu, kterou bylo třeba jednotlivě vyšetřiti. Pod vlivem křesťanství ustanovil císař Iustinian I. r. 529 pevný věk opravňující k manželství, a sice rok 14. pro jinochy, rok 12. pro dívky.

»... pubertatem in masculis post decimum quartum annum completum illico initium accipere disposuimus, antiquitatis normam in foeminis bene positam in suo ordine relinquentes, ut post duodecim annos completos viripotentes esse credantur.[8])

Bylo však obyčejem římských občanů ženiti se kol r. 25., kdežto dívky vstupovaly v manželství mezi 14. a 20. rokem.[9])

Církev neměla zprvu vlastní právní normy. Brzy však přijala za své římské právo de pubertate, se zákonným stářím dospělosti 14 a 12 let (»aetatem legibus

---

1) Cap. 1, X, l. 4, tit. 2.

2) Cap. 2, tamtéž; *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 501.

3) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 209.

4) *Aboth,* 5, 21, *Sanhedrin,* 76b; *Strack-Billerbeck,* Das Evangelium nach Markus, Lukas und Johannes und die Apostelgeschichte, erläutert aus Talmud und Midrasch, 1924, str. 373; *Krauss,* Talmudische Archäologie, sv. 2, 1911, str. 28, násl.

5) *Freisen,* Geschichte des kan. Eherechts, str. 323.

6) Can. 1, Caus. 20, qu. 1.

7) *Caesar,* De bello gallico, i. 6, n. 21; *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 491.

8) Inst., l. 1, tit. 22, Quibus modis tutela finitur (init.); l. 3, Cod. l. 5, tit. 60, Quando tutores et curatores esse desinant.

9) *Knecht,* Handbuch des kath. Eherechts, str. 344.

vel canonibus determinatam«).[1]) Bývaly však k sňatku připouštěny osoby ještě nedospělé, jevila-li se u nich předčasně zralost tělesná i duševní. Důvod k výjimce býval označován slovy: »quam in eis aetatem supplere malitia videatur«.[2]) Ačkoli za této mimořádné okolnosti nebylo třeba dispense od nedospělosti, nicméně se žádalo z důvodů opatrnostních, aby si snoubenci opatřili souhlas sv. Stolice neb biskupův.[3])

Sněm tridentský ničeho nezměnil ohledně manželské překážky nedospělosti. Instrukce kard. Rauschera reprodukuje věrně zákon o stáří 14 a 12 let. Pro případ předčasné zralosti žádá instrukce přísně výrok biskupův (sententiam declaratoriam).

Východní církve sjednocené uznávají nezralost věku za manželskou překážku podle římského práva. Maronité považují překážku za pouhou zákonnou zápověď. Na Východě dosud platí klausule: »Nisi malitia suppleat aetatem«. V rozkolné církvi ruské jsou hoši nedospělí až po dovršený rok 15., dívky do 13. roku. Carským nařízením Mikuláše I. z r. 1830 zakázáno jest manželství jinochům před dokončeným 18. rokem, dívkám před 16. rokem.[4])

212 3. **PLATNÉ PRÁVO KANONICKÉ.** »Vir ante decimum sextum aetatis annum completum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium validum inire non possunt« (can. 1067, § 1). Tímto ustanovením zvýšili kodifikátoři kanonického práva zákonné stáří snoubenců o dva roky, aby vyhověli výzkumům dnešních fysiologů. Jest pozoruhodno, že pro ostatní právní úkony platí dále 14. a 12. rok za mezník právní dospělosti, podle can. 88, § 2.

Nový zákon vykazuje tyto zvláštnosti:

a) Jest opuštěna nadobro metoda přímého zkoumání puberty.

b) Není přípustna výjimka: »nisi malitia (= prudentia) suppleat aetatem«.

c) Již nelze uváděti v platnost mírnou interpretaci zákona na prospěch těch »qui proxime accedunt ad pubertatem«.[5]) Zákonné stáří dlužno při sňatcích zachovati na den, podle can. 34, § 3, 3°: »primus dies ne computetur«.[6])

d) Nedostatek věkové zralosti možno nahraditi pouze papežskou dispensí, nedotýká-li se defekt práva přirozeného.

e) Dnešní kanonické právo má tendenci vzestupnou, doporučujíc vyšší stáří snoubenců v krajích, kde toho obyčej žádá (can. 1067, § 2).

f) Překážka can. 1067 zavazuje výlučně křesťany. Manželství dvou nekřtěných, kteří nedospěli věku zákonného, je platné, pokud tomu neodporuje

---

[1]) Cap. 2, X, l. 4, tit. 2. — Římské právo rozlišovalo: pubertas initiativa = 14 a 12 roků stáří, od pubertas plena, perfecta = 18 a 14 roků, fr. 40, § 1, Dig., l. 1, tit. 7, De adoptionibus; fr. 14, § 1, Dig., l. 34, tit. 1, De alimentis.

[2]) Cap. 9, X, l. 4, tit. 2; cap. un. in VI, l. 4, tit. 2.

[3]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 208.

[4]) *Cappello,* De matrimonio, n. 902, 903.

[5]) Cap. 9, X, l. 4, tit. 2.

[6]) Věcně se shoduje tento způsob počítání dospělosti s právem talmudským, které žádalo »dvanácte let a jeden den«; *Strack-Billerbeck,* tamtéž, str. 375.

zákon občanský.[1]) Též manželství dospělého katolíka s nedospělou, ale duševně zralou osobou nevěřící jest platné.[2])

g) Sňatek neplatný pro nedospělost nerovná se zásnubu (sponsalia de futuro), který by samočinně přecházel v manželství, jakmile čas doplnil stáří. Tento právní názor je již dávno opuštěn.[3])

213 4. **OBČANSKÁ PŘEKÁŽKA NEZLETILOSTI.** Státní zákon československý nezná manželské překážky nedospělosti. Její místo zaujímá překážka nezletilosti. Zákon stanoví: »Nezletilí aneb i zletilí, kteří z jakýchkoli příčin sami o sobě nemohou se platně zavazovati, jsou také nezpůsobilí bez přivolení svého manželského otce platně sňatek uzavříti. Není-li již otec na živu anebo není-li k zastupování způsobilým, jest k platnosti manželství potřebí kromě prohlášení řádného zástupce také přivolení soudního úřadu.«[4])

Občanský zákon nazývá osoby nedosáhnuvší ještě sedmého roku dětmi. Nedospělými jsou, kteří nedovršili čtrnáctý rok věku, bez rozdílu rodu.[5]) Zletilými byli dosud, kteří dokonali dvacátý čtvrtý rok. Ale zákonem ze dne 23. července r. 1919 snížen byl věk zletilosti na dvacátý první rok.[6]) Změna platí i pro manželské právo na Slovensku.

Kterým okamžikem nabývá osoba práv plnoletí? Dlužno počítati lhůtu vždy v celých dnech, od půlnoci do půlnoci.[7]) Jako v právu kanonickém (can. 34, § 3, 3°) tak v občanském právu platí zásada, že se nepočítá den, na který připadá událost, od níž lhůta počíná běžeti.[8])

214 Občanská překážka nezletilosti může býti odstraněna těmito způsoby:

α) Přivolením manželského otce.[9]) Otec projevuje svůj souhlas se sňatkem svého nezletilého dítka osobně na farním úřadu, v přítomnosti dvou svědků, s příslušnou poznámkou ve snubním protokolu a s podpisy osob zúčastněných.

Nepřítomný otec dává souhlas písemně, listinu spolu podpíší dva svědkové a ověří ji politický úřad první stolice.

Není-li otec na živu neb je neschopen zastupovati, z důvodů uvedených v § 176 občanského zákona, dává svolení poručník spolu s poručenským úřadem.

---

1) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 497.

2) *Gasparri,* tamtéž.

3) Cap. 14, X, l. 2, tit. 2.

4) O. z. obč., § 49; srovn. § 245 O. z. obč.

5) O. z. obč., § 21.

6) Sb. z. a n. č. 447, § 1. Není rozdílu pohlaví. V německé říši je zákonným věkem rok 21. pro muže, 16. pro dívky, v Italii (po konkordátu r. 1929) 16 a 14 let, ve Francii a Belgii 18 a 15 let, v Maďarsku 18 a 16 let.

7) *Tilsch-Svoboda,* Občanské právo, část všeobecná, 1925[3], č. 223.

8) O. z. obč., § 902; »primus dies ne computetur« (can. 34, § 3, 3°); srovn. svazek 1. tohoto díla, č. 105.

9) O. z. obč., § 49.

β) »Nezletilí nemanželského původu potřebují k platnosti svého manželství kromě prohlášení svého poručníka svolení soudního úřadu«.[1])

γ) »Nezletilého, který dokonal osmnáctý rok, může poručenský úřad s jeho souhlasem, vyžádav si poručníkova posudku a třeba-li, též posudku nejbližších příbuzných, prohlásiti za zletilého, prominuv mu léta. Prohlášení za zletilého má týž právní účinek jako skutečně nabytá zletilost.«[2])

δ) »Je-li nezletilci provoz obchodu nebo živnosti úřadem povolen, je tím zároveň prohlášen za zletilého . . .«[3]) Na polní hospodářství se toto ustanovení nevztahuje.[4])

Značný rozdíl mezi právem kanonickým a státními předpisy o zákonném stáří snoubenců sbližuje can. 1034: »Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistet, nisi consulto prius loci Ordinario.«

Čl. 2. Tělesná neschopnost (impotentia).

(Can. 1068.)

215 *Gratián,* Caus. 33 qu. 1, can. 29; Caus. 27 qu. 2; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 15, De frigidis et maleficiatis et impotentia coeundi; - Instrukce kongr. sv. Officia ze dne 20. června 1883, n. 45—50, ASS 18, str. 365; - Instrukce kard. Rauschera, § 16; - *Sanchez,* De matrimonio, l. 7, disp. 92—114; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893[3], § 30; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, § 115; - *Sägmüller,* Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts, sv. 2, 1914[3], § 136; - *Henner,* Základy práva kanonického, část druhá, Právo platné, 1927[3], § 98; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 214, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, § 31; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kan. Eherechts, díl 2, 1927, § 46; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 340, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 502, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, § 23; - *Antonelli,* De conceptu impotentiae et sterilitatis, 1900; Pro conceptu impotentiae et sterilitatis, 1901 (polemika s Eschbachem); Medicina pastoralis, 1932[5], 3 svazky; Brevis synopsis historica circa evolutionem doctrinae de impotentia et sterilitate apud veteres doctores ecclesiasticos usque ad nostrum aevum, 1932; - *Eschbach,* Casus de feminea impotentia, 1898, Disputationes physiologico-theologicae, 1901[2]; - *Cappelmann,* Medicina pastoralis, str. 159; - *Cappelmann-Bergmann,* Pastoralmedizin, 1923[19]; - *Casacca,* De carentia ovariorum relate ad matrimonium, 1903; - *Arendt,* Circa controversam validitatem matrimonii feminae excisae, 1923; - *Oesterle,* Článek v Theol. prakt. Quartalschr., 1932, str. 801, násl.

---

[1]) O. z. obč., § 50. Je to okresní soud jako poručenský úřad. Žádost je náležitě okolkovati; *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, str. 55.

[2]) Zákon ze dne 23. července 1919, § 5; Sb. z. a n. č. 447; srovn. O. z. obč., § 252.

[3]) O. z. obč., § 252.

[4]) Dvorní dekret ze dne 28. října 1829; *Rouček,* Komentované zákony, Československý obecný zákoník občanský, část 1., 1926, k § 252.

1. **POJEM FYSICKÉ NESCHOPNOSTI K MANŽELSTVÍ.** Podstatnou složkou manželské smlouvy je odevzdání práva na vlastní tělo spolusnoubenci a vzájemné přijetí této donace. Výsledek bilaterální úmluvy vystihuje sv. Pavel takto: »Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir ... vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.«[1])

Chybí-li však od počátku manželovi to, čím druhu svému je povinen, trpí sama smlouva na své pravoplatnosti. Jde tu o přirozené právo božské. Impotence je tělesná neschopnost, aby se muž a žena stali řádným způsobem a dokonale una caro tak, že by za normálních poměrů dali život dítku. Obvyklá definice překážky jest: »impossibilitas copulae cum veri seminis emissione in vagina«.[2])

Manželský úkon bývá různě označován: »unum corpus efficitur«, »erunt duo in carne una«,[3]) copula nuptialis,[4]) reddere debitum,[5]) viriles amplexus,[6]) opus matrimonii consumare, coire, cognoscere uxorem, commisceri cum muliere,[7]) operam carni dare a j.

Podle ustálené kanonické judikatury je třeba přísně rozeznávati možnost ploditi (facultas generandi) od možnosti souložiti (facultas coeundi). Pouze impotentia coeundi, nikoli sama impotentia generandi, způsobuje překážku tělesné neschopnosti. Důsledně z toho plyne, že neplodnost (sterilitas) nepřekáží vejíti v manželství (can. 1068, § 3),[8]) poněvadž manželům tohoto druhu nechybí nic podstatného z toho, k čemu se zavázali.

Ale copula perfecta vylučuje každé umělé oplodňování (foecundatio artificialis) které, jsouc mravně nepřípustno, jest zároveň právně nemožné.[9])

216 2. **PŘÍČINY TĚLESNÉ NESCHOPNOSTI.** Do nedávna nebylo mezi odborníky sporu o vadách, které působí kanonickou překážku. Impotence znamená u muže i u ženy poruchu pohlavního ústrojí, buď vrozenou aneb později náhodou, chorobou neb operativním zákrokem způsobenou.

a) Muži chybí zevní úd neb je degenerován (defectus penis, hermafrodismus, infantilismus, anafrodisie), neb jsou nečinny vnitřní orgány, nutné ad seminandum (aspermatismus, vasektomie, utriusque testis excisio). Kleštěnci (spadones, eunuchi) byli vždy považováni za neschopné manželství.[10]) Nejstarší

---

1) 1. Kor. 7, 4.
2) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 525.
3) 1. Kor. 6, 16.
4) Cap. 5, X, l. 4, tit. 15.
5) Cap. 2, 3, X, l. 4, tit. 15.
6) Cap. 6, tamtéž.
7) Cap. 1, tamtéž.
8) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 219, 220.
9) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 217, 218.
10) Papež *Sixtus V.,* Motu proprio »Cum frequenter« ze dne 27. června 1584, Gasparri, Tractatus, n. 517; *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 222, str. 250.

prameny zmiňují se o přílišné chladnosti mužově (frigiditas)[1]) neb o tom, že maří pro opačnou chybu (caliditas) řádnou seminaci (iaculatio praecox).

b) Se strany ženy překáží dokonalé souloži: vaginismus, infantilismus, hermafrodismus, že nemůže přijati přirozenou cestou semen virile.

Až potud byli kanonisté svorně za jedno, že překážku fysické neschopnosti působí pouze jmenované defekty, které lze označiti společným názvem impedimentum coeundi. Od několika desítiletí počíná se však šířiti nový vědecký názor, spočívající na pokroku lékařské vědy. Význačná část kanonistů počala se kloniti k mínění, že také ztráta vnitřních orgánů, nutných k plození, zakládá podstatu překážky, takže manželství uzavřené s takovou vadou jest kanonicky neplatné, ač je facultas coeundi bezvadná.[2])

Předmětem otázky je umělá ztráta dělohy (uterus) a vaječníků (utrumque ovarium). Zastánci nového směru, omlouvajíce starší teorii nevědomostí fysiologických zákonů, vnucují nám své přesvědčení, že mulier excisa je impotentní. Tési dokazují tvrzením, že se žena bez jmenovaných orgánů nemůže státi matkou, a důsledně, že copula není v tom stavu per se apta ad generandum.

217 Všimněme si, že si nové učení rozšířilo původní pojem překážky (impotentia coeundi) o neznámý dosud článek, impotentia generandi.[3])

Rozvinul se urputný spor mezi tak zv. teorií impotence a teorií sterility.[4]) První prohlašuje defectum utriusque ovarii et uteri za manželskou překážku platnosti, kdežto druhý směr trvá na původním názoru, že tato vada právně a prakticky nevybočuje z mezí pouhé neplodnosti (sterilitas), již nikdo za kanonickou překážku nepovažuje.

Mýlil by se, kdo by šiřitele nového učení vinil z lehkověrného novotářství neb ze svévolného kalení vody. Jde o zápas čestný. Nicméně praktické důvody nám radí věrně státi k teorii sterility, a to z následujících úvah:

α) Kongregace sv. Officia na otázku, zda může vstoupiti do stavu manželského žena zbavená chirurgicky jmenovaných vnitřních orgánů, dává odpověď téměř ustálenou: matrimonium in casu non esse impediendum.[5]) Teoretickou otázku sv. Stolice ovšem dosud neřešila.

β) Lékařská věda ujišťuje z praxe, že po odstranění dělohy není vyloučena schopnost rodit.

---

[1]) »Vir . . . frigidae naturae est«, žaluje žena v cap. 1, X, l. 4, tit. 15.

[2]) Srovn. *Knecht,* Handbuch, str. 358; *Gasparri,* Tractatus, n. 503, násl.; *Linneborn,* Grundriss, str. 228, pozn. 1; *Cappello,* De matrimonio, n. 354, násl.; *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 273, násl.

[3]) Čelnějšími přívrženci názoru jsou: *Antonelli,* který ostře polemisuje s *Eschbachem, Bucceroni, Marianus de Luca, Santi-Leitner, Wernz* (na rozdíl od *Vidala*), *Lehmkuhl, Triebs, Knecht.* Jiní sympatisují zřejmě s uvedenými.

[4]) *Gasparri,* Tractatus, n. 510—538, *Knecht,* Handbuch, str. 358, násl.

[5]) Srovn. na př. výrok kongr. sv. Officia ze dne 3. února 1887, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 61, str. 132, ze dne 30. července 1890, ASS, 27, str. 128; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 226—229; *Knecht,* Handbuch, str. 361, pozn. 1.

γ) Vnitřní operace bývají jen parciální, takže za příznivých okolností zbývající část údu je schopna vlastní funkce.

δ) Poněvadž operující je vázán úředním tajemstvím, není církevnímu soudci možno dopátrati se jistoty o vykonaném zákroku.

Z uvedených důvodů bylo by hrubě nesprávno uváděti ve skutek teorii impotenční v pastorální praxi. Tu jest se říditi, jak před sňatkem tak i po dobu trvání stavu manželského právní zásadou: »in dubio standum est pro valore matrimonii (can. 1014).[1]) V tom smyslu jest zpracován text can. 1068, jak svědčí předseda kodifikační komise, kard. Gasparri.[2])

Hermafrodismem zabývá se již právo římské. Není myslitelný případ, aby jedné osobě příslušela fysická schopnost obojího pohlaví v plné míře. Vždy rozhoduje sexus praevalens.[3]) Pohlaví úředně uznané nemůže hermafrodita svévolně měniti. Není každý hermafrodita neschopný sňatku.[4]) Většinou jest však vada spojena s impotencí.[5])

Starší prameny přičítají vadu neschopnosti k manželství vlivu zlých duchů neb čarám nepřítelovým.[6]) Maleficium nelze zásadně odmítati.[7])

218 3. **DRUHY FYSICKÉ NESCHOPNOSTI.** Impotence jeví se v těchto formách:

a) Neschopnost *předběžná* (impotentia antecedens), která se vyvinula již před sňatkem, lhostejno, zda o ní snoubenci věděli či nikoli,

a *následující* (impotentia subsequens), lze-li dokázati, že vzala svůj počátek až po sňatku.

b) Neschopnost *vrozená* (impotentia naturalis), jejíž zárodky přišly s postiženým na svět,

a *nahodilá* (impotentia accidentalis), náhodou povstavší, z nemoci neb zranění.

c) Neschopnost *trvalá* (impotentia perpetua), které není možno se zbaviti cestou přirozenou bez hříchu neb nebezpečné operace,

a *dočasná* (impotentia temporaria), která svým časem sama pomine neb se dá odstraniti lehkým zákrokem lékařským.[8])

---

1) Teorii sterility hájí: *Eschbach, Gasparri, Sägmüller, De Smet, Vermeersch, Linneborn, Vidal, Cappello.*

2) *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, n. 538.

3) Fr. 10, Dig., l. 1, tit. 5, De statu hominum, fr. 6, § 2, Dig., l. 28, tit. 2, De liberis et posthumis.

4) Srovn. pozoruhodná soudní jednání v kongr. koncilu z r. 1888, ASS 21, str. 480—501, a z r. 1893, ASS 26, str. 223—233.

5) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 274, n. IV; *Freisen,* Geschichte, str. 343; *Knecht,* Handbuch, str. 367; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 239.

6) Can. 4, Caus. 33, qu. 1; Tit. 15, l. 4, dekretálek nadepsán jest: »de frigidis et maleficiatis.

7) Tobiáš, 6, 14; 7, 11, »maleficium«.

8) Cap. 6, X, l. 4, tit. 15.

d) Neschopnost *povšechná* (impotentia absoluta), vylučující dokonalou soulož s kteroukoli osobou druhého pohlaví,

a *poměrná* (impotentia relativa), která brání sňatku s určitou osobou neb s osobami určitých vlastností.

e) Neschopnost *jistá* (impotentia certa), není-li nejmenší pochyby o existenci překážky,

a *pochybná* (impotentia dubia), kdykoli není možno určiti, že jistá fysická vada se kryje s pojmem impotence (dubium iuris), neb není zjištěna přítomnost vady (dubium facti).

219 4. **PŘEKÁŽKOVÝ ZÁKON.** Kodifikované právo kanonické v ničem nevybočuje z hranic starších norem. Can. 1068, § 1, předpisuje: »Impotentia antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturae iure dirimit«.

a) Neschopnost, která povstala až po svatbě (impotentia subsequens) neruší sice manželský svazek (can. 1118), omezuje však právo svobodně užívati manželství podle zásad křesťanské mravouky.[1])

b) V právu je lhostejno, zda odborný nález zní na impotenci vrozenou či nahodilou.[2])

c) Nevědomost, že manžel je impotentní, tvoří příznivou okolnost pro žádost o prohlášení neplatnosti manželské smlouvy.

d) Manželská překážka pohlavní neschopnosti je diktována právem přirozeným, a proto se vymyká z kompetence práva kanonického. Dispense od překážky je nemyslitelna. Církevní soudce, vyšetřiv skutkovou povahu vady, buď prohlašuje zamýšlený sňatek za nemožný neb již uzavřenou smlouvu za neplatnou.

e) Důležitým činitelem bývá pochybnost o existenci překážky. Can. 1068, § 2, podává toto právní pravidlo: »Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum«. Tu přichází v platnost zásada svobodné volby stavu manželského i právní předpoklad: »standum est pro valore matrimonii« (can. 1014).

f) Impotentia ve smyslu kanonického práva liší se od neplodnosti (sterilitas), která nepůsobí žádnou překážku manželskou (can. 1068, § 3). Četné případy pozdních porodů ospravedlňují plně tento právní názor.[3])

220 5. **ÚŘEDNÍ ZJIŠŤOVÁNÍ PŘEKÁŽKY.** Fysická neschopnost k manželskému žití musí býti autoritou církevní vyšetřena a úředně prohlášena, má-li

---

[1]) Cap. 4, 5, X, l. 4, tit. 15.

[2]) Cap. 6, X, l. 4, tit. 15. Nouzové sňatky těžce nemocných podle can. 1098, 1° jsou platné, poněvadž přítomná choroba nezbavuje pohlavní schopnosti, ale ji pouze dočasně ochromuje; *Knecht,* Handbuch, str. 369, pozn. 2.

[3]) *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920², str. 109, násl.

vykonávati svůj záporný vliv na manželství již uzavřené.[1]) Vyšetřování děje se obyčejně formou soudního řízení.[2])

a) *Žalobci.* Vada impotence bývá zprvu známa jen samým snoubencům, jsouc okolností tajnou. Jde o překážku práva soukromého (impedimentum iuris privati), žalovatelnou jen postiženým (can. 1971, § 1, 1°). Žalobu na neplatnost manželství z důvodu fysické neschopnosti je podati písemně. Veřejný žalobce (promotor iustitiae, can. 1971, § 1, 2°) nepřichází zde v úvahu. Příbuzní neb jiné osoby do stavu věci zasvěcené nejsou oprávněny na impotenci žalovati (accusare), mohou však případ hlásiti církevní vrchnosti (denuntiare, can. 1971, § 2).

b) *Soudní dvůr.* Žaloba na impotenci náleží před místního ordináře (can. 1964). Diecésního soudce (officialis, can. 1573, § 1) podporují dva přísedící (assessores), z počtu soudců synodálních (can. 1575).

Podstatný vliv na veškeré soudní jednání vykonává defensor vinculi, jehož úlohu vyličuje can. 1968 a 1969. Bývá nutno podrobiti soudnímu výslechu znalce, lékaře, chirurgy, porodní asistentky a pod.

c) *Svědkové.* Proti obecné zásadě (can. 1757, § 3, 3°) mají v daném případě právo vydávati svědectví příbuzní manželů (can. 1974). Každý manžel má předvésti svědky z příbuzenstva neb osoby zasvěcené do záležitosti. Jejich prastarý název je »testes septimae manus« (can. 1975, § 1).[3]) Tito svědkové svědčí výhradně o pravdomluvnosti manželů (argumentum credibilitatis, can. 1975, § 2), nikoli o meritu otázky.

d) *Důkazy.* Vyšetřování pouze ústními výpověďmi nevede vždy k cíli. Často je soudní dvůr nucen nařiditi tělesné ohledání (inspectio corporalis), aby zjištěna byla skutečnost impotence. Ohledání provádějí lékaři, porodní asistentky (obstetrices) podle předpisů can. 1976—1981.

Bylo by v právu kanonickém anachronismem, ukládati manželům po bezvýsledném šetření o impotenci, aby budoucně spolu žili zdrželivě jako bratr a sestra.[4])

Pro nedostatek důkazů bývalo manželům ukládáno, aby spolu žili na

---

[1]) Vodítkem pro soudní šetření sloužila kdysi konstituce papeže Benedikta XIV. »Dei miseratione« ze dne 3. listopadu 1741 (Bullarium Benedicti XIV., l. 1, n. 33), která ustoupila novějším instrukcím: Kongregace sv. Officia ze dne 20. června 1883 (ASS 18, str. 365, násl.), Regulae servandae, které vydala kongr. svátostí dne 7. května 1923 (AAS 15, str. 387—436). — Zákonný podklad poskytují dnes can. 1960—1992.

[2]) *Haring,* Der kirchliche Eheprozess, 1932[2].

[3]) Cap. 5, 7, X, l. 4, tit. 15. Není podstatným požadavkem, aby svědků bylo sedm. Nazývají se »testes septimae manus« proto, že pozvedali sedm pravic na svědectví.

[4]) Cap. 4, 5, X, l. 4, tit. 15; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 222.

zkoušku po tři léta (experimentum triennale).[1]) Toto právní zřízení jest na církevním foru opuštěno.

Církevní soud pronáší výrok neplatnosti manželství pouze za podmínky, že během líčení nabyl mravní jistoty o existenci impotence. Tu nastává defensorovi úkol odvolati se k vyšší stolici (can. 1986). Potvrdí-li tato výrok první, jest ponecháno svědomí defensorovu opětovati odvolání.

Pozoruhodno je, že mylná sentence soudní pochybné manželství ani nesanuje ani nerozlučuje. Nemalé důležitosti je zásada kanonického práva: »Cum sententiae in causis matrimonialibus nunquam transeant in rem iudicatam...« (can. 1989), takže proces o platnosti sňatku lze obnoviti kdykoliv (srovn. can. 1903).

Když se důkaz pravdivosti impotence nepodařil, ale z okolností jde najevo, že pochybné manželství zůstalo nedokonaným (matrimonium ratum non consummatum), a závažné důvody radí rozluku, možno pomýšleti na papežskou dispensi od manželského svazku podle can. 1119.

221 6. **OBČANSKÝ ZÁKON.** Naše civilní právo se shoduje v podstatě s kanonickým výměrem impotence: »Trvalá nemohoucnost konati manželskou povinnost jest překážkou manželství, byla-li tu již v době sjednání manželské smlouvy. Nemohoucnost toliko dočasná, nebo přihodivší se teprve během manželství, třebas nezhojitelná, svazek manželský zrušiti nemůže.«[2])

Bylo soudně rozhodnuto, že se tu nebere zřetel na poruchy vnitřních orgánů, ale jen na tělesnou soulož, bez ohledu na otázku, může-li nastati zplození dětí či nikoli.[3])

Možno-li manželčinu nemohoucnost odstraniti lehkým lékařským zákrokem a ona odpírá se mu podrobiti, je považovati manželství za platné.[4]). Překážka trvá, i když je nemohoucnost pouze relativní neb když tkví ve zrůdnosti duševní.[5])

Soudní jednání o neplatnost sňatku pro impotenci děje se za účasti znalců, lékařů, chirurgů i porodních asistentek.[6]) Nelze-li se dopátrati jistoty, jsou manželé povinni žíti spolu ještě rok.[7]) Někdy se dispensuje od zkušebního roku. Úmyslné zatajení překážky, známé již před oddavkami, je trestné.[8])

7. **PRÁVO CÍRKVÍ VÝCHODNÍCH.**[9]) Manželská překážka fysické neschopnosti, jsouc založena na právu přirozeném, zavazuje i křesťany východní.

---

1) Cap. 5, X, l. 4, tit. 15. Císař *Justinian* rozšířil původní římské zkušební biennium na tříletí (Nov. 22, cap. 5). *Scherer* (Handbuch, sv. 2, str. 280, pozn. 76) koriguje zbytečně výrok papeže *Benedikta XIV.* (De synodo dioecesana, l. 9, cap. 10, n. II), že tu jde o recepci zákona světského právem kanonickým. Náš občanský zákon (§ 101) stanoví jednoroční lhůtu.

2) § 60 O. z. obč.

3) Nejv. rozh. z 25. února 1837.

4) Rozh. z 20. června 1893; *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský (komentovaný), část 1, 1926 k § 60.

5) Rozh. 2. listopadu 1920; *Rouček,* tamtéž.

6) § 100 O z. obč.

7) § 101 O. z. obč.

8) § 102 O. z. obč.

9) *Cappello,* De matrimonio, Appendix I, n. 904.

Experimentum triennale je u Východďanů dosud v užívání.[1]) Sjednocené církve se řídí v soudních jednáních instrukcí kongregace sv. Officia ze dne 20. června 1883.[2]) Církve rozkolné užívají předpisů neurčitých, zaostalých.[3])

Čl. 3. Manželský svazek (impedimentum ligaminis).

(Can. 1069.)

222 *Gratian,* Caus. 32 qu. 7; Caus. 34 qu. 1 et 2; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 4, De sponsa duorum; - *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplementum qu. 65 a. 1, De pluralitate uxorum; - *Benedikt XIV.,* De Synodo dioecesana, l. 13, cap. 21, n. 8—9; - *Pius IX.,* Syllabus errorum ze dne 8. pros. 1864, n. 67; - *Lev XIII.,* konst. »Arcanum« ze dne 10. února 1880; - *Pius XI.,* konst. »Casti connubii« ze dne 31. pros. 1930; - Instrukce kard. Rauschera (1855), § 20—23; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 364, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, § 121; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920, str. 114, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, díl 2, 1927, § 47; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2, 1927, str. 235, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 375, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 241, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932, vol. 1, n. 552, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 231, násl.; - *Wanner,* Das Hinderniss des Ehebandes bis Iustinian, studie v Archiv für kathol. Kirchenrecht 31 (1874), str. 396, násl.; - *Schlenz,* Wiederverehelichung auf Grund der Todeserklärung v Archiv für kathol. Kirchenrecht, 1918, str. 52—70.

1. **DOGMATICKO-HISTORICKÝ PODKLAD PŘEKÁŽKY.** Tridentský sněm proskribuje větu: »Si quis dixerit licere christiano plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit«.[4]) Učení o monogamii opírá sněm o výroky Písma: »hoc nunc os . . . erunt duo in carne una«,[5]) »itaque iam non sunt duo sed una caro«,[6]) »quod ergo Deus coniunxit, homo non separet«.[7])

Manželství, jsouc zřízením božím, bylo Tvůrcem vybaveno podstatnými vlastnostmi na ochranu jeho účelnosti i důstojnosti. Jsou to *jedinost* (unitas) a *nerozlučnost* (indissolubilitas).[8]) Pravdě odporuje domněnka, že v původním stavu lidstva byly tyto vlastnosti neznámy a jen později zavedeny jako brzda

---

1) Pravila, giava 217, *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris ecclesiae orientalis catholicae, str. 419.

2) ASS 18, str. 365.

3) *Biernacki,* Ius orthodoxorum Russorum, 1914, str. 94.

4) Sněm tridentský, can. 2, sess. 24, de sacramento matrimonii.

5) 1. Mojž. 2, 23—24, Mat. 19, 4.

6) Mat. 19, 6.

7) Mat., tamtéž.

8) Srovn. svrchu č. 5, 31, 34.

proti výstřelkům nezkrotných vášní. Monogamie byla vždy spjata se zjeveným náboženstvím, kdežto odpad k modlám zrodil sexuální anarchii i úplný zánik znemravnělých národů.

Lamech, potomek Kainův, první pojal druhou manželku.[1]) Mojžíš nemohl zatím v moři pohanském zdolati vžilé mnohoženství. Návrat Římanů k sebekázni vedl přirozeně zpět k jednoženství.[2]) Kanonické právo hájilo vytrvale reformu diktovanou Spasitelem, s poukazem na původní zákon božský.[3])

Luter hrubě urazil křesťanský cit, dovoliv za souhlasu Melanchtonova landkrabímu Filipovi druhou ženu.[4]) V nepřátelském táboře vymyšleny byly podobné přehmaty na straně papežů, které však neobstojí na foru historické pravdy.[5]) Sňatek Napoleonův s císařskou princeznou sem nespadá.[6])

223 2. **PRÁVO BOŽSKÉ.** Současná polyandrie neb polygynie příčí se zákonu božskému, přirozenému i positivnímu. Zvláště protimyslná je společnost ženy s více muži, poněvadž: maří hlavní účel manželství i jeho podružné úkoly; nejistota, kdo je otcem dítek, ztěžuje jejich výchovu a tlumí vzájemnou lásku; nelze mluvit o jedné rodině, kde je více hlav; tělesné zdraví ženy je vážně ohroženo.[7])

Soužití muže s více ženami není sice v té míře osudné jako poměr opačný, avšak ani tu nelze ve skutek uvésti církevní zásady o křesťanské rodině. Rovnoprávnost manželů podle návodu sv. Pavla[8]) stává se nemožnou.

Mezi větou, že mnohoženství odporuje právu přirozenému, a historickou skutečností, že v národě židovském byla polygamie přípustna, je pouze zdánlivý nesoulad. Sv. Tomáš Akvinský[9]) rozeznává přirozené právo prvotní (ius naturale primarium) od přirozeného práva podružného (ius naturale secundarium). Mnohomužství porušuje přirozené právo prvotní, nelze tedy nikdy připustiti výjimku od zápovědi. Též mnohoženství maří sice značně sekundární účely manželství, ale vzhledem na přední úkol, který se manželům ukládá (can. 1013, § 1), tento stav pouze ztěžuje řádnou výchovu dětí.

Proto mohl zákon Mojžíšův dočasně poskytnouti úlevy od zákazu mnohoženství, aby se rychleji zalidnil svět.[10]) Jest bludem Durandovým († 1334), že mnohoženství

---

[1]) 1. Mojž. 4, 19.

[2]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 352, pozn. 2; *Linneborn,* Grundriss, str. 231.

[3]) Mat. 19, 4, násl.

[4]) Bohatou literaturu podává *Knecht,* Handbuch, str. 377, pozn. 3; *Leitner,* Lehrbuch, str. 116, pozn. 2.

[5]) *Knecht,* tamtéž, pozn. 2; *Leitner,* tamtéž, pozn. 3.

[6]) *Fleiner,* Die Eheschliessung Napoleon I., 1873; srovn. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 69, str. 368, násl.

[7]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 245.

[8]) 1. Kor. 7, 4. Bylo vhodně upozorněno na okolnost, že by počet žen nestačil, kdyby se mnohoženství stalo obyčejem; *Leitner,* Lehrbuch, str. 119.

[9]) Summa theologica, pars 3, Supplem., qu. 65, a. 1 ad 8; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 245.

[10]) *Sv. Tomáš Akv.,* tamtéž, art. 2, corp.; *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 13, cap. 21, n. 9.

není zakázáno přirozeným právem, ale pouze právem božským positivním.[1]) Papež Inocenc III. prohlašuje: »Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum . . .«[2])

224 3. **PRÁVO KANONICKÉ.** Can. 1069, § 1, podává dnes platné právo takto: »Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quamquam non consummati, salvo privilegio fidei«. Manželský svazek je výlučný vzhledem na osobu třetí (exclusivum, can. 1110). Slovem »attentare« označujeme v právu úkon, k němuž je jednající právně neschopen (persona inhabilis), a proto postrádá čin právních následků (actus invalidus).

Protizákonný čin sluje dvojženstvím (bigamia) a jest skutkem trestným. Zákon stíhá jen dvojženství současné (bigamia simultanea), nikoli opětný sňatek po rozluce svazku předešlého (bigamia successiva).

Kanonickou překážku způsobuje pouze manželství platné podle církevního práva, dosud právně trvající. Civilní sňatek nemá těchto účinků, byl-li aspoň jeden manžel pokřtěn. Osobní klam o této kanonické zásadě nesanuje nezákonný svazek, poněvadž jde o vadu věcnou, na svobodné vůli nezávislou.

Ani matrimonium consummatum neruší předešlý sňatek nedokonaný (m. non consummatum).[3]) Konečná slova v poznámce uvedeného reskriptu: »Quamvis alii aliter sentiant et aliter etiam a quibusdam praedecessoribus nostris sit aliquando iudicatum« nelze přičítati na vrub papeži Alexandru III., ale příslušným žadatelům, které papež stručně odmítá.

4. **TRESTNOST BIGAMIE.** Kdo uzavřel vědomě druhý sňatek za života prvního manžela, propadá následujícím trestním sankcím:

α) Dítky z druhého lože jsou cizoložné (can. 1114), iregulární ex defectu (can. 984, 1°) a nemohou býti legitimovány (can. 1116).

β) Kontrahenti, též pro civilní sňatek, ztrácejí společenskou čest a dobré jméno (infamie) a pohrdnou-li církevním napomenutím, mohou býti trestáni církevní klatbou neb osobním interdiktem (can. 2356).

γ) Vinníci propadají iregularitě ex delicto (can. 985, 3°).

δ) Nelze o tom pochybovati, že bigami jsou veřejnými hříšníky se všemi nemilými následky (can. 693, § 1, 855, § 1, 1240, § 1, 6°, 1241).

ε) Bigamie bývá spojena s manželskou překážkou zločinu, podle can. 1075.

225 5. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Manželský svazek tvoří kanonickou překážku práva božského. Proto nevládne církevní vrchnost nižádnou mocí dispensační.[4]) Nicméně vykonává církev, jsouc strážkyní mravů, v mnohém směru vliv na trvání manželství. Zmínky zasluhuje obecná norma, že ani soukromé vědomí o neplatnosti prvního sňatku, ani provedená rozluka neopravňují vejíti v nové manželství, dokud církevní úřad dozorčí neprohlásil, že prvé manželství bylo neplatné neb řádně rozloučené (can. 1069, § 2).

---

1) *Benedikt XIV.*, tamtéž.

2) Cap. 8, X, l. 4, tit. 19, De divortiis.

3) Cap. 3, X, l. 4, tit. 4.

4) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 250.

Překážka manželského svazku je dočasná. Kanonické právo zná následující způsoby, jak možno uvolniti cestu k novému sňatku:

a) Manželství křesťanů, bylo-li již souloží *dokonané* (consummatum), jest vyňato z moci lidské autority. Jen smrtí manželovou nabývá ovdovělý svobody.[1])

b) Manželství křesťanské, ještě *nedokonané* (non consummatum), rozlučuje se: *papežskou dispensí* neb *slavnou profesí řeholní* (can. 1119).[2])

c) Manželství osob nekřtěných, ačkoli stejně nerozlučné jako manželství křesťanské, může býti uvolněno ve prospěch víry křesťanské, mocí *výsady*, kterou sv. Pavel udělil věřícím.[3])

Podrobný návod o způsobech, jak lze uvolniti pouto manželského spolužití, podáme níže, vykládajíce can. 1118—1127.

226 6. **OBČANSKÁ PŘEKÁŽKA.** Moderní právo hlásí se vesměs k monogamii.[4]) Náš § 62 občanského zákoníku ustanovuje: »Muž smí býti současně oddán jen s jednou ženou a žena pouze s jedním mužem. Kdo byl již oddán a opět se chce oddati, musí po právu dokázati nastavší rozluku, to jest úplné zrušení manželského svazku«. Trestní zákoník stíhá zločin dvojího manželství (§ 206—208 tr. z.). Jest však třeba, aby při druhém sňatku bylo užito formy předepsané pro sňatky, tedy buď formy oddavek církevních neb formy občanského sňatku. Mimoto musí vinník si toho býti vědom, že první manželství dosud trvá. Trestem bývá žalář od 1 do 5 let. Smrtí prvního manžela nestává se druhé manželství platným.[5])

Moderní zásada jednoženství, jak ji chrání právo občanské, odchyluje se nepříznivě od právních pojmů, na nichž nezměnně trvá právo kanonické. Světské právo, opustivši božský diktát nerozlučnosti manželské, otevřelo bránu současné polygamii, zákonem chráněné. Za tím účelem zrušeny byly starší normy obsahující pravidlo, že katolické manželství může rozloučiti pouze smrt jednoho z manželů.[6])

Ve smyslu církevního práva zavedeno bylo kabinetním nařízením ze dne 28. července 1814 tak zvané *impedimentum catholicismi*[7]) tohoto obsahu:

---

[1]) 1. Kor. 7, 39: »cui vult nubat«.

[2]) Sněm tridentský, can. 6, sess. 24, de matrimonio, censuruje opačné učení.

[3]) 1. Kor. 7, 15; can. 1069, § 1, 1120—1124.

[4]) Mohamedánské právo dovoluje ženě jediného muže, muži jen čtyry ženy současně; srovn. Eherecht, Familienrecht und Erbrecht der Mohamedaner nach dem hanefitischen Ritus (úřední vydání), 1883, čl. 27.

[5]) V podobných mezích se drží manželské právo uherské z r. 1894, § 12; *Rouček,* Československý zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, část 2., 1926, str. 1521.

[6]) Manželský zákon československý ze dne 22. května 1919, § 25, ruší § 111 a 115, 116 o. z. obč. téhož obsahu; Sb. z. a n. č. 320.

[7]) *Griessl,* Kirchliche Vorschriften und österreichische Gesetze und Verordnungen in Eheangelegenheiten, 1890, str. 76; *Haring,* Grundzüge des kathol. Kirchenrechts, 1924[3], str. 498; *Di Pauli,* Das impedimentum catolicismi im österreichischen und kanonischen Rechte, Archiv für kathol. Kirchenrecht 88, str. 273, násl.

a) Nekatoličtí manželé nemohou po úřední rozluce manželství vejíti v nový sňatek za života prvního chotě s osobou katolickou;

b) stal-li se jeden z nich po oddavkách katolíkem, nemůže se po manželské rozluce vůbec znova ženiti, kdežto nekatolíkovi je možno, dokud žije původní druh, uzavříti manželství jen s nekatolíkem.

Odchylný názor nekatolických konfesí na nerozlučnost manželství vedl ke sporům o tak zvané *sedmihradské sňatky.*[1]) Katoličtí manželé předlitavští, doma rozvedení (a toro et mensa), opatřili si uherské občanství, přešli k sektě a vešli v nové manželství. Tento druhý sňatek nebyl v našich zemích uznáván zákonným.

Čl. 4. Různost náboženství (impedimentum disparitatis cultus).

(Can. 1070—1071.)

227 *Iustinian,* l. 6, Cod. l. 1, tit. 9, De iudaeis et coelicolis; - *Gratian,* Caus. 28 qu. 1; - *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplementum, qu. 59, a. 1; - *Benedikt XIV.,* konst. »Singulari nobis« ze dne 9. února 1749; Bullarium Benedicti XIV., sv. 3, konst. 2; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 635, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 371, násl.; - *Chelodi,* Ius matrimoniale, 1921³, str. 79, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, díl 2, 1927, str. 318, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 393, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 258, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932, sv. 1, str. 349; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 239, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 410, násl.

Manželská překážka, o které tuto pojednáváme, jest věcně a účelově spřízněna se zákonnou zápovědí, bránící tomu, aby si katolík bral za ženu pokřtěnou sektářku (can. 1060—1064). Právní analogie jde tak daleko, že can. 1071 nařizuje dbáti všech podmínek, které jsou předepsány pro smíšené sňatky.

1. **VÝVOJ PŘEKÁŽKY.** Zákon Mojžíšův zakazoval židům bráti si manželky z přemožených národů pohanských, aby nebyli sváděni k modloslužbě.[2]) Také Římanům bylo souhlasné náboženské přesvědčení manželů podmínkou rodinného štěstí. Tak soudíme z výměru manželství: »divini humanique iuris communicatio«.[3]) Křesťané zachovávali předpis apoštola Pavla: »nolite iugum ducere cum infidelibus«.[4]) Tertullian († 220) zrazuje od sňatku s nekřesťanem,[5]) i sv. Ambrož († 397).[6])

---

1) *Fuchs,* Die sogenannten Siebenbürgischen Ehen, 1889.

2) 2. Mojž. 34, 16.

3) *Modestinus,* fr. 1, Dig., l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

4) 2. Kor. 6, 14.

5) Ad uxorem, l. 2, cap. 8; Migne PL 1, str. 1414.

6) Can. 15, Caus. 28, qu. 1.

Společenské poměry prvních století křesťanských ještě nedovolovaly, aby manželství s pohanem bylo považováno za neplatné. Volba křesťanské dívky padla přirozeně na ženicha nábožensky smířlivého. Za příklad slouží sv. Monika, Cecilie, Klotilda i česká Doubravka.

Příliš směle tvrdí Vacek,[1]) že tato překážka nebyla v prvních křesťanských církvích známa. Též by nesnadno Vacek dokázal názor, že se církev v dobách propagace své nauky mezi kmeny germánskými a slovanskými o to snažila, aby křesťané vcházeli ve sňatky s pohany.[2])

Partikulární sněmy od století 4. zakazovaly sňatek s pohany se střídavou přísností, patrně podle měnivých poměrů sociálních. Císař Konstantin Vel. zapověděl r. 339 křesťanům manželství se židem pod trestem smrti židovy. Svazek byl považován za cizoložný. Zákon přešel do kodexu Iustinianova.[3])

228 2. **PRÁVO OBYČEJOVÉ.** Gratian předpokládá obecný názor své doby, že manželství křesťana s osobou nekřtěnou je neplatné.[4]) Ve sbírkách papežských dekretálek chybí vůbec titulus tohoto obsahu. Sv. Tomáš Akvinský tvrdí bez váhání: »Et ideo disparitas cultus praecedens matrimonium impedit contrahendum et dirimit contractum«.[5]) Sněm tridentský se o věci nijak nezmiňuje, ani pozdější zákonodárství církevní až po naše právo kodifikované.

Máme tu vzácný příklad práva obecného, nikoli psaného, ale obyčejem zavedeného. Benedikt XIV. učí: »Omnes consentiunt ob cultus disparitatem irrita matrimonia esse, non quidem iure sacrorum canonum, sed generali ecclesiae more, qui pluribus abhinc saeculis viget ac vim legis obtinet.[6])

Vacek, přehlížeje tuto okolnost, viní Gratiana z nepoctivosti, že »pojednou« vnucuje zásadu o překážce platnosti.[7]) Rovněž chatrné kvality je Vackův postřeh, že oficielní zákonodárství si názor Gratianův »netroufalo« prohlásiti za zákon celá století.[8])

3. **PRÁVO PŘEDKODEXOVÉ.** Až po rok 1918 překážka neplatnosti zavazovala netoliko katolíka, ale člena jakékoli konfese křesťanské, když se ucházel o manželství s osobou nekřtěnou. Existenci překážky určuje skutečnost, že jeden snoubenec je pokřtěn, druhý nikoli. Ani osobní náboženské přesvědčení včas sňatku, ani zevní příslušnost k církvi neb sektě nepadá na váhu. Pozdější odpad k bezvyznání nemění nic na věci ani na právu. Katechumeni, ač věřící, staví se na roveň nevěřícím, a z toho důvodu nemohou vejíti v manželství s osobou pokřtěnou.

---

1) *Vacek,* Manželské právo podle názoru církve římskokatolické u srovnání s hlavními názory moderních právních systémů, díl 2., 1925, str. 237.

2) *Vacek,* tamtéž, str. 239.

3) L. 6, Cod. l. 1, tit. 9, De iudaeis et coelicolis; *Freisen,* Geschichte, str. 635.

4) Caus. 28, qu. 1.

5) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplem., qu. 59, a. 1 ad 1.

6) Konst. »Singulari nobis« ze dne 9. února 1749.

7) *Vacek,* Manželské právo, díl 2, str. 239.

8) *Vacek,* tamtéž.

229 4. **PLATNÉ PRÁVO KANONICKÉ.** Kodifikací byly posunuty hranice překážky různého náboženství značně: »Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversa« (can. 1070, § 1). K textu jest poznamenati:

a) Ze zákona jsou úplně vyloučeni pokřtění nekatolických konfesí, kterým se strany kanonického práva již nic nevadí, proč by nemohli vcházeti v manželství s nekřtěnými.[1])

b) Překážka omezena je na katolíky, pomýšlející na sňatek s nekřtěncem. Katolíkem nazývá zákonodárce: α) osobu pokřtěnou v církvi katolické,[2]) a β) konvertity, křtěné dříve mimo církev.

Bylo autenticky prohlášeno, že dítky rodičů nekatolických, které byly sice oprávněně pokřtěny katolicky, ale vychovány v bludu, jest považovati ve smyslu can. 1070, § 1, za katolíky.[3]) Volnější výklad dán slovu »acatholicus« v can. 1099, § 2, vzhledem na závaznost zevní formy oddavek.[4])

Pochybnosti o existenci křtu řeší se dosud pomocí zásady papeže Inocence III.: »... de eo qui natus de christianis parentibus et inter christianos est fideliter conversatus, tam violenter praesumitur, quod fuerit baptizatus, ut haec praesumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur«.[5]) Jest bráti zřetel na praxi v sektě obvyklou co do platnosti křtu.[6])

Can. 1070, § 2, opakuje dávnou právní zásadu: »Si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum est, ad normam can. 1014, pro valore matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam«.

Zkoumáním stavu věci docházíme těchto výsledků:[7])

α) Je-li jisto, že oba snoubenci postrádají křtu, je manželství považovati za matrimonium legitimum (can. 1015, § 3).

β) Křest, udělený jednomu platně, druhému neplatně, zakládá skutkovou povahu překážky různého náboženství.

---

1) Odpověď kongr. sv. Officia ze dne 21. prosince 1924, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 105, str. 202.

2) Srovn. o smyslu slov: »persona baptizata in ecclesia catholica«, *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 568—575.

3) Kongr. sv. Officia dne 1. dubna 1922, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 107, str. 179.

4) O rozdílu mezi can. 1070, § 1, a 1099, § 2, srovn. *Hilling,* v Archiv für kathol. Kirchenrecht, 107, str. 178.

5) Cap. 3, X, l. 3, tit. 43; ASS 13, str. 460, n. XI; AAS 3, str. 398, násl. (causa parisiensis).

6) *Wernz-Vidal,* Ius can. sv. 5, n. 571; *Knecht,* Handbuch, str. 397.

7) Kongr. sv. Officia dne 3. dubna 1890, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 41, str. 182.

γ) Nelze-li záhadu bezpečně rozřešiti, postačuje baptismus dubius k platnosti manželské smlouvy, podle uvedené praxe kanonického práva.

δ) Křest, považovaný za neplatný pro způsoby sekty, které se vyšetřování týká, zneplatňuje sňatek s katolíkem.[1])

230 5. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Manželská překážka různého náboženství má sice původ v právu církevním, kdysi obyčejovém, dnes psaném, zasahuje však též do práva božského, pokud manželské soužití s jinověrcem vydává v nebezpečí víru katolíkovu a dítek.

Prominutí překážky vyhrazeno je kongregaci sv. Officia, která bdí nad čistotou víry křesťanské (can. 247, § 3). Přednostové zámořských misií jsou vybaveni rozsáhlými trvalými fakultami dispensačními.

Promíjetí vadu možno pouze z důvodů závažných (causae graves), když snoubenci dali církvi uložené záruky (cautiones). Záruky záleží ve slibu jinověrcově, že nebude překážeti katolickému manželovi v životě náboženském a v bezpečné připovědi obou, že dají veškeré děti katolicky křtiti a vychovávati. Can. 1071 odkazuje v tom směru na obdobné normy can. 1060—1064, týkající se smíšených sňatků.[2]) Delegát sv. Stolice, který by záruky na snoubencích žádati zanedbal, dispensoval by neplatně.[3]) Prohlásiti takový sňatek neplatným, náleží do oboru působnosti místního ordináře.[4])

Starší dispensační formuláře (facultates generales) obsahovaly klausuli, vyjímající z milosti židy a Italy. Dnes podobných omezení není (od r. 1887).[5]) Žádá-li o dispensi žid neb mohamedán, jest pečlivě zjistiti jeho svobodný stav. Dispensi uděluje Řím nesnadno.[6])

231 6. **OBČANSKÝ ZÁKON.** Občanský zákoník uznával původně manželskou překážku platnosti mezi křesťany a osobami nevyznávajícími náboženství křesťanské.[7]) Zákon ztratil na své váze, jakmile se soudní praxe odchýlila od pojmů práva kanonického, berouc zřetel jen na měnivé osobní náboženské vyznání, nikoli na objektivní existenci křtu.

Následkům zákona se vyhnul, kdo se prohlásil úředně za bezkonfesního, i jen na oko a na čas, aby si směl bez obtíží vzíti nekřesťanku za ženu. Bylo důsledné, že manželství křesťana s apostatou neplatilo před zákonem státním.

Připravenému návrhu zákona r. 1876, kterým se ruší § 64 o. z. obč., mocnář odepřel sankci.[8]) Teprve československým manželským zákonem z 22. května 1919 (§ 25) odstraněn jmenovaný paragraf.[9])

---

1) Názornou kasuistiku podává *Triebs,* Praktisches Handbuch, 2. díl, str. 329, d.
2) Srovn. svrchu, č. 202.
3) Kongr. sv. Officia, dne 21. června 1912, AAS 4, str. 442, n. 3.
4) Kongr. sv. Officia, tamtéž.
5) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 591.
6) *Gasparri,* tamtéž.
7) § 64 o. z. obč.
8) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 36, str. 124.
9) Sb. z. a n. č. 320.

V zemích uherských platila občanská překážka v rozměrech práva kanonického. Ale manželský zákon čl. XXXI. z r. 1894 pomíjí mlčením překážku různého náboženství. V Italii byla znovuzavedena překážka působením konkordátu z r. 1929. V Rakousku trvá dosud § 64 o. z. obč., ovšem ve smyslu zeslabeném, jako překážka veřejnoprávní.[1])

Čl. 5. Vyšší svěcení (impedimentum ordinis sacri).

(Can. 1072, can. 132, § 1.)

232 *Iustinian,* l. 45, Cod. l. 1, tit. 3; Novella 6, cap. 5; 123, cap. 14; 126, cap. 14; - *Gratian,* dist. 27, 28, 31, 32, 33; Caus. 27, 28, 32; - *Řehoř IX.,* l. 4, tit. 6, Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt, l. 3, tit. 3, De clericis coniugatis; - *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, 2. 2ae qu. 88, a. 7, a 11; pars 3, Supplem. qu. 53 a 3; - *Sněm tridentský,* sess. 24, can. 9, 10; - *Pius IX.,* Syllabus errorum ze dne 8. pros. 1864, prop. 72, ASS 3, str. 168, násl.; - *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 27; - *Thomassin,* Vetus et nova disciplina ecclesiastica, 1688, pars 1, l. 2, cap. 60; - *Roskoványi,* Coelibatus et breviarium, 1861—1881; - *Krbec,* O bezženství kněžském v Čechách a na Moravě, 1845; - *Penka,* Coelibatus sacerdotalis, 1846; - *Laurin,* O bezženství a manželství duchovních, 1878 (něm. 1880); - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 1, 1886, str. 388; sv. 2, 1898, str. 364, násl.; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893[2], str. 719, násl.; - *Sägmüller,* Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts, sv. 1, 1914[3], § 57; - *Leitner,* Lehrbuch des kathol. Eherechts, 1920[3], str. 134, násl.; - *Chelodi,* Ius matrimoniale, 1921[3], n. 82, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 402, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 278, násl.; sv. 2, n. 102, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, 1927, str. 333, násl.; - *Esmein,* Le mariage en droit canonique, sv. 1, 1929[2], str. 313, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 597, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 243, násl.

1. **HISTORICKÝ VÝVOJ PŘEKÁŽKY.** Zakladatel církve nejednou zřejmě naznačil, že panickému stavu a dobrovolnému bezženství náleží čestnější místo před stavem manželským.[2]) Žáci šířili učení svého Mistra.[3]) Jest pochopitelno, že apoštolé v duchu Kristově skládali raději ruce na muže neženaté, poněvadž se na klericích žádal vyšší stupeň dokonalosti. Na pokyn Spasitelův »... omnis qui reliquerit ... uxorem ... propter nomen meum ...«[4])

---

1) *Di Pauli,* Konfessionslose und Konfessionslosigkeit nach österreichischem Recht, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 87, str. 437, násl. — Srovn. *Haring,* Grundzüge des kathol. Kirchenrechts, 1924[3], str. 504.

2) Mat. 19, 12; Luk. 20, 34—36.

3) 1. Kor. 7, 1; 7, 32; 7, 34; 7, 40.

4) Mat. 19, 29.

vzdávali se učedníci Páně dobrovolně manželského spolužití. Zákonnou povinností to ovšem nebylo.[1])

V prvních dobách křesťanských nebylo možno prováděti v plném rozsahu zásadu celibátu, poněvadž v národě židovském bylo svobodných mužů pramálo a římské zákony stíhaly trestně občany celibátníky až do r. 320.[2]) Pouze bigamia succesiva tvořila vždy překážku svěcení.[3])

Někteří spisovatelé příliš úporně zamítají větu, že se praxe kněžského celibátu zakládá na ústním podání apoštolském.[4]) Dlužno připustiti, že ani Kristus, ani apoštolové bezženství duchovních zákonem nenařídili, takže nelze mluviti o apoštolském podání jako prameni práva. Nicméně se utvořil od dob apoštolských dobrovolný obyčej kněžského celibátu vlivem výroků Spasitelových a mocných příkladů předků. Nebylo by spravedlivo potírati výraz: traditio apostolica i v tomto směru.[5])

Obecně se má za to, že v církvi latinské bylo již ve IV. století závazné právo obyčejové, že klerik vyššího stupně nemohl po svěcení vstoupiti do stavu manželského, ani užívati manželství dříve uzavřeného.[6]) Rušitelům obyčeje bylo třeba uváděti na pamět vznešený význam bezženství. Tomu cíli slouží list papeže Siricia z r. 385[7]) a papeže Inocence I. z r. 405.[8])

Papež *Lev Vel.* (440—461) předpokládá v listu k metropolitovi soluňskému Anastasiovi r. 446, že zákon váže také podjáhny.[9]) Obsah celibátu nastiňuje papež stručně: »ut et qui habent (manželku) sint tamquam non habentes et qui non habent, permaneant singulares«.

233 Hluboký pokles církevní kázně za tuhých svárů církevně-politických ve století 10. a 11. zavinil ve většině křesťanských říší vzrůst klerogamie. V českých zemích nebylo tomu lépe.[10]) Reformní papežové Mikuláš II. (1059 až 1061), Alexander II. (1061—1073), Řehoř VII. (1073—1085) rázně potírali nekázeň.[11])

Partikulární právo ukládalo někde svěcencům, aby se zavázali slibem dokonalé čistoty. Již první lateránský sněm r. 1123[12]) a ještě důrazněji lateránský sněm druhý r. 1139 prohlásil (can. 6) manželství podjáhnů a vyšších stupňů za neplatné.[13])

---

1) O apoštolech Páně srovn. *Knecht,* Handbuch, str. 402, pozn. 8.

2) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 2, n. 105.

3) »Unius uxoris vir«, 1. Tim. 3, 2; Tit. 1, 6.

4) *Knecht,* Handbuch, str. 402, tamtéž o polemice *Bickell* contra *Funk.*

5) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 2, n. 105.

6) *Wernz-Vidal,* tamtéž.

7) Can. 3, 4, dist. 82. Tu nejsou ještě jmenováni podjáhni.

8) Can. 2, dist. 82.

9) Can. 1, dist. 32.

10) Srovn. referát legáta papežského kard. *Quidona* z r. 1143, který podává *Friedrich,* Codex diplomaticus, sv. 1, č. 135; srovn. svazek 1. tohoto díla, č. 52. — *Krbec,* O bezženství kněžském, str. 240, násl.

11) Can. 5, 6, dist. 32.

12) Can. 21 = can. 8, dist. 27.

13) Can. 2, dist. 28; can. 40, Caus. 27, qu. 1; *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 5 (1886), str. 441; *Mansi,* Collectio conciliorum, sv. 21 (1903), str. 527.

Sněm odůvodňuje zákon bezženství takto: »Cum enim ipsi (podjáhni) templum Dei, vasa Domini, sacrarium Spiritus sancti debeant esse et dici...« Zákaz sněmu, navštěvovati mši sv. ženatých kněží a konkubinářů (can. 1), neměl ráz dogmatický, ale účinně působil na vinníka, že se podrobil zákonu.

Tridentský sněm zřejmě měl na mysli opačnou nauku německé reformace, když v can. 9. zavrhl názor, že manželství kleriků vyšších svěcení je platné, přes zákon církevní.[1]) Papež Pius IX. censuroval bludnou větu, že Bonifác VIII. (1294—1303) první prohlásil manželství za neplatné mocí slibu, který svěcenci za ordinace skládají.[2])

234 2. **CELIBÁT V CÍRKVI VÝCHODNÍ.** Po dobu sektářských bouří zavládla na Východě volnější praxe. Ankyrská synoda r. 314 dovolila proti starému obyčeji, aby si svobodný jáhen při svěcení vymínil, že se před kněžstvím ožení.[3]) Na prvním sněmu nicejském r. 325 zdůrazňoval úctihodný biskup-mnich Pafnutios dávný zvyk, aby se jáhen a kněz po svěcení neženili. Proti směru přísnějšímu přimlouval se Pafnutios za mírnější kázeň, aby nebylo bráněno duchovním, biskupy vyjímaje, užívati manželství před svěcením uzavřeného.[4])

Císař Iustinian I. (527—565) vyloučil vůbec ženaté z úřadu biskupského[5]) a trestal zbavením stavu kněze, jáhny a podjáhny, kteří by se oženili.[6]) Biskupům bylo přísně zakázáno poskytovati jakékoli prominutí.[7])

Synoda trullská na Řím nevraživá, uzákonila r. 692 v can. 13 tehdejší právní stav na Východě trvající, takto:[8]) α) Jáhnům a kněžím jest dovoleno žíti s manželkou.[9]) β) Klerik propadá církevní klatbě, kdyby propustil manželku z důvodů náboženských. γ) V době, kdy slouží oltáři, má se klerik zdržeti manželky. Toto ustanovení je jalovou napodobeninou práva židovského, poněvadž křesťanský kněz denně přináší obět.

Východní církve podnes trvají na zásadách trullských, s nimiž Řím vyslovil nejednou souhlas.[10]) Nejvíce se přiklonili západní kázni Řekové v jižní Italii usedlí (Italograeci), na základě konstituce papeže Benedikta XIV. »Etsi pastoralis« ze dne 26. května 1742, § 7, n. 26.[11]) Sjednocené církve, rusínská,

---

1) Sněm tridentský, sess. 24, can. 9, de matrim.

2) Syllabus errorum, 1864, č. 72.

3) Can. 8, dist. 28.

4) *Laurín,* O bezženství, str. 82.

5) L. 42, § 1—5, Cod., l. 1, tit. 3 (r. 528); l. 48, Cod., l. 1, tit. 3 (r. 531).

6) Novella 6, cap. 5 (r. 536). Manželství nazývá »inordinata constupratio«, prohlašuje je za neplatné a dítky za nemanželské; *Laurín,* O bezženství, str. 103.

7) Novella 22, cap. 42; Novella 123, cap. 14.

8) Can. 13, dist. 31; *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 3, 1877, str. 333.

9) Sněm se opírá o apoštolský kánon, 5.

10) Can. 12, 13, dist. 31; cap. 6, X, l. 3, tit. 3.

11) Bullarium Benedicti XIV., sv. 1, č. 57. Manželky má se kněz zdržeti týden neb aspoň tři dny dříve než slouží mši sv.

maronitská, sýrská, koptická jeví snahu přizpůsobovati se celibátu západnímu.[1])

Pro duchovní pastoraci mezi Rusíny ve Spojených státech severoamerických usedlými žádala sv. Stolice jen kněze neženaté neb aspoň bezdětné vdovce.[2]) Pro odpor se strany rozkolníků upustil Řím od tohoto požadavku pro severní i jižní Ameriku.[3])

235 3. **PLATNÉ PRÁVO.** Lakonicky stručně diktuje can. 1072: »Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti«.

a) Zákon se netýká tonsurovaných ani minoristů. Ti pozbývají manželstvím mocí práva (ipso iure) stavu klerikálního, leč byl manželský souhlas na nich vynucen hmotným násilím neb důvodnou bázní (can. 132, § 2, srovn. can. 648, 2358, 2387).

Právo dekretální nebránilo klerikům nižších svěcení sňatek cum una et virgine, a směli nosit tonsuru i duchovní oděv.[4]) Sněm tridentský toto právo potvrdil s novou podmínkou, aby ženatý minorista byl přidělen k službám určitému chrámu.[5])

b) Majorista (can. 949) by se platně oženil pouze tehdy, kdyby se jeho svěcení prokázalo býti neplatným. Přestupek proti can. 1072 je svatokrádeží (can. 132, § 1). Vyšší svěcení, udělené násilím (vis physica) je samo o sobě právně neúčinné co do břemen ze svěcení plynoucích (can. 103, § 1). Opak stanoví can. 103, § 2, o úkonech, které třetí osoba vynutila těžkou důvodnou bázní (metus gravis). Ačkoli je svěcení platné se všemi důsledky, může nicméně církevní soud znásilněného osvobozujícím výrokem zbaviti břemene celibátu i kanonických hodinek, v mezích can. 214, § 1—2.

Svěcence neosvobozuje od zákona ani osobní nevědomost, že svěcením přijal povinnost zachovávati celibát, ani jeho pevná vůle, kladně se zdráhající přijati zákon bezženství, poněvadž jde o zákon zneschopňující (lex inhabilitans), který nijak nezávisí na vědění a chtění lidském.[6])

c) Celibát působí manželskou překážku předcházející (impedimentum antecedens), vzhledem na budoucí sňatek. Ale manželství, uzavřené již před volbou stavu duchovního, zůstává platným i za duchovního stavu mužova. Církev latinská liší se od církví východních vzhledem na usus matrimonii z toho důvodu, že východ'ana zavazuje pouze zákon bezženství, kdežto v církvi západní jest klerik podroben též zákonu dokonalé čistoty.

Právní norma, že manželství nedokonané (matrimonium ratum non consummatum) se rozlučuje buď slavnou řeholní profesí neb papežskou dispensí (can. 1119), neplatí o vyšším svěcení.[7]) Ženaté odmítá kanonické právo od stavu duchovního jako

---

[1]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 2, n. 105, II.

[2]) Konst. papeže Pia X. »Ea semper« ze dne 14. června 1907, AAS 1, str. 3.

[3]) AAS 8, str. 105, násl.

[4]) Cap. un. in VI, l. 3, tit. 2, De clericis coniugatis.

[5]) *Benedikt XIV.,* De Synodo dioecesana, l. 12, cap. 6, n. 4—6.

[6]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 285, pozn. 51, zastává poněkud jinou zásadu.

[7]) *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 13, cap. 12, n. 14.

»simpliciter impeditos« (can. 987, 2°). Ženatý, který bez dispense přijal vyšší svěcení, třeba bona fide, nesmí vykonávati duchovní úřad (can. 132, § 3). Jen za manželčina souhlasu může uxoratus hledati cestu k stavu duchovnímu, ona pak není podle platného práva vázána, aby vstoupila do kláštera.[1]) Na bimestre legale nemá nikdo z nich právo (can. 1111). Dítě, jež vyšší klerik s manželkou zplodil, platí za nemanželské (can. 1114). Pouze ženino cizoložství (can. 1129, § 1) neb odpad od víry a křesťanských mravů (can. 1131, § 1) poskytují nevinnému muži právo samovolně přerušiti manželské soužití a oddati se stavu duchovnímu.

236 4. **DŮVODY KNĚŽSKÉHO BEZŽENSTVÍ.**[2]) Třeba předem odmítnouti námitku, neupřímně položenou, že pohlavní zdrželivost jest na újmu zdraví. Opačné přesvědčení je stvrzeno lékařskými autoritami.[3]) I židovským levitům byla uložena manželská zdrželivost po čas chrámové služby.[4]) Nejen římské vestálky požívaly zvláštních poct pro své panenství, též jiným národům byl celibát kněží znám a od nich podporován.[5])

Tím větší důraz klade na pohlavní čistotu kněží křesťanství:[6]) α) Stavovská čistota dokonaleji representuje zástupce Božího na zemi, zvyšujíc jeho důstojnost v očích lidu; β) nesluší se, aby byl otcem tělesným, komu svěřeno jest duchovní otcovství mnohých; γ) nejčistší obět novozákonná, již přináší kněz, žádá na něm osobní neporušenost; δ) duchovní život a pastorační úkoly, které stav knězi ukládá, nelze nijak sloučiti s péčí o hmotné potřeby manželky a dítek. »Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est«.[7]) Jest pošetilé očekávati, že církev někdy přizpůsobí kázeň o celibátu duchovenstva opačným názorům určitých kruhů.

237 5. **PRÁVNÍ PODKLAD PŘEKÁŽKY.** Nemůžeme pominouti mlčením otázky, odkud čerpá předpis celibátu duchovních závaznou moc. Jest to buď pouhý diktát kanonického práva (teorie zákona), neb se klerik ve smyslu církevní kázně zavazuje slibem dokonalé čistoty (teorie slibu).

a) *Teorie slibu.*[8]) Přívrženci této doktriny nepopírají, že bezženství duchovních je chráněno církevním zákonem, staví však do popředí slib dokonalé čistoty, který v církvi latinské podjáhen svobodně a mlčky (votum tacitum,

---

1) Cap. 4, X, l. 3, tit. 32, De conversione coniugatorum.

2) *Laurin,* O bezženství, str. 20, násl.; *Aichner-Friedle,* Compendium iuris ecclesiastici, § 75; *Reyl,* Reforma manželství, č. 74.

3) *Reyl,* tamtéž, č. 71; *Bouček,* Proč se domáháme reformy práva manželského, 1906, str. 5, brojí proti kněžskému celibátu.

4) *Laurin,* O bezženství, str. 20, V; can. 2, dist. 82.

5) *Laurin,* tamtéž, str. 19, IV; *Reyl,* Reforma, č. 72.

6) *Reyl,* Reforma, č. 73; *Laurin,* O bezženství, str. 20, násl.; *Gasparri,* Tractatus, sv. 1, n. 598.

7) 1. Kor. 7, 32—33.

8) *Laurin,* O bezženství, str. 110—117; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 2, n. 108, sv. 5, n. 248; *Gasparri,* Tractatus, sv. 1, n. 600.

implicitum) skládá. Jde tu o votum sollemne. Této solemnitě připisují účinek neplatnosti manželství osob duchovních.

Gratian se často zmiňuje o slibu čistoty vyšších kleriků: »sanctum transgredientes propositum«,[1]) »qui se victurum caste promiserit«,[2]) »professionem episcopo suo facere,[3]) »professi fuerint castitatem«[4]). Podobně papež Inocenc III. (1198—1216).[5]) Bonifác VIII. (1294—1303) výslovně mluví o slibu »quod sollemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis«.[6]) Stejných výrazů užívá papež Jan XXII. (1316—1334).[7]) Ještě papež Benedikt XIV. (1740—1758) uvádí: »sollemne votum in ordinis sacri susceptione emissum«.[8])

b) *Teorie zákona.* Mnozí kanonisté, považujíce učení o slibu čistoty za vědecky chatrné, kladou veškerý důraz na církevní zákon, který podjáhnům ukládá celibát a čistotu stavu. Jiný závazný titul nepřipouštějí.[9]) Učení o slibu naráží na odpor z těchto důvodů: Není stopy po všeobecném zákonu, který by majoristy nutil skládati před ordinací slib dokonalé čistoty. Podobná nařízení nesla ráz práva partikulárního a byla dočasná.[10]) Obřadní formuláře svěcení neobsahovaly nikdy, ani dnes neobsahují nic, co by svědčilo o existenci podobného slibu. Slovo »votum« ve starých památkách neznamená vždy slib, nýbrž i stav, jemuž se kdo zasvětil, na př. vota nuptialia.[11]) Nové kanonické právo neuznává žádná vota praesumpta et implicita a odstranilo na př. starší právní opatření, že zásnub přechází samočinně v sňatek, jakmile snoubenci souložili. Zanikly též řeholní profese předpokládané.[12]) Kodex práva kanonického neví nic o slibu čistoty svěcenců.

238 c) *Teorie středu.* Kodifikátorům kanonického práva nebyl neznám spor, o kterém pojednáváme. Dlužno předem za to míti, že hleděli odstraniti příčinu nejistoty. Stalo se to textem c. 132, § 1: »Clerici in maioribus ordinibus constituti a nuptiis arcentur et servandae castitatis obligatione ita tenentur, ut contra eandem peccantes sacrilegii quoque rei sint, salvo praescripto can. 214, § 1.«

Předpis ukládá klerikům vyšších svěcení dvé povinností: α) zákon *bezžen-*

---

[1]) Can. 40, Caus. 27, qu. 1.

[2]) Can. 1, dist. 28.

[3]) Can. 3, dist. 28.

[4]) Can. 7, dist. 28.

[5]) Cap. 6, X, l. 3, tit. 3; *sv. Tomáš Akv.* odvozuje manželskou překážku »ex vi ordinis et ulterius ex voto continentiae quod est ordinibus sacris annexum . . .« Summa theologica, pars 3, Supplem., qu. 53, a. 3.

[6]) Cap. un. in VI, l. 3, tit. 15, De voto et voti redemptione.

[7]) Cap. un. Extr. Joannis XXII., tit. 6, De voto et voti redemptione.

[8]) Jubilejní bula *Inter praeteritos* ze dne 3. pros. 1749, § 41; Bullarium Benedicti XIV., sv. 3, n. 21.

[9]) *Knecht,* Handbuch, str. 413, pozn. 1.

[10]) *Freisen,* Geschichte, str. 730, 738; *Leitner,* Lehrbuch, str. 137, pozn. 3.

[11]) *Forcelini-Furlaneto,* Totius latinitatis lexicon, sv. 6 (1875), heslo »Votum«; *Leitner,* Lehrbuch, str. 139.

[12]) ASS 35, str. 31; can. 572, § 1, 5°; *Pejška,* Ius canonicum religiosorum, 1927³, str. 106.

ství (a nuptiis arcentur) a *β*) zákon *čistoty* (castitatis). Dosavadní pojem slibu čistoty, který vzbudil tolik odporu, jest tedy nahraditi pojmem zákona čistoty, zevní i vnitřní, která doplňuje zákon celibátu.

Námitce, že církevní vrchnosti nepřísluší moc ukládati vnitřní úkony, čelíme poukazem, že zmíněná zásada má za předmět pouze úkony práva lidského, které ovšem nemůže stíhati přestupky vnitřní, myšlenky, přání a snahy protizákonné (can. 2195, § 1, »... externa ... legis violatio ...«). Svobodný klerik jest však zavázán žíti v dokonalé čistotě samým právem božským, které nepřipouští rozdíl mezi actus externi et interni. Církevní vrchnosti nemůžeme upírati moc, aby vlastní normou naléhala na šetření práva božského i co do úkonů vnitřních.

Can. 132, § 1 nazývá porušení zákona celibátu a čistoty svatokrádeží (sacrilegium). V tomto výrazu spatřují někteří uznání staré teorie o slibu, kterou by rádi přenesli do nového práva, za pomoci can. 6, 4°.[1]) Nesprávné jest míti za to, že svatokrádež předpokládá slib čistoty (sacrilegium reale). Vyšším svěcením stává se klerik persona sacra tělem i duší, takže i jen vnitřní porušení tohoto stavu způsobuje sacrilegium personale.[2])

239 6. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Kanonisté tvrdí svorně, že manželská překážka vyššího svěcení podléhá právu lidskému, nikoli božskému. Řádná pravomoc udělovati prominutí od závazku celibátu náleží sv. Stolici.[3]) Podle trvalé praxe římské:[4]) nikdy nedispensuje papež biskupy, jen zřídka a nesnadno kněze, snadněji jáhny a podjáhny, na př. není-li naděje, že by v kněžství prospívali.

Reskript sv. Officia z 12. července 1916, kterým se povoluje určitému knězi návrat do stavu laického, nese klausuli: »firma lege castitatis«.[5]) Nicméně nelze upírati sv. Stolici disposiční právo, jehož může užíti za okolností zvláště svízelných.[6])

Byl rozšířen názor, že kněze dispensovati možno jen z příčiny veřejné (ex causa publica). Tak prominul celibát papež Julius III. r. 1554 ženatým kněžím anglickým, aby byl snáze získán národ pro návrat do církve. Podobně sanoval papež Pius VII. sňatky r. 1801 ženatých kněží francouzských ad pacificandam Galliam.[7]) Ale již Suarez († 1617) hájil mínění, že i z důvodů soukromých lze dispensovati, jsou-li vážné.[8]) Dnešní stylus curiae rozlišuje takto: hromadné dispense předpokládají důvod veřejný, kdežto ojedinělé kněze možno celibátu zprostiti též z příčin soukromých.

Všeobecné dispensační fakulty od manželských překážek, které kanonické

---

1) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 284.

2) *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 340; *Blat,* Commentarium textus Codicis iuris canonici, l. 2, 1921², n. 69.

3) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 2, n. 108, IV.

4) *Cappello,* De matrimonio, n. 443.

5) AAS, 8, str. 316.

6) *Cappello,* De matrimonio, n. 443; *Gasparri,* Tractatus, n. 618.

7) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 288, pozn. 61; *Cappello,* tamtéž, n. 443.

8) *Suarez,* De virtute et statu religioso, tract. VII, l. 9, cap. 20, n. 12.

právo trvale sděluje biskupům, farářům, jiným kněžím i zpovědníkům pro případ nebezpečí smrti (can. 1043—1045), vylučují z milosti nemocné kněze. Popřevratový pokus, vynutiti na sv. Stolici zrušení zákona bezženství, rázně odmítl papež Benedikt XV. (1914—1922) listem ostřihomskému primasovi Czernochovi »Multiplices quidem« ze dne 12. března 1919.[1])

Není třeba dispense od překážky, bylo-li svěcení neplatně uděleno pro násilí neb bázeň podle can. 214. Nepodařil-li se plný důkaz, že svěcení bylo neplatné z naznačených důvodů,[2]) může nicméně udělena býti dispense od zákona celibátu.[3])

Odpad od víry katolické nemůže nikoho osvoboditi od převzaté povinnosti bezženství (can. 87). Ani vyšší klerik sesazený (depositus, can. 2303, § 1), ani degradovaný (can. 2305, § 1), ani do stavu laického propuštěný (can. 213, § 2) není prost břemene celibátu, může však uvésti důvody pro dispensi postačující.[4])

V církvi latinské je zbytečno zabývati se ještě dnes otázkou, jaké povinnosti s sebou nese vyšší svěcení, udělené nedospělému dítěti. Avšak v církvi koptické je od nepaměti obyčej, udělovati dětem spolu se křtem též tonsuru, nižší svěcení i diakonát. Na otázku tamních misionářů, jaká břemena plynou z takového svěcení, odpověděl zevrubně papež Benedikt XIV. konstitucí »Eo quamvis«, ze dne 4. května 1745.[5]) Jáhni takto svěcení buďtež úředně otázáni, když se dožili 16. roku věku, zda jsou odhodláni přejati dobrovolně závazky stavu duchovního, či dávají přednost životu světskému. Jejich svobodné prohlášení je směrodatným. Gasparri se domnívá, že podle kanonického práva dnes platného je s interpelací čekati až do roku 21., ve smyslu can. 573 a 975.[6])

240 7. **TRESTY NA PŘESTUPKY.** α) Jakmile klerik vyšších svěcení, na rozdíl od minoristů (can.132, § 2), se pokusil (attentare) o manželství, i jen civilní, jsou mocí práva a bez zvláštního jednání uprázdněny veškery církevní úřady, které dosud zastával (can. 188, 5°), a vinník ztrácí výsady kleriků (can. 213, § 1).

β) Pokus působí iregularitu ze zločinu (can. 985, 3°).

γ) Jako konkubináři upadají pod příslušné trestní sankce (can. 2176 až 2181, 2359, § 1).

δ) Klerik i jeho společnice propadají svatební smlouvou, nikoli teprve souloží, církevní klatbě, vyhrazené sv. Stolici a nenapravitelný majorista budiž sesazen (can. 2388, § 1).

ε) Konkubináři duchovní jsou podezřelí z kacířství, poněvadž se protiví

---

[1]) AAS, 11, str. 122.

[2]) Regulae circa processum, kongr. svátostí ze dne 9. června 1931, AAS, 23, str. 457, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 112, str. 541, násl.

[3]) *Cappello,* De matrimonio, n. 443, 5.

[4]) *Cappello,* tamtéž, n. 443, 6.

[5]) Bullarium Benedicti XIV., sv. 1, č. 129.

[6]) *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 612, 613.

dogmatickému can. 9 sněmu tridentského,[1]) jejich děti jsou svatokrádežné (can. 1114) a výhody putativního sňatku jsou tu vyloučeny (can. 1114, 1116).

241 8. **OBČANSKÝ ZÁKON.** Občanský zákoník (§ 63) prohlašuje, souhlasně s kanonickým právem, manželství duchovních, kteří přijali vyšší svěcení, za neplatné. Právní stav osoby byl i na foru civilním posuzován podle práva církevního, takže latinský podjáhen nemohl se platně ženiti, kdežto klerika ritů východních vázal zákon až po svěcení jáhenském. Státní dispense od překážky byla vyloučena i po odpadu klerikově.[2])

Jakmile se však ujal názor, vlivem mezikonfesního zákona ze dne 25. května 1868, čl. 5,[3]) že změnou náboženského vyznání přestávají veškeré závazky k opuštěné církvi, ztratil zákon závaznou moc po odpadu duchovního. R. 1904 osvobodila korutanská zemská vláda řeholního kněze odpadlého k luterství (první případ?).[4])

Za tohoto právního stavu nemělo praktického významu, že manželský zákon československý ze dne 22. května 1919, § 25 zrušil § 63 o. z. obč.[5]) Pro obor církevní nic se tím na věci nemění.

Čl. 6. Slavné sliby řeholní (impedimentum voti sollemnis[6])

(Can. 1073.)

242 *Gratian,* Dist. 27, 28, 30; Caus. 27, qu. 1; - *Řehoř IX.,* Decretalium. l. 3. tit. 34, De voto et voti redemptione, l. 4, tit. 6, Qui clerici et voventes matrimonium contrahere possunt (komentáře); - *Sněm tridentský,* sess. 24 de matrim., can. 6, 9; - *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 2, 2ae, qu. 88; pars 3, Supplem, qu. 53, art. 3; - *Benedikt XIV.,* konst. »Si datam« ze dne 4. března 1748; Bullarium Benedicti XIV., sv. 2, č. 57; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 676, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, str. 364, I; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920³, str. 126, násl.; - *Scharnagl,* Das feierliche Gelübde als Ehehinderniss, 1909; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 420, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 294, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanon. Eherechts, 1927, str. 344, násl.; - *Esmein,* Le mariage en droit canonique, 1929², sv. 1, str. 269; sv. 2, str. 240, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 624, násl.; - *Cappello,* De matri-

---

1) *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 621.

2) *Krasnopolski* pojednává o § 63 o. z. obč. v časop. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 73, str. 456.

3) Ř. z. č. 49. — Srovn. *Laurin,* O bezženství, str. 127—138.

4) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 84, str. 392.

5) Sb. z. a n. č. 320.

6) O jednoduchém slibu čistoty jsme již pojednali ke can. 1058; svrchu, č. 186, násl.

monio, 1933, n. 447, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 249, násl.

1. **HISTORICKÝ VÝVOJ PŘEKÁŽKY.** Dějiny římských katakomb poskytují nám nejstarší svědectví o skládání slibu panenství do rukou církve.[1]) Trvalo ovšem dlouho, než se právnické názvosloví vytříbilo.[2]) Papež Inocenc I. (401—417) považuje zasvěcené panny za snoubenky Kristovy a následující manželskou smlouvu za nedovolenou bigamii.[3])

Záhy uplatňuje se názor, že ani papež nemůže od slibu řeholního osvoboditi.[4]) Sv. Tomáš Akv. považuje slavné sliby za »matrimonium spirituale cum Deo« a důsledně prohlašuje manželství řeholníkovo za současnou bigamii.[5])

Zajímavý zjev, že se i papeži upíralo právo dispensační, vysvětlujeme tím, že se tehdy nerozlišovalo mezi dispensí sensu composito a sensu diviso.[6]) Není ovšem myslitelno, aby osoba řeholní vstoupila do stavu manželského, zůstávajíc vázána slavným slibem dokonalé čistoty.

Kolísající učení o překážce platnosti ustálil papež Inocenc II. na druhém sněmu lateránském r. 1139 (can. 7): »... regulares canonici, monachi atque conversi professi, qui sanctum transgrediuntur propositum uxorem sibi copulare praesumpserint, separentur.«[7])

Na otázku, odkud pochází zneplatňující moc slavného slibu čistoty, nebývalo jednotné odpovědi.[8]) Sv. Tomáš Akv. má za to, že jednoduchý slib jest pouhým přislíbením (promissio proprii corporis) Bohu, kdežto slavným slibem se řeholník již zasvěcuje službě Boží (actualis exhibitio proprii corporis).[9]) Jinde přirovnává Andělský učitel jednoduchý slib k benedikci, slib slavný ke konsekraci, která se nemůže odvolati jako ona.[10]) Neplatnost smlouvy manželské přičítá sv. Tomáš samé povaze slavného slibu (ex sui natura).[11])

243 Papež Bonifác VIII. (1294—1303) rozřešil spornou otázku o podstatě slavného slibu výrokem: »Nos igitur attendentes quod voti sollemnitas ex sola constitutione ecclesiae est inventa.« Papež vylučuje možnost skládati soukromý

---

1) *Athenagoras,* Legatio pro christianis, Migne, PG, 6, str. 965; *Tertullian,* De virginibus velandis, Migne, PL, 2, str. 935; *Bilczewski,* Archeologie křesťanská (přel. Tumpach), 1898, str. 346, násl. Tamtéž bohatá patristická literatura, str. 348.

2) Ἁγάμοι, ἄφθοροι, ἀσκῆται, virgines sacrae, velum sacrum, se Christo vovere, membra Christo dicata.

3) Can. 15, 16, 18, 20, 28, 39, Caus. 27, qu. 1.

4) Cap. 6, X, l. 4, tit. 4 (Celestin III.); cap. 6, X, l. 3, tit. 35, De statu monachorum (Inocenc III.).

5) Summa theologica, Supplem. qu. 53, a. 2, 2, 2ae, qu. 88, a. 11: »Et ideo in voto sollemnizato per professionem religionis non potest per ecclesiam dispensari.«

6) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 629.

7) Can. 40, Caus. 27, qu. 1.

8) *Pejška,* Ius canonicum religiosorum, 1927, str. 9, násl.

9) Summa theologica, Supplem., qu. 53, a. 1, corp.; tamtéž, a. 2, ad 3.

10) Summa theologica, 2, 2ae, qu. 88, a. 7 ad 1.

11) Tamtéž, Supplem., qu. 53, a. 2.

slib slavný: »... illud solum votum debere dici sollemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod sollemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis aut per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de religionibus per sedem apostolicam approbatis.«[1])

Sněm tridentský neodchýlil se v ničem od kázně tehdy platné, potvrdiv překážku platnosti ze slavných slibů plynoucí.[2]) Nové právo odstranilo možnost skládati řeholní sliby mlčky (professio tacita), konané tím způsobem, že novic po řádně skončené probaci svobodně oblékl roucho profesů. Každá profese musí býti výslovná a veřejná.[3])

244 2. **PLATNÉ PRÁVO.** Can. 1073 káže: »Item invalide matrimonium attentant religiosi qui vota sollemnia professi sint, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicae praescripto vis addita sit nuptias irritandi.«[4])

Manželská překážka platnosti nastává jen v církevním řádu (ordo religiosus, can. 488, 2°), nikoli v kongregaci, když řeholník (regularis, monialis, can. 488, 7°) po tříleté profesi jednoduché (can. 574, § 1) věčnými sliby slavnými Bohu se zasvětil.

Sám can. 1073 naráží na výsadu, kterou papež Řehoř XIII. (1572—1585) udělil Tovaryšstvu Ježíšovu, že jednoduchá profese, již řádoví scholastikové a světští koadjutoři po dvouletém noviciátu skládají, nese právní následky profese slavné. dokud člen v řádu trvá.[5]) Opak stanoví partikulární právo ve Francii a v Belgii zavedené, podle něhož řeholnice (moniales) skládají sliby postrádající právních následků slibů slavných.[6])

Neplatnost manželství (can. 1073) závisí na platnosti profese i na existenci podmínek, jež taxativně udává can. 572.[7]) Profesi je pokládati za platnou (praesumptio iuris), dokud nebyl dokázán opak. Soukromé přesvědčení řeholníkovo, že jeho profese byla neplatnou, nezmocňuje ho, aby vstoupil do stavu manželského bez úředního řízení de nullitate professionis religiosae. K tomu účelu vydal papež Benedikt XIV. konst. »Si datam« ze dne 7. března 1748.[8]) Poněvadž platné právo podává sice normy o soudním řízení manželském (can. 1960—1992) a o platnosti vyššího svěcení (can. 1993—1998), mlčí však o řízení proti řeholní profesi, soudíme,

---

1) Cap. un in VI, l. 3, tit. 15; srovn. can. 1308, § 2.

2) Sněm tridentský, sess. 24, de matrim., can. 9.

3) Dekr. kongr. bisk. a řeh. ze dne 3. května 1902 a 28. července 1902, ASS 35, str. 31.

4) Srovn. can. 579. Výrazem »item« navazuje can. 1073 na text předcházející, ježto bývají obě překážky pro příbuznost věci projednávány společně, na př. *Bonifác VIII.* a sněm trid. na uvedených místech.

5) *Řehoř XIII.*, konst. »Ascendente Domino« ze dne 25. května 1584, § 22; *Benedikt XIV.*, De synodo dioecesana, l. 13, cap. 11, n. 29.

6) Kongr. řeholníků dne 22. května 1919, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 99, str. 55; srovn. prohlášení téhož sboru ze dne 23. června 1923, AAS, 15, str. 357.

7) *Pejška,* Ius canonicum religiosorum, str. 105, násl.; *Cappello,* De matrimonio, n. 448.

8) *Benedicti XIV,* Bullarium, sv. 2, č. 47. Jest to patrná imitace konst. »Dei miseratione«, upravující soudní řízení o neplatnosti sňatku.

že starší předpisy pozbyly závazné moci, podle zásady can. 6, 6⁰, a že otázku platnosti řeholních slibů rozhoduje jediné sv. Stolice. V názoru tomto nás utvrzuje can. 586, § 3, nařizující, aby se záležitost předložila římské kurii.[1])

245 3. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Není rozporu v názoru, že slavné sliby působí manželskou překážku mocí práva kanonického, nikoli božského. Sv. Stolice užívá dispensačního práva takto: a) Prominutí překážky bývá uděleno za podmínky, že dispensovaný opouští současně stav řeholní. Dispensační reskripty bývají opatřeny zatěžujícími klausulemi komutačními a podle slohu římské kurie omezena jest milost na jediné manželství.[2])

b) Rozsáhlé fakulty, které uděluje nižším církevním orgánům can. 1043 až 1045, vylučují z prominutí pouze řeholní kněze a lze jich užíti jen v případě nebezpečí života.

c) Jednoduchá profes scholastiků jezuitských má výsadní účinek neplatnosti manželství, ale propuštěním z řádu neb dobrovolným vystoupením přestává působiti manželská překážka.

d) Sekularisace (can. 638, 640), nikoli exklaustrace (can. 638, 639), zprošťuje osobu řeholní závaznosti slavných slibů (can. 640, § 1, 2⁰), na rozdíl od práva předkodexového.

e) Přestoupí-li řeholník z řádu se sliby slavnými do kongregace slibů jednoduchých, zaniká po nové profesi solemnita slibů (can. 636), takže manželství nezákonně uzavřené proti jednoduchým slibům již není smlouvou neplatnou.

f) Soudním neb administrativním prohlášením neplatnosti profese stává se řeholník svobodným od překážky slibu.

Starší právní názor, že od překážky slavných slibů lze osvoboditi jen z ohledu na veřejné blaho (bonum publicum), nedá se již hájiti.[3])

246 4. **TRESTNÍ PRÁVO.** a) Řeholník neb řeholnice slavných slibů a jejich spoluvinníci, odváživší se (attentantes) vejíti ve stav manželský, ať smlouvou církevní, ať civilní, propadají církevní klatbě, prostě vyhrazené sv. Stolici. Jsou-li však kleriky, mohou býti zatíženi ještě jinými tresty (can. 2359, § 1 až 3, 2388, § 1), stávají se iregulárními (can. 985, 3⁰), a platí za ipso facto propuštěné z řádu (can. 646, § 1, 3⁰).

b) Děti řeholníků považuje kanonické právo za svatokrádežné (sacrilegi), nemohou býti legitimovány per subsequens parentum matrimonium (can. 1116) a nepožívají výhody manželství putativního (can. 1114). Odlišný názor práva občanského ničeho na věci nemění.

Členové řeholních společností slibů jednoduchých (congregatio religiosa, can. 488, 2⁰), jsou pro nedovolené, ačkoli platné, manželství stiženi církevní klatbou, vyhrazenou jejich ordináři či jejich vyššímu představenému (can. 108, § 1, 503).

---

[1]) *Knecht,* Handbuch, str. 429.

[2]) *Leitner,* Lehrbuch, str. 129; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 302.

[3]) Srovn. dispensační případ odpadlíka z r. 1893 v Archiv für kathol. Kirchenrecht, 69, str. 135, *Knecht,* Handbuch, str. 434.

5. **CÍRKEV VÝCHODNÍ.** Také církve východní znají překážku řeholních slibů.[1]) Sněm trullský r. 692 hrozí trestem mnichu, který by souložil neb ženu pojal (can. 44).[2]) Pravila, glava 123, stanoví: »Když mnich neb jeptiška, opustivše monastýr, uzavrou manželství, nelze to považovat za manželství, ale za cizoložství . . .«[3]) Ještě určitěji překážku zdůrazňuje církevní sněm Maronitů z r. 1736.[4])

247 6. **OBČANSKÝ ZÁKON.** Právo občanské (§ 63), které prohlašovalo manželství vyšších kleriků za neplatné, pojímalo do zápovědi též osoby řeholní slavných slibů, obojího pohlaví. Bylo obecným přesvědčením, že od této překážky nemůže státní úřad udělovati prominutí, ani členu vystouplému z řádu, ani odpadlíku od víry.

Mezikonfesní zákon ze dne 25. května 1868[5]) způsobil změnu v nazírání na věc. Článek 5 přivádí v platnost jinou normu: »Změnou náboženství zanikají všechna společenská práva opuštěné církve . . .«[6]) Státní soudy považovali odpadlíka za zproštěna manželské překážky.

Československá manželská novela ze dne 22. května 1919 zrušujíc (§ 25)[7]) § 63 o. z. obč., odpírá vlastně pouze církvi brachium saeculare proti členům neposlušným.

Čl. 7. Únos (impedimentum raptus mulieris).

(Can. 1074, 2353.)

248 *Iustinian,* fr. 5, § 2, Dig. l. 48, tit. 6, Ad legem Juliam de vi publica; l. un. Cod. l. 9, tit. 13, De raptu virginum seu viduarum, necnon monialium (generalis constitutio); l. 54, Cod. l. 1, tit. 3, De Episcopis; Novella 143, 150; - *Gratian,* Caus. 36, qu. 1, a. 2; - *Řehoř IX.,* Decretalium, cap. 6, 7, l. 5, tit. 17, De raptoribus; - *Tridentský sněm,* sess. 24, cap. 6, de ref. matrim.; - Instrukce kongr. sv. Officia ze dne 15. února 1901, ASS 33, str. 547, násl.; - Instrukce kard. Rauschera, 1855, § 19 a 173; - *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 13; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 587; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, str. 376, násl.; - *Rittner,* Církevní právo katolické (přel. Zítek), díl 2, 1889, str. 307, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920³, str. 101, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 436, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius cano-

---

1) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris ecclesiae orientalis catholicae, 1862, str. 435; *Cappello,* De matrimonio, n. 447, 6.

2) *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 3, 1877, str. 336.

3) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 82.

4) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 435.

5) Ř. z. č. 49.

6) *Bušek-Hendrych-Laštovka-Müller,* Československé církevní zákony, díl 1, 1931, Historický úvod (Bušek), str. 32.

7) Sb. z. a n. č. 320.

nicum, sv. 5, str. 306, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanon. Eherechts, díl 2, 1927, str. 350, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927, str. 240, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, str. 634, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 458, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 243, násl.; - *Kaiser,* Ueber das impedimentum raptus, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 3, 1858, str. 170, násl.; - *Mitterer,* Geschichte des Ehehindernisses der Entführung im kanonischen Recht seit Gratian, 1924.

1. **DĚJINNÝ VÝVOJ PŘEKÁŽKY.** Odmítli jsme větu ničím nedokázanou, že původní způsob hledati si nevěstu byl lup žen.[1]) Raptus mulierum nebyl nikdy společenským zřízením, ale vždy jen výstředností nevzdělaných kmenů, neb mimořádným nouzovým podnikem z naléhavé potřeby (lup Sabinek), neb svatebním obřadem.[2])

Římské právo Iustinianovo považuje únos za porušení veřejného pořádku, trestá únosce panny smrtí a stanoví trvalou překážku mezi oběma.[3]) Zločin únosu stává se předmětem nejen práva manželského (překážka manžel.), ale i práva trestního (smrt) a společenského (ztráta cti).

Kanonické právo řídilo se právem římským, ale partikulární sněmy vydávaly nezřídka mírnější normy,[4]) spokojily se vyměřením trestu na přestupek, pomlčujíce o dovolenosti či platnosti manželství. Papež Gelasius (492—496) zmiňuje se o trestu smrti podle práva císařského (Codex Theodosianus z roku 438),[5]) ale mlčí o platnosti sňatku.

Únos vlastní nevěsty býval beztrestným a podle vzoru římského kladen důraz spíše na rušení práva rodičů než na svobodu unesené.[6]) Ani Gratian s glosatory nemají za zločin únos nevěsty. Vyvíjející se kanonické právo počalo záhy věnovati více pozornosti svobodě nevěstině než zločinnosti samého skutku.[7]) Sněm tridentský vymezil přesně právní účinky únosu, stanoviv překážku platnosti »inter raptorem et raptam« dočasně, »quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit«. Překážka pozbývá moci »si rapta a raptore separata et in loco tuto et libero constituta«. Únosce a jeho pomocníci upadají do církevní klatby, jsou stíženi právní bezectností a zbaveni všech úřadů. Únosce musí unesené opatřit věno.[8])

---

[1]) Srovn. svrchu, č. 33; *Leitner,* Lehrbuch, str. 32; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 309, pozn. 4: »somnia historici«.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 436, pozn. 12.

[3]) L. un. Cod., l. 9, tit. 13; l. 54, Cod., l. 1, tit. 3.

[4]) Na př. Apoštolský can. 66.

[5]) Can. 2, Caus. 36, qu. 1.

[6]) Cap. 7, X, l. 5, tit. 17.

[7]) Cap. 6, X, l. 5, tit. 17.

[8]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 6, de ref. matrimonii. Návratem svobody unesené mizí manželská překážka, nikoli však církevní klatba.

249 2. **PLATNÉ PRÁVO KANONICKÉ.** Pro kodifikatory kanonického práva zůstaly tridentské normy směrodatnými. Rozlišujeme trojí způsob násilí:

únos (raptus violentiae, can. 1074, § 1—2),
násilné zadržení (violenta retentio, can. 1074, § 3),
svedení (raptus seductionis, can. 2353).

a) *Odvedení ženy.* Kanonické právo chrání výhradně svobodu dívky proti svévolnému násilí mužovu a překážka nastává jedině »inter virum raptorem et mulierem ... raptam« (can. 1074, § 1). Není o tom pochyby, že by muž ženou násilně unesený za účelem sňatku mohl zvednouti žalobu na platnost smlouvy, avšak manželství samo o sobě není neplatným, pro nedostatek zákonné normy.[1])

Není rozdílu, zda únos provedl muž osobně neb pomocí najatého zmocněnce, jsou-li jen oba spoluvinníky ve smyslu can. 2209, § 3. Poněvadž uvedený canon má platnost všeobecnou, byla vypuštěna z can. 1074 tridentská bližší udání: »omnes illi (únosci) consilium, auxilium et favorem praebentes«.

Nezáleží na vlastnostech unesené (virgo, corrupta, sponsa), ani na jejím poměru k únosci (příbuzná),[2]) ani na jejím stáří (impubes).[3]) Překážku působí jen takový únos, jehož účelem je sňatek s unesenou (intuitu matrimonii, can. 1074, § 1). Jednal-li však únosce z jiných pohnutek, na př. z vášně, manželské překážky není, ani když se dodatečně dostaví úmysl vzíti si unesenou za manželku.[4])

Únos se stává skutkem odvedením ženy z místa bezpečného na místo jiné, kde nepožívá svobody, jsouc v moci únoscově (abductio a loco tuto ad locum non tutum). Vzdálenost místa od domova unesené nerozhoduje, únos může býti spáchán i v tomtéž domě.[5])

Věcný pojem únosu není omezen na fysické násilí (vis physica, can. 103, § 1), nýbrž provádí se též naháněním strachu (metus gravis), hrozbami, klamem neb podvodem (can. 103, § 2). Vždy je nutno, aby hmotné neb mravní násilí stálo v rozporu s vůlí ženinou. Tento vnitřní odpor se v právu předpokládá tak dlouho, pokud trvá násilím utvořený stav ženy. Ostatně musí vnitřní odpor unesené směřovati proti sňatku únoscem zamýšlenému, nikoli jen proti způsobu násilného jednání.[6])

b) *Násilné zadržení ženy.* Can. 1074, § 3, klade násilnému odvedení na roveň násilné zadržení ženy v místě jejího bydliště neb na jiném místě, kam se dobrovolně odebrala. I tento úkon násilí musí býti proveden »intuitu matri-

---

1) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 311; *Knecht,* Handbuch, str. 444, pozn. 4.
2) *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 643.
3) *Sanchez,* De sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 13, n. 11.
4) *Knecht,* Handbuch, str. 445.
5) *Knecht,* Handbuch, str. 444. Fantasii kasuistů je tu otevřeno široké pole činnosti; srovn. *Cappello,* De matrimonio, n. 459.
6) Srovn. jednání u Sv. Roty dne 6. června 1917, AAS, 10, str. 207, násl.

monii«, aby z něho povstala manželská překážka. Ostatní okolnosti násilí třeba posuzovati podle výkladu, který jsme právě (a) podali.[1])

c) *Svedení ženy.* Can. 1074 nevšímá si otázky, zda způsobuje manželskou překážku smluvený útěk ženy s mužem, který ji lichocením, dary a sliby oklamal a do ciziny zlákal. Ačkoli mluví prameny o raptus seductionis, nestalo se ženě ani zevní násilí, ani neklade svůdci vnitřní odpor. Proto soudíme, že tento druh únosu nepůsobí manželskou překážku.[2]) Církevní soudce může však žádati důkaz, že svedená dobrovolně následovala svůdce. Důkazu je třeba proto, že překážka únosu je zbudována na právním předpokladu (praesumptio iuris et de iure), že unesená neb svedená nedává manželský souhlas dobrovolně.[3])

K výsledkům poněkud odlišným vede instrukce kardinála Rauschera. Tam (§ 19) se přičítají následky násilného únosu i pouhému svedení, za dvou podmínek: *a)* že se únos stal bez vědomí a za odporu rodičů neb poručníka, a *b)* že svedená nebyla před útěkem svůdci řádně zasnoubena, alespoň soukromě. Manželství trpí neplatností, splní-li se ten či onen případ.

Zasluhuje naší pozornosti skutečnost, že trestní can. 2353 text zmíněné instrukce skoro doslovně přijímá za svůj o nezletilé dívce, která souhlasila s útěkem »sed insciis vel contradicentibus parentibus aut tutoribus«. Dlužno uvážiti, že can. 2353 podává trestní sankci na zločin, kdežto v právu manželském nelze svobodu snoubenců činiti závislou v celém rozsahu na vůli rodičů (can. 1034).

250 3. **OSVOBOZENÍ OD PŘEKÁŽKY.** Manželská překážka únosu jest veřejnoprávním zřízením církevním. Nekřtění jinověrci nepodléhají zákonu. Kanonické právo brání sňatku inter raptorem et raptam z trojího důvodu: *α*) poněvadž stojí v cestě násilí neb důvodná bázeň (vis physica, metus gravis, can. 103, § 1—2); *β*) chybí osobní svoboda podle právního předpokladu (praesumptio iuris et de iure), a *γ*) spáchané násilí zasluhuje trestu (in odium delicti).[4])

a) Překážka únosu je *dočasná.* Jakmile byla ženě vrácena svoboda (»in loco tuto ac libero constituta«, can. 1074, § 2), nic nebrání, aby se svobodně vdala za únosce.

b) Poněvadž je překážka *veřejnoprávní,* neztrácí závazné moci, ani když unesená změnila nesouhlas v souhlas, dokud nebyla fysicky vyproštěna z moci únoscovy.

c) Sv. Stolice dispensuje jen nesnadno od této překážky.[5]) Bylo-li však bezpečně zjištěno, že unesená s manželstvím svobodně souhlasí a vážné důvody tomu brání, aby byla dívka vrácena rodině, na př. katechumenka z mohame-

---

1) *Cappello,* De matrimonio, n. 459, 2, 460.

2) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 658; *Cappello,* De matrimonio. n. 463; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 311.

3) *Gasparri,* tamtéž, n. 638.

4) Instrukce kongregace sv. Officia ze dne 15. února 1901, ASS 33, str. 547; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 81, str. 527, násl.

5) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 662.

dánství, může míti žádost o prominutí překážky příznivý výsledek.[1]) Misionáři mívají trvalé dispensační fakulty.[2])

d) V rozsáhlých fakultách dispensačních pro případ nebezpečí smrti (can. 1043—1045) jest zahrnuta též překážka únosu bezvýhradně.

251 4. **TRESTNÍ PRÁVO.** Zákon o neplatnosti manželství (can. 1074) nenese ráz trestu za spáchané násilí. Proto neomlouvá únosce od překážky ani neznalost práva, ani čestný úmysl při samém únosu, aby na př. vyprostil dívku z rukou kruté macechy.

Trestní sankci na zločin diktuje výhradně can. 2353: »Qui intuitu matrimonii vel explendae libidinis causa rapuerit mulierem nolentem vi aut dolo, vel mulierem minoris aetatis consentientem quidem, sed insciis vel contradicentibus parentibus aut tutoribus, ipso iure exclusus habeatur ab actibus legitimis ecclesiasticis et insuper aliis poenis pro gravitate culpae plectatur«. Není nesnadno zjistiti, v čem can. 2353 přesahuje hranice manželské překážky.[3])

Can. 2354, § 1—2, zakročuje trestně proti laikům i klerikům, kteří byli světským soudem uznáni vinnými »ob delictum raptus impuberum alterutrius sexus«.

252 5. **OBČANSKÝ ZÁKON.** Civilní zákonodárství stíhá, ve shodě s právem kanonickým, neplatností přivolení k sňatku: »bylo-li dáno osobou, která byla unesena a jíž nebyla ještě vrácena její svoboda«.[4]) Text zákona nejmenuje sice pohlaví osoby unesené, jest však tu míněna výlučně žena. Též občanský zákon považuje manželskou překážku za dočasnou.

Trestní právo státní řadí únos pod rubriku zločinů veřejného násilí.[5]) Zákon stíhá každého bez rozdílu pohlaví, kdo jiného z místa pobytu na místo jiné dopravil, kde je vydán moci únoscově neb jiné osoby neoprávněné. Nepadá na váhu okolnost, zda byla unesena žena proto, aby s ní sám únosce uzavřel sňatek či osoba jiná, neb jen z úmyslů nepočestných.

Čl. 8. Zločin (impedimentum criminis).

(Can. 1075.)

253 *Iustinian,* Dig. l. 48, tit. 5, Ad legem Juliam de adulteriis coërcendis; - Cod. l. 9, tit. 9, Ad legem Juliam de adulteriis et stupro; Novella, 134, cap. 10 et 12; - *Gratian,* Caus. 31 qu. 1; Caus. 32 qu. 4, 7; - *Řehoř IX.,* l. 4, X, tit. 7, De eo qui duxit (cap. 1, Caus. 31, qu. 1); l. 5, X, tit. 16, De adulteriis et stupro; - *Benedikt XIV.,* konst. Redditae nobis, ze dne 5. pros. 1744, Bullarium Benedicti XIV., sv. 1, č. 113; - *Sanchez,* De

---

1) Kongregace sv. Officia dne 15. února 1901, ASS 33, str. 547; *Gasparri,* tamtéž, n. 661.

2) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 315; *Gasparri,* tamtéž, n. 660.

3) *Knecht,* Handbuch, str. 450.

4) O. z. obč., § 56.

5) Trestní zákon, § 96.

sancto matrimonii sacramento, l. 7, disp. 78 a 79; - *Zitelli,* Apparatus iuris ecclesiastici, 1886, str. 382; - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920[3], str. 176, násl.; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893[2], str. 615; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 385, násl.; - *Schäfer,* Das Eherecht, 1924[8-9], str. 197, násl.; - *Vacek,* Manželské právo, díl 2, 1925, str. 226, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden Eherechts, díl 2, 1927, str. 358; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927[3], str. 242, násl.; - *Hobza-Tureček,* Úvod do církevního práva, 1929, str. 305, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 319, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 453, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 83, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, str. 401, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 478, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 257, násl.

1. **MRAVNÍ PODKLAD PŘEKÁŽKY.** Podstatné známky manželství, jedinost a nerozlučnost, mohou býti obcházeny a znehodnoceny, když manžel udržuje současně poměr s osobou cizí (adulterium) v naději na budoucí sňatek. neb když násilná smrt manželova klestí cestu k oltáři s jinou osobou (coniugicidium).

Církevní právo brání zločinům tohoto druhu zákonem o manželské překážce. Překážka souvisela kdysi s původní kázní pokání (poenitentia publica). Kajícníkovi nebylo po čas trestu dovoleno užívati manželství a důsledně nemohl ani smlouvu manželskou uzavírati, buď dočasně neb doživotně.[1])

Takto býval trestán:[2]) kdo si vědomě bral za ženu řeholnici, »nunquam eis concedatur coniugali vinculo religari«,[3]) únosce cizí snoubenky »sine spe coniugii maneat«,[4]) vrah knězův »absque spe matrimonii maneat«,[5]) kdo vlastní dítko křtil »sine spe coniugii maneat«.[6]) Zánikem veřejné kázně upadly tyto důsledky pokání v zapomenutí, udržely se však v platnosti tresty za zločiny, namířené přímo na integritu svazku manželského, cizoložství a vraždu manželovu.

254 2. **DĚJINNÝ VÝVOJ PŘEKÁŽKY.** Právo židovské trestalo oba cizoložníky smrtí.[7]) Císařské právo římské znalo jen adulterium manželčino, ale císař Antonius Pius (138—161) rozšířil vinu i na nevěrného muže.[8]) Tím určitěji uznávána byla rovnost pohlaví za císařů křesťanských,[9]) podle zásady: »eadem a viro quae ab uxore, debetur castitas«.[10])

---

1) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 388, II.
2) Srovn. Glosa ke cap. 2, X, l. 5, tit. 38, De poenitentiis et remissionibus.
3) Can. 13, Caus. 27, qu. 1.
4) Can. 34, Caus. 27, qu. 2.
5) Cap. 2, X, l. 5, tit. 38.
6) Can. 5, Caus. 30, qu. 1.
7) 5. Mojž. 22, 22.
8) Fr. 13, § 5, Dig. l. 48, tit. 5.
9) *Justinian,* Novella 134, cap. 10, 12.
10) Can. 4, Caus. 32, qu. 4; can. 23, Caus. 32, qu. 5.

Prvně prohlásil manželství pro pouhé cizoložství za neplatné právník Papinian († 212).[1]) Císař Iustinian r. 556 zásadu povýšil na zákon.[2]) Papež Kliment III. (1187—1191) vidí manželskou překážku v pokusu cizoložníků uzavříti sňatek za života manželova.[3]) Celestin III. (1191—1198) nepřipouští manželství pro vraždu, kterou oba milenci provedli.[4]) Tímto vývojem byly vymezeny všechny prvky, které dnes tvoří překážku zločinu, zvláště když papež Řehoř IX. (1227—1241) prohlásil, že pouhý manželský slib (de futuro) neb pokus sňatku (matrimonium attentatum), nejsou-li spojeny s cizoložstvím, nepůsobí překážku.[5])

3. **PLATNÉ PRÁVO.** Kodifikované právo trvá na starších normách (can. 1075). Manželská překážka povstává z cizoložství neb z vraždy manželovy, jen když je zločin zesílen určitými nezákonnými úkony (delictum qualificatum). Can. 1075 podává trojí skupinu deliktů:

a) Adulterium cum promissione vel attentatione matrimonii.

b) Adulterium cum coniugicidio.

c) Coniugicidium mutua opera.

255 4. **CIZOLOŽSTVÍ** (adulterium). Can. 1075, 1°: »Qui perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt«.

a) Cizoložství, aby mařilo sňatek se spoluvinníkem, musí býti:[6] α) skutečné (adulterium verum), jemuž stojí v cestě manželství dosud nerozloučené; β) úmyslné (formale), když jsou oba činitelé poučeni o trvajícím svazku; γ) dokonalé (perfectum), byl-li úkon soulože proveden podle can. 1015, § 1; δ) kvalifikované.

b) Přislíbení sňatku splývá spolu s cizoložstvím v manželskou překážku jen za podmínky, že slib byl vážně míněn, nikoli žertem neb klamně, zevním znamením projeven, oběma dán a přijat (promissio et repromissio).[7])

Povšimnutí zasluhují slova textu: »perdurante eodem legitimo matrimonio« vyjadřující nutnost, aby všechny složky překážky se uplatnily za trvání téhož manželství. Manželství domnělé (putativum, can. 1015, § 4) nepřipouští překážku zločinu.[8])

---

1) Fr. 13, Dig. l. 34, tit. 9: »matrimonium non stare«.

2) Nov. 134, cap. 12: »neque matrimonium valere iubemus«.

3) Cap. 5, X, l. 4, tit. 7.

4) Cap. 1, X, l. 3, tit. 33.

5) Cap. 8, X, l. 4, tit. 7.

6) Tyto normy mají platnost pouze v oboru právním, kdežto mravouka zná širší pojem hříchu cizoložství.

7) Srovn. *Pejška,* v časopise Zeitschrift für kathol. Theologie (Innsbruck), sv. 26, 1902, str. 131—152; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 328, pozn. 37.

8) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 329, pozn. 42.

Není překážky, když si Kajus a Sempronie slíbili za svobodna manželství a po svatbě Sempronie s Ticiem spolu cizoložili. Totéž dlužno říci, když se cizoložství a přislíbení udály za různých manželství. Slib odvolaný ztrácí účinnosti. Slib, ještě za života manželova vejíti v civilní sňatek, netvoří překážku, poněvadž odporuje právu božskému (bigamie) a je právně nicotným.[1]) Jaký vliv vykonává na překážku přislíbení podmínečné, je třeba posouditi z obecných pravidel De promissione conditionata. Překážka nastává, jakmile se stal skutkem podmíněný slib ještě za života nevinného manžela.[2])

c) Pokus o sňatek (attentatio matrimonii), o kterém se zmiňuje can. 1075, 1°, záleží ve vzájemném manželském souhlasu (contractus de praesenti), který si cizoložníci dali za života netušícího manžela. Tentýž účinek má občanský sňatek (can. 1075, 1°) neb sňatek nekatolický, nikoli prostý konkubinát ani společná domácnost.[3])

256 5. **CIZOLOŽSTVÍ S VRAŽDOU MANŽELA** (adulterium cum coniugicidio). Can. 1075, 2°: »Qui perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugicidium patravit«. Za této kombinace je nutno, aby cizoložství předcházelo vraždu a smrt. Cizoložství musí býti opatřeno těmitéž vlastnostmi, jak jsme vyložili v předešlém odstavci.

Vražda je úmyslné, zde obyčejně úkladné zbavení života, přímo zamýšlené (dolus directus). Vraždu spáchanou na manželovi řadí naše trestní právo mezi zločiny kvalifikované.[4]) Jeden z cizoložníků provádí vraždu sám, lhostejno, zda jedná osobně či pomocí osoby sjednané podle can. 2209, § 3. Účelem skutku je, aby si pachatel uvolnil cestu k manželství se společníkem. Zabití z jiného důvodu, na př. ze msty neb v prudké hádce (dolus indirectus), nepůsobí kanonickou překážku. V právu se však zlý úmysl předpokládá.[5]) Ke vzniku překážky není třeba, aby komplex byl o vraždě a jejím účelu zpraven.

Pouze zdařená nástraha na život (machinatio in mortem)[6]) nese s sebou manželskou překážku, když smrt následovala z vražedného úkonu, nikoli z pochybného léčení.[7])

257 6. **VRAŽDA MANŽELA SMLUVENÁ** (coniugicidium). Can. 1075, 3°: »Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt«. Vražda je v tomto případu společným dílem obou (conspirantes, delinquentes principales). Zlý úmysl vykonávají buď hmotně (exsecutor) neb mravně (mandans), podle can. 2209, § 1—3.

---

1) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 329, IV.

2) *Zitelli,* Apparatus iuris ecclesiastici, 1886, str. 383, pozn.; *Knecht,* Handbuch, str. 457.

3) *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 365; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 329.

4) O zločinu vraždy srovn. trestní zákoník československý, § 134—139.

5) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 335, pozn. 58.

6) Cap. 1, 3, 6, 7, X, l. 4, tit. 7.

7) *Cappello,* De matrimonio, n. 489, 4.

Pouhý souhlas a projevené uspokojení s cizím činem nestačí, aby vznikla překážka (can. 2209, § 7).[1]) Rovněž nepovstává překážka, když se vražda stala z jiných pohnutek neb když vrah chová plán vejíti v manželství s osobou jinou, na vraždě neúčastněnou neb když se úmysl na manželství dostaví až po vraždě.[2])

Někteří kanonisté si kladou otázku, zda je pro zjištění překážky třeba, aby oba pachatelé chovali úmysl vejíti ve stav manželský. Ráz předmětu nutně žádá, abychom odpověděli kladně. Ostatně se na veřejném foru zlý úmysl obou činitelů předpokládá.[3])

7. **PŘEKÁŽKA NĚKOLIKERÁ.** V žádosti o dispensi je třeba pečlivě udati, že se v konkretním případě objevuje překážka zločinu v počtu množném. Zvláštnost pochází odtud, že zamýšlenému sňatku stojí v cestě manželství dosud platné obou vinníků neb oboustranné cizoložství, dvojí vražda manželů neb že se s přislíbením manželství sbíhá pokus o manželskou smlouvu.[4]) Počet překážek není však rozmnožen opětovanými úkony téhož cizoložství, ani manželským slibem vícekráte daným, ani novým pokusem sňatku.

258 8. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.**[5]) Kanonická překážka zločinu podléhá pouze právu církevnímu. Proto spočívá dispensační pravomoc úplně v rukou sv. Stolice. Z téhož důvodu je na bíle dni, že překážka zavazuje jen osoby pokřtěné, nikoli nekřtěné jinověrce.

Byly-li složky překážky provedeny před křtem obou pachatelů, nejsou tito vázáni kanonickou překážkou, i když některý z nich byl před svatbou pokřtěn. Zato váže překážka oba, byl-li i jen jeden křesťanem od počátku. Není překážky, spáchano-li cizoložství před křtem obou a jen přislíbení manželství dáno po křtu.[6])

Nebylo právní závady, aby si král David nevzal za ženu Betsabe, manželku Uriášovu, s níž cizoložil a dal jejího manžela zavražditi s úmyslem, vzíti si vdovu po zavražděném.[7]) Šlo tu o případ naznačený v can. 1075, 2°.

Manželská překážka zločinu je trvalá (impedimentum perpetuum), nemizí ani během času ani pokáním, ale jedině dispensí.[8]) O papežské dispensi od překážky platí tyto zásady:

a) Zločin, jak jej udává can. 1075, 1° (nemine patrante), náleží do počtu překážek nižšího stupně (can. 1042, § 2, 5°). Jest tedy adulterium cum promissione vel attentatione vadou snáze promijitelnou.

b) Poněvadž jmenovaný druh překážky bývá tajen a nesnadno se dokazuje, žádala význačná skupina biskupů na sněmu vatikánském, aby tento způsob překážky zločinu byl z kanonického práva vyřazen. Přání tomu vyhověla z valné části kongregace svátostí, dekretem ze dne 3. června 1912,[9]) prohlá-

---

1) Glosa ke cap. 1, X, l. 3, tit. 33, k slovu »procuraverint«.
2) *Cappello,* tamtéž, n. 496.
3) *Cappello,* tamtéž, n. 497, 498.
4) *Zitelli,* Apparatus iuris ecclesiastici, 1886, str. 384.
5) Na trestní povahu překážky zde nebereme zřetele.
6) *Knecht,* Handbuch, str. 461.
7) 2. Král. 11, 1—27.
8) Na věci nic nemění promlčovací termin na vraždu podle can. 1703, 3°.
9) AAS 4, str. 403.

sivši, že je považovati dispensi za udělenou mlčky a implicite v dvojím choulostivém jednání: α) když sv. Stolice rozlučuje manželství nedokonané, neb β) prohlašuje svazek manželský za rozloučený smrtí jednoho manžela. Současně sanovala kongregace in radice manželství do té doby pro nedostatek dispense neplatně uzavřená.

Tuto velmi vzácnou fakultu opakuje v plném rozsahu can. 1053, ale o sanaci neplatných sňatků se přirozeně nezmiňuje.

c) Klestila-li cestu k novému manželství vražda manželova podle can. 1075, 2° a 3°, promíjí sv. Stolice vadu jen z důvodů nejtěžších (ex causis gravissimis).[1]) Papež Benedikt XIV. častěji prohlásil, že Řím žádost odmítá, je-li zločin obecně znám.[2]) Dnes se jeví praxe kurie mnohem mírnější.

d) Rozsáhlá dispensační fakulta pro případ nebezpečí života (can. 1043 až 1045) nevylučuje žádný druh překážky zločinu.[3])

259 9. **OBČANSKÉ A TRESTNÍ PRÁVO.** Naše civilní právo manželské vykazovalo značné úchylky od norem kanonických. Překážku působily: pouhé cizoložství, jakákoli vina na manželské rozluce a vražda manželova.[4])

a) *Pouhé cizoložství.* § 67 o. z. obč. stanovil: »Manželství mezi dvěma osobami, které cizoložství spolu se dopustily, je neplatno. Avšak cizoložství musí prokázáno býti před uzavřením sňatku.« Postačilo, že byl v udaném období průkazný materiál úředně sebrán na př. soudní přiznání viny. Přiznání před duchovním úřadem nestačilo.[5]) Manželskou novelou československou ze dne 22. května 1919, § 25 byl § 67 o. z. obč. zrušen.[6])

b) *Vina na rozluce manželství.* § 119 o, z. obč. nařizoval: »Manželům rozloučeným[7]) jest sice dovoleno opět se spojiti, avšak s těmi, kdož podle důkazů, při rozloučení manželství předložených, cizoložstvím, popouzením neb i jiným trestuhodným způsobem k rozloučení příčinu dali, v platné manželství vejíti nelze.« Též za udaných okolností je třeba, aby byla vina dokázána již před sňatkem. Zmíněný paragraf občanského práva byl rovněž manželským právem československým škrtnut.[8])

c) *Vražda manželova.* § 68 o. z. obč. praví: »Když dvě osoby, cizoložství třeba se nedopustivše, sobě slíbily, že se vezmou a když jen jedna z nich, aby úmysl ten vykonaly, manželovi jejich manželství překážejícímu o bezživotí ukládala, nemohou spolu, i kdyby vražda skutečně nebyla vykonána, v platné manželství vejíti.« Tento jediný § zůstal nedotčen naší manželskou novelou. V zájmu kanonického práva není třeba litovati, že § 67 a 119 o. z. obč. pozbyly

---

1) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 339.
2) *Wernz-Vidal,* tamtéž; *Knecht,* Handbuch, str. 461, pozn. 8.
3) Tak již dekret sv. Officia ze dne 20. února 1888, ASS 26, str. 384.
4) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 397.
5) *Nevšímal,* Obecný zákoník občanský, 1900[4].
6) Sb. z. a n., č. 320.
7) Tato norma týkala se výhradně nekatolíků.
8) Sb. z. a n., č. 320.

platnosti. Ale ani § 68 se nekryje s can. 1075, ježto překážku působí, v rozporu s právem církevním, již i vzájemné přislíbení budoucího manželství spolu s úklady na život, které provádí pouze jedna osoba fysicky neb morálně, ano stačí nezdařený pokus vraždy.[1])

Manželská překážka je veřejnoprávní,[2]) vražda spáchaná na manželovi (neb příbuzných) počítá se k vraždám kvalifikovaným.[3])

Manželský zákon uherský podává podobnou normu: »Zakázáno jest uzavříti manželství manželovi s tím, kdo byl odsouzen jako pachatel nebo účastník pro vraždu nebo zabití, spáchané nebo nedokonané na druhém manželovi, i když rozsudek nenabyl ještě moci práva.«[4]) Manželství je pouze nedovolené. Ale § 13 téhož zákona stanoví překážku platnosti: »Manželství nemohou uzavříti ti, z nichž jeden v dohodě s druhým ukládal o život svému vlastnímu manželu nebo manželu druhého.« Mimoto praví § 20: »Zakázáno jest uzavříti manželství mezi těmi, jimž bylo pro cizoložství rozlukovým rozsudkem zakázáno spolu uzavříti manželství.«[5]) Prominutí uděluje župan.[6])

Čl. 9. Pokrevenství (impedimentum consanguinitatis).

(Can. 1076, 96, 1042, § 2, 1°, 1990.)

260 3 Mojž., 18, 16; 20, 17; 5 Mojž., 27, 22; - *Iustinian,* § 1, 2, Inst. l. 1, tit. 10, De nuptiis; Dig. l. 38, tit. 10, De gradibus et affinibus et nominibus eorum; fr. 39, Dig. l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum; Cod. l. 5, tit. 5, De incestuosis nuptiis; - *Gratian,* Caus. 35, qu. 1—8; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 14. - *Kliment V.,* Decretales, l. 4, tit. 1; - *Benedikt XIV.,* konst. »Etsi matrimonialis« ze dne 27. září 1755; Bullarium, sv. 4, č. 51; - *Sanchez,* De matrimonio, l. 7, disp. 50—53; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 371, násl.; - *Esmein,* Le mariage en droit canonique, sv. 1, 1929, str. 370, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 291, násl.; - *Laurin,* Pokrevenství a švakrovství, 1891; - *Sedlák,* Dějinný vývoj dispensační praxe při překážkách pokrevenství a švakrovství, 1903 (otisk z ČKD); - *Leitner,* Lehrbuch des katholischen Eherechts, 1920³, str. 145, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927³, str. 243; - *Vacek,* Manželské právo dle názorů církve římskokatolické, díl 2, 1925, str. 200, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 343, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 464, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 88, násl.; - *Gasparri,* Tractatus

---

1) *Henner,* Základy, str. 243.

2) § 28 manž. zák. z 22. května 1919, Sb. z. a n. č. 320.

3) § 134—139 trest. z.

4) Zák. čl. XXXI, 1894, § 23.

5) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi, část 2., 1926, str. 1523; *Hobza-Tureček,* Úvod, str. 306.

6) § 26 manž. zák. z 22. května 1919, Sb. z. a n. č. 320.

canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932², n. 688, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 265; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 508, násl.

1. **FYSIOLOGICKO-MRAVNÍ PODKLAD PŘEKÁŽKY.** Není národa, který by nešetřil určitých omezujících pravidel o manželském svazku mezi osobami blízce příbuznými.[1]) Této snaze jest přičítati obyčej, často se vyskytující, voliti nevěstu z cizích kmenů (exogamie).[2]) Na rozdíl od zvířat, je člověku vrozen odpor k spojení s pokrevnými.[3])

Manželství mezi členy neslo by neblahé ovoce: Láska příbuzenská střetla by se nepříznivě s láskou manželskou, poddanství matky synovi bylo by křiklavým protipřirozeným zjevem,[4]) zákonná hráz, vylučující naději na spojení mezi členy rodiny, udržuje domácí počestnost,[5]) nutnost hledati nevěstu mimo okruh příbuzenstva rozmnožuje přátelské a společenské svazky.[6])

Na zdravotní stav rodin a rodů vykonává manželství mezi blízkými příbuznými, zvláště sňatky opětované, zhoubný vliv,[7]) na př. oční vady, idiotismus, tělesné zrůdnosti. Již papež Řehoř Vel. přičítá těmto sňatkům neplodnost.[8])

261 2. **POJEM POKREVENSTVÍ.** Latinský výraz consanguinitas naznačuje, že důvodem příbuzenství je společnost krve.[9]) Pokrevenstvím nazýváme příbuzenský poměr, zakládající se na rodovém původu od téhož předka. Poněvadž společenství krve je přirozeně tím slabší, čím vzdálenější je společný předek, všímáme si v obojím právu pouze omezeného počtu generací, z nichž se příbuzenské svazky utvořily (cognatio, parentela, progenies).

Slovo cognatio[10]) je širším označením pro příbuzenství tělesné (cognatio naturalis) neb duchovní (cognatio spiritualis) neb zákonné, z adopce pocházející (cognatio legalis). Český výraz »příbuzenství« představuje složeninu z předložky »při« a germánského »busen« = blízký (Busenfreund).

Nezřídka se hlásí potřeba zjistiti, zda snoubenci pocházejí od společného předka a v jakém jsou k němu poměru. Při podobném zkoumání je nutno šetřiti vědecké terminologie kanonické,[11]) zvláště v úředním styku s vyššími církevními

---

1) *Leitner,* Lehrbuch, str. 148; *Gasparri,* Tractatus, n. 700; *Knecht,* Handbuch, str. 465, pozn. 1.

2) *Vacek,* Manželské právo, sv. 2, str. 155.

3) Fr. 14, § 2, Dig. l. 23, tit. 3: »naturale ius et pudor«.

4) *Sv. Augustin,* De civitate Dei, l. 15, cap. 16.

5) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theol. 2, 2ae, qu. 154, a. 9.

6) *Sv. Augustin,* De civitate Dei, l. 15, cap. 18 = can. un. Caus. 35, qu. 1.

7) *Freisen,* Geschichte, str. 373; *Knecht,* Handbuch, str. 467, s bohatou lékařskou literaturou.

8) Can. 20, Caus. 25, qu. 1.

9) *Laurín,* Pokrevenství a švakrovství, str. 3.

10) Fr. 4, § 1, Dig. l. 38, tit. 10, De gradibus.

11) Obšírně podle římského práva věc vysvětlují Dig. l. 38, tit. 10, De gradibus, et affinibus et nominibus eorum.

instancemi a v žádostech o prominutí překážky. Je nutno technicky ovládati tyto pojmy: α) kmen (stipes), β) pokolení (linea), γ) stupeň (gradus).[1])

a) *Kmen* (stipes) je obecný název osoby, od které jiní vzali společný původ, jako větve, vyrážející z téhož pně. Původ se musí zakládati na plození (per carnalem generationem). Ježto však společný kmen dvou neb více osob tvoří buď předkové obojího pohlaví neb pouze jeden z nich, rozeznáváme pokrevence:

α) *plnorodé* (germani), mající otce i matku společnou, neb

β) *polorodé,* a to buď po otci (po meči) = consanguinei, neb po matce (po přeslici) = uterini.[2])

b) *Pokolení* (linea) tvoří pořad osob, které opětovným plozením od společného kmene pocházejí (series personarum, quae a stipite originem ducunt).[3]) Pokolení je buď přímé neb poboční: α) Pokolení nazýváme *přímým* (linea recta), když osoby, o které se jedná, stojí k sobě v poměru otcovství a dětství. Patříce na tuto řadu osob od nejmladších zpět (otec, děd, praděd), nazýváme je předky (maiores, pokolení přímé vzestupné, linea recta ascendentium), kdežto postup plození podle vývoje historického udává potomky (posteri, pokolení přímé sestupné, linea recta descendentium).

β) Pokolení sluje *pobočním* (linea obliqua, collateralis),[4]) když se zabýváme příbuzenským poměrem osob, nalézajících se v různých přímých pokoleních, která mají společný kmen. Jde tu o bratry a sestry.

Je-li odstup osob od kmene stejný, mluvíme o lince *rovné* (linea collateralis aequalis), jsou-li vzdáleny nestejně, tvoří linku *nerovnou* (linea collateralis inaequalis).

c) *Stupeň* (gradus) značí jednotkovou míru vzdálenosti od kmene. Tuto míru poskytuje každý porod. Počítáme tedy tolik stupňů příbuzenství dvou osob, kolik se událo od té doby porodů.[5]) Tento způsob počítání stupňů byl přenesen na pokolení poboční, takže jest nutno věnovati pozornost počtu porodů v obou přímých pokoleních. Tu rozchází se značně způsob, jak udáváme počet stupňů v právu kanonickém od práva římského.

Přesná pravidla sčítací podrobíme níže zevrubnému zkoumání.

262 3. **DĚJINY PŘEKÁŽKY POKREVENSTVÍ.** a) *Právo předkřesťanské.* Přirozenoprávní zápověď nevcházeti v manželství s pokrevenci nedošla u všech národů stejného ohlasu. Asyřané a Peršané neštítili se manželského poměru mezi synem a matkou, Egypťanům nebyl protimyslným sňatek sourozenců.[6])

---

1) *Gasparri,* Tractatus, n. 690, násl.
2) Nazývají se lidově »nevlastní« bratři a sestry.
3) *Gasparri,* tamtéž, n. 690.
4) Dig. l. 38, tit. 10, »ex transverso, a latere«.
5) Syn je vzdálen od otce jedním stupněm, vnuk dvěma, pravnuk třemi stupni.
6) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 346.

Přesnější normy zachovávali židé, pokud nám Písmo svaté o tom podává zprávu.[1])

Římanům bylo zakázáno manželství mezi osobami žijícími v poměru rodičů a dětí[2]) a v pobočné lince[3]) až do čtvrté generace (stupně).[4]) Porušení zápovědi považoval římský zákon za incest.[5]) Císař Iustinian dovolil sňatek mezi bratrancem a sestřenicí.[6])

b) *Právo kanonické.* Na církevním foru požívaly zprvu předpisy římského práva plné autority. Avšak pozvolna, zvláště ve století 9. vykonávala Pseudo-Isidorova sbírka kánonů rozhodný vliv na vítězství přísnější kázně. Stalo se to tím, že rozsah práva dědického byl přenesen na právo manželské a počítání příbuzenských stupňů bylo nahrazeno komputací germánskou.[7])

Tím způsobem stoupla pojednou překážka manželská až na stupeň sedmý.[8]) Zjišťovati, že jsou snoubenci prosti překážky, bylo za toho stavu svízelné. Bylo třeba úlev pro mnohá území.

Papež Celestin III. (1191—1198) snížil překážku pro Norvéžsko na šestý stupeň,[9]) Alexander III. (1159—1181) pro Dalmacii,[10]) a již r. 726 dovolil papež Řehoř II. manželství v pátém stupni pro Německo.[11])

Na všeobecné přání snížil papež Inocenc III. (1198—1216) na sněmu lateránském IV. (1215) manželskou překážku pokrevenství na čtvrtý stupeň.[12]) Změnu odůvodňuje papež prohlášením: »quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest absque gravi dispendio huiusmodi prohibitio generaliter observari«. Postulát předložený sněmu tridentskému (1545—1563), aby byl uvolněn čtvrtý stupeň příbuzenství, byl po čilé debatě odmítnut. Synoda pistojská (1786) apelovala na světské zákonodárce, aby škrtli překážku čtvrtého a třetího stupně. Podobné přání předneseno na sněmu vatikánském.[13]) Potřebám času vyhovuje can. 1076, § 2 a 1042, § 2, 1°.[14])

263 4. **POČÍTÁNÍ STUPŇŮ PŘÍBUZENSKÝCH.** V kanonickém právu je

---

1) 3. Mojž. 18, 6—18; 5. Mojž. 27, 22—23.

2) Fr. 53, Dig. l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum, »usque in infinitum«.

3) Fr. 54, tamtéž.

4) Fr. [illegible], § 2, tamtéž. Spor o šestý stupeň, srovn. *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 346.

5) Fr. 39, § 1, tamtéž.

6) § 4, Inst. l. 1, tit. 10, De nuptiis; fr. 3, Dig. l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

7) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 294.

8) *Freisen,* Geschichte, str. 294.

9) Cap. 3, X, l. 4, tit. 14.

10) *Jaffé,* Regesta Romanorum Pontificum, n. 7810.

11) *Jaffé,* tamtéž, n. 1667, »in tam barbara gente«.

12) Cap. 8, X, l. 4, tit. 14. — Zmínka o lékaři *Galenovi* († 200), o čtveru složek (humores) lidského těla a o čtveru prvků světa, tvoří jen stilistickou okrasku papežské kanceláře.

13) Acta et decreta conciliorum recentiorum (Lacensis collectio), sv. 7 (1890), str. 842.

14) *Stutz,* Der Geist des Codex iuris canonici, 1918, str. 148.

obecnou zásadou: »consanguinitas computatur per lineas et gradus« (can. 96, § 1). Stupně počítají se jinak v pokolení přímém, jinak v pokolení pobočním.

a) *V přímém pokolení* řídíme se zásadou: »tot sunt gradus quot generationes, seu quot personae, stipite dempto« (can. 96, § 2). Linka: děd—syn—vnučka tvoří dva stupně, poněvadž se uplatnily dvě generace. Z tří osob vypouštíme kmen.

b) *V pokolení pobočním* opustilo kanonické právo římskou komputaci. Podle práva civilního se zjišťuje příbuzenský stav součtem generací obou přímých pokolení. Bratr a sestra jsou pokrevni v druhém stupni,[1]) bratranec se sestřenicí ve čtvrtém.[2]) I naše »stipite dempto« je původu římského.

Církve východní zůstaly věrny teorii práva Iustinianova. Na Západě ujal se však od stol. 11. obyčej všímati si pouze jedné linky, a to delší, kdežto na vzdálenost osoby druhé od společného kmene bere se jen podřadný zřetel.[3]) Zákonná norma je tato: »In linea obliqua, si tractus uterque sit aequalis, tot sunt gradus quot generationes in uno tractu lineae: si duo tractus sint inaequales, tot gradus quot generationes in tractu longiore« (can. 96, § 3). Zákon nečiní sice zmínky o lince kratší, jest však užitečno udati v žádosti o dispensi též vzdálenost druhou, na př. gradus secundus, tangens primum (= 2/1).

Papež Alexander II. (1061—1073) odůvodňuje rozdíl mezi obojím právem.[4]) Zákon světský, mající na zřeteli právo dědické, shrnuje v jedno všechny oprávněné osoby bez ohledu na pokolení, kdežto církevnímu zákonodárci jde o skutečnou vzdálenost dvou snoubenců od společného kmene. Kanonický způsob počítati stupně nazývá se v pramenech computatio teutonica. Měla své odrůdy: anglosaská pojila kmen s jeho dětmi, takže měla o stupeň méně, lombardská počítala i kmen do počtu osob. Gratian nám líčí různé sčítací metody.[5])

264 5. **GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PŘÍBUZENSTVÍ.** Aby se při zjišťování stupně příbuzenství nevloudily chyby, užívalo se v právu od pradávna obrazců (stemma cognationis), znázorňujících věc. Jsou tři skupiny těchto pomůcek:[6])

a) Římané kreslili *žebř* (scala), po němž se pohybují ascendentes a descendentes, jehož stupně (gradus) označovaly počet zrození.[7])

b) Frankové počítali stupně *na těle lidském,* počínajíce hlavou, která s krkem znázorňovala kmen. Přes rameno a loket značil každý kloub (genu, geniculum, genuculum) až ke špičce prstů nový porod.

c) V církevním právu vešel v oblibu obraz *stromu* (arbor consanguinitatis), z jehož kmene (truncus, stipes) pučí větve a větvičky.[8])

---

[1]) Fr. 1, § 4, Dig. l. 38, tit. 10.

[2]) § 6, tamtéž.

[3]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 298.

[4]) Can. 2, Caus. 35, qu. 5.

[5]) Can. 21, Caus. 35, qu. 2; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 299.

[6]) *Freisen,* Geschichte, str. 406; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 296, III.

[7]) Dig. l. 38, tit. 10, De gradibus.

[8]) *Ioannes Andreae* († 1348) napsal Summa de consanguinitate, seu lectura arboris consanguinitatis.

Těchto obrazců nebylo užíváno ani důsledně ani výlučně, často pomíchaně.[1]) Naše české názvosloví přizpůsobilo se všem uvedeným odrůdám: počítáme stupně příbuzenství v lince vzestupné neb sestupné (scala), mluvíme o pokrevných v třetím koleně (správněji »v kloubu« = genu) neb o poboční větvi příbuzenské (arbor).

Dnešní právník používá výkresu, z něhož snadno vyčte příbuzenské vztahy osob, o které se jedná.

Osobu pohlaví mužského znázorňujeme kroužkem, ženu čtverečkem, přímka znamená zrození osoby níže položené z osoby vrchní.

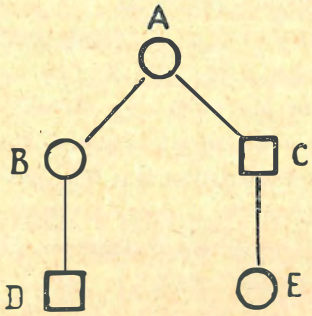

A je společným kmenem pro BCDE, je otcem syna B a dcery C, dědem vnučky D a vnuka E. — B je s A pokrevným v 1. stupni pokolení přímého, B s C jsou pokrevní v 2. st. římského počtu, v 1. st. rovném pobočního pokolení podle práva kanonického. — B a E jsou pokrevní v 2. st. pokolení pobočního, smíšeného s prvním (2/1).

Oblouček značí manželství, nezákonný původ znázorněn tečkováním. Osoba škrtnutá je mrtva.

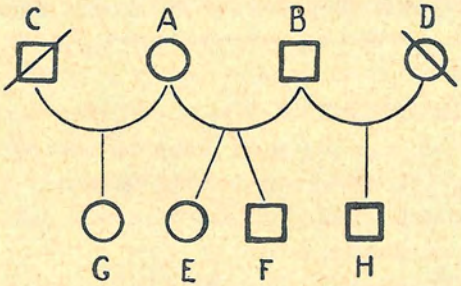

EF jsou plnorodí sourozenci (germani) rodičů AB. — GE jsou polorodí (nevlastní) bratři (po meči A). — FH jsou polorodé (nevlastní, uterinae) sestry (po přeslici B).

265 6. **NÁSOBENÉ POKREVENSTVÍ.** Rodokmen snoubenců vykazuje někdy současně více než jeden společný kmen. Za té okolnosti platí zásada, že osoby jsou tolikerým pokrevenstvím vázány, v kolika kmenech se scházejí (can. 1076, § 2).

Před kodifikací kanonického práva kolísali kanonisté počítajíce mnohonásobné příbuzenství. Některým se líbilo, že je pokrevenství tolikeré, kolika cestami lze dospěti k společnému kmeni, na př. přes otce a matku. Jiní uznávali jen počet kmenů.[2]) Zvítězil názor druhý: »...ita tamen ut matrimonii impedimentum toties tantum multiplicetur, quoties communis stipes multiplicatur« (can. 1076, § 2).

---

[1]) Can. 1, Caus. 35, qu. 5; can. 3 a 4, tamtéž.

[2]) Srovn. nesprávnosti u *Scherera,* Handbuch, sv. 2, str. 308—312.

Několikeré pokrevenství povstává za těchto okolností:[1])

a) Potomci pokrevenců jsou dvakráte příbuzni.[2])

Snoubenci AB udají svůj příbuzenský poměr takto: naše matky byly sestry, naši otcové bratranci. — Nejen bližší kmen D, nýbrž i vzdálenější C zakládá pokrevenství. AB jsou tedy příbuzni v druhém a třetím rovném stupni, 2/2, 3/3.

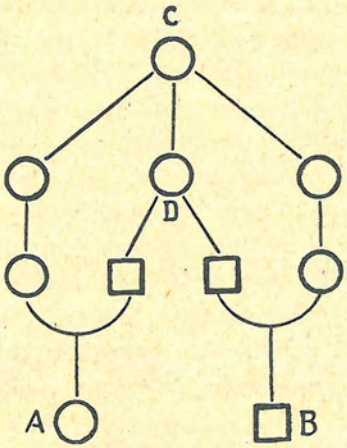

b) Děti zplozené s dvěma příbuznými jsou vícekráte pokrevné.

C měla nemanželské dítko s F a později se provdala za jeho bratra E. Její děti AB mají dva společné kmeny C a D, jsou tedy příbuzny v prvním a druhém stupni rovném, 1/1, 2/2.

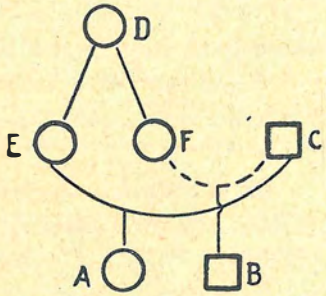

c) Když dva pokrevní si vzali dvě pokrevné za manželky, jsou jejich potomci vícekráte pokrevní.

D si vzal nemanželskou dceru F svého švakra E. — AB mají dvojí společný kmen C a E, jsou tedy pokrevní v 2. st. rovném (bratranec-sestřenice) a v 2. st. smíšeném se st. 1. (neteř-strýc), 2/2, 2/1.

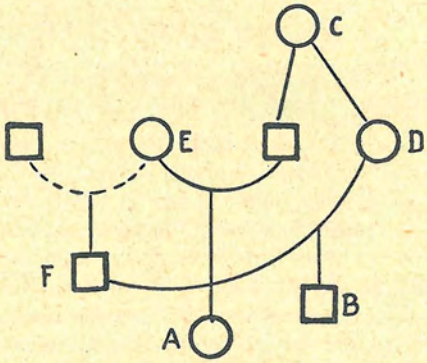

---

[1]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 308; *Knecht,* Handbuch, str. 481.

[2]) *Scherer* neuznává toto dvojí pokrevenství, Handbuch, sv. 2, str. 308, pozn. 67.

7. **PLATNÉ PRÁVO KANONICKÉ.** a) *Pokolení přímé:* »In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes, tum legitimos tum naturales« (can. 1076, § 1). Text zákona shoduje se s právem římským.[1])

Na otázku, zda se překážka opírá o právo božské či plyne jen z vůle lidské, nedostáváme jednotné odpovědi.[2]) Někteří míní, že pouze manželství mezi rodiči a dětmi odporuje zákonu přirozenému, zvláště když syn si bere matku za manželku.[3]) Jiní rozšiřují přirozené právo i na druhý stupeň.

Z důvodů praktických se doporučuje podrobiti celé pokolení přímé právu přirozenému, když je jisto, že církev nikdy v přímé lince nedispensuje (can. 1076, § 3).[4]) Ani v rozsáhlé dispensační fakultě can. 1043 neděje se zmínka o pokrevenství v přímém pokolení (argumentum a silentio).

Poněvadž překážkám práva přirozeného podřízeni jsou křtění i nekřtění, nedispensuje církev ani po konversi nekřesťanově.[5])

b) *Pokolení poboční:* »In linea collaterali irritum est usque ad tertium gradum inclusive...« (can. 1076, § 2). Třetí stupeň pokrevenství zařazen je mezi impedimenta gradus minoris (can. 1042, § 2, 1°), snáze promijitelné.

Opět se vynořuje pochybnost, až pokud spadá pokrevenství v pobočním pokolení do sféry práva božského. Připouští se všeobecně, že třetí a druhý stupeň podléhá právu kanonickému. Za důkaz toho slouží zápověď sněmu tridentského: »nunquam dispensetur nisi inter magnos principes et causam publicam«.[6])

První stupeň pokrevenství poboční linky prohlašují někteří kanonisté za předmět práva přirozeného, čemuž však jiní odpírají. Pro praxi rozhoduje otázku can. 1076, § 3, vylučující manželství, kdykoli nastala pochybnost o existenci překážky prvního stupně pokolení pobočního.

Porušení zákonů o pokrevenství sluje v kanonickém právu incestus. Přečin podléhá sankci can. 2357. Dnes pozbývají platnosti starší tresty, na př. diktát tridentský: »Separetur et spe dispensationis consequendae careat.«[7])

8. **PRÁVO CÍRKVÍ VÝCHODNÍCH.**[8]) Všem církvím východním jest vlastní neporušitelný zákon o manželské překážce z pokrevenství v pokolení přímém všech stupňů. V lince poboční podnes počítají Řekové stupně podle

---

1) § 1, Inst. l. 1, tit. 10, De nuptiis.

2) *Knecht,* Handbuch, str. 491.

3) *Sv. Tomáš Akv.,* In l. IV. Sententiarum, dist. 40, qu. un., n. 3.

4) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 347.

5) *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 9, cap. 13; *Wernz-Vidal,* tamtéž n. 347, pozn. 57; *Knecht,* Handbuch, str. 492.

6) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 5, De ref. matrim. Této přísnosti nebylo nikdy dbáno doslova; *Cappello,* De matrimonio, n. 525.

7) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 5, De ref. matrim.; *Hollweck,* Die kirchlichen Strafgesetze, 1899, str. 267.

8) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris can. eccl. orientalis, § 109; *Cappello,* De matrimonio, n. 917; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 347, pozn. 50.

vzoru římského. Hranici překážky tvoří stupeň osmý, rovnající se stupni čtvrtému podle počtu církve latinské. V některých církvích končí překážka stupněm sedmým, v jiných stupněm šestým. Řím častěji káral nemístnou povolnost.[1]) Italořekové, Maronité a jiní sjednocení orientalové přizpůsobili se více méně kázni církve římské.

267 9. **DISPENSE OD PŘEKÁŽKY.** Sv. Stolice sděluje biskupům v trvalých fakultách (facultates triennales, quinquennales) zmocnění promíjeti překážku pokrevenství třetího a druhého stupně, v pokolení pobočném, netoliko na sanaci manželství již neplatně uzavřeného, ale též ad contrahendum. Jakmile se však překážka dotýká prvního stupně (2/1), dispense patří před forum papežské.

Již od dob papeže Pavla III. (1534—1549) požívají misionáři pro Indy a Černochy v latinské Americe a na ostrovech Filipinských trvalého zmocnění, že překážka pokrevenství nepřesahuje druhý stupeň poboční linky.[2])

268 10. **OBČANSKÝ ZÁKON.** Až po reformy císaře Josefa II. bylo kanonické právo v plné platnosti. Manželským patentem ze dne 16. dubna 1783, § 13 a 14 snížena překážka pokrevenství v pokolení pobočním na druhý stupeň. § 65 ob. z. občanského nařizuje: »Mezi příbuznými v řadě vzestupné a sestupné, mezi plnorodými a polorodými sourozenci, mezi dětmi sourozenců, jakož i se sourozenci rodičů, totiž s ujcem a s tetou se strany otcovy i matčiny, nemůže býti platné manželství uzavřeno, nechť příbuzenství pochází ze zrození manželského nebo nemanželského«.

Zákon vyhýbá se počítání stupňů, nemluví o pokrevenství, nýbrž jen o příbuzenství.[3]) Způsob počítati stupně příbuzenství podle § 41 shoduje se s metodou kanonického práva.[4]) »Rodinou se rozumějí rodičové se všemi svými potomky.[5]) »Názvem rodiče se rozumějí zpravidla bez rozdílu stupně všichni příbuzní v řadě vzestupné a názvem děti všichni příbuzní v řadě sestupné.«[6])

Pro Slovensko platí manželský zákon z r. 1894: »Manželství nemohou mezi sebou uzavříti: a) pokrevní příbuzní v přímém pokolení, b) sourozenci, c) bratr neb sestra s vlastními potomky svého bratra nebo své sestry . . .« — »Nečiní rozdílu, je-li původ manželský nebo nemanželský, rovněž jsou-li sourozenci plnorodí neb polorodí«.[7]) Prominutí od překážky uděluje župan.[8])

---

1) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, § 109.

2) *Papež Lev XIII.,* konst. »Trans Oceanum« ze dne 8. dubna 1897; Acta et decreta Concilii plenarii Americae latinae z r. 1899; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 346, pozn. 50.

3) § 65, 40 a 41 o. z. obč.

4) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 61.

5) § 40 o. z. obč.

6) § 42 o. z. obč.

7) Čl. XXXI z r. 1894, § 11.

8) § 26 zák. ze dne 22. května 1919, Sb. z. a n. č. 320; čl. 2 zákona z r. 1924, Sb. z. a n. č. 113.

V říši německé je manželství neplatné mezi příbuznými v přímé lince a mezi plnorodými i polorodými sourozenci.[1])

Podle trestního práva československého dopouští se krvesmilství, kdo souloží s pokrevným v pokolení vzestupném neb sestupném, ať pochází příbuzenství z řádného manželství či z poměru nezákonného.[2]) Rovněž stíhá právo smilstvo s plnorodým neb polorodým sourozencem, s manželem rodičů, dětí neb sourozenců.[3])

Čl. 10. Švakrovství (impedimentum affinitatis).

(Can. 1077, 97.)

Iustinian, Institutiones, l. 1, tit. 10, De nuptiis; fr. 4, Dig. l. 38, tit. 10, De gradibus et affinibus et nominibus eorum; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 13, De eo qui cognovit consanguineam uxoris vel sponsae; tit. 14, De consanguinitate et affinitate; - *Sanchez,* De matrimonio, l. 8, disp. 64; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 439; - *Laurin,* Pokrevenství a švakrovství, 1891; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 328, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927³, str. 245, násl.; - *Vacek,* Manželské právo dle názorů církve římskokatolické, díl 2., 1925, str. 211, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 359, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 500, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 105; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 715, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 530, násl.

269 1. **POJEM ŠVAKROVSTVÍ.** Překážka manželská ze švakrovství čerpá svoji existenci z pokrevenství. Z toho důvodu pojednává se v právu o obou překážkách současně. Kodifikací kanonického práva byl i sám pojem a výměr značně pozměněn.

Název affinitas (ad-finitas) vysvětluje Modestinus tím, že manželstvím se obě rodiny sbližují »et altera ad alterius cognationis fines accedit«.[4]) Náš výraz švakrovství možno odvoditi od slova svak = příbuzný (svakr = svá krev?).

Jest tedy švakrovství příbuzenským poměrem muže k pokrevencům manželčiným a manželky k pokrevenstvu manželovu. Tím, že se sňatkem oba stali una caro, sdělují si navzájem příbuzenský stav s vlastními pokrevnými. Jako tvoří přirozené zplození (generatio) základ k pokrevenství, tak jest podle platného kanonického práva manželství zdrojem švakrovství.

---

1) RGB, § 1310.
2) § 131 trestní zák.
3) § 501 trestní zák.
4) Fr. 4, § 3, Dig., l. 38, tit. 10.

Dříve platila zásada, že švakrovství pochází ex copula perfecta.[1]) Dnes hlásá can. 97, § 1 novou větu: »Affinitas oritur ex matrimonio valido sive rato tantum sive rato et consummato«. Ukáže-li se, že manželství je neplatné, působí švakrovství pouze překážku veřejné počestnosti (can. 1078).

Manželstvím nevcházejí manželé v poměr švakrovství sami k sobě, nýbrž jeden z nich s pokrevenci druhého: »Viget (švakrovství) inter virum dumtaxat et consanguineos mulieris itemque mulierem inter et viri consanguineos« (can. 97, § 2). Ostatních členů rodiny se příbuzenství netýká.

Také švakrovství má svůj kmen, pokolení, stupně. Kmenem jsou manželé spolu. O stupních platí pravidlo: »Ita computatur, ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa« (can. 97, § 3).

Manžel A stal se sňatkem švakrem nikoli své manželky B, ale všech jejích pokrevenců CDE. — Jeho matka F není s BCDE sešvakřena.

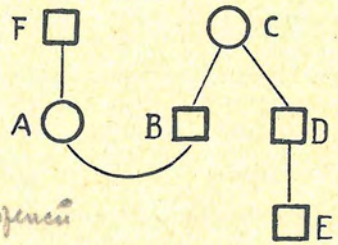

rodičů sourozenců

Terminologie osob švakrovstvím spřízněných je bohatá:[2])
socer — tchán, socrus — tchyně
gener — zeť, nurus — nevěsta
vitricus — otčím, noverca — macecha
privignus — pastorek, privigna — pastorkyně
levir — švakr, glos — švakrová.

270 2. **PŘEKÁŽKA ŠVAKROVSTVÍ PODLE PRÁVA ZAŠLÉHO.**[3]) Před Mojžíšem bylo Izraelitům dovoleno vzíti si dvě sestry za manželky (Jakub). To však zakazuje Mojžíš,[4]) leč po smrti první manželky (sňatky levirátní).[5]) Římské právo dává důraz na zásadu, že affinitas má svůj kořen v manželské smlouvě: »coniungendae adfinitatis causa fit ex nuptiis«.[6])

Kanonické právo středověké rozšířilo překážku švakrovství daleko za hranice původního práva:

a) Již sama nečestná soulož (copula illicita) působila překážku.[7]) Počalo se rozeznávati mezi švakrovstvím počestným a nepočestným.

---

1) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 338.

2) V mluvě populární neužívá se názvosloví přesně podle nauky. Z toho důvodu nelze označení příbuzenského poměru rozuměti vždy podle výrazů vědeckých.

3) *Freisen,* Geschichte, str. 439, *Wernz-Vidal,* Ius can., sv. 5, n. 363; *Knecht,* Handbuch, str. 501.

4) 3 Mojž., 18, 18.

5) 5 Mojž., 25, 5, násl.

6) Fr., 4, § 3, Dig., l. 38, tit. 10.

7) *Freisen,* tamtéž, str. 449.

b) Přičiněním Pseudo-Isidorovým (?) rozšířena byla překážka na sedmý stupeň kanonické komputace.[1])

c) Z teoretických dedukcí glosatorů vzala původ tak zvaná affinitas superveniens. Manžel, zneuživ pohlavně příbuzné manželčiny, stal se švakrem vlastní ženy a soulož s ní platila za incestus.

d) Povstala teorie o trojí odrůdě švakrovství: α) s pokrevenci manželovými (= primum genus affinitatis); β) se sešvakřenými manželovými (= secundum genus);[2]) γ) mezi pokrevnými té i oné strany (= tertium genus).

Nezaslouženě drsný úsudek o tomto komplikovaném zákonodárství utvořil si Vacek,[3]) patrně též »pod tlakem idei« jemu vlastních. Píše, že onen stav »pokládá moderní kritika za nejnehoráznější absurditu, ke které vůbec došlo v dějinách manželského práva«. Domnívá se, že si církev »tyto názory vytvořila patrně pouze proto, aby jejich důsledky pomohly obejíti zásadu, která hlásá nerozlučitelnost manželství« . . . »Úžas[4]) moderní kritiky vzrůstá . . . a roztrpčení moderního člověka vyvrcholuje . . .« Vacek se dopouští hrubého omylu tvrdě, že papež Inocenc III. na lateránském sněmu IV. zrušil překážku švakrovství, plynoucí ex affinitate subsequenti.[5]) Co tvrdí Vacek o manželství Jindřicha VIII. s Kateřinou Aragonskou, je historicky zkresleno.

Papež Inocenc III. počal odbourávati příliš složitý systém překážky švakrovství. Na lateránském sněmu r. 1215 odstranil dekretem »Non debet« druhou a třetí odrůdu švakrovství, takže od té doby platí zásada: »affinitas affinitatem non parit«. Mimoto snížena překážka v pobočním pokolení na čtvrtý stupeň.[6]) Sněm neodstranil překážky ex copula inhonesta ani ex affinitate superveniente. Tridentský sněm škrtl překážku švakrovství nepočestného čtvrtého a třetího stupně.[7]) Sněmu vatikánskému předloženy byly postuláty, aby překážka z nepočestné soulože byla vůbec odstraněna a švakrovství, pocházející z platného sňatku, aby sníženo bylo v poboční lince na stupeň první.

Kodifikační komise, berouc zřetel na všeobecné přání, obnovila původní názor práva římského, že švakrovství vzniká jedině z platné smlouvy manželské, bez ohledu na její dokonání. Stupeň překážky snížen na polovinu (can. 1077).

271 3. **PLATNÉ PRÁVO.** Dnešní kanonické právo nezná jiného švakrovství, než které povstává z manželské smlouvy (can. 97, § 1). Nepadá na váhu, zda zůstalo manželství jen ratum, či bylo souloží dokonáno (can. 1015, § 1). Manželskou překážku vymezuje can. 1077, § 1 takto: »Affinitas in linea recta di-

---

[1]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 333, nazývá toto zostření kázně »exorbitantní novotou«. *Freisen* hájí *Pseudo-Isidora,* tamtéž, str. 456.

[2]) Překážka nepřesahovala třetí stupeň pobočního pokolení, can. 12, Caus. 35, qu. 2 a 3.

[3]) *Vacek,* Manželské právo, sv. 2, str. 214.

[4]) Zachycujeme tento bujarý projev Vackův jen proto, že nám representuje jeden druh moderní kritiky.

[5]) *Vacek,* tamtéž, str. 215.

[6]) Cap. 8, X, l. 4, tit. 14.

[7]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 4, de ref. matrim.

rimit matrimonium in quolibet gradu, in linea collaterali usque ad secundum gradum inclusive«.

Překážka švakrovství vyskytuje se buď ve formě jednoduché neb množném počtu. Snoubenci jsou spolu sešvakřeni vícekráte (impedimentum multiplicatur) podle návodu can. 1077, § 2:

a) když existuje několikeré pokrevenství, na kterém švakrovství závisí;

A zamýšlí po smrti manžela B sňatek s C. Poněvadž byl zesnulý manžel B dvakráte pokrevný s C (2/2, 2/2), stojí v cestě manželství CA rovněž dvojí švakrovství.

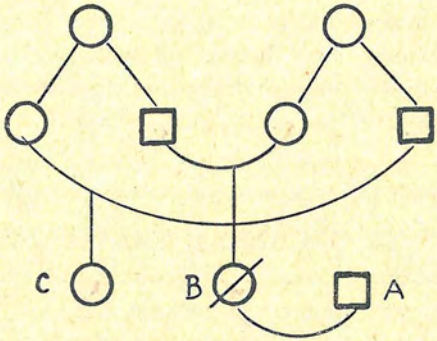

b) když se opětovala manželská smlouva s více příbuznými manželovými.

A se oženil postupně s B a její neteří C. Ovdověv po druhé osnuje sňatek s D, rovněž neteří zesnulé B. Pro nový sňatek AD je třeba odstranit dvojí překážku, 2/2, 2/1, plynoucí z dvojího předcházejícího manželství.

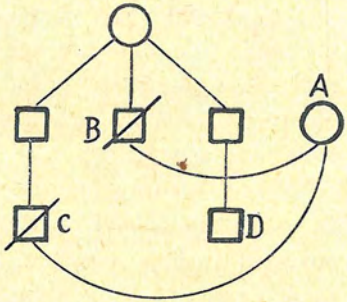

272 4. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Překážka švakrovství jest diktována právem kanonickým, nikoli přirozeným právem. Z důvodů veřejné slušnosti není možno zcela od překážky upustiti. Též právo římské se zmiňuje o »affinitatis veneratione«.[1])

Jest otázka, zda překážka zavazuje osoby nekřtěné. Pouze křtem stává se člověk poddaným zákonů čistě kanonických (can. 87). Kongregace sv. Officia vysvětlila právní stav nekřtěných takto:[2]) Jest nutno rozlišovati švakrovství hmotné od překážky švakrovství. Nevěřící stávají se stejně jako jiní sňatkem příbuznými druhé rodiny (affinitas radicaliter inhaerens). Dokud však trvají mimo církev, překážka neexistuje. Teprve když se po křtu chystají k manžel-

---

[1]) § 6, Inst., l. 1, tit. 10.

[2]) Instrukce ze dne 16. září 1824, ASS, 25, str. 583, násl.

ství, vchází církevní zákon v platnost,[1]) a jest žádati o papežskou dispensi.[2])

Překážkový zákon nabývá závazné moci také tehdy, když jeden manžel přijal svatý křest neb když věřící, obdržev prominutí od překážky různého kultu, bere si nekřesťana.[3])

Nejvyšší autorita církevní není nikterak právně omezena v udílení prominutí od překážky. To přiznává nepřímo can. 1043, v kterém jest z dispensační fakulty vyňata »affinitas in linea recta«. Této výjimky nebylo by třeba, kdyby šlo o překážku práva božského. Jest jisto, že sv. Stolice nedispensuje ani z nejzávažnějších důvodů od švakrovství přímého pokolení stupně prvního.[4]) Druhý stupeň poboční linky tvoří překážku nižšího stupně (can. 1042, § 2, 2°), od které se snáze dispensuje.

Od švakrovství nepočestného není dispense, poněvadž tato překážka byla z platného práva vypuštěna. Totéž platí o impedimentum superveniens.

273 5. **OBČANSKÉ PRÁVO.** Zákoník občanského práva[5]) podřizoval překážku švakrovství dokonale překážce pokrevenství.[6]) Ovdovělý muž nemohl si vzíti příbuznou zesnulé ženy v § 65 jmenovanou, ani manželka pokrevence svého muže. Překážka povstávala jen z manželství platně uzavřeného. Překážku nepočestného švakrovství z práva odstranil císař Josef II. manželským patentem ze dne 17. března 1783.

Československá manželská novela ze dne 22. května 1919[7]) zrušila § 66 obecného zákona občanského, nahradivši jej tímto ustanovením: »Švakrovství je překážkou manželství potud, že jeden manžel nemůže uzavříti manželství s příbuzným druhého manžela v pokolení přímém a s plnorodým nebo polorodým jeho sourozencem.«[8])

Na Slovensku platí dosud čl. XXXI z r. 1894, § 11, odst. d), podle něhož nemohou manželství uzavříti: »jeden manžel s pokrevným příbuzným přímého pokolení druhého manžela, i když manželství se skončilo nebo bylo prohlášeno za neplatné«.[9]) V poboční lince není překážky, kdežto manželskou překážku působí i neplatný sňatek.

---

[1]) *Laemmer,* pojednání v Archiv für kathol. Kirchenrecht, 11 (1864), str. 150, násl.

[2]) *Kongr. sv. Officia* ze dne 14. pros. 1898, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 79, str. 543.

[3]) Vyskytl se názor, že překážky není, nejsou-li oba manželé křesťany, poněvadž can. 97, § 1, vyžaduje všeobecně matrimonium ratum (srovn. can. 1015, § 1); *Cappello,* De matrimonio, n. 538.

[4]) *Cappello,* De matrimonio, n. 539 zmiňuje se o dispensi v prvním stupni uděleném v době nejnověší; srovn. *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 370.

[5]) § 66 o. z. obč.

[6]) § 65 o. z. obč.

[7]) § 25, Sb. z. a n. č. 320.

[8]) § 25, odst. 3 manželského zákona ze dne 22. května 1919.

[9]) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi, část 1, 1926, str. 133, část 2, str. 1521.

Čl. 11. Veřejná počestnost (impedimentum publicae honestatis).

(Can. 1078.)

274 *Iustinian,* fr. 12, § 1—2, Dig. l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum, fr. 8, Dig. l. 28, tit. 10, De gradibus; - *Gratian,* Caus. 27, qu. 2; - *Řehoř IX.,* cap. 8, X, l. 4, tit. 1, De sponsalibus et matrimoniis; cap. 12, X, l. 4, tit. 2, De desponsatione impuberum; - *Bonifác VIII.,* cap. un. in VI, l. 4, tit. 1, De sponsalibus et matrimoniis; - *Sněm tridentský,* sess. 24, cap. 3, de ref. matrimonii; - *Instrukce kardinála Rauschera,* § 33—35; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 497, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, str. 346, násl.; - *Vacek* Manželské právo dle názorů církve římskokatolické, díl 2, 1925, str. 217, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 372, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 519, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, 1927, str. 414, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 118, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 728, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 284, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 543, násl.

Překážka veřejné počestnosti má za úkol doplniti dvě předešlé překážky manželské. Pochází ze snahy, chrániti se nejen toho, co je zlem, ale též co se nesluší (publica decentia), podle právní regule: »Semper in coniunctionibus non solum quid licet considerandum est, sed et quid honestum sit.«[1]) Pro svůj vztah ke švakrovství nazýváme tuto překážku též quasiaffinitas. Také tato překážka byla při kodifikaci kanonického práva podrobena pronikavým změnám.

275 1. **STARŠÍ PRÁVO KANONICKÉ.** Z ohledu na dobré mravy nepřipouštělo římské právo, aby si vzal syn otcovu snoubenku za manželku, ani otec snoubenku synovu, ani snoubenec matku své zasnoubené.[2]) Překážka povstávala také z manželství nedokonaného.[3])

Tyto zásady nikterak se nepříčily duchu církevnímu. Zdá se však, že kanonická překážka veřejné mravopočestnosti vzala svůj původ až na rozhraní století 11. a 12.[4]) Kanonistika po dlouhou dobu si odporuje jako ve stadiu tvorby a neurčitosti.[5]) Svatý Tomáš Akvinský píše o příbuzenském poměru »ex sponsalibus, in quibus fit quaedam pactio coniugalis societatis, contrahitur aliquid affinitati simile, scilicet publicae honestatis iustitia«.[6])

---

[1]) Reg. iuris 197, Dig., l. 50, tit. 17, De diversis regulis iuris; fr. 42, Dig., l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

[2]) Fr. 12, § 1—2, Dig., l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum.

[3]) L. 8, Cod., l. 5, tit. 5, De incestis et inutilibus nuptiis.

[4]) *Freisen,* Geschichte, str. 500.

[5]) *Freisen,* tamtéž, str. 502.

[6]) *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3, Supplem., qu. 45, a. 4.

Vyspělé právo dekretální uznávalo následující zdroje překážky:[1])

a) *Zásnub* (sponsalia), platný i neplatný,[2]) leč by neplatnost pocházela z nedostatku souhlasu (defectus consensus).[3])

b) *Manželství nedokonané,* platné i neplatné, s výhradou podstatné vady souhlasu.

c) *Manželství neplatné* i jen nedokonané a veřejný konkubinát.

Unio voluntatum, která se v těchto stycích stává skutkem, tomu brání, vzíti si v manželství pokrevnou osobu strany druhé. I tato překážka byla dosti složitá a v pastorální praxi obtížná.

Sněm tridentský zavedl dvojí změnu: zrušil překážku ze zásnubu, kdykoli jest smlouva neplatná, a omezil překážku na první stupeň ze čtvrtého, s odůvodněním: »quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio observari«.[4]) Na ostatních součástkách překážky neprovedl sněm tridentský změn žádných, takže nedokonané neb neplatné manželství tvořilo dále překážku platnosti do čtvrtého stupně.

V nové době vynořila se otázka, zda impedimentum iustitiae publicae honestatis vzniká z občanského sňatku. Na předloženou otázku odvětila kongregace koncilu dne 7. dubna 1879 Negative.[5]) Žádosti skupiny biskupů na sněmu vatikánském, aby zmírněna byla překážka, dostatečně vyhovuje can. 1078.

276 2. **PRÁVO PLATNÉ.** Can. 1078 podává tento rozsah překážky: »Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinatu; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.«

Zákonodárce odstranil manželskou překážku ze zásnubu pocházející v celém rozsahu i překážku z platného manželství nedokonaného. Zbývá tedy pouze třetí odrůda překážky, svrchu pod c) uvedená.

Podle platného práva vzniká kanonická překážka veřejné mravopočestnosti: z manželství neplatného a z veřejného notorického konkubinátu.

a) *Manželství neplatné.* Pod tuto rubriku náleží každý stav, nesoucí známky řádného manželského spolužití, které však trpí buď kanonickou překážkou platnosti neb nedostatkem vnitřního či zevního souhlasu neb opomenutím zevní formy sňatku (can. 1135, 1136, 1137, 1965). Za neplatné manželství dlužno míti též sňatek putativní (can. 1015, § 4) i matrimonium jakkoli attentatum.

Není jednotného názoru o tom, zda v mezích dnešního práva (matrimonium invalidum) působí překážku civilní sňatek.[6]) O negativním rozhodnutí

---

1) *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 420.

2) Can. 11, 12, 14, 15, Caus. 27, qu. 2.

3) Cap. un. in VI, l. 4, tit. 1.

4) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 3, de ref. matrim.

5) ASS, 12, str. 147; *Gasparri,* Tractatus, n. 734. Praví, že »graviter disputarunt Patres«.

6) *Wernz-Vidal a Gasparri* popírají, *Triebs* hájí existenci překážky.

sv. Stolice jsme se již zmínili. Pro praxi lze se držeti názoru, že občanský sňatek sám o sobě (smlouva) netvoří sice manželskou překážku, nicméně upadají civilně oddaní pod vliv can. 1078 z titulu veřejného konkubinátu, sdílejíce společnou domácnost. Tomuto názoru se nestaví na odpor praxe římské kurie, jež sanuje in radice civilní sňatek, kdykoli jeden manžel z důvodů náboženských naléhá na nápravu neplatného poměru, kdežto druhý manžel odpírá podrobiti se církevní formě manželské smlouvy.[1])

Nechutný je spor, zda výrazem »matrimonium invalidum« je míněn též sňatek neplatný pro nedostatek osobního souhlasu.[2]) Can. 1078 nepřipouští výjimek, proto není na místě zachraňovati trosky práva staršího poukazem na can. 6, 3°.

277 b) *Veřejný, obecně známý konkubinát.* Konkubinátem není přechodná nezákonná soulož (meretrix), nýbrž trvalé spolužití na způsob manželství, ovšem bez úmyslu zakládati rodinu (animus maritalis).

Římané užívali názvu pellex (concubina, amica) »... quae uxoris loco sine nuptiis in domo sit, quam pallaken Graeci vocant«.[3])

Jest pochybno, zda tvoří kanonickou překážku konkubinát udržovaný za trvání platného manželství. Současné udržování více konkubín není obrazem manželského svazku a proto nepůsobí překážku.[4]) Je-li konkubinát tajný, poněvadž veřejnost považuje soužití přistěhovalce (advena) s konkubínou za řádné manželství, není pro obor svědomí překážky. Ani před veřejností nemá duchovní správce obtíží, poněvadž překážka z předstíraného manželství přesahuje překážku z konkubinátu.[5])

O vícenásobné překážce veřejné počestnosti se can. 1078 nezmiňuje. Kanonisté nepodávají bezpečných norem.[6]) Zdá se, že jde o dvojí kanonickou překážku, když na př. Titius uzavřel neplatný sňatek se Sempronií, po prohlášení neplatnosti žil s její dcerou v konkubinátu a zamýšlí si vzíti za manželku dceru své konkubiny.

3. **ROZSAH PŘEKÁŽKY.** Can. 1078 snížil překážku veřejné mravopočestnosti na první a druhý stupeň pokolení přímého. Překážka vzniká mezi

Poněvadž A žil veřejně v konkubinátu s B, nemůže si později vzíti ani její matku C, ani babičku D, ani dceru E, ani vnučku F. — V pokolení pobočném může se A oženiti se sestřenicí H neb s tetou G své konkubíny. — Není ovšem překážky, aby AB vešli v řádné manželství.

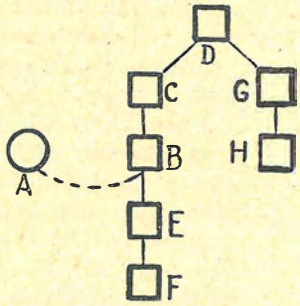

1) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 736.

2) *Wernz-Vidal,* Ius can., sv. 5, n. 376; *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 415; *Cappello,* De matrimonio, n. 543.

3) Fr. 144 Dig. l. 50, tit. 16, De verborum significatione (Paulus).

4) *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 378, pozn. 28.

5) *Cappello,* De matrimonio, n. 544.

6) *Gasparri,* Tractatus canonicus, n. 740; *Cappello,* De matrimonio, n. 550.

mužem a ascendenty neb descendenty ženy, s kterou byl neplatně oddán neb s ní žil v konkubinátu. Ani mezi ženou a pokrevenci muže, s kterým žila v podobných poměrech, není platného manželství.

278 4. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Překážka veřejné počestnosti je trvalá (impedimentum perpetuum), i po odstranění jejich příčin účinná. Dispensuje sv. Stolice neb přenáší dispensační moc na nižší církevní orgány. Jest v celém svém objemu obsažena ve fakultách dispensačních pro případ smrti (can. 1043 až 1045).

Od dispense není vyňat ani první stupeň, na př. pro sňatek A s dcerou své konkubiny E, podle svrchu položeného vzorku. Sv. Stolice, udělujíc prominutí, klade vždy nepromijitelnou podmínku: »dummodo nullum subsit dubium, quod coniux possit esse proles ab altero contrahentium genita.[1])

Překážka veřejné počestnosti podléhá jedině právu církevnímu. Nekřtění nejsou jí nikterak vázáni, když mezi sebou před křtem v manželství vcházejí. Přijav svatý křest, nemůže ovšem konvertita uzavříti sňatek proti can. 1078.[2])

Dnešní civilní právo nezná manželské překážky veřejné počestnosti.

Čl. 12. Duchovní příbuzenství (impedimentum cognationis spiritualis).

(Can. 1079, 768, 797.)

279 *Iustinian,* l. 26, Cod. l. 5, tit. 4, De nuptiis; - *Gratian,* Caus. 30, qu. 1, 3, 4; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 11, De cognatione spirituali; - *Bonifác VIII.,* Decretales, l. 4, tit. 3, De cognatione spirituali; - *Arnošt z Pardubic,* Provinciální sněm r. 1349, De cognatione spirituali; - *Sněm tridentský,* sess. 24, cap. 2, de ref. matrim.; - *Laurin,* Historická studie v časop. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 15 (1866), str. 216—274; - *Instrukce kongr. svátostí* ze dne 25. listop. 1925, AAS 18, str. 44, násl., o úřadu kmotrů; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 507, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 313, násl.; - *Leitner,* Lehrbuch des kathol. Eherechts, 1920³, str. 166, násl.; - *Schäfer,* Das Eherecht, 1924⁸⁻⁹, str. 220; - *Vacek,* Manželské právo dle názorů církve římskokatolické, díl 2, 1925, str. 205, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, díl 2, 1927, str. 426, násl.; - *Knecht,* Handbuch des kathol. Eherechts, 1928, str. 529, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 388, násl.; - *Esmein,* Le mariage en droit canonique, sv. 1, 1929, str. 401, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 121, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 1, 1932, n. 749, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 556, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 290, násl.

---

[1]) *Gasparri,* tamtéž, n. 743.

[2]) Spor mezi *Wernz-Vidal,* n. 383, IV, a *Cappello,* n. 551, je neplodný.

1. **HISTORICKÝ VÝVOJ PŘEKÁŽKY.** a) *Zdroj překážky.* Bylo na snadě, vztahovati právní poměr mezi rodiči a dětmi analogicky na svátost znovuzrození (sacramentum regenerationis). Mezi osobami majícími účast na křestním úkonu povstává cognatio spiritualis, znamenající manželskou překážku. Císař Iustinian udává ráz tohoto příbuzenství slovy: »Deo mediante animae eorum copulatae sunt.«[1]) Trullský sněm r. 692 dává přednost duchovnímu příbuzenství před pokrevenstvím.[2])

Poněvadž biřmování bylo vždy považováno za doplněk svátosti křtu, rozšířen byl příbuzenský poměr i na tuto svátost.[3])

Škola glosatorů přenesla zásadu na ostatní svátosti a na poměr mezi udělovatelem a příjemcem. V popředí stála svátost pokání a vztah mezi pater spiritualis a jeho duchovním dítkem.[4])

Mimoto byl považován za duchovního otce křtěncova, kdo ho po čas katechumenátu víře křesťanské vyučoval neb za něho při křtu na otázky křtitelovy odpovídal (impedimentum catechismi).

Papež Bonifác VIII. (1294—1304) pokáral nemírné rozmnožování příbuzenských důvodů. Uznává manželskou překážku ze křtu a biřmování,[5]) obnovuje překážku (pouhou zápověď) z katechismu plynoucí,[6]) odmítá však názor, že i z jiných svátostí povstává překážka duchovního příbuzenství.[7])

Sněm tridentský odstranil překážku z katechismu tím, že o ní pomlčel.[8])

280 b) *Osoby překážce podléhající.*[9]) Duchovní příbuzenství, jsouc imitací příbuzenství pokrevního, zasahovalo značný počet osob. Právo dekretální dosáhlo v tom směru vrcholného bodu. Vejíti spolu v manželství byli neschopni:

α) křtitel a biřmovatel s křtěncem a biřmovancem, křestní kmotr s křtěncem (= paternitas);

β) křtitel a kmotr s rodiči křtěncovými[10]) (= compaternitas, commaternitas)[11]);

γ) dítky křtitelovy a kmotrovy s pokřtěným[12]) (= fraternitas);

δ) žena křtitelova neb kmotrova s křtěncem a jeho rodiči (= affinitas).

Mimoto znalo právo dekretální překážku duchovního příbuzenství, která vznikla v manželství, když na př. otec pokřtil vlastní dítko. Byla to cognatio

---

1) L. 26, Cod. l. 5, tit. 4, De nuptiis.
2) Can. 53, *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 3, 1877, str. 337.
3) Cap. 1 in VI, l. 4, tit. 3.
4) Can. 8, 9, 10, Caus. 30, qu. 1.
5) Cap. 1 in VI, l. 4, tit. 3.
6) Cap. 2, tamtéž; srovn. cap. 5, X, l. 4, tit. 11.
7) Cap. 3 in VI, l. 4, tit. 3.
8) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 2, de ref. matrim.
9) *Knecht,* Handbuch, str. 531.
10) Can. 1, 5, Caus. 30, qu. 1.
11) Od slova commater pochází český název »kmotra«.
12) Can. 1, 2, 3, Caus. 30, qu. 3.

spiritualis superveniens. Muž stal se tím příbuzným své ženy a ztrácel nárok na aktivní užívání manželství (ius petendi debitum).

Římský rituál přiznává rodičům právo křtíti vlastní dítky pouze v nebezpečí smrti. V tom případu nevzniká příbuzenství ani není křtitel omezen ve svém právu. Poněvadž odepření manželských práv je trestem, omlouvá ignorantia i malitia, když totiž manžel zamýšlel křtem dítka zbaviti se povinností manželských.[1])

Na přání církví partikulárních podrobil tridentský sněm spletitý systém překážky duchovního příbuzenství důkladné revisi.[2]) Přiznává, že propter multitudinem prohibitionum manželství nezřídka neplatně se uzavírá. Sněm škrtl překážky pocházející z fraternity a affinity. Zakázáno bráti za kmotry více než dvě osoby (ad summum unus et una). Po sněmu tridentském zůstala tedy v platnosti překážka napodobující paternitu a kompaternitu.

Právní stav předtridentský zevrubně popisuje arcibiskup Arnošt z Pardubic ve Statutech provinciálního sněmu z r. 1349 v článku De cognatione spirituali nadepsaném: »Spiritualis cognatio sive compaternitas in *viginti casibus* matrimonium contrahendum impedit et dirimit post contractum, scilicet...« Jest pozoruhodno, že již Arnošt poroučí (districte praecipimus), aby nebylo více kmotrů než jeden »non obstante in contrarium prava consuetudine, cum sit contra sacrorum canonum instituta.«[3])

Tridentské zmírněné právo vystihují tyto versus memoriales:

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes;
Levans, levatus, levatique parentes;
Confirmans, confirmatus, confirmatique parentes;
Ligans, ligatus, ligatique parentes.

Sněmu vatikánskému byly předloženy návrhy na zrušení neb aspoň zmírnění překážky duchovního příbuzenství. Žádosti vychází vstříc can. 768 a 1079.

281 2. **PRÁVO PLATNÉ.** Can. 1079 lakonicky nařizuje: »Ea tantum spiritualis cognatio matrimonium irritat, de qua in can. 768«. Překážku působí jen účast na úkonu křestním podle can. 768: »Ex baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus«.

Tím odstraněna nadobro překážka z kompaternity mezi rodiči tělesnými a duchovními. Zůstává tedy po kodifikaci jedině paternita zdrojem překážky. Ze svátosti biřmování vyplývá sice nadále duchovní příbuzenství (can. 797) jako ze svátosti křtu (c. 768), avšak překážku manželskou biřmování nepůsobí.

O úkolu kmotrů pojednává instrukce kongregace svátostí z r. 1925.[4]) Pomíjíme

---

[1]) Cap. 2, X, l. 4, tit. 11.

[2]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 2, de ref. matrim.

[3]) Statuta provincialia *Ernesti,* archiepiscopi primi pragensis, Pragae 1762, str. 218. *Mansi,* Collectio Conciliorum, sv. 26 (Welter), 1903, str. 95. *Arnošt* přejal výpočet ze spisu: Tractatulus seu summula brevis de sponsalibus et matrimonio, jehož autorem je *Ioannes Andreae* († 1348) v letech 1298—1313; *Gillmann,* v časop. Archiv für kathol. Kirchenrecht, sv. 86, str. 688, násl.; *Knecht,* Handbuch, str. 533.

[4]) AAS 18, str. 44, násl.

zevrubný rozbor kanonických předpisů o křtiteli (can. 738—744), křtěnci (can. 745 až 754), obřadech křestních (can. 755—761), kmotrech (can. 762—769), odkazujíce na obšírnější komentáře.[1])

K zjištění existence kanonické překážky duchovního příbuzenství slouží následující zásady:

a) Křtitel musí býti křesťanem, aby povstala překážka. Též heretik a rozkolník vchází s křtěncem v duchovní příbuzenství. Nekřtěný křtí sice v nouzi platně, nestává se však účastným duchovního spříznění.

b) Rodičům přiznává zákon právo křtiti své dítky jen v nouzi (in mortis periculo, can. 742, § 3). Tím nastává mezi otcem a dítkem duchovní poměr, ale styk s manželkou není tím nikterak rušen. Není o tom sporu, že nemanželští rodiče, které své dítko pokřtili, mohou bez dispense vejíti spolu v manželství.[2])

c) Co platí o nouzovém, soukromém křtu (baptismus privatus, can. 737, § 2)?[3]) Všeobecně přijato přesvědčení, že za těchto okolností vzniká duchovní přízeň s kanonickou překážkou mezi křtěncem a křtitelem. Mínění se však dosud rozcházela o kmotrech. Can. 762, § 2 nařizuje, aby i ke křtu soukromému přivolán byl kmotr »si facile haberi queat«. Nebyl-li přítomen, budiž pozván na pozdější doplňovací obřady křestní. Tu však výslovně zákon prohlašuje, že se kmotr (hoc in casu) nestává duchovně příbuzným s křtěncem. Ze slov can. 762, § 2 nesporně plyne, že při soukromém křtu samém kmotr vstupuje v duchovní příbuzenství s křtěncem.

d) Bylo dříve obtížno řešiti otázku překážky při podmínečně opakovaném křtu. Can. 763, § 1 dává pokyn, aby k druhému křtu přivolán byl tentýž kmotr, který zastával tento úřad na křtu prvém. Nebyl-li kmotr tehdy přítomen, není ho třeba ani pro křest podmínečný.

V duchovní příbuzenství vstupuje kmotr pouze za podmínky, že vykonával tento úřad při obojím křtu. Jde-li o různé osoby, nestíhá manželská překážka ani prvního, ani druhého kmotra (can. 763, § 2).[4])

282 3. **NÁSOBENÉ DUCHOVNÍ PŘÍBUZENSTVÍ.**[5]) Podle práva zašlého množil se počet překážek podle počtu úkonů překážku tvořících. Dvakráte byl spřízněn, kdo zastával úkol kmotra při křtu i biřmování téhož dítka, kdo byl kmotrem při obojí svátosti dvěma dítkám rodiny, když si rodiny navzájem sloužily za kmotry.

Dnešní kanonické právo připouští zdvojení překážky jen pro případ, že by křtitel zastával současně úkol kmotra, dávaje se zastupovati (per procuratorem, can. 765, 5°).

---

1) *Wernz-Vidal,* Ius can., sv. 5, n. 393, násl.; *Cappello,* De matrimonio, n. 558, násl.; *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 426, násl.

2) *Knecht,* Handbuch, str. 536, pozn. 1.

3) *Cappello,* De matrimonio, n. 559, 560; *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 1, n. 755, násl.

4) *Triebs,* Praktisches Handbuch, str. 430.

5) *Cappello,* De matrimonio, n. 564; *Knecht,* Handbuch, str. 534, 537.

4. **ODSTRANĚNÍ PŘEKÁŽKY.** Překážka duchovního příbuzenství je původu výlučně církevního. Jest překážkou veřejnoprávní a trvalou, kterou odklizuje jen dispense. V novém právu platí překážka za impedimentum gradus minoris (can. 1042, § 2, 4°), od níž se snáze dispensuje. Dispense netrpí ani subrepcí ani obrepcí (can. 1054). Diecésním biskupům jest svěřena pravomoc (facultates quinquennales) promíjeti překážku nižšího stupně.

Kodifikací kanonického práva zmizelo úplně impedimentum superveniens,[1]) když bona či mala fide pokřtil jeden z rodičů vlastní dítko.[2]) Rodičům zůstává nadále zakázáno křtíti své dítky mimo nebezpečí smrti (can. 742, § 3). Poněvadž však již nevzniká překážka z kompaternity, manželé neztrácejí za žádných okolností právo na manželský život (can. 1111).

5. **PŘEKÁŽKA V CÍRKVI VÝCHODNÍ.**[3]) Všeobecnou platnost podržel doposud can. 53 sněmu trullského z r. 692, podle něhož nemůže kmotr uzavříti sňatek s křtěncem ani s matkou její, ani dcerou. Zákony nepodávají podrobně vymezených norem. Italořekové i Armeni podrobili se předpisům církve západní.[4]) Valašská Pravila, glava 195 a 196[5]) přesahují přísností právo latinské.

Některé církve východní znají zvláštní překážku cognationis ex matrimonio, záležející v zápovědi sňatku svědků při smlouvě účinkujících s rodiči snoubenců a jejich dětí mezi sebou.[6])

Čl. 13. Občanské příbuzenství (impedimentum cognationis legalis).

(Can. 1080.)

Pojednali jsme o občanském osvojení, působícím překážku platnosti (can. 1080), současně s komentářem ke can. 1059. Oba texty se obsahem kryjí, činíce platnost manželství závislou na příslušném zákonu státním. Z toho důvodu odkazujeme na výklad podaný svrchu, č. 191—195.

---

1) *Cappello,* tamtéž, n. 565.

2) Cap. 2, X, l. 4, tit. 11.

3) *Cappello,* De matrimonio, n. 920; *Papp-Szillágyi,* Enchiridion iuris ecclesiae orientalis catholicae, 1862, § 111.

4) *Benedikt XIV.,* konst. »Etsi pastoralis« ze dne 26. května 1742, § 8; Bullarium Benedicti XIV., sv. I., č. 57, § 3.

5) *Papp-Szillágyi,* Enchiridion, str. 96.

6) *Papp-Szillágyi,* tamtéž, str. 452.

Díl V.: MANŽELSKÁ SMLOUVA A JEJÍ NÁSLEDKY.

283 **ÚVODEM.** Vše, co dosud předcházelo v nauce o přípravných krocích k manželské smlouvě, o kanonických i občanských překážkách, jejich právní povaze i dispensi od nich, jakož i vědecký rozbor jednotlivých překážek práva církevního, svědčí o mateřské péči, kterou církev věnuje mravní stránce stavu manželského.

Již dávno pozbyla v právu platnosti zásada, kterou ještě arcibiskup Arnošt z Pardubic (1343—1364) pojal do textu provinciálního sněmu pražského roku 1349: »Carnalis vero copula si sequatur promissionem de futuro, eo ipso matrimonium efficit . . .«[1]) Platné právo žádá bezvýhradně určitou formu osobního souhlasu, jenž musí býti vyjádřen před úředními osobami. Manželství bezformě je neplatné a postrádá právních účinků.

V následujících článcích pojednáme:

o manželském souhlasu i o vadách, kterými souhlas trpívá (c. 1081—1093),
o zevní formě manželské smlouvy (can. 1094—1109),
o právech a povinnostech manželů a dítek (can. 1110—1117),
o uvolnění manželského svazku, podstatném (can. 1118—1127) neb jen zevním (can. 1128—1132),
o nápravě neplatného sňatku (can. 1133—1141),
o soudním řízení v manželských rozepřích (can. 1960—1992),
o opětném manželství (can. 1142—1143).

Čl. 1. O manželském souhlasu (consensus matrimonialis).

(Can. 1081.)

284 *Iustinian,* fr. 4, Dig. l. 23, tit. 1, De sponsalibus; fr. 2, Dig. l. 23, tit. 2, De ritu nuptiarum; - *Gratian,* can. 1, 2, Caus. 27, qu. 1; - *Řehoř IX.,* Decretales, cap. 14, 23, 25, X, l. 4, tit. 1, De sponsalibus et matrimoniis; - *Instrukce kard. Rauschera,* § 11; - *Lev XIII.,* konst. »Arcanum« ze dne 10. února 1880, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 44, str. 108, násl.; - *Pius XI.,* konst. »Casti connubii« ze dne 31. pros. 1930, AAS 22, str. 539—592; - *Sanchez,* De matrimonio, l. 2, disp. 25, násl.; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 227, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, str. 161, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 539, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 450, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 140, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matri-

---

1) *Statuta Ernesti,* pražské vydání z r. 1762, str. 216.

monio, sv. 2, 1932, str. 5, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 571, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 296, násl.

1. **VÝZNAM MANŽELSKÉHO SOUHLASU.** Římská regula iuris 30. prohlašuje: »Nuptias non concubitus, sed consensus facit«.[1]) Tato věta opakuje se vytrvale v právních pramenech[2]) až po can. 1081, § 1, který učí: »Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles, legitime manifestatus«.

Manželství je v podstatě smlouvou.[3]) Přirozené právo nedovoluje, aby byl kdo proti své vůli nucen k životu manželskému. Svobodný souhlas nemůže nahraditi žádná lidská autorita (can. 1081, § 1). Jsou-li kontrahenti pokřtěni, smlouva jest bez jejich přičinění svátostí.[4])

Vzájemný manželský souhlas jest vázán na určitou, zákonem předepsanou formu (legitime manifestatus, can. 1081, § 1), která záleží v tom, že úřední osoba klade snoubencům otázky a přijímá jejich odpovědi, vyjadřující souhlas (can. 1095, § 1, 3°).

Teorie vzájemné smlouvy zvítězila dokonale nad tak zv. teorií kopulační.[5]) Podobně vymizelo z práva kanonického jakékoli matrimonium praesumptum.[6])

2. **OBSAH MANŽELSKÉHO SOUHLASU.** Mezi snoubenci a rodiči jejich docházívá k úmluvám o majetkových otázkách budoucí rodiny. Právní jednání tohoto druhu náleží před civilní úřady (can. 1529) a nás zde nezajímá. Máme na mysli pouze slib, směřující přímo k stavu manželskému.

Can. 1081, § 2, udává obsah snubního slibu takto: »Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem«. Předmět slibu nutně se kryje s účelem manželství.

a) »*Ius in corpus*« tvoří podstatu manželské smlouvy. Vyloučiti toto právo znamená zmařiti samu smlouvu. Snoubenci mohou se však shodnouti, že práva svého užívati nebudou. Není nutno, aby se smluvní strany snažily ploditi dítky; pouze zevní úkon soulože je předmětem smlouvy. Ani vědomost o neplodnosti (sterilitas) nevěsty nevadí manželské smlouvě.[7])

b) Výraz »*perpetuum et exclusivum*« charakterisuje smlouvu manželskou, na rozdíl od každé jiné smlouvy. Tyto vlastnosti čerpá manželství z práva božského. Svévolný zásah, ať soukromý, ať úřední, třeba i zákonodárný, je právně neúčinný a mravně zločinný.[8])

---

[1]) Fr. 30, Dig. l. 50, tit. 17.

[2]) Can. 2, Caus. 27, qu. 2, cap. 14, 23, 25, X, l. 4, tit. 1.

[3]) Rozdíl mezi fides pactionis (zásnub) a fides consensus (sňatek) vysvětluje cap. 1, X, l. 4, tit. 4.

[4]) Srovn. svrchu č. 12.

[5]) Srovn. svrchu č. 5.

[6]) *Cappello,* De matrimonio, n. 577.

[7]) *Cappello,* De matrimonio, n. 594.

[8]) Srovn. svrchu č. 5.

c) *Účel* manželství správně udává naše občanské právo: »Rodinné poměry zakládají se smlouvou manželskou. V manželské smlouvě dvě osoby různého pohlaví projevují podle zákona svou vůli, že budou žíti v nerozlučném společenství, ploditi děti, vychovávati je a poskytovati si vzájemnou pomoc«.[1]) Tento text civilního práva se shoduje s výměrem can. 1081, § 1 v celém rozsahu.

285 3. **OPRÁVNĚNÉ OSOBY.** Manželství je stavem svobodným, všem lidem přístupným. Nicméně třeba oddavky odpírati osobám, které nejsou »iure habiles« (can. 1081, § 1). Neschopnost působí buď příroda neb zákon.

Slabomyslní (debilitas mentis) nejsou vesměs neschopni k stavu manželskému.[2]) Pro úplnou duševní neschopnost (amentia) vynesl ovšem papežský soud opětovně rozsudek neplatnosti sňatku.[3]) Do počtu neschopných náleží postižení manželskou překážkou platnosti, dočasnou neb trvalou.

Farářovi snoubenců ukládá úřad za daných okolností povinnost, zjistiti psychiatrem duševní stav kandidáta manželství.[4])

4. **VLASTNOSTI MANŽELSKÉHO SOUHLASU.** Slib, který si manželé při svatbě veřejně dávají (fides consensus), musí býti:

a) *Obapolný.* Nejen positivní odpor (dissensus), nýbrž i trpná přítomnost z jakéhokoli důvodu maří právní úkon oddavek.[5])

b) *Zevní.* Kdo je řeči schopen, nemůže dáti najevo svůj souhlas jinak než slovy (can. 1088, § 2). Hluší a němí projevují svou vůli znameními (signa), kývnutím hlavy, podáním pravice, výměnou prstenů a pod.[6])

c) *Za přítomnosti obou.* Jde o záležitost výlučně osobní. Jen z důvodů naléhavých dovoluje zákon jednati svým právním *zástupcem* (per procuratorem, can. 1088, § 1). Prokuratorův mandát, zvláště pokud se týká způsobu odvolání plné moci, nemůže se posuzovati podle obecných pravidel o delegaci,[7]) nýbrž jest dbáti předpisů zvláštních (can. 1089, § 1—4, 1091). Poněvadž zmocňovací listinu má podepsati farář neb ordinář (can. 1089, § 1), není právo uzavírati smlouvu manželskou per procuratorem neobmezené.

286 Též občanské právo předpokládá, že oba snoubenci jsou při sňatku osobně přítomni.[8]) S povolením zemské vlády je však přípustno vykonati slavnostní přivolení k manželství prostřednictvím *plnomocníka.*[9]) Předpisy o plné moci § 76 kryjí se s požadavky, které klade can. 1089. Manželský zákon českoslo-

---

1) § 44 O. z. obč.

2) Kongregace koncilu, 20. března 1881, ASS 13, str. 440, násl.

3) Případy srovn. *Knecht,* Handbuch, str. 540, pozn. 4.

4) *Sanchez,* De matrimonio, l. 1, disp. 8, n. 13, prohlašuje za neschopného manželství, kdo je slepý, hluchý a němý zároveň.

5) Kongr. koncilu, 27. ledna 1872, ASS 7, str. 49, násl. (zvláště str. 66).

6) Cap. 25, X, l. 4, tit. 1.

7) Can. 207, § 1, cap. 33, X, l. 1, tit. 33.

8) § 75 o. z. obč.

9) § 76 o. z. obč.

venský ze dne 22. května 1919, § 9,[1]) opakuje věcně totéž, co nařizoval občanský zákoník. Dovolení k sňatku zástupcem je odkázáno na politický úřad druhé stolice (župana).[2])

Mimořádné zřízení je zastoupení při sňatku *tlumočníkem* (per interpretem, can. 1090). Přítomnosti tlumočníkovy je třeba, není-li snoubenec mocen řeči, v níž se oddavky konají. Zvláštního povolení úřadů není k tomu třeba.

Starší právo kanonické dovolovalo manželství uzavírati *listinou* (per epistolam).[3]) Snoubenec, nemoha se osobně dostaviti, svěřil své přivolení k sňatku dopisu, který se předčítal coram parocho et testibus, v přítomnosti souhlasícího druhého snoubence.

d) *Opravdový*. Opravdovost a svoboda se v právu předpokládají (praesumptio iuris, can. 1086, § 1). S viditelným znamením musí souhlasit vnitřní smýšlení (corde et ore).[4]) Soukromé skryté přesvědčení o neplatnosti chystaného manželství nevylučuje opravdovost manželského souhlasu (can. 1085). Pouze positivním vyloučením některého podstatného prvku ze souhlasu stává se consensus neplatným (can. 1086, § 2).

Někdy dovolují okolnosti nabýti přesvědčení, že manželský souhlas byl dán *klamně a podvodně*. Když se na př. policii podařilo zjistiti, že podvodník ze řemesla láká na dívkách peníze, nabízeje sňatek, a hned po oddavkách s kořistí mizívá, jest zřejmo, že mu nešlo o uzavření manželství (animus non contrahendi), a oklamaná je ovšem svobodná. Za takových okolností jest požádati diecésní manželský soud, aby vyšetřil okolnosti podvodu a vyřkl neplatnost sňatku: propter consensum fictum et simulatum.[5])

Sňatek »na oko« je na foru církevním neplatný.[6]) Tentýž názor panuje v oboru práva občanského.[7]) Též právo římské vyznávalo zásadu: »simulatae nuptiae nullius momenti sunt«.[8])

Čl. 2. Podstatné vady manželského souhlasu.

(Can. 1082—1092, 103, 104.)

287 *Freisen*, Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 227, násl.; - *Scherer*, Handbuch des Kirchenrechts, svazek 2, 1898, str. 172, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, svazek 5, 1928, n. 463, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 546, násl.; - *Matoušů*, Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 141, násl.; - *Gasparri*, Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 782, násl.; - *Cappello*, De

---

1) Sb. z. a n. č. 320.

2) *Matoušů*, Praelectiones, str. 150.

3) *Sanchez*, De matrimonio, l. 3, disp. 12; *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, n. 458.

4) Cap. 25, X, l. 4, tit. 1; cap. 1, X, l. 4, tit. 4.

5) *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, n. 460; *Gasparri*, Tractatus, sv. 2, n. 814.

6) *Sv. Rota* dne 1. července 1911, AAS 3, str. 525.

7) *Henner* v »Právníku«, 50 (1911), str. 815, násl.; *Rittner*, Oesterreichisches Eherecht, 1876, str. 164.

8) Fr. 30, Dig. l. 23, tít. 2, De ritu nuptiarum.

matrimonio, 1933, n. 581, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 302, násl.; - *Hobza,* Podvod při smlouvě manželské, 1906 (Sborník věd právních a státních); týž v časop. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 88, str. 66 a 230, násl.; - Časopis *Apollinaris,* 6, 1933, str. 105, násl. De vitiis consensus (Roberti).

Kodifikované právo kanonické vyloučilo z počtu manželských překážek jisté vady, které přesto ochromují manželský souhlas v té míře, že se stává právně neúčinným. Jsou to:

Nevědomost o podstatě manželství,
omyl v osobě neb jejich vlastnostech,
násilí a bázeň,
podmínka.

1. **NEVĚDOMOST** (ignorantia, can. 1082). Přirozenou podmínkou smlouvy jest, aby smluvní strany předem znaly povinnosti, kterým se smlouvou podřizují. Nesnadného úkolu udati stupeň nevědomosti, která ruší manželský slib, zbavuje nás can. 1082, § 1: »Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos«.

Tato neznalost (defectus debitae discretionis)[1]) musí býti prokázána, poněvadž se po nabytí zralého věku (can. 88, § 2) v právu nepředpokládá (can. 1082, § 2).

Can. 1082, § 1 udává nejnižší stupeň potřebného vědění před svatbou. Jest úlohou farářovou, aby snoubence při »katechismu« náležitě poučil o stavu, který si zvolili a o jeho účelu. Toto individuální poučení liší se od veřejného výkladu o manželství, nařízeného can. 1018.

Církevním soudům jsou známy případy, že dívka, snad následkem tělesné neb duševní choroby, rázně odmítá manželskou povinnost, kterou neuznává a o níž neměla tušení.[2])

288 2. **OMYL** (error substantialis, can. 1083—1084, 104). V obojím právu vládne zásada: »nulla enim voluntas errantis est«.[3]) Zákonnou normu poskytuje can. 104: »Error actum irritum reddit, si versetur circa id quod constituit substantiam actus vel recidat in conditionem sine qua non . . .« Sluší rozeznávati omyl v osobě a jejích vlastnostech.

a) *Omyl v osobě.* Can. 1083, § 1 stanoví: »Error circa personam invalidum reddit matrimonium«. Poněvadž si ženich A zamýšlí vzíti za manželku známou dívku B, je neplatný manželský souhlas, daný ať podvodem, ať omylem osobě jiné (per procuratorem).[4])

---

[1]) *Gasparri,* Tractatus, sv. 2, n. 783.

[2]) *Linneborn,* Grundriss, str. 304, pozn. 1; srovn. AAS 19, str. 64 (r. 1926).

[3]) Fr. 20, Dig. l. 39, tit. 3. Srovn. Dictum Gratiani, Caus. 29, qu. 1.

[4]) Substantia (can. 104) = persona (can. 1083, § 1). Omyl ve jménu osoby nevadí, cap. 26, X, l. 4, tit. 1.

Za klasický příklad podstatného omylu slouží sňatek Jakubův, zamýšlený s Ráchelí, ale tchánovým klamem uskutečněný s Liou.[1]) Gratian chrání Liu proti obvinění z cizoložství a krvesmilství.[2]) Vadu napravil Jakub tím, že dodatečně doplnil chybějící souhlas.

b) *Omyl ve vlastnostech osoby.* Tento druh omylu neruší manželské smlouvy; platně se žení, kdo je v klamném domnění o bohatství, zdraví, mravnosti nevěsty (can. 1083, § 2). Jest však možno podati církevnímu soudu žádost o zrušení manželské smlouvy pro úmyslné klamání (actio rescissoria, can. 104).[3]) Omyl o vlastnostech manželství smlouvy neruší (can. 1084).

Can. 1083, § 2, 1°—2° připouští nicméně dvojí omyl ve vlastnosti osoby, který má za následek neplatnost manželství: α) Když omyl ve vlastnosti splývá v jedno s omylem *v osobě* (redundet in errorem personae, can. 1083, § 2, 1°). A si bere B jediné pro určitou vlastnost neb pro jistý předpoklad a právě v něm se mýlí. Tento druh omylu je nesnadno dokazatelný, znali-li se manželé před svatbou osobně.

β) Když si svobodný občan nevědomky bere za manželku *otrokyni* (conditio servilis, can. 1083, § 2, 2°) neb občanka otroka. Jde tu o otroctví v strohém smyslu (mancipium), nikoli o nevolnictví (coloni).[4]) Nesluší se, aby svobodný občan sdílel nehodný osud otrokův. Manželství je neplatné, ačkoli omyl nebyl nepřekonatelný.[5]) Ani se neplatný sňatek nekřísí k životu tím, že zatím třeba otrok nabyl občanské svobody. Oklamaný občan má právo, žádati soudní výrok o neplatnosti manželství. Tu třeba pouze zjistiti, že jeden manžel byl včas svatby otrokem a druhý o tom nevěděl. Oklamaný může však neplatnou smlouvu sanovat tím, že nabyv vědomosti o stavu druhého, obnoví s ním manželský konsens.

Otroctví je ve všech kulturních zemích zákonem zakázáno.[6]) Otrok nabývá svobody, jakmile vstoupí na půdu republiky Československé neb na naši loď, neb se dostane v moc zdejšího občana.[7]) Totéž platí o válečných zajatcích. Přece však výjimečné ustanovení can. 1083, § 2, 2°, neztrácí praktického významu, poněvadž se podle svědectví misionářů otroctví v různých formách dosud vyskytuje.

Podobné zřízení právní jako o otrocích platilo podle občanského zákona o *odsouzencích:* »Zločinec, odsouzený k trestu nejtěžšího nebo těžkého žaláře, nemůže ode dne, kterého mu byl rozsudek ohlášen a po dobu trestu vstoupiti

---

[1]) 1. Mojž. 29, 24.

[2]) Dictum ad Caus. 29, qu. 1.

[3]) Příklady ze soudní praxe římské uvádí *Gasparri,* Tractatus, sv. 2, n. 795—800.

[4]) *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 9, De coniugio servorum. Dějiny tohoto zvláštního práva podává *Esmein,* Le mariage en droit canonique, sv. 1., 1929², str. 350, násl.

[5]) Cap. 2, 3, 4, X, l. 4, tit. 9.

[6]) § 16 o. z. obč.

[7]) Dvorní dekr. ze dne 19. srpna 1826, § 1; *Rouček,* Českosl. obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 35.

v platné manželství«.[1]) Zákon byl zrušen pro civilisty zákonem z 15. listopadu 1867.[2]) Pro vojenské osoby platí ono ustanovení dále.[3])

Pouze pro podobnost látky zmiňujeme se tu o dekretálním právu, pokud stanoví mimořádné předpisy o manželství *malomocných*.[4]) Malomocenství netvořilo kanonickou překážku ani platnosti ani dovolenosti, nýbrž zdravému byla dána volnost bydliti odděleně od nemocného. Název »leprosus« platil o každé nakažlivé nemoci.[5])

289 3. **NÁSILÍ A BÁZEŇ** (vis et metus, can. 1087, 103, § 1).[6]) Svobodné volbě stavu manželského odporuje hmotné násilí neb důvodná bázeň, nastrojená za tím účelem, aby byl vynucen souhlas k sňatku s osobou nežádoucí.

a) *Násilí* (vis physica). Římský právník Paulus definuje násilí: »Vis est maioris rei impetus qui repelli non potest«.[7]) Can. 103, § 1 prohlašuje všechny násilím vynucené skutky za neplatné (pro infectis habentur), a v oboru trestním jsou to úkony nepříčetné (can. 2205, § 1).

Přímo na manželství aplikuje totéž pravidlo can. 1087, § 1: »Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim . . .« Právní důvod neplatnosti manželství je předpoklad, že znásilněný byl zbaven svobodného sebeurčení v celém rozsahu (vis tollit voluntarium). Násilí třeba ovšem zjistiti, právě tak, jako trvání odporu, když násilí povolilo (can. 1679).

b) *Bázeň důvodná* (metus gravis, can. 1087, 103, § 2). Bázeň jest: »instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio«.[8]) Bázeň platí za těžkou, když zachvátí i nebojácného (cedit in virum constantem).[9])

Na rozdíl od násilí, staví kanonické právo na zásadě, že bázeň nezbavuje svobodné vůle úplně, nýbrž ji pouze ochromuje (metus minuit voluntarium). Z toho důvodu nepovažujeme činy vykonané pod vlivem těžké bázně za ipso iure neplatné (can. 103, § 2).

Pouze některé úkony prohlašuje kanonické právo pro bázeň za právně vadné, totiž: svěcení kněžské (can. 214, § 1), řeholní sliby (can. 572, § 1), manželskou smlouvu (can. 1087, § 1), slib Bohu učiněný (can. 1307, § 3). Ostatní právní úkony jest považovati tak dlouho za bezvadné, dokud je církevní soud pro utrpěnou těžkou bázeň nezbavil právní existence akcí rescisorní podle předpisu can. 1684—1689.

Manželská smlouva vynucená bázní trpí neplatností jen za podmínky, že bázeň vykazovala tyto vlastnosti (can. 1087, § 1): *a*) že byla závažná, aspoň

---

1) § 61 o. z. obč.

2) Ř. z. č. 131, § 5.

3) Vojenský trestní zákoník, § 45—47; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze 7. července 1921; *Rouček,* tamtéž, str. 76.

4) *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 8, De coniugio leprosorum.

5) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 488.

6) *Řehoř IX.,* Decretales, l. 1, tit. 40, De his quae vi metusque causa fiunt; *Sv. Tomáš Akv.,* Summa theologica, pars 3 (Supplem.), qu. 47, De consensu coacto et conditionato.

7) Fr. 2, Dig. l. 4, tit. 2, Quod metus causa gestum erit.

8) Fr. 1, Dig. l. 4, tit. 2.

9) Cap. 11, X, l. 4, tit. 1.

relativně, vzhledem na bojácnost osob (metus relative gravis); β) zevní (ab extrinseco), nikoli vnitřní, na př. oženil se, aby ušel hanbě; γ) nespravedlivá (iniuste incussus); δ) namířená na vynucení manželství.[1])

Čtvero uvedených známek bázně je bráti sensu composito, takže manželství netrpí neplatností, chybí-li některý článek. Když si na př. dívka bere s nechutí starce jen proto, aby unikla tyranství macešinu (chybí podmínka 4.), neb když věřitel hrozí soudem dlužníkovi (metus iustus), který se však vyhne nemilým následkům hrozby tím, že požádá o ruku dcery věřitelovy (chybí podmínka 3.), není smlouva neplatna.

Jest otázka, zda možno podati žalobu na platnost manželské smlouvy z důvodu *bázně uctivé* (timor reverentialis).[2]) Často se vdává dívka s odporem jediné proto, aby vyhověla naléhavým prosbám rodičů, nechtíc jich zarmoutiti. Takto vnucený sňatek nelze předem odsuzovati, poněvadž uctivý ohled na přání rodičů není v odporu ani s právem, ani s morálkou. Kdyby však rodiče zdůrazňovali své přání hrubými projevy násilí, mohli by se proviniti proti can. 1087, § 1, a to na úkor platnosti sňatku.

290 4. **PODMÍNKA** (conditio apposita, can. 1092).[3]) Smlouvy lze ujednávati buď absolutně a hladce (contractus purus), neb závisle na podmínce (contractus conditionatus). Podmínka k smlouvě přiložená působí, že existence manželství je zatímně nejistou. Jest více druhů podmínek:

a) *Podmínka do minula, přítomna neb budoucna* (conditio de praeterito, de praesenti, de futuro). Jen conditio de futuro odkládá platnost smlouvy až k vytčenému budoucímu cíli, na př. beru si tě, vyhraješ-li rozepři o dědictví. Podmínka závislá na události minulé neb na stavu přítomném nepůsobí přímo na objektivní trvání smlouvy, nýbrž váže pouze subjektivní jistotu o stavu věci (can. 1092, 4°).[4])

b) *Podmínka možná neb nemožná* (conditio possibilis, impossibilis). Název pojímá v sebe nejen nemožnost hmotnou, ale též mravní nedovolenost, na př. duco te, si te adulterandam tradideris.

c) *Podmínka proti podstatě manželství* (conditio contra substantiam matrimonii). Tak nazýváme podmínky odporující některému z tří dober manželství (bonum prolis, fidei, sacramenti).[5])

d) *Podmínka odkládací a rozlučující* (conditio suspensiva, resolutiva).

---

[1]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 501.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 573; *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 497.

[3]) *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 5. De conditionibus appositis in desponsatione vel in aliis contractibus; *Freisen,* Geschichte, str. 232; *Wernz-Vidal,* tamtéž, n. 509 až 521; *Knecht,* Handbuch, str. 585, násl.

[4]) »Conditiones quae ad praesens vel praeteritum tempus referuntur, aut statim infirmant obligationem aut omnino non differunt...«, § 6 Inst., l. 3, tit. 3, De verborum obligationibus. Instrukce kard. *Rauschera,* § 51—55.

[5]) Srovn. svrchu, č. 5; cap. 7, X, l. 4, tit. 5, uvádí za příklad podmínky: contraho tecum, si generationem prolis evites« — »donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem« — »si pro quaestu adulterandam te tradas«.

Odkládací podmínka posunuje existenci manželství až k označené budoucí události, kdežto resolutivní účinek podmínky se rovná manželské rozluce.

291 Can. 1092, 1°—4° určuje, jaký vliv mají různé způsoby podmínek na trvání smlouvy manželské:

α) Podmínka do budoucna nutná,[1]) nemožná neb nemravná (turpis): »pro non adiecta habeatur«.[2])

β) Podmínka do budoucna, proti podstatě manželské smlouvy: »illud reddit invalidum«.[3])

γ) Podmínka do budoucna, dovolená: »valorem matrimonii suspendit«.

δ) Podmínka nesoucí se k minulosti neb přítomnosti: »matrimonium erit validum vel non«, podle pravdivosti podmínky.

Papežská judikatura uznala neplatnost sňatku pro podmínku: duco te si generationem prolis evites.[4]) Manželství protestantů neb pokrokových lidí, uzavírající sňatek se skrytým úmyslem, že se dají podle chuti opět rozvésti (bonum sacramenti), jest platné. Manželství bylo by však neplatné, kdyby onen úmysl učinili předmětem manželské smlouvy (conditio in pactum deducta).[5])

Za jakých okolností dovoluje kanonické právo manželství podmínečné?[6]) Jest jisto, že církev nemůže instituci tak důležitou ponechávati nejistému osudu. Podmínka, zatěžující manželskou smlouvu, jest v právu kanonickém odiosní. Podmínku projevuje snoubenec druhé straně buď soukromě, neb před farářem a svědky. Soukromé vyjádření podmínky jest však těžko dokazatelné, zvláště když se manželům samým nesnadno věří.

Oddávající farář nemůže z vlastní moci připustiti, aby obřad oddavkový byl rušen nahodilými vsuvkami. Suspensivní podmínky by znemožňovaly zápis do oddavkových matrik. Instrukce kardinála Rauschera připouští podmínečné manželství jen s výslovným *dovolením biskupským*. Podmínky, které nebyly projeveny při souhlasu manželském, jsou bezpředmětné (pro non appositis habendae sunt).[7])

292 5. **OBČANSKÉ PRÁVO.** Též manželské právo státní chrání osobní svobodu občanů při volbě stavu manželského. Náš československý zákoník obsahuje předpisy o vadách souhlasu: o nevědomosti, omylu, násilí a bázni i podmínce.

a) *Nevědomost.* § 48 obecného zákoníku občanského nařizuje: »Zuřiví, šílení, blbí a nedospělí nemohou učiniti platnou manželskou smlouvu.« Dovolení opatrovnického soudu, aby se blbý ženil, udělené omylem, je neúčinné.[8]) Pro

---

1) Tak slují podmínky, které se musí státi skutkem, na př. »si cras sol oriatur«.
2) Cap. 7, X, l. 4, tit. 5.
3) Srovn. can. 1086, § 2.
4) Časopis Apollinaris, 1932, str. 25.
5) *Sv. Rota,* 7. prosince 1911 (coram Lega), AAS 4, str. 147.
6) *Linneborn,* Grundriss, str. 330.
7) Instrukce kard. *Rauschera,* § 55.
8) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 98.

Slovensko podržuje platnost právní zásada: »Manželství lze odporovati pro omyl: α) jestli jeden z manželů vůbec nechtěl uzavříti manželství a nevěděl, že svým prohlášením uzavírá manželství.«[1])

b) *Omyl.* § 57 o. z. obč.: »Omyl činí přivolení k sňatku neplatným jen tehdy, sběhl-li se v osobě budoucího manžela« (= can. 1083, § 1).[2]) Bylo rozhodnuto, že zločinec, stíhaný zatykačem, neplatně se oženil, změniv podvodně své křestní jméno.[3])

Omyl ve *vlastnostech* neruší smlouvu manželskou, leč když zákon nařizuje opak: § 58 o. z. obč.: »Shledá-li manžel po sňatku, že jeho manželka jest již od jiného těhotnou, může, vyjímajíc případ, o němž jest ustanoveno v § 121, žádati, aby manželství bylo prohlášeno za neplatné.« Podobně pro Slovensko.[4])

Vědomost o těhotném stavu před svatbou není na ujmu platnosti manželství. Pokračování v životě manželském po nabytí vědomosti o stavu těhotném zbavuje práva žalovacího. To však neplatí o pouhém odpuštění viny.[5])

»Všechny ostatní omyly manželů, jakož i jejich zklamaná očekávání předpokládaných nebo i smluvených podmínek, nebrání platnosti manželské smlouvy.«[6])

c) *Násilí a bázeň.* O fysickém přinucení k sňatku se náš zákoník zvláště nezmiňuje. Bázeň však vadí sňatku podle § 55 o. z. obč.: »Přivolení k sňatku nemá právní moci, bylo-li vynuceno důvodnou bázní. Byla-li bázeň důvodná, dlužno posouditi podle velikosti a pravděpodobnosti nebezpečnosti a podle tělesné a duševní povahy osoby, které bylo vyhrožováno.«[7])

d) *Podmínky.* § 59 odpírá smluveným podmínkám manželů jakýkoli účinek na platnost manželství. Stejně uherský zákon manželský § 39: »Přivolení k manželství nemůže býti vázáno ani výjimkou ani časově.«[8])

Čl. 3. O zevnější formě oddavek.

(Can. 1094—1099.)

293 *Gratian,* Caus. 30 qu. 5; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 3, De clandestina desponsatione; - *Sněm tridentský,* konst. »Tametsi«, sess. 24, cap. 1 de ref. matrim.; - *Benedikt XIV.,* konst. »Matrimonia« ze dne 4. listopadu 1741, Bullarium Benedicti XIV., část 1, č. 34; - *Pius X.,* konst. »Provida sapientique« ze dne 18. ledna 1906, ASS 39, str. 81, ČKD 1906, str. 234; týž, konst. »Ne temere« ze dne 2. srpna 1907, ASS 40, str. 525, násl.;

1) Zák. čl. XXXI, 1894, § 54; *Rouček,* tamtéž, část 2, 1926, str. 1529.
2) *Henner,* Podvod při smlouvě manželské, 1906.
3) *Rouček,* tamtéž, část 1., str. 73.
4) Zákon manž. 1894, § 54, e); *Rouček,* tamtéž, část 2., 1926, str. 1530.
5) *Rouček,* tamtéž, část 1., str. 73.
6) § 59 o. z. obč.
7) Stejně uherský zákon, § 53, *Rouček,* tamtéž, část 2, str. 1529.
8) *Rouček,* tamtéž, část 2, str. 1526.

ČKD 1907, str. 586; - *Freisen,* Geschichte des kanonischen Eherechts, 1893², str. 120, násl.; - *Wouters,* De forma promissionis et celebrationis matrimonii, 1919⁵; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 601, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 522, násl.; - *Kop,* O významu a závaznosti dekretu Tametsi, Časopis »Všehrd«, 1928—1929, str. 56, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 4, 1932, str. 557, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 154, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 926, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 648, násl.

Manželský souhlas snoubenců, o kterém jsme právě pojednávali, tvoří podstatnou a nezměnitelnou formu smlouvy manželské. Kanonické právo mimo to předpisuje, aby si snoubenci souhlas vyměnili určitým zevnějším způsobem, čili podle dnešních pojmů, in forma tridentina. Tato zevní forma je sice nahodilá, povstavši historickým vývojem, splývá však s formou podstatnou v jeden právní úkon.

1. **HISTORICKÝ VÝVOJ ZÁKONNÉ FORMY.** Nebylo by opatrné tvrditi, že církev neznala v počátcích žádné formy oddavek. Již jsme vyložili, že Babyloňané, Židé, Řekové a Římané slavili sňatky za hlučných obřadností, s obětmi bohům a žehnáním. Bylo přirozeno, že tyto národní obyčeje braly v církvi na sebe ráz náboženský.

a) *Staré právo.* Vitae Romanorum Pontificum nás poučují, že papež Evarist (101—109) nařídil: »ut matrimonia publice celebrentur et sacerdotis benedictio adhibeatur.[1]) Tertullian († as 220) zrazuje před tajnými sňatky, které »iuxta moechiam et fornicationem iudicari periclitantur«,[2]) a chválu vzdává manželství »quod ecclesia conciliat et confirmat oblatio et obsignat benedictio, angeli renuntiant, Pater ratum habet«.[3]) Sv. Ambrož († 397) mluví o sňatkovém obřadu: »velamine sacerdotali et benedictione«.[4]) V liturgiích opakují se výrazy »incipit velatio nuptialis«, »dextras iungere« a pod.[5])

Císař Iustinian naléhal, aby veškeré sňatky byly veřejné;[6]) Lev Filosof prohlásil r. 894 tajné sňatky za neplatné. Církevní autorita neplatnost sňatků pokoutních dlouho nevyslovovala. Ještě Gratian praví o nich: »non negantur esse coniugia«.[7]) Jen nesmělým krokem k odstranění tajných sňatků bylo po-

---

[1]) Breviarium Rom., 26. října, lekce 2. nokturnu; can. 1, Caus. 30, qu. 5, sotva je původní.

[2]) *Tertullian,* De pudicitia, cap. 4, Migne, PL 2, str. 1038.

[3]) *Tertullian,* Ad uxorem, l. 2, cap. 9, Migne, PL 1, str. 1415.

[4]) *Sv. Ambrož,* list Vigil., cap. 7, Migne, PL 16, str. 1026.

[5]) *Knecht,* Handbuch, str. 605, pozn. 6; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 527.

[6]) Novella 22, 74, 117.

[7]) Dictum *Gratiani* po can. 9, Caus. 30, qu. 5, srovn. can. 3, tamtéž.

vinné zavedení veřejných ohlášek papežem Inocencem III. na sněmu lateránském IV. r. 1215.[1]) O úřední formě nebylo nic stanoveno.

Pražský provinciální sněm r. 1349 nařizuje, aby se sňatky slavily »in conspectu ecclesiae«, současně však stíhá církevní klatbou laiky, kteří snoubence oddávají neb vydávají předpisy na úkor jejich svobody.[2])

294 b) *Právo tridentské.* Sněmu předložen návrh, aby byla stanovena určitá zevní forma manželské smlouvy spolu se sankcí neplatnosti, nebude-li formy dbáno. O předloze se ostře debatovalo. Za důvod proti návrhu namítali někteří, že církvi nenáleží právo měnit látku svátostí.[3])

Plodem přípravných porad byl dekret »Tametsi« ze dne 11. listopadu 1563.[4]) Obsah zákona, pokud jedná o formě oddavek, jest tento:

α) Sněm prohlašuje, že clandestina matrimonia jsou zákonnou smlouvou, dokud je církev neprohlásila za neplatná. Opačný názor sněm zavrhuje.

β) Připomíná, že církev měla tajné sňatky vždy v nenávisti, zakazujíc je.

γ) Po trojím prohlášení sňatku v kostele (banna) mohou snoubenci dáti svůj manželský souhlas »in facie ecclesiae«: »Ubi parochus, viro et muliere interrogatis et eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium coniungo in nomine P. et F. et Sp. S., vel aliis utatur verbis, iuxta receptum uniuscuiusque provinciae ritum.«[5])

δ) Obratem v právu manželském bylo další ustanovení: »Qui aliter quam praesente parocho vel alio de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annulat . . .«

Arcibiskup pražský Zbyněk Berka z Dubé (1592—1606) zavedl pro své území kázeň tridentskou na pražské synodě r. 1605. Podává úplný text dekretu »Tametsi« s rázným pokynem, aby se ho budoucně dbalo. Nařizuje jak městským farářům hlavního města, tak i ostatním po arcidiecési, aby dekret do měsíce lidu ohlásili v řeči mateřské a mimo to po tři nejbližší léta dvakrát do roka čtení dekretu opakovali, v lednu a srpnu. Stvrzenku o první promulgaci ať farář zašle do dvou měsíců ordinariátu pod pokutou desíti dolarů.[6])

Dekretem »Tametsi« nebyla s povrchu země odstraněna tajná manželství. Mimořádný způsob promulgace zákona (in singulis paroeciis)[7]) měl za násle-

---

[1]) Cap. 3, X, l. 4, tit. 3, »Clandestina coniugia« jsou sňatky, kterým nepřekážely ohlášky.

[2]) Statuta *Ernesti,* De sponsalibus et matrimonio, tisk 1762, str. 217: »Laici sub excommunicationis poena nubentes non audeant copulare, nec aliqua statuta condere, quae libertatem contrahentium matrimonium impediant quovis modo.«

[3]) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 2, n. 932; *Kop,* O významu a závaznosti dekretu »Tametsi« 1928, »Všehrd«, X, str. 59. Tamtéž, str. 60, pozn. 19, úryvek z listu arcib. pražského *Antonína Brusa z Mohelnice,* na sněmu přítomného.

[4]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 1, de ref. matrim.

[5]) Tato formule nemůže býti forma sacramenti, postrádajíc určité podoby.

[6]) Synodus archidioecesana pragensis, r. 1605, tisk 1762, str. 106, násl.

[7]) *Kop,* tamtéž, str. 125, násl.

dek, že na území protestantském nenabyl vůbec platnosti. Obtíž působila též smíšená manželství, která podle zásad kanonických tridentskému předpisu podléhají (can. 12). Nesnázím, pociťovaným zvláště v Belgii a Nizozemí, čelila tak zv. »declaratio Benedictina«, čili výsada papeže Benedikta XIV. udělená konstitucí »Matrimonia« ze dne 4. listopadu 1741.[1]) Papež vyňal pro zmíněné území z práva tridentského manželství nejen nekatolická, nýbrž i smíšená. Téže úlevy dostalo se zemím uherským dne 30. dubna 1841,[2]) což autenticky potvrzeno r. 1897.[3])

295 Nejistotám právním v říši německé učiněn konec konstitucí papeže Pia X. »Provida sapientique«, ze dne 18. ledna 1906.[4]) Tímto dekretem: α) podrobena byla právu tridentskému celá říše německá, takže zastaveny byly spory o tak zv. »loca tridentina«; β) ze zákona vyňata jsou smíšená manželství, tím spíše sňatky dvou nekatolíků.[5]) Manželství dosud neplatně uzavřená sanují se in radice. Výhoda dekretu »Provida« rozšířena na země uherské.[6])

c) *Nové právo.* Pod vlivem prací kodifikačních vydal papež Pius X. všeobecný dekret »Ne temere« ze dne 2. srpna 1907.[7]) Druhá část dekretu věnována formě manželství. Zákon nevyhovuje ovšem postulátu některých biskupů na sněmu vatikánském (1869—1870), kteří navrhovali úplnou abrogaci konstituce tridentské »Tametsi«.[8]) Nicméně byla forma tridentská podrobena značné změně: α) Místo »parochus proprius« zaujímá dnes výraz »parochus loci«. β) Možnost asistence pasivní ustupuje nutnosti asistence aktivní. γ) Výhody pro smíšené sňatky z r. 1741, 1841 a 1906 jsou dnes zrušeny. Též dekret »Provida« stal se bezpředmětným. δ) Pouze manželství dvou nekatolíků jsou osvobozena od tridentské formy, nikoli od kanonických překážek.

Dekret »Ne temere« přešel s malými opravami do zákoníku kanonického práva a tvoří v této formě dnes jediné platné a výlučné právo manželské (can. 1094—1099).

2. **ODDÁVAJÍCÍ HODNOSTÁŘ** (can. 1094—1097). Platné právo mění tridentský dekret takto: »Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur coram parocho, vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus . . .« (can. 1094). Zákon rozlišuje duchovní, kteří sňatku platně asistují, od jiných, kteří také dovoleně oddávají.

---

1) Bullarium Benedicti XIV., část 1., č. 34; *Kop,* tamtéž, str. 129.

2) Deklarace kardinála *Lambruschiniho.*

3) Kongregace sv. Officia dne 31. srpna 1877. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 84, str. 160, násl.

4) ASS, 39, str. 84, ČKD, 1906, str. 231, násl. (Tumpach); Archiv für kathol. Kirchenrecht, 86, str. 343, násl.

5) Privilej prospívala jediné občanům říše na území říšském, srovn. rozhodnutí kongr. svátostí ze dne 18. června 1919 ad 1, AAS 1, str. 516.

6) Kongregace svátostí dne 23. února 1909; *Knecht,* Handbuch, str. 619.

7) ASS 40, str. 525, násl.; ČKD 1907, str. 258, text zákona, str. 583 (Tumpach).

8) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 530.

296 A. *Platná asistence.* Snoubencům platně žehnají: místní farář, místní biskup neb jejich zmocněnec, za přítomnosti dvou svědků.

a) *Místní farář* (parochus loci) jediný platně asistuje sňatkům nejen svých poddaných, nýbrž i cizinců. I vlastní farář snoubenců potřebuje delegaci místní duchovní správy, aby na cizím území své poddané platně oddal (can. 1095, § 1, 2°). Farář je oprávněn oddávat až od nastoupení úřadu (can. 1095, § 1, 1°), čili po své instalaci (can. 461).

Faráři jsou naroveň postaveni:[1]) quasiparochi v území misijním (can. 451, § 2, 1°, 216, § 3); reální administrátoři fary inkorporované klášteru; simultání faráři tam, kde je duchovní správa rozdělena nikoli podle území, nýbrž podle národnosti, řeči neb obřadu; správci filiálních chrámů a lokálií, není-li snad právo kopulační reservováno farnímu kostelu; administrátoři za uprázdnění obročí.

O farářových pomocnících vyslovují se kanonisté opatrně.[2]) Kaplan není farářem, proto nemůže z vlastní moci oddávat. Nicméně závisí vše na partikulárním právu církevních provincií. Farář je oprávněn zmocnit svého pomocníka všeobecně (can. 1096, § 1). Někde požívá kaplan plné moci »ad universitatem causarum« po čas své činnosti v místě.[3])

O vojenských farářích a kaplanech kurátech a jejich poměru k diecésní duchovní správě dlužno čerpati poučení ze zvláštních ujednání sv. Stolice s příslušnou vládou.[4])

Rector ecclesiae (can. 479, § 1), ředitelé výchovného ústavu, trestnice a pod. nemají práv kopulačních (can. 481). Místní exempce kláštera a nezávislost řeholníků na faráři není ještě předpokladem oddávacího práva. V pochybách jakýchkoli je praesumptio iuris vždy na straně místního faráře (can. 462, 4°).[5])

297 b) *Diecésní biskup* (loci ordinarius). Téhož práva jsou účastni: praelati nullius, generální vikář, apoštolský administrátor neb vikář neb prefekt a jejich zákonní zástupci (can. 198, § 1—2). Ordinář žehná platně sňatkům od doby, kdy předložil nominační bulu kapitule (can. 334, § 3), ve všech farních úsecích diecése neb ve svém sídle všem diecésanům i cizincům.

Této moci nemají kardinálové ve svých titulech, ovšem s výjimkou kardinálů biskupů suburbikárních, ani nunciové a delegáti apoštolští, ani legati a latere bez zvláštního zmocnění[6])

c) *Delegát farářův neb ordinářův.*[7]) Jde tu o případné přenesení vlastní moci na jiného kněze (can. 1095, § 2). Toto delegační právo jest přesně ohra-

---

1) *Gasparri,* Tractatus canonicus, sv. 2, n. 933, násl.

2) *Gasparri,* tamtéž, n. 935; *Linneborn,* Grundriss, str. 345, časop. Apollinaris, 1932, str. 493; 1933, str. 227.

3) *Matoušů,* Praelectiones, str. 158.

4) *Knecht,* Handbuch, str. 629.

5) Domnělý farář (parochus putativus) platně oddává, poněvadž tu platí zásada: supplet ecclesia (can. 209); *Gasparri,* Tractatus, n. 936. Farář podvržený (parochus intrusus) nemá vůbec jurisdikce, *Gasparri,* tamtéž, n. 938.

6) *Cappello,* De matrimonio, sv. 5, n. 652; *Knecht,* Handbuch, str. 621, pozn. 2.

7) *Matoušů,* Praelectiones, str. 155, násl.

ničeno klausulemi can. 1096, § 1: »expresse, sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus . . .«[1]) Pouze stálým kaplanům může farář neb ordinář zákonem partikulárním dáti všeobecné zmocnění. Také kněz, který faráře pro nemoc neb stáří neschopného neb na dovolené dlícího zastupuje s vědomím a za souhlasu ordináře, dostává mlčky delegované zmocnění asistovat sňatkům vůbec (can. 475, § 2). Mimo tyto případy jest nutno, aby delegační listina zněla na určitého delegáta, označovala jasně osoby snoubenců s výzvou, aby delegovaný jejich sňatku v určený čas a v určeném místě asistoval.[2])

Vlastní farář snoubenců potřebuje delegace místní. Mezi přítomnými není třeba delegační listiny. Delegaci předpokládanou neb mlčky udělenou can. 1096, § 1 nepřipouští. Delegace může býti současně udělena více osobám alternativně. Delegovanému lze uděliti právo subdelegační (can. 199).

Na tomto místě dlužno si všimnouti dvojího výrazu, označujícího přenesení církevní moci z osoby na osobu. Jsou to *delegatio* (přenesení moci) a *licentia* (dovolení). Delegací rozumíme právní úkon, kterým církevní hodnostář, opatřený řádnou jurisdikcí, sděluje tuto pravomoc cele neb z části jiné osobě (can. 199, § 1). Jde tu vždy o »potestas regiminis, quae ex divina institutione est in ecclesia« (can. 196). Kdo této moci postrádá, jedná neplatně.

Licencí čili dovolením označujeme zmocnění, které nemá předmětem jurisdikci v přesném smyslu, a opomenutí vyššího souhlasu působí sice, že úkon je nedovolený, ale přece platný. Jen licence potřebuje farář neb ordinář v případu can. 1097, § 1, 3°, ač bez ní asistence sňatku zůstává přece platnou.

Jisto jest, že náš kodex kanonického práva užívá obou výrazů, delegatio a licentia, bez ohledu na jejich svrchu udaný rozličný význam.[3]) Převládá »licentia«. Když se tedy koná svatba před cizím farářem, není budoucně nutno, aby parochus sponsae rozeznával mezi »delegací«, kterou sděluje oddávajícímu pro obor státní, a »licenci« pro církevní forum.

298 d) *Svědkové* (duo saltem testes, can. 1094). Jejich přítomnost je nutna, i když chybí kněz (can. 1098, 2°). Právo neurčuje vlastnosti svědků. Do snubních matrik se svědkové podpisují jen podle práva partikulárního (can. 1103, § 1). Není předpisu, aby svědkové při spisování protokolu byli titíž jako při svatbě. Jest o to dbáti, aby svědkové byli plnoletí, dobré pověsti a bezúhonného života. Rozdíl mezi úkolem křestního kmotra a svědkem při oddavkách naznačuje, že tu netřeba příliš dbáti nábožensko-mravní kvality svědkovy. Nekatolíci svědky býti nemají.[4])

B. *Dovolená asistence.*[5]) Bezvadná asistence při manželské smlouvě žádá,

---

[1]) *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4, str. 585.

[2]) *Matoušů,* Praelectiones, str. 165.

[3]) *Matoušů,* Praelectiones, str. 162; *Knecht,* Handbuch, str. 629, pozn. 2; *Haring,* Grundzüge des katholischen Kirchenrechts 1924[3], str. 455. *Triebs* přičítá kolísání terminologie nedostatku redakce zákoníku; Praktisches Handbuch, část 4, str. 589.

[4]) *Triebs,* tamtéž, str. 599.

[5]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 541; *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4., str. 590, násl.

aby oddávající byl při úkonu činný nejen platně podle can. 1095, nýbrž také dovoleně, zachovávaje pokyny can. 1097. Tento zákon předpisuje:

a) Oddávající jest povinen opatřiti si mravní jistotu, že snoubenci jsou stavu svobodného neb vdovského (can. 1097, § 1, 1°). Oddává-li cizí farář, požádá o úřední výkazy faráře snoubenců.

b) Dovoleně oddává farář neb ordinář, zjistil-li, že aspoň jeden snoubenec má v místě oddavek trvalé neb přechodné bydliště (domicilium, quasidomicilium) podle can. 91 a 92,[1]) neb že se na území farním zdržuje již plný měsíc. Náleží-li jeden snoubenec do počtu osob potulných (vagus, can. 91), nemaje nikde domova, stačí, že se v přítomnosti zdržuje v tom místě (actualis commoratio, can. 1097, § 1, 2°).

Shoduje-li se skutečnost s předpisy can. 1097, § 1, 2°, nepotřebuje oddávající nižádné licence od jiného faráře.

c) Kdykoli snoubenci přebývali v místě svatby po dobu kratší než bylo právě udáno, je třeba požádati faráře trvalého neb přechodného bydliště neb měsíčního pobytu jednoho snoubence o dovolení (licentia). Dovolení není třeba, když jde o osoby potulné, cestující (vagi, actu itinerantes), neb když je nesnadno (gravis necessitas) ucházeti se o dovolení, na př. proto, že nelze odložiti sňatek pro nemoc snoubencovu, mobilisaci a pod. (Can. 1097, § 1, 3°.)

Kodex kanonického práva zůstává věren tradiční zásadě: »ubi sponsa ibi sponsalia«. Manželství smíšeného obřadu koná se před manželovým farářem, není-li někde v platnosti odlišné právo partikulární.

Farář oddávající, který opomenul opatřiti si předepsané dovolení, ztrácí nárok na štolové poplatky, které má odvésti vlastnímu faráři snoubenců (can. 1097, § 3), patrně faráři nevěstinu. Pro obor státní by znamenal nedostatek zmocnění neplatnost sňatku, jak vyložíme níže.

299 3. **NOUZOVÝ SŇATEK BEZ FARÁŘE** (can. 1098, 1°).[2]) Za jistých okolností je přítomnost faráře, ordináře neb jejich delegáta nejvýš nesnadná a svatba neodkladná. Církevní právo dispensuje pro takové případy od přítomnosti oddávajícího kněze. To platí za dvou okolností: v nebezpečí smrti a pro nepřítomnost kněze.

a) *Nebezpečí smrti* (mortis periculum). Hrozí-li snoubenci smrt, netoliko z nemoci, nýbrž též odjinud, na př. z nastávající bitvy, při plavbě na moři, v horách, v dolech, v letectví, zmocňuje zákon osoby, kterým je těžko sňatek odkládat, aby si projevily manželský souhlas jen před svědky: »In mortis periculo validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus« (can. 1098, 1°).

Podstatným předpokladem tohoto výjimečného práva je »grave incommo-

---

[1]) Srovn. tohoto díla sv. první č. 87.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 643; *Chelodi,* Ius matrimoniale, 1921³, str. 136, násl.; *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4., str. 599, násl.

dum«.[1]) Značná obtíž týká se buď fysické neb morální stránky životní, na př. těžká choroba farářova, nebezpečí smrti v mexické revoluci. Text nepraví: in mortis articulo, nýbrž in mortis periculo. Can. 1043 sděluje biskupům podobnou fakultu dispensovat od zevní formy sňatku. Tutéž fakultu má farář, delegovaný kněz i zpovědník (pro foro interno) podle can. 1044.

Zákon neklade za podmínku určitý důvod pro sňatek. Proto není nikdo povolán omezovati zmíněné právo na některé případy, na př. když je třeba sanovat manželstvím konkubinát neb legitimovat nemanželské děti. Úmysl zákonodárcův je zřejmě blahovolný, proto jsme oprávněni v podobných intencích vykládat dosah dispense.[2])

b) *Nedostatek oprávněných kněží* (1098, 1°). Když není farář, ordinář, ani jejich delegát přístupný a okolnosti vnucují přesvědčení, že tento stav potrvá ještě celý měsíc,[3]) mohou kandidáti stavu manželského vyměniti si souhlas před svědky. Z textu canonu: »dummodo prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam« odvozují autoři, že snoubenci jsou vázáni opatřiti si v tom směru plnou jistotu.[4]) Nepochybujeme o tom, že se mohou snoubenci spoléhati na veřejné mínění. Náhodný omyl v přesvědčení neruší platnost soukromého sňatku. Není nutno, aby styk s oprávněným farářem byl všeobecně nemožný, nýbrž stačí, že snoubencům samým je osobně nejvýše obtížno přijíti s farářem ve spojení.[5])

Bylo obtížno řešiti otázku, zda možno užíti výhody can. 1098 též za pouhé *morální* nemožnosti dostaviti se k faráři, na př. když státní zákon manželství zakazuje, svědomí však k němu nutí.[6]) Kanonisté odpovídali váhavě. Nejistotě učinilo konec úřední prohlášení interpretační komise kodexové ze dne 10. března 1928,[7]) že can. 1098 platí jen pro *fysickou* nemožnost dostaviti se k faráři. Ostatně snoubencům poslouží za daných okolností předpisy o matrimonium conscientiae (can. 1104—1107).

Zda se někdy civilní sňatek rovná smlouvě uzavřené jen před svědky podle can. 1098, je třeba zjistiti v konkretních případech. Ostatně zůstává všeobecným požadavkem kanonického práva, zavolati spolu se svědky kněze nezplnomocněného, je-li po ruce. Na platnost sňatku nemá však jeho přítomnost vlivu (can. 1098, 2°).

300 4. **OSOBNÍ ZÁVAZNOST ZÁKONA** (can. 1099). Také o can. 1094 platí kanonické zásady: »legibus mere ecclesiasticis non tenentur qui baptismum

---

[1]) *Triebs,* tamtéž, str. 600, násl. Výklad autentický podala: kongr. svátostí 31. ledna 1916, AAS 8, str. 36; kodexová komise 10. března 1928, AAS 20, str. 120, a 25. července 1931, AAS 23, str. 388.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 645.

[3]) Dekret »Ne temere«, čl. VIII. kladl podmínku do minula, aby totiž nedostatek kněze trval již po celý měsíc, kdežto can. 1098, 1°, hledí do budoucna.

[4]) *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4, str. 603.

[5]) *Chelodi,* Ius matrimoniale, 1921³, str. 151.

[6]) *Knecht,* Handbuch, str. 646, pozn. 2; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 546—548; *Wouters,* De forma, str. 40, násl.; *Matoušů,* Praelectiones, str. 172.

[7]) AAS 20, str. 120.

non receperunt« (can. 12). Sněm tridentský hlásá mimořádným promulgačním způsobem dekretu »Tametsi«, že nekatolíci jsou vlastně zákonu podřízeni v celém rozsahu. Též známá »declaratio Benedictina« nepřímo praví totéž.

Can. 1099, § 1 zavazuje k zevnější formě sňatku předepsané can. 1094: snoubence katolické a sňatky smíšené, vyznáním neb obřadem. Nekatolíci jsou zákona zproštěni (can. 1099, § 2).

a) *Katolíci.* Právně považujeme za katolíka toho, kdo se v katolické církvi narodil a byl pokřtěn, neb později konvertoval. Odpad od víry nikoho z povinnosti nepropouští.[1])

Označení »in catholica Ecclesia baptizati« vztahuje se na dítky katolických rodičů, které v nouzi pokřtil nekatolík. Totéž nelze tvrditi o dítkách nekatolických, když se rodiče vzpírají změně vyznání. Též mezikonfesní zákon státní staví se v cestu.[2])

b) *Katolík s nekatolíkem.* Ani zde neplatí odpadlík za nekatolíka. Dnešní kanonické právo škrtlo výhody, dříve smíšeným manželstvím přiznané, které byly ostatně pouze nouzovými opatřeními (minus malum). Dispense, udělená od kanonické překážky smíšeného vyznání (can. 1060) neb různého náboženství (can. 1070), nezmocňuje snoubence, aby pominuli předepsanou formu sňatku.

c) *Latinik s východanem.* Východní církve nejsou vázány formou tridentskou. Jejich podřízenost právu západnímu je pouze nepřímá. Východanka může se přizpůsobiti obřadu manžela latiníka (can. 98, § 4). Některé církve přijaly dobrovolně tridentskou formu, zvláště sjednocení Malorusové a Maronité.[3])

d) *Nekatolíci* (can. 1099, § 2). O nich platí výrok: »nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servandam«, kdykoli mezi sebou vcházejí v stav manželský. Bylo autenticky prohlášeno, že je považovati za nekatolické dítky zrozené z rodičů nekatolických, z jakéhokoli důvodu katolicky pokřtěné, ale potom pouze nekatolicky vychované.[4]) Totéž platí, i když pouze jeden z rodičů je mimo církev. — Dětem nekatolickým jsou na roveň postaveni »nati ab apostatis«.[5])

---

[1]) To platí též o odpadlících k bezvěří, když vcházejí v manželství s katolíkem. V cestě stává can. 1065.

[2]) Srovn. sv. první tohoto díla, č. 264, 265.

[3]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 552.

[4]) *Kodexová komise* dne 20. července 1929, AAS 21, str. 573.

[5]) *Kodexová komise* dne 17. února 1930, AAS 22, str. 195. Toto rozhodnutí není extensivní, nýbrž deklarativní; tak *kodexová komise* dne 25. července 1931, AAS, 23, str. 388.

Čl. 4. Zevnější okolnosti oddavek.

(Can. 1100—1103.)

Literatura jako v článku předešlém.

301 1. **OBŘADNOSTI ODDAVEK** (can. 1100—1102).[1]) Posvátný ráz manželství a jeho svátostnost nepřipouštějí, aby se vstup do stavu manželského obešel bez projevů náboženských. Can. 1100 nařizuje: »Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praescripti aut laudabilibus consuetudinibus recepti«. Sněm tridentský bere v ochranu »benedictiones et alias ceremonias«, které kněz při oddavkách zachovává.[2]) Též římský ritual poukazuje pouze všeobecně na »uniuscuiusque loci ritum«.[3]) Není tedy v církvi jednotné obřadové praxe při oddavkách. Rozeznáváme žehnání snoubenců rituální a liturgické.

a) *Benedictio ritualis* (can. 1100). Oddávající kněz je vázán šetřiti obřadů, které jsou předepsány v diecési neb v provincii zákonem partikulárním. Podstatou obřadu jsou otázky, které klade snoubencům kopulující, zda si dobrovolně bere jeden druhého. Vyslechnuv kladné odpovědi, prohlašuje kněz: »Ego vos in matrimonium coniungo in nomine P. et F. et Sp. S.«.

Důležitou novotu zavedlo kodifikované právo kanonické v tom směru, že odstranilo jakoukoli možnost pouhé *pasivní asistence* při svatbě. Can. 1095, § 1, 3⁰ ustanovuje za podmínku platné asistence: »dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum«. Ani smíšené sňatky nelze již odbýti trpnou přítomností.[4])

Jest pozoruhodno, že již Arnošt z Pardubic r. 1349 nařídil, aby »presbyteri ipsi factis interrogationibus consuetis, eos non differant copulare«.[5]) Rovněž sněm tridentský stanoví, aby kněz »viro et muliere interrogatis et eorum mutuo consensu intellecto« požehnal novomanželům.[6]) Kanonisté nepřikládali před kodifikací otázkám a odpovědem při kopulaci rozhodujícího významu, prohlašujíce kněze oddávajícího vůbec jen za kvalifikovaného svědka.[7])

Netřeba podotýkati, že formule »Ego vos in matrimonium coniungo . . .« netvoří ani podstatnou složku manželské smlouvy, ani formu svátosti. Není předpisu, aby se rituální obřad svatební doplňoval, když byl z nouze (casus

---

[1]) *Knecht,* Handbuch, str. 653, *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, str. 377; *Matoušů,* Praelectiones, str. 178.

[2]) Sněm tridentský, sess. 24, can. 11, de sacramento matrimonii.

[3]) Rituale Romanum, tit. 8, cap. 2. Za místního interdiktu jest pominouti liturgického požehnání, can. 2271, 2⁰.

[4]) Kongregace sv. Officia dne 10. března 1928, AAS 20, str. 120.

[5]) *Statuta Ernesti,* De sponsalibus et matrimoniis; tisk z r. 1762, str. 217.

[6]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 1, Tametsi, de reform. matrim.

[7]) *Knecht,* Handbuch, str. 628, pozn. 2.

necessitatis, can. 1100) vynechán. Svěcení *prstenů* a jejich vzájemná výměna náleží mezi nahodilé obřadnosti oddavek.[1])

302 b) *Benedictio liturgica* (can. 1101). Podle prastarého obyčeje následuje po oddavkách mše svatá, dovolují-li liturgické předpisy s formulářem »pro sponso et sponsa«.[2]) Mezi liturgií žehná kněz dvakráte slavnostně novomanželům, zvláště pak manželce. Texty modliteb značně připomínají žehnání starozákonné.

Ani tato »benedictio sollemnis« nepůsobí podstatu manželství, ačkoli ji can. 1101, § 2, vyhrazuje knězi, který sňatku platně a dovoleně asistuje. Žehnání (benedictio uteri) jest možno doplniti i po svatbě, nikdy však mimo mši svatou (can. 1101, § 1),[3]) Při odpoledních oddavkách jest možno užíti zvláštního, nově schváleného formuláře žehnání bez liturgie.[4])

Kanonické právo zapovídá mši svatou pro sponso et sponsa s liturgickým žehnáním snoubencům: α) Včas zapověděný (tempore feriato, can. 1101, § 1), vytčený v can. 1108, § 2. Ordináři přísluší moc povoliti benedikci tempore clauso, z příčin spravedlivých (can. 1108, § 3). V arcidiecési pražské jsou všichni faráři trvale zmocněni sloužiti včas zapověděný mši sv. s formulářem pro sponso et sponsa.[5])

β) Při smíšených sňatcích »omnes sacri ritus prohibentur« (can. 1102, § 2). Týž zákon uděluje biskupům pokyn, aby pro uvarování se nemilým výstupům některou z obvyklých ceremonií dovolili, nikoli však mši svatou. Není ovšem novomanželům zakázáno obcovati po oddavkách denní mší svaté.

γ) Liturgické požehnání odpírá církev ženě, když vstupuje opětně do stavu manželského (can. 1143). Požehnání může býti doplněno, bylo-li opomenuto za prvního sňatku.

303 2. **ZÁPIS DO FARNÍCH MATRIK** (can. 1103). Sněm tridentský naléhal na řádné registrování uzavřených sňatků.[6]) Dekret »Ne temere« i can. 1103, § 1 ukládají faráři, aby v matriku sňatků zanesl jména manželů a svědků, místo a den svatby a jiné záznamy, jak velí partikulární předpisy.

Matrimonium conscientiae (can. 1104—1107) se do veřejných farních matrik nezapisuje, nýbrž zápis se chová v tajném archivu biskupském (can. 1107, 379). Povinnost zápisu připadá pravidelně faráři nevěstinu a to i tehdy, když se svatba koná na jiném území. Jest pouze partikulárním zřízením, že parochus proprius

---

[1]) O historickém i symbolickém významu prstenu srovn. ČKD, 1913, str. 62, násl. (Pejška).

[2]) Kongregace obřadová rozhodla dne 14. června 1918, na které dny je možno užíti formuláře pro sponso et sponsa, AAS, 10, str. 332; *Matoušů,* Praelectiones, str. 184.

[3]) Statuta *Ernesti* z r. 1349 nazývají liturgické požehnání »benedictionem sacramentalem«, tisk 1762, str. 217.

[4]) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 103, 1923, str. 168.

[5]) ČKD, 1923, str. 243. — V čas *interdiktu místního* jest vynechati žehnání liturgické (can. 2271, 2⁰).

[6]) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 1, de reform. matrim.

zapisuje manželství bez řadového čísla, kdežto oddávající zápis řádně čísluje.[1]) Kdo oddává z cizího zmocnění, jest povinen oznámiti co nejdříve zmocniteli, kdo oddával, kde a kdy, za přítomnosti kterých svědků. Radí se poslati oddací list »ex offo«. Snubní listiny zůstávají vždy ve farním archivu domovském.[2])

Úkon sňatku je mimoto zapsati do *křestní matriky* obou manželů (can. 1103, § 2, 470, § 2). O zápis měj péči kněz oddávající. Byl-li sňatek slaven bez oprávněného kněze podle can. 1098, mají kněz náhodou přítomný i svědkové i manželé nerozdílnou povinnost (in solidum) o to se postarati, aby právní úkon byl řádně zapsán (can. 1103, § 3).

Byl učiněn návrh, aby se do křestních matrik zanášely i *civilní sňatky,* pro snazší orientaci farářovu.[3]) Nařízení v tom směru vyšla již v diecési budějovické a královéhradecké. Plán naráží na obtíž z toho důvodu, že farním úřadům se nedoručují úřední zprávy o občanských sňatcích. Starší nařízení, aby okresní úřad kopulující vyrozuměl farní úřad o provedených oddavkách,[4]) bylo z československé manželské novely vypuštěno.

Když ministerským nařízením ze dne 1. července 1868[5]) bylo farářům nařízeno, aby do snubních matrik zapisovali s pořadovým číslem civilní sňatky v plném rozsahu, demonstroval proti rozkazu rázně biskup Fessler († 1872) a církevní úřady neuvedly onen pokus ve skutek.[6])

304 3. **ZAPOVĚDĚNÝ ČAS** (tempus clausum, feriatum, can. 1108). Sakrální právo římské nepřipouštělo sňatky v měsíci květnu, věnovaném obětem za mrtvé.[7]) Křesťanství doporoučelo podobnou kázeň v ony církevní doby, které jsou věnovány kajícnosti a předním slavnostem.[8]) Sv. Pavel dává věřícím radu, zdržovati se manželství po čas zasvěcený modlitbám.[9])

Již za dávných dob nebylo dovoleno uzavírati manželství od neděle devítníkové (septuagesima) po oktávu velikonoční, od svátku Nanebevstoupení po oktávu svatodušní, v adventě po oktávu Zjevení Páně.[10]) Sněm tridentský zmírnil strohost zákona, omeziv zápověď sňatků: na dobu adventní až po Zjevení Páně, a na dobu postní od popeleční středy po oktávu Velikonoc.[11])

Can. 1108, § 2 opět zkracuje zapověděný čas o oktávy: »Sollemnis tantum nuptiarum benedictio vetatur a prima dominica Adventus usque ad diem Nati-

---

1) *Matoušů,* Praelectiones, str. 168; min. nař. ze dne 1. července 1868, č. 80; *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 89.

2) *Matoušů,* tamtéž.

3) *Matoušů* v ČKD, 1934, str. 187.

4) Zák. z 25. května 1886, ř. z. 47.

5) RGB, č. 80.

6) *Laurin,* Introductio in ius matrimoniale ecclesiasticum, 1895, str. 129.

7) *Cicero,* De legibus, l. 2, cap. 22, feriae denicales (nex) quia residentur mortui, ve dny »quibus hominis mortui causa familia purgabatur«; *Forcellini-Furlanetto,* Totius latinitatis lexicon, sv. 2, 1861, str. 639.

8) *Gratian,* can. 1—7, Caus. 33, qu. 4.

9) 1 Kor., 7, 5.

10) *Freisen,* Geschichte, str. 644, násl.; *Gasparri,* Tractatus, n. 1057.

11) Sněm tridentský, sess. 24, cap. 10, de ref. matrim.; tamtéž, can. 11, je censurováno mínění, nepřející časovým omezením manželských smluv.

vitatis Domini inclusive, et a feria IV. Cinerum usque ad dominicam Paschatis inclusive«.

Zápovědi nezasahují manželskou smlouvu samu, ale pouze svatební veselí (sollemnia nuptiarum), které odporuje duchu doby. Jak právo dekretální,[1]) tak i římský rituál a can. 1108, § 1 svorně prohlašují, že jsou sňatky přípustny »quolibet anni tempore«.

Některé církve byly ještě přísnější. V Čechách platily za tempus clausum křížové dny a arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé nařídil na pražském sněmu r. 1605, aby se tento chvályhodný obyčej (laudabilis consuetudo) i budoucně zachovával (perpetuo retineatur).[2]) Provinciální sněm pražský r. 1860 obnovil bývalou zápověď, připojiv z důvodů analogických všechny dny přísného postu.[3]) Kdykoli se v čas zapověděný s dispensí biskupskou slaví sňatek, má se to díti »summo mane, ianuis ecclesiae clausis, omisso sollemni comitatu et sine benedictione sponsorum intra missam . . .«[4])

Platné právo kanonické odstranilo všechny lokální zvláštnosti, takže zápovědí je postižena pouze »sollemnis tantum nuptiarum benedictio« (can. 1108, § 2). Biskup může však ze spravedlivé příčiny dovoliti slavné žehnání liturgické se mší sv. pro sponso et sponsa, ale dispensovaným budiž dán pokyn »ut a nimia pompa abstineant (can. 1108, § 3).

V arcidiecési pražské jsou faráři a jim na roveň postavení trvale zmocněni (cum potestate subdelegandi) dovoliti i liturgickou benedikci. Odpolední sňatky nejsou již zakázány.[5])

305 4. **MÍSTO ODDAVEK** (can. 1109). Kanonické právo rozeznává sňatky snoubenců katolických od sňatků katolíka s nekatolíkem.

a) *Katolické sňatky* konají se v kostele farním. Tu platí právní norma: ubi sponsa ibi sponsalia. Z rozumných důvodů oddává farář ženichův ve vlastním chrámu. S dovolením farářovým neb biskupovým jsou oddavky přípustny v jiném kostele farnosti neb ve veřejné či poloveřejné oratoři (can. 1109, § 1).[6])

Ordinář může svoliti, aby se sňatek konal v místnostech soukromých (in aedibus privatis), na př. v soukromé kapli. Licence smí se vztahovati na ojedinělé případy, kdy si závažné důvody výjimku vynucují. Naléhavé nutnosti je třeba, aby se oddavky slavily s biskupským dovolením v kostele seminárním a v kapli neb v oratořích řeholnic (can. 1109, § 2).

Není záhodno hověti u výběru místa sňatku nezřízeným choutkám snoubenců. Oddavky v letadle neb v ponorce nelze srovnati s posvátností úkonu. K oddavkám

---

1) Cap. 4, X, l. 2, tit. 9, De feriis (Celestin III.)

2) Synodus archidioecesana Pragensis, tisk 1762, str. 115.

3) Acta et decreta Concili provinciae Pragensis, 1860, tit. 4, cap. 11.

4) Tamtéž; *Kadlec,* v ČKD, 1934, str. 298.

5) Dekret arcib. ze dne 25. pros. 1917; Ordin. l. arcid. pr., str. 118, 169; tamtéž, ročn. 1918, str. 72; ČKD, 1923, str. 243; *Matoušů,* Praelectiones, str. 184.

6) Druhy oratoří udávají a okruh jim příslušných práv vyměřují can. 1188—1196.

na parníku cestou do zámoří je příslušným farář přístavního místa (parochus loci) odjezdu, neb místa, kde loď cestou staví.[1])

b) *Oddavky smíšeného vyznání* nenáleží vlastně do katolické svatyně (can. 1109, § 3). Biskupu však přísluší právo dovoliti některé obřady uvnitř chrámu. V krajích nábožensky smíšených utvořil se již v tom směru obyčej, který může biskup ve smyslu can. 5 schváliti za trvalou normu pro budoucnost.

306 5. **OBČANSKÉ PRÁVO ODDAVKOVÉ.** Československý manželský zákon ze dne 22. května 1919[2]) dává občanům svobodu voliti si sňatek civilní neb církevní.

a) *Oddávací úřad.* α) Pro občanský sňatek ustanovuje § 8 téhož zákona: »Přivolení k manželství se prohlašuje před přednostou politického úřadu okresního (obecního) nebo jeho zástupcem (na Slovensku před matrikářem), u přítomnosti dvou svědků a přísežného zapisovatele. Příslušný je úřad, který vyhlásil manželství. Před úřadem místně nepříslušným lze přivolení prohlásiti jen ke zmocnění úřadu místně příslušného«.

β) O církevních oddavkách ustanovuje manželská novela z r. 1919, § 12 takto: »... Přejí-li si snoubenci pouze sňatek církevní, konají se vyhlášky a oddavky u příslušného duchovního správce. Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správců, oddavky u jednoho z nich neb u obou podle vůle snoubenců«.[3])

Kompetentním je farní úřad, »v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště«.[4]) Jest ponecháno snoubencům, voliti si faráře nevěstina neb ženichova. Zásadou je, že oddává tentýž úřad, který vykonal ohlášky.[5])

Zákon se zmiňuje o příslušném duchovním správci, o řádném duchovním správci, o řádném bydlišti. Místo kanonického domicilium a quasidomicilium zastupuje pojem »řádného bydliště«. Naše »menstrua commoratio« (can. 1097, § 1, 2°) má svůj protějšek v šestinedělním pobytu podle § 4. zákona manželského: »Nebydlí-li některý ze snoubenců ve svém bydlišti ještě šest neděl, jest buď s vyhláškami čekati, až šest neděl se dovrší, nebo musí manželství býti vyhlášeno také v obci, kde onen snoubenec nejposléze bydlil déle šesti neděl.«[6]) Z analogie dlužno souditi, že před jmenovaným obdobím nemohou býti přistěhovalci platně oddáni.

Kanonický pojem »parochus loci« (can. 1094) nekryje se s pojmem faráře řádného bydliště. Tohoto rozdílu jest přesně dbáti, když farář k sňatku oprav-

---

1) *Knecht,* Handbuch, str. 669, pozn. 4.

2) Sb. z. a n., 1919, č. 320; *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927[3], str. 276.

3) § 75 o. z. obč. nařizoval: »Slavnostní prohlášení přivolení musí se státi před řádným duchovním správcem jednoho ze snoubenců«.

4) § 3 zákona z 22. května 1919, Sb. z. a n. č. 320.

5) § 8, tamtéž.

6) Lhůta šestinedělní počítá se od první ohlášky zpět podle § 4 manželského zákona, nikoli od třetí ohlášky zpět, jak obvykle § 72 o. z. obč. interpretovali.

něný uděluje svolení, aby jiný kněz manželství asistoval. Kdežto parochus loci potřebuje od vlastního faráře snoubenců (parochus proprius) pouze svolení (licentiam, can. 1097, § 1, 3⁰), předpisuje občanské právo vystavení listiny s plnou mocí (delegatio), aby zmocněnec platně oddával.[1]) Delegovaný zapisuje sňatek do knihy oddavků s poznámkou o delegaci a do osmi dnů hlásí faráři, který ho pověřil asistencí, že sňatek byl uzavřen. Farář řádného bydliště doplní své matriky došlými údaji.[2]) Občanské právo nezná manželství před samými svědky.

b) *Úřední zápis.* Manželský zákon československý z 22. května 1919, § 10 nařizuje: »O uzavření manželství je zříditi zápis, jejž podepíší mimo manžely oba svědkové a obě úřední osoby. Na zřízení zápisu a na jeho úpravě není závisla platnost manželství«.[3]) »Politické úřady okresní (obecní, matrikáři) vedou o vyhláškách a o sňatcích knihu vyhlášek a knihu sňatků a vydávají z nich na požádání úřední vysvědčení«.[4]) Z textu § 12. tohoto zákona plyne, že církevní matriky jsou pro civilní forum rovnocennými prameny, z nichž farní úřad vydává na požádání úřední vysvědčení.[5])

307 c) *O sňatcích za hranicemi vlasti.*[6]) Stává se, že se v tuzemsku hlásí o sňatek cizinci, a to buď vcházejíce v manželství mezi sebou neb cizinec si bere zdejší občanku. Nezřídka československý občan vstupuje v manželství za hranicemi republiky. Předpokládáme, že snoubencům na tom záleží, aby sňatek jinde uzavřený měl platnost ve vlasti.

Sluší rozeznávati *osobní způsobilost* snoubenců od *formy,* kterou se sňatek uzavírá. Snoubenec musí býti osobně způsobilým k právnímu úkonu oddavek podle svého domácího práva, kdežto zevní forma sňatku se řídí právem místním, podle obecné zásady: locus regit actum.

Obecný zákoník občanský, § 33, připisuje cizincům stejná občanská práva a povinnosti jako tuzemcům, dokáží-li, že jejich stát podobně jedná (zásada vzájemnosti).[7]) Osobní způsobilost cizinců k právním jednáním posuzuje se podle jejich vlasti.[8])

Podobné zásady chová manželský zákon pro země uherské čl. XXXI. z r. 1894, § 108—113.[9])

---

[1]) § 81, o. z. obč.

[2]) § 82 o. z. obč.; min. nař. ze dne 1. července 1868, ř. z. č. 80, § 18; *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 89; *Matoušů,* Praelectiones, str. 163.

[3]) Sb. z. a n., 1919, č. 320.

[4]) § 11, tamtéž.

[5]) *Rouček,* tamtéž, str. 93.

[6]) *Aichner-Friedle,* Compendium iuris ecclesiastici, 1911[11], § 194; *Chelodi,* Ius matrimoniale, 1921, str. 161; *Matoušů,* Praelectiones, str. 230, násl.

[7]) *Rouček,* tamtéž, str. 54.

[8]) § 34 o. z. obč.

[9]) *Rouček,* tamtéž, část 2, str. 1542.

Zemská správa politická v Praze upozornila instrukcí ze dne 11. března 1922,[1]) že cizinci, uzavírající zde sňatek, musí oddávajícímu úřadu předložiti: průkaz o státní a domovské příslušnosti a osvědčení o způsobilosti k uzavření sňatku v tuzemsku. »... cizinci musí se mimo své doklady (křestní a rodný list) o svém osobním stavu a náležitosti uvedené v § 72 a 78 obč. zák. vykázati ještě dokladem o svém státním příslušenství, jakož i vedle předpisu jich domovského státu osvědčením neb potvrzením příslušného jich cizineckého úřadu neb zastupitelského úřadu (konsulátu), že proti uzavření jich sňatku ve zdejším státním území není překážky.« »Této opatrnosti je tím více zapotřebí, by nenastalo dvojženství cizinců v tuzemsku a pak vzhledem k tomu, že tuzemská snoubenka, uzavírající zde sňatek s cizincem, má životní zájem na tom, aby věděla, kterého státu se stala příslušnicí, ježto uzavřením sňatku s cizincem ztrácí ipso facto zdejší státní a domovské příslušenství pro sebe i eventuelně svoji rodinu a tím i práv a nároků z tohoto státního svazku zde plynoucích.«[2])

Občan československý, vcházeje v cizině ve stav manželský, potřebuje příslušné výkazy, že je podle svých domácích státních zákonů osobně schopen. Forma sňatku vždy se řídí podle tamních zásad. Když na př. tuzemec se žení ve Francii, je vázán civilní formou oddavek ve Francii zavedenou obligátně, ačkoli ve vlasti této povinnosti nemá.

Jest důležito věděti, že zdejší farář nemůže z ohledu na státní zákonodárství platně delegovati zahraničního faráře k oddavkám zdejších snoubenců, ani farář cizozemec zdejšího duchovního správce.[3]) Pro obor církevní není tohoto omezení, poněvadž církevní zákony neznají politických hranic.

Čl. 5. O právech a povinnostech manželů.

(Can. 1110—1113.)

308 *Gratian,* Caus. 33 qu. 4 a. 5; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 20, De donationibus inter virum et uxorem; - *Lev XIII.,* konst. »Arcanum« ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 385, násl.; - *Pius XI.,* konst. »Casti connubii« ze dne 31. prosince 1930, AAS 22, str. 539, násl.; - *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 847, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 513, násl.; - *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 598, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 673, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, díl 4, 1932, str. 650, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 389, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 185, násl. - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 735, násl.

---

[1]) Ordin. list pražské arcidiecése, 1922, str. 42; Srovn. tamtéž, 1920, str. 81.

[2]) Výnosem min. vnitra ze dne 17. října 1932 bylo rozhodnuto, že si může cizí manželka, provdaná za tuzemce, vymíniti cizí domovskou příslušnost; ČKD, 1933, str. 370.

[3]) *Matoušů,* Praelectiones, str. 234. Chybí tu státní uznání delegovaného funkcionáře.

Manželská smlouva zakládá dvojí společenské ústrojí: společnost manželskou se vzájemnými právy obou kontrahentů a společnost rodinnou, v níž nabývá platnosti právní poměr mezi rodiči a dětmi.

Sňatkem povstává pro oba manžely překážka manželského svazku (impedimentum ligaminis, can. 1069), švakrovství (imped. affinitatis, can. 1077, § 1), neb je-li manželství neplatné, překážka veřejné počestnosti (can. 1078). Muž stává se manželskou smlouvou neschopen svěcení kněžského (can. 984, 4°, 987, 2°). Spolu se smlouvou přijímají křesťanští manželé svátost.

Práva a břemena jsou buď oběma manželům společná a vzájemná, neb jsou vlastní pouze jednomu z nich.

1. **VZÁJEMNÁ PRÁVA MANŽELŮ.** Právní stav manželů jest určen povahou manželské smlouvy (communio omnis vitae), účelem a podstatnými vlastnostmi jejími.

a) Mezi manžely nastává vinculum natura sua perpetuum et exclusivum (can. 1110). Každý pokus přetrhati tato pouta (iugum) jest porušením práv druhého. Život manželský je nemyslitelný bez společné domácnosti (vitae coniugalis communio, can. 1128). Diskutuje se o otázce, zda je žena bezpodmínečně povinna následovati muže daleko do ciziny.[1])

b) Oba manželé mají rovné právo na *pohlavní obcování* (debitum coniugale). Can. 1111 odstranil řadu zastaralých nepřijatelných názorů. Proti zřejmému výroku sv. Pavla[2]) byla za cizoložství pokládána pouze zpronevěra ženina, nikoli mužova. Naše občanské právo[3]) hájí zásadu: »Obě strany jsou především stejně zavázány k manželské povinnosti, věrnosti a slušnému zacházení.« To platí i o manželích rozvedených.[4])

309 Názor, že actus coniugalis je skutkem hříšným, byl záhy opuštěn.[5]) Can. 1111 opravil učení, že manžel není vázán *v prvních dvou měsících* konati manželskou povinnost (privilegium bimestre), zanáší-li se plánem zvoliti si stav dokonalosti.[6])

Zvláštností, odvozenou ze Starého zákona, byly tak zv. noci Tobiášovy.[7]) Papež Evarist doporučuje snoubencům, aby dva neb tři dny po oddavkách prodleli na modlitbách, v pohlavní čistotě.[8])

Pověstné »ius primae noctis« bývá důvodem k fantastickým domněnkám. Ještě za křesťanství byla žena rodička považována za nečistou a muži po tu dobu nebylo volno užívati svého práva.[9]) V době menstruace a těhotenství ukládána ženě

---

1) *Cappello,* De matrimonio, n. 738.

2) 1 Kor., 7, 4.

3) § 90 o. z. obč.

4) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 97.

5) *Freisen,* Geschichte, str. 848, násl.; *Knecht,* Handbuch, str. 674, pozn. 1.

6) Cap. 16, X, l. 4, tit. 1.

7) Tob. 6, 18; 8, 4; Srovn. *Gillmann,* v Archiv für kathol. Kirchenrecht, 107, str. 247, násl.

8) Can. 1, Caus. 30, qu. 5; srovn. tamtéž, can. 5.

9) Can. 1—4, dist. 5.

zdrženlivost.[1]) Nejstarší libri poenitentiales udávají dny a svátky zdrženlivosti od ženy.[2])

Právo na debitum coniugale přerušuje slib čistoty manželem složený.[3]) Avšak druhý manžel je oprávněn zrušiti slib, k němuž nedal souhlas (can. 1312, § 1). Spáchaným cizoložstvím ztrácí vinník navždy právo manželské (can. 1129, § 1, 1130), neb jen na čas pro hrozící těžké zlo, duchovní neb tělesné (can. 1131, § 1).

Křesťanská mravouka stanoví bezpečná pravidla, co jest právem přirozeným manželům přikázáno, co dovoleno neb zakázáno.[4])

c) Vzájemné *majetkové poměry* mezi manžely se řídí výlučně právem občanským. »Manželský svazek sám nezakládá ještě společenství statků mezi manžely . . .[5]) Zdrojem práv na majetek jsou ujednané smlouvy.«[6])

Předmětem jednání bývá: věno,[7]) obvěnění,[8]) jitřní dar,[9]) společenství statků,[10]) koakvisice,[11]) vdovský plat,[12]) darování mezi manžely,[13]) vzájemné závěti.[14])

310 d) *Povinnosti k dětem* (bonum prolis). Rodiče nesou plnou odpovědnost za blaho dítek zrozených i za ty, které vinou rodičů neb úmyslným zákrokem byly v zárodku zmařeny.[15]) Církev hlásá nezměnnou zásadu: »Parentes gravissima obligatione tenentur prolis educationem tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi, et etiam temporali eorum bono providendi« (can. 1113).

Jest úkolem rodičů dbáti o časný křest novorozeňat (can. 770, 747), o první svaté přijímání (can. 860), nemohou dětem bránit ve volbě stavu (can. 538, 971), ani je k němu nutit (can. 2352), jsou povinni věnovati péči katechetické výuce dítek (can. 1335) a náboženské výchově (can. 1372, § 2) na katolických ústavech (can. 1374).

Rodiče nejsou oprávněni hraditi si *výchovné* z pozdějšího majetku dítek. Jen v nouzi jsou děti, i nemanželské, povinny poskytovat rodičům výživu, oděv, lékaře.[16])

Náš *občanský zákon* nařizuje v úplné shodě s kanonickými předpisy

---

1) *Freisen,* Geschichte, str. 850.
2) Can. 1—13, Caus. 33, qu. 4; *Freisen,* tamtéž, str. 852.
3) Can. 1—6, Caus. 33, qu. 5.
4) *Triebs,* Praktisches Handbuch, díl 4, str. 654, násl.
5) § 1233 o. z. obč.
6) *Rouček,* tamtéž, str. 950, násl.: O svatebních smlouvách.
7) § 1218—1229 o. z. obč.
8) § 1230.
9) § 1232.
10) § 1233—1236.
11) *Rouček,* tamtéž, str. 967, násl.
12) § 1242.
13) § 1246.
14) § 1248.
15) *Vašek,* Rodina dvacátého století, 1924, str. 196, násl.
16) § 154 o. z. obč.

v § 139: »Rodiče jsou vůbec zavázáni své manželské děti vychovávati, to jest pečovati o jejich život a jejich zdraví, opatřovati jim slušnou výživu, jejich tělesné a duševní síly vyvíjeti a vyučováním v náboženství a v užitečných vědomostech klásti základ k jejich budoucímu blahobytu.«

311 2. **PRÁVA MUŽOVA.** Bez újmy rovnoprávnosti nabývá manžel nad ženou a dětmi nadvládu (patria potestas).[1]) Muž je »caput mulieris«,[2]) »hlava rodiny«.[3]) Mužovi přísluší úkol rodinu hájiti, ji zastupovati před úřady a na soudu a pečovati o přiměřenou výživu ženy a dítek, bez ohledu na vlastní majetek manželčin.[4]) Hranice »otcovské moci« udává občanské právo.[5])

Platí právní domněnka, že manželka svěřila mužovi správu svého volného jmění jako svému zákonnému zástupci.[6]) Právo pokládá manžela za zmocněnce své manželky, s ním nerozvedené.[7]) Přímo a nezávisle spravuje muž společné jmění a společnou koakvisici, která vznikla společnou činností manželů. Jmění manželčino osobité a jmění manželkou nabyté za trvání manželství spravuje manžel, jen když byl k tomu manželkou pověřen.[8])

Manželova »potestas herilis« vztahuje se na najaté služebnictvo. Manžel nemá práva, aby mu manželka poskytovala výživu, leč snad z titulu zvláštní úmluvy. Proto nemá manžel nárok na odškodnou, byla-li manželka nešťastnou náhodou zbavena života.[9])

312 3. **PRÁVA MANŽELČINA** (can. 1112). Žena poddána jest mužovi »sicut Ecclesia subiecta est Christo«.[10]) Manželka není služebnicí (mancipium) mužovou po právu římském, není otrokyně (serva), nýbrž družka (socia).[11]) »Nisi iure speciali aliud cautum sit, uxor, circa canonicos effectus particeps efficitur status mariti« (can. 1112). Již jsme poznamenali, jak nerovný sňatek omezuje občanskou rovnost mezi manžely (matrimonium morganaticum).

Manželstvím stává se žena nutně (necessario) účastnou bydliště (domicilia) mužova (can. 93, § 1), i když sama bydlí jinde. Občanské právo ustanovuje: »Manželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinna následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdělku . . .«[12]) Manželka cizozemka stává se zdejší občankou, ale může si vy-

---

1) *Justinian,* Inst. l. 1, tit. 9, De patria potestate.

2) 1 Kor. 7, 39; Efes. 5, 22; »familiae princeps«, Lev XIII., okr. l. »Arcanum«, ASS 12, str. 389.

3) § 91 o. z. obč.

4) § 91 o. z. obč.

5) § 147—154 o. z. obč.

6) § 1238 o. z. obč.

7) Zákon ze dne 25. října 1896, § 264, ř. z. č. 220; *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 975.

8) *Rouček,* tamtéž, str. 976.

9) *Matoušů,* Praelectiones, str. 186.

10) Efes., 5, 24.

11) *Lev XIII.,* okr. l. »Arcanum«, ASS 12, str. 389.

12) § 92 o. z. obč. Může si voliti obřad mužův (can. 98, § 4).

míniti cizí domovskou příslušnost.[1]) Manželka může získati samostatné přechodné bydliště (quasidomicilium), po manželském rozvodu také řádné bydliště (domicilium) (can. 93, § 2). Žena má právo na pohřebiště svého (posledního) muže (can. 1229, § 2), může si však zvoliti vlastní pohřebiště (can. 1223, § 2). Živiti muže není manželka povinna.[2])

Manželka není podrobena moci svého manžela co do správy svého osobitého jmění, kterou může kdykoli mužovi odejmouti.[3])

Čl. 6. O právním stavu dítek.

(Can. 1114—1117.)

313 *Iustinian,* l. 2—12, Cod. l. 5, tit. 27, De naturalibus liberis; Novella 74, cap. 1—3; Novella 89, cap. 1—10; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 17, Qui filii sint legitimi; - *Benedikt XIV.,* konst. »Redditae nobis« ze dne 5. pros. 1744, Bullarium Benedicti XIV., část 1, konst. 113; týž, De synodo dioecesana, l. 13, cap. 24, n. 11; - *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 857, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 518, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 605, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 678, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 188, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932², n. 1110, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 4, 1932, str. 662, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 396, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 745, násl.

1. **MANŽELSKÉ DÍTKY.** Plná míra práv v rodině a ve společnosti přísluší pouze dítkám pocházejícím z řádného manželství. »Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo . . .« (can. 1114). Dítky nepozbývají nabytých práv tím, že se časem domnělé manželství (m. putativum) ukáže býti nezákonným.

Výjimka, již uplatňuje can. 1114, týká se manželství putativního. Církevní právo neuznává legitimitu dítek zrozených z rodičů, kterým vadily v užívání manželství buď slavné sliby řeholní neb vyšší svěcení (can. 1114). Toto ustanovení chrání posvátný stav rodičů.

a) Právo předpokládá, že dítky zrozené v rodině jsou původu manželského podle zásady římské: »pater est is quem nuptiae demonstrant«.[4]) Tutéž normu opakuje náš can. 1115, § 1. Důkaz pro opak se nepřipouští, nicméně právní předpoklad ustupuje zjevné pravdě, že dítko je nemanželské (can. 1115, § 1).

---

[1]) Výnos min. vnitra ze dne 17. října 1932, ČKD 1933, str. 370.
[2]) *Rouček,* tamtéž, str. 102.
[3]) *Rouček,* tamtéž, str. 978.
[4]) Fr. 5, Dig. l. 2, tit. 4.

b) Právní předpoklad legitimity je vázán na ustanovenou časovou hranici. Římské právo uznávalo za manželské dítko, které nepřišlo na svět dříve než »septimo mense« po sňatku[1]) ani později než »in decem mensibus proximis morti mariti«.[2]) Can. 1115, § 2 vymezuje čas narození rovněž tak: »saltem post sex menses a die celebrati matrimonii vel intra decem menses a die dissolutae vitae coniugalis«. Děti nalezené jsou v právu považovány za legitimní.[3])

314 c) Občanský zákoník přiznává manželským dítkám právo na příjmení otcovo i na jeho stav.[4]) Také občanské právo uznává manželství putativní,[5]) které je však cizí právu římskému i východnímu kanonickému.

Právní domněnku pro manželský původ staví náš zákoník na porod po uplynutí 180 dní po uzavřeném sňatku a před uplynutím 300 dní po zrušení manželského svazku.[6]) Německý říšský zákoník určuje dobu zrození dítka na 181 den po svatbě a 302 dny po smrti manželově.[7])

Mužovi povoluje zákon tříměsíční lhůtu, aby se ucházel o prohlášení nemanželského původu dítka.[8])

2. **DÍTKY NEMANŽELSKÉ.** Pocházejí z manželství zjevně neplatného neb vůbec ze soulože mimomanželské.[9]) O nezákonném potomstvu ustálila se v právu tato terminologie: Filii naturales, spurii, adulterini, incestuosi, nefarii, sacrilegi.

a) *Naturales* slují dítky, byl-li mezi jejich rodiči možný sňatek buď při početí neb za těhotenství neb v čase narození dítek.[10])

b) *Spurii* pocházejí z rodičů, kterým právo v žádném z tří jmenovaných období nedovolovalo uzavříti spolu platné manželství. Spurii jeví se v těchto odrůdách:

α) *adulterini* — z cizoložství,

β) *incestuosi* — zplození s osobou pokrevnou neb sešvakřenou,

γ) *nefarii* — zplození s pokrevnou v přímém pokolení.

---

1) Fr. 12, Dig. l. 1, tit. 5.

2) Fr. 29, Dig. l. 28, tit. 2. — Srovn. *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 518, pozn. 18.

3) Na základě zkušeností odmítají někteří kanonisté tuto zásadu, *Knecht,* Handbuch, str. 679, pozn. 4; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 613.

4) § 146 o. z. obč. — Nejvyšší správní soud zrazuje od zvyku, dávati dítkám na křtu jméno druhého pohlaví, poněvadž to působí zmatek v úřadech; výnos ze dne 23. října 1932, ČKD, 1933, str. 364.

5) § 160 o. z. obč.

6) § 138 o. z. obč.

7) Něm. ř. zák., § 1592.

8) § 156—159 o. z. obč. Hojnou judikaturu přináší *Rouček,* Československý obecný zákoník obč,, část 1., 1926, str. 157; *Matoušů,* Praelectiones, str. 191, násl.

9) *Knecht,* Handbuch, str. 678. — Slovo »parchant« jest potupným označením dítka nemanželského. Je odvozeno od řeckého názvu παραχάραγμα = padělaný peníz, moneta adulterina; srovn. ČKD, 1913, str. 236, násl. (Pejška).

10) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 608.

δ) *sacrilegi* — zplození s osobou duchovní.

Právo kanonické i občanské jeví snahu zahladiti stopy nezákonného původu mimořádným právním opatřením, které snímá s postiženého hanbu a staví jej na roveň dítkám manželským. Jest *čtverý druh sanace:* dodatečný sňatek rodičů (matrimonium subsequens), papežský reskript (rescriptum principis), dispense a slavná profese řeholní.

Mimo jmenované způsoby legitimace připouští občanské právo legitimaci zánikem manželské překážky neb nezaviněnou nevědomostí.[1]) Římské právo zná legitimaci per oblationem curiae,[2]) ex testamento,[3]) per adoptionem.[4])

315 3. **MANŽELSTVÍ DODATEČNÉ** (can. 1116—1117).[5]) Císař Iustinian přičítá Konstantinu Velikému zásluhu, že snížil počet konkubinátů zákonem, který prohlašuje dítky za manželské, jakmile rodiče spolu vešli ve stav manželský.[6]) Tato zásada byla ochotně přijata do práva kanonického.[7])

Can. 1116 přisuzuje tentýž právní účinek jak platnému (verum) tak i domnělému (putativum) manželství, ať rodiče prvně sňatek slaví či neplatný svazek sanují. Konsumace manželství nerozhoduje. Jest však nutno zjistiti, že rodiče byli způsobilí (habiles) k manželství »tempore conceptionis vel praegnationis vel nativitatis (can. 1116) nemanželských dítek.[8]) Toto trojčlenné určení doby mělo svůj historický vývoj.[9]) Legitimovati dodatečným sňatkem jest tedy možno jen dítky zvané naturales, nikoli spurios. Příčina toho jest, že církevní kázeň staví na právní fikci, posunující sňatek zpět do minula, kdy bylo manželství kanonicky přípustno. Bylo autenticky rozhodnuto, že nelze provésti legitimaci dodatečným sňatkem, když byli rodiče obtíženi překážkou věku neb různosti náboženství.[10])

Zemská politická správa v Praze upozornila oběžníkem ze dne 18. března 1926, aby byl o legitimaci dodatečným sňatkem předběžně poučen příslušný poručenský soud, aby se předešlo nesprávným údajům.[11]) Zasluhuje povšimnutí pokyn, že v případech, kdy je legitimace právně nepřípustna, může matčin manžel dáti dítěti

---

[1]) § 161, o. z. obč.

[2]) L. 3, Cod. l. 5, tit. 27.

[3]) Novella 74, cap. 2.

[4]) Novella 74, cap. 3.

[5]) *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4., str. 673, násl.

[6]) L. 5, Cod. l. 5, tit. 27.

[7]) Cap. 1, 6, 9, X, l. 4, tit. 17.

[8]) *Gasparri,* Tractatus, sv. 2, n. 1111.

[9]) *Knecht,* Handbuch, str. 679, pozn. 8; *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4., str. 676.

[10]) Komise kodexová dne 6. prosince 1930, AAS 23, str. 24; časopis »Apollinaris«, 1931, str. 59.

[11]) Ordin. l. arcid. pražské, 1927, str. 1. Srovn. instrukci o legitimaci dětí v Ord. listě arcidiecése pražské, 1922, str. 59. Praktické pokyny dává *Matoušů,* Praelectiones, str. 195, násl.

své jméno prohlášením před zemským politickým úřadem, se svolením matky a dítěte, nebo, je-li toto nezletilé, zákonného zástupce u soudu.[1])

Legitimace dítek per subsequens matrimonium působí, že se děti stávají ve všem rovny dítkám zákonným, s některými výjimkami. Tak praví can. 1117. Legitimovaní mohou volně přijati vyšší svěcení (can. 984, 1°) i zastávati úřad vyšších prelátů v řeholích (can. 504), nemohou však býti jmenováni kardinály (can. 232, § 2, 1°), ani biskupy (can. 331, § 1, 1°) ani opaty neb preláty nullius (can. 320, § 2), bez zvláštní papežské dispense.

Farář ukládá rodičům před svatbou, aby prohlásili dítky za vlastní, osobně podepsanou listinou. Do křestní knihy je poznamenati, že dítko bylo legitimováno sňatkem rodičů. Je třeba toho dbáti, aby zápis měl platnost i před státem.[2])

316 4. **PAPEŽSKÝ RESKRIPT.**[3]) Nejvyšší církevní autoritě nelze upírati právo legitimovat děti buď na žádost rodičů neb z vlastní vůle (motu proprio). Zakladatelem tohoto práva je císař Iustinian I.,[4]) obnovitelem papež Inocenc III.[5]) Tento druh legitimace liší se od předešlé tím, že i spurii mohou býti omilostněni. Vždy jest přihlížeti k textu reskriptu, aby bylo zřejmo, zda není milost nějak omezena. Papežský reskript má platnost jen v oboru záležitostí církevních. Pro civilní forum jest žádati o »milost zeměpánovu« (= vlády),[6]) Milost se uděluje na žádost rodičů, se svolením zletilého dítěte neb s prohlášením poručníka a přivolením poručenského soudu.[7])

5. **PROMINUTÍ.** Vyšší autorita promíjí dispensí nepříznivý následek nemanželského původu jen v určitém směru (ad certum effectum). V ostatních právních poměrech zůstává vada v platnosti. Dispense udělená k účelům ojedinělým je strictae interpretationis (can. 85).

Příklad: Kdo je původu nemanželského, nemůže býti jmenován vyšším představeným v řeholi (can. 504). Tuto vadu odstraňuje sice pozdní sňatek rodičů neb papežský reskript, nikoli však dispense od iregularity, udělená pro svěcení (can. 991, § 3).

Legitimaci dítek provádí podle can. 1051 implicite každý, kdo po právu dispensuje od překážky platnosti, buď z vlastní moci neb užívaje všeobecné fakulty (indultum generale). Z milosti jsou vyloučeny dítky cizoložné a svatokrádežné.

---

[1]) § 165 o. z. obč., odstavec 2, rozšířený dílčí novelou I, § 8; *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, str. 169; *Matoušů,* Praelectiones, str. 195 až 199.

[2]) ČKD, 1924, str. 363.

[3]) *Benedikt XIV.,* konst. »Redditae«, § 40, De synodo dioecesana, l. 13, cap. 24, n. 16; *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 615. — Žádost je podati kongr. svátostí, AAS 1, str. 10.

[4]) *Justinian,* fr. 1, 2, 3 Dig. l. 40, tit. 11, De natalibus restituendis; Novella, 74, cap. 1, 2; Novella 89, cap. 9.

[5]) Cap. 13, X, l. 4, tit. 17.

[6]) § 162, o. z. obč.

[7]) Nařízení z 29. června 1850, ř. z. č. 257.

6. **SLAVNÁ ŘEHOLNÍ PROFESE.**[1]) Can. 984, 1° odpírá svěcení nemanželským dětem »nisi fuerint legitimati vel vota sollemnia professi«.[2]) Tento účinek slavných slibů zakládá se na představě, že slavná profese se rovná duchovní smrti,[2]) která odstraňuje veškeré stopy po životě světském. Nicméně i tento způsob legitimace podléhá omezením, které stanoví can. 991, § 3.

Čl. 7. O rozluce svazku manželského.

(Can. 1118—1127.)

317 *Iustinian,* Dig. l. 24, tit. 2, De divortiis et repudiis; Cod. l. 5, tit. 17, De repudiis; - *Gratian,* Caus. 27 qu. 2; Caus. 28 qu. 1 a 2; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 3, tit. 22, De conversione coniugatorum; l. 4, tit. 19, De divortiis; - *Sněm tridentský,* sess. 24, can. 5, 6, 7, 8; - *Pius IX.,* Syllabus errorum z 8. pros. 1864, § VIII; - *Lev XIII.,* konst. »Arcanum divinae sapientiae« ze dne 10. února 1880, ASS 12, str. 385, násl.; - *Pius XI.,* konst. »Casti connubii«, ze dne 31. prosince 1930, AAS 22, str. 539, násl.; - *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 769, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 541, násl.; - *Soldát,* O jedinosti a nerozlučnosti manželství, 1906; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 690, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 618, násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, 1932², n. 1132, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 4, str. 696, násl.; - *Linneborn,* Grundriss des Eherechts, 1933, str. 405, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 206, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 755, násl.

1. **POJEM MANŽELSKÉ ROZLUKY.** Kanonické právo staví manželskou smlouvu na dvou podstatných vlastnostech: jedinosti a nerozlučnosti. Nicméně usilují manželé nezřídka o to, aby pouta společného žití jim byla buď úplně sňata neb aspoň uvolněna. Římské právo označovalo uvolnění svazku manželského výrazem divortium neb repudium.[3]) Teprve znenáhla nutila praxe rozeznávat dvojí způsob rušení svazku manželského:

a) *divortium plenum* (perfectum) = definitivní zrušení smlouvy a všech právních důsledků z ní plynoucích, a

b) *divortium semiplenum* (imperfectum) = rozchod manželů z pospolitosti (cohabitatio) za dalšího trvání svazku (manente vinculo, can. 1129, § 1).

V českém právnictví užíváme svorně výrazu: *rozluka* = zrušení svazku a *rozvod* = přerušení společné domácnosti.[4])

---

1) *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4, str. 682, odvozuje tento druh legitimace od římské oblatio curiae, l. 3, Cod. l. 5, tit. 27.

2) *Justinian,* l. 53, § 3, Cod. l. 1, tit. 3; *Pejška,* Ius canonicum religiosorum, 1927³, str. 113.

3) Fr. 1, Dig. l. 24, tit. 2, De divortiis et repudiis.

4) Manželský zákon československý ze dne 22. května 1919, § 13, násl.; Sb. z. a n. č. 320; § 103 a 132 o. z. obč., »rozvod od stolu a lože«.

V nauce o manželské rozluce nabývá praktického významu rozdíl mezi: matrimonium ratum a consummatum (can. 1015, § 1), týkající se pohlavních styků, a matrimonium ratum a legitimum (can. 1015, § 3), odlišující manželství křesťanské od svazku osob nekřtěných.[1]) V této stati pojednáváme výhradně o rozluce (divortium plenum)

318 2. **HISTORICKÝ VÝVOJ MANŽELSKÉ ROZLUKY.** Bylo a jest přesvědčením všech poněkud vzdělaných národů, že blaho společnosti vyžaduje, aby svazek manželský zůstal trvalý a výlučný. Také rozlukové zákony moderních států nepřímo svědčí o nerozlučnosti svazku manželského, připouštějíce rozluku jen nesnadno, za určitých podmínek a jako výjimku od pravidla.[2])

a) Bylo znamením mravního úpadku, že Mojžíš udělil mužovi právo, aby podal ženě propustný list (libellus repudii), pro vadu, kterou na ní nalezl.[3]) O významu slov »propter aliquam foeditatem« hašteřila se škola vážného Šammaje s laxnějším směrem Hillelovým.[4])

b) Římské právo dovolovalo zapudit manželku, šlo-li o sňatek cum manu, pouze pro cizoložství, opilství a čáry. Manželství »sine conventione in manum« bylo rozlučitelné podle vzájemné dohody (divortium). Snadné bylo repudium, kterým se však svazek nerušil.[5]) Také otec mohl vdanou dceru reklamovat zpět.[6]) Soudně se manželství nerozlučovalo, obřad diffareationis byl řídký.[7]) Konkubinát byl z obou stran snadno rozlučitelný.[8]) Contubernium otroků přerušoval pán.

c) Křesťanství postavilo zásadu nerozlučnosti v čelo práva manželského. Spasitel prohlásil: »Omnis qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, moechatur et qui dimissam a viro ducit, moechatur.«[9]) Výjimku od pravidla viděli mnozí ve slovech: »nisi ob fornicationem«,[10]) která zavdala podnět k různosti učení, zvláště dokud byl ještě neznám rozdíl mezi rozlukou a rozvodem.[11])

d) Východní církevní právo dovolovalo vlivem státních zákonů rozluku mimo smrt manželovu též pro *cizoložství*. Trullská synoda r. 692 stíhá sice tresty církevními každou rozluku za života manželova,[12]) bylo však více důvodů, pro které mohl nevinný manžel zahájiti jednání rozlukové. Byly to na př. vele-

---

[1]) Can. 3, Dist. 26; can. 1, Caus. 28, qu. 1.

[2]) Sovětské zákony nepadají na váhu, spíše dlužno za to míti, že nynější ruské zákonodárství se zříká vůbec zřízení manželského v našem smyslu; časopis »Apollinaris«, 1933, str. 231, násl.

[3]) 5 Mojž. 24, 1.

[4]) *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 542, pozn. 5.

[5]) L. 8, Cod. l. 5, tit. 17. O libellus repudii tamtéž, l. 6.

[6]) L. 5, tamtéž.

[7]) *Scherer,* Handbuch, str. 542.

[8]) Fr. 1, Dig. l. 25, tit. 7, De concubinis.

[9]) Luk. 16, 18.

[10]) Mat. 19, 9.

[11]) *Scherer,* Handbuch, str. 543.

[12]) *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 3, 1877. str. 341, can. 87.

zrada, dokázané cizoložství, úklady na život,[1]) impotence,[2]) řeholní sliby,[3]) dlouholetý žalář.[4])

Papež Eugen IV. (1431—1447) po sjednání unie Řeků ve Florencii roku 1439 rázně napomenul Východďany, aby upustili od laxní interpretace starších pramenů.[5]) Sjednocené církve přizpůsobily se praxi římské.

319 e) V západní církvi zdokonalil se právní systém rozlukový zvláště v zápase s nepřijatelnými zásadami národů germánských a slovanských, křesťanství přijímajících.[6]) Vešel v platnost rozdíl mezi manželstvím dokonaným (matrimonium consummatum) a nedokonaným (m. ratum tantum).[7]) Ve století 12. rozpoutal se spor mezi mistry pařížskými a bononskými. Škola pařížská nepřikládala význam rozdílu mezi manželstvím dokonaným a nedokonaným, sledujíc římskou zásadu: »Consensus non concubitus facit nuptias«. Bononští, a s nimi spříznění kanonisté římští přičítali absolutní nerozlučnost pouze manželství dokonanému.[8]) Praxe dovedla obě teorie usmířit.

Sněm tridentský formuloval čtvero anatematismů na bludné věty tou dobou o nerozlučnosti manželství šířené.[9])

Podle dnešní církevní kázně rozeznáváme rozluku manželství trojího druhu: manželství křesťanského dokonaného, manželství nedokonaného, manželství mimokřesťanského.

3. **MANŽELSTVÍ KŘESŤANSKÉ DOKONANÉ** (matrimonium ratum et consummatum, can. 1118).[10]) Can. 1118: »Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest«. Zákon se opírá o božský zákaz: »Quod Deus coniunxit homo non separet«.[11]) »Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit, quod si dormierit vir eius liberata est.«[12])

Zápovědi podléhá v plném rozsahu manželství pokřtěných nekatolíků. To platí i pro případ, že pouze jeden manžel je pokřtěn a později opět od víry odpadl. Ani manželství neplatné ani domnělé (putativum, can. 1015, § 4) není nerozlučné. Rozlukou nenazýváme ani soudní výrok neplatnosti manželské smlouvy, ani přerušení zevního společenství či rozvod.

Pochybnost o smrti manželově činí nejistou jak existenci manželství první-

---

1) Novella, 117, cap. 8.
2) Novella, 22, cap. 6.
3) L. 33, § 3, Cod. l. 1, tit. 3.
4) *Knecht,* Handbuch, str. 695.
5) *Wernz-Vidal,* Ius can., sv. 5, n. 622.
6) *Freisen,* Geschichte, str. 775.
7) Užíváno též výrazů: matrimonium perfectum a initiatum.
8) *Wernz-Vidal,* tamtéž, str. 729.
9) Sněm tridentský, sess. 24, can. 5—8.
10) *Pius IX.,* Syllabus errorum ze dne 8. prosince 1864, n. 67; *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbolorum, 1928 16-17, n. 1767.
11) Mat. 19, 6.
12) 1. Kor. 7, 39; Řím. 7, 12.

ho tak i platnost sňatku druhého. Prvnímu manželství přeje zásada: »matrimonium gaudet favore iuris . . .« (can. 1014).

320 4. **MANŽELSTVÍ KŘESŤANSKÉ NEDOKONANÉ** (matrimonium ratum non consummatum, can. 1119). Can. 1119: »Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita«.

V právu kanonickém se ujala zásada, že formou manželství je »partium consensus« (can. 1081, § 1). Přece se podařilo teorii kopulární, že vykonává vliv na trvání manželství v případech mimořádných. Po oddavkách se ovšem předpokládá, že manželé užili svého práva (praesumitur consummatio, can. 1015, § 2). Proto je v zájmu manželů, aby před církevním soudem provedli důkaz, že jejich sňatek zůstal nedokonaným.

K rozluce manželství nedokonaného dochází dvojí cestou:

a) *Slavnou profesí řeholní.*[1]) Právo dekretální poskytovalo novomanželům dvouměsíční lhůtu na rozmyšlenou, zda by se měli rozhodnouti pro stav dokonalejší.[2]) Sněm tridentský stíhá církevní klatbou odpůrce rozlučitelnosti manželství řeholními sliby.[3]) Jednoduchá profes v řádu jesuitském má tentýž účinek (can. 1073), nikoli kněžské svěcení mužovo.

Podle císařského práva rozlučovala profese i dokonané manželství.[4]) Dnešní řeholní právo snižuje počet případů na míru nejnižší, stanovíc překážku pro vstup do řehole: »coniux durante matrimonio« (can. 542, 1°).

Po profesi druhově požádej pozůstalý o církevní prohlášení, že manželský svazek je profesí uvolněn a že nic nestojí v cestě novému sňatku.[5]) Nezvratný důkaz o tom, že manželství zůstalo nedokonaným, je podmínkou sňatku druhého.

b) *Papežskou dispensí.* Joannes Andreae († 1348) učí: »Communis opinio doctorum est, quod matrimonium non consummatum potest papa rumpere«.[6]) Žádost vyřizuje kongregace svátostí (can. 249, § 3). Žádati o dispensi mohou manželé neb jeden z nich. Dispense motu proprio je nemyslitelna.[7]) Bez spravedlivé a naléhavé příčiny Řím nedispensuje. Obyčejné důvody pro uvolnění svazku manželského jsou: tělesná nemohoucnost, násilí, důvodná bázeň a nedostatek souhlasu při oddavkách, značný omyl, předvídané nesváry domácí a vzájemný odpor.

---

1) Cap. 1—21, X, l. 3, tit. 32, De conversione coniugatorum.

2) Cap. 7, tamtéž.

3) Sněm tridentský, sess. 24, can. 6.

4) L. 53, § 3, Cod. l. 1, tit. De episcopis.

5) Nový sňatek před biskupským prohlášením byl by platný, poněvadž can. 1119 výslovně udává, že se svazek manželství profesí ruší »ipso iure«.

6) Glosa cap. un. in VI, l. 3, tit. 15, De voto et voti redemptione; *Scherer,* Handbuch, str. 556, pozn. 47.

7) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 624, pozn. 37.

Kongregace svátostí pověřuje nezřídka vyšetřením důvodů dispensačních a skutečnosti nedokonaného manželství soudní tribunál sv. Roty (can. 249, § 3). Soudní řízení je vésti podle can. 1960—1992 de causis matrimonialibus a podle instrukce ze dne 7. května 1923.[1]) Zvláštní pokyny ze dne 23. května 1929[2]) mají tomu zabrániti, aby při šetření byli vyslýcháni pouze svědkové soudcem připuštění. Informační proces připravuje místní ordinář.[3]) Nový sňatek před úředním výrokem rozluky byl by neplatný. Papežská dispense od manželství nedokonaného chová v sobě (implicite) prominutí překážky zločinu, spáchaného nemine patrante (can. 1053, 1075, 1°).

321 5. **MANŽELSTVÍ OSOB NEKŘTĚNÝCH** (matrimonium legitimum, can. 1015, § 3, 1120—1127).[4]) Can. 1120, § 1: »Legitimum inter non baptizatos matrimonium licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino«.

Nerozlučnost manželství, jsouc diktátem práva božského, zavazuje stejně křesťany i nekřesťany. Proto musí prominutí od zákona rovněž vycházeti z moci Bohem udělené.

a) *Pojem výsady*. Privilegium Paulinum plyne z výroku sv. Pavla v prvním listě ke Korinťanům: »... pravím já, ne Pán: Má-li který bratr manželku nevěřící a ta svoluje s ním bydliti, nepropouštěj ji. A má-li žena věřící muže nevěřícího a ten svoluje s ní bydliti, nepropouštěj muže, nebo posvěcen je muž nevěřící zkrze ženu věřící, a žena nevěřící jest posvěcena zkrze muže věřícího, jinak by děti vaše nečisté byly, nyní jsou však svaté. Chce-li nevěřící odejíti, ať odejde, není bratr neb sestra v takové věci poddán službě, ale k pokoji povolal nás Bůh«.[5])

Výsady té (casus apostoli, privilegium fidei) může užíti jen manžel křesťan, pokřtěný až po sňatku, když druhý zůstal v nevěře.[6]) Výsada prospívá i nekatolíkům.[7]) Poněvadž sv. Pavel mlčí o novém sňatku křesťanově, sv. Augustin nové manželství považuje za nepřípustné.[8])

Důvod pro mimořádnou milost je favor fidei. Neofyta, nejsa dosud u víře náležitě upevněn, jest v těsném společenství s nevěřícím vystaven nebezpečí ztratiti víru. Na podobný poměr manžela katolíka k pokřtěnému nekatolíkovi není možno užíti can. 1120, poněvadž jde o matrimonium ratum a svátost. Nepokřtění heretikové i moderní bezbožci jsou na roveň postavení nevěřícím (infideles) ve smyslu sv. Pavla.[9])

322 b) *Podmínky výsady*. Křest manželův nerozlučuje ipso iure manželství

---

[1]) AAS 15, str. 389.

[2]) AAS 21, str. 490.

[3]) *Linneborn,* Grundriss, str. 410.

[4]) *Knecht,* Handbuch, str. 703.

[5]) 1 Kor. 7, 12—15. — O věcném významu Pavlova výroku srovn. *Knecht,* Handbuch, str. 703.

[6]) Papež Inocenc III. vykládá privilej v cap. 7, X, l. 4, tit. 19, De divortiis.

[7]) Časopis »Apollinaris«, sv. 6, str. 87.

[8]) *Sv. Augustin,* De bono coniugali, cap. 18, *Migne,* PL 40, str. 387.

[9]) *Knecht,* Handbuch, str. 711.

uzavřené v pohanství. Dříve než nabývá novokřtěnec práva odpoutat se od svého druha, jest dlužen předložiti mu dvé otázek (interpellationes): α) zda i on jest ochoten státi se křesťanem; β) zda chce aspoň spolu v míru žíti (cohabitare pacifice), bez potupy Stvořitelovy (can. 1121, § 1).[1])

Od interpelací osvobozuje jediné sv. Stolice (can. 1121, § 2). Netřeba klásti druhou otázku, vyzněla-li první odpověď příznivě. Doporučuje se předložiti manželovi otázky úředně, pomocí biskupské kurie (can. 1122, § 1). Není-li úřední forma snadná, jest přípustno jednati s manželem soukromě před dvěma svědky (can. 1122, § 2) neb jiným způsobem dokazatelným, na př. ověřeným dopisem.

Křesťanský manžel, obdržev obojí odpověď zamítavou, nabývá práva uzavříti nový sňatek pouze s osobou katolickou (can. 1123).[2]) Teprve tímto činem dochází k rozluce prvního svazku (can. 1126). Naskytnuvší se právní otázky neb praktické obtíže je řešiti podle zásady: »privilegium fidei gaudet favore iuris« (can. 1127). Nelze však užíti výsady sv. Pavla v případě, když bylo s dispensí papežskou uzavřeno manželství křesťana s nekřesťanem (impedimentum disparitatis cultus, can. 1120, § 2).

c) *Úlevy v podmínkách.* Privilegium fidei nabylo nečekané váhy, když ve století 15. misionáři počali šířiti křesťanství mezi pohany nového světa. Zřízení interpelační naráželo přečasto na značné obtíže. Zkušenost učila, že bývá zbytečno tázati se manžela, neb i životu nebezpečno. Sv. Stolice, užívajíc svého práva interpretovati závaznost práva božského (can. 1038, § 1),[3]) zbavila neofyty břemene dotazovati se pohanského manžela, za určitých obtíží.[4])

Papež Pavel III. dovolil dekretem »Altitudo« ze dne 1. června 1537, že není křesťan vázán na první manželku; Pius V. prohlásil konstitucí »Romani Pontificis« ze dne 2. srpna 1571, že si může křesťan ponechati manželku, která spolu s ním přijala křest; Řehoř XIII. dispensoval od interpelací dekretem »Populis« ze dne 25. ledna 1585, když nelze nepřítomného se dopátrati.

Tyto partikulární výhody pro určitá území rozšiřuje can. 1125 výslovně na celý svět, kdykoli se v cestu staví podobné obtíže.[5]) Není tedy nutno za okolností, o nichž se uvedené dekrety zmiňují, žádati o římskou dispensi.

323 6. **ROZLUKA PODLE ZÁKONA OBČANSKÉHO.**[6]) Naše občanské

---

[1]) *Sv. Pavel* nemluví sice o interpelacích, nicméně vyplývá církevní kázeň přímo z praktických potřeb. — Pavlův výraz »discedat« dlužno rozuměti netoliko o fysickém opuštění manžela, nýbrž také o mravní nemožnosti klidného spolužití.

[2]) Požadavek katolického vyznání není podmínkou platnosti manželství, *Chelodi,* Ius matrimoniale 1921[3], str. 174, pozn. 6.

[3]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 633.

[4]) *Gasparri,* Tractatus, sv. 2, n. 1157, násl.

[5]) Uvedené listiny jsou v celém svém rozsahu uloženy v zákoníku kanonického práva jako Documenta VI, VII, VIII.

[6]) *Vacek,* Manželské právo podle názorů církve římskokatolické, díl 1, 1922, str. 68, díl 2, 1925, str. 299; *Henner,* Základy práva kanonického, 1927[3], str. 283; *Matoušů,* Praelectiones, str. 211; *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 116, násl.

právo hlásilo se původně k zásadě, že manželství katolíků je rozlučitelno pouze smrtí jednoho manžela.[1]) Jen nekatolíkům povoloval zákon rozluku podle jejich náboženských názorů. Též židům bylo ponecháno zvláštní právo o propustném lístku.[2])

Manželská novela z 22. května 1919[3]) zrušila § 111 občanského zákoníku. Současně vešlo v platnost právo o manželské rozluce.[4]) Rozluku lze žádati jen ze zákonných důvodů, kterých novela uvádí devatero:[5])

a) cizoložství druhého manžela,
b) odsouzení do žaláře na tři roky neb pro trestný čin z pohnutek zvrhlých,
c) zlomyslné opuštění manžela,
d) úklady o život neb zdraví manželovo,
e) zlé nakládání s manželem, těžké ubližování, urážky na cti,
f) zhýralý život,
g) trvalá periodická choroba duševní, degenerace, hysterie, pijáctví, padoucí nemoc,
h) hluboký rozvrat manželský,
i) nepřekonatelný odpor.

Právo žalobní se promlčuje po roce neb pětiletí neb pomíjí odpuštěním.[6]) Příslušným rozhodovati o žalobě na rozluku je sborový soud první stolice.[7]) Byli-li manželé již rozvedeni od lože a stolu, může se přikročiti k rozluce na podkladě prvního šetření.[8])

Rozvedené manželce může na žádost zemská vláda dovoliti, aby užívala místo jména manželova původního jména dívčího.[9]) Chtějí-li rozloučení obnoviti manželský život, je třeba nové smlouvy manželské se všemi obřadnostmi.[10]) Církevně lze při tom spolupůsobiti pouze v případu, že první sňatek byl kanonicky neplatný.

Na Slovensku platí dosud rozlukové právo uložené v § 75—103 zák. čl. XXXI. z r. 1894.[11])

---

1) § 111 o. z. obč.
2) § 133 o. z. obč.
3) Sb. z. a n. č. 320, § 25.
4) § 13—24, tamtéž.
5) § 13, tamtéž. Zákon blíže rozvádí skutkovou povahu viny; srovn. *Rouček,* tamtéž, str. 116, násl. (judikatura).
6) § 14, tamtéž.
7) § 20, tamtéž. Zákonem ze dne 1. dubna 1921, čl. V, 1, zrušeno bylo ustanovení obhájce manželského svazku, Sb. z. a n. č. 161.
8) § 17, tamtéž.
9) *Matoušů,* Praelectiones, str. 213.
10) § 118 o. z. obč.
11) *Rouček,* tamtéž, díl 2., str. 1535, násl.

Čl. 8. O rozvodu.

(Can. 1128—1132.)

324 *Sněm tridentský,* sess. 24, can. 8; - Instrukce kardinála *Rauschera,* § 206 až 207; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, str. 578, násl.; - *Vacek,* Rozvod a rozluka, 1920; - *Chelodi,* Ius matrimoniale, 1921[3], str. 176, násl.; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2, 1927[3], str. 285, násl.; - *Soldát,* O jedinosti a nerozlučnosti manželství, 1906, str. 139, násl. - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 725, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 639, násl.; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 214, násl.; - *Gasparri,* Tractatus, canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932[2], n. 1171.

1. **POJEM ROZVODU.** Spasitel zřejmě naznačil, že nevinný manžel není vázán sdíleti s cizoložným druhem společnou domácnost.[1]) Can. 1128 podává všeobecnou normu: »Coniuges servare debent vitae coniugalis communionem, nisi iusta causa eos excuset«. Výraz »iusta causa« neznamená výlučně cizoložství.[2])

Rozvodem (separatio a toro et mensa) nazýváme přerušení společného života, takže manželé žijí odděleně a výchova dětí svěřena jest otci neb matce, podle okolností. Finanční otázky a úprava majetkových poměrů rodiny řídí se po rozvodu právem občanským, jako effectus civiles separabiles (can. 1016). Do kanonického práva nenáleží separatio a toro, na které se manželé smluvili buď pro tělesnou vadu neb ze zbožnosti ad tempus, podle návodu sv. Pavla.[3])

Vlivem práva hebrejského[4]) byl kdysi názor v církvi, že jest přísnou povinností opustiti cizoložného manžela. Podle římského práva dopustil se manžel kuplířství (lenocinium), když u sebe podržel cizoložnou ženu.[5]) Zvítězil však názor sv. Augustina, poukazujícího na laskavé jednání Kristovo s ženou cizoložnou.[6]) Rozvod není povinností, nýbrž právem.

2. **ROZVOD TRVALÝ.** a) *Důvod pro rozvod.* Can. 1129 stanoví: »Propter coniugis adulterium alter coniux manente vinculo, ius habet solvendi, etiam in perpetuum, vitae communionem . . .« Cizoložství poskytuje právní důvod pro rozvod, jen když bylo vědomé (formale), zaviněné (culpabile), dokonané (consummatum) a jisté (moraliter certum).[7]) Pouhé podezření nestačí, důvodem k jednání jsou však pádné, nutkavé domněnky (praesumptiones violentae).[8])

---

1) Mat. 5, 19.

2) Srovn. Sněm tridentský, sess. 24, can. 8.

3) 1 Kor. 7, 5.

4) 5 Mojž. 22, 13, násl.

5) Fr. 2, § 2, Dig. l. 48, tit. 5, Ad legem Juliam de adulteriis coercendis; srovn. tamtéž, fr. 29, 33.

6) Can. 7, 8, Caus. 32, qu. 1; srovn. rozpory tamtéž, can. 1, 4, 5, 6.

7) *Gasparri,* Tractatus, n. 1172.

8) Cap. 27, X, l. 2, tit. 20, De testibus et attestationibus.

Někteří kanonisté rozšiřovali účinky cizoložství svévolně na zločin sodomie s třetí osobou a na bestialitu.[1]) Po kodifikaci kanonického práva nelze podobným soukromým názorům přisvědčovati, když can. 1129 zcela jasně mluví o jediném adulteriu. Jen cizoložství chová v sobě specificky význačné porušení manželských práv. Rovněž se příčí právním pojmům výrok, že apostasia a fide se rovná duchovnímu cizoložství.[2])

Nevinný manžel ztrácí právo, které mu can. 1129, § 1 dává, za následujících okolností: α) když se zločinem souhlasil (consensus, kuplířství), β) k manželské nevěrnosti dal příčinu, odpíraje konati své povinnosti, γ) zločin již prominul (condonatio), půlletým společenstvím (can. 1129, § 2), δ) neb stejného zločinu se dopustil, poněvadž »mutua iniuria compensatur« (can. 2218, § 3).

325 b) *Způsob rozvodu.* Manžel oprávněný, aby přerušil společenství s cizoložným druhem, může svůj plán provésti buď po výroku církevního soudce neb z vlastní moci (can. 1130). Úředního prohlášení není třeba, když je zločin plně zjištěný a obecně známý, ježto samo Písmo zmocňuje k jednání.[3])

Rozvod je trvalý se strany nevinného, který není nikdy vázán přijati zpět zrádného druha. Volá-li však nevinný manžela zpět, je volaný povinen obnoviti život manželský, dokud si nezvolil stav s manželstvím neslučitelný (can. 1130).

Zevní poměry tomu často překážejí, že nelze rozvod provésti v celém rozsahu. Nevinný manžel nemůže na př. vyhostiti z domu cizoložníka, který je domácím pánem. Podobnou překážku působí hmotná závislost na nevěrném manželovi. Důsledné vypovězení debiti coniugalis bývá se strany nevinného jediným čestným východiskem, tedy pouhý rozvod od lože.

3. **ROZVOD DOČASNÝ.** a) *Právní důvody.* Nepředvídané osobní vady, duševní neb fysické jednoho manžela, činí trvání manželské pospolitosti ve vysokém stupni obtížným, a to tak dlouho, dokud trvají. Poskytují druhému manželovi právo přerušiti na čas společenství s nehodným druhem. Can. 1131, § 1 udává tyto případy: přestup k sektě, nekatolická výchova dítek, život zločinný a zahanbující, životu neb duši nastrojené těžké nebezpečí, surové zacházení a pod.[4])

Veškery jmenované důvody pro rozvod nesou ráz *viny morální.* Stihne-li však manžela zlo nezaviněné, *choroba* tělesná neb duševní, úraz, nastává manželovi úkol vytrvat ve službách trpícího druha a zachovat slíbenou věrnost až do smrti.

Důvody pro přechodné přerušení manželského žití jest předložiti vlastnímu ordináři. Jsou-li příčiny jasné a nepochybné, může ohrožený manžel jednati

---

[1]) *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 639, *Cappello,* De matrimonio, n. 826; *Scherer,* Handbuch, sv. 2, str. 587.

[2]) *Scherer,* Handbuch, str. 587, pozn. 40.

[3]) *Gasparri,* Tractatus, n. 1175.

[4]) Výpočet případů není vyčerpávající (taxativní), nýbrž slouží jen za příklad (demonstrativní).

z vlastního rozhodnutí. Záležitost projednává se v biskupské kurii cestou administrativní, nikoli soudně, a bez přítomnosti defensora vinculi.[1])

b) *Obnova společenství.* Jakmile původce rozvodu odstranil příčiny, ohrožující manžela v zájmech nejdůležitějších, je nutno obnoviti manželskou a rodinnou společnost. Oba manželé jsou k tomu stejně vázáni (can. 1131, § 2).

Záležitost takového významu, jakou je manželský rozvod, nesmí býti lhostejna duchovnímu správci manželů. Jeho úřední povinností je všemi prostředky pastoračními o to pečovati, aby odstraněny byly důvody nesváru a manželská svornost byla zachována. Neprávem rozvedené je přinutiti k obnově života manželského odepřením svatých svátostí.[2])

326 4. **PÉČE O DĚTI ZA ROZLUKY A ROZVODU.** Can. 1132 udává všeobecnou normu, aby po zrušení společné domácnosti dítky byly svěřeny manželi nevinnému neb i vinnému, je-li sám katolíkem. Biskup je oprávněn měniti tyto disposice, pokud toho vyžaduje blaho dítek a jejich katolická výchova (can. 1132). Dítky mohou býti dány na výchovu i osobám jiným, na př. křestním kmotrům podle jejich úřadu (can. 769).

Jest mimoto dbáti zákonů státních. Výchovu dětí mohou upraviti sami rodiče dohodou neb tak učiní příslušný soud. Podle občanského zákona rozhoduje soud: »přihlížeje k zvláštním poměrům případu se zřetelem k zájmům dětí, k povolání, osobnosti a vlastnostem manželů a k příčinám rozvodu nebo rozluky, mají-li všechny nebo které děti otci nebo matce býti ponechány . . .«[3]) V zájmu dětí může soud dřívější nařízení kdykoli měniti.[4])

Důležité je ustanovení téhož zákona: »Náklady na výchovu nese otec«.[5])

5. **ROZVOD PODLE PRÁVA OBČANSKÉHO.**[6]) Občanský zákoník připouští rozvod manželů od stolu a lože buď s dohodou neb jednostranně.[7]) Manželé byli kdysi povinni sděliti předběžně svůj úmysl duchovnímu správci. Farář podnikl trojí pokus o smír a vydal o tom manželům písemné vysvědčení.[8]) Předpis o smírném jednání u faráře byl zrušen zákonem ze dne 31. prosince 1868, § 1.[9])

Záležitost vyhrazena soudu, který provádí rozvod.[10]) Když manželé podali žádost o rozvod[11]) a soud vykonal po třikráte pokus o smír, rozhodne o žádosti,

---

1) Komise kodexová dne 25. června 1932, AAS, 24, str. 285; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 1932, str. 603. *Knecht,* Handbuch, str. 734.

2) *Knecht,* Handbuch, str. 734.

3) § 142 o. z. obč.

4) Tamtéž, odstavec 2.

5) Hojnou judikaturu podává *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 148, násl.

6) *Henner,* Základy, str. 286, *Matoušů,* Praelectiones, str. 216.

7) § 103—110 o. z. obč.

8) § 104, 107, 132 o. z. obč.

9) Ř. z., 1869, č. 3.

10) Tamtéž, § 2; *Rouček,* tamtéž, str. 110.

11) § 105 o. z. obč.

upraví otázky majetkové a postará se o výživné manželky a zaopatření dětí. Manžela nezletilého hájí u soudu zákonný zástupce a poručenský soud.[1]) Příslušným je sborový soud první instance posledního společného bydliště manželů.[2]) Důvody, pro které může soud rozvod povoliti, jsou podobné důvodům kanonickým.[3]) Jest možný rozvod z vlastní vůle, bez přispění soudu. I tu upraví soud na žádost majetkové poměry rozvedených. Od rozvodu k rozluce je dosti snadná cesta.[4])

Na Slovensku platí o rozvodu § 104—107 zák. čl. XXXI. z r. 1894.[5])

Čl. 9. O řádné nápravě neplatného manželství.

(Can. 1133—1137.)

327 Instrukce kardinála *Rauschera*, § 132—139; - *Scherer*, Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 499, násl.; - *Schäfer*, Das Eherecht, 1924[8-9], str. 309, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 737, násl.; - *Gasparri*, Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 1186, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 650, násl.; - *Triebs*, Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 4, 1932, str. 748, násl.; - *Matoušů*, Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934[2], str. 219, násl.; - *Linneborn*, Grundriss des Eherechts 1933, str. 431, násl.; - *Cappello*, De matrimonio, 1933, n. 841, násl.

Manželská smlouva zůstává z mnohých důvodů právně neúčinnou a důsledně jest manželství neplatné. Vadu neplatnosti zjistil buď duchovní správce novomanželů neb jejich zpovědník. Manželé jsou si neplatnosti sňatku vědomí neb žijí oba, či pouze jeden, v omylu (bona fides). Neplatnost manželství je buď veřejnosti známa neb se pravý stav věci tají. Manželé žijí spolu šťastně neb jest si přáti, aby se rozešli.

Naznačené okolnosti musí míti na zřeteli a je náležitě uvážiti, komu připadá úkol, aby vadu neplatnosti sňatku zákonným způsobem odstranil. Jest možný trojí postup: α) buď církevní soud prohlásí neplatnost manželství (nullitatis declaratio), β) neb Řím udělí prominutí překážky a manželé obnoví souhlas (convalidatio), γ) neb se nevědomým manželům zatají defekt, poněvadž je nenapravitelný, a oni žijí spolu dále bona fide.

V tomto článku pojednáváme o jednoduché nápravě neplatné smlouvy manželské (convalidatio simplex, can. 1033—1037), na rozdíl od convalidatio in radice (can. 1138—1141), o které promluvíme ve stati následující. Zdrojem neplatnosti je: buď kanonická překážka, neb neúčinný souhlas manželský, neb

---

1) § 106 o. z. obč.

2) *Henner*, Základy, str. 287.

3) § 109 o. z. obč. — can. 1131, § 1.

4) *Henner*, Základy, str. 288.

5) *Rouček*, tamtéž, část 2, str. 1541.

nedostatek zákonné formy sňatku. Tato různost v příčině neplatnosti určuje postup, jak možno dosíci konvalidace manželské smlouvy.

1. **PŘEKÁŽKA PLATNOSTI** (can. 1133—1135). Manželství neplatné proto, že mu stála v cestě kanonická překážka platnosti, stává se zákonným, jakmile překážka byla odstraněna a manželé obnovili manželský souhlas (can. 1133, § 1). Jejich původní souhlas neměl účinnosti, poněvadž byli k němu právně neschopni (can. 1133, § 2). Není-li překážka dočasná, která zaniká spolu se svojí příčinou, je nutno se ucházeti o prominutí vady u řádné vrchnosti, způsobem ustáleným.[1])

Není-li neplatnost sňatku oběma manželům známa, jest povinen obnoviti manželský slib aspoň manžel mající vědomost o vadě (can. 1133, § 1). Can. 1134 klade důraz na to, aby druhý souhlas byl »novus voluntatis actus«, nikoli pouhým opakováním aktu za platný považovaného.

Postup opravného jednání řídí se okolnostmi (can. 1135): zda je o existenci překážky zpravena veřejnost (impedimentum publicum) či nikoli (impedimentum occultum), a zda o ní vědí manželé, či jeden z nich, či nikdo.

328 a) *Překážka veřejná.* Manželé, obdrževše prominutí překážky, jsou povinni podrobiti se všem předpisům o formě oddavek, jako by prvně ve smlouvu manželskou vcházeli (can. 1135, § 1). Platí též o matričním záznamu.

b) *Překážka tajná, manželům známá.* Po fulminaci prominutí manželské překážky manželé obnoví konsens soukromě a tajně (privatim et secreto), s pominutím zevní formy a obřadů oddavkových (can. 1135, § 2).

c) *Překážka tajná, jednomu manželovi známá.* Za těchto okolností stačí, že manžel, mající vědomost o neplatnosti manželství, obnoví soukromě a tajně manželský slib, za podmínky, že druhý manžel na svém dříve daném slibu neochvějně trvá (can. 1135, § 3).

Toto jasné prohlášení can. 1135, § 3, osvobodilo právní kasuistiku od svrchovaně nepříjemných problémů.[2]) Obtíž působilo, že souhlas jediného manžela nemůže míti právních účinků, zvláště když okolnosti nedovolují, aby druhý manžel byl o překážce a o neplatnosti smlouvy poučen. Na přání některých biskupů za obecného sněmu vatikánského zmírnila římská kurie příslušné dispensační formule (»certiorato altero coniuge«).[3]) Text can. 1135, § 3, řeší obtíž pro potřeby praktické, kdežto v teorii se hlásí k právu přirozený požadavek, aby obnova souhlasu byla »novus voluntatis actus« (can. 1134).[4])

d) *Překážka tajná, manželům neznámá.*[5]) Případy tohoto druhu naskytají se zpovědníkům in foro sacramentali. Dovoluje-li duševní stav manželův, prozradí mu zpovědník kanonickou vadu, opatří si dispensační fakultu a po jejím

---

1) Návod, jak odstraniti manželské překážky, podali jsme svrchu, č. 149, násl.

2) *Scherer,* Handbuch, str. 505.

3) *Knecht,* Handbuch, str. 741, *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, n. 656, pozn. 11.

4) *Linneborn,* Grundriss, str. 434.

5) Can. 1135 o tomto případu mlčí.

vyřízení se postará, aby domnělí manželé si prohlásili manželský souhlas, privatim et occulte. Někdy prokazuje zpovědník dobrou službu penitentovi, že ho poučí o neplatnosti manželství, aby se zbavil nesnesitelných pout. Jindy nutí ohledy na rodinné poměry manželů, aby je zpovědník ponechal v omylu (in bona fide).

329 2. **NEPLATNÝ SOUHLAS MANŽELSKÝ** (can. 1136). Žádná lidská autorita není schopna nahraditi osobní vzájemný slib, kterým se zakládá stav manželský (can. 1081, § 1). Namítá-li manžel proti smlouvě manželské, že se ničím vázati nemínil, je třeba vyšetřiti, do jaké míry chyběl manželský konsens.

a) Doplniti chybící souhlas, ať vnitřní ať zevní, může jen ten, kdo jej dáti opomenul za úkonu oddavek. Podmínkou úspěšné opravy souhlasu je, aby souhlas druhého manžela dosud trval (can. 1136, § 1).

b) Záleží-li vada v rozporu mezi úkonem vnějším a vnitřním, poněvadž odpovědi, které dával snoubenec knězi kladoucímu otázky, nebyly provázeny vnitřním souhlasem, jest defekt napravitelný tím, že manžel dodatečně, na př. na výzvu zpovědníkovu, doplní, co zanedbal, a to pouhým vnitřním úkonem (can. 1136, § 2). Odepření vnitřního souhlasu může zaviniti osoba třetí, která klamem, násilím neb nahnanou bázní zevní souhlas vynucovala.

c) Odepření zevního souhlasu manželského se strany jednoho snoubence, je-li tento nedostatek veřejně znám (defectus publicus), má za následek, že oba snoubenci musí předepsanou formu oddavek před farářem a svědky opětovati (can. 1136, § 3).

d) Nevešla-li tato vada ve všeobecnou známost (defectus occultus), doplňují snoubenci chybící slib soukromě a potají (can. 1136, § 3).

330 3. **OPOMENUTÍ ZÁKONNÉ FORMY** (can. 1137). Zákonnou formou rozumíme sňatek před místním farářem neb ordinářem (can. 1094). Zanedbaná forma musí býti za normálních poměrů doplněna. Závisí na okolnostech, zda si mají snoubenci manželský souhlas před farářem obnoviti veřejně v kostele, či pouze za přítomnosti dvou svědků ve farní kanceláři.

Výjimku od příkazu can. 1137 připouštějí oddavky v *nebezpečí smrti*. Tu jest zákonem zmocněn diecesní biskup, farář neb náhodou přítomný kněz neb zpovědník, aby dispensovali nejen od manželských překážek, ale též od zevní formy sňatku (can. 1043, 1044, 1098). Též nedostatek zákonného kněze, na měsíc předvídaný, osvobozuje od formy manželství (can. 1098, 1°). Sanatio in radice chová v sobě rovněž prominutí od zevní formy sňatku (can. 1139, § 1).

Každá z tří uvedených způsobů konvalidace neplatné smlouvy manželské nabývá zákonné moci teprve okamžikem vykonané nápravy (ex nunc).[1]) Současně s konvalidací sňatku dostává se dítkám již zrozeným *legitimace*, ovšem v mezích can. 1116. Také can. 1051 činí zmínku o legitimaci dítek, která ipso facto provází prominutí manželských překážek, ale neprospívá dítkám cizoložným ani svatokrádežným.

---

1) *Knecht*, Handbuch, str. 743; *Gasparri*, Tractatus, n. 1206.

Jest úkolem všech osob při konvalidaci a legitimaci činných, aby se ihned postaraly o záznam obou právních úkonů do křestních a snubních matrik. Konvalidace pro obor svědomí tuto povinnost s sebou nenese.

Čl. 10. O mimořádné nápravě manželství (sanatio in radice).

(Can. 1138—1141.)

331 *Benedikt XIV.*, De synodo dioecesana, l. 13, cap. 21; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 506, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 743; - *Matoušů,* Praelectiones ex iure matrimoniali, 1934², str. 227,násl.; - *Gasparri,* Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 1207, násl.; - *Triebs,* Praktisches Handbuch des geltenden kanonischen Eherechts, část 4, 1932, str. 760, násl.; - *Cappello,* De matrimonio, 1933, n. 850, násl.; - *Braun,* Článek o dispensatio in radice v Archiv für kathol. Kirchenrecht, 43 (1880), str. 3, násl.; - *Krása,* Článek o sanatio in radice, Theologisch prakt. Quartalschrift (Linz), 1922, str. 98, násl.

1. **POJEM SANACE.** Sanatio in radice náleží do všeobecných pojmů konvalidace manželství. Jest to druh dispense; pouze osobní poměry činí nutnou jinou formu milosti. Can. 1138, § 1 podává výměr sanace: »Matrimonii in radice sanatio est eiusdem convalidatio, secumferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu et retrotractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad praeteritum«.

Milost tímto způsobem získaná je trojdílná: prominutí překážky, prominutí souhlasu, zpětná působnost. Sanace staví na právnické fikci, která souvisí s retrotrakcí. Výraz »in radice« nikdy neznamenal, že by se manželství, původně neplatné, pojednou stalo zákonným od počátku.[1]) Všeliké pochybě se staví v cestu jasný text: »convalidatio fit a momento concessionis gratiae« (can. 1138, § 2).[2]) Jen důsledky smlouvy (effectus canonici) získávají sanací zpětnou působnost a platnost až k manželskému slibu (= radix) »ad matrimonii initium« (can. 1138, § 2).

2. **DĚJINY SANACE.** Tvrdí se, že papež Bonifác VIII. (1294—1303) prvně udělil r. 1301 dispensi tohoto druhu.[3]) Za starších dob zaujímala místo přímého prominutí manželských překážek tak zvaná »dissimulatio«, čili blahovolné mlčení církevní vrchnosti k podstatným vadám právních úkonů.[4]) Panovalo kdys přesvědčení, že se má sanace »v kořeni« užívati jen z důvodů veřej-

---

[1]) *Gasparri,* Tractatus, n. 1208.

[2]) *Knecht,* Handbuch, str. 745, pozn. 1.

[3]) *Knecht,* Handbuch, str. 744.

[4]) Srovn. 1. svazek tohoto díla, č. 9.

ného blaha, dnes však již zdomácněla praxe udělovati milost i z důvodů soukromých. Od století 18. uděluje Řím sanace ve větším měřítku, na žádost manželů neb duchovního správce. Vyskytují se podle potřeby sanace hromadné.

R. 1554 napravil papež Julius III. hromadně manželství v Anglii neplatně uzavřená za náboženských bouří, r. 1801 a 1809 Pius VII. udělil sanaci pro porevoluční Francii,[1]) r. 1856 papež Pius IX. sanoval sňatky v zemích rakouských, neplatné pro josefínské metody. Papež Pius X. napravil dekretem »Provida«, ze dne 18. ledna 1906 sňatky neplatné v říši německé pro nedbání zevní formy,[2]) r. 1909 podobně pro země uherské, r. 1912 pro širý svět[3]) (= can. 1053).

332 3. **PODMÍNKY SANACE.** Sanatio in radice je mimořádným právním zřízením. Jeho užívání vyžaduje určitých mimořádných podmínek:

a) Sanovati možno pouze svazek, mající podobu manželství, uzavřený buď v církvi neb mimo ní, i před státním úřadem (občanský sňatek).[4]) Civilní sňatek nelze na roveň stavěti konkubinátu. Jest jisto, že konkubinát nemůže býti sanací povznesen k důstojnosti platného manželství, kdežto civilně oddaným dostává se z dnešní římské praxe sanace in radice.[5])

b) Vzájemný manželský souhlas, který byl sice původně »iuridice inefficax«, avšak přece »naturaliter sufficiens« (can. 1139, § 1), musí včas sanace nerušeně trvati (can. 1140, § 1—2).

c) Sanací se odstraňují jen překážky práva církevního, promijitelné, veřejné či tajné. Stála-li manželství v cestě překážka práva přirozeného neb božského, na př. překážka věku neb manželského svazku, církev vadu nesanuje, ačkoli překážka již pominula (can. 1139, § 2).

4. **ŽÁDOST O SANACI.** Jedině sv. Stolici přísluší povolovati milost sanace (can. 1141). Biskupové a jiní preláti užívají delegovaných fakult, určitě vymezených.[6]) Psanou žádost o sanaci podávají manželé, či spíše jeden z manželů, obyčejně prostřednictvím zpovědníkovým neb farářovým přímo římské kurii neb úřadu biskupskému. Žádost může býti podána i bez vědomí manželů (can. 1138, § 3, 37).

Prosebný list neliší se formou od jiných žádostí.[7]) Žadatel musí výslovně prositi o sanatio in radice. Žádost je nutno věcně odůvodniti. Papež Benedikt XIV. uložil sice za podmínku »gravissimas urgentes causas«,[8]) dnes však Řím vyhovuje žádostem blahovolně. S důrazem je třeba svědčiti, že manželský kon-

---

1) *Scherer,* Handbuch, str. 509, pozn. 39, uvádí více příkladů.

2) ASS, 39, str. 81; *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 4, str. 761.

3) AAS, 4, str. 403.

4) *Knecht,* Handbuch, str. 121, 746; *Triebs,* Praktisches Handbuch, část 1, str. 84; *Matoušů,* Praelectiones, str. 229.

5) *Triebs,* tamtéž.

6) *Knecht,* Handbuch, str. 747.

7) Srovn. 1. svazek tohoto díla, č. 118, násl.

8) *Benedikt XIV.,* De synodo dioecesana, l. 13, cap. 21.

sens od počátku trvá, manželé v míru spolu žijí a na existenci vady neměli osobní viny.

Papežský reskript pravidelně nepotřebuje vykonavatele (forma gratiosa), jen někdy volí kurie formu komisorní.[1]) Manželům není třeba ohlašovati, že byl jejich sňatek napraven, neobsahuje-li reskript klausuli: »certiorata de sanatione parte impedimenti conscia«.

5. **LEGITIMACE DÍTEK.** Již jsme zjistili, že sanované manželství dlužno považovati za platné od data získané milosti, kdežto právní následky (effectus canonici) smlouvy jsou napraveny do minula, od počátku manželství (can. 1138, § 2). Předním následkem řádného manželství je legitimita dítek z něho zrozených. Není o tom pochyby, že sanatio in radice působí výhodně na původ dítek již od jejich zrození. To nás ovšem neopravňuje nazývati dítky manželskými,[2]) poněvadž historickou skutečnost nemanželského původu nelze odčiniti. Proto nejsou dítky takto legitimované schopny k úřadu kardinálskému (can. 232, § 2) ani biskupskému (can. 331, § 1, 1°, 320).

333 6. **SANACE OBČANSKY NEPLATNÉHO MANŽELSTVÍ.** Také státní zákony připouštějí dodatečnou nápravu manželství uzavřeného neplatně podle práva občanského. Sanaci uděluje zemský úřad buď pro obor veřejnosti neb tajně, se zamlčením jmen manželů. O sanaci »v kořenu« naše právo zmínky nečiní, známe však příklad hromadné nápravy sňatků neplatných pro nepříslušnost oddávajícího.

Občanské právo ustanovuje: »Bude-li prominuta překážka, která tu byla při uzavření manželství, musí býti bez opakování ohlášek znovu prohlášeno přivolení před duchovním správcem a dvěma důvěrnými svědky a tento slavnostní úkon poznamenán v knize oddavků. Bylo-li tohoto předpisu dbáno, buď manželství pokládáno za takové, jako by bylo od počátku platně uzavřeno«.[3])

S tím souhlasí československá manželská novela ze dne 22. května 1919, § 7 (odst. 3): »Vyhlášek není třeba, když byla prominuta překážka po uzavření manželství, ale přivolení k manželství je prohlásiti znovu. Bude-li šetřeno tohoto předpisu, jest k manželství hleděti tak, jako by bylo platně uzavřeno hned od původu«.[4])

Opětování zevní formy je nutné i v případě, že překážka zatím sama pominula, na př. nezletilost.[5]) Není však třeba nové formy oddavek, když nezletilý uzavřel sňatek bez svolení vrchnoporučenského úřadu a tento úřad později uděluje své svolení.[6])

Udělování dispense od manželských překážek náleží do kompetence

---

1) *Knecht,* Handbuch, str. 748.

2) *Vermeersch-Creusen,* Epitome iuris canonici, sv. 2, 1925, n. 455.

3) § 88 o. z. obč.

4) Sb. z. a n. č. 320 (1919).

5) *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1, 1926, str. 96.

6) *Rouček,* tamtéž.

zemské vlády.[1]) Žádost o dispensi před manželstvím podávají úřadu snoubenci sami vlastním jménem. Objevila-li se překážka až po sňatku a je prominutelná, mohou se snoubenci obrátiti na zemský úřad pomocí svých duchovních správců »se zamlčením svého jména«.[2])

Zákonem ze dne 15. října 1925[3]) byla kumulativně prominuta nulita sňatků, při nichž vyhlášky a oddavky vykonávali duchovní církve československé nebo řeckovýchodní. Příslušné náboženské obce nebyly totiž s počátku úředně uznány.

Čl. 11. O soudním řízení manželském.

(Can. 1960—1992.)

334 *Řehoř IX.*, Decretales, l. 4, tit. 18, Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testari; - *Kliment V.*, Decretales, cap. 2, Clem. l. 2, tit. 1, »Dispendiosam«; - *Sněm tridentský*, sess. 24, cap. 20 de ref.; - *Benedikt XIV.*, konst. »Dei miseratione« ze dne 3. listopadu 1741, Bullarium Benedicti XIV., část 1, č. 33; - Instrukce kongregace Koncilu ze dne 22. srpna 1840, pro confectione processus in causis matrimonialibus; - Instrukce sv. Officia ze dne 25. června 1883, ASS 18, str. 344, srovn. ASS 18, str. 369 (pro Ameriku); - Instrukce kardinála Rauschera, § 95—251; - Kongregace svátostí, Regulae servandae in processibus super matrimonio rato et non consummato ze dne 7. května 1923, AAS 15, str. 389, násl.; - srovn. formule, tamtéž, str. 414, násl.; - List téže kongregace biskupům »de tractatione causarum matrimonialium« ze dne 1. července 1932, AAS 24, str. 272, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 112, str. 580, násl.; - *Schäfer*, Das Eherecht, 1924[8-9], str. 317, násl.; - *Knecht*, Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 756, násl.; - *Wernz-Vidal*, Ius canonicum, sv. 5, 1928, str. 682, násl.; - *Henner*, Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927[3], str. 290, násl.; - *Haring*, Der kirchliche Eheprozess, 1932[2]; - *Gasparri*, Tractatus canonicus de matrimonio, sv. 2, 1932, n. 1232, násl.; - *Linneborn*, Grundriss des Eherechts, 1933, str. 449, násl.; - *Cappello*, De matrimonio, 1933, n. 866, násl.

Manželství požívá ochrany práva (can. 1014), před zákonem platíc za legitimní svazek, dokud nebylo soudně prohlášeno za neplatné (can. 1069, § 2). Nullitatis declaratio je vyhrazena církevnímu soudu.

Soudní řád manželský, kodifikovaný v can. 1960—1992, byl zevrubněji vymezen instrukcemi papežské kurie, najmě pravidly ze dne 7. května 1923 a 1. července 1932. Dosud nepozbyl váhy pokyn papeže Klimenta V. (1305 až 1314), aby se soudní řízení o manželství vedlo »simpliciter et de plano ac sine strepitu iudicii et figura«.[4])

Před trestní soud náleží z manželského práva: umělý potrat (can. 2350,

---

1) § 83 o. z. obč.

2) § 84 o. z. obč.

3) Sb. z. a n., č. 219 (1925).

4) Cap. 2, Clem., l. 2, tit. 1.

§ 1), únos (can. 2353), bigamie (can. 2356), nemravnost a cizoložství (can. 2357—2359).

1. **PŘEDMĚT SOUDNÍHO ŘÍZENÍ.** Církevnímu soudu přísluší rozhodovati o existenci a platnosti manželství i o jeho následcích, od podstaty neodlučných (can. 1016, 1960). Občanské následky manželství patří před civilního soudce (can. 1961), leč by se o nich jednalo incidenter na soudu církevním. Před církevní soud náleží i manželství smíšená. Za určitých okolností soudí církev o manželství osob nekřtěných, na př. když vstupují do církve (byly-li přírodoprávně schopny k stavu manželskému), neb když vcházejí v manželství s křesťanem.[1])

Sv. Stolici je vyhrazena dispensatio super rato (can. 1963, § 1) a privilegium sv. Pavla. Mimo to rozhoduje pouze nejvyšší autorita (causae maiores) o manželských otázkách vládnoucích knížat a jejich rodin (can. 1962, 1557, § 1, 1°). Podle předmětu snadno lze rozpoznati, zda otázku řeší kongregace svátostí, či kongregace sv. Officia (can. 1962). Formu přísně soudní zachovává tribunál sv. Roty.

335 2. **SOUDNÍ DVŮR.** Sporné otázky manželské spadají do oboru působnosti biskupské kurie. Kompetentním je biskup, na jehož území byl sňatek proveden neb kde manžel na soud povolaný má své trvalé neb přechodné bydliště. Jde-li o manželství smíšené, jest dbáti bydliště katolíkova (can. 1964).

Biskupovi ukládá úřad povinnost založiti pro záležitosti manželské sborový soud *tří soudců* (can. 1576, § 1, 1°). Vhodné osoby vybírá biskup z prosynodálních soudců (can. 1574). Soudcové vykonávají svůj úřad *sborově* (collegialiter), takže rozhoduje většina hlasů (can. 1577, § 1). Předsedou sboru je biskupský oficiál (can. 365, 1573, § 1—7) neb jeho zástupce. Předsedající řídí veškeré práce, maje na zřeteli zásady práva a spravedlnosti (can. 1577, § 2). Přední péčí soudcovou je, aby zachoval manželství již existující neb odstranil vady smlouvy, byl-li sňatek neplatný (can. 1965). Výrok neplatnosti smlouvy manželské je odiosní.

Opatrnost radí, aby biskup osobně nepředsedal soudu. Strany mohou si k jednání přivésti na pomoc advokáty. Pomocné služby konají přísedící (auditores), soudní referenti (actorum instructores), písaři (notarius, actuarius), zástupci stran nepřítomných (procuratores).

3. **DEFENSOR VINCULI.** Toto právní zřízení jest dílo papeže Benedikta XIV. (1740—1758).[2]) Úřad defensorův je buď trvalý neb jmenuje biskup obhájce svazku manželského pro jednotlivý případ. Defensorem musí býti kněz. Jemu svěřen úkol hájiti manželský svazek žalobou ohrožený (can. 363, § 2). Práva a povinnosti defensorovy zevrubně podávají can. 1968—1969. Jeho přítomnost při veškerém jednání je nutná, jemu jsou přístupny soudní listiny, on

---

[1]) *Knecht,* Handbuch, str. 759.

[2]) Konstituce »Dei miseratione«, § 5; srovn. svrchu literaturu.

činí námitky a podává návrhy, žádá výslech nových svědků a předložení nových listin. Defensor sleduje jediný cíl, zachránit svazek manželský proti útokům žalobců, ovšem pouze zbraněmi, které připouští pravda a spravedlnost.

336 4. **ŽALOBCI.** Domáhati se soudního výroku neplatnosti smlouvy manželské neb žádati o zrušení svazku manželského mají právo podle can. 1971:

a) *Manželé,* nejsou-li sami vinni překážkou neb neplatností sňatku (causa culpabilis).[1]) Je-li pouze jeden manžel vinníkem, neztrácí nevinný právo akusační. Zákon neupírá manželům právo ohlásiti (denuntiare) ordináři, že jejich manželství je neplatné.[2]) Jen manželé sami jsou právně schopni žádati uvolnění manželství nedokonaného (can. 1973).

b) *Strážce spravedlnosti* (promotor iustitiae) má právo žalovati manželství, ale pouze pro překážku veřejnoprávní (natura sua publicum, can. 1971, § 1, 2⁰).

Je rozdíl mezi impedimentum publicum a impedimentum natura sua publicum. Překážka je veřejná, je-li možno ji veřejně dokázati (can. 1037). Překážka je však veřejnoprávní, svědčí-li o ní veřejné listiny (matriky), zápisy ordinací neb řeholních slibů (can. 1813, § 1, 4⁰), neb byla-li překážka prohlášena rozsudkem soudu (can. 2197, 2⁰).[3])

c) Ani *rodiče* a *příbuzní* manželů, ani jejich duchovní správce, ani kdokoli jiný nejsou oprávněni podati žalobu na neplatnost svazku manželského. Tím se jim neupírá právo hlásiti biskupovi neb promotorovi vadu lpící na sňatku (can. 1971, § 2).

Po smrti manželů neb jednoho z nich nepřipouští kanonické právo přímou žalobu na platnost jejich manželství. O ní se může jednati na soudu jen nepřímo, když se na př. při pozůstalostním jednání narazí na neoprávněného dědice z důvodu neplatného sňatku (can. 1972). Zemřel-li však mezi soudním jednáním žalovaný manžel, může se v jednání pokračovati, kdykoli manželu žalobci záleží na rozsudku, na př. pro legitimitu dítek neb právo na dědictví.[4])

337 5. **SVĚDKOVÉ.** Na rozdíl od procesu trestního (can. 1757, § 3, 3⁰), připouští kanonické právo při sporném řízení manželském za svědky osoby pokrevní neb s manžely sešvakřené (can. 1974). Zásada o nutnosti dvou svědků je tu zachována. Výjimku činí svědectví úředních osob, na př. biskupského oficiála, svědčícího o vlastním úředním jednání v téže záležitosti.

Zvláštní druh svědků tvoří »*testes septimae manus*«. Je-li předmětem soudního šetření impotence neb manželství nedokonané, připouští právo, aby si předvedli manželé po sedmi osobách příbuzných neb známých. Jejich úlohou je svědčiti o věrohodnosti manželů. Mohou býti vyzváni, aby své výpovědi

---

1) Kodexová komise dne 17. července 1933, AAS, 25, str. 345; Archiv für kathol. Kirchenrecht, 1933, str. 536: Apollinaris, 1933, str. 243 (Haring).

2) Kodexová komise 17. února 1930, AAS, 22, str. 195.

3) *Haring,* v časop. Apollinaris, 1933, str. 243.

4) *Haring,* v časop. Theologisch prakt. Quartalschr. (Linz), 1934, str. 357.

potvrdili přísahou (can. 1975, § 1).[1]) Výpovědi těchto svědků neslouží přímo meritu věci, poněvadž podávají pouhé argumentum credibilitatis (c. 1975, § 2).

6. **ZNALCI.** Okolnosti tomu často chtějí, aby soud povolal odborníky, kteří by znalecky zjistili určitá fakta a podali odbornou zprávu o nejistém stavu osoby. Pro jejich výběr a pověření podávají návod can. 1792—1805. V našem případě jde o znalce, kteří, vykonavše z rozkazu soudu tělesnou prohlídku (inspectio corporis), skládají soudu dobrozdání, že ohledaný trpí tělesnou neschopností k úkonům manželským (impotentia) neb že smlouva manželská zůstala matrimonium ratum (can. 1976). Úřad znalců při manželském soudu vykonávají lékaři, zkoušené porodní asistentky neb psychiatři pro zjištění slabomyslnosti. Způsob jejich dobrozdání (relatio) popisují can. 1980—1982.

338 7. **SOUDNÍ VÝROK.** Sporné strany mají i po uveřejnění průkazné látky (publicatio processus), když bylo skončeno šetření (conclusio in causa), plné právo domáhati se nových svědků a klásti nové námitky (can. 1983). Také defensor vinculi se nemusí hned poddati. Jemu náleží poslední slovo před rozsudkem, který nemůže býti soudem vyhlášen, dokud defensor nevyčerpal zásobu svých námitek (can. 1984).

Kdykoli římská kurie pověřila biskupský soud, aby zahájil předběžné šetření v manželském procesu, nemůže domácí soud prohlašovati rozsudek. Veškerá acta processus je poslati kongregaci svátostí spolu s dobrozdáním biskupovým a defensorovým (can. 1985). Mimosoudní resoluci pronáší kongregace svátostí, soudní rozsudek římská Rota.

8. **ODVOLACÍ PRÁVO.** Domnívá-li se zájemce, že byl rozsudkem ve svých právech zkrácen, může se chopiti opravného prostředku odvoláním k vyšší instanci. Odvolání může apelant zesíliti stížností na neplatnost nálezu (querela nullitatis).

Právo apelační je fakultativní pro soukromníka, nikoli pro ochránce manželského svazku (can. 1879). Když první soud prohlásil manželství neplatným, jest obhájce (defensor) mocí svého úřadu vázán, podati do desíti dnů (dies fatales) témuž soudu první stolice úřední odvolání proti rozsudku. Nedbalého obhájce přinutí k tomu soudce (can. 1986).

Vyzněl-li nález druhé instance v tentýž smysl jako na soudu prvém, není sice defensor vázán odvolati se výše, může však svého práva užíti (can. 1987). Na věci nic nemění okolnost, že na vyšším soudu hájí vinculum jiný obhájce.

Jedenáctý den po druhém prohlášení neplatnosti sňatku jsou manželé tak svobodni, že by mohli platně vejíti v jiné manželství (can. 1987). Jest povinností ordináře nařiditi příslušný záznam o neplatnosti manželství do matriky narozených a oddaných (can. 1988). Zápis dlužno pořiditi také mimo diecési.

Rozsudek o neplatnosti manželství může novým soudem kdykoli býti

---

[1]) Svědkové slují »septimae manus«, poněvadž zvedali, svědčíce, sedmero pravic.

opraven podle pravidla: numquam transit in rem iudicatam (can. 1903, 1989). Obnovení procesu náleží soudu vyššího stupně.[1])

339 9. **ZKRÁCENÉ JEDNÁNÍ.** Za některých okolností je neplatnost manželské smlouvy v té míře zjevná, že by bylo bezúčelno přivádět do pohybu složitý aparát soudního jednání. Kongregace sv. Officia prohlásila dekretem ze dne 5. června 1889,[2]) že není povinností biskupovou zřizovati soudní tribunál, když neplatnost sňatku způsobily překážky: různosti náboženství, svazku manželského, pokrevenství, švakrovství, duchovního příbuzenství a klandestinity. Za takového stavu věci může biskup v přítomnosti manželů a za účasti defensora prohlásiti neplatnost sňatku, bez povinnosti další instance.[3])

Can. 1990 opětuje a doplňuje normy z r. 1889 překážkou vyššího svěcení a slavných slibů řeholních. Ještě blahovolněji rozhodla kodexová interpretační komise dne 23. března 1919,[4]) že není třeba procesního jednání ani přítomnosti defensorovy, když dva katolíci, neb katolík s nekatolíkem, neb odpadlíci uzavřeli občanský sňatek a po civilní rozluce míní vstoupiti v řádné manželství.[5])

Od biskupovy deklarace má defensor vinculi právo neb i povinnost odvolati se k druhé instanci (can. 1991). Metropolita, prozkoumav listinné doklady, výrok biskupův kratší metodou schválí neb nařídí pravidelné soudní jednání v kurii biskupské (can. 1992).

340 10. **OBČANSKÉ PROHLÁŠENÍ NEPLATNOSTI MANŽELSTVÍ.** Občanský zákoník pojednává o prohlášení neplatnosti manželství (zdánlivé zrušení manželského společenství).[6])

»Vůbec jen nevinný má právo žádati, aby manželská smlouva byla prohlášena za neplatnou; toho práva však pozbývá, když zvěděv o překážce pokračoval v manželství...«[7]) Platnost manželství a jeho trvání hájíval dříve zvláštní obhájce (defensor),[8]) dnešní právo však zřízení toho již nezná.[9])

Důležité je ustanovení zákoníku: »Vždy platí domněnka pro platnost manželství. Udávaná překážka manželství musí tedy býti úplně dokázána a ani souhlasné doznání obou manželů nemá zde moci důkazu, ani nelze dopustiti, aby manželé na to přísahali«.[10]) Právo předpisuje za určitých okolností »důkaz znalci, totiž zkušenými lékaři a ranhojiči a podle okolností porodními bábami«.[11])

---

1) Kodexová komise 16. června 1931, AAS 23, str. 353.

2) ASS 33, str. 756.

3) Srovn. kasuistiku v ASS 33, str. 756.

4) Archiv für kathol. Kirchenrecht, 99, str. 64.

5) Tentýž text opětuje komise 16. října 1919, AAS 11, str. 479, č. 17.

6) § 94 (zrušen) — 102 o. z. obč.; srovn. *Henner,* Základy práva kanonického, část 2, 1927[3], str. 293, násl.; *Mandl,* Manželské právo československé, 1926.

7) § 96 o. z. obč.

8) § 97 o. z. obč.

9) Zákon z 1. dubna 1921, čl. 5, č. 1, čl. 7, č. 3, Sb. z. a n., č. 161.

10) § 99 o. z. obč.

11) § 100 o. z. obč.

Nelze-li nemohoucnost s jistotou poznati, »jsou manželé povinni ještě rok spolu bydliti«.[1]) Jest to odstín zastaralého kanonického »experimentum triennale«.

Manželský zákon ze dne 22. května 1919 rozlišuje prohlášení neplatnosti manželství *z moci úřední* (ex officio) a *na zakročení* (ad instantiam).[2]) Z úřední moci vyšetřuje neplatnost příslušný soud, stojí-li manželství v cestě překážky: únosu, mnohoženství, pokrevenství, vraždy manželovy, neb nebyl-li při oddavkách činným příslušný úřad, na př. vlastní farář snoubenců.

»Ve všech ostatních případech sluší vyčkati žádosti těch, kteří byli ve svých právech zkráceni uzavřením neplatného manželství.«[3])

Čl. 12. O opětném manželství.

(Can. 1142—1143.)

341 *Iustinian,* Codex l. 5, tit. 9, De secundis nuptiis; Novella 22, cap. 22, De secundis nuptiis; - *Řehoř IX.,* Decretales, l. 4, tit. 21, De secundis nuptiis; - Instrukce kard. *Rauschera,* § 246—250; - *Freisen,* Geschichte des canonischen Eherechts, 1893², str. 665, násl.; - *Scherer,* Handbuch des Kirchenrechts, sv. 2, 1898, str. 351, násl.; - *Kašpar,* Prohlášení nezvěstných za mrtvé a nový sňatek, zvláštní otisk z ČKD 1917; - *Schlenz,* Wiederverehelichung auf Grund der Todeserklärung, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 98 (1918), str. 52—70; - *Picha,* ČKD 1924, str. 693—701; - *Henner,* Základy práva kanonického, část 2. Právo platné, 1927³, str. 236, násl.; - *Knecht,* Handbuch des katholischen Eherechts, 1928, str. 750, násl.; - *Wernz-Vidal,* Ius canonicum, sv. 5, 1928, n. 676, násl.

1. **POJEM DRUHÉHO MANŽELSTVÍ.** Duch křesťanský odmítá dvoje současné manželství. Tato unitas ligaminis nebrání vejíti v nový svazek, jakmile bylo první manželství zákonnou cestou rozloučeno (bigamia successiva). Podmínkou platnosti sňatku druhého je skutečnost rozloučení svazku prvního.

Nenazýváme druhým manželstvím sňatek uzavřený po prohlášení prvního za neplatný. Když však bylo první manželství papežskou dispensí rozloučeno jako nedokonané, nebo když novokřesťan, uživ výsady sv. Pavla, vstoupil s jinou osobou v manželství podle can. 1120, § 1, jde o druhé manželství ve smyslu can. 1142.

2. **PRÁVO BOŽSKÉ.** Je obecným přesvědčením, že opětný vstup do stavu manželského nestaví se na odpor ani hlavnímu ani sekudárnímu účelu manželství. Z výroků Kristových jde najevo, že dával přednost panenství a stavu svobodnému (vdovskému) před manželstvím. Věrným tlumočníkem zásad Spasitelových je sv. Pavel, který jasně rozlišuje zákon od rady. Svobodným a ovdovělým radí sv. Pavel: »Bonum est illis, si sic permaneant sicut et ego.

---

1) § 101 o. z. obč.
2) § 28, Sb. z. a n., č. 320.
3) § 28, tamtéž.

Quod si non se continent, nubant«.[1]) Obecný zákon monogamie vyjadřuje Pavel takto: »Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino«.[2]) Apoštol neomezuje počet manželství. Mladším vdovám přímo přikazuje, aby se vdaly pro nebezpečí nezdrželivosti.[3])

342 3. **DĚJINNÝ VÝVOJ KÁZNĚ.** Bývalo zděděným přesvědčením mnohých národů, že manželská věrnost a čest nedovolují ovdovělému, aby se zavazoval manželským slibem třetí osobě. Národům severním a židům zdálo se druhé manželství býti méně čestným.[4]) Indové spalovali vdovu za živa s jejím mrtvým manželem.[5]) Římané vzdávali zevní poctu stavu vdovskému (corona pudicitiae), kdežto předčasné sňatky vdov stíhalo právo bezectnosti (infamia).[6])

a) Směrnice sv. Pavlem dané chovala církev vždy ve vážnosti. Jeho pokyn »cui vult nubat«,[7]) vyjadřuje ovšem pouhou svobodu (lex permissiva). Když čteme, že vyšší duchovní má býti »unius uxoris vir«[8]) a že též diakoniska (vidua) nesmí býti podruhé vdaná.[9]) jeví se nám druhé manželství ve svém pravém světle.

Fanatismus sekt gnostických a montanistských uvedl na čas jakési kolísání o názoru na druhé manželství. Tertullian († c. 220) vyjadřuje se o věci měnivě, celkem posuzuje druhý sňatek jako hříšný. Sv. Jan Zlatoústý († 407) nazývá druhé manželství »honesta fornicatio«.[10]) Sv. Jeroným († 420)[11]) i Augustin († 430)[12]) druhý sňatek připouštějí. Některé výroky spisovatelů neb sněmů jsou namířeny proti *současnému* tajnému dvojženství.[13])

b) *V církvi východní* zobecnělo nepříznivé smýšlení o druhém manželství. Císař Lev Filosof ve století 9. nařídil, aby trigami byli trestáni podle sněmovních sankcí.[14]) Bigamie byla trestána odepřením slavné korunovace, třetí manželství bylo hříšné a trestuhodné, čtvrté neplatné.

R. 906 zamýšlel se císař Lev VI. oženiti po čtvrté, ale narazil na odpor patriarchy Mikuláše Mystika. Císař, poslav patriarchu do vyhnanství, navázal vyjed-

---

1) 1 Kor., 7, 8—9.
2) 1 Kor., 7, 39.
3) 1 Tim., 5, 15.
4) *Freisen,* Geschichte, str. 665; *Knecht,* Handbuch, str. 750.
5) Pravou ideu tohoto práva nelze zjistiti.
6) Fr. 11, § 1—2, Dig., l. 3, tit. 3; l. 1, Cod., l. 5, tit. 9; Novella, 22, cap. 22.
7) 1 Kor. 7, 39.
8) 1 Tim. 3, 2, 12; Tit. 1, 6, násl.
9) 1 Tim. 5, 9.
10) Can. 9, Caus. 31, qu. 1.
11) Can. 10, 11, Caus. 31, qu. 1.
12) Can. 12, 13, Caus. 31, qu. 1.
13) Sněm v Ankyře r. 314 = can. 24, Caus. 27, qu. 1; *Knecht,* Handbuch, str. 751, pozn. 1.
14) *Leo Philosophus,* Novella 90; sněm neocesarejský r. 314 = can. 8, Caus. 31, qu. 1.

návání s Římem. Papež Sergius III. (904—911) dal císaři odpověď příznivou. Po své rehabilitaci dopisoval si Mikuláš s papežem Janem X. (914—928) o tak zv. *tetragamii.*[1])

c) Také na Západě jeví se silně nepřízeň k druhému manželství. Bigami byli vyloučeni ze stavu duchovního i zatíženi kanonickým pokáním. Papež Mikuláš I. (858—867) praví, odpovídaje Bulharům r. 866, že podle západní kázně: »velamen illud non suscipit qui ad secundas nuptias migrat«.[2]) Inocenc III. (1198—1216) vložil do vyznání víry předepsaném Valdenským r. 1204 větu: »nec etiam secunda et ulteriora matrimonia condemnanus«.[3]) Též ve vyznání víry, které složil císař Michal Palaeolog r. 1274 na sněmu lyonském, prohlašuje druhé a třetí manželství za dovolené.[4])

343 4. **PLATNÉ PRÁVO.** Výsledkem dogmaticko-mravoučného vývoje jest stručná právní norma can. 1142: »Licet casta viduitas honorabilior sit, secundae tamen et ulteriores nuptiae validae et licitae sunt, firmo praescripto can. 1069, § 2.« Nové právo kanonické podrželo omezující předpisy, diktované křesťanskou askesí, která dává přednost stavu svobodnému před manželstvím:

a) Vdovám, kterým bylo již při prvních oddavkách uděleno liturgické žehnání (benedictio sollemnis), nežehná kněz při nové svatbě (can. 1143). Tím není nikterak zakázána mše svatá pro sponso et sponsa, nýbrž dvě specifické orace, které připomínají prastarý obřad zvaný »benedictio uteri«.

b) Bigamia successiva tvoří překážku svěcení (irregularitas ex defectu, can. 984, 4°). Mimoto nepřipouští k svěcení bigamia (similitudinaria) ex delicto, pro nedovolené činy naznačené v can. 985, 3°.

5. **ZJIŠTĚNÍ STAVU SVOBODNÉHO.** Současná bigamie je právně nemožna. Aby mohl vdovec pomýšleti na druhý sňatek, jest nutno předložiti příslušnému úřadu přesvědčující důkazy (legitime et certo constiterit), že první manželství přestalo existovati (can. 1069, § 2).

Kanonické právo se nikdy nespokojovalo s pravděpodobností, vyžadujíc vždy plné *mravní jistoty* (certitudo moralis), že cesta k druhému sňatku je uvolněna.

Právo dekretální nařizuje ženám, jichž mužové upadli do zajetí neb na pout se vydali již před sedmi lety, aby s vdavkami počkali, dokud se jim nedostane zaručené zprávy »certum nuntium de morte virorum«.[5]) Císař Justinian I. opravil starší právo nařízením, aby byly v pochybnosti předloženy úřední listiny o smrti manželově.[6]) Neurčitým pověstem nelze přikládati víry.

---

[1]) *Migne,* PG 111, str. 195, 217, 255; *Hefele,* Conciliengeschichte, sv. 4, str. 587; *Knecht,* Handbuch, str. 751. Srovn. svrchu č. 30.

[2]) *Mansi,* Collectio conciliorum, 15, str. 405, cap. III.

[3]) *Denzinger-Bannwart-Umberg,* Enchiridion symbol., 1928 [16-17], n. 424.

[4]) Tamtéž, n. 465.

[5]) Cap. 14, X, l. 4, tit. 1, »Donec ei firma certitudine constet«, cap. 2, X, l. 4, tit. 21 (pars dec.).

[6]) Novella 117, cap. 11.

Kongregace sv. Officia vydala dne 13. května 1868 instrukci, podávající směrnice, jak se dopátrati jistoty o smrti nepřítomného:[1])

a) Plnou morální jistotu poskytuje *úřední autentický výkaz* farářův neb ordinářův (úmrtní list). Tutéž průkaznou moc chová podobná listina vojenské duchovní správy, církevně zřízené. Výkazy civilních úřadů přijímají se na foru církevním pouze za důkazy mimosoudní a výpomocné (probationes extraiudiciales).[2])

b) Není-li po ruce důkazů psaných, nabývají stejné vážnosti *výpovědi dvou svědků* očitých neb z doslechu svědčících a hodnověrných, kteří jsou ochotni své výpovědi potvrditi přísahou. V mimořádném případu přijímá církevní soud výpověď jediného svědka, na slovo vzatého (persona omni exceptione digna), na př. velitele příslušného vojenského tělesa neb vojenského kaplana.

c) V nedostatku jiných důkazů jest se spokojiti s *domněnkami* (praesumptiones, coniecturae, indicia). Kongregace svátostí prohlásila,[3]) že jest považovati za zjištěnou smrt vojínů, kteří měli účast v bitvě neb jež zastihlo veřejné neštěstí a po nichž od té doby zmizela každá stopa.

Veškery důkazy ustupují ihned pravdě, jakmile se objeví »mrtvý«.

344 6. **CIVILNÍ PROHLÁŠENÍ ZA MRTVÉHO.**[4]) Naše občanské právo trvá na zásadě, že rodící se domněnka smrti musí překonati trvající domněnku života. Původní právní zásady o domněnce smrti, které obsahuje obecný zákoník občanský,[5]) byly přizpůsobeny stávajícím poměrům cís. nařízením ze dne 12. října 1914.[6]) Pouze světovou válku měl na zřeteli zákon ze dne 31. března 1918,[7]) s vysvětlivkami zákona z 30. června 1921.[8])

Zákon (1914) připouští domněnku smrti nepřítomného: 1. uplynulo-li 70 let od jeho narození a pět let od poslední zprávy o jeho životě, neb 30 let od jeho narození a 10 let od poslední zprávy. Lhůty 5 a 10 let počítají se od konce roku, v němž ještě žil. 2. Byl-li zraněn ve válce, je-li nezvěstným a uplynuly-li 3 roky od konce války. 3. Byl-li na lodi, která ztroskotala, neb v jiném blízkém nebezpečí smrti, a je-li od tří let nezvěstným.

Aby mohl pozůstalý pravoplatně vejíti v nové manželství, jest mu vyčkati těchto období úředního jednání: α) prohlášení domněnky smrti manželovy, β) soudního prohlášení nezvěstného za mrtva, γ) prohlášení, že dřívější sňatek jest zákonně rozvázán. K tomu třeba poznamenati:

---

1) AAS 2, str. 199; Ordin. list arcid. pražské, 1915, str. 112; 1916, str. 150; 1919, str. 50; srovn. instrukci kardinála *Rauschera,* § 246—250.

2) Kongr. sv. Officia dne 6. února 1863, ASS 24, str. 747.

3) Kongr. svátostí dne 16. prosince 1910, AAS 3, str. 26.

4) *Rouček,* Českosl. obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 40, násl.

5) § 24, o. z. obč.

6) Ordin. list arcid. pražské, 1915, str. 18; *Rouček,* tamtéž, str. 41.

7) Ř. z. č. 129; Ordin. list arcid. pražské, 1918, str. 143; *Kašpar,* Prohlášení, str. 21.

8) Sb. z. a n. č. 252.

345 a) Pouhé zjištění domněnky o smrti nedává zmocnění k právním úkonům. Domněnka poskytuje pouze právní důvod žádati o prohlášení za mrtva. Pro soudní řízení o prohlášení za mrtvého podává všeobecné směrnice občanský zákon.[1]) *Soudní řád* pro tuto záležitost je podrobně předepsán zákonem ze dne 16. února 1883.[2])

Zmíněný soudní řád došel změn opravným zákonem z r. 1918 v tom smyslu, že při soudním řízení je činně přítomen obhájce svazku manželského. Nařízeno, aby výrok prohlášení za mrtva byl odvolán, jakmile by se objevil pohřešovaný. Řízení je nesporné, neděje se nikdy z moci úřední, nýbrž na žádost manžela neb dědice.

b) Předpisy o prohlášení za mrtva byly podrobeny opravám zákonem ze dne 30. června 1921.[3]) Uvedený oběžník nařizuje: Pouze soud je na podkladě konaného šetření oprávněn prohlásiti, buď že nezvěstný je mrtev neb že byl proveden důkaz smrti. Dokud soud takové prohlášení nedal, nemůže matriční úřad zapsati úmrtí nezvěstné osoby do matriky zesnulých.

Prohlášení za mrtva nedostačuje, aby pozůstalý manžel vstoupil v nové manželství. Ačkoli výsledky řízení o prohlášení za mrtva stačí i pro výrok, že dřívější manželství je rozloučeno, jest vždy třeba, aby soudem bylo výslovně rozloučení prohlášeno. Bez tohoto prohlášení jsou nové oddavky nepřípustny.[4]) Každé prohlášení za mrtvého je pouhou domněnkou, která ustupuje pravdě.

346 7. **ČEKACÍ LHŮTA.** Římské právo zakazovalo vdovám nový sňatek během *roku smutku* (annus luctus), který trval deset měsíců.[5]) Nedbání zákona mělo za následek ztrátu občanské cti (infamia).[6]) Kanonické právo, majíc na zřeteli periculum incontinentiae, dovoluje nové manželství i den po smrti manželově.[7]) Infamie práva římského se v právu kanonickém neuznává. Ani nedbání decendia podle can. 1987 nepůsobí neplatnost manželské smlouvy. Jen přirozená pieta k zesnulému manželovi, osobní stav vdovy (vysoké těhotenství) neb zajištění majetkových otázek (paternita) zrazují od přílišného chvatu.

Občanské právo československé[8]) nedovoluje ženě, bylo-li manželství za neplatné prohlášeno, rozloučeno neb smrtí mužovou zrušeno, nový sňatek před slehnutím a v pochybnosti o těhotenství před uplynutím 180. dne. Není-li těhotenství pravděpodobné, může politický úřad druhé stolice povoliti prominutí po uplynutí tří měsíců.

---

1) § 112—114, o. z. obč.

2) Ř. z. č. 20; *Kašpar,* Prohlášení, str. 17.

3) Sb. z. a n. č. 252; srovn. Oběžník zemské vlády české, ze dne 19. června 1923, Ordin. list arcid. pražské, 1923, str. 74.

4) § 112, o. z. obč.; zákon z 30. června 1921, čl. 5.

5) L. 2, Cod. l. 5, tit. 9.

6) Tamtéž.

7) Cap. 4, X, l. 4, tit. 21.

8) § 120, o. z. obč. (opravený); *Rouček,* Československý obecný zákoník občanský, část 1., 1926, str. 138.

Rozpor mezi právem kanonickým a občanským záleží v tom, že církvi tane na mysli mravní nebezpečí ovdovělých, kdežto občanské právo se snaží zajistiti majetkové poměry zúčastněných osob. Ohledy na effectus civiles smlouvy manželské ovšem působí, že církevní úřad nepřipouští snoubence k oltáři, dokud neuplynula časová lhůta státním zákonem stanovená pro nový sňatek.

LISTINNÉ DOKLADY.

I. Zákon, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

(Ze dne 22. května 1919, čís. 320 Sb. z. a n.)

§ 1.

K platnosti manželství se vyhledávají vyhlášky a slavnostně učiněné přivolení k manželství, a to buď občanské, buď církevní.

§ 2.

Vyhlášky, jež jsou oznámením budoucího manželství, obsahujtež jméno a příjmení obou snoubenců, jejich rodiště, stav a bydliště, jakož i připomenutí, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, ji oznámil.

§ 3.

Vyhlášky občanské činí politický úřad okresní a ve městech s vlastním statutem úřad obecní, pověřený politickou správou, na Slovensku matrikář.

Místně příslušný jest úřad, v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště.

Má-li každý z nich řádné bydliště v obvodu jiného úřadu, vykonají vyhlášky úřady oba.

Vyhlášky je vyvěsiti veřejně na úřední desce oznamovací a k dožádání také na úřední desce v obci, ve které mají snoubenci řádné bydliště.

Konají-li se u politického úřadu okresního pravidelné dny úřední, budiž manželství vyhlášeno také ústně o jednom úředním dnu nebo o více takových dnech.

Přivolení k manželství lze prohlásiti teprve, když vyhlášky visely na úředních deskách příslušných úřadů politických i obecních aspoň deset dní.

§ 4.

Nebydlí-li některý ze snoubenců ve svém bydlišti ještě šest neděl, jest buď s vyhláškami sečkati, až šest neděl se dovrší, nebo musí manželství býti vyhlášeno také v obci, kde onen snoubenec nejposléze bydlil déle šesti neděl.

§ 5.

K platnosti vyhlášek a na ní závislé platnosti manželství stačí, když vyhlášky visely na úředních deskách úřadů uvedených v § 3., a to aspoň pět dní.

§ 6.

Nevejdou-li snoubenci v manželství do šesti měsíců od posledního dne vyhlášky, nutno vyhlášku opakovati.

§ 7.

Snoubenci mohou žádati za zkrácení lhůty vyhlášek nebo za jejich úplné prominutí. Zkrátiti lze lhůtu z důležitých důvodů. Vyhlášky lze prominouti, jen když věc je naléhavá anebo jde-li o osoby, o kterých se vůbec za to má, že jsou již manžely. V obou těchto případech musí však strany potvrditi, že jim není povědoma žádná překážka zamýšleného manželství. Nedostatek tohoto potvrzení není překážkou účinnosti prominutí.

Zkrátiti lhůtu vyhlášek náleží na politický úřad okresní (obecní), vyhlášky prominutí na politický úřad druhé stolice a je-li tu blízké nebezpečenství smrti, na politický úřad okresní (obecní). Na Slovensku příslušejí tato práva županovi.

Vyhlášek není třeba, když byla prominuta překážka po uzavření manželství, ale přivolení k manželství je prohlásiti znovu. Bude-li šetřeno tohoto předpisu, jest k manželství hleděti tak, jako by bylo platně uzavřeno hned od původu.

§ 8.

Přivolení k manželství se prohlašuje před přednostou politického úřadu okresního (obecního) nebo jeho zástupcem (na Slovensku před matrikářem), u přítomnosti dvou svědků a přísežného zapisovatele. Příslušný jest úřad, který vyhlásil manželství. Před úřadem místně nepříslušným lze přivolení prohlásiti jen ke zmocnění úřadu místně příslušného.

§ 9.

Přivolení k manželství může se státi zástupcem. Potřebí je dovolení politického úřadu II. stolice (župana). Osoba, s kterou má býti manželství uzavřeno, musí býti v plné moci přesně označena. Není-li plná moc takto vypravena, je manželství neplatné. Odvolal-li zmocnitel plnou moc dříve, než manželství bylo uzavřeno, je manželství neplatné, ale zmocnitel je povinen nahraditi všechnu škodu, kterou způsobil odvoláním.

§ 10.

O uzavření manželství jest zříditi zápis, jejž podepíší mimo manžely oba svědkové a obě úřední osoby. Na zřízení zápisu a na jeho úpravě není závislá platnost manželství.

§ 11.

Politické úřady okresní (obecní, matrikáři) vedou o vyhláškách a o sňatcích knihu vyhlášek a knihu sňatků a vydávají z nich na požádání úřední vysvědčení.

§ 12.

Stranám občansky již oddaným je dáno na vůli, chtí-li se podrobiti také obřadům církevním. Přejí-li si snoubenci pouze sňatek církevní, konají se vy-

hlášky a oddavky u příslušného duchovního správce. Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správců, oddavky u jednoho z nich neb u obou podle vůle snoubenců.

Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených. K platnosti manželství je třeba aspoň jedné vyhlášky.

I při církevních vyhláškách a oddavkách platí §§ 2, 6, 7, 9 tohoto zákona a pokud není jinak v § 12 stanoveno, platí obdobně předpisy §§ 3 (odst. 1. a 2.), 4, 8, 10 a 11.

§ 13.

O rozluku každého manželství žalovati lze:

a) dopustil-li se druhý manžel cizoložství;

b) byl-li pravoplatně odsouzen do žaláře nejméně na tři leta, nebo na dobu kratší, avšak pro trestný čin, vyšlý z pohnutek nebo spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze;

c) opustil-li svého manžela zlomyslně a nevrátí-li se na soudní vyzvání do šesti měsíců. Není-li pobyt jeho znám, budiž soudní vyzvání učiněno veřejně;

d) ukládal-li druhý manžel o manželův život nebo zdraví;

e) nakládal-li jím vícekráte zle, ubližoval-li mu těžce, nebo opětovně ho na cti urážel;

f) vede-li zhýralý život;

g) pro trvale nebo periodicky probíhající chorobu duševní, která trvá tři léta; pro těžkou duševní degeneraci vrozenou nebo získanou, čítaje v ni těžkou hysterii, pijáctví nebo navyklé nadužívání nervových jedů, jež trvá dvě léta; pro padoucí nemoc, trvající aspoň rok s nejméně šesti záchvaty v roce nebo s přidruženou duševní poruchou;

h) nastal-li tak hluboký rozvrat manželský, že na manželích nelze spravedlivě požadovati, aby setrvali v manželském společenství. Rozluku nelze vysloviti k žalobě manžela, který rozvratem je převážně vinen;

i) pro nepřekonatelný odpor. Žalobě lze vyhověti jen tehdy, připojí-li se k žádosti za rozluku třebas i dodatečně také druhý manžel. V tomto případě netřeba však rozluky ihned povolovati, nýbrž lze napřed uznati na rozvod od stolu a lože a to třebas i vícekráte.

Ve sporech o rozluku budiž postupováno podle předpisů platných o tom, jak vyšetřovati a posuzovati neplatnost manželství.

§ 14.

a) Právo žalobní se promlčuje v případech § 13 a), d) do jednoho roku ode dne, kdy manžel se dověděl o cizoložném neb úkladném činu manžela druhého; v případě § 13b) do jednoho roku ode dne, kdy se dověděl o jeho odsouzení;

b) právo žalobní se promlčuje v případech § 13 a), d), uplynulo-li ode dne spáchaného činu pět let;

c) právo žalobní pomíjí odpuštěním. Provinil-li se však vinný manžel poznovu, nebo dověděl-li se manžel, který odpustil, o jiné skutečnosti před odpuštěním nastalé a k návrhu na rozluku opravňující, může se k odůvodnění rozluky dovolávati i skutečností odpuštěných.

V případech § 13 e) stačí jediné nové jednání;

d) lhůty v odst. a), b) uvedené se přerušují žádostí nebo žalobou o rozvod, bude-li v řízení náležitě postupováno. Bude-li žádost nebo žaloba pravoplatně zamítnuta, sluší k věci hleděti tak, jako by lhůty přerušeny nebyly.

§ 15.

Bylo-li manželství soudně rozvedeno, může každý manžel, nechce-li žalovati o rozluku z jiného důvodu v § 13 uvedeného, žádati za rozluku pro nepřekonatelný odpor. Žádost tuto lze podati teprve, když uplynul od provedeného rozvodu soudního alespoň rok a manželé neobnovili manželského společenství; jde-li o manželství před vydáním tohoto zákona rozvedené, lze podati žádost za rozluku, když uplynulo od provedeného soudního rozvodu šest měsíců a manželé neobnovili manželského společenství.

§ 16.

a) Soud vyšetří věc postupuje dle zásad řízení nesporného. Na soudu je také, aby dal manželům poučení o všech důsledcích rozluky. Souhlasí-li oba manželé s rozlukou a soud nabude konaným šetřením přesvědčení, že je tu vskutku nepřekonatelný odpor, vysloví rozluku usnesením.

Jde-li o manželství před působností tohoto zákona rozvedené, stačí, když soud nabude přesvědčení, že nejde o čin nerozvážný. Uplynula-li od provedeného soudního rozvodu 3 leta, netřeba k rozluce souhlasu druhého manžela a není třeba ani nepřekonatelný odpor ani rozvážnost počinu zjišťovati.

b) Souhlas se žádostí za rozluku dlužno předpokládati, když manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje, na soud se nedostaví; na tento následek budiž upozorněno v obsílce, kterou je doručiti tomuto manželu do vlastních rukou zároveň se stejnopisem žádosti. Právo soudu použíti donucovacích prostředků dle § 87 zák. o org. s. tím dotčeno není.

c) Nejde-li o manželství před působností tohoto zákona rozvedené a nesouhlasí-li druhý manžel s rozlukou, nebo tvrdí-li jiné důvody, nežli nepřekonatelný odpor, soud odkáže žadatele na pořad práva.

§ 17.

Byl-li soudem pravoplatně vysloven rozvod podle §§ 107—109 obč. zák. a to z některého důvodu uvedeného v § 13 tohoto zákona, může každý manžel nehledě k předpisu § 15 žádati za rozluku manželství na podkladě provedeného už sporu o rozvod. Dojde-li soud na základě konaných šetření, při nichž se mu je říditi zásadami řízení nesporného, k přesvědčení, že by skutečnosti ve sporu o rozvod na jevo vyšlé byly už tehdy odůvodnily výrok o rozluce, kdyby oň

bylo bývalo žalováno, vysloví rozluku manželství usnesením, do něhož převezme výrok o vině z rozsudku, vydaného ve sporu o rozvod téhož manželství. Rozluky nelze tu vysloviti, jestliže stav uvedený v § 13 g) pominul.

§ 18.

Ve sporech o rozluku manželství pro nepřekonatelný odpor odpadá předchozí rozvod podle § 13, odst. i) tohoto zákona, jsou-li už manželé soudně rozvedeni a uplynul-li od té doby jeden rok, aniž obnovili manželské společenství; uplynula-li tři léta od provedeného soudního rozvodu, je pokládati tvrzený nepřekonatelný odpor za prokázaný, pokud výsledky ústního jednání tomu neodporují.

§ 19.

Ujednání stran a rozhodnutí soudní podle §§ 106 a 108 obč. zák. zůstávají i po vyslovené rozluce manželství v platnosti, pokud se strany nedohodnou jinak. Z důležitých důvodů může kterýkoli z rozloučených manželů žádati za nové spořádání majetkových poměrů pořadem práva.

§ 20.

1. Příslušným rozhodnouti o žádostech za rozluku ve smyslu §§ 15 a 17 jest sborový soud první stolice.

2. Předcházel-li tuto žádost spor o rozvod, je místně příslušným sborový soud, jenž rozhodoval v prvé stolici ve sporu o rozvod.

3. V ostatních případech je místně příslušným sborový soud, v jehož obvodě má svůj obecný soud manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje. Nemá-li tento manžel svého obecného soudu v tuzemsku, je příslušným sborový soud, v jehož obvodu má žadatel svůj obecný soud.

§ 21.

V řízení o žádostech za rozluku ve smyslu §§ 15 a 17 může soud, shledá-li toho závažnou potřebu, nařiditi i ústní jednání, jež je neveřejné; toto ústní jednání může se konati, uzná-li to soud za nezbytně nutné, před celým senátem. Jinak platí ustanovení § 38 z. o. org. s. Není-li některý z manželů svéprávný, budiž k jednání pozván i jeho zákonný zástupce.

§ 22.

Manželé, jejichž manželství bylo rozloučeno výrokem soudním, mohou uzavříti nový sňatek teprve, když rozhodnutí o rozluce nabylo právní moci.

§ 23.

Žalovati lze o rozluku podle § 13 tohoto zákona, i když důvod, který je podle tohoto zákona důvodem rozluky, vyskytl se za platnosti dřívějšího práva.

§ 24.

Ustanovení tohoto zákona platí i tehdy, byl-li soudní rozvod, jenž předcházel žádost za rozluku, vysloven pravoplatně před 28. říjnem 1918 mimo území tohoto státu v královstvích a zemích zastoupených v bývalé říšské radě rakouské. V těchto případech rozhodnou o žádosti za rozluku soudové jmenovaní v § 20, odst. 3.

§ 25.

1. Ustanovení §§ 63, 64, 66, 67, 94, 111, 115, 116, 119, 125, 133, 134, 135, 136, obč. zák. a dv. dekr. ze dne 26. srpna 1814 č. 1099 Sb. z. s. a ze dne 17. července 1835, čl. 61 Sb. z. s., jakož i § 25, XXXI. zák. čl. uher. z r. 1894, se zrušují.

2. Dědická nezpůsobilost ustanovená jako následek cizoložství v § 543 obč. z. pomíjí, jestliže ti, kdo soudně se doznali k cizoložství nebo z něho byli usvědčeni, stanou se manžely.

3. Švakrovství je překážkou manželství potud, že jeden manžel nemůže uzavříti manželství s příbuzným druhého manžela v pokolení přímém a s plnorodým nebo polorodým jeho sourozencem.

§ 26.

Jde-li o překážku prominutelnou, může ji k žádosti stran prominouti z důležitých důvodů politický úřad druhé stolice (župan).

§ 27.

Smírčí pokusy, předepsané při rozvodu (§§ 104, 107 obč. zák.) konají se výhradně na soudě a sluší se tu říditi předpisy zákona ze dne 31. prosince 1868 z. ř. č. 3 r. 1869.

§ 28.

Z úřední povinnosti je vyšetřiti neplatnost manželství, jsou-li mu v cestě překážky §§ 56, 62, 65, 68 obč. zák. a § 8 (§ 12, odst. 3) tohoto zákona.

Ve všech ostatních případech sluší vyčkati žádosti těch, kteří byli ve svých právech zkráceni uzavřením neplatného manželství.

§ 29.

Ve věcech manželských lze si stěžovati do rozhodnutí politického úřadu okresního (obecního) k politickému úřadu druhé stolice. Do rozhodnutí politického úřadu druhé stolice jde stížnost k ministerstvu vnitra. Na Slovensku lze si stěžovati do rozhodnutí matrikářova k županovi, do rozhodnutí županova k ministerstvu vnitra. Stížnosti nejsou vázány na žádnou lhůtu a k 3. stolici lze se odvolati i ze shodných rozhodnutí obou stolic nižších.

§ 30.

Ustanovení §§ 1—12, § 25, týkající se zrušení § 25, XXXI. zák. čl. uher. z r. 1894, jakož i § 29 tohoto zákona vztahují se také na Slovensko.

§ 31.

Předpisy §§ 1—12 tohoto zákona nabývají platnosti měsíc po vyhlášení; ostatní předpisy jeho dnem vyhlášení.

Všechny dosavadní předpisy o věcech upravených tímto zákonem se zrušují.

§ 32.

Provedením zákona pověřují se členové vlády pro správu spravedlnosti a vnitra.

II. Zápis o zásnubní smlouvě.

(Vzorec)

K podepsanému faráři dostavili se dnes (.....) Josef Dušek, syn Jana Nep. Duška, rolníka v Zalužanech, a Eliška Dvořáková, dcera Jaroslava Dvořáka, tesaře v Lize, a učinili toto prohlášení:

My svrchu jmenovaní a podepsaní slibujeme si navzájem, za přítomnosti místního duchovního správce níže podepsaného, že spolu vstoupíme do stavu manželského.

V Čimelicích, dne ..... 193.....

Josef Dušek,
snoubenec.

Eliška Dvořáková,
snoubenka.

(Nevěsta je neschopna vlastnoručně se podepsat, proto přivolán podle zákona další svědek.)

Vojtěch Štěpán,
svědek.

Prokop Veselý,
farář.

Razítko

(Není-li přítomen farář, třeba jej nahradit dvěma svědky.)

JMENNÝ UKAZOVATEL.

Zde udána průběžná čísla textu, nikoli stránky knihy.

A.

Abigail 24.
Abraham 21, 22, 24.
Afrika 164.
Agar 22.
Aichner 194, 203, 236, 307.
Alexander II., papež 232, 263.
— III., papež 4, 27, 86, 120, 150, 224, 262.
Alfons, svatý 66, 161, 186, 188, 192.
Almasi 61.
Ambrož, svatý 5, 6, 11, 26, 36, 293.
Amerika latinská 77.
— severní 55, 164.
Angelo Mai, kardinál 30.
Anglie 55.
Anglové 150.
Antonelli 215, 217.
Antonin Florencský 189.
Antonius Pius, císař 254.
Arendt 215.
Arméni 282.
Arnošt z Pardubic, arcibiskup 27, 98, 279, 280, 283, 293, 301.
Aron 22, 23.
Asyřané 73.
Athenagoras 242.
Augustin, apoštol Anglie 150.
— učitel církevní 4, 5, 6, 22, 26, 39, 260, 321, 324, 342.
Augustus, císař 10.

B.

Babyloňané 73.
Bachofen 31.
Bannwart, srovn. *Denzinger*.
Bangen 66.
Basil Velký, svatý 30, 211.
Bebel 31.
Becker 66, 119.
Bednář 57, 58, 61, 92, 94.
Bellarmin kardinál, svatý 13.
Benedikt XIV., papež 13, 17, 27, 43, 47, 69, 76, 89, 95, 125, 126, 127, 136, 140, 192, 196, 197, 202, 204, 209, 211, 220, 221, 222, 224, 227, 228, 234, 236, 237, 239, 242, 244, 245, 253, 258, 260, 266, 282, 293, 294, 313, 316, 331, 332, 334, 335.
— XV., papež 239.
Benjamitky 33.
Berka z Dubé, arcib. 294, 304.
Bernard z Pavie 27, 120.
Bickell 233.
Bilczewski 8, 242.
Bilha 22.
Blatt 82, 156, 158, 199, 238.
Boleslav II., kníže 2.
Bonifác, apoštol Germánů 150.
— VIII., papež 27, 186, 233, 237, 242, 245, 274, 279, 331.
Borový 53, 56.
Bouček 236.
Braun 331.
Breitung 141.
Brus Antonín z Mohelnice, arcib. 294.
Břetislav Chrabrý 2.
— kněžic 33.
Bucceroni 217.
Bulhaři 67.

Burchard vormský 27.
Buschan 32, 33.
Bušek - Hendrych - Laštovska - Müller 58, 61, 248.

C.

Caesar 34, 211.
Canus Melchior 13.
Cappellmann 37, 215.
— Bergmann 215.
Cappello 10, 12—14, 17, 30, 41, 43 až 45, 47, 49, 52, 53, 66, 69, 71, 72, 74, 81, 82, 85—90, 95, 97, 104, 109 až 112, 119, 124, 126, 135, 146, 152, 154, 156, 158, 160—164, 167, 169, 173, 175, 178, 179, 182, 184, 186, 187, 189, 195, 196, 197, 199, 202, 203, 210, 212, 215, 217, 227, 239, 242, 245, 248, 249, 253, 257, 260, 269, 273, 274, 277, 279, 281 až 285, 287, 293, 297, 308, 313, 317, 325, 327, 331, 334.
Casacca 215.
Cavagnis 47.
Celestin III., papež 254, 262, 304.
Cicero 2, 304.
Cilicie 227.

Č.

Číňané 33, 34.

D.

Dalimil, kronikář 33.
Dalpiaz 36.
Dánsko 60.
Debora 24.
De Dominis Marcus Antonius 35.
Delitsch 24.
Denzinger-Bannwart-Umberg 10, 12, 29, 30, 40, 41, 49, 52, 138, 320, 342.
Desiderius, král 138.
De Smet 66, 119, 218.
Di Pauli 225, 231.
Donat 4, 31.
Doubravka, česká 227.
Durandus 223.

E.

Eichmann 209.
Eleazar 22.
Engels 31.
Eschbach 215, 217.
Esmein 66, 242, 260, 279, 288.
Esther 24.
Estonsko 60.
Eugen IV., papež 318.
Evarist, papež 41, 293.

F.

Feije 49, 66, 104, 119, 136, 169, 181.
Fessler 196.
Flajšhans 12.
Flavius Josephus 21, 23.
Fleiner 50, 223.
Florentinus, právník 67.
Filip II., král franc. 27.
Filip švábský 150.
Filipiny 164.
Finsko 60.
Forcellini-Furlanetto 8, 15, 238, 304.
Förster 37.
Fotius 30.
Francie 55.
František Sal. svatý 96.
Freisen 4, 5, 7—10, 12, 20, 25, 26, 74, 75, 119, 121, 142, 144, 145, 149 až 151, 186, 189, 191, 210, 215, 218, 222, 227, 228, 232, 237, 242, 248, 253, 260, 261, 265, 269, 270, 274, 276, 279, 283, 287, 290, 293, 304, 308, 309, 313, 317, 341.
Friedrich 2, 3, 233.
Fuchs 225.
Funczik 193.

G.

Galenus, lékař 263.
Gasparri, kardinál 4, 53, 66, 119, 127, 134, 135, 136, 138, 141, 142, 156, 169, 171, 172, 174, 176, 178, 179, 182, 183, 186, 188, 189, 191, 195, 196, 200, 202, 205, 208, 210, 211, 215, 217, 222, 227, 229, 232, 237, 239, 242, 248, 249, 250, 253, 260, 261, 269, 274, 276, 277, 279, 283, 287, 293, 294, 296, 297, 304, 313, 316, 317, 322, 324, 325, 330, 331, 334.
Gelasius, papež 96, 248, 292.
Gemelli 33.
Germanové 73.
Gillmann 281, 309.
Graniello, kardinál 58.
Grassl 24.
Gratian 4, 7, 27, 120, 143, 186, 191, 215, 222, 227, 228, 232, 237, 242, 248, 253, 260, 274, 279, 283, 288, 293, 294, 304, 308, 317.
Griessl 225.
Grimm 9.
Grisar 35.
Gumpold 3.

H.

Habáň 37.
Hadrian 138.
Hagen 197.
Hammurabi 21, 22, 73.
Haring 97, 184, 220, 225, 231, 298, 334, 336, 337.
Hefele 28, 30, 233, 235, 246, 279, 319, 342.
Henner 52, 61, 66, 82, 113, 119, 122, 129, 194, 196, 206, 208, 215, 228, 248, 253, 259, 260, 269, 287, 292, 306, 322, 324, 326, 334, 340, 341.
Hergenröther-Kirsch 197.
Herodes Vel., král 23.
Heuser 49.
Hillel 24.
Hilling 72, 163, 229.
Himelius 75.
Hinkmar remešský 27.
Hittmair 37.
Hobza 287.
Hobza-Tureček 50, 54, 61, 79, 113, 119, 122, 194, 206, 253, 259.
Hoffmann-May-Schmutzerová 96.
Hollweck 267.
Honorius III., papež 10.
Hus Mistr Jan 12.

Ch.

Chelodi 227, 232, 299, 307, 322, 324.

I.

Indie vých. 164.
Inocenc I., papež 232, 242.
— II., papež 242.
— III., papež 10, 22, 27, 98, 122, 180, 223, 237, 262, 270, 293, 316, 321, 342.
Isak, patriarcha 21, 22.
Island 60.
Isidor sevilský, svatý 8, 210.
Italie 60.
Italořekové 234, 282.
Ivan III. Vasiljevič, cár 201.
Ivo chartreský 27.

J.

Jaksch 56, 76.
Jakub, patriarcha 22, 33, 288.
Jan VIII., papež 2.
— X., papež 342.
— XXII., papež 237.
— Zlatoúst 5, 6, 342.
Jeremiáš, prorok 24.
Jeroným, svatý 6, 40, 342.
Jindřich II., císař 6.

Jindřich II., král franc. 34.
— II., král angl. 150.
— III., král franc. 34.
— VIII., král angl. 270.
Jireček 2, 3.
Jitka 33.
Joannes Andreae 263, 281, 320.
— Teutonicus 143.
Job 22.
Jone 142.
Josef II., císař 24, 34, 56, 76, 268.
Josef, svatý 6.
Josephus Flavius 21, 23.
Judas 23.
Judita 24.
Jugie Martin 30.
Julius III., papež 239, 331.
Jungmann 7, 9.
Justin, svatý 23.
Justinian I., císař 2, 4, 46, 191, 192, 194, 211, 221, 227, 232, 234, 245, 248, 253, 260, 262, 269, 274, 279, 283, 293, 312, 313, 315, 316, 317, 341, 343.

K.

Kadlec 96, 305.
Kafka 4, 64.
Kalvín 34.
Karel Veliký 26, 138.
— IV., král špaň. 77.
Karlík 21.
Karmán 191.
Kasiodor 150.
Kašpar 341, 344, 345.
Kateřina aragonská 270.
Keiser 248.
Klein de Szád 30.
Kliment I., papež 30.
— III., papež 254.
— V., papež 27, 260, 334.
Klotilda, královna 227.
Kluge 9.
Knecht 4, 7, 9, 14, 17, 18, 31, 33, 35 až 41, 45, 50, 53, 55, 59, 60, 66, 71—74, 84—89, 96, 97, 105, 110, 111, 113, 117, 119, 124, 125—128, 136, 139, 141, 146, 151, 154—163, 167, 169, 171, 172, 176—186, 189, 191, 193, 195—199, 203—211, 215 až 233, 237, 242, 245, 248—261, 266, 269, 274, 279—287, 290, 293, 297, 299, 301, 305, 308, 313, 316 až 324, 327, 328, 330, 331, 332, 334, 341, 342.
Kocel, kníže 2.
Kohler-Peiser 21, 22, 34, 74.
Konstantin (sv. Cyril) 2.
— Veliký, císař 227, 315.
Kop 293, 294.
Kopp 30.
Koptové 30.
Kortleitner 21, 22, 23, 24, 36.
Kosmas, pražský 2, 3, 33.
Kott 9.
Krainz-Ehrenzweig 64.
Krása 331.
Krasnopolski 241.
Krbec 3, 36, 232, 233.
Krejčí 31, 32, 33.
Krauss 23, 36, 211.
Kubelka 11.
Kunhuta, císařovna 6.
Kutschker 196.

L.

Laban 33.
Laemmer 273.
Lambruschini, kardinál 197, 296.
Lamech 22, 222.
Lannoi 35.
Laurín 4—8, 10, 13, 30, 35, 36, 38, 45, 50, 52, 53, 56, 57, 58, 122, 141, 147, 191, 192, 194, 210, 232, 235, 236, 237, 241, 260, 261, 269, 279, 304.

Lehmkuhl 217.
Leitner 4, 5, 7, 10, 11, 14, 21, 24, 31, 33, 34, 35, 37, 55, 66, 68, 89, 96, 97, 119, 169, 175, 176, 179, 186, 196, 222, 223, 232, 237, 238, 242, 245, 248, 253, 260, 279.
Lemaire 50.
Lev Filosof, císař 293, 342.
— VI., císař 342.
— Veliký, papež 233.
— XIII., papež 4, 5, 10, 11, 12, 18, 21, 29, 38, 39, 52, 58, 136, 157, 197, 206, 209, 222, 267, 283, 308, 312, 317.
Lia 22, 33, 288.
Lindner 191.
Linneborn 14, 42, 66, 89, 97, 110, 119, 124, 136, 141, 151, 156, 163, 168, 169, 171, 173, 186, 196, 210, 215, 217, 222, 223, 227, 232, 242, 248, 253, 260, 274, 279, 283, 287, 288, 291, 297, 301, 308, 313, 317, 321, 327, 328, 334.
Livie, císařovna 10.
Lotar, král 27.
Lotyšsko 60.
Lowie 33.
Lucius III., papež 11, 83.
Ludvík XVI., král 55.
Luter 34, 197, 222.

M.

Mackelday 192.
Mandl 340.
Maria Panna 6.
Marianus de Luca 217.
Marie Terezie, císařovna 56.
Márkus 58, 147.
Maronité 211.
Maroto 100.
Martinů 4—10, 13, 14, 18, 35, 38, 42, 45, 50, 66, 70—74, 80, 81, 85, 86, 89, 92—97, 100—106, 109—113, 117, 119, 122, 124, 126, 127, 136, 140, 146, 148, 151, 152, 155, 158 až 161, 163, 169, 173—179, 181, 182, 196, 208.
Matoušů 14, 66, 96, 113, 119, 122, 210, 214, 253, 260, 269, 274, 279, 283, 286, 287, 293, 297, 299, 301 až 308, 312—317, 322, 324, 326, 327, 331, 332.
Matzke 2, 10, 11, 21, 31, 33.
Mazzella 169.
Melanchton 222.
Melchior Canus 13.
Melchité 30.
Metod, apoštol slov. 2.
Michael 27.
Michal Paleolog, císař 342.
Milaš Nikodym 30.
Mikuláš I., papež 26, 27, 67, 191, 342.
— I., cár 211.
— II., cár 233.
— Mystik, patriarcha 342.
Mitterer 248.
Modestinus, právník 227.
Mogila Petr 30.
Mojžíš 22, 23, 24, 25, 222, 223, 227, 270, 318.
Mommsen 67.
Monika, svatá 227.
Montefiore 196.

N.

Nachor 21.
Napoleon I., císař 55, 193, 222.
New York 35.
Nevšímal 259.
Německo 59.
Nizozemí 55.
Norvéžsko 60.

O.

Otta IV., císař 150.
Ottaviani 38, 50.
Oesterle 215.

P.

Palacký 10.
Papinian, právník 254.
Papp-Szilágyi 12, 13, 30, 76, 246, 267, 282.
Pasteur 202.
Pastrnek 2.
Paulus, právník 150, 289.
Pavel, apoštol 11, 13, 27, 30, 39, 44, 141, 152, 196, 216, 225, 227, 232, 304, 312, 320, 321, 322, 324, 341, 342.
— III., papež 267, 322.
Pehem 13, 35.
Peiser, srovn. Kohler.
Pejška 13, 186, 187, 238, 243, 245, 255, 301, 315, 317.
Pekař 3.
Pelagius, papež 27.
Penka 232.
Perrone 13, 49.
Petr Mogila 30.
Petrus Lombardus 142.
Pícha 17, 61, 64, 194, 341.
Pius V., papež 322.
— VI., papež 38, 41, 52.
— VII., papež 239, 331.
— IX., papež 10, 11, 12, 29, 40, 41, 48, 52, 57, 138, 194, 222, 232, 233, 317, 320, 331.
— X., papež 11, 29, 59, 102, 164, 235, 295, 331.
— XI., papež 4, 10, 38, 96, 136, 164, 222, 308, 317.
Podkarpatská Rus 61, 114, 147, 148.
Potthast 150.
Pseudo-Isidor 270.
Pulcherie, císařovna 6.
Pyrrhus Coradus 151.

Q.

Quido, kardinál 233.

R.

Raguel 11.
Rachel 22, 24, 33.
Rachmanová Alexandra 36, 97.
Rakousko 56.
Rauscher, kardinál 83, 86, 95, 97, 106, 112, 122, 128, 191, 194, 210, 211, 215, 248, 274, 283, 290, 291, 327, 341, 344.
Rebeka 10, 24.
Reiffenstuel 142, 144, 145.
Resemans 45, 141.
Reyl 31, 36, 236, 237.
Rittner (Zítek) 10, 50, 54, 119, 122, 150, 194, 248, 287.
Rolandus, magister 27, 120.
Roskovány 38, 196, 232.
Rouček 47, 58, 61, 62, 63, 82, 92, 147, 191, 193, 214, 221, 226, 259, 268, 274, 289, 292, 303, 307, 309, 312, 315, 316, 322, 326, 333, 344, 345.
Rus Podkarpatská 61, 114, 147, 148.
Rusko sovětské 35, 164.
Ruth 10.

Ř.

Řehoř Veliký, papež 6, 150.
— II., papež 150, 262.
— VII., papež 233.
— IX., papež 8, 27, 186, 191, 210, 215, 222, 232, 242, 248, 253, 254, 260, 268, 274, 279, 283, 288, 289, 290, 293, 308, 309, 317, 334, 341.
— XIII., papež 188, 245, 322.
— XVI., papež 197.
Řekové 38.
Římané 38, 73, 222, 227, 277.

S.

Sabínky 33.
Sägmüller 25, 66, 100, 215, 232.
Sanchez 66, 119, 186, 187, 189, 191, 210, 215, 232, 248, 249, 253, 260, 269, 283, 285, 286.

Santi (Leitner) 217.
Sára 21, 22, 24.
Savigny 10.
Sebastianelli 18.
Sedlák 251, 260.
Sergius III., papež 30, 342.
Schäfer 42, 45, 112, 119, 135, 179, 182, 184, 186, 210, 253, 279, 327, 334.
Scherer 4, 5, 7, 10, 17, 18, 20, 25, 26, 27, 31, 37, 49, 55, 66, 68, 69, 70, 74, 75, 85, 97, 119, 122, 123, 124, 127, 129, 135, 136, 142, 144, 145, 150, 164, 186, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 202, 204, 210, 215, 221, 222, 223, 227, 232, 242, 253, 254, 259, 260, 263, 265, 266, 269, 270, 274, 279, 283, 287, 308, 313, 318, 321, 324, 327, 328, 331, 341.
Schlauch 58.
Schilli 55.
Schindler 115.
Schlenz 64, 113, 222, 341.
Schmidt 37.
Schmutzerová 96.
Schulte 4, 66, 76, 97, 99, 119, 135, 196, 197.
Schulze 55.
Schumacher 11.
Simeon soluňský 30.
Sipos 66, 89, 119, 124, 134, 135, 136, 140, 196.
Siricius, papež 75.
Sixtus IV., papež 201.
— V., papež 216.
Slovensko 58, 61, 114, 147, 148.
Soldát, 4, 10, 21, 38, 79, 119, 124, 324.
Soloweitschik 36.
Spojené státy severoamer. 55.
Strack-Billerbeck 211, 212.
Stejskal 3.
Stutz 200, 263.

Š.

Šebíř, biskup pražský 2.
Španělsko 77.
Švédsko 60.
Švýcarsko 60.
Šammai 24.

T.

Tabinskyj 30.
Tacitus 23.
Tancred, kanonista 27, 120, 143.
Tertullian 11, 14, 75, 227, 242, 293, 343.
Thamar 23.
Thaner 27.
Theodorich, ostrogotský král 149.
Theodosius, císař 41.
Thomassin 232.
Tilsch-Svoboda 6, 214.
Tobiáš 11, 22, 37.
Toman 89.
Tománek 61.
Tomáš Akvinský, svatý 2, 4, 5, 8, 10, 13, 21, 22, 34, 186, 187, 189, 194, 196, 222, 223, 224, 227, 228, 232, 237, 242, 260, 266, 276, 289.
— císař řecký 201.
Triebs 14, 42, 44, 50, 210, 215, 217, 222, 227, 229, 232, 238, 242, 248, 253, 257, 274, 277, 279, 282, 293, 297, 298, 299, 308, 309, 313, 315, 316, 317, 327, 331, 332.
Tumpach 296.
Tureček, srovn. Hobza.

U.

Uhry 58.
Uhrig 66.
Ulpian, právník 5, 100, 150.
Umberg, srovn. Denzinger.
Urban VIII., papež 163.

V.

Vacek 31, 33, 39, 66, 79, 122, 208,

227, 228, 253, 260, 269, 270, 271, 274, 279, 323, 324.
Vašek 2, 4, 6, 10, 31, 33, 36, 37, 308, 310.
Velišský 7, 8, 11.
Vering 52, 233.
Vermeersch-Creusen 100, 110, 119, 124, 126, 156, 158, 160, 165, 166, 167, 169, 196, 205, 333.
Vidal, srovn. Wernz.
Vilém I., král pruský 59.
Víšek 50, 52, 55, 56.
Vojtěch, biskup pražský, svatý 2, 10.

W.

Wanner 222.
Wahrmund 21.
Weber 119.
Wernz-Vidal 4, 5, 7, 38, 43, 45, 50, 55, 66, 67, 70, 74, 75, 77, 82, 84, 89, 97, 100, 120, 124, 128, 134 až 136, 142, 149, 152, 153, 161, 162, 163, 165, 166, 169, 175, 176, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 187, 189, 191, 194, 195, 196, 205, 210, 211, 212, 215, 216, 217, 220, 222, 223, 225, 227, 229, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 242, 245, 248—250, 253, 257, 259, 260, 266—270, 273, 274, 277, 279, 281, 283, 286—290, 293, 296, 298, 300, 308, 313, 315, 317, 319, 321, 322, 324, 327, 328, 334, 341.
Westermarck 32, 33.
Wessenberg 78.
Wouters 79, 80, 102, 293, 300.

Z.

Zamošć 30.
Zbyněk Berka z Dubé, arcib. pražský 28, 76, 294, 304.
Zelfa 22.
Zhishman 30.
Zítek, srovn. Rittner.
Zitelli 151, 253, 255, 257.
Zizanij Vavřinec 30.
Zlatoúst Jan, svatý 342.

Ž.

Židé 38, 41, 73.
Žofie (Zoë), řecká princezna 201.

VĚCNÝ UKAZOVATEL.

Udána průběžná čísla textu, nikoli stránky knihy.

A.

Ad consulendum conscientiae 158.
Adoptio, manželská překážka, srovn. osvojení.
Adulterini 314.
Adulterium 255.
Affinitas, překážka 269, srovn. švakrovství.
Affinitas affinitatem non parit 270.
Agent, prostředník v římské kurii 174.
Anni nubiles 210.
Apelační právo v manž. procesu 338.
Arbor consanguinitatis 264.
Argumentum credibilitatis 220.
Arrha conventionalis při zásnubu 73.
Arrogatio, druh osvojení 191.
Asistence při sňatku: pasivní, aktivní 295, platná 296, dovolená 298, při smíšených sňatcích 204.
Asketai 242.
Angustia loci 177.

B.

Banna 97.
Banni 97.
Bázeň a manž. souhlas 289, 292.
— uctivá (timor reverentialis) 289.
Benedictio ritualis 301, liturgica 302.
— uteri 302, 343.
Bestialita, důvod pro rozvod 324.
Bezdůvodná dispense od překáž. 178.
Bezženství, celibát, jeho význam 36, manž. překážka 232, její důvody 236.
Bigamie současná 224, postupná 343.
Bimestre legale 309.
Biřmovací list snoubenců 91.
Biskup nemá práva stanoviti manželské překážky 139, dispensuje v nebezpečí smrti 156, v naléhavé nouzi 161, podle římských fakult 163 až 166.
— a oddavky 297.
Bludy o manželství 31—37.
Bohoslužby a manž. ohlášky 105.
Bona matrimonii (tria) 5.
Božský zákon přirozený zdroj překážek 136.
— positivní 137.
Brak (rusky) = manželství 9.
Branný zákon 61.
Braut (něm.) 9.
Bydliště a ohlášky 99, 100, 101, oddavky 296.

C.

Casus Apostoli (privilegium paulinum) 321.
Catechismus, překážka (kdysi) manž. 279.
Cautiones při smíšeném vyznání 202, při různosti náboženství 230.
Celibát 36, předmět slibu 188, překážka manželská 232, v církvi východní 234.
Církevní zákonodárství manželské 38.
Civilní sňatky a zápis do matrik 303.
Cizinci a manželství 93.

Cizoložství překážkou manželskou 255.
— důvod k rozluce 318, k rozvodu 324.
Clandestina matrimonia 294.
Coëmptio práva římského 8.
Cognatio 261, legalis 191, spiritualis 279.
Concubinatus publicus 277.
Conditio při zasnoubení 75, při manž. smlouvě 290.
Confarreatio 8.
Coniugicidium 256, 257.
Coniugium 8.
Connubium 8.
Componenda za papežskou dispensi 175.
Consanguinitas, manž. překážka 261.
Consensus matrimonialis 289.
Convalidatio matrimonii simplex 327, in radice 331.
Crimen, manž. překážka 253.

Č.

Čas manželských ohlášek 102.
— zapovězený 302.
Čechové a manželství 2, 10.
Čekací lhůta před novým sňatkem 346.
Československé zákony manželské 61—64.
Četníci a sňatek 92.
Členové zakázaných společností 209.

D.

Debitum coniugale 134, 308.
— petere, reddere 188.
Declaratio Benedictina 294.
Defensor vinculi 220, 335, 338.
Definice manželství 4, jeho druhy 14.
Delegační list k oddavkám 92.
Delegát oddávající 297.
Delegatio, na rozdíl od licentia 297.
Delegované fakulty dispensační 163.
Denuntiationes matrimoniales 97.
Dějiny pětiletých fakult 163.
— práva manželského za dob patriarchů 21, 22, za Mojžíše 22—25.
— zásnubu 74.
Děti, povinnosti k nim 310, jejich právní stav 313.
— manželské 313, nalezené 313, nemanželské 314, jejich legitimace 314, 315.
— za rozluky a rozvodu 326.
Dies fatales 338.
Disparitas cultus, manž. překážka 227.
Dispense od manž. překážek 149, nejstarší příklady 150, jest vyhrazena papeži 151, dispensační úřady římské 154.
— bezdůvodná 178, z přenesené pravomoci 159, od slibu 189, dispensační důvody 176, formule 184.
— od nemanželského původu 316.
Divortium plenum, semiplenum 317.
Dobra manželství 5.
Dočasné překážky manželské 131.
Dodatečné manželství (matr. subsequens) 315.
Dohoda o zrušení zásnubu 85.
Domnělé manželství (matr. putativum) 16.
Domněnka o smrti manželově 343.
Druhé manželství 341, v církvi východní 342.
Druhy zasnoubení 73, manž. překážek 124.
Dubium iuris et facti o překážkách 135.
Duchovní příbuzenství, manž. překážka 279.
Důvody pro dispensi od překážek 176, kanonické 177, mimokanonické 178.
— pro zrušení zásnubu 85.
Dvojženství 224, je trestné 226.

E.

Ecclesiae vetitum 143, 185.

Effectus matrimonii, nerozlučné, rozlučitelné 46.
Ehe 9.
Eugenická sterilisace 37.
Eugenické metody 96.
Eunuchi 216.
Evoluční teorie 31.
Exogamie 260.
Experimentum triennale 220, dvouletá a roční zkouška 221.

F.

Facultates habituales 168.
Fakulty dispensační pětileté 163.
Farář místní (parochus loci) 296, oprávněný zavésti snubní protokol 94, konati vyhlášky 90, 100.
— a jeho právo dispensovat od manž. překážek 160.
Fatales dies 338.
Forma zásnubu 79, zasnoubení bezformé 83.
— oddavek 293, při smíšených sňatcích 295.
— sanace nezákonné formy 330.
Formuláře dispensační v kurii 163, 164.
Formule udíleti dispensi 184.
Fysická neschopnost k manželství 215, její příčiny 216.

G.

Gamos 7.
Gemahl (mahal) 9.
Generální vikář a dispensační fakulty biskupovy 168.
Gradus cognationis 261, počítání stupňů 263.
Gynaikokracie 33.

H.

Hermafrodismus 216, 217.
Hrozící nebezpečí smrti, nárok na dispensi 157.

K.

Kaplan a jeho právo asistovat sňatku 296.
Katechismus (zkouška) před sňatkem 95, překážka manž. (kdysi) 279.
Katolík a forma sňatku 300.
Katolík a nekatolík, pojmově 229.
Klerogamie v zemích českých 233.
Kmen (stipes) 261.
Kněz nahodile přítomný dispensuje od manž. překážek 160.
Kněžské sňatky u židů 23.
Kodifikace manželského práva 29.
Kongregace sv. Officia 154, 166.
— Svátostí 154, 166.
— pro záležitosti církví východních 154.
— Propagandy 166.
Konkubinát veřejný, manž. překážka 277.
Konkordát z r. 1855 a manž. právo 56, 57.
Koruna snoubenců 30.
Koupě žen 33.
Křest snoubenců 90, pochybný 229.
Křestní list snoubenců 91.
Kvinkvenálky biskupské 163—166.

L.

Legitimace dítek nemanželských 168, 314—316, 332.
Leprosi a jejich manželství 288.
Libellus repudii 24, 57, 63.
Licentia, na rozdíl od delegace 297.
Linea (pokolení) 261.
List delegační k oddavkám 92.
Lístek zapuzení 24, 57, 63.
Litterae reversales 202.
Literatura manžel. práva XV.-XVI.
Listina zásnubní 80.
Listiny nutné při snubním protokolu 91.

Locus tutus (únos) 249.
Lup žen 33.

M.

Majetkové právo manželů 309, 311, 312.
Mahal 9.
Maleficium (impotence) 217.
Malitia (prudentia) supplet aetatem 212.
Malomocenství 288.
Malžonek 9.
Manifestační přísaha 111.
Manželčina práva 312.
Manželé a jejich vzájemné poměry 308.
Manželské překážky, jejich pojem 119, účinky 122, účel 123.
Manželský svazek (ligamen) překážkou 222, občanské právo 226.
Manželství 4, 5, 9, jeho posvátnost 10, 11, křesťana s nekřesťanem 12, vlastnosti smlouvy 5, předmět 6, terminologie 7.
— v dobách praotců 21, vlivem práva židovského 25, římského a germánského 26.
— sv. Josefa s Marií Pannou 6.
— u národů slovanských 2.
— smíšeného obřadu 42.
— na zkoušku 35.
— nekatolíků 43, smíšená 43, osob nekřtěných 44, se židem 227.
— neplatné, kanon. překážkou 276.
— dokonané a nedokonané 319.
Matriarchát 33.
Matrikáři na Slovensku 61.
Matrimonium 8, ratum 14, consummatum, legitimum 15, putativum 16, clandestinum 16, conscientiae 17, praesumptum 18, invalidum 19, morganaticum 20.
Matrimonium subsequens 315, perfectum a initiatum (ratum) 319.
Meze papežské moci dispensační 152.
Místo oddavek 305.
Mixta religio, manž. překážka 196.
Mnohoženství 34.
Mohamedánské právo manželské (4 ženy) 226.
Mortis periculum (snoubencovo) 299.
Mravní jistota o svobodném stavu 343.
Mravní nezpůsobilost k manželství 208.
Mravní povinnost plynoucí ze zásnubu 83.
Mše svatá pro sponso et sponsa 302.
Mužova práva 311.

N.

Náhrada škody pro nesplnění zásnubu 81, 82.
Náprava manželství řádná 327, mimořádná (in radice) 331, hromadná 332.
Násilí při manželském souhlasu 289, 292.
Naturales filii 314.
Nebezpečí smrti snoubencovy a dispense od manž. překážek 157 až 160, 299.
Nedostatek zmocněných kněží 299.
Nefarii filii 314.
Nekatolíci a forma sňatku 300.
Nekřtění podléhají státním zákonům 49, 141.
Nemanželské děti a souhlas poručníkův k sňatku 92.
Nemohoucnost fysická, manž. překážkou 221.
Neodkladnost oddavek, důvod pro dispensi 161, 162.
Nepromijitelné manž. překážky 132.
Nerovný sňatek 20.
Nerozlučnost manželství 5, 21.

Neschopnost k manž. souhlasu 285.
Ne temere 78, 295.
Nevědomost o překážce 149, vada souhlasu 287, 292.
Nevěrnost manželská u Čechů 2.
Nevěsta 9.
Nevlastní sourozenci 61.
Nezletilí a jejich zásnub 68, 69.
— snoubenci 92.
— podle práva občanského 213.
Nezpůsobilost mravní k manželství 208.
Nezralost věku, manž. překážka 210.
Noci Tobiášovy 309.
Nouzový sňatek bez faráře 299.
Nunciové a jejich fakulty 167.
Nuptiae 4.

O.

Občanská nezletilost 213.
Občanské manželství 50, nucené, volené, nouzové 51, jeho vady a následky 53, 54, ukázky v cizích zemích 55—60, v zemích uherských 58, v republice Československé 61, revise práva občanského (chystaná) 64.
Občanské právo oddavkové 306, zahraniční 307.
Občanské překážky manželské 147, 148, jejich odstranění 155.
Občanské vyhlášky 113—117.
Občanský zákon o zásnubu 82, 88.
Obřad zásnubní 76.
Obřadnosti oddavek 301.
Obřadová různost snoubenců 206.
Obyčej není zdrojem manž. překážek 140.
Obyčejové právo a překážka různosti náboženství 228.
Oddavky 9, občanské 62.
Odpad od víry 208, neruší zákon celibátu 239.
Odsouzenci a manželský souhlas 63, 288.
Odstranění manž. překážek 149.
Odvedení ženy (únos) 249.
Odvodem povinní 92.
Odvolací právo při soudu manželském 338.
Ohlášky sňatku 97, kdo je koná 99 až 101, jak 102, kde 104—105, jejich obsah 106, ústní, vývěsní 107, zákon 111, kdy se nekonají 111, opětování ohlášek 112, předpisy obč. práva 113—117.
Omyl, vadou manželského souhlasu 288, 292.
Opětný sňatek 341.
Opětování ohlášek 112.
Ordo sacer, manž. překážka 232.
Osobní podřízenost zákonům 42.
Osobní závaznost formy sňatku 300.
Osvojení (adoptio), manžel. překážka 191, římské právo starší 191, reforma Iustinianova 192, občanské právo dnešní 193, dispense od překážky 193, starší právo 194, právo platné 195.
Otcovská moc 311.
Otcův souhlas k sňatku 92.
Otroctví, manž. překážka 288.

P.

Pagella dispensačních fakult pro obor svědomí 165, pro veřejnost 166.
Papežská pravomoc na překážky 138, moc dispensační 151, její meze 152, způsob 153.
Paracharagma 315.
Parchant 315.
Parochus loci 296.
Pasivní asistence 204, 295, 301.
Patria potestas 311.
Penitenciarie římská 154.
Perinde valere 184.

Plnomocník (procurator) při sňatku 286.
Plnorodý 261.
Počítání stupňů příbuzenských 263.
Podjáhni a jejich celibát 232.
Podmínka (conditio) a její vliv na zásnub 72, na manž. souhlas 290, účinky 291, 292.
Podvodný sňatek 286.
Pochybné překážky manželské 135.
Pokolení (linea) přímé, poboční 261.
Pokrevenství, manžel. překážka 260, její dějiny 262, násobné 265, platné právo 266, dispense 267.
Pokuta smluvená při zásnubu 73.
Polorodý 261.
Poplatky za dispense zakázány 168.
Poručník a jeho souhlas k sňatku 92.
Posvátnost manželství 10, 11, 38.
Poučení snoubenců 96.
Povinnost hlásiti manž. překážku 108, důvody zprošťující 109.
Povinnosti rodičů k dítkám 310.
Práva a břemena manželů 308.
Právo manželské 1, u Slovanů 2, dějiny 21.
— rodinné 4.
Pravomoc církve na manželství, zákonodárná 38, 39, soudní 40, na manž. překážky 41.
Privilej sv. Pavla 44, 225, 321.
Privilegium Paulinum 44, 225, 321.
Professio (řeholní) tacita odstraněna 243.
Prohlášení neplatnosti sňatku 340.
— za mrtvého 344.
Prokurátor při sňatku 286.
Promijitelné překážky 132.
Prominutí překážek 149.
— nemanželského původu 316.
— občanských překážek 155.
— ohlášek 111.
Promiscuitas 32.
Promotor iustitiae při manžel. soudu 336.
Provida sapientique 295.
Prsten snubní 73, 75, 204, 285, 301.
Překážky manželské 119, pravomoc 41, platnosti a zápovědi 121, 122, účel 123, druhy 124, veřejné a tajné 125, veřejnoprávní a soukromoprávní 128, obecné a osobní 130, trvalé a dočasné 131, promijitelné a nepromijitelné 132, nižšího a vyššího stupně 133, předcházející a následující 134, jisté a pochybné 110, 135, práva přirozeného 136, božského positivního 137, papežského 138, seznam překážek 142 až 146, překážky občanského práva 63, 147, 148, odstranění překážek 149, dispense 150.
— práva židovského 23, nezavazují 152.
Příbuzenství (cognatio) po meči, po přeslici 261, podle práva občanského 191, 282.
— duchovní 279—282.
Přípravné úkony k manželství 65.
Přirozené právo prvotní (primarium) a podružné (secundarium) 223.
Přísaha manifestační 111.
Pubertas 68, 69, 210.
Publica honestas, manžel. překážka 274.

Q.

Quinquennales facultates 163.
Querella nullitatis 338.

R.

Raptus mulieris, manž. překážka 248.
— seductionis 249.
Ratum matrimonium 14.
Registrace sňatku sovětského 35, italského 60.

Remoto scandalo 158.
Repudium 318, libellus repudii 24, 57, 63.
Reskript dispensační 169, jeho provedení 179, jeho vykonavatel (exsecutor) 179, 180, klausule 181, 182, nabývání milosti 183.
— pro legitimaci dítek 316.
Retentio mulieris (únos) 249.
Revers při smíšeném sňatku 202, 207.
Revise občanského práva manž. 64.
Revoluce francouzská a občanský sňatek 55.
Rodokmen 264.
Rozbor kanonických překážek 185.
Rozluka manželská 53, 317, podle práva občanského 62, dějiny 318, smrtí 319, řeholní profesí 320, papežskou dispensí 320.
— manželství nekřesťanů 321, podle práva občanského 323.
Rozvod manželský 317, 324, trvalý 324, dočasný 325.
— podle občanského zákona 326.
Rusíni ve Spojených státech a kněžský celibát 234.
Různost náboženství, manž. překážkou 227.
— obřadu snoubenců 206.

Ř.

Řeholní profesí sanuje se nemanželský původ 316.

S.

Sacrilegi filii 314.
Sanatio in radice 331.
Sanace občanského sňatku 333.
Secundae nuptiae 341.
Sedmihradské sňatky 226.
Seductionis raptus (únos) 249.
Sekretariát pap. brev a dispense 154.
Seminární kaple a sňatky 305.
Seznam manž. překážek podle práva starého 142, právo Gratianovo 143, 144, právo platné 145, 146.
Si praces veritate nitantur 181.
Simulatae nuptiae 286.
Slib zásnubní a jeho vlastnosti 71.
— podmíněný 72, slib zasnoubeného 86.
— jednoduchý čistoty, manž. překážkou 186, pojem a druhy 187, zákon 188.
— slavný řeholní, manž. překážkou 242, výjimka v Tov. Ježíšovu 244, tresty 246.
Smíšené sňatky, vyhlášky 101, forma oddavek 295, 300, mše svatá 302.
Smíšené vyznání, manž. překážka 196, dispense 200, důvody dispensační 201, záruky 202, obřadnosti 203, státní zákony 207.
Smlouva manželská 5, 6, poměr k svátosti 12.
— o náboženství dítek 202.
Sňatek nerovný 20.
— na oko 286.
— civilní, zápis do matrik 303.
— v cizině 307.
Sněm nicejský I. (325) 234.
— trullský (692) 234, 246.
— lateránský I. (1123) 233.
— lateránský II. (1139) 233, 242.
— lateránský IV. (1215) 98, 294.
— tridentský (1545—1563) 98, 152, 176, 191, 196, 212, 222, 233, 235, 243, 248, 294, 301, 304.
— vatikánský (1869—1870) 328.
— partikulární ankýrský (314) 234.
— provinciální pražský (1349) 196.
— provinciální bratislavský (1309) 196.
— pražský (1605) 76, 294.
— rusínský (Zamošč 1720) 30.

Sněm maronitský, libanonský (1736) 30, 246.
— ostřihomský (1858) 76, 197.
— pražský (1860) 76, 197, 204.
— fogarašský (1882) 30.
— sýrský (Sciarfa 1888) 30.
— koptický (1898) 30.
Sobáš 9.
Sodomie 324.
Soud Boží pro cizoložství u Židů 24.
Soudnictví manželské 40.
Soudní řízení manželské 334, soudní dvůr 335, žalobci 336, svědkové znalci 337, o impotenci 220, soudní výrok 338, zkrácené jednání 339.
Souhlas manželský 284, jeho vlastnosti 285, vady 287, náprava 329, přivolení otcovo a poručníkovo pro nezletilé 92.
Sovětské manželství 35.
Spadones 216.
Sponsalia de futuro 67.
Sponsus 8.
Spurii 314.
Stáří k zasnoubení 68, k manželství 211, občanská nezletilost 213.
Státní právo manželské, zásady 45, 46, 47, rozhraní moci 48, manželství osob nekřtěných 49.
— svolení k sňatku 92.
— překážky manželské 141, 147, 148.
Statuta Ernesti 98.
Stav dokonalosti a zásnub 85.
Stavovské poučení snoubenců 96.
Stemma cognationis 264.
Sterilitas 215.
Stipes (kmen) 261.
Stupeň příbuzenství 261, počítání stupňů 263.
Svatba 9.
Svatokrádež, porušení celibátu 238.
Svátost manželství 11, 12, 39, udělovatel 13, odpůrci 34.
Svazek manželský překážkou 222.
Svěcení vyšší, manž. překážkou 232.
Svědkové při sňatku 298.
— při manželském soudu 337.
Svobodný stav snoubenců 90, průkaz 92.
Subdelegační právo oddávat 247.
Suprug 9.

Š.

Švakrovství 269, platné právo 271, odstranění překážky 272, občanské zákonodárství 273.

T.

Tabulae nuptiales (zásnub) 75.
Tajné překážky manželské 125, 127.
— sňatky 293.
Tametsi, dekret tridentský 28, 294.
Telegrafické zprávy o dispensi 162.
Tempus feriatum 302, 304.
Teorie impotence a sterility 217.
— slibu a zákona pro celibát 237.
— manžel. smlouvy a kopulární 284.
Testes septimae manus 220.
Testis autorizabilis při sňatku 204.
Tetragamie 30, 342.
Tělesná neschopnost (impotentia) 215, příčiny 216, druhy 218.
Timor reverentialis 289.
Tlumočník při sňatku 286.
Tobiášovy noci 309.
Trest za opomenutí vyhlášek 111, za porušení slibu 190.
Tribus continuis diebus 103.
Tridentská forma oddavek 294.
Tridentské právo manželské 28, vatikánské předlohy 29.
Trojí dobro manželství 5.
Trvalé překážky manželské 131.

U.

Účel manželství, hlavní a podružný 6.
Účinky zásnubu 81, starší právo 84.
Udělovatel (minister) svátosti 13.
Ukázky občanského práva manželského 55.
Úmluvy zásnubní 75.
Úmrtní list 343.
Únos (raptus mulieris) 33, manž. překážka 248, její odstranění 250, trestní sankce 251.
Urgente mortis periculo 158.
Ústní ohlášky 107.
Usus (usucapio) 8.
Uterini 261.

V.

Vady manželského souhlasu 287.
Vatikánské předlohy 29.
Veřejná počestnost, manž. překážka 274, její druhy a rozsah 275—277, odstranění 278.
Veřejné překážky manželské 125.
Veřejní hříšníci a manželství 209.
Veselka 9.
Věk nezralý, manž. překážka 210, 211, občanská nezletilost 213.
Virgines sacrae 242.
Vojíni a sňatek 56, 92, vyhlášky 101.
Vražda manžela 256, 257.
Vyhlášky srovn. ohlášky.
Vychoďané a forma sňatku 300.
Východní manželské právo 30.
Výchovné 310.
Výkazy cizinců před svatbou 93.
Vykonavatel dispensačního reskriptu 179, 180, klausule reskriptu 181, 182.
Výměr manželství 4.
Výsada sv. Pavla 225, 321, podmínky 322, úlevy v podmínkách 322.
Vyšší svěcení, manž. překážka 232, 235, důvody 236, právní podklad 237, svatokrádež 238.
Vývěsné ohlášky manželství 107.
Vývoj (dějiny) práva manželského 21—28.

Z.

Z moci úřední pátrání po překážce 129, prohlášení neplatnosti sňatku 340.
Zahraniční sňatek 307.
Zákon občanský a manželské překážky 141.
— československý 61—64.
Zákonodárná moc v právu manž. 38, 136.
Zanedbání ohlášek 111.
Zápis sňatku 303, 306.
Zapověděný čas 304.
Záruky při smíšeném manž. 202, 230.
Zasnoubení, církevní kompetence 40, 67, pojem 66, 67, zástupcem 72, zásnubní úmluvy 75, obřad 76, 79, v arcidiecési pražské 76, zásnubní listina 80, účinky 81, 84, náhrada škody 81, občanský zákon 82, 83, mravní povinnost 83.
— není manž. překážkou 275, důvody pro zrušení zásnubu 85.
Zástupce při oddavkách 285.
Závdavek (arrha) při zásnubu 73, 74.
Záznam konvalidace 330.
Zelotypiae lex 24.
Zkouška snoubenců 89, 90, z křesťanské nauky 95.
Zločin, manž. překážka 253, starší právo 144, vývoj 254, cizoložství 255, vražda manžela 256, 257, odstranění překážky 258, občanské právo 259.
Zpovědník dispensuje od manž. překážek 160.
Způsobilost k zasnoubení 68, podmín-

ky osobní 69, 70, věcné 71, zásnub podmíněný 72, druhy smlouvy 73.
— k sňatku (zkouška) 89.

Ž.

Žádost o dispensi 169, obsah žádosti 171, 172, forma 173, nabývání milosti 183.
Žádost o sanaci neplatného manželství 332.
Žaloba na odškodnou po zrušení zásnubu 81, 82.
Žalobci na soudu manželském 336.
Žena u Židů 24.
Židé vyňati z dispensační fakulty 230.
Židovské právo manželské 21—24.